SANSÜR KARAR DEFTERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

TÜRKİYE'DE SİNEMA SANSÜRÜNÜN TARİHİ

1932 - 1988

Ali Karadoğan - Semire Ruken Öztürk

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

1. CİLT
[1932-1963]

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI
TELİF HAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE'DE
SİNEMA SANSÜRÜNÜN TARİHİ
(1932-1988)

Sansür Karar Defterleri Üzerine
Bir İnceleme

Ali Karadoğan - Semire Ruken Öztürk

1. CİLT

[1932-1963]

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

© TELİF HAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ISBN: 978-975-17-5098-3 (1.c) - 978-975-17-5097-6 (Tk)

Genel ağ: www.ktb.gov.tr
e-posta: info@telifhaklari.gov.tr

Yazar
Ali Karadoğan - Semire Ruken Öztürk

Redaksiyon
Tamer Koparan

Yapım
Ajans Düş Pınarı
Birlik Mah. 465. Cad. No: 1/5 Çankaya/Ankara
bilgi@duspinari.com
Grafik Tasarım: Pınar Coşgun

Baskı
Özel Ofset
Matbaacılar Sitesi, 1514. Sok. No: 6 Yenimahalle/Ankara
ozel@ozelofset.com.tr
Sertifika No: 40365

Baskı Yeri ve Tarihi: Ankara, 2022

Baskı Adedi: 1.300

Türkiye'de sinema sansürünün tarihi (1932-1988): Sansür karar defterleri üzerine bir inceleme/ [Yazar] Ali Karadoğan, Semire Ruken Öztürk .– Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022.

3 c.: res.; 27 cm.– (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğü)

ISBN: 978-975-17-5098-3 (1.c) - 978-975-17-5097-6 (Tk)

İçindekiler: 1. c. 1932-1963 ~ 2.c. 1963-1977 ~ 3. c. 1977-1988

1. SANSÜR VE BİLGİ DENETİMİ. I. Karadoğan, Ali. II. Öztürk, Semire Ruken. III. e.a. IV. seriler.

363.31

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI
TELİF HAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE'DE
SİNEMA SANSÜRÜNÜN TARİHİ
(1932-1988)

Sansür Karar Defterleri Üzerine
Bir İnceleme

TelifHakları
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖN SÖZ

Lumière Kardeşler'in, Paris'teki Grand Cafe'de gerçekleştirdikleri ilk sinema filmi gösteriminin üzerinden 127 yıl geçti. Görece yeni bir sanat dalı olan ve "yedinci sanat" olarak kabul edilen sinemaya, bir asrı aşkın serüveninde çeşitli coğrafyalarda ve ülkemizde sansür uygulamaları eşlik etmiştir. Uygulanma gerekçeleri ve şiddetleri farklı olsa da sonuç itibarıyla sinema sanatının ve endüstrisinin gelişmesine bir engel, sanatçıların ifade özgürlüğüne bir müdahale olarak algılanıp toplumsal düzlemde tartışma konusu olmuşlardır.

4 Kasım 1914 günü Fuat Uzkınay tarafından çekilen "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" filmiyle başlayan Türk sineması önce valilikler tarafından denetlenmiş, 1932 yılı itibarıyla yürürlüğe giren "Sinema Filmlerinin Kontrolüne Ait Talimatname" ile de sansür kurumsallaşmıştır. 1932 - 1988 yılları arasında farklı mevzuatlara dayanarak çeşitli kurum temsilcilerinden oluşan komisyonlar marifetiyle denetimler gerçekleştirilmiş, belirli sahnelerin çıkarılmasını şart koşan veya filmin tamamen yasaklanmasına hükmeden kararlar alınmıştır.

Bakanlığımızın talebiyle bu alanda yetkin iki öğretim üyesi ve akademik ekipleri tarafından, Telif Hakları Genel Müdürlüğü arşivinde uzun yıllardır fiziksel olarak korunan ve aynı zamanda dijital ortama da aktarılmış olan karar defterleri ile söz konusu kararların dayanakları üzerine bir çalışma yürütülmüştür. Takriben beş yüz bin sayfadan oluşan belgeler üzerinde yaklaşık iki yıl süren yoğun ve titiz inceleme ve sınıflandırma mesaisi ile elde edilen sonuçlarla ise elinizdeki eser ortaya çıkarılmıştır.

Üç cilt olarak hazırlanan "Türkiye'de Sinema Sansürünün Tarihi" eserinde, ülkemizde 1932-1988 yılları arasında verilen kararlar yıllara ve konulara göre sınıflandırılmış olup çoğu ilk kez kamuoyu dikkatine gelecek olan çarpıcı sansür uygulamaları da içerisinde yer almaktadır. Bu özel çalışmayı sadece ülkemizin sinema geçmişine değil yakın siyasal ve sosyal tarihimize de nesnel bir bakış olarak değerlendirmek mümkündür.

Gerek popüler gerekse de akademik düzlemde konuya ilgi duyanlar için öncü ve referans bir eser olan 'Türkiye'de Sinema Sansürünün Tarihi'ni vücuda getiren Doç. Dr. Ali Karadoğan'a ve Prof. Dr. Semire Ruken Öztürk'e şükranlarımı sunuyor, böylesi kapsamlı bir çalışmaya katkı sunan değerli mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Mehmet Nuri ERSOY
Türkiye Cumhuriyeti
Kültür ve Turizm Bakanı

SUNUŞ

Sinema söz konusu olduğunda üzerinde en çok konuşulan konuların başında hiç şüphesiz ki sansür gelir. Bu konuda sinema alanıyla ilgili hemen herkesin anlatacak bir anısı ya da çeşitli konulara örnek olarak verebileceği bir bilgi mevcuttur. Konuya ilişkin anekdotların ve bilgilerin büyük bir kısmı ise sinemamızın ilk döneminden ve özellikle de Yeşilçam döneminden itibaren kulaktan kulağa aktarılan popüler kültürün parçası olmuş söylentilerden oluşmaktadır. *Türkiye'de Sinema Sansürünün Tarihi (1932-1988) Sansür Karar Defterleri Üzerine Bir İnceleme* adlı bu çalışma tam da bu konudaki efsaneleri ortadan kaldıracak ve belirsizlikleri büyük oranda giderecek hacim ve içeriğe sahip bir nitelik taşımaktadır.

Sinema alanında olduğu kadar kültürel çalışmaların diğer birçok alanında da yapılacak çalışma ve araştırmalara ilham verecek ve kaynak teşkil edecek olan bu çalışma kültür tarihimizin önemli bir başlığına ait belgeleri kategorize etmektedir. Bu nedenle de öncelikle bu çalışmanın ortaya çıkmasına olanak tanıyan kişi ve kurumları anmak gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürü Dr. Ziya Taşkent'e ve Belgelendirme ve Arşiv Daire Başkanı Serhat Dalgıç'a, bu çalışmayı yapma konusundaki motivasyonları, heyecanları, bilimsel/akademik duyarlıkları ve çalışmanın her aşamasında bize verdikleri destek ve duydukları güven için çok teşekkür ederiz. Onların bu çabası olmasaydı muhtemelen bu defterler uzun yıllar daha arşivin karanlık bir köşesinde kalmaya mahkûm olacaktı. Bu çaba sonucunda en azından bu defterlerin içeriğinin nelerden oluştuğu artık araştırmacılar ve konuyla ilgilenen herkes tarafından bilinecektir. Kısaca bu serüvenin nasıl başladığını belirtmek -çalışmanın başlığında yer alan ilk tarihten yola çıkarak hesaplarsak 90 yıllık bir zaman diliminde- neden bunca yıl bu konuda geniş bir çalışmanın ortaya konmadığını da belirli ölçülerde aydınlatabilir.

Defterlerde yer almasa da sinemamızda bilinen ilk sansür örneklerinden biri olan *Mürebbiye*'nin 1919'da işgal kuvvetleri tarafından yasaklanmasını da hesaba katarsak, sansürün uygulandığı 100 yılı aşkın bir süreden söz ediyoruz; ki bu süre rahatlıkla 1900'lerin başına kadar götürülebilir. Ancak bu çalışma sırasındaki araştırmalardan öğrendiğimize göre, Sansür Kurullarına ilişkin olarak, [yazımı olduğu gibi koruyarak] "1932 senesinin 8. nci ayından itibaren tutulmuş bir karar defteri mevcuttur". *Kaçakçılar* filminin sansür belgesinin bulunması konusunda yapılan kurumlararası bir yazışmadan Muhsin Ertuğrul'un yönettiği *Kaçakçılar* filmine "1932 senesinin birinci ayında izin vesikası verilmiş olmasına binaen bu tarihten evvel kontrolları yapılan filmlerin karara geçirilip geçirilmediği veya böyle bir karar defteri mevcut olup olmadığı bilinmemektedir". *T.C. İstanbul İli Emniyet Müdürlüğü Basın ve Yayın (Kısım: Film, Numara: 4753) Kısmının İçişleri Bakanlığına, "Özet: Yurd dışına çıkarılacak kaçakçılar isimli yerli film Hk" konusuyla yazılan 4 Kasım 1947 tarihli* yazısından edindiğimiz bilgiden yola çıkarak Türkiye'de sansürle ilgili kararların

yazıldığı defterlerin 1932 yılının Ağustos ayından itibaren tutulduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz; ancak bu defterlerin, kaç tane olduğu bilgisine ve akıbetlerinin ne olduğuna hâlâ vakıf değiliz. Elinizdeki bu inceleme, dosyalarda tutulmuş bulunan 1932 yılındaki kararlardan (defterlerin başlangıcı 1947) itibaren defterlerin bittiği 1988 yılına kadar aşağı yukarı 60 yıla yakın bir sürede kaydı tutulmuş defterlerdeki kararları içermektedir; ancak şunu da belirtmeliyiz ki bu defterlerin dışında başka defterlerin de olduğunu düşünüyoruz, bu nedenle bu defterlerde yer almayan bazı kararlar doğal olarak araştırma kapsamının dışında kalmıştır. Ayrıca film dosyalarında birçok başka kararın da bulunduğunu biliyoruz, şimdilik kendimizi sadece defterlerle ve buradaki kararlarla sınırladık, umarız başka araştırmacılar da dosyalarda kalmış diğer kararları gün yüzüne çıkarırlar.

Bu çalışmayla sansür karar defterleri tasnif edilmiş ve içeriğinin sistematik bir biçimde dökümü yapılmış, bir nevi envanteri çıkarılmıştır, bu anlamıyla da bu çalışma alana ilişkin dökümantasyonun önemli bir başlangıcı olarak görülmelidir. Artık Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü arşivinde sansür kurullarına ait 96 adet defter olduğunu biliyoruz ve bu çalışma bu 96 defterden 92'sinin içerdiği kararları kategorize ederek bu kararların hangi gerekçelerle verildiğini belirleyerek bir nevi anatomik çerçeve ortaya koymaya çalışmıştır. Bilgileri organize ederken birçok seçim şansımız vardı. Yazmaya başlarken bizim tercihimiz şöyle şekillendi: Öncelikle yıllara ve defterlere göre kategoriler oluşturuldu, bir sıra numarası bulunmayan defterler tarihe göre sıralandı, defterlerdeki kararlar kendi içinde temalara ayrıldı ve belirlediğimiz genel kategoriler (elbette başka bir biçimde de kurulabilirdi ama şimdilik çeşitli zorunluluklar nedeniyle) oluşturuldu.

Özetle; şu anda Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü'ndeki arşivde ciltlenmiş olarak 96 adet "Sansür Karar Defteri" mevcuttur. Bu defterlerden cildinde "Karar Defteri 1976-1977-1978-1979-1980-1981" yazan defter az sayıda "Teknik ve Öğretici" filmin yer aldığı; "Film Gösterme İzin Belgesi Defteri 1977-1978-1979" yazılı defter ise, izin belgelerinin yer aldığı bir defterdir. Bunların dışında iki adet de müzik kayıtlarının tutulduğu, biri "Denetleme Kurulu Karar Defteri (Müzik) 1986-1987", diğeri ise "Alt Komisyon Karar Defteri (Müzik) 1987-1988" adıyla kayıtlı defterler vardır. Bu dört defterin dışında kalan 92 adet defter ise senaryo ve filmlere ait sansür kararlarının yazıldığı "İl Kontrol Komisyonları"na ve "Merkez Film Kontrol Komisyonu"yla "Denetleme" kurullarına ait defterlerden oluşmaktadır. Eldeki defterlere bakıldığında 1947-1988 yılları arasında 25.755 adet karar verildiği görülmektedir. 1932-1958 yılları arasında dosyalarda yer alan 518 kararı da dikkate alırsak elinizdeki bu çalışmada nihai olarak 26.273 karar gözden geçirilerek sınıflandırılmıştır.

Daha önce Özkan Tikveş (1968) ve Alim Şerif Onaran'ın (1968) (Alim Şerif Onaran aynı zamanda İçişleri Bakanlığı adına Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi olarak 9. Şube adına sansür kurullarında uzun yıllar yer almıştır) yaptığı çalışmalarda komisyon kararlarına ilişkin sayısal veriler derlenmiş olsa da gerekçelerin içeriklerinin bir dökümü bugüne kadar yapılmamıştır. Bu döküm için fırsat ise, 2019 yılının son günlerinde Kültür

ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nün önerisiyle ortaya çıktı. Genel Müdürlük 96 adet defterdeki sansür kararlarının içeriklerinin tasnif edilmesini ve sansüre gerekçe oluşturan ifadelerin dönemlere göre bir dökümünün yapılmasını istiyordu. Bu çerçevede Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdulrezak Altun aracılığı ile Radyo, Televizyon ve Sinema bölümü, Sinema anabilim dalı öğretim üyelerinin bilgisine başvurulan bir toplantı gerçekleşti, ardından kısa bir süre sonra 96 adet "Sansür Karar Defterleri" teslim alındı. Ancak verilerin ebadı (92 Karar Defterinde yaklaşık 20.000 sayfa, film dosyalarında ise senaryolarla birlikte toplamda 500.000 sayfa) iki kişinin yapabileceğinin çok üstünde bir iş yükü oluşturuyordu. Bu nedenle de ağırlıklı olarak lisansüstü ve lisans öğrencilerimizden oluşturduğumuz bir ekiple birlikte birkaç ay boyunca çalışıp (bu zaman dilimi Ocak 2020 ile Mart 2020 arasına denk geldi ve çalışmanın bu kısmını büyük bir oranda bitirdiğimizde Covid-19 Pandemisinin "karantina" süreci başladı) defterlerdeki "şartlı kabul" ve "ret" kararlarını bütün detaylarıyla bilgisayar ortamına yani dijital alana aktardık. Pek çok farklı elin çok hızlı bir biçimde yaptığı bir iş olarak bir ortaklığın sağlanması ve dökümün doğruluğunun sağlamasının yapılması gerektiğinden her şeyi tekrar tekrar kontrol etmek gerekiyordu -ki hâlâ da gerekiyor. Proje, Pandemi sürecinde yazarlar olarak birlikte çalışamamanın getirdiği sorunlarla birlikte birçok kez zaman yönetimi konusunda bazı sorunları da beraberinde getirdi. Excel tablolarına bilgiler aktarılırken hepsinin yeniden yazılması gerektiğinden ve 1947 yılından bu yana kararların birçok farklı elden çıkmış el yazılarıyla kayıt edilmiş olmasından ve bu yazıların bazılarının okunmasının zorluğundan, bazılarının ise silikleşmesi nedeniyle verilerin zaman zaman yanlış biçimde okunarak aktarılmasından kaynaklı olarak okunamayan yerlerin tekrar tekrar deşifre edilmeye çalışılması gibi sorunlardan dolayı aktarma işlemi de çok uzuyordu. Yanlış okumalar, yanlış yorumlamalar elbette ki böyle bir çalışma için "öngördüğümüz" noktalardan biriydi; ancak bu süreçte çalışan herkes tuhaf bir biçimde "okunamayan yazıları çözen dedektiflere" dönüşerek, bulmaca çözer gibi daha önceki harf ve kelimelerden hangilerinin birbirine benzediğini çözmeye çalışarak, adeta bir arkeolojik çalışma yapar gibi eksikleri giderir oldu. Çalışmanın son kısmında ise artık sadece iki araştırmacı olarak her şeyi tek elden geçirmeye başladık ve nesnel bilgi olarak derlenmiş materyali sağlamasını da yapıp tasnif ederek, başlıklandırıp metin haline getirme sürecine giriştik; bu aşama yaklaşık 1,5 yıllık bir süreyi kapsadı. Metnin ve araştırılan bilginin büyüklüğüne bakıldığında (26 binden fazla karar) zaman, ne yazık ki hâlâ yetersiz görünmekteydi. Defterleri büyük bir oranda kategorize etmemize rağmen hâlâ kategorilerin yeniden biçimlendirilmeye ihtiyacı var, zira her defter yeni kategoriler yaratmayı ya da yarattığımız kategorileri yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılıyordu. Kimi zaman defterde kullanılan kavram ve ifadeler üzerinden kategori yaratırken kimi zaman da farkında olmadan kendi atfettiğimiz kategoriler yarattığımızı fark ettik. Bunları büyük oranda benzer hale getirmeye çalıştık, kimi zaman başardık kimi zaman başaramadık. Her defter bizi yeni bir yazma biçimine de zorladığı için defterlerin yazım biçimleri ve başlıkların organizasyonu da birbirinden farklılıklar taşımak durumunda kaldı, bunu zorlayarak birbirine benzetmektense defterlerin yapısının ortaya koyduğu bir biçimi kabul ettik; ama her defterdeki başlıklandırmanın o defterin bütün içeriğini

kapsayacak biçimde organize edilmesine özen gösterdik. Zaman zaman da farklı kategoriler oluştururken bir kararı, olmaması gereken bir başlık altında değerlendirdiğimizi fark ettik, bunları elimizden geldiğince ayıklamaya ve uygun başlıklara taşımaya çalıştık, umarız bunda da başarılı olmuşuzdur.

Defterlerdeki hem dönemin diline ait ancak bugün kullanılmayan, hem de o zaman da şimdi de yanlış kullanım olarak ifade edebileceğimiz sorunlu dil, ifade ve sözcük kullanımları zaman zaman bizi zorladı, bu noktada da bu yanlışların en yaygın olanlarını okumayı kolaylaştırmak için düzelttik, nadir olanlarını ise dönemin dilinin bir özelliği olarak bazen olduğu gibi bıraktık; çoğunlukla da 1950 öncesi dönemi olduğu gibi aktarmaya çalıştık. Defterlerde zaman zaman büyük harfle bazen de parantez içerisinde yazılmış film isimlerini elimizden geldiğince italik yazarak benzer hâle getirmeye çalıştık, büyük harfleri küçülttük. Metne kararlarda yer almayan ifadeler ya da bilgiler eklememiz gerektiğinde bunları köşeli parantez içerisinde yazdık, defterden farklı olarak filmlerin yönetmen ve yıl bilgilerini yazmamız gerektiğinde de bunları yine köşeli parantez içerisinde metne ekledik. Bazı sözcüklerin Türkçe anlamlarını da ilk kullanıldığı yerde köşeli parantezde okura hatırlatmak istedik. Kararlardaki paragrafları birleştirerek yazdık. Dipnot kullanmak yerine olabildiğince her şeyi metnin içerisine yazmayı tercih ettik. Tırnak içinde doğrudan yapılan alıntılarda, bazen otantik kullanımı koruduk ama çoğu zaman da örneğin "şartile, halile, red, vasıtasiyle, bulunmıyan, olmıyacak, affedilmiyecek, yaratmiyacak" gibi anlamsal hiçbir farklılık yaratmayan bazı kullanımlarda düzeltme (şartıyla, haliyle, vasıtasıyla, yaratmayacak gibi) yoluna gittik. Okumayı kolaylaştırmak için günümüzün -de/da ve -ki kullanımlarına ve soru eklerinin (-mısın gibi) ayrılmasına ve gerekli düzeltmeler yapılmasına dikkat ettik. Ayrıca metin içinde maddeler halinde 1. ya da 1- şeklindeki kullanımların da genel bir standart içinde diğer maddelerle karışmaması ya da yanlış okunmaması için 1) şeklinde yazıldığını not etmeliyiz; benzer biçimde a. şeklindeki yazımlar da a) olarak düzeltildi.

Köşeli parantez içerisinde yer almayan her şey karar defterlerinde ve yazışmalardaki haliyle çalışmada yer aldı. Bu nedenle günümüz dil kullanımı düşünüldüğünde sorunlu gibi görünen bazı kullanımlar da metin içerisinde korundu. Özellikle yabancı film adlarının doğrusunu köşeli parantez içerisinde vermeye çalıştık, köşeli parantez içerisinde yer almayan film adları ise çoğunlukla defter ve kararlarda nasıl kullanıldıysa öyle bırakıldı (nasıl yazıldıysa öyle bırakılarak, yanlışlar dahi korunarak). Yerli filmlerde ise film adlarındaki soru ekleri çoğunlukla bitişik olarak yazılmış durumda olduğu için çalışmada öyle bırakıldı. Senaryo ve filmlere ilişkin kararlarda birçok kez değişikliğe uğrayan film isimleri nihayetinde çok farklı bir isimle filmleştirilmiş ve günümüze ulaşmış durumda olduğu için o süreçteki bütün değişiklikler de rahat görülecektir (her değişiklik nasılsa öyle korunmuştur).

Özetle 2020 yılının Ocak ayında başladığımız bu çalışmanın sonuna 2021 yılının Aralık ayı itibari ile gelmiş bulunuyoruz. Neredeyse iki yıla uzayan bir süreçte tüm kararların toparlanması, kontrol edilmesi ve sonuçta tüm verilerin dökümünün yapılmasından sonra

organize edilmesi ve sınıflandırılmasından sonra çalışma bu halini almış bulunmakta. İtiraf etmek gerekir ki, bu elinizde tutmuş olduğunuz bitmiş çalışmanın serüveninin aslında yeni başladığını düşünüyoruz. Kendi içinde pek çok olasılığı ve seçeneği barındıran bir malzemeyle karşıkarşıyız ve bu malzemeyi her seferinde farklı bir biçimde kurgulayabiliriz. Elinizde tuttuğunuz 3 ciltlik bu kitap bu kurgunun sadece bir parçasıdır ve en önemlisi ilk parçasıdır. Bir envanter çalışması olarak kurguladığımız bu çalışmanın okuyucuya ulaşmasının ardından bütün bu kararları Türkiye'nin siyasal ve kültürel hayatıyla birlikte yorumladığımız bir başka versiyonunu da hazırlamaya girişeceğiz.

Özellikle ilk üç ayda bizimle çalışan ve elbette son ana dek desteğine ihtiyaç duyduğumuz her defasında desteğini esirgemeyen herkese, "Sansür Karar Defterleri Projesi"ne emeği ve katkısı geçen tüm çalışma arkadaşlarımıza çok teşekkür ederiz. Onlar olmasa bu projenin hayli emek yoğun olan ilk aşamasını hızlı ve sorunsuz atlatamazdık. Destekleri, yardımları ve emekleri için tüm araştırma görevlisi arkadaşlarımıza, doktora, yüksek lisans ve lisans öğrencilerimize teşekkür ederiz: Cansu Yılmaz, Mehmet Şahin, Tuğçe Candemir, Ayşe Seda Aslan, Ulaş Can Olgunsoy, Selin Çelik, Hasan Hüseyin Kayış, Başak Aral, Saadet Çömlekçioğlu, Abdürrahim Yalçın, Sezi Benan Sır, İclal Can Gürbüz, Gökay Gürbüz, Selin Dilekçioğlu, Sinem Kulabaş, Umut Acer, Yaren Ayşe Aluçlu, Merve Ayyıldız, Aslıhan Meriç, Monawar Magbel, Tuğçe Şahin Erdem ve İrfan Yalçın. Yine bu süreçte Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdulrezak Altun'a, fakültede öğrencilerimize ve bize uygun çalışma ortamı ve gerekli donanımı sağladığı için, Öğretim Görevlisi Hatice Kurt'a da her ihtiyaç duyduğumuzda sağladığı yardımları ve desteğinden dolayı çok teşekkür ederiz.

Bu süreçte ihmal ettiğimiz tüm yakınlarımıza ve arkadaşlarımıza da teşekkür etmemiz gerekir. Tüm bu çalışma boyunca hep "daha bitmedi mi" sorularıyla karşılaştık; "asıl şimdi başlayacak" nasıl denir, onun yolunu da açıkçası bulamadık. Şimdilik bu kurgu içerisinde "yorum" yapmadan, var olanı ortaya koymak, araştırmacılara sansür tarihinin tematik yapısını sunmak amacıyla düzenlediğimiz bu çalışma artık farklı şekillerde değerlendirilmeyi, farklı kurgular yapabilmeyi mümkün kılan yapısıyla elinizde duruyor; bu üç ciltlik çalışma bizim için bu konudaki başka çalışmalara bir başlangıç oluşturacak. Umarız birçok araştırmacı için de öyle olur…

Ocak 2022

Ali Karadoğan & Semire Ruken Öztürk

Kaynaklar

Onaran, A. Ş. (1968). Sinematografik Hürriyet. Ankara: İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını.

Tikveş, Ö. (1968). Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Sinema Filmlerinin Sansürü. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 5

SUNUŞ 7

1932-1958 YILLARI ARASI SENARYO VE FİLMLERE İLİŞKİN DEFTERLERDE YER ALMAYAN SANSÜR KARARLARI 23

Giriş: 1932-1958 Yılları Arası Senaryo ve Filmlere İlişkin Defterlerde Yer Almayan Sansür Kararları 25

1932-1958 Yılları Arası Filmlere İlişkin Ret Kararları 26

Umumi Terbiye, Ahlak ve Milli Duygulara Mugayir Bulunan, İnzibat ve Emniyet Bakımından Zararlı, Cürüm İşlemeğe Tahrik Eden 26

Yabancı Devletlerin Propagandasını Yapan, Diğer Milletlerin/Dost Devlet ve Milletlerin Hissiyatını Rencide Eden, Şark Milliyetlerini Tezyif Eden, Milli Hisleri Rencide Eden, Din Propagandası Yapan 32

Herhangi Bir Irk veya Milleti Tezyif, "Alman Führer'i Hitler'i Tezyif Maksadı", Askerlik Şeref ve Haysiyetini Kıran 37

Milli Rejime Aykırı, Askerlik Aleyhinde Propaganda Yapan, Cürüm İşlemeğe Tahrik Eden 38

Köy, Kıyafetler, Şapka Kanunu 39

Alman Filmleri, Nazi Üniformalı Gençler 39

Diğer Kararlar 40

Bazı Filmlere İlişkin Örnek Karar ve Kurumlararası Yazışmalar 41

1932-1958 Yılları Arası Filmlere İlişkin Şartlı Kabul Kararları 55

Umumi Terbiye, Ahlaka ve Milli Duygulara Mugayir, Dans/Raks ve Sevişme Sahneleri, Arapça Şarkılar 55

Argo, Küfür, Kötü Söz 57

Yabancı Söz ve Şarkıların Çevrilmesi 57

Türkçenin ve Dilin Kullanımı 58

Dost Devlet ve Milletin Hislerini Rencide Eden, Komünizm Propagandası, Orak-Çekiç 61

Güvenlik Güçleri, Asker Şeref ve Haysiyetini Kıran, Askerlik Aleyhine Propaganda Yapan 64

Ali Paşa 66

Alman Milli Şeref ve Hissiyatı ve Naziler, Hitler, Rusya, İngiliz Milleti 66

Devlet, Memurlar, Öğretmen 68

Hukuk 69

Hastalık 69

İdam, İntihar, Mezarlık ve Kur'an Sahnesi 70

Köy-Şehir Hayatı, Şehirli Kadının Mahkûm Edilmesi, Realist ve Terbiyevi Senaryo 70

Soyadı, Dublaj 71

Merkez Film Kontrol Komisyonu'na Sevk 71

Kurumlararası Yazışmalarda Sansür: Başka Ülkelerin Yasaklama İstemleri 71

Örnek Kararlar 73

Türk Mucizesi 74

Türke Güven – Nihal ya da Türke Güven – Sırmalı Kaftan 75

Unutulmayan Sevda 76

SENARYO VE FİLM SANSÜR KARAR DEFTERLERİ 77

1940'LI YILLAR SENARYO VE FİLM SANSÜR KARARLARI 79

KARAR DEFTERİ 1947-1948-1949 81

Umumî Terbiye ve Ahlâk 81

Müstehcenlik ve Argo 82

Dinlerle İlgili Konular 83

Milli Duygular, Etnik Konular, Millet, Devlet 85

Şiddet 86

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Propagandası 87

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 88

Suç, Hukuk, Adalet 88

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 89

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 89

1950'Lİ YILLAR SENARYO VE FİLM SANSÜR KARARLARI 91

KARAR DEFTERİ 1949-1950-1951 93

Umumî Terbiye ve Ahlâk 93

Müstehcenlik ve Argo 94

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.) 94

Eğitim 95

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 95

Milli Hisler, Etnik Konular, Millet ve Devlet, Başka Ülkeler ve Milletlere İlişkin Konular 96

Mustafa Kemal Atatürk 97

Osmanlı 97

Meslekler 97

Dinlerle İlgili Konular 97

Şiddet 98

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Propagandası 98

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 98

KARAR DEFTERİ 1952 101

Umumî Terbiye ve Ahlâk 101

Müstehcenlik, Çıplaklık 101

Dans, Revü vb. 104

Argo 105

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.) 105

Şiddet 105

İdam, İntihar 105

Uyuşturucu Madde 106

Hukuk, Adalet 106

Eğitim 106

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 106

Etnik Konular, Millet, Devlet, Başka Devletler ve Milletlere İlişkin Konular 106

Dinlerle İlgili Konular 108

Batıl İnanç 109

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 110

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi 111

İsim Değişikliği 111

KARAR DEFTERİ 1952-1953-1954 113

Müstehcenlik, Çıplaklık 113

Argo 116

Cinsel Kimlikler 116

İdeoloji ve Siyaset 116

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 117

Uyuşturucu Madde 118

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 119

Para ve Para Miktarı 119

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.) 120

Meslekler 120

Milli Duygulara Mugayir Bulunan: Milletle, Türklükle, Devletle ve Tarihi Kişiliklerle İlişkili Konular, Başka Devletler 120

Mustafa Kemal Atatürk 123

Dinlerle İlgili Konular 124

Kürtçe 125

Batıl İnanç 125

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konula 125

İsim Değişikliği 125

Gerçek - Kurmaca İlişkisi 128

KARAR DEFTERİ 1954 129

Milli Duygulara Mugayir Bulunan: Milletle, Türklükle İlgili Konular 130

Başka Devletler: Rusya'daki Seçimler 130

Çıplaklık, Memelerin Görünmesi 130

KARAR DEFTERİ 1954 131
Flört, Dans, Açık Meme Sahneleri 131
İdeoloji ve Siyaset: Sovyet Bayrağı 132
Milletle, Türklükle ve Devletle İlişkili Konular 132
Çevirmen Sorunu 132
KARAR DEFTERİ 1954 133
Müstehcenlik, Şehevi Hisleri Tahrik 133
Argo 134
Eğitim 134
Meslekler 134
Dinlerle İlgili Konular 134
İdeoloji ve Siyaset 135
SENARYO KARAR DEFTERİ 1954-1955 137
Umumî Terbiye ve Ahlâk: Aile, Evlilik, Kadın-Erkek İlişkileri 137
Suç, Hukuk, Adalet 138
İntikamcı İfade ve Davranışlar 138
Eğitim 138
Mustafa Kemal Atatürk 139
Etnik Konular, Diğer Devlet ve Milletler 139
Kürtlük 139
İdeoloji ve Siyaset: Yoldaş 139
Devlet Memurlarının Kötü Gösterilmesi 140
Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 140
Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi 140
KARAR DEFTERİ 1954-1955-1956 141
Umumî Terbiye ve Ahlâk 142
Müstehcenlik, Çıplaklık, Namus, Öpüşme, Bakış, İç Çamaşırları, Dans, Dansöz, Göbek Atma, Sevişme Sahneleri 143
Argo 147
Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 147
İdam 149
Uyuşturucu Madde 149
Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 149
İdeoloji ve Siyaset 149
Komünizm Propagandası, Lenin, Stalin Fotoğrafları 149
Gandi, Nehru 150
Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 150
Milletle, Türklükle ve Devletle İlişkili Konula 151
Dinlere İlişkin Konular 151
Çocuklara İlişkin Konular 152
Müzik 152
Yurtdışına Çıkarılmamak Şartıyla 152
Hastalıklar 152
Filmin Yapısıyla İlgili Konular 152
Sembolik Anlatım 152
Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi 153
İsim Değişikliği 153
KARAR DEFTERİ 1954-1955 155
Öpüşme 155
Türklük ve Dinle İlgili Konular 155
İdeoloji ve Siyaset: Stalin ve Molotof Fotoğrafları 155
Milli Rejime Aykırı, Başka Devletlerin Propagandası 156
Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 156
Diğer 156
KARAR DEFTERİ 1955 157
Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme 157
İdeoloji ve Siyaset: Komünizm, Türkiye Aleyhine Propaganda 158
Dinlerle İlgili Konular 159
Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 159

KARAR DEFTERİ 1955 161

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Memenin Görünmesi, Yatak Sahnesi, Mayo 162

Dinlerle İlgili Konular 162

Güvenlikle İlgili Konular (Polis) 162

İdeoloji ve Siyaset 162

Millet, Türklük ve Devletle İlişkili Konular 163

SENARYO KARAR DEFTERİ 1955-1956-1957 165

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Aile, Evlilik ve Kadın Erkek İlişkileri 165

Dinlerle İlgili Konular 166

Kerbela 166

İşçiler 166

Kürt 166

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 167

İntikamcı İfade ve Davranışlar 167

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm 167

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 168

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi 168

KARAR DEFTERİ 1955-1956 169

Siyaset ve İdeoloji: Orak-Çekiç 170

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Açık Meme Sahneleri 170

KARAR DEFTERİ 1956-1957-1958-1959 173

Umumî Terbiye ve Ahlâk 174

Çıplaklık, Öpme, Öpüşme, Yakın Plan Dans ve Göbek Sahneleri, Cinsel Saldırı, Şehevi Hareketler, Bacakların Görünmesi, Fuhuş, Sarkıntılık, Bacakların Aralanması, Yatak Sahneleri 177

Argo 183

Nikah 184

Çocuklarla ve Yaş Sınırıyla İlgili Konular 184

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 184

Meslekler 186

Millet, Türklük, Devlete İlişkin Konular 186

Osmanlı 188

Kürt 188

İdeoloji ve Siyaset 188

Dinlerle İlgili Konular 189

Suç, Hukuk, Adalet 190

Şiddet 190

Ölüm, Mezar, Mezarlık 192

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 192

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 194

Zamanın ve Mekânın Belirginleştirilmesi 194

İsim Değişikliği 195

Gösterimin Sınırlanması 196

Yurtdışına Çıkarılmama 196

KARAR DEFTERİ 1955-1956-1957-1958-1959 197

Orak-Çekiç, Stalin, Gösterimin Sınırlanması 198

KARAR DEFTERİ 1956 199

Öpüşme, Yatak Sahnesi 200

Şiddet 200

İdeoloji ve Siyaset 200

Millet, Türklük 200

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 200

Dinlerle İlgili Konular 200

KARAR DEFTERİ 1956-1957 203

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Memenin Görünmesi 203

İdeoloji ve Siyaset: Sovyetler Birliği 204

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 204

KARAR DEFTERİ 1957 205

Meslekler 205

Dinlerle İlgili Konular 205

Batıl İnançlar 206

İdeoloji ve Siyaset: Stalin, Orak-Çekiç 206

Başka Milletler: Ayrımcılık 206

KARAR DEFTERİ 1957 B 207

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme, Memenin Görünmesi 207

İdeoloji ve Siyaset: Rus Bayrakları, Stalin, Sol, Orak-Çekiç 208

Suç, Hukuk, Adalet 209

Dinlerle İlgili Konular 209

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 209

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 210

Gösterimin Sınırlanması 210

Bölgesel Yasak 210

KARAR DEFTERİ 1957-1958 211

Umumî Terbiye ve Ahlâk 212

Müstehcenlik ve Argo 212

İdeoloji ve Siyaset 212

Merkez Komisyona Havale 213

Gösterimin Sınırlanması 213

Bölgesel Yasak 213

SENARYO KARAR DEFTERİ 1957-1958-1959 215

Umumî Terbiye ve Ahlâk 215

Çıplaklık, Şehvet, Sevişme Sahneleri 216

Kadın-Erkek İlişkileri 217

Cinsel Saldırı, Cinsiyetçi İfadeler vb. 217

Argo İfadeler, Küfür, Hakaret ve Müstehcen Konuşmalar 218

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 218

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 221

Mustafa Kemal Atatürk: Atatürk'ün Süvarisi ya da O'nun Süvarisi 221

Etnik Konular, Millî Hisler, Başka Milletler 222

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 223

Dinlere İlişkin Konular 223

Meslekler 224

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 224

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi 225

Diğer 226

KARAR DEFTERİ 1958 227

Umumî Terbiye ve Ahlâk 228

Uyuşturucu Madde 229

Argo 229

Meslekler 229

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 229

İdeoloji ve Siyaset 229

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 230

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 231

Çeviri 231

Gösterimin Sınırlanması 231

Bölgesel Yasak 231

KARAR DEFTERİ 1958-1959 233

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Şehevi Dans, Çıplaklık, İç Çamaşırları, Öpüşme 234

Şiddet 234

İdeoloji ve Siyaset 235

Dinlerle İlgili Konular 235

Milli Duygular 235

Mustafa Kemal Atatürk 235

Osmanlı İmparatorluğu ve Padişahlarla İlgili Konular 236

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 236

KARAR DEFTERİ 1959 237

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Müstehcen, Öpüşme, Sevişme 238

Şiddet, Ölüm, İntihar 239

240 Güvenlikle İlgili Konular (Asker)

240 Dinlerle İlgili Konular

241 Batıl İnançlar

241 Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

241 İdeoloji ve Siyaset

242 Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

242 Eksiklik, Tercüme

242 Dublaj

242 Gösterimin Sınırlanması

242 Bölgesel Yasak

1960'LI YILLAR SENARYO VE FİLM SANSÜR KARARLARI 243

KARAR DEFTERİ 1959-1960-1961 245

245 Umumî Terbiye ve Ahlâk

246 Kadınlara Yönelik Cinsiyetçi İfade ve Hakaretler

246 Kadın Kılığına Giren Erkek

247 Dans Eden Kadınlar

247 Dekolte Kıyafet

247 Müstehcenlik: Şehvet, Dans, İç Çamaşırları, Tahrik, Öpme, Kucaklaşma, Dudakları Isırarak Zevkten Gaşyolma

248 Cinsellik İçeren İmalı Konuşmalar ve Argo

249 Cinsel Saldırı

249 Çıplaklık

250 Dikiz Sahneleri

251 Dans Sahneleri

251 Öpüşme, Sevişme Sahneleri

253 İç Çamaşırlarının Görünmesi

253 Cinsel Organların Görünmesi

253 Kürtaj

253 İçki, Kumar

254 Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

257 Mustafa Kemal Atatürk

258 Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

258 Hukuk ve Adalet

259 Şiddet, Dövme, Dövülme, İşkence, Kavga

260 Hayvanlara Yönelik Şiddet, Hayvanlara İlişkin Diğer Konular

260 Ölü, Ölüm, Nekrofili

260 Hırsızlık

260 Başka Milletler, Çingene, Aşiret, Oba

261 Eğitim

261 Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

262 Dinlere İlişkin Konular

263 Meslekler

263 Çocuklar

264 Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

265 Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

266 Gösterimin Sınırlanması

266 Yurtdışına Çıkarılmama

267 **KARAR DEFTERİ 1960**

268 Umumî Terbiye ve Ahlâk: Müstehcenlik, Cinsiyetçi İfadeler, Cinsel Saldırı, Seyretme, Argo

269 Dans Sahneleri, Öpüşme, Sevişme Sahneleri, Çıplaklık

270 Ölüm, İntihar, İdam

270 Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Polis vb.)

270 İdeoloji ve Siyaset

270 Kürdistan

270 Konstantinopol, Başka Milletler

271 Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

271 Dinlere İlişkin Konular

Filmin Yapısıyla İlgili Konular 271
Gösterimin Sınırlanması 271
Bölgesel Yasak 271
İstanbul 271
Diğer 272
KARAR DEFTERİ 1960-1961 273
Güvenlikle İlgili Konular (Asker vb.) 274
Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 274
İdeoloji ve Siyaset 274
Dinlerle İlgili Konular 274
Şiddet 274
Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular 274
Diğer 275
KARAR DEFTERİ (FİLM) 1961 277
Umumî Terbiye ve Ahlâk: Evlilik, Aile, Kadın-Erkek İlişkileri 277
Sevişme, Öpüşme, Kucaklaşma, Çıplaklık 278
Cinsel Saldırı 280
Dans, Dansöz, Oryantal vb. 280
Tenasül Uzvu 281
Çirkin ve İğrenç 282
Argo, Küfür, Hakaret 282
İçki 283
Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.) 283
Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 285
Kumar 286
Uyuşturucu, Uyutucu İlaç 286
Doğum 286
Mezar, Mezarlık, Ölü 286
Millî Hisler ve Devlete İlişkin Konular 286
Mustafa Kemal Atatürk 287
İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Tehlikesi, Orak-Çekiç 287
Eğitim 287
Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 288
Dinlerle İlgili Konular 290
Meslekler 290
Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular 290
KARAR DEFTERİ (FİLM) 1962 293
Umumî Terbiye ve Ahlâk 294
Dans, Dansöz, Göbek Sahneleri vb. 295
Cinsel Saldırı ve Cinsel İma İçeren Sözler 299
Argo, Küfür, Kötü Söz 301
Çıplaklık 301
Öpme, Öpüşme, Sevişme 303
Fuhuş 304
Ayrımcılık 305
Gelenek, Görenek 305
İçki 305
Çocuklar 305
Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta, Zaptiye vb.) 306
Şiddet, Dayak, Dövülme 307
Hayvanlara Şiddet 308
Suç, Hukuk, Adalet 308
Uyuşturucu 311
İdeoloji ve Siyaset 311
Ruslar ve Sovyetler 312
Etnik Kimlikler ve Ayrımcı İfadeler 312
Millî Hisler 312
Mustafa Kemal Atatürk 313
Osmanlı 313
Eğitim 314
Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 314
İşçiler 315

Zenginler ve Zenginlik 315
Açlık, Yemek, Ekmek Çalmak 316
Para 316
Ağa ve Ağalık 317
Dinlere İlişkin Konular 317
Beddua 318
Meslek 318
Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 318
Dublaj 322
İsim Değişikliği 324
Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi 324
Diğer 325
KARAR DEFTERİ (SENARYO) 1962 CİLT 1 327
Umumî Terbiye ve Ahlâk 332
Müstehcenlik ve Cinsiyetçi İfadeler 333
Cinsel Saldırı 336
Müstehcenlik: Dans, Öpme, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık 336
İç Çamaşırlarının Görünmesi 341
Cinsel Kimlikler 342
Cinsel İma İçeren Sözler 342
Argo, Küfür, Kötü Söz 342
İçki, Sigara, Kumar, Uyuşturucu, Uyku Hapı, Uyku İlacı 343
Suç, Şiddet 343
Hapishane 346
İşkence 346
Ölüm, İntihar, İdam 346
Kumar, Uyku İlacı, Uyuşturucu 346
Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.) 347
Eğitim 348
Mustafa Kemal Atatürk 349
Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar ve Paşa, Paşazade, -zade Sıfatının Kaldırılması 349
Paşa, Paşazade, Malikzade 350
Millî Hisler, Başka Milletler, Başka Ülkeler 350
Dinlere İlişkin Konular ve Batıl İnançlar 351
Sanatçılar 351
Hukukçular ve Hukuk Sistemi 352
Meslekler 352
Çocuklar 354
Trafik Kuralları 354
Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 354
Gerçeklik 354
Diğer Kararlar 355
Örnek Karar 356
Anadolu Tebessümü veya Amerika Amerika 356
KARAR DEFTERİ (SENARYO) 1962 CİLT 2 359
Ret Kararları 359
Şartlı Kabul Kararları 366
Umumî Terbiye ve Ahlâk 367
Müstehcenlik 369
Cinsiyetçi İfadeler, Cinsel İmalar ve Arzular 369
Cinsel Saldırı 371
Müstehcenlik: Dans, Raks, Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme ve Bikini, Mayo, Şort Giyilmesi 371
Dans, Raks 372
Argo, Küfür, Hakaret ve Kadınlara Yönelik Ayrımcı İfadeler 375
İçki, Kumar 378
Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet 378
Suç ve Şiddet 378
Uyuşturucu, Uyku Hapı ve Uyku İlacı 381
Hukuk ve Adalet 381

Hapishane 382

İşkence 382

Ölüm, İntihar, İdam, Mezarlık 382

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 383

Etnik Konular, Millî Hisler, Başka Milletler 384

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 385

Ağam, Paşa, Paşazade 388

Köy, Köylü 388

Dinlere İlişkin Konular 388

Meslekler (Postacı, Gümrük Muhafaza Memuru, Zabıta, Doktor, Öğretmen) 388

Çocuklar 389

Eğitim 390

Trafik Kuralları 391

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular 391

Gerçeklik 391

Geçmişin Senaryoya Doğru Aktarılması 391

Dil Kullanımı ve Yazım Kurallarına Uygunluk 392

Senaryo Tekniğine Uygunluk 392

Kıyafet 393

Diğer 393

KARAR DEFTERİ 1962 395

Dinlerle İlgili Konular 396

Güvenlikle İlgili Konular 396

Millet ve Devlete İlişkin Konular 396

Çıplaklık, Öpme 396

KARAR DEFTERİ (SENARYO) 1963 CİLT 1 399

Ret Kararları 399

Şartlı Kabul Kararları 404

Umumî Terbiye ve Ahlâk 405

Müstehcenlik: Cinsiyetçi İfadeler, Yalanma, Laf Atma 407

408 Müstehcenlik: Dans, Raks, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık

413 Cinsel Saldırı

414 İç Çamaşırlarının Görünmesi

414 Cinsel Kimlikler

414 Röntgencilik, Seyretme, Gözetleme

415 Argo, Küfür, Kötü Söz

419 İçki

419 Suç, Şiddet

422 Kumar

422 Uyuşturucu, Uyutucu İlaç

423 Hapishane

423 İşkence

423 Ölüm, İntihar, İdam

423 Mezarlık

424 Trafik Kuralları

424 Adalet, Hukuk, Mahkeme

425 Mustafa Kemal Atatürk

425 Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

428 Eğitim

429 Millî Hisler, Başka Milletler, Etnik Kimlikler

432 Siyaset

432 Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

433 Dinlere İlişkin Konular

434 Meslekler

434 Sinema Sanatçıları

434 Gazetecilik

435 Emniyet Umum Müdürü

435 Çocuklar

435 Şarkı, Türkü

435 İstanbul

Akıl Hastası 435

Kişi İsmi, Takma İsim, Lakap: Afilli Rıza, Altı-patlar İbrahim, Kara Davut, Abdül 436

Genelleme 436

Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular 437

İsim Değişikliği 438

Diğer 439

KARAR DEFTERİ (SENARYO) 1963 CİLT 2 441

Ret Kararları 441

Şartlı Kabul Kararları 445

Umumî Terbiye ve Ahlâk 445

Aile, Kadın-Erkek İlişkileri, Cinsiyetçi İfadeler, Önyargılar ve Müstehcenlik 445

Nikah, Evlilik 449

Müstehcenlik: Dans, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık, Plaj Sahneleri 450

Cinsel Kimlikler 454

Ensest 454

Cinsel Saldırı 454

Cinsiyetçi İfade, Cinsel İma ve Kadınlara Yönelik Hakaret İçeren İfadeler 455

Argo, Küfür, Kötü Söz 456

Kişi İsmi, Takma İsim, Lakap: Reco, Memo 459

İçki 460

Suç, Şiddet 460

İntikam 463

Hapishane 463

İşkence 463

Ölüm, İntihar, İdam 464

Mezarlık 464

Kumar 464

Uyuşturucu, Uyku Hapı, Uyku İlacı 465

Hukuk ve Adalet 465

Eğitim 466

Mustafa Kemal Atatürk 467

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.) 467

İdeoloji ve Siyaset 469

Millî Hisler, Başka Milletler, Etnik Kimlikler 470

Resmi Kurum 472

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar 472

Dinlere İlişkin Konular 473

Batıl İnançlar 474

Meslekler 474

Çocuklar 475

Trafik Kuralları 475

Hastalık vb. 476

Kıyafet 476

Soyadı Kanunu 476

Şarkı 477

İstanbul 477

Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular 477

İsim Değişikliği 477

Diğer 478

DİZİN 482

(*Vurun Kahpeye*, Yön.: Lütfi Ö. Akad, 1949)

"İçtimai hayatımızın reel hiçbir değerini canlandırmayan ve son derece zevksiz ve iptidai olan senaryonun daha realist ve terbiyevi bir şekle sokulmak maksadıyla ve tekrar komisyonumuz tarafından görüldükten sonra hakkında bir karar verilmek üzere evvel emirde aşağıda beş maddede yazılı tashihin senaryo metninde yapılmasına ittifakla karar verildi" (Ayşe, Talat Artemel, Senaryo, 1944/30, Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı, 29/2/1944)

1932-1958 Yılları Arası Senaryo ve Filmlere İlişkin Defterlerde Yer Almayan Sansür Kararları

(*Binnaz*, Yön.: Mümtaz Yener, 1959)

GİRİŞ: 1932-1958 Yılları Arası Senaryo ve Filmlere İlişkin Defterlerde Yer Almayan Sansür Kararları

İncelediğimiz *Sansür Karar Defterleri*'nin dışında, filmlere ait dosyalarda bulunan kararlar da mevcuttur. Toplam 518 karar üzerinde yapılan inceleme sonucunda ret kategorisinde değerlendirilecek 77, şartlı kabul kategorisinde değerlendirilecek de 104 karar tespit edilmiştir. Şartlı kabul kararları içinde 10 tanesi senaryolara ait olmak üzere 94 karar, 8 tekrar görülme kararı ve 2'si de Merkez Film Kontrol Komisyonu'na sevk kararı yer almaktadır. Bu yıllara ilişkin sansür kararları 1939 yılındaki *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname* çıkıncaya kadar 1932 tarihli *Sinema Filimlerinin Kontroluna Ait Talimatname* dikkate alınarak gerçekleştirilmekteydi. Genel olarak da kararlar bu *Talimatname* ve *Nizamname*'nin maddelerine atıf yapılarak verilmekteydi. Bazen kararlar için uzun gerekçeler oluşturulduğu gibi bazen de sadece maddelere atıf yapılarak hüküm verilebiliyordu. *Talimatname*'nin 5. maddesi, *Nizamname*'nin ise 7. maddesi bu kararlarda başvurulan temel maddelerdi. Elimizde bulunan en eski karar 1932 yılına aittir. Muhsin Ertuğrul'un yönettiği *Bir Millet Uyanıyor* filmine ait kararda (1932/263), "2.12.1932 tarihinde Melek sinemasında görülmüş ve iraesinde [gösterilmesinde] mahzur olmadığına karar verilmiştir. Bütün mektep talebesile 1593 madde 6-12 yaşındaki çocuklar görebilir" yazmaktadır. *Söz Bir Allah Bir* (1933/17) filmi ile ilgili "Kimin Eserinden Alındığı" kısmında Muhsin Ertuğrul'un adı yer almakta ve filmin kararında "26.9.1933 tarihinde Melek sinemasında görülmüş ve halka iraesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir" yazmaktadır. *Düğün Gecesi Orta Oyunu* (1933/404) adlı filme ilişkin kararda da gösteriminde bir "mahzur" olmadığı belirtilmiştir. *Kaçakçılar* filminin yurtdışına çıkarılması için başvurulduğunda ise, daha

önceki kararın eldeki defterlerde yer almadığı belirtilmiştir. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden İçişleri Bakanlığı'na yazılan (Kısım: Film, Dosya: 9311-537, Numara: 4753/44417) 4.11.1947 tarihli ve "Özeti: Yurd dışına çıkarılacak *Kaçakçılar* isimli yerli film Hk." konulu yazıda, "2/10/947 gün ve emniyet genel müdürlüğü Ş. 9.A.537-9311/56601 sayılı yazıya karşılıktır: Yurd dışına çıkarılmak istenen kaçakçılar isimli yerli filme ait 23/1/1932 tarihinde emniyet müdürlüğünden verilmiş olan 166 sayılı izin vesikasının tasdikli sureti ilişik olarak takdim kılınmıştır. Bugüne kadar yurda hariçten ithal edilen veya yurd içinde yapılmış olan yerli filmlerin kontrolüne ait elde 1932 senesinin 8. nci ayından itibaren tutulmuş bir karar defteri mevcuttur. Adı geçen filme 932 senesinin birinci ayında izin vesikası verilmiş olmasına binaen bu tarihten evvel kontrolleri yapılan filmlerin karara geçirilip geçirilmediği veya böyle bir karar defteri mevcut olup olmadığı bilinmemektedir" denmektedir.

1932-1958 Yılları Arası Filmlere İlişkin Ret Kararları

Umumi Terbiye, Ahlak ve Milli Duygulara Mugayir Bulunan, İnzibat ve Emniyet Bakımından Zararlı, Cürüm İşlemeğe Tahrik Eden

Gül Baba filmi, *Nizamname*'nin 7. maddesinin, "Umumi terbiyeye ve ahlaka ve milli duygularımıza mugayir [aykırı] bulunan" filmlere ilişkin düzenleme yapan 6. fıkrasına göre sansüre uğramıştır. *Gül Baba* [Kálmán Nádasdy, 1940] filminin kararında "(1941/3524) Türkçe sözlü, sesli ve şarkılı olan bu filmin Nizamname'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına tevfikan [göre, uyarak] halka gösterilmemesine ittifakla"; *Gençlik Serenadı* (*Youth on Parade,* [Albert S. Rogell, 1942]) adlı filme ilişkin kararda (1944/4580) 7.4.1944 Cuma günü Elhamra sinemasında kontrol edilen filmin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1 ["Her hangi bir devletin siyasi propagandasını yapan"] ve 6. Bendlerine ["Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan"] dayanarak "reddine" karar verildiği belirtilmiş, filme ait bir diğer kararda (1944/39) "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. bendine göre halkımıza gösterilmesinde mahzur bulunduğuna ittifakla" karar verildiği yazılmıştır. *İlk Randevu* (*Premier Rendez-Vous,* [Henri Decoin, 1941]) adlı filmin kararında (1944/4500) ise, "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. bendine istinaden reddine" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir].

The Mad Ghoul [*The Mad Ghoul*, James P. Hogan, 1943] adlı filme ait kararda (1946/65) filmin 31.1.1946 Perşembe günü Sümer sinemasında kontrol edildiği ve "*Nizamname*nin 7. maddesi 6. bendine tevfikan reddine" karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait bir sonraki kararda (1946/190) ise "Özen Film kurumu tarafından Amerika'dan getirtilen *The Mad Ghoul* adlı film 8 Mart 1946 günü saat 10'da Ankara'da Yeni sinemada Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmüştür. Bir profesörün kötü maksat ve duygularını tatmin yolunda öğrencisini alet etmesi ahlak telakkilerimizle millî duygularımıza aykırı görüldüğünden İstanbul Film Kontrol Komisyonunca verilmiş olan halka gösterilmemesi yolundaki karara yapılan itirazın reddi ile sözü geçen kararın onanmasına oy birliğiyle" [yazım düzeltilmiştir] karar verildiği yazılmıştır. *Denizler Kartalı Barbaros Hayrettin* (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1946/251) adlı senaryo için "*Tü-*

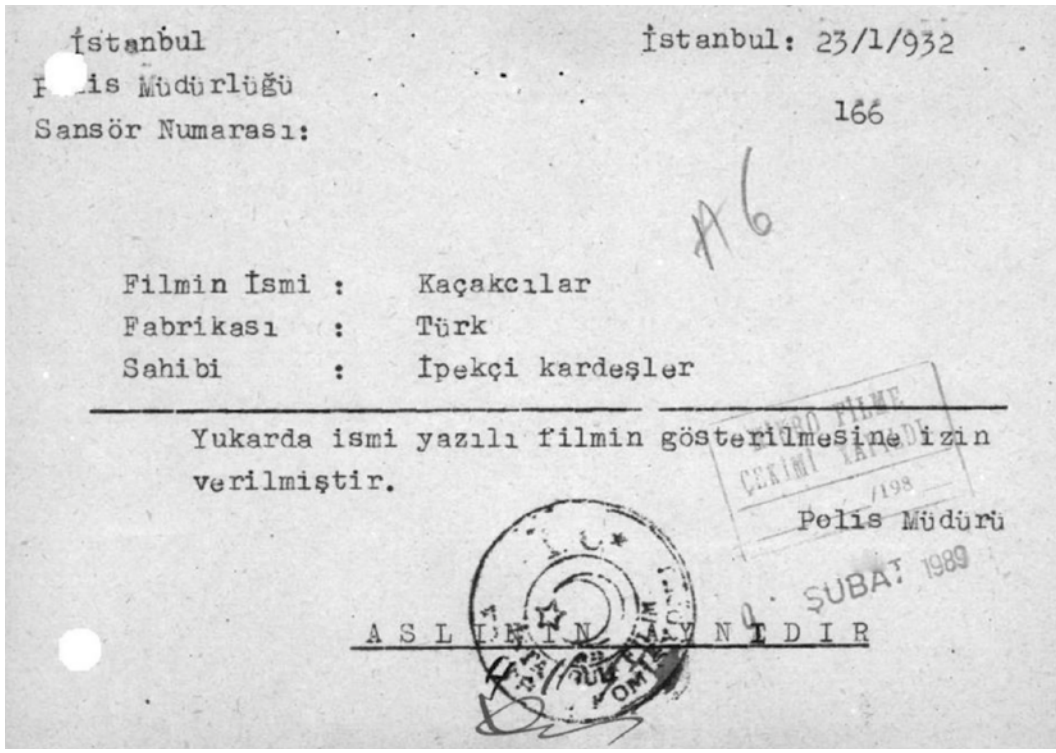

İstanbul
Polis Müdürlüğü
Sansör Numarası:

İstanbul: 23/1/932

166

A 6

Filmin İsmi : Kaçakcılar
Fabrikası : Türk
Sahibi : İpekçi kardeşler

Yukarda ismi yazılı filmin gösterilmesine izin verilmiştir.

Polis Müdürü

ÇEKİMİ YAPILDI
/198
ŞUBAT 1989

ASLININ AYNIDIR

züğün 7. maddesinin 6. fıkrası ve 20. maddesine ["Komisyonca senaryoların filime çekilmesine müsaade olunmak için yedinci maddede gösterilen esaslar göz önünde bulundurulur"] uyularak filme alınmasının sakıncalı olduğuna" dair karar oy birliğiyle alınmıştır. *Çocuğumu Öldürdüm* (*Kateltü Veledi*, 1946/295) filminin kararında ise "*Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6. fıkrasına uygun görülmekle birlikte filmin reddine oy birliğile karar verildiği" belirtilmiş; filme ait 1946/587 sayılı kararda ise, "6.12.1946 Cuma günü Sümer sinemasında kontrol edilmiş ve bu filmin konusunu teşkil eden aile faciasının Türk aile hayatında yeri olmamakla ve içtimai bünyemize kötü tesir yaparak aile birliğini sarsacak ve ayni zamanda ahlakı bozacak mahiyette olması itibariyle tüzüğün 7. maddesinin 5 ["Milli rejime aykırı olan siyasi, iktisadi ve içtimai ideoloji propagandası yapan"] ve 6. bendleri gereğince memleket ithalinin men'i lazım gelirse de film sahibi filmi Türkçeye çevirdiği sırada bu mahzuru tamamıyla bertaraf edecek surette esaslı değişiklik yapacağını ifade etmekte olduğundan bu bakımdan *Tüzüğün* 15. maddesine dayanılarak bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonu'nca tetkikine karar verildiği" belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *İstanbul Havası* (*Kayseri Bülbülleri*, Seyfi Havaeri, Senaryo, 1947/336) adlı senaryonun kararında "Seyfi Havaeri tarafından yazılıp filme çekilmesi dileğinde bulunulan *İstanbul Havası* = *Kayseri Bülbülleri* adlı senaryo gözden geçirildi. İncelemeye yetkili komisyon üyelerinden Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü senaryonun filme çekilmesini, Milli Eğitim Bakanlığı edebi değersizliğinden bahisle beraber filme çekilmesine taraflı bulunduğunu, Genelkurmay Başkanlığı askeri bakımdan bir sakınca olmadığını yalnız bazı kısımların ahlaki mülahazalarla çıkarılması fikrini ileri sürmekte olup, Emniyet Genel Müdürlüğü de senar-

yoyu umumiyetle İstanbul'un ahlaki durumunun kötü bir safhada olduğunu anlatan ve belirten bir mahiyette gördüğünden bu senaryonun filme çekilmesinde sakınca bulunduğuna çoğunlukla karar verildiği"; *Ben Öldürdüm* (Aşot Madat, Senaryo, 1947/470) adlı senaryonun "konu itibarile umumi ahlak ve adap telakkilerimize uymadığı, suç işlemeyi haklı gösterecek pasajları ihtiva ettiği ve gençliğin ahlakı üzerinde kötü tesirler bırakacağı sonucuna varılarak filme alınmasının uygun bulunmadığına karar verildiği" belirtilmiştir.

Beni Affedin ([Hadamtü Beyti], 1947/448) filmine ilişkin kararda "Kemal Film Kurumu tarafından Mısır'dan getirilerek Arapçadan dilimize çevrilen *Beni Affedin* isimli film komisyonumuzca 13/11/947 Perşembe günü saat 10'da Ankara sinemasında incelenerek filmin genel olarak yurdun umumî terbiye ve ahlâk düşüncelerine uygunsuz, emniyet ve inzibat bakımından zararlı mahiyette olduğu neticesine varılmakla, *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. ve 8. fıkralarına ["Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan"] tevfikan halka gösterilmesinin uygun bulunmadığına sözbirliğile" karar verildiği ifade edilmiştir. Filme ait sonraki kararda (*Beni Affedin*, 1947/526) ilk karara atıf yapılarak "İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'nin dublaj filmlerin Merkez Film Kontrol Komisyonunca yalnız Türkçeleştirme bakımından incelenmesi lazım geldiği ve bunun aksine olarak dublaj filmin esastan reddi hakkında verilen idari kararın aynı kurul tarafından değiştirilmesinin mümkün ve Danıştay kararlarının da bunu müeyyit bulunduğu yolundaki 7/1/1948 günlü mütalaası üzerine kontrol komisyonunda temsilcisi bulunan makamlardan 'yalnız Türkçeleştirme bakımından halka gösterilmesinde bir mahzur görülüp görülmediği' İçişleri Bakanlığı'nca sorulmuş olan ve evvelki incelemesinde komisyon başkanının hazır bulunmadığı anlaşılan *Beni Affedin* adlı filmin bu defa yeniden incelendiği" belirtilmiştir. Karar şöyle devam etmektedir [kararı bölmemek için atıf yapılan uzun bir madde burada aktarılmıştır: Madde 28: "Kontrol komisyonunca gösterilmesine veya çekilmesine müsaade edilen filimlerin gösterilmesinde veya çekilmesinde sonradan herhangi bir mahzur düşünüldüğü takdirde keyfiyet valiler veya alâkalı memurlar tarafından Dahiliye Vekilliğine bildirilir. Dahiliye Vekilliğince verilecek emir üzerine filimin gösterilmesi veya çekilmesi menedilebilir"]: "Filmin Türk içtimai hayatına uygun olmadığı, terbiye ve kültür bakımından seyirciler üzerinde daha çok menfi tesir yaratıcı sahneleri ihtiva eylediği ve buna mukabil iyi intibalar husule getirecek kısımlarının mahdut olduğu hususunda bütün üyeler arasında fikir birliği hasıl olmakla beraber, komisyonun filmin esası hakkında bir karar vermeyerek adı geçen müşavirliğin mütalaası veçhile yalnız dublaj hakkında bir karar verilmesi ve bu filmin esastan men'i lazım geldiği takdirde bunun, *Tüzüğün* 28. maddesine dayanılarak İçişleri Bakanlığı'nca yapılabileceği Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi tarafından beyan edilmiş ve Dışişleri Bakanlığı üyesi de bu düşünceye katılmış bulunduğundan önce bu konu üzerinde konuşularak Emniyet Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcileri hariç olmak üzere diğer üyelerin çoğunluğu ile, Türkiye dışında çekilen bir Mısır filmine Türkçe söz ve şarkılar ilave edilmek hatta eşhasın isimleri dahi Türkçeleştirilmek suretiyle Türkiye'de yeni bir film meydana getirilmiş olduğuna bakılırsa, verilecek kararın yalnız dublaja inhisar ettirilmeyerek sözleriyle beraber bir bütün halini almış olan filmin

tamamı hakkında oy verilmesi icap ettiğine kanaat hasıl olduktan sonra netice itibariyle: Adı geçen *Beni Affedin* isimli filmin, Muhsin'in babasına 'zindancı' demesi, büyük annesi için de nefretle 'bu kadın hala yaşıyor mu?' diye sorması, annesinin mücevheratını çalması; Suad'ın intihara teşebbüsü ve Küçük Emin'in intiharı ve muhtelif yerlerindeki çirkin konuşmalar ve bayağılık ifade eden sahneleri bakımından *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6, 8, 9. fıkralarına ["Cürüm işlemeğe tahrik eden"] tevfikan 'Umumi terbiyeye, ahlaka ve milli duygularımıza uygunsuz ve cürüm işlemeye tahrik edici, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı mahiyette olduğundan' ve Türkçeye çevrilmekle menfi tesir yapıcı ve uygunsuz taraflarının bilhassa ehemmiyet kaybettiğinden dolayı halka gösterilmesinde sakınca bulunduğuna Emniyet Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin muhalefetine karşı çoğunlukla karar verildiği" belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir].

Öksüz Çocuklar [*Melaikete Fi Cehennem*] adlı filme ait kararda (1947/447) "filmin en son kısımlarına gelinceye kadar umumiyetle genel terbiyeye ve ahlak düşüncelerimize uygunsuz, suç işlemeye tahrik edici ve bu itibarla yurdun inzibat ve emniyeti bakımından zararlı mahiyette olduğu sonucuna varılmakla, *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8, 9. fıkralarına tevfikan halka gösterilmesinin uygun bulunmadığına sözbirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait 1948/525 sayılı kararda ise "*Tüzüğün* 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına tevfikan halka gösterilmesinin uygun görülmediğine" karar verilmesi üzerine tekrar incelendiği belirtilmiş ve "Özen Film kurumunca Mısır'dan getirtilerek dilimize duble edilen evvelce 12/11/1947 tarihinde incelenerek 'Umumiyetle genel terbiye ve düşüncelerimize uygunsuz, suç işlemeye tahrik edici ve bu itibarla yurdun inzibat ve emniyeti bakımından zararlı mahiyette olduğu sonucuna' varılmakla *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına tevfikan halka gösterilmesinin uygun görülmediğine karar verilen ve İçişleri Bakanlığı Hukuk müşavirliğinin 'dublaj filmlerin incelenmesi lazım geldiği ve bunun aksine olarak dublaj filmin esastan reddi hakkında verilen idari kararın aynı kurul tarafından değiştirilmesinin mümkün ve Danıştay kararlarının da bunu müeyyit' bulunduğu yolundaki 7/1/1948 günlü mütalaası üzerine kontrol komisyonunda temsilcisi bulunan makamlarda 'yalnız Türkçeleştirme bakımından halka gösterilmesinde bir mahzur görülüp görülmediği' İçişleri Bakanlığınca sorulmuş olan ve evvelki incelemesinde komisyon başkanının hazır bulunmadığı anlaşılan *Öksüz Çocuklar* adlı film bu defa 4 Mart 1948 Perşembe günü saat 10'da Yeni sinemada komisyonun mürettep adedile, yeniden incelendi: Filmin Türk içtimai hayatına uygun olmadığı, terbiye ve kültür bakımından seyirciler üzerinde daha çok menfi tesir yaratıcı sahneleri ihtiva eylediği ve buna mukabil iyi intibalar husule getirecek kısımlarının mahdut olduğu hususunda bütün üyeler arasında fikir birliği hasıl olmakla beraber, komisyonun filmin esası hakkında bir karar vermeyerek adı geçen müşavirliğin mütalaası veçhile yalnız dublaj hakkında karar verilmesi ve filmin esastan men'i lazım geldiği takdirde bunun, Tüzüğün 28. maddesine dayanılarak İçişleri Bakanlığı'nca yapılabileceği Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi tarafından beyan edilmiş ve Dışişleri Bakanlığı üyesi de bu düşünceye katılmış bulunduğundan önce bu konu üzerinde konuşularak Emniyet Genel

(*Bir Millet Uyanıyor*, Yön.: Muhsin Ertuğrul, 1932)

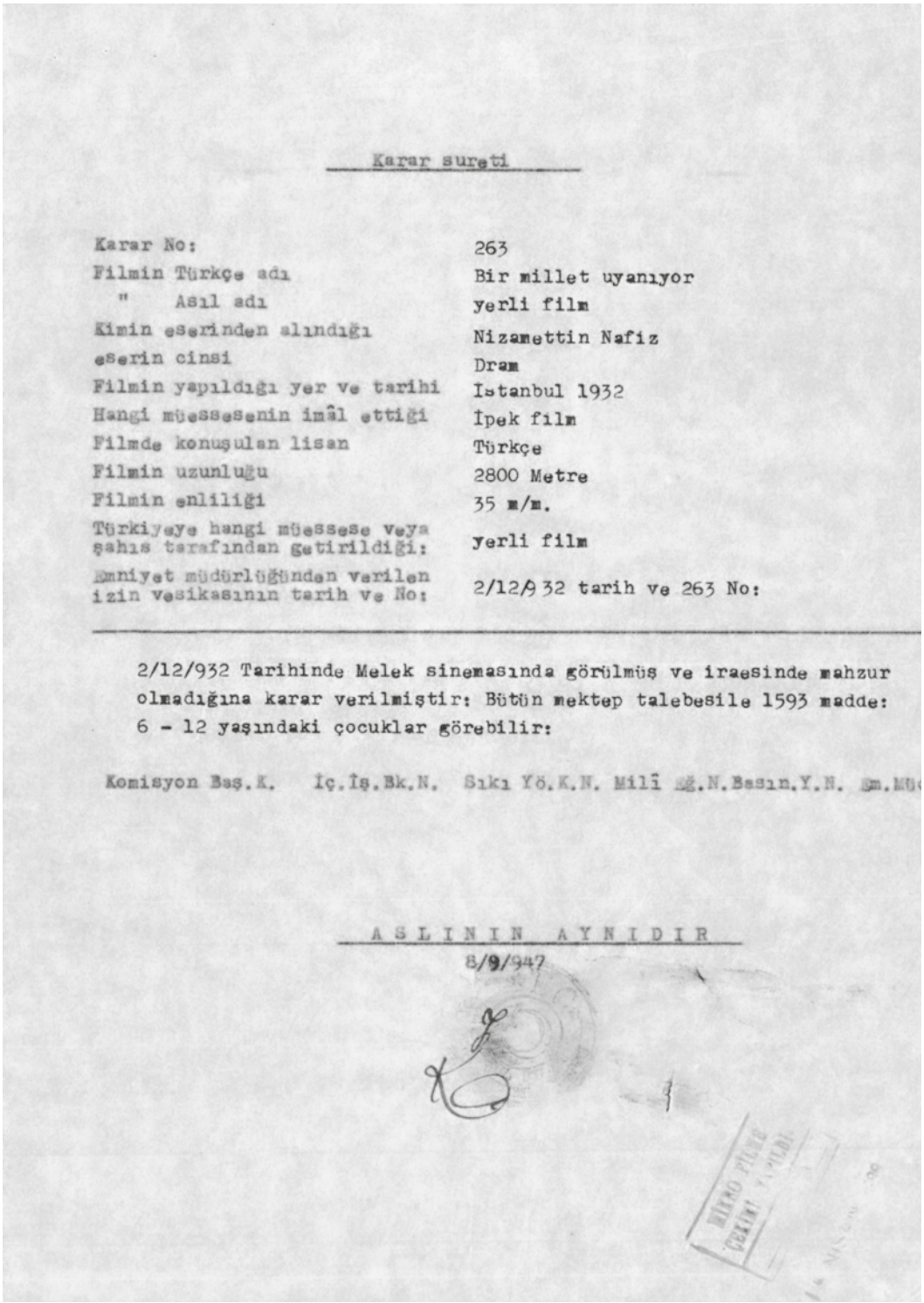

Karar sureti

Karar No:	263
Filmin Türkçe adı	Bir millet uyanıyor
" Asıl adı	yerli film
Kimin eserinden alındığı	Nizamettin Nafiz
eserin cinsi	Dram
Filmin yapıldığı yer ve tarihi	Istanbul 1932
Hangi müessesenin imâl ettiği	İpek film
Filmde konuşulan lisan	Türkçe
Filmin uzunluğu	2800 Metre
Filmin enliliği	35 m/m.
Türkiyeye hangi müessese veya şahıs tarafından getirildiği:	yerli film
Emniyet müdürlüğünden verilen izin vesikasının tarih ve No:	2/12/932 tarih ve 263 No:

2/12/932 Tarihinde Melek sinemasında görülmüş ve iraesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir: Bütün mektep talebesile 1593 madde: 6 - 12 yaşındaki çocuklar görebilir:

Komisyon Baş.K. İç.İş.Bk.N. Sıkı Yö.K.N. Milî Eğ.N. Basın.Y.N. Em.Müf

ASLININ AYNIDIR

8/9/947

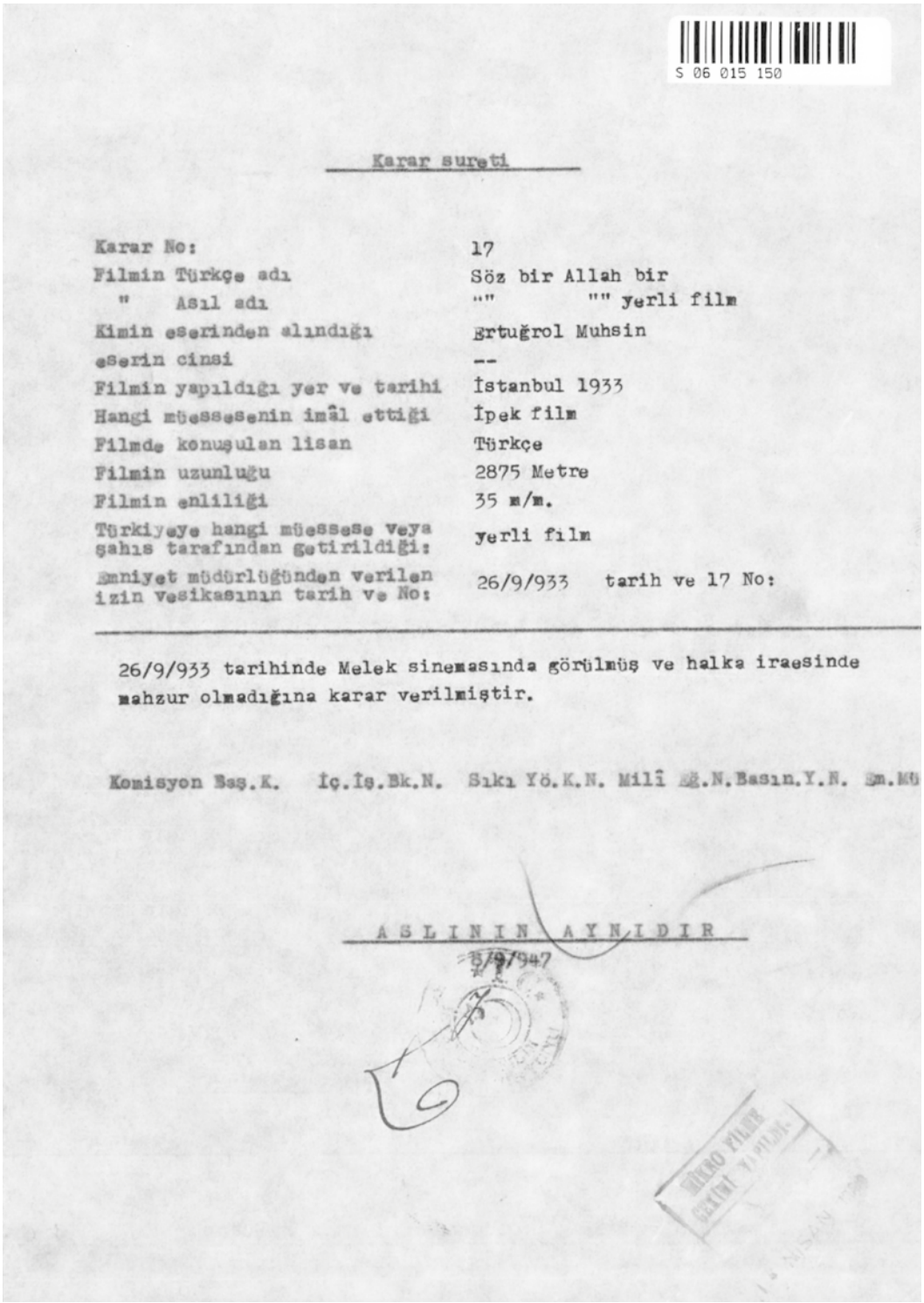

S 06 015 150

Karar sureti

Karar No:	17
Filmin Türkçe adı	Söz bir Allah bir
" Asıl adı	"" "" yerli film
Kimin eserinden alındığı	Ertuğrol Muhsin
eserin cinsi	--
Filmin yapıldığı yer ve tarihi	İstanbul 1933
Hangi müessesenin imâl ettiği	İpek film
Filmde konuşulan lisan	Türkçe
Filmin uzunluğu	2875 Metre
Filmin enliliği	35 m/m.
Türkiyeye hangi müessese veya şahıs tarafından getirildiği:	yerli film
Emniyet müdürlüğünden verilen izin vesikasının tarih ve No:	26/9/933 tarih ve 17 No:

26/9/933 tarihinde Melek sinemasında görülmüş ve halka iraesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Komisyon Bşk.K. İç.İş.Bk.N. Sıkı Yö.K.N. Milî Eğ.N.Basın.Y.N. Em.Mü

ASLININ AYNIDIR

5/9/947

(*Söz Bir Allah Bir,* Yön.: Muhsin Ertuğrul, 1933)

Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcileri hariç olmak üzere diğer üyelerin çoğunluğu ile, Türkiye dışında çekilen bir Mısır filmine Türkçe söz ve şarkılar ilave edilmek hatta eşhasın isimleri dahi Türkçeleştirilmek suretiyle Türkiye'de yeni bir film meydana getirilmiş olduğuna bakılırsa verilecek kararın yalnız dublaja inhisar ettirilmeyerek sözleriyle beraber bir bütün halini almış olan filmin teması hakkında oy verilmesi icap ettiğine kanaat hasıl olduktan sonra netice itibariyle adı geçen *Öksüz Çocuklar* filminin, *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına tevfikan 'Umumi terbiyeye, ahlaka ve milli duygularımıza uygunsuz ve cürüm işlemeye tahrik edici, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı mahiyette olduğundan ve Türkçeye çevrilmekle menfi tesir yapıcı ve uygunsuz taraflarını bilhassa ehemmiyet kesbettiğinden dolayı halka gösterilmesinde sakınca bulunduğuna Emniyet Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcileri muhalefetine karşı çoğunlukla" karar verildiği belirtilmiştir.

Senaryosunu Ercüment Er müstear adıyla Nazım Hikmet'in yazdığı *Kızılırmak veya Karakoyun* [*Kızılırmak Karakoyun*, Muhsin Ertuğrul, 1946] adlı filmin kararında ise, "içkiyi, zinayı bazı şartlar altında hoş gösteren dünya görüşü terbiyevi bakımdan sakat ve dolayısıyla zararlı" bulunarak filme alınması mahzurlu bulunmuştur. Filmine ait kararda (Ercüment Er, Senaryo, 1944/62) "Ercüment Er tarafından yazılıp Filmcilik Türk Anonim Şirketi müdürlerinden İhsan İpekçi'nin Mes'uliyeti ve Ertuğrul Muhsin'in rejisörlüğü altında filme çekilmek istenen (Kızılırmak veya Karakoyun) adlı filme ait senaryo hey'etimizce tetkik edildi" denilerek, "Eserin istinat ettiği, tedbiri ihmal ederek takdire çıkışmak suretiyle hayatın cilvelerini muahaze eden, içki ve zinayı, bazı şartlar altında hoş gösteren dünya görüşü terbiyevi bakımdan sakat ve dolayısile zararlıdır. Mevzuun geçmiş zamanlara ait olması da bu mahzuru iktiham ettiremez. Kadere karşı iradenin muzafferiyetini tervic etmek, hayat neş'e ve imanı ifade ve telkin etmek zaruret ve amacında olduğumuza göre; canlı sahneler vasıtasile efsane ve türkülerimizi bir mevzu halinde birleştirilmiş olan senaryonun bu halile filme alınmasının mahzurlu bulunduğuna karar verildiği" belirtilmiştir. Merkez Film Kontrol Komisyonu'nun 14 Mart 1945 günü 1945/105 tarih ve sayı ile aldığı kararında ise "Ercüment Er tarafından yazılıp İhsan İpekçi'nin mes'uliyeti ve Ertuğrul Muhsin'in rejisörlüğü altında filme çekilmek istenen (*Kızılırmak*) adlı senaryo"nun kurula geldiği, "adı geçen senaryonun bu haliyle filme alınmasında bir sakınca olmadığına oy birliğiyle", 5 Mart 1947 tarihli Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında (1947/322) ise "halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir.

Yabancı Devletlerin Propagandasını Yapan, Diğer Milletlerin/Dost Devlet ve Milletlerin Hissiyatını Rencide Eden, Şark Milliyetlerini Tezyif Eden, Milli Hisleri Rencide Eden, Din Propagandası Yapan

Küçük Trampetçi (*The Drum,* 1939 / Numarasız Karar) adlı filme ilişkin kararda "Filmin yabancı bir devlet propagandasına alet olması ve şark milliyetlerini tezyif eder

mahiyette görülmesi dolayısıyla Türkiye dahilinde ve Hatay'da gösterilmemesine müttefikan karar verildiği" belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Vazife Uğrunda (L'homme A abattre* [*L'homme à abattre*, Léon Mathot, 1937]) adlı filmin kararında (11.05.1939/Numarasız Karar) "Filmlerin kontrolü hakkında talimatnamenin üçüncü maddesine aykırı mahiyeti haiz olmasından dolayı memleketimizde gösterilmemesine karar verildiği" kayda geçmiştir. Filme ilişkin Dahiliye Vekili Y. imzasıyla, 23782 No'lu ve 9.5.1939 tarihli Ankara Valiliğine konu kısmı ("Özet") "*Vazife Uğrunda* isimli film hakkında" şeklinde yazılan yazıda "Dün akşamdan itibaren Yenişehir'de Ulus Sinemasına gösterilmekte olan *Vazife Uğrunda* isimli Fransız filminin Alman istihbarat teşkilatı aleyhinde ve Alman milletinin hissiyatını rencide edecek mahiyette olduğu Alman Elçiliğince sureti mahsusada Hariciye Vekâleti'ne vaki müracaatta bildirilmiş bulunduğundan bu filmin Ankara'daki kontrol hey'etince tekrar tetkik edilinceye kadar halka gösterilmesinin men'i rica olunur" denmektedir. *İstiklal Fedaileri* (1939/758, Dosya No: 9322-33) adlı filme ait kararda "Samsun Valisi Fuad Tuksal tarafından Dahiliye Vekâleti Yüksek Makamına gönderilen 13.12.1939 tarihli "Özet: İstanbul'dan Samsun'a getirilen (*İstiklal Fedaileri*) adlı filmde gösterilmesi mahzurlu görülen yazılar hakkında" için 758 No'lu İdari Kararda [Filmin gösterimine 14.10.1937 tarihli 867 No'lu İstanbul Emniyet Müdürlüğü kararıyla izin verilmiştir]; "1) İliştirilerek takdim kılınan sinema filmi parçalarında görüleceği üzere Samsundaki Zafer sineması sahibi tarafından getirilen ve yakında halka gösterilecek olan (*İstiklal Fedaileri*) isimli filimin reklam için gösterilen ve (Fragman) namında verilen kısmının başında aynen (bugün Alman Emperyalizmi'nin menfur ve gaddar istila siyasetine kurban giden masum Polonyalıların daha evvel mukaddes istiklalleri uğrunda istibdada nasıl isyan ettiklerini ihtilâllerini vatanperverlik ve kahramanlıklarını canlandıran bu filim tarihin en canlı vesikasıdır) diye yazıldığı görülmüştür. 2) Bu hususta yapılan tetkikat da (*İstiklal Fedaileri*) filmine kontrol heyetince 14/10/1937 tarihinde 867 numara ile ruhsat verildiği sureti merbuten takdim kılınan İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün vesikası ve Halil Kamil filim ticarethanesinin mektubundan anlaşılmakta ise de yukarda bahsedilen ve tahminen yüz elli metro uzunluğunda olan (Reklam-Fragman)'daki yazı kısmının Alman-Polonya harbinden sonra daha ziyade rağbet uyandırmak ve müşteri celbedebilmek için ilave edildiği ve bu yazının kontrol haricinde kaldığı açıkça görülmektedir. 3) Bu yazıların İstanbul sinemalarında gösterildiği iddia edilmekte ise de mücerret sözde kalmakta ve Alman ve İtalyanlar aleyhinde gazetelerde neşriyat yapılmamasının te'mini yüksek emir ve direktifleri icabından bulunmakta olmasına nazaran zaten hükümetçe ruhsat verilmemiş olan bu reklam kısmının gösterilmesi mahzurlu görüleceğinden alınacak emir dairesinde muamele yapılmak üzere vilayetçe men edilmiştir. Gereğinin emir ve iş'arını rica ederim. 4) Bu yazılar İstanbul'da ve yukarıda ismi geçen filim müessesi tarafından tertip ve ilave edilerek gönderildiğine nazaran alakadaran hakkında ayrıca adli takibat icrası muvafik olup olamayacağını da yüksek takdirlerine arzederim" denir [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Harp (*La Battaille* [*La Battaille Silencieuse*, Pierre Billon, 1937]) adlı film için Merkez Film Kontrol Komisyonu'nun aldığı filme ilişkin kararda (1941/KT: 13.10.1941) "1934 senesinde Türkiye'ye ithal edilip o zaman iraesine müsaade edilen ve sonradan

Türkçeleştirilen (*La battaille* - *Harp*) filminin, siyasi vaziyet dolayısıyla bir kere daha tetkikine lüzum hasıl olması üzerine mezkûr filim görüldü: Filimde Japon donanmasının Rus donanmasını mağlup etmesi, Japon donanmasının galibiyetinin, bu donanma komutanının İngiliz müşahidinin hazırladığı raporu evine getirip ondan istifadesi suretiyle temin edildiğini ve bu raporu elde etmek için karısının bu İngiliz zabitiyle sevişmesine de göz yumduğu gibi bugünkü vaziyette hissiyatı rencide edecek sahneler mevcut olduğundan şimdilik bu filmin halka gösterilmemesine" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir].

Kafkaslı Süvari (1943/4043/3345) filmine ait kararda ise, 26.6.1941 tarih ve 3345 sayılı kararla yurda ithaline ve halka gösterilmesine karar verilen filmin 3.3.1943 tarihinde Türkçeye çevrilen kopyasının komisyona sevk edildiği ve yapılan kontrol sonucunda söz konusu filmin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1 ve 5. fıkralarına dayanarak "halka gösterilmemesine ve aynı filmin evvelce gösterilmesine karar verilen orijinalinin de aynı *Nizamname*'nin 28. maddesine tevfikan halka gösterilmemesinin mahzurlu görülmesi cihetiyle bu hususun vilayet makamı tarafından D.V. yüksek makamı arzına karar verildi" denmiştir [yazım düzeltilmiştir]. Filmin 16 Nisan 1943 tarihli bir başka kararında *Kafkaslı Süvari* (1943/16) filminin "Yurtta halka gösterilmemesi mahsus *Nizamname*'nin 15. maddesinin 1. ve 5. fıkralarına tevfikan İstanbul Film Kontrol Komisyonu'nun 3 Mart 943 gün ve 4043/3345 sayılı kararı icabı olan 'Kafkaslı Süvari' adlı filmin lisanımıza çevrilmiş kopyası"nın film sahibinin itirazı üzerine 16 Nisan 1943 Cuma günü saat 10'da Park sinemasında komisyonca görüldüğü ve "filmin men'i hakkında İstanbul Komisyonunca serdedilen hususların yerinde görülmediğine ve başkaca mahzuru mucip bir hal de müşahede edilmediğine göre halka gösterilmesine ittifakla karar verildiği" belirtilmiştir.

"Herhangi bir devletin siyasi propagandasını" yaptığı gerekçesiyle sansür kurulu tarafından ret kararı verilen filmlerden bir diğeri ise, *Canavarın Damgası* (*Drums of Fu Manchu,* [John English & William Witney, 1940]) adlı filmdir. Filme ait kararda (1943/4089) 9 Nisan 1943 Cuma günü Sümer sinemasında komisyon tarafından görülen filmin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına dayanarak reddine karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında (1943/17) ise [yazımı olduğu gibi korunarak] şöyle yazılmıştır: "Kemal Film Müessesesi'ne ait olup 9 Nisan 943 tarihinde İstanbul Kontrol Komisyonunca görülüp mahsus Nizamname'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına tevfikan halka gösterilmemesine karar verilen ve ancak sahibi tarafından vaki itiraz üzerine İstanbul Valiliği'nin 6 Mayıs 943 gün ve Emniyet Müdürlüğü 17466 sayılı yazısı ile evrakı gönderilen Amerika mahreçli (*Drums Offu Manchu*) adlı film Gümrükten alınarak 27 Mayıs 943 Perşenbe günü saat 10'da Ulus sinemasında Komisyonumuzca görüldü ve neticede İstanbul Komisyonunca redde esas teşkil eden ve Nizamname'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına mevzu (Her hangi bir devletin siyasi propagandasını yapmak) mahiyetinin filme kat'iyen mevcut bulunmadığına ve fakat filmin muhtelif yerlerinde söz mevzuu olan Cengizhan kelimelerinin Mongol söz ve yazılarını da dahil olduğu halde filmden çıkarılmasına ve aynı zamanda 'Chapter Fifteen' mevcut olup Manchu'nun kayalık bir arazide dedektif Mr. Parker'la bir kaptı kaçtı karoserli otomobil içinde yaptıkları mücadeleyi müteakip bir yardan aşağı bu

otomobille birlikte yuvarlanmasından sonraki kısmın tamamen kesilerek Nizamname'nin 12. maddesinin ikinci bendine tevfikan muameleye tabi tutulmasına ve filmin yukarıda teferruatı bildirilen bu tadilleri yapıldıktan sonra halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla karar verildi".

7. maddenin 1. fıkrasına ilişkin olarak sansür uygulanan filmlerden bir diğeri ise *To The Shores of Tripoli* (1943/4048) adlı filmdir. Filmin kararında 6 Nisan 1943 Salı günü İpek sinemasında filmin kontrol edildiği "kontrol *Nizamname*'sinin 7. maddesinin 1. fıkrasına tevfikan reddine" karar verildiği belirtilmiştir. Filmin sonraki kararında ise (*To the Shores of Tripoli*, 1943/18) İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından denetlendiği ve sonuçta "mezkûr filmin İstanbul Komisyonunca redde sebep gösterilen mahzurdan başka yine aynı *Nizamname*'nin 2. ["Her hangi bir ırk veya milleti tezyif eden"] ve 3. fıkralarına da ["Dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden"] aykırı mahiyette sözleri ihtiva ettiği anlaşıldığından yurdumuzda halka gösterilmemesine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Benim Üniversitelilerim (Moi Universitety,* [Mark Donskoy, 1940], 1943/4071) adlı filmin kararında ise, "Filmin mahiyeti itibariyle Nizamname'nin 7. maddesinin (1-5) fıkrasına tevfikan reddine" karar verildiği belirtilmiştir. Karara Ma. V. N. Müfettiş Şevki Ekson imzasıyla düşülen notta ise, "Bu filmin mevzunu teşkil eden (*Benim Üniversitelerim*) adlı eser Türkçeye de çevrilmiş ve halen kitapçılarda satılmakta olduğu kitap ile film arasında pek fark olmadığına kaniyim mükalemeler [diyaloglar] tamamen tercüme edilmediği için film hakkında kat'i bir kanaat ihzar edemedim. Bu filmin bir defa da Merkez Kontrol Komisyonunca görülmesi uygun olur" denmiştir. Filmin Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında (1943/21) ise, "Mezkûr filmin, mahsus Nizamname'nin 7. maddesinin 1 ve 5. fıkralarına ["Milli rejime aykırı olan siyasi, iktisadi ve içtimai ideoloji propagandası yapan"] tevfikan yurdumuzda halka gösterilmemesine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Immortal Sergeant* (*Kahraman Çavuş,* [John M. Stahl, 1943]) filminin kararında (1944/4432) "mahiyeti itibariyle Nizamname'nin 7. maddesinin 1. bendine tevfikan reddine"; filme ilişkin Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından alınan kararında (1944/35) "Sözü geçen filmin halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. Aynı maddenin aynı bendine göre karar verilen bir diğer film ise *Semalar Perisi* (*Flight For Freedom,* 1944/4469) adlı film olmuştur. Filme ait Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında (1944/32) "Vukubulan itiraz üzerine" Kemal Film tarafından getirilen *Flight for Freedom* (*Semalar Perisi*) adlı İngilizce filmin heyet tarafından 18 Mart 1944 günü saat 10'da Ankara sinemasında görüldüğü belirtilmiş ve "Sözü geçen filmin halkımıza gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna ittifakla karar verildiği" ifade edilmiştir. *Atlantik Feneri* (*Seven Miles From Alcatraz,* [Edward Dmytryk, 1942]) adlı filmin kararında (1944/4430) ise, "mahiyeti itibar ile *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına tevfikan reddine" karar verildiği belirtilmiştir.

Bolluk Dünyası (*World of Plenty* 1944/47) filminin kararında *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin "7. maddesinin 1 ve 3. fıkraları hükmüne tevfikan halkımıza gösterilmesinin mahzurlu olduğuna ittifakla"; *Mrs Miniver* (1944/4207) adlı filmin kararında "27/7/943 Salı günü İpek sinemasında Film Kontrol Komisyonu

tarafından tetkik edilerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fıkrasına tevfikan reddine" karar verildiği belirtilmiştir. *Foreign Correspondent* (1943/22) adlı filmin kararında, "Mezkûr filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesine tevfikan halka gösterilmemesine karar verildiği" belirtilmiştir [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Çöl Kızı Cemile (Vehrider Muste Glasputizi, 1939/2094) adlı filmin kararında "25.3.1938'de Yıldız sinemasında görülmüş ve Ezan ve namaz kısımları çıkarıldıktan sonra halka iraesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir" denir. *Fighting 69th* [*69. Alay/The Fighting 69th*, Qilliam Keighley, 1940] filminin kararında (1943/4142) "Nizamname'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına tevfikan reddine karar verildiği" ifade edilmiştir. *Fighting 69* filminin sonraki kararında (1943/23) ise, "İstanbul Film Kontrol Komisyonunca mahsus *Nizamname*'nin 7. maddesine tevfikan halka gösterilmemesine karar verilen Lale Film Şirketine ait (*Fighting 69*) adlı film 25 Ağustos 943 Salı günü Saat 10.30'da komisyonumuzca görüldü ve neticede mezkûr filmin aynı Nizamname'nin 7. maddesinin 3 ve 4. fıkralarına ["Din propagandası yapan"] göre halka gösterilmemesine" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Masum Kurbanlar* (*Kahan Hai Manzil Yeri*, 1944/42) adlı film için *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin "7. maddesinin 4. fıkrası hükmüne tevfikan halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. *Keys of Kingdom* [*The Keys of the Kingdom*, John M. Stahl, 1944] adlı filme ilişkin kararda (1947/36) filmin 17 Ocak 1947 Cuma günü Melek sinemasında kontrol edildiği ve "*Tüzüğün* 7. maddesinin 4. bendine tevfikan yurda sokulmamasına" karar verildiği belirtilmiştir. Filme ilişkin 15.5.1947 tarihli Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında (1947/351) ise, "Bu film münhasıran din propagandası yaptığı göz önünde tutularak *Filmlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin beşinci fıkrasına dayanılarak halka gösterilmemesinin uygun olacağına" dair karar yazılmıştır.

Hülleci [*Adile Dudu*, *Adile Dudu - Yüz Sene Evvel Şamda*] adlı filme ilişkin kararda (1941 / Tarihsiz Karar / 3 - I. Teşrin - 1941), Reşat Nuri Güntekin tarafından yazılmış olan *Hülleci* adlı piyesin Halil Kamil kurumu tarafından çekilen filmin görüldüğü belirtilerek şunlar yazılmıştır: "Eser dinin hurafe kısmını tehzil ve kadının eski kıymetsiz vaziyetini tebarüz ettirmekte idi. Eser bir senaryo olmadığı halde piyesin aynen filme alınmasıyla hem kadının din muvacehesindeki vaziyeti anlaşılmaz bir mahiyet almış ve hem de hülle iyi izah edilmediği için manasızlaşmıştır. Filmin bu haliyle hey'eti umumiyesi milli hislerimizi rencide eder ve Türk tarihini, yakın mazideki Türk cemiyetini yanlış ve olduğundan başka bir mahiyette gösterir bir vesika haline girmiş oluyor. Filim ayrıca san'at bakımından da bir kıymet etmemekte ve seyircinin bedii terbiyesini hırpalamaktadır. Bu noktalardan dolayı filmin halka gösterilmemesine" karar verildiği ifade edilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. Aynı filme ilişkin bir diğer kararda ise, *Adile Dudu* ([*Hülleci*, *Adile Dudu - Yüz Sene Evvel Şamda*], 1942/8) adlı filmin "evvelce görülmüş ve halka gösterilmesi menedilmiş olan 'Hülleci' adlı filimden ruh ve mahiyet itibariyle hiç farklı olmadığı ve bazı sahnelerinin çıkarılmasıyla umumi görüşünün değişmediği müşahede edilerek halka gösterilmek mahzurunun aynen mevcut olduğuna karar verildiği" belirtilmiştir. Filme ait bir

başka kararda ise, *Adile Dudu - Yüz Sene Evvel Şamda* ([*Hülleci*, *Adile Dudu*], 1942/15) adıyla kontrole gelen filmin daha önce "görüldüğü" ve halka gösterilmesinin "men" edildiği belirtilmiş ve *Hülleci* ve *Adile Dudu* adlı filmlerden "ruh ve mahiyet itibariyle hiç farkı olmadığı bazı sahnelerinin çıkarılmış veya kısaltılmış olmasıyla umumi görünüşünün değişmediği kanaatine varılarak gösterilmek mahzurunun aynen mevcut bulunduğuna ittifakla karar verildiği" ifade edilmiştir [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Herhangi Bir Irk veya Milleti Tezyif, "Alman Führer'i Hitler'i Tezyif Maksadı" Askerlik Şeref ve Haysiyetini Kıran

Diktatörün Son Günleri (*Novya Pohjdeniya Şveiki*, 1945/93) adlı filme ait kararda filmin F. Franko ve E. Enis Aytan film ortaklığı tarafından Moskova'dan getirtildiği ve İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından "görülerek halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığı bildirildikten sonra dublajı yapılmasından ötürü kontrolü istenen" *Diktatörün Son Günleri* adlı filmin 24 Ocak 1945 Çarşamba günü saat 10'da Park sinemasında görüldüğü belirtilmiş ve "adı geçen filmin *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 2 ve 7. bentlerine göre halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna ittifakla" karar verildiği ifade edilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. Aynı filme ait sonraki kararda (1945/136) ise filmin Türkçe dublajının, Merkez Film Kontrol Komisyonu'nun 24 Ocak 1945 günü yaptığı toplantıda 93 sayılı kararla ve oy birliğiyle "reddedildiği" ve "orijinalinin de komisyonun bu kararı göz önünde tutularak Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı teklif üzerine İçişleri Bakanlığınca *Tüzüğün* 28. maddesine dayanılarak yurt içinde halka gösterilmesinin yasak edildiği[nin] dosyasının incelenmesinden" anlaşıldığı ifade edilmiş ve film üzerinde "değişiklikler ve gerekirse bazı kesmeler yapılmak suretiyle, halka gösterilmesine izin verilmesi yolunda ilgililerin dilekçe ile yaptığı başvurma üzerine komisyonumuzca 25 Mayıs 1945 Cuma günü saat 15: 30'da Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü film kontrol salonunda bu film gözden geçirilerek aşağıdaki nitelikleri taşıdığı" görüldüğü belirtilmiştir. Karar şu noktalara dikkat çekmiştir: "Film Alman Führer'i Hitler'i tezyif maksadını gütmekte ve bu tezyif işini bir Çek şairine yaptırtmaktadır"; "Film en ufak bir san'at değeri bile taşımamaktadır"; "Hayata gözlerini yummuş bulunan herkes hakkında, bu kimse velev can düşmanımız bile olsa susmak veya hiç değilse tezyife ve tahkire yeltenmemek bir Türk civan mertlik geleneği olduğuna göre filmin bu açık tahkir ve tezyif amacı milli duygularımıza aykırı düşmektedir" ve "Bu müşahedeyi yapan komisyonumuz neticede filmin halka gösterilmesinde sakınca bulunup bulunmadığının takdir ve emir buyrulmasının Başkanlık Yüksek Makamına arzına oy birliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Kiss of Araby* [*Kiss of Araby*, Phil Rosen, 1933] filmine ilişkin kararda (KT: 24.09.1938) "Dahiliye Vekâleti Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'nün 24.9.1938 tarihli Kararında İstanbul'da Elektra Filim Müessesesine ait İngilizce (*Kiss of Araby*) isimli film, İstanbul Film Kontrol Komisyonunca görülmüş ve mevzuu itibariyle halka gösterilmesi menedilmiştir. Bu defa sahibinin vaki müracaatı üzerine ikinci defa Ankara'da Halk Sineması'nda 24/9/38 Cumartesi günü saat dokuzda bu filmin kontrolü heyetçe tekrar yapıldı. Filmin mevzuu: İngiliz ordusundaki zabıtanın askeri şerefini kesr edecek mahi-

yette ve ahlak bakımından efkarı umumiye üzerinde sui tesir yapacağı görüldüğünden ve bilhassa müstemlekât halkına yapılan bazı fena ve çirkin muameleleri de gösterdiğinden memleketimizde irae edilmesi her bakımdan mahzurlu görülmekte bu hususta ki talimatnamenin maddesi mahsusuna tevfikan menine ve İstanbul Valiliği'nin buna dair vermiş olduğu kararında aynen tasdikine ittifakla karar verildiği" belirtilmiştir [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Milli Rejime Aykırı, Askerlik Aleyhinde Propaganda Yapan, Cürüm İşlemeğe Tahrik Eden

Bestekar Hamamizade İsmail Dede'nin Hayatı (Kemal Emin Bara, Senaryo, 1946/194) adlı senaryoya ilişkin kararda "İstanbul Konservatuvarı öğretmenlerinden Kemal Emin Bara tarafından yazılıp İstanbul Film namına Faruk Kenç'in mesuliyeti ve rejisörlüğü altında filme alınmak istenen *Bestekar Hamamizade İsmail Dede'nin Hayatı* adlı senaryo"nun incelendiği ve "Senaryoda Mevlevi tarikatının bütün teferruatıyla yaşatılması ve padişah ile saray hayatının bir çok noktalarından ele alınması dolayısıyla senaryonun film haline getirilerek halka gösterilmesi *Tüzüğün* 7. maddesinin 4, 5, 8 ve 9. bendlerine göre uygun görülmediğini ve bu sahneler senaryoda kaldıkça filmin çekilemeyeceğine oy birliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir.

Beşinci Senfoni (*Song of Russia,* 1946/223) adlı filmin kararında "Fitaş Film kurumuna ait olup İstanbul Film Kontrol Komisyonunca halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilen ve bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunca görülmesine lüzum görülen *Beşinci Senfoni - Song of Russia* adlı filmin adı Şope'nin hayatı diye gösterilmiş olan bu filmin 17/7/946 Çarşamba günü saat 10'da Ankara'da Ankara sinemasında kontrolü yapılmış ve umumiyet itibarıyla filmin her bakımdan kuvvetli bir propaganda mahiyeti taşıdığı görüldüğünden *Filmlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. bendine istinaden yurdumuzda gösterilmemesine oy birliğiyle karar verildiği" ifade edilmiş; *Le Soleil de Minuit* ([1943], 1947/354) adlı filme ilişkin kararda "Filmin, milli rejime aykırı olan iktisadi ve içtimai ideoloji propagandası yaptığı ve aynı zamanda umumî terbiye ve ahlâka ve milli duygularımıza uygunsuz bulunduğu kanaat ve neticesine varılmakla *Filmlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 5. ve 6. fıkraları gereğince halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna sözbirliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir. *Le Secret de Stamboul* [Andrew Marton, 1936] adlı filme ilişkin yazışmada "Berut'taki sinemalarda gösterilmekte olan Amerikan kumpanyalarından birisinin tertip ettiği "Ke Secreh de Stanbul" isimli filmin, İstanbul'da Cumhuriyet rejimimize karşı hareket eden gizli bir teşekkülün mevcut olduğuna ve Cumhuriyet kuvvetlerinin bu teşekkülü meydana çıkardığına dair muhayyel bazı sahneleri ihtiva etmekle beraber baştan aşağı Amerikan tertibi garip kıyafet ve hareketlerle dolu olduğunu ve gösterilmesinin memleketimiz hakkında fena bir propaganda teşkil edeceğini öğrenmiş olan mahalli Baş Konsolumuz Suriye Ali Komiserliği nezdinde icabeden teşebbüslerde bulunarak manda altındaki topraklarda gösterilmemesini temin eylediğini ve teşebbüsatı üzerine filmin Emniyet memurları tarafından müsadere edilmiş olduğunu, ve keyfiyeti Hariciye Vekâletimize de yazdığını bildirmiştir. Bu filmin memleketimizde de gösterilmesi mahzurlu olacağı tabii bulunduğundan; film idhal eden ticaret

müesseselerini zarardan vikaye için filmin memleketimize getirilmemesi hususunun bu müesseselere bildirilmesini rica ederim" [2.6.1939 tarihli Dahiliye Vekili Y. imzasıyla İstanbul Vilayeti'ne yazılan yazı].

Maşinka (1944/38) adlı filmin kararında ise, filmin, *Film ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin "7. maddesinin 5 ve 8. bentlerine göre halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna ittifakla karar verildiği" ifade edilmiştir. *La Bandera* [*Büyük İhtilal*, *La Bandera*, Julien Duvivier, 1937] adlı filmin kararında (1947/348), "Elektra Film Kurumu'nun *La Bandera* isimli filmi 8 Mayıs 1947 Perşembe günü Ankara'da Ulus sinemasında Komisyonumuzca görülmüş olup, filmde gösterilen Lejiyon Etanjere ait muhtelif sahneler memleketimizdeki askerlik disiplini anlamıyla kabili tel'if görülmediğinden adı geçen *Filmlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 7. fıkrası göz önünde tutularak halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna, Komisyon başkanı hariç olmak üzere çoğunlukla" karar verildiği belirtilmiştir. *Kadına İnanma* (*Elcinsül Latif*, 1948/155) adlı filme ait kararda filmin, "*Tüzüğün* 8. maddesine tevfikan yurda sokulmamasına" karar verildiği belirtilmiştir. *Halk Düşmanları* (*Public Enemies*, 1944/4614) adlı filme ait İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından alınan kararda *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. bentlerine göre reddine karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında ise (1944/57) "İstanbul Film Kontrol Komisyonunca halka gösterilmesi *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. bendleri mucibince müsaade edilmeyen (*Public Enemies - Halk Düşmanları*) adlı film"in 6 Eylül 1944 tarihinde saat 10'da Ulus sinemasında komisyon tarafından görüldüğü belirtilmiş "mezkûr film hakkında İstanbul Vilayeti Film Kontrol Komisyonunun red kararı varid görülmeyerek halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla karar verildi" diye yazılmıştır.

Köy, Kıyafetler, Şapka Kanunu

Köy Güzeli (1946/258) adlı filmin kararında "Köy çağımızın bugünkü durumuyla gelecekteki şeklini hiç bir suretle ifade edemeyen bu filmin, ulusal geleneklerimize (Recep'le Nadire'nin münasebet tarzları, düğün merasimi, Nadire'nin Recep'le münasebeti sırasında başka bir kız arkadaşının beraber bulunması vesaire) milli ve günlük kıyafetlerimize ve şapka kanununa (külah, sarık, takke giyilmiş kat'iyen şapka veya kasket kullanılmamış) Türk ceza kanununa göre (265. maddeye giren memnu silahların herkes tarafından taşınması) devlet otoriterliğine (bir kız yüzünden köyde korkusuzca yapılan kavga ve yaralamalar ve bunların Devlet eliyle hal edilmemesi) aykırı bulunduğu görülerek *Filmlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına dayanılarak halka gösterilmemesine oy birliğiyle" [yazım düzeltilmiştir] karar verildiği belirtilmiştir.

Alman Filmleri, Nazi Üniformalı Gençler

Balıkçının Karısı, İsveç Bülbülü, Ana Izdırabı, İğfal, Opera Balosu, Balpare, Altın Şehir (1946-936/5736) adlı filmler hakkında kurumlararası yazışmalardan edindiğimiz bilgilere göre T.C. İstanbul Vilayeti Emniyet Müdürlüğü'nün İçişleri Bakanlığına yazdığı (Ş.3 K.l, Sayı: 936 / 5736, Zata Mahsus, 18.4.1946 tarih ve "Kontrolları yapılan Alman filmleri Hk." Öz'lü) yazıda şunlar yazılmıştır: "Evvelce Almanya'dan A. Necip

Erses kurumu namına Sirkeci gümrüğüne gelmiş iken Almanya ile siyasi ve iktisadi münasebatımızın kesilmesi üzerine sahibinin, her nedense, bugüne kadar müracaat ederek gümrükten çıkarma teşebbüsünde bulunmamasına binaen gümrük ambarlarında kanuni kalış müddetini doldurduğundan sahipsiz addedilerek satış gümrüğü müdürlüğü tarafından satışa çıkarılan ve Sultanhamam Kaputçular Sokak 2/2 numarada Ali Cevat Koşar adındaki şahsa kontrolleri yapılmak şartıyla, ihalesi yapılan ilişik listelerde isim ve mevzularının hülasaları yazılı 9 tane film ile iki kopyalı bir kısımlık aktüalite film ilimiz film kontrol komisyonunca kontrol edilmiştir. Bunlardan: 1) *Balıkçının Karısı*, *İsveç Bülbülü*, *Ana Izdırabı*, *İğfal*, *Opera Balosu*, *Balpare* ve *Altın Şehir* isimli filmler yukarıda adı geçen kurum tarafından 939-942 senesi zarfında Almanya'dan getirtilen ve komisyonca sakınca olmadığına karar verilen ve halen işletilmekte bulunan yani isimdeki filmlerin ikinci kopyası olduğu anlaşılmıştır. 2) Nazi üniformalı Alman gençliğinin spor hareketleriyle bazı günlük haberleri ihtiva eden aktüalite filmin esas itibariyle yurda sokulması mahzurlu görülmüştür. 3) Beherinin uzunluğu 3.000 metre kadar olan (*Wem die Götter Lieben, Zanber Geige*) isimli diğer iki film yurda ilk defa gelen filmlerden olup bunların mevzuları itibariyle halka gösterilmelerinde sakınca olmadığı anlaşılmakta ise de Alman malı olmaları ve Almanca konuşulması bakımından yurda sokulmalarına ve halka gösterilmelerine müsaade edilip edilmeyeceğini yüksek takdirlerinize arz ederim. İstanbul Valisi Y." [yazım düzeltilmiştir].

Diğer Kararlar

Ali Baba ve Harunu Reşit (1935/220) adlı filmin kararında "7.10.1935 tarihinde Saray sinemasında görülmüş ve iraesinde mahzur olduğu anlaşılmıştır" denir. *Gaptains of the Cloud*, *England Beats the Clock*, *Malta -Island of the Brave*, *Beau-Geste* (1943/20) adlı İzmir Enternasyonal Fuarında gösterilmek istenen filmlere ait kararda ise *Gaptains of the Clouds*, *England Beats the clock*, *Malta-Island of the Brave*, *Beau-Geste* adlı dört adet İngiliz aktüalite filminin, "vuku bulan talep üzerine" heyetçe Ulus sinemasında görüldüğü ve "Her dört filmin de halka gösterilmemesine karar verildiği" ifade edilmiş; *Atlantik Feneri* (*Seven Miles From Alcatraz*, [Edward Dmytryk, 1942]) adlı filmin kararında (1944/33) "Vuku bulan itiraz üzerine Kemal Film tarafından getirtilen '*Seven Miles From Alcatraz - Atlantik Feneri*' adlı İngilizce film Heyetimiz tarafından 18/Mart/944 günü saat 12'de Ankara sinemasında görüldü. Filmin halkımıza gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna ittifakla karar verildi" denmiş; *Geçit* (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1945/149) adlı senaryonun kararında ise "Sakir Sırmalı tarafından yazılıp Sema Film Kurumu'nca filme çekilmek istenen *Geçit* adlı senaryonun filme alınmaya elverişli görülmediğine oy birliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Nişan Gecesi* (Avni Erdoğan, Senaryo, 1945/146) adlı filme ait kararda "İstanbul Şehir Tiyatrosu artistlerinden Avni Erdoğan tarafından yazılıp filme çekilmek istenen (*Nişan Gecesi*) adlı senaryo, Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiş ve filme alınmasının bütünü bakımından mahzurlu olduğuna oy birliğiyle"; *Ankara Ekspresinde* (*Back Graund to Danger*, [*Background to Danger*, Raoul Walsh, 1943]) adlı filme ait kararda (1946/362) ise "19/7/946 Cuma günü Lale sinemasında kontrol edilmiş ve *Tüzüğün* 15. maddesine tevfikan bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunca görülmesine oy birliğiyle" ve *Köroğlu* (1949/728) adlı filme ait kararda "Ses film şirketi tarafından

çevrilip 28/4/945 tarihinde yurt içinde halka gösterilmesine müsaade edilen *Köroğlu* adlı filmin yurt dışında da gösterilmesine müsaade edilmesi hususunda aynı kurum tarafından İçişleri Bakanlığı adına verilen 4/3/1949 tarihli dilekçe üzerine adı geçen film 16/3/949 Çarşamba günü Yeni sinemada Komisyonumuz tarafından tekrar görülerek yurt dışına çıkarılmasının sakıncalı olduğuna oy birliği ile" karar verildiği belirtilmiştir. *Dümbüllü Macera Peşinde* (1950/45) adlı filmin kararında ise, "Evvelce Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından bazı tadiller yapılmak şartıyla halka gösterilmesine müsaade edilen 'Dümbüllü Macera Peşinde' isimli film bu kere Atlas Film Şirketi'nin yaptığı müracaatla yurt dışına çıkarılabilecek şekilde tadil edildiğinden tekrar kontrolden geçirilmesi istenilmiştir. Bu talep üzerine 15/9/1950 Cuma günü saat 10'da adı geçen film Yeni sinemada komisyonumuz tarafından görülmüştür. Bu filmin her bakımdan yurt dışına gönderilmesi mahzurlu görülmüş ve keyfiyetin bu şekilde talep sahibine tebliğ edilmesine oy birliğile" karar verildiği belirtilmiştir.

Günahsızlar (Mualla Kenç, Senaryo, 1945/KT: 28.02.1945) adlı senaryo için karar da şöyle yazılmıştır: "Senaryoda konu başarılı şekilde işlenmemiştir. Hanife Teyze'nin ve Muhtarın Seher'e karşı kullandıkları sözler halkımızın insanlık duygularına aykırı ve zalimcedir. Aynı köyde büyümüş ve bu sebeple aynı toplumsal değerlerle yetişmiş olan tasasız Ahmed'in duyuş ve düşünce bakımından aynı çevre insanlarına benzememesi izahsız kalmıştır. Ahmet'le Seher tipleri ve bunların birbirleriyle münasebetleri de muharrir böyle istemiş de böyle olmuş kanaati hasıl edecek kadar yapmacıktır. Bu sebeple adı geçen senaryonun bu haliyle filme alınmasında sakınca bulunduğuna, ancak yukarda yazılı esaslar dahilinde bir değişiklik yapıldığı takdirde kurulumuzca tekrar görülmesine oy birliğiyle karar verildi" [yazım düzeltilmiştir].

Bazı Filmlere İlişkin Örnek Karar ve Kurumlararası Yazışmalar

Mel'un Abdülhamid (Abdulhamid the Damned) [Kızıl Sultan Abdülhamit, Abdul The Damned, Karl Grune, 1935] (1945)

T.C. Hariciye Bakanlığı İstihbarat Dairesi U. Müdürlüğü (Ş. 1, U. No: 5434, H. No: 1444) 17 Mart 1945 tarihli Dahiliye Bakanlığına yazdığı yazıda şunlar belirtilmiştir:

"Tahran Büyük Elçiliğimizden alınan bir tel yazıda: Tahran sinemalarında gösterilmesi tasavvur edilen *Melun Abdülhamid: Abdülhamid The Damned* ismindeki filmin evvela Büyükelçiliğimiz tarafından görülerek bir mahsur bulunduğu takdirde menedileceği ve yahut işaret edilecek yerlerinin çıkarıldıktan sonra halka gösterileceği İran Hariciye Vezareti tarafından bildirildiği işar kılınmaktadır. Associated British Pictures Şirketi tarafından çevrilen bu filmin rejisörü Karl Graven ve senaryosunu tertip eden de Robert Noyman'dır. Bunda, Abdülhamit rolünü oynayan artistin ismi Fritz Kortner, şarkı söyleyen kadın Adrien Eymis ve Kadir Paşa rolünü yapan da Nils Aster'dir. Tahran Büyük Elçiliğimiz tarafından yapılan hususi tahkikat neticesinde bu filmin senaryosu hakkında elde edilen malumat şudur: Abdülhamid kendinden evvel on yedi Sultan katledilmiş olduğu için korku içindedir. Ve kendisini muhafaza ve himaye için etrafını bir hafiye kordonu ile çevrilmiştir. Aynı zamanda bu adamlara da emniyet etmemekte

bunları da başkaları tarafından takip ettirmekte ve korku içinde yaşamaktadır. Keyif ve zevkine düşkün olan Abdülhamit bir akşam operada şarkı söyleyen Viyana'lı Terez Allen isminde bir kadına rast gelir. Alaka duyduğu bu kadını saraya davet eder. Kadın bu teklifi reddeder. Zaptiye Nazırı Kadir Paşa; Abdülhamid'in maiyetinde Talat Paşa isminde birisine alakası bulunan bu kadının saraya girebilmesi için Talat Paşayı tevkif ve nefyetmek icap ettiği kanaatini hasıl ediyor. Ve bu kararını da tatbik mevkini koyuyor. Terez, Talat Paşa'yı kurtarmak maksadıyla Saraya gidiyor. Fakat Kadir Paşa'nın oynadığı rol hem kendi ölümüne hem de Abdülhamid saltanatının sukutuna sebep oluyor. Talat Paşa, Genç Türklerin başında bir müddet Saray'a hücum ediyor ve Abdülhamid idaresine nihayet veriyor. Bir Tahran gazetesinde bu filmin 1935'de İngiltere'de çevrildiğini ve Rıza Pehlevi zamanında İran'da gösterilmesinin men edilmiş olduğunu ve bu memnuniyetin üç seneden beri de devam etmekte bulunduğunu yazmıştır. Bu filmin; evvelce yine Abdülhamid'in şahsını ve memleketimizi istihdaf eden, Avrupa'da ve o meyanda İran'da da gösterilmesi, evvelce Bakanlığımız tarafından yapılan teşebbüsler neticesinde, menedilmiş olan (*Beyaz Esire: L'Esclave Blanche*) filminin ismi değiştirilmiş ikinci bir nüshası olup olmadığı hakkında tereddüt hasıl olmuştur. Yüksek makamlarından mevcut bulunması tabii olan *Beyaz Esire* filminin senaryosu ve baş rollerde bulunan artistlerin isimleriyle (*Abdülhamid the Damned*) filminin artist isimleri ve senaryosunu karşılaştırarak bu iki filmin birbirinin aynı olup olmadığının meydana çıkarılmasına ve bu filmin evvelce gösterilmesi mahzurlu telakki olunan filimler meyanında bulunup bulunmadığının, Tahran Büyükelçiliğimizi bu hususta aydınlatmak için, işarına müsaadelerini saygı ile rica ederim. Hariciye Bakanı Y." [yazım kısmen düzeltilmiştir].

T.C. İstanbul Vilayeti Emniyet Direktörlüğü (Ş. 3, K. 1, Sayı: 682/4372, Zata Mahsus) tarafından Emniyet Umum Müdürlüğü'ne yazılan 27/3/1945 tarihli, "Abdülhamid The Damned filmi H." Hulasa'sıyla yazılan yazıya göre film hakkında şu bilgiler mevcuttur:

"20/3/945 Gün ve Şube 9. 14012 sayılı yazınıza karşılıktır. Tahran Büyükelçiliğimizin Hariciye Bakanlığına gönderdiği bir tel yazısında bahis mevzu edilen (*Mel'un Abdülhamid = Abdülhamid the Damned*) isimli film Kemal ve Şakir Seden biraderler Müessesesi tarafından İngiltere'den getirtilmiş ve 6/11/935 tarihinde film kontrol komisyonunca kontrol edilerek halka iraesinde mahzur olduğuna ve ikinci derecede tetkik edilmek üzere merkeze gönderilmesine karar verildiği elde mevcut kayıt defterinin tetkikinden anlaşılmış ise de 935 senesinin film kontrolüne ait dosyaları mevcut olmadığından ve kayıt defterinden de mütemmim bir malumat bulunmadığından neticesi anlaşılamamıştır. Ancak, filmi Türkiye'ye ithal etmek isteyen Kemal Film Müessesesi sahibi Şakir Seden'den yapılan soruşturmada: İstanbul Komisyonunun ret ve merkezce kontrolüne dair verdiği karar üzerine filmin Ankara'ya sevk edildiği ve merkezde yapılan kontrolüne da reddine karar verilerek 5/Kanunevvel/1935 gün ve 9788/3035 No ile Ankara gümrüğünden Haydarpaşa gümrüğüne sevk ve buradan da İngiltere'ye iade edildiği anlaşılmıştır. Hariciye Bakanlığının yazısında da belirtildiği veçhile sözü geçen filmin senaryosu Robert Noyman tarafından yazıldığı karar defterinden artistlerinin de Fritz Kortner, Adrien Eymis ve Nils Aster olduğu yine Şakir Seden'in ifadesinden anlaşılmıştır. *Beyaz Esire* (*L'esclave Blanche*) [*Be-*

yaz Esire, L'esclave blanche, *Pasha's Wives*, Marc Sorkin, 1939] isimli film bir Fransız filmi olup 1938 senesinde Paris'te (Lucia Filmes) tarafından çekilmiş ve senaryosunun müellifi de Marc Sarkin ve baş artistleri de Vivian Romance ile John Lodge'dir. Şehrimizdeki Roman Film tarafından yurda ithal edilmek istenildiğinden 24/4/1939 tarihinde kontrolü yapılarak reddine karar verilmiştir. Bu itibarla evvelce yine Abdülhamid'in şahsına ve memleketimizi istihdaf eden *Beyaz Esire* isimli filmin ismi değiştirilmiş ikinci bir kopyası olmadığı ve mevzularının da ayrı bulunduğu gerek karar defterinden yapılan incelemeden ve gerekse hariçten edinilen bilgiden anlaşılmıştır. Hariciye Bakanlığının 17/Mart/945 gün ve İstihbarat Umum Müdürlüğü Şube 1. 5434/1444 sayılı 3 sahifeli yazısı aynen iade edilmiştir. Saygılarımla. Emniyet Müdürü A. Demir." [yazım düzeltilmiştir].

Emniyet Umum Müdürlüğü'nün 2/4/945 tarihli (Şube: IX, Dosya: 18005, Numara: 16483, Özü: Mel'un Abdülhamit adlı filim hk.) Hariciye Bakanlığı'na yazdığı yazıdan, film hakkında öğrendiğimize göre, "Film arşivimizle dışarıda ilgililerden yaptırılan inceleme soruşturmadan edinilen bilgiye göre yazılarından söz gelişi edilen filmin Kemal ve Şakir Seden kardeşler Kurumu tarafından İngiltere'den 935 yılı içinde getirilerek İstanbul ve Ankara kontrol komisyonlarına verilip yurdumuzda halka gösterilmesinde bu komisyonlarca sakınca görülmesi üzerine İngiltereye geri çevrildiği"nin anlaşıldığı belirtilmiştir. Yazıda *Beyaz Esire* adlı filme ilişkin yapımevi, senaristi ve oyuncularına dair bilgi de mevcuttur. Yazıya göre bu film 1939 yılında Türkiye'ye getirilmiş ve kontrol sonucu da reddedilmiştir. Yazıda ayrıca bu filmin de konusu "Abdülhamit olmakla beraber birinci filmde[n] gerek şekil gerek muhteva bakımından tamamen farklı" olduğu belirtilmiştir. Filme ilişkin daha sonra (T.C. Hariciye Bakanlığı İstihbarat Dairesi U. Müdürlüğü, Ş. 1, U. No: 5434/4014, Ankara, 13 Temmuz 1945, Hulasa: *Melun Abdülhamid* ismindeki film hakkında) İçişleri Bakanlığı'na yazılan yazıda, Tahran Büyükelçiliğinden alınan 7.7.1945 tarihli tel yazısında şunlar yazılmıştır: "*Melun Abdülhamid* filminin tekrar gösterilmesi için propagandalar yapıldığı ve İran ahalisinin bu filmi görmek için çok büyük bir arzu gösterdiklerini, esasen filmin içinde hissiyatımızı rencide edecek bir şey de bulunmadığından bu sıralarda bu filmin gösterilmesine tarafımızdan vaki olacak itirazın İran gazetelerine aleyhimizde hücum için tekrar vesile vereceği bildirilmektedir. Bu vaziyete nazaran filmin İran halkına gösterilmesi mümanaat edilmemesi muvafık mütalaa kılınmış ve Tahran Büyükelçiliğimize bu yolda talimat verilmiş olduğunu saygılarımla bilgilerine arzeylerim. Dışişleri Bakan Vekili."

Arşın Mal Alan [Arshin Mal Alan, Setrag Vartian, 1937] Filmine İlişkin Kararlar

Azeri sanatçı ve bilim insanı Üzeyir Hacıbeyov'un aynı adlı operetinden uyarlanan *Arşın Mal Alan* filmi [*Arshin Mal Alan*, Setrag Vartian, 1937] üzerine de bazı tartışmalar yürütülmüştür. Bu filmin kararlarında ve kurumlararası yazışmalarda belirtilen filmin çekildiği dil olan Ermenice gösterilmesine dair geniş bir yazışma süreci bulunmaktadır. Hatta filmin yapımcılarından Toros Azadyan Mustafa Kemal Atatürk'e bu konuda mektup bile yazmıştır. Bu süreç aşağıda kararlar ve kurumlararası yazışmalar üzerinden takip edilebilir. *Arşın Mal Alan* filminin adı çeşitli biçimlerde yazılmıştır. İsim

Nevyork, 26 Temmuz 1938.

Sayın Mustafa Kemal Atatürk
Türkiye Reisicümhuru
Istanbul, Türkiye

Ekselans :

Bu mektuptaki dileğimizi arz ederken, Ekselansınıza yüksek karşı olan saygı ve hayranlığımızı ifade etmek fırsatını elde ediyoruz . Türkiyede başladığınız ve tatbik ettiğiniz medenî ve siyasî icraat, daimî bir abide olarak kalacak ve sizin zekâ, önderlik ve dehanıza atf edilecektir . Türkiyedeki şöhretniz diğer memleketlere de yayılmıştır ve Amerikada dahi cari olmaktadır . Bu lutf ve inayetlerin, üzerinde yaşayabileceği temeli daha iyi sağlamlaştırabilmeniz için Allah sizin ömür ve sıhhatinizi uzun kılsın .

Son zamanlarda, Nevyorktaki "Marana Filimleri" Kumpanyası, Şarkın hayat, kültür ve müziğini tarif ve irae eden dram ve operaları filme çekmek için bir program hazırlamıştı . Kumpanyamız büyük bir malî fedakarlıkla, şark unsurundan olan istidat ve artistleri kullanarak, Türk tiyatrosunun meşhur ve bir gülünçlü operet i olan "Arşın Mal Alan" ın sesli bir filmini yaptı . İlk filim kopyalarımızdan birini, gösterilmek üzere, Istanbula göndermiştik .

Sansür heyetinin, filmin siyasî bir maksadı ve propagandası olmadığını keşf ederek, yalnız Türkçe dublajı gösterilmek şartile, oynatılmasını tasvip ettiğini haber aldık . Sırf, aslının Ermenice olması dolayısile, filmin oynatılmasına müsade verilmemiştir. Eğer kolaylık gösterilse ve makul bir

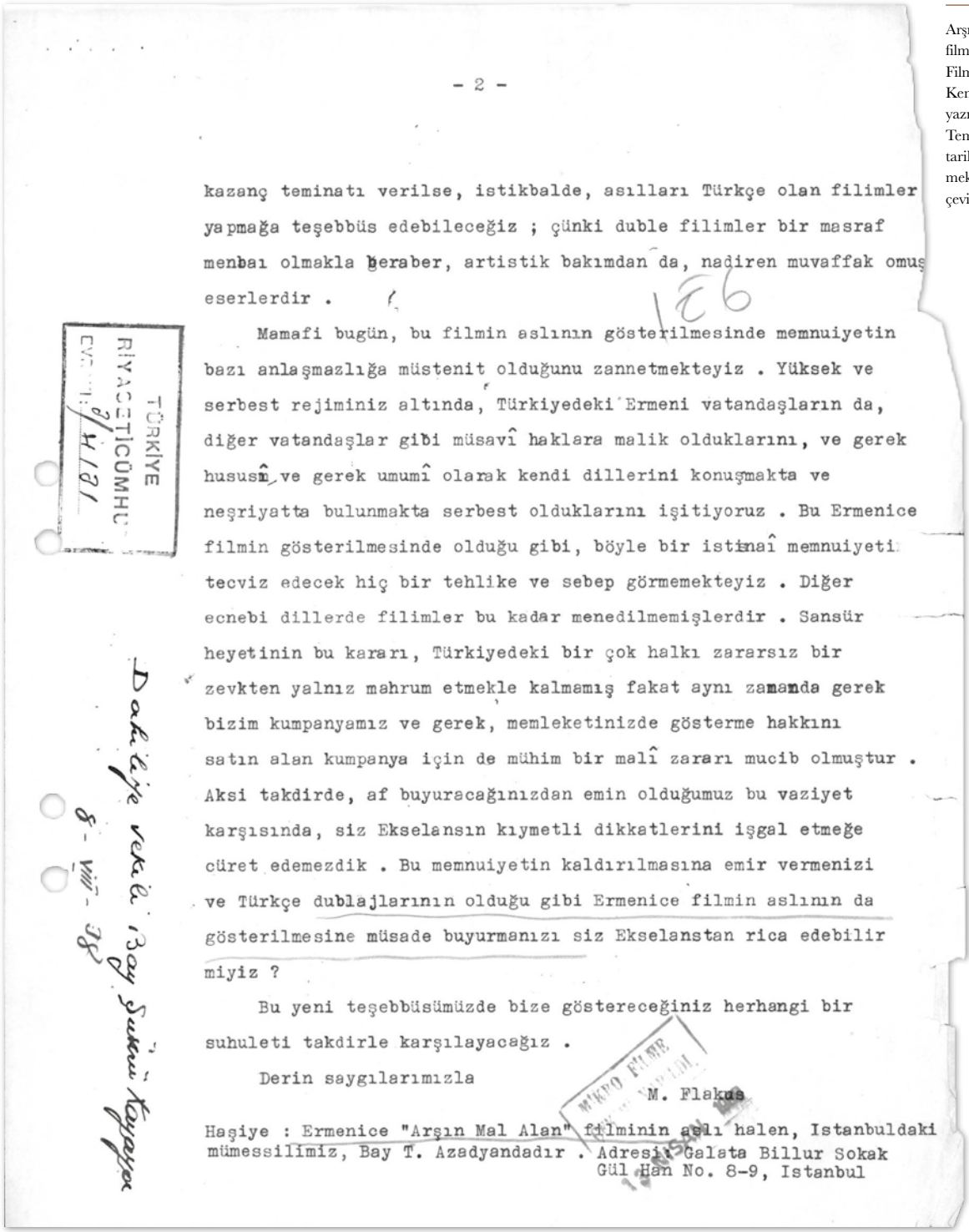

- 2 -

kazanç teminatı verilse, istikbalde, asılları Türkçe olan filimler yapmağa teşebbüs edebileceğiz ; çünki duble filimler bir masraf menbaı olmakla beraber, artistik bakımdan da, nadiren muvaffak omuş eserlerdir .

Mamafi bugün, bu filmin aslının gösterilmesinde memnuiyetin bazı anlaşmazlığa müstenit olduğunu zannetmekteyiz . Yüksek ve serbest rejiminiz altında, Türkiyedeki Ermeni vatandaşların da, diğer vatandaşlar gibi müsavî haklara malik olduklarını, ve gerek hususî ve gerek umumî olarak kendi dillerini konuşmakta ve neşriyatta bulunmakta serbest olduklarını işitiyoruz . Bu Ermenice filmin gösterilmesinde olduğu gibi, böyle bir istisnaî memnuiyeti tecviz edecek hiç bir tehlike ve sebep görmemekteyiz . Diğer ecnebi dillerde filimler bu kadar menedilmemişlerdir . Sansür heyetinin bu kararı, Türkiyedeki bir çok halkı zararsız bir zevkten yalnız mahrum etmekle kalmamış fakat aynı zamanda gerek bizim kumpanyamız ve gerek, memleketinizde gösterme hakkını satın alan kumpanya için de mühim bir malî zararı mucib olmuştur . Aksi takdirde, af buyuracağınızdan emin olduğumuz bu vaziyet karşısında, siz Ekselansın kıymetli dikkatlerini işgal etmeğe cüret edemezdik . Bu memnuiyetin kaldırılmasına emir vermenizi ve Türkçe dublajlarının olduğu gibi Ermenice filmin aslının da gösterilmesine müsade buyurmanızı siz Ekselanstan rica edebilir miyiz ?

Bu yeni teşebbüsümüzde bize göstereceğiniz herhangi bir suhuleti takdirle karşılayacağız .

Derin saygılarımızla

M. Flakus

Haşiye : Ermenice "Arşın Mal Alan" filminin asılı halen, Istanbuldaki mümessilimiz, Bay T. Azadyandadır . Adresi: Galata Billur Sokak Gül Han No. 8-9, Istanbul

TÜRKİYE RİYASETİCÜMHU... 2/VII/31

Dahiliye vekili Bay Şükrü Kaya'ya 8-VIII-38

Arşın Mal Alan filmi için Marana Film'den Mustafa Kemal Atatürk'e yazılmış 26 Temmuz 1938 tarihli İngilizce mektubun çevirisi.

birliği olması açısından filmin ismi Türkçe olarak *Arşın Mal Alan* İngilizcesi ise *Arshin Mal Alan* biçiminde kullanılacaktır.

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 1937/1027 Sayılı Karar

Arşın Mal Alan (1937/1027) filmi hakkında 1937 yılında 1027 sayıyla verilen kararda filmin cinsi olarak operet, yapıldığı yer ve yılı olarak da Amerika, 1937 yazmaktadır. Film şirketi olarak Marana Film yazılmış, konuşulan dilin Ermenice olduğu belirtilmiştir. Filmin uzunluğu 2647 m., eni ise 35 mm. olarak işlenmiş ve Kemal Film tarafından getirtildiği belirtilmiştir. Emniyet Müdürlüğü'nden verilen izin vesikasının tarih ve numarası kısmında ise; "Dahiliye Vekâletince müsaade edildi. Vesika: 1027" ve tarih olarak da 20 Nisan 1938 tarihi belirtilmiştir. Karar kısmında ise, "10/12/1937 tarihinde Sümer sinemasında görülmüş ve halka iraesinde mahzur olduğu anlaşılmıştır" diye yazılmıştır. Karar kartının köşesine daktilo ile, "Ermeni propagandası ve asgari bir ekalliyet lisanından olduğundan menedilmiştir" notu düşülmüştür. İmza olarak da İçişleri Bakanlığı N. Üye Mehmet Tanyeli'nin imzası yer almaktadır.

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 2.1.1938 Tarihli Karar

Arşın Mal Alan (2.1.1938 Tarihli Karar) filmine ait bir başka kararda ise, "Amerika'daki Ermeniler tarafından imal edilip İstanbul'da Kemal Film Müessesesi tarafından satın alınan (*Arşın Mal Alan*) adındaki filim 10/12/1937 gününde İstanbul Filim Kontrol Komisyonunca gözden geçirilerek halka gösterilmesine müsaade edilmemiştir. Talimatnamenin olbaptaki hükümlerine ve sahibinin vaki müracaatı üzerine 11/1/938 Salı günü Ankara'da Yeni sinemada ikinci defa kontrolü komisyonca yapılmıştır. İstanbul Vilayeti Filim Kontrol Komisyonunca bu hususta verilen kararın aynen tasdikine ve filmin memleketimizde gösterilmemesine ittifakla karar verildi" denmiştir.

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 18.4.1938 Tarihli Karar

Arşın Mal Alan (18.4.1938 Tarihli Karar) için "Evvelce kontrolü yapılıp Ermenice olduğundan dolayı gösterilmesine müsaade edilmeyen *Arşın Mal Alan* isimli filmin vaki müracaat üzerine 18.4.938 Pazartesi günü Ankara'da Yeni sinemada tekrar kontrolü yapıldı. Türkçeye dublajı yapılan işbu filmin mahiyeti itibariyle memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur olmadığına ittifakla karar verildi" *[T.C. Dahiliye Vekâleti Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü'nün 18.4.1938 tarihli "Arşın Mal Alan İsimli Film Hakkındaki Karar"ı]*

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 1946/246 Tarih ve Sayılı Karar

Arşın Mal Alan (1946/246) filmine ait 20 Eylül 1946 tarih 246 sayılı Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında ise, Ankara'da Yeni Sinemada seyredilen "Türkçeye dublaj" filmin "halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir.

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 1953/577 Tarih ve Sayılı Karar

Arşın Mal Alan (1953/577) adlı Ermenice filmin, 8 kısım, 2647 metre ve 35 mm. eninde olduğu, Türkiye'ye ise Ar Film tarafından getirtildiği belirtilmiştir. Karar kısmında "Orijinal film 9/12/953 Çarşamba günü Saray sinemasında görüldü; adı geçen filmin, evvelce Ermenice olarak orijinalinin görülmesine müsaade edilmeyen ve halen Türkçe dublajı gösterilmekte olan bu fil-

min, *Nizamname*'nin 15. maddesi gereğince bir kere de Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrolüne ekseriyetle karar verilmiştir. Karara İçişleri Vk. Y. Üye 'Filmin Ermenice dille gösterilmesine taraftar değilim' diyerek şerh düşmüştür" [yazım düzeltilmiştir].

Arşın Mal Alan Filmine İlişkin 1955/148 Tarih ve Sayılı Karar

Arşın Mal Alan (1955/148) filminin 1955'teki kararında ise, filmin asıl adının "Archin" olduğu, Azerbaycan bestekarı Üzeyir Bey'in eserinden alınan bir operet olduğu belirtilmiş ve Rusya (Bako) 1943 tarihli olduğu ifade edilmiştir. İmal eden kurum olarak Sovekspртfilm adı yer almış, filmde Azeri Şivesiyle Türkçe konuşulduğu belirtilmiş, 2660 metre ve 35 mm. olduğu kaydedilmiştir. Türkiye'ye getiren müessese kısmında, Hakkı Akınvar Firması İthalat ve İhracat İşleri Kars yazmaktadır. Emniyet Müdürlüğü'nden verilen izin vesikasının tarih ve numarası da (13.12.1955 gün ve 258 sayı) belirtilmiştir. Filmin kararında "Adı, uzunluk, en ve hangi dilden sözlü olduğu gösterilmiş bulunan film, vilayetimiz film kontrol komisyonu tarafından görülmüş, *Film ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fikrasına göre (herhangi bir devletin siyasi propagandasını yaptığı görüldüğünden) ittifakla yurda sokulmamasına karar verilmiştir".

Arşın Mal Alan Filmine Ait Kurumlararası Yazışmalar

Arşın Mal Alan adlı film hakkında (Kurumlararası Yazışma, 19193, 14.4.1939) İstanbul Valiliğine yazılan yazıda şunlar belirtilmiştir: "Memleketimize celp edilip burada Türkçe dublajı yapıldıktan sonra gösterilmesine müsaade edilen (*Arşın Mal Alan*) isimli filmin aslı Ermenice olması itibariyle bu lisanla da memleketimizde tekrar iraesini isteyen İstanbul Galata Billur Sokak Gülhan No: 8-9 Toros Azadyan'ın dilekçesi tetkik edildi. Türkçeye dublajı yapılıp bu suretle memleketimizde gösterilmesine müsaade edilen ve gösterilen işbu filmin Ermeni lisanı ile halka iraesinde memleketimiz için bir fayda temin etmeyeceği New York baş konsolosluğu vasıtasıyla film [şirketi] direktörlüğüne de yazılmıştı. Dileğinin yerine getirilmeyeceğinin istida sahibine tebliği rica olunur" [yazım düzeltilmiştir].

"1) Toros Azadyan'ın Ermeni dilinde halka göstermek istediği *Arşın Mal Alan* isimli filmin 937 senesinde Kemal Film kurumu tarafından Amerika'dan yurda ithal edilmek istenildiğinden ilimiz film kontrol komisyonunca kontrol edilerek (Ermeni propagandası ve asgari bir ekalliyet lisanından olduğundan) yurda sokulmasının mahzurlu olduğu 10/12/937 gün ve 1027 sayı ile, 2) Sahibinin bu karara itirazı üzerine Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından 11/1/938 gününde yapılan kontrolünde ilimiz kontrol komisyonunun ret kararının tasdik edildiği, 3) Film sahibinin Bakanlık yüksek makamına tekrar müracaat ederek birçok masraflar ihtiyariyle getirtilmiş olan bu filmin yurda sokulmaması maddi zararlarını mucip olacağından dilimize dublajı yapılmak şartıyla müsaade edilmesi hakkındaki dileğin bakanlığınızca kabul edildiği, 4) Dilimize dublajı yapıldığından Merkez Film Kontrol Komisyonunca 18/4/938 gününde yapılan kontrolünde halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına karar verildiği ve bunun üzerine de film sahibi Kemal Film Kurumu'na Emniyet Müdürlüğünce irae vesikası verildiği yapılan incelemeden anlaşılmıştır. Dilek sahibi Toros Azadyan adı geçen filmin Ermenice olarak gösterilmesine

müsaade edilmesi hakkında 21/Mart/947 günlü bir dilekçe ile ilimize de müracaat ettiğinden yukarıda arz edilen karara istinaden dileğinin yerine getirilmesine imkân bulunmadığı tebliğ edilmiştir. Bugün için bu filmin yurdumuzda Ermeni dilinde halka gösterilmesinin mahzurlu olacağı kanaatinde bulunduğumuzu saygılarımla arz ederim. İstanbul Valisi" *[T.C. İstanbul Vilayeti Emniyet Müdürlüğü Basın ve Yayın Mütehassisliği'nden (No: 1592/12074) İçişleri Bakanlığına yazılan 23/6/947 tarihli "Ermenice olarak gösterilmek istenen Arşın Malalan isimli film Hk." Öz'lü Gizli yazı. 22 Mayıs 947 gün ve Emniyet Genel Müdürlüğü Ş.9. A. 9311-211/28805 sayılı yazıya karşılıktır]* [yazım düzeltilmiştir].

"Arşın Malalan isimli Türkçe dublaj filmin Ermenice kopyasının halka gösterilmesine imkân görülmediğinin, Galata Billur Sokak Gülhan No. 9'da Kültür Neşriyat Evi sahibi Toros Azadyan'a bakanlığımıza verdiği 3/Nisan/47 günlü dilekçesine cevaben anlatılmasının sağlanmasını rica ederim. İçişleri Bakanı" *[T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Şube: 9B, Dosya: 9311-211, Numara: 37668) 30/6/947 tarih "Arşın Malalan filmin Ermenice kopyası H." Özet'iyle İstanbul Valiliği'ne yazdığı yazı. 23/6/947 gün ve Em. MD. Basın ve yayın Mütehassıslığı 1952/12074 sayılı yazınız karşılığıdır].*

"Anuş Ağlayan Dağlar isimli filmi misal olarak göstererek *Arşın Malalan* filminin de Ermenice kopyasının halka gösterilmesini isteyen, Galata Billur Sokak Gülhan 9 numarada Kültür Neşriyat Evi sahibi Toros Azadyan'ın bu hususta basın ve yayın genel müdürlüğüne gönderdiği dilekçe incelendi: Filmlerin orijinal kopyaları, mevcut *Nizamname* gereğince İstanbul Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilerek halka gösterilmelerinde sakınca olduğuna karar verilenler hakkında film sahipleri tarafından vaki olacak itirazla bir kere de Merkezde kontrol edilegeldiğine göre, dilek sahibinin yukarda bahsi geçen filmi evvelce iliniz komisyonunca reddedilmiş ve bu red kararına Merkez Film Kontrol Komisyonu da uyarak alakalıya bu yolda tebligat yapıldığı anlaşılmıştır. Binaenaleyh komisyon kararlarının, *Nizamname*'nin 17. maddesi gereğince kesin bulunduğu göz önünde tutularak keyfiyetin bir kere daha adı geçen tebliğini ve dileğinin tervicine imkân bulunmadığının anlatılmasının rica ederim. İçişleri Bakanı Y." *[T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Dosya: 91123-340, Numara: 21682) 2/5/949 tarihli "Ermenice film Hk." Özet'iyle İstanbul Valiliğine yazdığı yazı].*

Anuş / Ağlayan Dağlar [Anush, Ivane Perestiani, 1931]

Anuş / Ağlayan Dağlar [Koçanga Film, Türkçe dublaj] (26.8.1948/602) adlı filmin Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından alınan kararında "Film hakkında esaslı bir kanaate varabilmek için orijinal kopyasının tekrar komisyonumuzca görülmek üzere merkeze celbinin teminine karar verildi. Adı sahibi ve durumu yukarıda yazılı olan filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verildi" denmiştir. Filmin daha sonraki (*Anuş / Ağlayan Dağlar,* 30.9.1948/619) Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından alınmış kararında "Filmin artistleri gerek ırk, gerek kisve ve gerekse adet itibariyle memleket bünyesine uymadığı gibi mevzu itibarile de cürüm işlemeğe tahrik edici mahiyette görülmesi ve film mevzuunun Türkiyede geçmiş bir vak'a gibi gösterilmesi aynı zamanda astistlerin Türk isimlerile isimlendirilmesi dolayısile, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolü Hakkındaki Tüzüğün* 7. maddenin 5, 6 ve 9. fıkraları hükmüne göre halka gösterilmesi-

nin uygun bulunmadığına oybirliğile" karar verildiği belirtilmiştir. 9 Mart 1949 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından yeniden denetlenen *Anuş / Ağlayan Dağlar* (1949/723) adlı filmin kararında "Komisyonun 30.9.1948 gün ve 619 nolu kararile *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6 ve 9. fıkraları hükümlerine göre halka gösterilmesinin uygun bulunmadığına oy birliğile karar verilen (Anuş=Ağlayan Dağlar) adlı film hakkında Koçanga film kurumu tarafından İçişleri Bakanlığına vaki müracaatta komisyonca *Nizamname*'ye göre tesbit edilen men sebeblerinin izale edilmesile halka gösterilmesinine izin verilmesi dileği üzerine adı geçen film: 9 Mart 1949 günü saat 10'da Yeni sinemada tekrar görüldü. Komisyon başkanı, İçişleri Bakanlığı temsilcisi ile Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi ilk kararda filmin menedilmesini icap ettiren sebeplerden: Artistlerin gerek ırk gerek kisve ve adet itibarile memleket bünyesine uymadığı ve mevzuunun Türkiye'de geçmiş bir vak'a gibi gösterilmesi mahzurun filmin başlangıcından ve diğer sahnelerde Kafkasya'da bir köyde ceryan ettiği belirtilmesi ve mevzu itibariyle cürüm işlemeğe tahrik edici mahiyetinin de değiştirilmiş olacağından ilk kararda men'i icap ettiren hususların ortadan kaldırılması cihetile filmin gösterilmesine; Diğer üyeler ise men sebeplerinin tamamen kalkmamış olduğu iddiaları üzerine adı geçen filmin halka gösterilmesinin men'ine ekseriyetle karar verildiği" belirtilmiştir. Filme ilişkin başka bir karar ise Emniyet Genel Müdürlüğünce alınmıştır. Bu kararda "Koçanga film kurumuna ait olan 'Anuş=Ağlayan Dağlar' adlı filmin Ermenice kopyasının bakanlığımızca tetkikinde adı geçen filmin en son sahnesi olan (Anuş'un dağın zirvesinde kollarını havaya kaldırarak durması) kısmının filmde bulunması uygun görülmemiştir. Bu kısmın kesildikten sonra halka gösterilebileceğinin ilgili kuruma tebliğinin sağlanmasını rica ederim" diye yazılmıştır *[T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Şube: 9, Dosya: 91123-500, Numara: 59897) 1.10.1948 tarih ve "Anuş=Ağlayan Dağlar" adlı film Hk. Özet'iyle İstanbul Valiliğine yazdığı yazı, 2.9.948 gün ve Emniyet Müdürlüğü 37960/36727 sayılı yazı karşılığı olarak]*.

Filmin dublajlı ve orijinal haliyle gösterilmesi de bir karışıklığa neden olmuş, kararın hangi kopya için geçerli olduğunun belirsizleşmesi sonucu yeni bir karar alınmıştır. Bu karara göre "Koçanga Film Kurumuna ait olan 'Anuş=Ağlayan Dağlar' isimli dublaj film Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek, *Film ve Film Senaryolarının Kontrolü Hakkındaki Tüzüğün* yedinci maddesine göre halka gösterilmesi menedilmiştir. Bu karar yalnızca Türkçe dublajına münhasır olup Ermenice aslı ile ilgisi yoktur. 7/10/948 gün ve Emniyet Ş.9.59897 sayılı yazımızda bahsedilen değişiklik yapıldıktan sonra Ermenice kopyasının oynatılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir. İçişleri Bakını Y." *[T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Şube: 9, Dosya: 91123-500, Numara: 63144) 25.10.1948 tarih ve "Anuş=Ağlayan Dağlar" adlı film Hk." Özet'iyle İstanbul Valiliğine yazdığı yazı,11.10.948 gün ve Emniyet Müdürlüğü 42197/43852 sayılı yazı karşılığı olarak]*. *Ağlayan Dağlar* (*Anush*) (1951/434) adıyla dublajlı olarak başvuran filme ilişkin kararda, "İsim ve evsafı yazılı filmin kontrol komisyonu tarafından tetkik edilmiş ve memleketimizde gösterilmesine müsaade olunmuştur. 9/7/939 tarih ve 26 11551 sayılı kararname ile meriyet mevkiine konan *Nizamname*'nin onuncu maddesine tevfikan bu izin vesikası filmi Türkiye'ye getirmiş olan müesseseye verildi. Emniyet Müdürü Y." (Türkçe dublaj, Holiwut

Crown Production, O. Tumaryan'ın eserinden, 2300 m. 35mm, senaryodan, Koçanga Film, Kontrol Komisyonu: 18/12/1951 tarih ve 951/434 S. Karar).

Beyaz Esire [L'esclave blanche, Pasha's Wives, Marc Sorkin, 1939] Filmine İlişkin Kararlar

Beyaz Esire [*L'esclave blanche*, *Pasha's Wives*, Marc Sorkin, 1939] adlı filme ait kararda (1939/Numarasız Karar) "Bugün 16/5/939 saat onda Ankara Yeni Sinema'da İstanbul'daki film kontrol heyetince reddedilen *Beyaz Esire* adlı film görüldü. Bu filmin yakın Osmanlı tarihine ait uydurma bir senaryoyu ihtiva etmesi ve Türk milletini tehzil eder mahiyette olması hasebiyle Türkiye'de gösterilmemesine karar verildiği" belirtilmiştir. Karara, Maarif ve Hariciye Vekaletleri temsilcileri şerh düşerek şunları belirtmişlerdir: "*Beyaz Esire* ismindeki bu filmi rejimimiz lehine çok kıymetli bir propaganda filmi olarak telakki ediyorum. Saltanat devrinin bir takım münasebetsizliklerini çok canlı bir surette tebarüz ettiren bu film esasen dünyanın her tarafında gösterildikten sonra memleketimize gelmiştir. Bu filmin yeni nesle gösterilmesi hiç şüphe yok ki -eski devrin fenalıklarını anlatmak itibariyle- pek faydalıdır. Ancak, filmin Türkçe diyaloğu yapılırken bu ciheti açıkça izah edecek yazılar ve sözler ilave edilmelidir. *Aynaroz Kadısı* ismindeki Türk filmi saltanat devrinin fenalıklarını bundan daha açık bir tarzda canlandırdığı halde memleketimizde gösterilmiştir" [yazım düzeltilmiştir]. Filme ilişkin 15 Ocak 1940 tarihli kararda ise filmin Ankara'da Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından Yeni Sinema'da ikinci defa olarak kontrolünün yapıldığı ifade edilerek "Türk milletini tehzil eder mahiyette olması hasebile memleketimizde gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna karar verildiği" belirtilmiştir.

11.11.1948 tarihli kararda (1948/385) ise, "İsmi ve evsafı yazılı film 11/11/948 Perşembe günü Şark sinemasında kontrol edilmiş ve evvelce Boman film kurumu tarafından yurda ithal edilmek istendiğinden 24/4/939 tarihinde kontrolü yapılarak halka gösterilmesinde sakınca olduğuna karar verilen (Karar No: 2500) film olduğu görülmekle *Tüzüğün* 15. maddesine tevfikan bir kerede Merkezce kontrolüne karar verildiği" belirtilmiştir. Filmin 1949 yılındaki kararında (1949/672) "Elektra film kurumu tarafından Fransa'dan yurdumuza getirilen (*Esclave Blanche=Beyaz Esire*) isimli film 3 Ocak 949 Pazartesi günü saat 15.40'da Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü'ne bağlı Basım ve Dağıtım Dairesi'nin sinema salonunda komisyonumuzca incelendi. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontrolü Hakkındaki Nizamname*'nin 7. maddesinin onuncu fıkrası hükmüne uyularak yukarda sözü geçen filmin halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna oy birliğiyle karar verildiği" ifade edilmiştir [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Filme ilişkin kurumlar arası yazışmalarda ise şu bilgiler yer almaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın (9. Şube, Dosya No: 91123-560) "4/1/949 tarihli 'Beyaz Esire' adlı Fransızca film Hk." Özet'iyle Dışişleri Bakanlığına yazdığı yazıda; "Elektra film şirketi tarafından Fransa'dan yurdumuza getirtilip halka gösterilmek istenen (*Esclave Blanche =Beyaz Esire*) isimli film 3 Ocak 949 tarihinde Basım ve Dağıtım Dairesi'nin sinema salonunda Bakanlığınız üyesinin de dahil bulunduğu komisyonca incelenerek oybirliğiyle reddine karar verilmiştir. Milli hislerimizi rencide edici mahiyette bulunan mevzubahis filmin dost memleketlerde de gösterilmemesi için tavassut ve delaletlinizi takdirlerine saygıla-

rımla arzederim. İçişleri Bakanı Y." ifadeleri yer almıştır.

8 Şubat 1949 tarihli İçişleri Bakanlığı'nın (9. Şube, Dosya No: 91123-560, Numara: 9507) *Beyaz Esire* adlı Fransızca film Hk. Özetiyle Dışişleri Bakanlığına yazdığı yazıda (22/1/949 gün ve Tercüme Bürosu 31069/150 sayılı yazının karşılığı olarak) "Milli hislerimizi rencide eder mahiyette görülerek Merkez Film Kontrol Komisyonunca *Film ve Film Senaryolarının Kontrolü Hakkındaki Nizamname*'nin 7. maddesi hükmüne dayanılarak halka gösterilmesi menedilen *Beyaz Esire* adlı filme dair İstanbul valiliğince yapılan incelemede: Bahse konu filmin, Abdülhamit gibi dünyaca tanınmış müstebit bir hükümdarın idaresini ve bazı hususiyetlerini yakın tarihimizin alaka çekici kısımlarını ihtiva etmesi bakımından halkın rağbetine maz'har olacağı ve dolayısıyla fazla kazanç temin edeceği düşüncesiyle Elektra film kurumu tarafından yurda getirildiği ve umumi bir gösterme hareketinden mütevellit olmadığı anlaşılmıştır" denir [yazım düzeltilmiştir].

Bomon Sinema Filmleri Türk LTD. Şirketi ise 23 T. Evvel 1939 tarihinde Dahiliye Vekâleti Yüksek Makamına yazdığı yazıda şunları belirtmiştir: "Memleketimizde gösterilmek üzere satın aldığımız ve memleketimizi alak[adar] eden bir film olması hasebiyle bedelinin mühim bir kısmının bankadan avans suretiyle alarak peşinen tediye ettiğimiz ve bu filmi alabilmek için beraberinde diğer bir filmi almağa mecbur tutulduğumuz (Beyaz Esire) filmi İstanbul'da kontrol heyetine gösterilmiş fakat kontrol heyeti bu filmin izninin Ankaraca görüldükten sonra verilmesi daha muvaffak olacağını ileri sürerek filmi Ankara'ya sevk etmiştir. Ankara Film kontrol heyeti filmi gördükten sora müsaade edilmesinde mahzur görmeyen iki azanın reyleri hariç olmak üzere filmin gösterilmesinde mahzur olduğu kararını vererek gümrüğe bu yolda bildirilmiştir. Filmin menine ait kararda bu noktalar tasrih edilmemiştir. Dileğimiz Şudur: Saltanat devrini tasvir eden bir film memleketimizde aynen gösterilmeyip Türkçeye çevirecek ve film de mevcut olmayan fakat bizde halen mevcut bulunan Cumhuriyet devrini ve o zamanki tarzı idare ile mukayese edilebilecek tarzda bu günkü Türk kadınının hayatına ait parçalarda ilave edilerek Cumhuriyet devri tamamıyla tebarüz ettirilecek bir şekilde film ikmal edilecektir. Ankara Kontrol Heyetinin kararında azalarının tam mutabakatı olmadığına nazaran bu heyetin kararının tekamülü ancak yüksek görüşlerinizin ve takdirlerinizin ilavesi ile olacağından ve bu cihet film kontrol talimatnamesinin olbabtaki maddesine tevafuk ettiğinden (tarafımızdan yapılan fedakarlıkların ve bilhassa bedelinin mühim bir kısmının peşinen tediye edilmiş olması) hasebiyle heba olmasına meydan kalmaması ve bu hususiyetteki hakkımızın ziyanının vikayesi zımnında bu filmin bir kere de tarafınızdan görülmesini temenni ile yüksek kararınıza intizar ettiğimizi arz ve bu vesile ile derin saygılarımızı sunarız" [yazım kısmen düzeltilmiştir].

Bir Ermeni Filmi Hakkında (Avadis Aharonyan'ın Hayatı)

Bir Ermeni Filmi Hakkında (*Avadis Aharonyan'ın Hayatı*) (24.02.1945/Kurumlararası Yazışma, Dosya No: 91123-589) T.C. Dışişleri Bakanlığı Birinci Daire U. Müdürlüğü (Şube 2, U. No: 33664, H. No: 378, Lef: 1, Ankara, 24 Şubat 1949, Hulasa: Bir Ermeni filmi h.), Dışişleri Bakanlığına yazılan yazıda şunlar belirtilmiştir: "Halep sinemalarının birinde gösterilen ve memleketimiz hakkında menfi bir tesir yapacak mahiyet-

(*Yaprak Dökümü*, Yön.: Suavi Tedü, 1958)

te olmasından Konsolosumuzun teşebbüsü ile gösterilmesi yasak edilen 'Avadis Aharonyan'ın Hayatı' isimli filme dair Halep Başkonsolosluğunun 8 Şubat 1949 tarihli yazısının bir örneğinin ilişikte sunulduğunu saygı ile arzederim". Dışişleri Bakanı Y. Bu yazının ekinde şu açıklama yer almıştır:

"Halep Baş Konsolosluğundan Dışişleri bakanlığına hitaben yazılmış olan 8 Şubat 1949 tarihli ve 118/34 sayılı yazının özeti: Haleb'in büyük sinemalarından birinde asıl filmle birlikte oynatılan (*Avadis Ahoroyanan Hayatı*) adlı aslında sessiz olan film gösterilirken bizzat filme Enregistré edinmiş olan Ermenice izahattan maada altta Arapça olarak da yazılmış kısa tercümelerden ve sahnelerin teakubundan, film kahramanının Taşnak Komitesi'nin Ermenistan istiklali uğruna çalışan bir idealist komiteci olduğu Erivan'da doğduğu, oradaki faaliyeti yüzünden Çarlık Rusya'sı zamanında tevkif ve hapsolunduğu Fransaya kaçtığı oradan mücadelesine devam ettiği, 1914-1918 harbinde bu gaye uğurunda İtilaf Devletleri memleketimiz aleyhinde işbirliği yaptığı, nihayet 1918'den sonra Erivan'da Ermenistan'ın kurulmasına şahit olduğu ve mahut ölü doğan Sevr muahedesinde Ermenistan istiklalinin tanınmasına ait hükümleri koydurmakta müessir olduğu filmi bizzat seyretmiş olan Halep başkonsolosluğumuz T. M. Maslahatgüzarı tarafından anlaşılmış ve bilahare maslahatgüzarımızın Emniyet Müdürlüğünü de ifa eden jandarma komutanına ve onun da muhafız vekiline müracaatı üzerine filmin ancak bir gece gösterildikten sonra menettirildiği, keyfiyetin gazetelere de aksettirildiği" ve Şam elçiliğine de bu konunun bildirildiği belirtilmektedir.

(*Kanlı Pınar*, Yön.: Çetin Karamanbey, 1955)

Eski ve Yeni Türkiye Filmi ve Orak -Çekiç İşaretli Otel Hesap Pusulası

Türkiye'de film çekmek isteyen Rank adlı İngiliz film şirketi ve bu şirketin istediği izin belgeleriyle ilgili olarak da birçok yazışma yapılmıştır. Yazışmalardan "Bu Asri Çağ" adlı öğretici bir film serisi için çekim yapmak üzere Türkiye'ye gelmiş olan ekibin, çekim izni aldığı, hatta kendilerine basın kartı verildiği anlaşılmaktadır. Filmin çekimine izin almak için verilen senaryoya ilişkin karar, Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından 16 Ağustos 1946 tarihinde 229 sayı ile alınmıştır. Bu karara göre (*Eski ve Yeni Türkiye*, 1946/229): "İngiliz Rank film kurumunun memleketimizde (*Eski ve Yeni Türkiye*) adıyla bir film çevirmek istediği hakkında bu kurumun mümessili Mr. Stretton tarafından

yapılan istek Başbakanlık Basın ve Yayın Kurumu Müdürlüğü'nün 18/07/946 gün ve 17[5]7/5573 sayılı yazısıyla gönderilmesi üzerine incelemede bu isteğin esas itibariyle kabulüne ve ancak; 1) Memleketimizin çeşitli yerlerindeki eski abide ve eserler filme alınırken Yunan ve Romen eserleri yanında ve hatta daha ziyade Türk abidelerinin öneminin gerek adet ve gerekse değer bakımından belirtilmesi; 2) Filmi alınacak manzaralarla ilgili izahlarda tarih, sanat ve coğrafya bakımlarından düşülmesi muhtemel hataları önlemek üzere yazılı metinlerin ilgili makamlarca incelenmesi; 3) Filmin çekileceği yerlerde 1110 sayılı Askeri Yasak Bölgeler Kanunun hükümlerine riayet edilmesi; 4) Bu bölgeler haricinde olsa bile ayni kanunun maksadı dahiline girebilecek yerlerin ezcümle Gelibolu'daki İngiliz mezarlıkları dışındaki yerlerin filme alınmaması; 5) Filme eklenecek olan senaryo için hangi müesseselerin filme çekilmek istendiğinin ilgili makamlarca gerekli yardım hazırlıkları yapabilmek üzere bildirilmesi; 6) 2, 3, 4 ve 5. maddelerdeki hususların temini zımnında evvelden haber verilmesi kayıt ve şartlarının göz önünde bulundurulması lazım geldiğine oy birliğiyle karar verildi" [yazım düzeltilmiştir].

Bu filme ilişkin asıl üzerinde durulması gereken şey ise Clifford Reginald James Hornby'nin Bursa'da Çelikpalas Oteli'nde kaldığı sırada otelin hesap pusulasına çizdiği "orak-çekiç"e benzer işaret üzerinden yürütülen yazışmalardır. Kurumlar arasındaki bu yazışmalardan ilki, T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Şube: 1B, Dosya: 91123-166, Numara: 65117) Millî Savunma Bakanlığına Basın Yayın ve Turizm Genel Md. Milli Em. Hizmeti Başkanlığına yazdığı, 29 Kasım 1949 tarihli "Rank adlı İngiliz Filim Müessesesi temsilcilerinden C. R. James Hornby Hk." Özet'li yazıda: Ek: 25/2/949 Günlü ve 57511 sayılı yazıya: "Rank adlı İngiliz filim müessesesinin temsilcilerinden olan Clifford Reginald James Hornby'in Bursa'da Çelikpalas otelinde fazla viski içerek sarhoş olduğu ve bir fotoğrafisi ilişik olarak otelin 2075 sayılı hesap pusulasına imza ettikten sonra oda numarası yanına orak-çekiç'e benzer bir işaret yaptığı"nın görüldüğü belirtilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü ise, bu hesap pusulasının fotoğrafını karar için yeterli görmeyerek; "Rank adlı İngiliz film şirketi temsilcilerinden C. R. James Hornby'in, Çelikpalas lokantasında orak-çekiç işaretini çizdiği hesap pusulasının fotoğrafisi maksadı temine kafi gelmemiştir. Bu itibarla, tetkik ve iade edilmek üzere sözü geçen hesap pusulasının aslının gönderilmesini rica ederim" diyerek karşılık yazmıştır [T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (Şube: I B-2, Dosya: 91123-166, Numara: 65855) Bursa Valiliği'ne yazdığı 2.12.1949 tarihli Rank adlı İngiliz film müessesesi temsilcilerinden C.R. James Hornby Hk. Özet'li yazıda: Ka: 1/11/19949 Günlü ve Em. Ş.1.10398/3961 sayılı yazıyla]. Daha sonraki bir yazışmada ise, "Rank adlı İngiliz Film Müessesesi temsilcilerinden Clifford Reginald James Hornby'in Bursa'da Çelikpalas otelinde imzaladığı hesap pusulasının fotoğrafı tedkik olunmuş ve oda numarasını gösteren 84 rakamının yanındaki işaretin, İngilizce oda manasına gelen 'Room' kelimesinin ilk harfleri olan 'R' harfi veya Fransızca oda manasına gelen 'Chambre' kelimesinin ilk iki harfi olan 'Ch' harfleri olabileceği görülmüştür. Clifford Reginald James Hornby oda sayısını gösteren rakamın yanına böyle bir rumuz yazmış olabileceği" belirtilerek konunun bu bakımdan da tetkik edilmesi istenmiştir [T.C. Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü'nün (Daire: Yayınlar ve Hab., Sayı: 616/3327)

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yazdığı 16.12.949 tarihli yazıda: 29.11.949 tarih, 91123-166 sayılı ve Birinci B. Şubesi ifadeli yazınıza karşılık].

1932-1958 Yılları Arası Filmlere İlişkin Şartlı Kabul Kararları

Umumi Terbiye, Ahlaka ve Milli Duygulara Mugayir, Dans/Raks ve Sevişme Sahneleri, Arapça Şarkılar

Şehrazad (1944/82) filmine ilişkin kararda Özen Film tarafından getirtilen ve dublajı yapılan *Şehriâzad* adlı filmin 15 İkinci Teşrin 1944 Çarşamba günü saat 10'da Park sinemasında Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü belirtilmiştir. Karara göre "Filmin ilk sahnelerinde mevcut olup deniz ve dalga taklidine mevzu teşkil eden bir örtünün içinde ve etrafında müteaddit genç kız tarafından bellerinden yukarı kısmı tamamen çıplak olarak yapılan münferit ve toplu raksa ait sahnenin filmden kesilip çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla"; *Sönen Rüya* (*Stasera niente di nuovo,* 1947/460) adlı filme ait kararda "Bursa'da otelde filmin sonlarına doğru barda gösterilen yerli oyunlardan dansözün yalnız karın ve göğüs hareketlerini pek yakından gösteren kısımları çıkarılmak suretiyle halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına"; *Ebu Zeyd El Hilali* (1948/189) filminin kararında 8 Haziran 1948 Salı günü Şark sinemasında kontrol edilen filmin "baş ve sonlarında raks eden kadının yakın görünen göbek atma sahnesi ile fal bakma sahnesi"nin çıkarılması şartıyla yurda sokulmasında sakınca olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir. *Zeynebim* (1945/87) adlı filmde ise *Film ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname*'nin 28. maddesine göre kontrol edilen Arapça şarkılı ve Türkçe sözlü *Zeynebim* adlı filmin 3.1.1945 Çarşamba günü saat 10'da Park sinemasında heyetçe görüldüğü belirtilmiş ve "Filmin bir yerinde görülen (barda fesli saz hey'etile birlikte bulunan Arapça şarkılı raks sahnesinin tamamen çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde mahzur olmadığına karar verildiği" belirtilmiştir. *Babaların Günahı* (*Menelcani*) (1945/Numarasız Karar) adlı filme ilişkin kararda Özen Film tarafından Mısır'dan getirtilen ve Türkçe dublajı yapıldıktan sonra halka gösterilmesi istenen filmin komisyon tarafından 12 Temmuz 1945 Perşembe günü Yeni sinemada görüldüğü belirtilmiştir. Kararda sonuç olarak "Reşat'la Fikriye'nin evlenme veya nişanlanma törenindeki Araplara has olan göbek atma kısmı çok açık ve saçık olduğundan umumi ahlak üzerine müessir olacağı düşünülmüş ve bu kısma ait olarak yalnız rakkasının meydana çıkmasının bırakılması *Tüzüğün* 7. maddesinin 6. bendine dayanılarak uygun görülmüştür. Buna göre bu göbek atma sahnesinin yukarda bildirilen kısmı hariç diğer müteakip sahneleri çıkarılacaktır. Filmin yukarda bildirilen kısmı, film sahibi razı olduğu takdirde, kesilip gümrük ambarına teslim edilmek şartıyla geri kalan kısmın halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına oy birliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]. *Ölünceye Kadar* (Cahit Saffet, Senaryo, 1947/302) adlı senaryonun kararında "senaryonun 77 numaralı satırın sonlarında geçen (kaltak) kelimeleri yerine (ahlaksız) tabirinin konduktan sonra senaryonun aynen filme alınmasında bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Aşk Cehennemi*

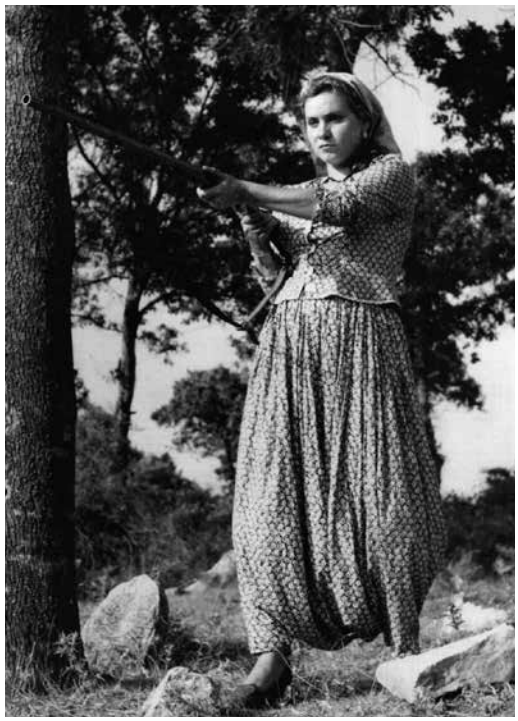

(*Çoban Aşka*, Yön.: Nuri Akıncı, 1957)

(1947/472) filmine ait kararda, "Tiyatroda oynayan Seniye'nin yalnız karın ve göğsünün yakından gösterildiği kısmın çıkarılmak şartıyla halka gösterilebileceğine; *Altın Şehir* (1947/371) filmine ait kararda ise, "Filmin ortalarına doğru Anuçka'nın Toni'nin evindeki yatak odasında kızın üzerine abanıp sevişme sahnesinden Anuşka'nın kollarını Toni'nin boynuna doladığı ve Toni Toni diye yalvaran ses kısmının umumi ahlaka muğayir olmakla bu kısım çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir; karara "kararda bahsi geçen kısım kesilerek çıkarılmış ve alınmıştır" denilerek not düşülmüştür. *Ebedi İstirahat* (1952/197) adlı filmin kararında ise "sahnede oynayan kadının oyun sahnelerinin yakın plandan görünen kısımlarının" çıkarılması istenmiştir. *Yaprak Dökümü* (1958/40) adlı filme ait kararda Halk Film Kurumu'na ait filmin 24 Nisan 1958 günü saat 9'da Ulus sinemasında Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü belirtilmiştir. Kararda "Evdeki dansözün oyunda yakın plandan görünen kısımların çıkarılması", "Kahvedeki Hacımat yapma sahnesinin", "Ali Rıza'nın kızına 'Ben artık fakir oldum, babalık hakkımı kaybettim' tarzında sarf ettiği sözlerin çıkarılması şartıyla adı geçen filmin yalnız yurt içinde halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına (Erkanı Harbiye Umumiye Temsilcisinin muhalif reyine karşılık) ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir.

Aşk Memnu (*Memnuulhub,* 1946/256) filmine ait kararda "Filmdeki zifaf gecesinde erkeğin, gelinin ayak parmağını ısırması sahnesinin çıkarılmak" şartıyla halka gösterilmesine izin verildiği; *Bağdat Perisi* (*A Thousand and One Night,* 1946/253) adlı filmin kararında ise, "filmin söz listesinin 18. sayfasının yukarıdan 4. satırında konuşulan 'dikkat et boynuz takacaksın' sözünün filmden çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesine" izin verildiği belirtilmiştir. *Kalbim Senin İçin Çarpıyor* (1947/13) filminin kararında ise, "filmin baş taraflarında yankesicilik öğretilmesi sahnesi çıkarılmak ve bu filme geçecek olan Türkçe yazıları havi liste, resimli senaryo ve Türkçe adı komisyon tarafından ayrıca tetkik ve karara bağlanmak şartıyla yurda sokulmalarında sakınca olmadığına" karar verildiği ifade edilmiştir.

Duvaksız Gelin (1945/98) filminin kararında ise medeni kanunun evlilikle kadınlara sağladığı haklara dikkat çekmekle birlikte, bu konudaki sorunları da ortaya koyduğu belirtilir. "Eser her ne kadar Medeni Kanun'un evlenme akdile kadına temin ettiği geniş hak ve salahiyetleri tebarüz ettirmekte ise de: 1) Zengin bir adam olan amcanın yeğeni Meleği yanına almayıp, aralarındaki münasebetin nereden doğduğu anlaşılmayan, Latif ailesine garip bir

mukavele ile tevdi etmesi keyfiyeti müphem bırakılmıştır. 2) Vazifesinden çıkarıldığı için hırsızlık yapmak zorunda kalan Hıfzı'nın, sonunda feragat gösterse bile, böyle feci bir duruma sokulması bir devlet memurunun haysiyet ve akibeti bakımından hoş görülmemektedir. Yukarda işaret edilen hususlar üzerinde bir değişiklik yapıldığı takdirde senaryonun filme alınmasında bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verildiği" belirtilmiştir.

Denizler Kartalı - Barbaros Hayrettin (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1946/290) adlı senaryonun "filme alınmasının sakıncalı olduğuna oy birliğiyle karar verilmesi üzerine" Kur Film'in sahibi Ali Eşref Kurdemir'in 16.11.1946 günlü dilekçesi komisyon tarafından incelenmiştir: "Senaryonun isminin ve metninin büyük denizcimizin adını reklam olarak kullanmamak üzere değiştirerek *Cezayir Kartalı* adı altında ve Türkiye ve Türklükle ilgili olmayacak bir şekilde yeniden tertip edilerek filme alınmasında bir sakınca görülmediğine oy birliğiyle" karar verilmiştir.

Argo, Küfür, Kötü Söz

Binbir Gece Yolcuları (*Bah bah fi Bağdat,* 1944/43) adlı filme ait kararda filmin Özen Film tarafından Mısır'dan getirtildiği, "söz ve şarkılarının lisanımıza dublajı" yapıldığı ve filmin heyet tarafından 22 Mayıs 1944 tarihinde Ankara sinemasında görüldüğü belirtilmiştir. Kararda "Adı geçen filmin dublajında zikredilen Topkapı-Çukur Bostan, eşek, katır, mercimeği fırına vermek, Dolma Bahçe - Beşiktaş kelimeleriyle yine mezkûr filmin aslında bulunan (Elnihaye) kelimesinin çıkarılmak suretiyle halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla karar verildiği" ifade edilmiştir. *Macar Senfonisi* (*Danko Pista,* 1945/129) adlı filme ilişkin kararda Mondial Film kurumu tarafından getirtilip dilimize dublajı yapılan filmin 6 Haziran 1945 tarihinde Yeni sinemada komisyonca görüldüğü belirtilmiş; "filmde Danko Pişta ile Salyangoz arasında Rusya'ya yapılacak seyahat hakkında geçen muhaverede [karşılıklı konuşmada] bulunup Salyangoz tarafından söylenen ve içinde 'Ayı' tabiri bulunan cümlelerin konuşmalardan çıkarılmak şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verildiği" yazılmıştır. *Dümbüllü Macera Peşinde* (1948/494) filmine ait kararda Atlas Film kurumuna ait filmin 4 Şubat 1948 Çarşamba Yeni sinemada komisyonca görülerek incelendiği belirtilmiş, "Filmin muhtelif taraflarında tekerrür eden (Ulan) kelimeleri çıkarılarak bu kelimelerin yerine (mesela: haydi, hey gibi) daha başka sözler konulmak", "İbişin, köyde karısına karşı kullandığı kötü sözler değiştirilmek, "Mağarada Dümbüllü'nün mükerreren kızlara sarılış sahneleri çıkarılmak", "Gözleri bozacak şekilde netsiz olan kısımlar ıslah edilmek şartıyla halka gösterilmesinde kanuni mahzur görülmediğine ve bu filmin yurtdışına çıkarılmasının, Türk filmciliği aleyhine olabileceği göz önünde tutularak harice çıkarılmasına müsaade olunmaması hususundaki temennimizin İçişleri Bakanlığı'na arz edilmesine" karar verildiği belirtilmiştir.

Yabancı Söz ve Şarkıların Çevrilmesi

Bu yıllarda kararlardaki önemli bir konu da yabancı şarkıların tamamen Türkçeye çevrilmesi olmuştur. *Aşk ve Fedakârlık* (*Pırlanta,* 1944/4987) filmine ait kararda "Sümer sinemasında kontrol edilmiş ve filmin tamamının söz ve şarkıları lisanımıza çevrildikten sonra Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilmek şartıyla yurda ithaline

mahzur olmadığına"; *Binbir Gece Yolcuları* (*Bah bah fi bağdat*, 1944/4420) adlı filmin kararında Taksim sinemasında kontrol edilen filmin "yurda ithali ile söz ve şarkıları lisanımıza çevrilmesi şartıyla halka iraesinde ve *Nizamname*'nin 5. maddesinde yazılı evrak verildikten sonra izin vesikasının verilmesine"; *Aldatılan Kadın* (*Elhalelahir*, 1945/5693) filminin kararında "Söz, şarkıları tamamen dilimize dublaj edildikten sonra Merkez Film Komisyonunca kontrol edilerek yurda sokulmasında sakınca olmadığına"; *Babaların Günahı* (*Menelcani*, 1945/512) filminin kararında "13/2/945 Salı günü Sümer sinemasında kontrol edilmiş söz ve şarkıları tamamile lisanımıza çevrildikten sonra Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilmek şartile yurda ithalinde mahzur olmadığına" dair kararlar yazılmıştır. *Cehennem Elçisi* (*Sefiri Cehennem*, 1945/5363) filminin kararında "Sümer sinemasında kontrol edilmiş söz ve şarkıları tamamen dilimize çevrilmek ve çevrildikten sonra Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilmek şartıyla yurda ithalinde mahzur olmadığına"; *Şefkat* (*Hannan*, 1945/5099) adlı filmin kararında filmin Sümer sinemasında görüldüğü ve "şarkıları tamamen lisanımıza çevrildikten sonra Merkez Film Komisyonunca kontrol edilmek şartıyla yurda ithalinde mahzur olmadığına"; 16 Şubat 1945 Salı günü Melek sinemasında kontrol edilen *Aşkın Zaferi* (*Rabiba*, 1945/5128) filmine ilişkin kararda "söz ve şarkıları tamamen dilimize çevrildikten sonra tekrar kontrol edilmek şartıyla yurda sokulmasına müsaade edilmiş" ve "Bu filmin dublajının Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilerek halka gösterilmesinde sakınca olmadığına karar verildiği" belirtilmiştir. *[İç. iş. Bk. Emni. Genel Müd. Ş.9. 18124/126 sayı ve 12/Ocak/946 T.]*. *Kızım* (1945/4856, DN: 91123-74) adlı filme ait kararda filmin 12 Ekim 1944 Perşembe günü Sümer sinemasında kontrol edildiği ve "şarkıları, sözleri tamamen lisanımıza dublajı yapılmak ve dublajı yapıldıktan sonra tekrar kontrol edilmek şartıyla yurda ithalinde mahzur olmadığına" karar verilmiştir; karara "Bu filmin dublajının Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilerek halka gösterilmesinde sakınca olmadığına karar verildiği İçişleri Bakanlığının 12/4/1945 gün Emniyet Genel Müdürlüğü Ş. 9. 18084/18369 sayılı yazılarile bildirildiğinden 16/4/945 de izin vesikası verildiği" şeklinde not düşülmüştür. *Ebu Zeyd El Hilali* (1948/189) filmine ilişkin kararda Şark sinemasında kontrol edilen filmde görülen "Arapça yazılar çıkarılmak ve filmin tamamının söz ve şarkıları dilimize dublaj yapılmak ve dublajı merkezce kontrol edilmek şartıyla yurdumuza sokulmasında sakınca olmadığına" ilişkin karar yazılmıştır.

Türkçenin ve Dilin Kullanımı

Kararlarda üzerinde durulan önemli noktalardan biri de dil kullanımıdır. Sansür kurulları Türkçenin kullanımı konusunda bu yıllarda birçok karar vermiştir. İlk defa 1928'de gündeme gelen, 1937'de ise bir yasa tasarısına konu olan "Vatandaş Türkçe Konuş!" gibi kampanyalardan 1930'lu ve 40'lı yıllarda sansür kurulları da etkilenmiş görünmektedir. Kurullar dilin kullanımı konusunda bir hayli "titiz" davranmış görünmektedir. *İdam Saati* (1944/63) adlı filmin kararında "filmde geçen tekmil (madam, matmazel, bey, efendi, beyfendi, hanım efendi) hitaplarıyla bar sahibesi Azize kadının kızı tarafından Fuat Cabirin oğlu İhsan'la arkadaşlarına hitaben barda sarf edilen cümlenin başında gelen (Hallo) tabiri de çıkartıldıktan sonra mezkûr filmin halka gösterilmesine mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. *Kora Teri*

(1944/71) adlı filmin kararında "Filmin bir yerinde patron tarafından tiyatroda polis vaziyetinde olan kimseye sigarasını aldığı vakit 'kıymetlidir atma' şeklindeki kısmın ve muhtelif kararlarda belirtilen ve karşılığı Türkçede bulunan yabancı kelimelerin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde mahzur olmadığına ittifakla"; *Görünmeyen Hortlak* (1944/68) adlı filmin kararında Halil Kamil Film kurumuna ait, dublajı yapıldığı için kontrolü talep edilen *Görünmeyen Hortlak* adlı filmin Ulus sinemasında görüldüğü ve "Filmdeki 'Buyrun efendim', 'teşekkür ederim efendim' gibi cümlelerde görülen 'efendim' kelimesinin çıkartılmasına ve yine filmde mevcut 'mister' gibi ecnebi kelimelerinin yerlerine türkçelerinin konulmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verilmiştir. *Doğru Yol* (*Tariki Müstakim,* 1944/70) adlı filme ait kararda Lale Film şirketine ait olup yurdumuza getirilen ve dilimize dublajı yapılan filmin 25 Eylül 1944'te Ulus sinemasında heyet tarafından görüldüğü belirtilmiştir. Kararda filmin sayılan maddelerde istenen düzeltmeleri yaptıktan sonra "halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. maddeler şöyle sıralanmıştır "Türkçe mükalemede geçen hanım, efendi, beyfendi gibi kanuna aykırı olan tabirlerin yerine bay, bayan gibi kanuni tabirlerin kullanılması", "Türkçe mükalemede görülen bütün Fransızca kelimelerin çıkartılarak yerlerine Türkçelerinin konulması", "Yine filmde görülen Hükümet bankası tabiri yerine Devlet Bankası tabirinin kullanılması", "Yunus Fehmi'nin Banka umum müdürü olması hasebile tertip eylediği baloda davetlilerin 'dans görmeğe gidelim' şeklindeki hitap ettiği kısmın haddı zatında bir dans yeri olmayıp raks yeri olduğundan 'Raksı görmeğe gidelim' demesi" gerektiği belirtilmiş ve bu amaçla "Türkçe tabirlerin yerlerinde kullanılması" istenmiştir.

İstanbul Kızı (*Aris Min İstanbul* [*Areess Min Istambul*, Yusuf Vehbi, 1941]) adıyla kontrole giren filmin kararında (1944/4481), Sümer sinemasında kontrol edilen
filmdeki "söz ve şarkılarının lisanımıza çevrilmesi şartıyla halka gösterilmesinde mahzur olmadığından yurda ithali ile dublajının tekrar kontrolünden sonra izin vesikasının verilmesine karar verildiği" belirtilmiş; aynı filmin *İstanbullu Kız* (1944/77) adıyla kontrolünde alınan kararda "Filmde sık sık geçmekte olan beyfendi, hanım efendi, efendi ve efendim sözlerinin ve ayrıca filmin ilk sahnelerinde bulunan ve denizden mayolu kız arkadaşlarıyla birlikte bir salona gelmekte olan Yusuf rolünde Yunus [Yusuf] Vehbi'ye karşı selamlamak maksadıyla kızlar tarafından sarfolunan 'Hallo' ibarelerinin filmden çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" [yazım düzeltilmiştir] karar verilmiştir. *Londra Gece Baskını* (*Londra Blackout Mourder,* 1944/67) filmine ait kararda "filmde geçen 'mersi' kelimesinin çıkarılarak Türkçesinin konulmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına"; *Maskeli Adam* (*Mr. Won in Chinatown,* 1944/69) filmine ilişkin kararda "'Buyrun efendim teşekkür ederim' gibi cümlelerde görülen 'efendim' kelimesinin çıkartılmasına ve yine filmde mevcut 'mister' gibi ecnebi kelimelerinin yerlerine Türkçelerinin konulmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla"; *Meçhul Şövalye* (1944/75) filmine ait kararda Halil Kamil Film Müessesesine ait olan ve dilimize dublajı yapılmasından ötürü kontrolü talep edilen filmin Park sinemasında görüldüğü ve "filmde mevcut (hazretleri tabirinin tamamen çıkarılması ve Madmuvazel ve Madam) gibi yabancı tabirlerin çıkarılarak yerlerine Türkçelerinin

konulmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Affet Beni (20.6.1945 Tarihli Karar) filminin kararında "Eserde, bugün üzerinde ısrarla durduğumuz dilimizin yabancı unsurların temizlenmesi davasına uymayan yabancı kelimeler vardır. Mesela: Mektep, leyli, İzdivaç, Mahkûm, Bedbaht, Mania, İsraf, İtiraf, Suiistimal, His vesaire gibi kelimelerin Türkçe karşılıklarının kullanılması ve bazı cümle düşüklüklerinin düzeltilmesi lazımdır" denerek, bu ve sayılan diğer koşullar yerine getirildikten sonra komisyon tarafından bir karara bağlanmasının uygun olacağının oy birliğiyle kararlaştırıldığı belirtilmiştir. *Nabonga* (1945/5507) adlı filme ilişkin kararda "Şark Sinemasında kontrol edilmiş ve mezkûr filme geçecek olan Türkçe yazıları havi liste Resimli senaryo ve Türkçe adı komisyon tarafından ayrıca tetkik ve karara bağlanmak şarıtyla yurda sokulmasında sakınca olmadığına" dair karar yazılmıştır. *Düşman Yumruğu Altında Paris* (1945/99) adlı filme ait kararda Kemal Film kurumuna ait filmin yurdumuza getirilip, dublajının yapıldığı belirtilmiş, 14 Şubat 1945 tarihinde Ankara sinemasında kurul tarafından görüldüğü ifade edilmiş, "Filmde Pol ile Jan arasında ve birahanede geçen konuşma sırasında tekrar edilen (Efendim) sözünün çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde sakınca olmadığına oy birliğile" karar verilmiştir.

Yayla Kartalı (Faruk Nafiz Çamlıbel, Senaryo, 1945/134) adlı senaryonun kararında Halk Film kurumunca Taylan Stüdyosunda filme çekilmek istenen senaryoda ve "filmde söylenmesi gereken şarkılar komisyonumuzca gözden geçirildi. Ve bu inceleme sonucunda hanım, bey, hanımefendi, beyefendi gibi tabirler çıkarıldıktan veya Türkçeleştirildikten ve senaryonun dili yabancı kelimelerden temizlendikten sonra filme alınmasında bir sakınca görülmediğinden, bu kayıtlar yerine getirilmek şartıyla, tasdikine oy birliğiyle" karar yazıldığı ifade edilmiştir. *Sönmiyen Aşk* (*Elamel,* 1945/147) filmine ait kararda Mısır'dan getirilmiş filmin Türkçe kopyasının 5 Eylül 1945 tarihinde Ulus sinemasında komisyonca görüldüğü ve "konusunun Türkiyemizden alınmış gibi kamuoyunda yanlış ve tehlikeli kanıtlara yol açacak şekildeki görünüşlere filmde yer vermemek amacıyla işçiler tarafından söylenen şarkılardaki (Türk) kelimesinin ve bir şölende Bayanlardan biri tarafından söylenen şarkıda bulunan assorti kelimesiyle diğer yabancı kelimelerin filmden çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına" dair karar oy birliği ile yazılmıştır. *Zoraki Yıldızlar* (*Chatterbox,* 1945/150) adlı filme ait kararda Halil Kamil Film Kurumu tarafından Amerika'da getirtilip dilimize dublajı yapılan filmin "esas itibariyle halka gösterilmesinde bir sakınca" görülmediği belirtilmiş ve "Judy Bobs adlı bayanın bir odaya girdiği sırada hazır bulunanlara karşı söylediği 'İstasyondaki konudan müteessirim' cümlesindeki 'konu' kelimesi yerinde" kullanılmadığı ifade edilmiş ve burada "Olay" kelimesinin kullanılmasının daha doğru olacağı belirtilmiş; kararda "bu nokta ilgililerce düzeltildikten sonra gerekli izin kağıdının verilmesine oy birliğiyle" diye de not düşülmüştür. Fitaş Film Kurumu tarafından Mısır'dan getirtilip dilimize dublajı yapılan *Aşkın Zaferi* (*Phababa*) (1946/176) adlı filmin 9 Ocak 1946'da Yeni sinemada Merkez Film Kontrol Komisyonunca görüldüğü ifade edilmiş ve "Filmin bir yerinde Arap harfli bir sürşarj görülmüştür. Bunun silinmesi, olmadığı takdirde bu yazıları ihtiva eden kısmın kesilmesi şartıyla yurdumuzda halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle" karar verildiği yazılmıştır. *Denizaltı 104* (1946/178) adlı filme ilişkin kararda "Filmin bir yerinde geçen

Mektep kelimesinin (okul), Talebe kelimesinin de öğrenci olarak düzeltildikten sonra halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle"; *Lekeli Kadın* (İbrahim Serpil, Senaryo, 1946/282) adlı senaryonun kararında "Senaryonun film haline konmasında bir sakınca görülmemiş ise de filme alınışında senaryoda geçen Nahiye kelimesinin yerine (Bucak) olarak değiştirilmesini ve *Tüzüğün* 7. maddesine temas edebilecek hallerin göz önünde bulundurulmasının hatırlatılmasına oy birliğiyle"; Kemal Film kurumu tarafından Mısır'dan getirtilip dilimize dublajı yapılan *O Kadın* (*Al Muttahima,* 1946/191) adlı film 13 Mart 1946 Çarşamba günü Ankara sinemasında Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmüş ve "filmde, görevin (vazife- fonctoon), ödevin (mükellefiyet- obligation) karşılığı olarak düzeltildikten sonra halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle" karar verilmiştir. *Yuvama Dönüyorum* (Senaryo, 1945/101/ KT: 15.02.1945) adlı senaryonun kararında Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kuruluşunun 25. yıl dönümü nedeniyle hazırlanan *Yuvama Dönüyorum* adlı senaryonun kurulca incelendiği "Senaryonun 12. sahifesine kadar olan bölümünde geçen vakalarda bey, efendi ve himayei etfal gibi sözler yeni terimlerin kabulünden evvelki hadisata ait olması sebebiyle kullanılmasında bir sakınca görülmemişse de, yukarda adı geçen tabakada bey kelimesini müteakip zikredilen bey ve efendi sözlerinin öz Türkçe olarak tashihleri yapıldıktan sonra filme alınmasında bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle" karar yazılmıştır. Sümer sinemasında kontrol edilen *Zenda Mahkûmu* (*Prisoner of Zenda* [*The Prisoner of Zenda*, John Cromwell, W.S.Van Dyke, 1937]) ve Saray sinemasında kontrol edilen *İki Yetime* (*Les Deux Arpehelines - Le due Orfannelle,* 1947/9) filmlerinin kararında "filme geçecek olan Türkçe yazıları havi liste resimli senaryo ve Türkçe adı komisyon tarafından ayrıca tetkik ve karara bağlanmak şartıyla yurda sokulmasında sakınca olmadığına" karar verilmiştir. *Raduga* (1944/85) adlı filme ait kararda F. Franko ve E. Enis Aytan Film Kollektif Şirketi tarafından Moskova'dan getirtilen Rusça filmin 2.12.1944 tarihinde Park sinemasında görüldüğü belirtilmiş ve "Filmin bu şekliyle halka gösterilmesinde mahzur olmamakla beraber *Nizamname*'nin 9. maddesinin tasrin ettiği üzre filmde bulunması gerekli Türkçe izahatın ekran üzerine geçirilmesinden sonra komisyonumuzca bir kere daha kontrolüne karar verildiği" belirtilmiştir. *Şeyhin Kızı* (*Bent el Seikh,* 1946/175) adlı filme ait kararda Fitaş Film Kurumu tarafından Mısır'dan getirtilip dilimize dublajı yapılan filmin Ankara'da Yeni sinemada Merkez Film Kontrol Komisyonunca görüldüğü ve "Baştan başa yazı ve imla hatalarıyla dolu olan yazıların tekrar ve düzgün olarak yazılması", "Sosyete hayatı yazı başlığındaki sosyete kelimesinin çıkarılarak yerine eğlence kelimesinin konulması", "Söz bir Allah iki tabirindeki ikinin çıkarılarak yerine birin konulması" istenmiş ve "Muammer Karaca'nın resmi bulunan bir gazete üzerine konulan Türkçe yazıyı gösteren film parçasının kesilerek yerine baştan başa ve sadece bu Türkçe parçayı düzgün bir şekilde gösteren bir parçanın eklenmesi şartıyla yurdumuzda halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına" dair karar oy birliğiyle alınmıştır.

Dost Devlet ve Milletin Hislerini Rencide Eden, Komünizm Propagandası, Orak-Çekiç

T.C. Örfi İdare Komutanlığı'nın (I. Şube Müdürlüğü, H: 13271) Dahiliye Vekâleti'ne yazdığı 18.10.1941 tarihli yazıda "Türk Sinemacılık Limited Şirketi'nin celp ettirdiği

Alkazar adlı film, İpek sinemasında kontrol edilmiş ve bunun iraesinde aşağıdaki mahzurlar görülmüştür. *Alkazar* adı verilen bu film, 1936 yılında İspanya dahili harbinin başlangıcını ve Alkazar'da örfi idare ilan edilerek Frankistlerin cumhuriyete karşı isyanını ve yekdiğerleriyle muharebe safahatını cami bulunmaktadır. 'Cumhuriyet idaresine karşı isyan hareketi', 'Frankistlerin radyodan duydukları İtalyan yardımı üzerine tezahüratları', 'Kadın ve çocukların perişan halleri', 'Cumhuriyetçilerin kırmızı bayraklarında orak ve çekiç bulunması', 'Harp afetinin korkunç manzaralarını ihtiva etmektedir'. Arzedilen bu mahzur dolayıyla rezümesi ilişik olarak sunulan bu filmin bir kere de merkez kontrol hey'eti tarafından görülmek üzere Vilayet vasıtasıyla Ankara'ya gönderildiğini ve kati karar neticesinin iş'arına müsadelerini arzederim" diyerek filmin kontrolünü istemiştir. Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından yapılan inceleme sonucunda *Alkazar* (*Le siege de L'alcazar,* 1941/ [5.12.1941] Merkez Film Kontrol Komisyonu Raporu) adlı filme ilişkin raporda şu karar alınmıştır: "İspanya dahili harbini gösteren Fransızca sözlü *Le siege de L'alcazar* adlı filmin halka gösterilmesinde bazı mahzurlar ileri sürülerek bir kerre de merkez kontrol komisyonunca tetkiki İstanbul Vilayetinden bildirilmesi üzerine mezkûr film görülmüş ve Türkçeye çevrilen sözleri tetkik edilmiştir. Film hey'eti umumiyesi itibarile bu gün dostane ve normal münasebette bulunduğumuz Devletler aleyhine müteveccih olmamakla beraber Komünizm ve müfrit Sosyalizmi temsil eden Cumhuriyetçilerin bayrağında komşumuz Sovyet Rusya'nın da remzi olan (Orak, Çekiç) bulunması ve bu bayrağı taşıyanları temsil eden tarafa karşı bazı sahnelerde ağır taarruzlar yapılmış olması filmin aynen gösterilmesini mahzurlu kılmakta bulunduğundan Republikenlerin bayrağından bu (orak-çekiç) remzinin kaldırılması şartıyla filmin gösterilmesinde mahzur olmadığına" dair karar yazılmıştır.

Mişel Strogoff (1942/13) adlı filmin kararında 1936 yılında Özen Film müessesesince Türkiye'ye ithal edildiği ve aynı tarihte komisyonca tetkik edilip gösterilmesine izin verildiği yazılmış ve filmin "uzun müddet yurdun her tarafında gösterilmişken bu kere gördüğü rağbet üzerine lisanımıza çevrildiği ve ancak İstanbul Kontrol Komisyonunca mahiyeti itibariyle Sovyet Rusya idaresini tezyif eder şekilde telakki edilmiş olduğundan bir kere de komisyonumuz tarafından görülmesine karar verildiği dosyasına müsteniden verilen izahattan anlaşılmış olduğundan" filmin, 26 Aralık 1942 Perşembe günü Ulus sinemasında komisyon tarafından görüldüğü belirtilmiş ve sonuçta "İstanbul'daki komisyonca filmin mahiyetine müteallik serdedilen mütalaanın varit bulunmadığına ve ancak Türk bayrağıyla iltibasa imkân verecek ay ve üç yıldızdan terekküp eylediği sanılan bayrak sahneleriyle hemen hemen bir iki sahneye münhasır sarıklı şahısların, film şirketinin mümessiline ayrıca şifahen verilen direktif dahilinde, filmden çıkarılması şartıyla ruhsatnamesinin verilmesine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. Kararı imzalayanlar arasında üye olarak Maarif Vekâleti adına Halit Ziya adı yer almaktadır. Filme ilişkin bir diğer kararda (*Mişel Strogoff,* 1942/3928) ise, 12 Kasım 1942 tarihinde Sümer sinemasında tetkik edilen filmin daha önce "müsaade edilmiş olmasına rağmen lisanımıza çevrilmesi hasebiyle tekrar tetkik edilmiş ve mahiyeti itibariyle bir kere de Merkezce görülmesine karar verildiği" [yazım düzeltilmiştir] belirtilmiştir.

Mrs. Miniver [William Wyler, 1942] filminin kararında (1943/29) filmin İstanbul

Film Kontrol Komisyonunca görülerek "dost bir devlet ve milletin hislerini rencide edici söz ve sahneleri ihtiva etmesi dolayısıyla" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fıkrasına göre oybirliğiyle reddine karar verildiği, Fitaş Filmcilik Türk Anonim Şirketi'ne ait filmin İngilizce sözlü ve Amerika'da çevrildiği belirtilmiştir. Komisyon kararına karşı şirket temsilcisi tarafından yapılan itiraz üzerine Komisyonca *Mrs. Miniver* filmi, 18/II. Teş/943 Perşembe günü Park sinemasında tetkik edilmiştir. Sonuç olarak "paraşütle atlamağa muvaffak olan Alman tayyarecisine ait bütün sahnelerin filmden çıkarılmasına ve ayrıca filmde geçen sözlerin İngilizce ve Türkçe tam metinlerinin bunlar üzerinde gereken tashih ve tadiller yapılmak üzere alakadarlar tarafından evvel emirde Komisyonumuzca tevdiine; Diğer taraftan mezkûr film hey'eti umumiyesi itibariyle hava bombardımanlarına ve bunlardan korunmağa müteallik iki veçheli bir mahiyet arzetmekte ve ayni zamanda her bakımdan dikkati çekecek şekilde sahneleri ihtiva etmekte olduğundan yurdumuzda gösterilmesinde halkı tenvir ve kitleyi ruhan ve maddeten bu gibi vukuu her zaman ve her suretle mümkün hadiselere karşı hazırlamak maksadını Komisyonumuz göz önünde bulundurarak fayda mülahaza eylediğine ve ancak bu tarzı hareket Komisyonumuzca şimdiye kadar benimsenmiş olan halkı heyecana verecek mevzuları havi filmlerin gösterilmemesi şeklindeki prensip kararından ayrılmayı ifade etmekte olacağından bu hususun yüksek makamdan istizanına ve telakki olunacak emir ve direktife göre gelecekte hareket hattının tesbit ve tayinine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. Karara Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü temsilcisi "bazı parçaları çıkarılmak şartıyla filmin gösterilmesinde fayda görmekteyim" diyerek şerh düşmüştür [yazım düzeltilmiştir]. Filme ilişkin 18/II.Ka/944 tarihli (*Mrs. Miniver*, 1944/29) kararda ise filme ait senaryonun İngilizce ve Türkçe metinlerinin komisyon tarafından incelendiği belirtilmiş ve şöyle denmiştir: "Dost bir memleketin hislerini rencide etmesi bakımından paraşütle atlamağa muvaffak olan Alman tayyarecisine ait bütün sahnelerin filmden çıkarılması ve buna dair muhaverelerden başka bu filmin Türkçe sözlerinde 483-500 ve 757-777 numaralarını taşıyan birahanede de düşman radyosu tarafından sarf olunan sözlere ve paraşütle atlamağa muvaffak olan Alman pilotuna işaret eden muhaverelere hasredilmiş kısımların yine aynı mülahaza ile filmin Türkçe yazılarında kullanılmaması şartıyla mezkûr filmin yurdumuzda halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildi.

Günah Peşinde (*Au Theatre de la Vie - Ala mesrihel hayat,* 1944/60) adlı filme ait kararda Fitaş Film Müessesesi tarafından getirtip dublajı yapılan filmin 11 Eylül 1944 tarihinde Park sinemasında heyetçe görüldüğü ve filmde birkaç defa tekrar eden "Mısır'ın aile hayatının bozuk olduğu" biçimindeki ifadenin çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına ittifakla; *Büyük Katerin* (1944/72) adlı filme ilişkin kararda ise, filmde geçen "Rus milletini idare etmek için sağlam bir karaktere lüzum yoktur" ifadesinin ve "efendiler, efendim hazretleri gibi görülen kelimelerin çıkartılmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına ittifakla karar verildiği belirtilmiştir. *Kızıl İzdivaç* (*Knight Without Armour,* 1937/1012) adlı filmin kararında 1 Aralık 1937 tarihinde Sakarya sinemasında görülen ve "halka iraesinde mahzur olmadığı" anlaşılan filmin karar kartının üst köşesine çapraz olarak yazılmış biçimde şu sahnelerin çıkarılması istenmiştir. "Çıkarılacak Sahneler: 1) Kızıl

bayrağın bir hücum esnasında at üzerinde çekilişi, 2) Çar taraftarlarının mağlup oldukları sırada çarlık binasına çekilen kızıl bayrak, 3) K. Komiseri tarafından kontrol esnasında konuşulan sahneler." *Deniz Melikesi* (*Kanyak Garbunak*, 1944/45) adlı filme ait kararda Halil Kamil Film tarafından getirtilen ve Türkçe dublajı yapılan filmin 31 Mayıs 1944 tarihinde Ankara sinemasında görüldüğü ve belirtilen hususların "tadil edildikten sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına" ittifakla karar verildiği ifade edilmiştir. "Başta ve ortada güneş doğarken söylenen 'Güneşin doğduğu kızıl yere (Ülkeye)' şarkısında bu tabirlerin çıkarılması", "Ayın bulunduğu kısmın buğday başakları içine kadar girmiş bulunan ve kamerin bir orak intibaını veren sahnenin kesilmesi", "Deniz Melikesiyle İvan'ın evlenmesine müteallik kısımda mevcut düğüne davetliler meyanında terziler, kunduracılar, demirciler, arabacılar vs. sözlerinin çıkarılması" [yazım düzeltilmiştir] istenmiştir.

Kararların dışında bazı kurumlararası yazışmalar da sansür kararları hakkında bilgi vermektedir. Hatay'a ilişkin bir aktüalite filminde "Fransa aleyhine müteveccih olan ve bugünkü çok samimi dostlukla" örtüşmeyen bir yazının filmden çıkarılması için yazışma yapılmıştır. Örneğin *Hatay Hakkında Aktüalite Film* (1939/Kurumlararası Yazışma, Dosya No: 9323-1) adlı filme ilişkin yazışmalardan öğrendiğimize göre 18 Ekim 1939 tarihinde Ankara Valiliğine "Ulus Sinemasında gösterilmekte olan filimden bir ibarenin çıkarılması H." notuyla, Dahiliye Vekâleti'nden yazılan "Ulus sinemasında gösterilmekte olan Hatay'a ait Aktüalite filminde Kontrol heyetinin gözünden nasılsa kaçmış bulunan (Hatay'ı düşmanlarımızdan alıyoruz) maalinden bir ibarenen mevcut bulunduğu haber alınmıştır. Fransa aleyhine müteveccih olan ve bugünkü çok samimi dostlukla teklif kabul etmeyen bu yazının filimden kesilerek Umum Müdürlüğe teslimine itirazın filimin muvakkaten gösterilmekten menedilmesini rica ederim" diye ifade edilmiştir *[Ankara Vilayeti Emniyet Direktörlüğü 20/10/1939 tarihinde Dahiliye Vekâletine yazılmış yazıda: 18/10/939 tarih ve Emniyet U. M. Ş. (9323-I) 56311 sayılı yazıya cevap olarak]*. Başka bir kurumlararası yazışmada ise şöyle yazılmıştır: "Ulus sinemasında gösterilmekte olan *Hatay'a Ait Aktüalite Filmi*'nden (Hatay'ı düşmanlarımızdan alıyoruz) ibaresinin filmden kestirilmiş olduğunu arzederim. Vali Tandoğan. Dahiliye Vekâleti'nden Ankara Valiliğine yazılan 19/X/1939 gün ve 56311 sayılı yazıya ek olarak Hatay filminin zararlı kısımları kesilmiş ve Emniyet Umum Müdürlüğündeki dosyasında alıkonulmuştur. Filmin gösterilmesinde bir mahzur kalmadığının Ulus sineması sahiplerine tebliğini rica ederim. Vali Tandoğan" *[Ankara Emniyet Vilayeti Emniyet Direktörlüğü'nden Dahiliye Vekaleti'ne yazılan 3/11/1939 tarihli Özü: Hatay filminin gösterilmesinde mahzur kalmadığının alakalılar tebliğ edildiği H. yazılan yazıda 20/10/1939 tarih ve Emniyet. U.M.Ş.9.). (9323-1) 56735 sayılı yazıya cevap]*.

Güvenlik Güçleri, Asker Şeref ve Haysiyetini Kıran, Askerlik Aleyhine Propaganda Yapan

Melek sinemasında görülen ve Türkçeye dublajı yapılan *Selahattin Eyyübi* (1941/3449) adlı filme ait kararda "Ben seni adi bir asker zannediyordum" cümlesinin çıkarılması koşuluyla gösteriminde bir mahzur olmadığına; 31 Mart 1941 tarihinde Yeni sinemada kontrol edilen *Thunder Afloat* (31.03.1941 Tarihli Karar) adlı filmin "Sonlarına doğ-

ru Amerikalı bahriyelinin denizaltı gemisi kumandanını kurtarmasını müteakip başını koltuğu altına alarak boğazını sıktığını gösteren kısmın kesildikten sonra memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına müttefikan" karar verilmiştir. Ses Film tarafından çekilen ve senaryosu daha önce görülerek kabul edilmiş bulunan Türkçe sözlü ve şarkılı *Dertli Pınar* veya *Kan Davası* (1944/31) adlı film 13 Mart 1944 Pazartesi günü Ankara sinemasında komisyon tarafından görülmüş ve "Gürenler ailesinin emektar hizmetkarı Dursun Dayı ile Emetoğulları ailesinin reisi arasında iki defa geçen ve Dursun Dayı'nın 'Ali'nin vurulmasını jandarmaya haber vermeyelim' sözünün 'jandarmaya haber vermeyelim' kısmının ve Emetoğulları aile reisinin Dursun Dayı'ya hitaben söylediği 'jandarmayı alır yardıma gelirim' sözünün filimden tamamen çıkarılması ve filmin sonuna doğru jandarma çavuşunun Nazlı'nın Ağabeyi ve aynı zamanda katili olan şahsa Dertli Pınar'da duvarın bir köşesinde ağlarken yaklaşıp (bu işi sen yaptın itiraf ediyorsun değil mi?) mealinde bir sual sorması ve katilin de (Evet) mealinde ifadede bulunmasının filme ilavesi şartıyla mezkûr filmin yurdumuzda halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" [yazım düzeltilmiştir] karar verildiği belirtilmiştir. Kemal Film kurumunun ithal etmek istediği *Semalar Perisi* (*Flight for Freedom,* 1944/56) adlı film "tadilen" 25 Ağustos 1944 tarihinde Ulus sinemasında görülmüş ve belirtilen "hususları filmden çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına" karar verilmiştir; Başlangıçtaki "mükaleme"lerden 4, 5, 6 ve 9. diyalogların çıkarılması; 40 numaralı diyalogdan, amiralin tayyareci kadına ineceği adayı harita üzerinde gösterdiği kısım olan 71 numaralı olanın çıkarılması ve "Evet, hakikatte şu gördüğünüz noktaya ineceksiniz" konuşmasının devamı olan "Gül Adası" kelimesinin çıkarılması ve 72, 74. fıkralarla bunların devamı olan 86, 87, 88 numaralı "muhavereler"in de kesilmesi ve ayrıca muhavereler esnasında geçen "Japon" kelimesinin de düşmanla eşitlenerek tashih edilmesi istenmiştir.

Harman Zamanı (M. Ağah Hün, Senaryo, 1945/108) adlı senaryo komisyonca incelenmiş ve sonuçta "Vak'a kahramanı Abdullah'ı asker kaçağı olarak tanıtan ve eserin bütünü ile doğrudan doğruya ilgili görülmeyen muhaverelerin kaldırıldıktan sonra tekrar görülmek üzere komisyonumuza verilmesi gerekeceğine oy birliğiyle"; *Lorel Hardi Gönüllü* (1945/109) adlı filme ait kararda "Filmin iki yerinde ve Lorel Hardi'nin askerlikleri esnasında geçen 'kurmay başkanı' kelimesinin kaldırılması ve yerine münasip bir sözün konulması şartıyla halka gösterilmesinde sakınca olmadığına oy birliğiyle"; *Düşmana Ölüm* (1947/413) adlı filme ilişkin kararda "Demiryol muhafızlarının çeteciler tarafından bağlanmaları sırasında bağlananlardan birisinin (sen çok iyi bağlamasını biliyorsun) sözüne karşı bağlayan şahsın 'tabi ben vaktile jandarmalık yaptım' şeklindeki cevabi sözlerinden (jandarmalık yaptım) ibaresinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir. *Basibadelmevt* (*We Live Again,* 1946/5669) filmine ait kararda filmin 21 Kasım 1945 tarihinde Saray sinemasında kontrol edildiği ve "filmin bir yerinde geçen subayların eğlenti sırasında kızı öpmesi sahnesi çıkarılmak ve mezkûr filme geçecek Türkçe yazıları havi liste resimli senaryo ve Türkçe adı komisyon tarafından ayrıca tetkik ve karara bağlanmak şartıyla yurda sokulmasında sakınca olmadığına" dair karar yazılmıştır. Filmin bir diğer kararında (*Basibadelmevt*, 1946/186)

ise "dilimize dublajı yapılan" filmin 20 Şubat 1946 Çarşamba günü Yeni sinemada Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü belirtilmiş, "Prens Dimitri İvanoviç'in akrabası olan iki bayanla birlikte faytona bindikleri sırada ve faytondayken askerlik aleyhinde sarf ettiği sözler filmden çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle" [yazım düzeltilmiştir] karar verilmiştir.

Ali Paşa

Monte Kristo (*The Count of Monte Christo,* 1943/4172) adlı filme ait kararda 24 Haziran 1943 tarihinde Sümer Sinemasında kontrol edilen filmden "Ali Paşa'ya ait sahneler çıkarıldıktan sonra" yurda ithal edilmesine ve halka gösterilmesine karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait daha sonraki kararda (*Monte Kristo*, 1943/26) Kemal Film Şirketine ait olan ve 21 Eylül 1943 tarihinde Komisyonca görülen filmin, "İstanbul Film Kontrol Komisyonunca kesilen parçası gözden geçirildi ve neticede mezkûr filmin heyeti umumiyesile birlikte bu parçanın görülmesi lazım geldiğine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. Filmin 28 Eylül 1943 tarihli kararında (*Monte Kristo*, 1943/27) sahibi tarafından verilen dilekçe üzerine filmin tamamının Ulus sinemasında heyetçe görüldüğü ve sonuçta: "Kemal Film Kumpanyası'na ait *Monte Kristo* adlı filmden İstanbul Film Kontrol Komisyonunca mucip sebepler dermeyen edilmeksizin kesilmesine karar verilmiş olan (Ali Paşa'ya ait sahneler) kısmı da dahil olduğu halde mezkûr filmin heyeti umumiyesinin filme esas teşkil eden Alexandre Dumas (Père D. 1802) klasikler meyanına girmiş bulunan *Monte Kristo* adındaki romanıyla diyaloglar ve *Nizamname*'nin memnuniyete müteallik tekmil hükümleri göz önünde tutulmak suretiyle, yurdumuzda halka gösterilmesinde her hangi bir mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir.

Alman Milli Şeref ve Hissiyatı ve Naziler, Hitler, Rusya, İngiliz Milleti

Alman Başkonsolosluğu'nun 16 Eylül 1937 tarihinde "Muhterem İstanbul Valisi Ekselans Muhittin Üstündağ"a diyerek Vali'ye hitaben yazdığı yazı şöyledir: "Yakında buradaki sinemalardan 'Sakarya' sinemasında '*Marthe Richard, espionne au service de la France*' adlı bir film gösterilebileceğinin ilan edildiği hakkında dikkat nazarınızı celbetmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Tesadüfen bildiğime göre bu film senelerden beri çevrilen Alman aleyhtarı tahrik filmlerinin en adisidir. Filmde bilhassa alman zabitleri en adi bir surette ve nefret telkin edecek tarzda tasvir edilmektedir. Bu sene 20 Nisanda mezkûr film Paris'in Marignan Tiyatrosunda gösterilmekte iken halkın filmi protesto etmesi ve müteakiben bir Fransız'ın film gösterildikten sonra nutuk irad ederek Almanya ile olan münasebeti ve sulhu ihlal etmekten başka bir şeye yaramayan bu gibi filmlere bir nihayet verilmesini istemesi, bahsettiğim filmin mahiyetini meydana vurmak için kafidir. Onun için, Türkiye ile Almanya arasında cari olan münasebeti hasene dolayısıyla mezkûr filmin Vilayetiniz dahilinde gösterilmesinin menedilmesini lazım gelenlere emir buyurmanızı her zamanki lütufkârlarınıza istinaden rica eder ve bu vesile ile en derin saygılarımı sunarım" [yazım düzeltilmiştir]. *Casus Mard Rişard* (*Martha Richard Au Service dela Eranc* [*Marthe Richard au service de la France*, Raymond Bernard, 1937]) adlı filme ilişkin alınan kararda (24.11.1937/Numarasız Karar) ise, sahibi tarafından kontrolünün yapılması istenilen ve 13 Ekim 1937

tarihinde İstanbul Film Kontrol Komisyonunca kontrolü yapılarak "memleketimizde gösterilmesine müsaade edilmesine" karar verilen *Martha Richard Au Service De la France* adındaki filmin, sahibi tarafından tekrar kontrolünün istenilmesi üzerine 24 Kasım 1937 tarihinde Ankara'da Yeni sinemada kontrol edildiği belirtilmiştir. "Filim mahiyeti itibariyle iki casus teşkilatının çalışma tarzlarını umumi harbin bazı kısımlarını ve Amerikalıların bu harpteki yardım şekillerini kazanılan bu harbin bazı sahnelerini göstermektedir. 1) Bu filimde Alman zabitini evine getirip silah atan kadın ile anasını kucaklamak üzere koşan kızın itilme sahnesi, 2) Sinema gazinosunda danstan sonra (matahariye) ye Alman zabitinin tokat atması hakkındaki safhası, 3) Alman zabitinin ata biner bir şekilde iskemlede oturduğu bir sırada kahvaltı ederken etrafında çalan müzikten (Suvari Marşı) neşelenerek sandalyede oturup kalkması, 4) Alman zabitinin kız tarafından itilmesi ve binnetice tahkire uğraması, 5) Filimde geçecek Alman milli şeref ve hissiyatına dokunacak her türlü söz ve yazı varsa tayyı, 6) Mütareke dolayısıyla yapılan askeri resmi geçidin imkan nispetinde kısaltılması, 7) Luzitanya vapurunun torpillenmesi üzerine çıkan gazetelerin başlıkları... kadar yolcu batırıldı... vapur battı diyedir. Bunlarında çıkarılması yukarıda yazılı kısımlar sahibinin rızasıyla ve olbaptaki talimatnamenin maddei mahsusasına tevfikan kesildikten sonra filimin mütebaki kısmının memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur görülmediğine ittifakla" [yazım düzeltilmiştir] karar verildiği belirtilmiştir.

Tarzanın Zaferi (*Tarzan Triumphs*, [Wilhelm Thiele, 1943]) adlı filme ilişkin kararda (1944/74) "Çıta adlı maymunun Berlindeki Alman generaliyle radyo vasıtasıyla konuşmaya başlamasından itibaren filmin sonuna kadar olan kısmının ki (bu kısımda Alman devlet reisinin maymuna benzetilmesi gibi bir sahne ve konuşma mevcuttur) tamamen kesilmesi", "Filmde mevcut olduğu görülen (Naziler vahşi bir hayvandır) ibaresinin kezalik çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla karar verildiği; *The Lion Has Wings* [Adrian Brunel, 1939] adlı filmin kararında (16.11.1940/Numarasız Karar), 16 Kasım 1940 tarihinde Ulus sinemasında kontrol edilen filmde "Hitler'in söz söylerken alınmış ve İngiltere'de muhtelif mahallerde söz söyleyen müteaddit kimselerle yapılmış mukayesesine ait olan parçanın tamamen çıkarılması; film Türkçe sözlendirildiğinde tercümenin tetkik olunması ve bir yerinde Alman zabitinin maiyetine emirler vermesine ait sahnenin de kesilmesi şartıyla memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. Alman "hissiyatını rencide edecek" olan filmlere bir başka örnek de *Deniz Kahramanları*'dır (10.10.1941/Kurumlararası Yazışma). İstanbul Vilayeti Emniyet Müdürlüğü Evrak Bürosu'nun, 18530 sayılı ve "Sayın Bay Osman Sabri Adal Emniyet Umum Müdürü" adına yazılmış yazıda şöyle denmektedir: "Birinci Daire Reisi İhsan Sabri Çağalayangil tarafından namıalinize izafeten telakki ettiğim emir üzerine halen Beyoğlu İpek sinemasında gösterilmekte olan *Deniz Kahramanları* isimli Amerikan mamulatından Türkçeye dublaj edilmiş *Deniz Kahramanları* filmini Dördüncü şube Müdürü Emin Köksal ile Beşinci Şube Müdürü Şükrü Saib Borhan'a tekrar kontrol ettirdim. Alman hissiyatını rencide edecek mahiyette söz ve hareket bakımından bir cihet görülmemiştir. Ancak, Alman denizaltı kumandanının bir balıkçı romorkörunu yakaladığı sırada tavuk ve yumurta sorup istemesi -tensib buyurulduğu takdirde

çıkarılacak olursa kantatıma göre Almanlar; İktisadi krizi bakımından zaruret içinde bulunmadıklarını gösterir bir mahiyet arz edeceğinden cemilekarlık olacaktır. Rapor bağlı olarak takdim edilmiştir. Emniyet Müdürü" *[T.C. İstanbul Vilayeti Emniyet Müdürlüğü Evrak Bürosu (Sayı: 18530) tarafından 10.10.1941 tarihinde Sayın Bay Osman Sabri Adal Emniyet Umum Müdürü'ne yazılmış yazı]*.

Keşif Alayı (*Charge of Light Brigade,* 18.2.1939/Numarasız Karar) adlı filmin kararında Yenişehir Ulus sinemasında kontrol edilen filmin "esasta Hindistan'da İngiliz milleti lehine bir propaganda mahiyetini haiz olmasına rağmen 'Nehirde cereyan eden katliam sahnesiyle', 'Mevkii müstahkemin tekrar zaptında görülen kısım' ve İngiliz bayrakları çıkarıldıktan sonra burada tekrar görülmek suretiyle Türkiye'de gösterilmesinde bir mahzur görülmediğine müttefikan" karar verildiği belirtilmiştir. Filme ait daha sonraki bir kararda (*Keşif Alayı*, 7.03.1939/Numarasız Karar) Ankara Ulus sinemasında İkinci kontrolü yapılan filme ilişkin "Evvelki 18.2.1939 tarihli karar mucibince kesilmesi bildirilen parçalar çıkartılmış olduğundan işbu filmin memleket dahilinde halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına müttefikan" karar verildiği belirtilmiştir.

Napolyon Moskova'da (1944/83) adlı filme ait kararda "F. Franko ve E. Enis film şirketi tarafından getirilip Türkçe dublajı yapılmasından ötürü kontrolü talebedilen *Napolyon Moskova'da* adlı film 21/B. Kanun/944 Perşembe günü saat 10'da Park sinemasında Hey'etimizce görülmüş ve filmin bir yerinde, Rusya'nın Tatarlar tarafından istilasından beri ikinci defa olarak istilaya maruz kaldığı şeklinde kullanılmış tabirin yerine, Rusya'nın şimdiye kadar yapılan istilalardan ikincisine maruz kaldığı şeklinde bir cümlenin kullanılmak şartıyla halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Devlet, Memurlar, Öğretmen

Yaprak Dökümü (Necdet Mahfi Ayral, Senaryo, 1946/199) adlı senaryoya ilişkin kararda Reşat Nuri Güntekin'in eseri olup Necdet Mahfi Ayral tarafından senaryo haline getirilen ve Halk Film Stüdyosu tarafından Ertuğrul Muhsin'in rejisörlüğü, Fuat Rutkay'ın sorumluluğu altında filme alınmak istenen *Yaprak Dökümü* adlı senaryonun incelendiği yazılmıştır. "Üçüncü sayfadaki 'bilmem kimin keyfi yerine gelecek' cümlesinden memurların terfiinin amirlerinin keyfine tabi olduğu neticesi çıkarılacağından, dördüncü sayfadaki 'bu hergele hayatın hergele hakikati' cümlesinin de umumi terbiyeye mugayir çirkin bir söz olduğu görüldüğünden bu sözlerin senaryodan çıkarılmak ve film haline geldikten sonra tekrar görülmek şartıyla filme alınmasında bir sakınca olmadığına oy birliği" ile karar verildiği belirtilmiştir.

Toros Çocuğu (M. Şevki Yazman, Senaryo, 1944/64) adlı senaryonun kararında ise, "senaryo[nun] heyetimizce tetkik edilerek filme alınmasında bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiş, senaryoda belirtilen "muhaverelerin çıkarılmasının veya bu telkini yapmayacak surette tadilat yapılması hususunun temenni maksadıyla alakadarlara bildirilmesine" karar verildiği ifade edilmiştir. Önerilen tadilatlar şunlardır: "Birinci sahifede bahsi geçen traktörlerin şirkete değil, devlete ait olduğu[ndan] bahsedilirse devlet zirai işletmelerinin çalışmaları halka tanıtılmış olacağı", "İkinci sahifede mühendis Ömer'i umum müdür ve muavininin kabul etmemeleri[nin] seyirciler üzerinde yüksek memurlar aleyhinde telkinat yapa-

cak olduğu", "Otuz altıncı sahifede mühendis Ömer'in raporunun umum müdürce benimsenmemesi[nin] de ayni mahiyette olduğu[nun] görülmekte" olduğu ifade edilmiştir.

İlk Randevu (*Premier Rendez Vous*, 1944/40) filminin kararında Necip Erses Film şirketi tarafından Ufa Film şirketinden alınarak İstanbul Film Kontrol Komisyonunca görülüp Nizamname'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanılarak reddine karar verilen Fransızca filmin 11 Mayıs 1944 tarihinde Ankara sinemasında görüldüğü ve sonuçta "Mezkûr film hakkında İstanbul Kontrol Komisyonunca verilen kararda serdedilen mahzurun varit olmadığı cihetle reddile yurdumuzda halka gösterilmesine müsaade edilmesine ve ancak irae esnasında başlangıçta filmin esas mevzuunun ve yanlış yola sapan genç bir kız hakkındaki edebiyat öğretmeninin dürüst niyet ve hareketleriyle gençliğin samimi ve babacan hallerini tebarüz ettirici şekilde Türkçe bir hulasa ile seyirciye telkini münasip ve zaruri görüldüğünden film hakkındaki ruhsatnamenin bu Türkçe hulasanın filme eklendikten sonra verilmesine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir.

Hukuk

Pırlanta - Aşk ve Fedakârlık (1945/166) adlı filme ilişkin kararda "filmin bir yerinde gösterilmekte olan Adliye Sarayının içinde bir mahkeme salonunun kapısındaki levhada yazılı olan Yargıcılık sözünün doğrusu olan Yargıçlık kelimesinin konduktan sonra halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğiyle"; *Yaralı Kadın* (*Mademoiselle X*, 1947/316) filminin kararında "filmin bir yerinde karakolda geçen (Masum olanlar fazla kalır) kelimesinin çıkarılmasından sonra halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına" karar verilmiştir.

Hastalık

Zehirli Kucak (Senaryo, 1944/46) adlı senaryonun kararında "Evvela memleketimizde zührevi hastalıklarla mücadele eden bir doktoru ahlaksızlıkla itham ve telkin eden bir şehir veya kasaba halkının tahakküm ve taassubunu oğlunun felaketini bilerek davet edecek bir dereceye vardıran normal bir babanın mevcudiyeti kabul edilmeyeceği gibi, bu hal propaganda bakımından da tasvip olunmaz. Diğer taraftan, bir doktorun vazife hissi daima aşkına galip olmak lazım gelirken, senaryonun kahramanı olan doktorun şahsiyeti bu esasa aykırı ve haklı şüpheler uyandırmaktadır. Saniyen yurdumuzda bir frengi meselesi olmakla beraber senaryo frenginin yayılmış bulunduğu mıntıkalarda yapılmış müşahedelere dayanmıyor, bu senaryoda gösterildiği şekilde de frengiye tutulanlar olabilir. Fakat bunlar kendilerinden bahsedilmeyecek kadar azdır. Ne Emine ne Şadan birer tip değildir. Salisen bira bardağına biraz votka katmakla bir genç kızın baştan çıkarılmasını sanmak insan ruhunda ahlak değerlerinin iğreti şeyler olduğuna hükmettirir ki bundan yanlış bir şey olamaz. Şadan'ın şahsiyeti de büsbütün uydurmadır. Frengili olan bir insan onun gibi davranmaz. Sefahat aleminde dolaşan Şadan'ın babasından on yaşında bir çocuk gibi çekinmemesi gerekirdi. Nişanlısının frengili olduğunu öğrenen Dilek'in durumu da hayatta olduğundan çok başkadır. Binnetice baştan başa sahte tiplerle dolu olan bu senaryonun yukarda serdedilen tenkitler göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmesinden sonra heyetimizce tekrar görülmek üzere gönderilmesine ittifakla karar verildiği" [yazım düzeltilmiştir] belirtilmiştir.

İdam, İntihar, Mezarlık ve Kur'an Sahnesi

İdam Saati (*Saat-el-tehfiz*, 1944/63) filmine ait kararda filmin Kemal Film müessesesi tarafından getirtilerek Türkçeye dublajı yapıldığı 15 Eylül 1944 Cuma günü Ulus sinemasında heyet tarafından görüldüğü belirtilmiş ve sonuçta "Fuat Cabirin İskenderiye'deki evinde cereyan eden karısının intihar maksadıyla pencereden kendini atması sahnesi bu atmayı müteakip yatağa ağır yaralı olarak yatırılmış vaziyetine kadar kesilmesine, daha açık bir tabirle sahne, kadının pencereden kendisini atmasını müteakip yatakta yatar vaziyette gösterilerek aradaki kısmın tamamen çıkarılmasına" karar verilmiştir. *Günah Peşinde* (*Au Theatre de la Vie - Ala mesrihel hayat*, 1944/60) adlı filme ait kararda Fitaş Film müessesesi tarafından getirilip dublajı yapılan filmin 11 Eylül 1944 tarihinde Park sinemasında heyetçe görüldüğü "gelin elbisesiyle ve balkondan atlamak suretiyle bir intiharı tasvir eden kısmının çıkarılarak yalnız yerde ölmüş olan kısmın bırakılmasına ve bu tashihlerin yapılmasından sonra halka gösterilmesinde mahzur olmadığına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir. *Ebedi İstirahat* (1952/197) adlı filmin kararında "filmin sonundaki mezar ve Kur'an sahnesinin çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Köy-Şehir Hayatı, Şehirli Kadının Mahkûm Edilmesi, Realist ve Terbiyevi Senaryo

Ayşe (Talat Artemel, Senaryo, 1944/30) adlı senaryonun kararında şöyle yazılmıştır: "İçtimai hayatımızın reel hiçbir değerini canlandırmayan ve son derece zevksiz ve iptidai olan senaryonun daha realist ve terbiyevi bir şekle sokulmak maksadıyla ve tekrar komisyonumuz tarafından görüldükten sonra hakkında bir karar verilmek üzere evvel emirde aşağıda beş maddede yazılı tashihin senaryo metninde yapılmasına ittifakla karar verildi. Şehrin sefahat muhiti ile köy ve çiftlik hayatının saf ve samimi havasını mukayese ederek tabiat ve tabiilik sevkini telkine yönelen eser: 1) Bu mukayeseyi vak'aları aşırı bir hadde vardırması, 2) Köyü tenzih maksadıyla şehir ve şehir kadınının topyekun mahkûm etmesi, 3) Ayşe ve sözlüsü Ahmet'i, hatta Hatice ve Veli Dayıyı köy ve köylülerimizde pek mutat olmayan bir eda ve üslup ile konuşturacak adeta kifayetlerini değiştirmiş birer şehirli zihniyet ve seciyesinden tasvir eylemesi, 4) Ayşe'nin mektuplarını mütemadiyen Hale'nin eline geçirmek, yaptığı ziyarette bile gene Hale ile karşılaştırmak planında tesadüfleri yadırgatacak derecede kullanması, 5) Masum, Afif bir köy kızı gibi temsil edilmeye çalışılan Ayşe'nin şehirli münevver çiftlik sahibi Ahmet'i zavallı fakir Hasan'a tercih etmesi dolayısıyla hakikate ahlakı aşk ve nezahet örneği seviyesine çıkarılmamış bulunması bakımından sathi, fazla düz, fert ve cemiyet ruhunun gerçek kompleksliğine aykırıdır. Suriye ve Mısır malı filmlerde de dikkate çarpan dar, yavan bir romantizmin, içinde yaşadığımız devir şart ve ihtiyaçlarına göre işlenip ıslah edilmiş olması beklenirdi" [yazım düzeltilmiştir]. *Affet Beni* (1945/KT: 20.06.1945) filmine ilişkin kararda "Köy kahvesinde bir halk şairi saz çalıp türkü söylerken orada bulunanlar onu dinlemeyip başka işlerle meşgul olamazlar. Bilakis halk şairlerinin köylüler nazarında büyük bir değeri vardır ve onun için herkes kulak kesilerek ve zevkle onları dinler. Senaryodaki bu sahne, bu bakımdan yanlıştır ve realiteye uygun değildir"; "Öğretmen Süleyman'ın

oğlu Selim'e mektubunda aileleri erkeklerinin muannit bir şeamete kurban gitmek talihsizliğinde olduklarını dermeyan eden telakki, Selim'in acı sergüzeşti ile fazla teyit edilmiş görülmektedir. Böyle bir hüküm, vak'anın temeli ve ruhi muhtevasına zaruri bağlılık arz etmediği cihetle bir nevi vasiyetname teşkil eden mektupta bazı tadilat vücuda getirilerek menfi kadercilik zihniyeti kaldırılmalıdır"; "Selim hırsızlık suçundan 5 ay 12 gün hapse mahkûm olduğu halde, muharrir onu hapishane hayatını anlatırken 'yıllar geçmektedir' cümlesini kullanmakta ve tenakuza düşmektedir"; "Hapishanede yatan bir adam okula alınmayacağı için Selim'in Konservatuvara kabulü de mevzuata aykırıdır"; "Süleyman'ın öğretmenliğe geçmeden önce maliyede memur iken iftira yüzünden giydiği hükmün dayanağı olan ve esas konu ile bir ilgisi bulunmayan kötü kullanma olayının maliyede değil özel kurumlardan herhangi birinde geçmiş gösterilmesi gerektir ve daha yerinde olur" [yazım düzeltilmiştir].

Soyadı, Dublaj

Dansözlerin Kulübü (*Musanniun Zevcat - Fabrique d'e Pouses,* 1944/Numarasız Karar) adlı filme ait kararda Fitaş Film kurumu tarafından getirtilip Türkçe dublajı yapılan filmin 20/B. Kanun/944 tarihinde Park sinemasında komisyonca görüldüğü belirtilmiştir. "Filmin başlangıcında ve Türkçe dublajında bulunan Türk artistlerinin isimlerinin yanına soy adlarının da konulması şartıyla halka gösterilmesinde mahzur bulunmadığına ittifakla" karar verildiği ifade edilmiştir.

Şeyhin Kızı (*Bent el Seikh,* 1944/4892) adlı filmin kararında 25 Ekim 1944 tarihinde Melek sinemasında kontrol edilmiş ve "tamamı lisanımıza dublajı yapılmak ve dublajı yapıldıktan sonra tekrar kontrol edilmek şartıyla yurda ithaline karar verildiği" ifade edilen filmin "dublajının Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrol edilerek 4 madde halinde yazılan düzeltmeleri yapıldıktan sonra halka gösterilmesinde sakınca olmadığına karar verildiği İçişleri Bakanlığı'nın 8 Ocak 1945 gün ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Ş. 9. 18128/619 sayılı yazılarıyla müsaade edildiği belirtilmiştir.

Merkez Film Kontrol Komisyonu'na Sevk

Bazı filmler de tekrar görülmek için Merkez Film Kontrol Komisyonu'na sevk edilmiştir. Bunlardan *Le Soleil de Minuit* ([1943], 1947/83) adlı filmin kararında, Şark Sinemasında kontrol edilen filmin "*Tüzüğün* 15. maddesine tevfikan bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrolüne"; *Mişel Strogoff* (1948/3928) adlı filmin kararında ise "12/II/1942 tarihinde Sümer Sinemasında tetkik edilen bu filmin evvelce müsaade edilmiş olmasına rağmen lisanımıza çevrilmesi hasebiyle tekrar tetkik edilmiş ve nihayeti itibariyle bir kerede merkezce görülmesine karar verilmiştir".

Kurumlararası Yazışmalarda Sansür: Başka Ülkelerin Yasaklama İstemleri

Kurumlar arasındaki çeşitli yazışmalardan bazı ülkelerin kendileri için sorunlu gördükleri filmlerin gösteriminin engellenmesi konusunda girişimde bulundukları görülmektedir. Örneğin *Devils Island* (1938) filmi için yapılan yazışmadan Fransa'nın filmin gösterimini engellemek için girişimde bulunduğunu öğreniyoruz. Dahiliye Vekâleti'ne yazılan bir yazıda; "Fransa Sefaretinden alınan bir muhtırada İstanbul'da Beyoğlu'nda İstiklal Apartma-

nı'nda, 2 Numarada Cemil ve Tevfik Lale Filimler Şirketi tarafından getirtilmiş olan Amerikan Warner Brothers Film Kumpanyasının (*Devils Island*) ismindeki filminin Fransız institutions'ları aleyhinde olduğu için memleketimizde gösterilmesinin men'i rica edilmektedir. Keyfiyetin alakadar makamlara tebliğine ve Fransız Sefaretine cevap verilmek üzere neticenin işarına yüksek müsaadelerini rica ederim" denmiştir *[T.C. Hariciye Vekâleti İstihbarat Müdürlüğü'nün (U. No: 25145, H. No: 3236, Tarih: 3.12.1938) Dahiliye Vekaleti'ne yazdığı "Acele" yazı]*. Aynı şekilde *Bel Ami* adlı film için de yazışmalar yapılmıştır. "Fransa Büyük Elçiliğinden alınan bir takriri şifahide (Tobis) ismindeki Alman Film Şirketi'nin, son günlerde Maupassant romanından muktebes 'Bel Ami' adlı Almanca bir film göstermekte olduğu ve mezkûr filmin Fransa için arzettiği nahoş mahiyet itibariyle bir çok memleketler ezcümle Felemenk sansör heyetince gösterilmesinin sureti katiyede menedildiği bildirilmekte ve bahse mevzu filmin Türkiye'de dahi gösterilmesi ihtimali hakkında Vekaletimizin dikkat nazarı celbedilmektedir. Keyfiyetin İstanbul'daki Film Sansör heyetine tebliğine yüksek müsaadelerini rica ederim" *[T.C. Hariciye Vekâleti İstihbarat Dairesi'nin (U. No: 37735, H. No: 1108) Dahiliye Vekâleti'ne yazdığı 9 Mayıs 1939 tarih, "Bel Ami filmi hakkında." Hulasa'lı yazı]*. *Operada Üç Silahşor* (*3 Artilleurs a l'Opera,* [*Trois artilleurs à l'opéra*, André Chotin, 1938]) adlı filme ilişkin yazışmada, **"**Fransa Sefaretinden alınan bir notada Paris'te Filmleri kontrole memur komisyonca rejisör André Chotin'in çevirdiği '3 Artileurs a l'Opera' (*Operada Üç Silahşor*) isimli filminin Fransa'dan ihracına müsaade edilmediği bildirilmekte ve keyfiyetin alakadar makamlara iblağı ile mezkûr filmin Türkiye'de gösterilmesinin men'i rica edilmektedir. Bu hususta icap edenlere tebligatta bulunulmasını saygılarımla rica ederim" *[Hariciye Vekâleti İstihbarat Dairesi Şube'sinden Dahiliye Vekâleti'ne yazılan yazıda (1 U. No: 31493, H. No: 477, 27.2.1939 tarihli "3 Artilleurs A l'Opera" filmi h. Hülasalı yazı]*. *Wer Küsst Madeleine* adlı filme ilişkin yazışmada şöyle yazılmaktadır: "Fransa Büyük Elçiliğinden alınan bir şifahi takrirde mezkûr Büyükelçiliğin istihbarına nazaran 'Terre-Film' Alman sinema şirketi tarafından vücuda getirilmiş olan 'Wer Küsst Madeleine' adındaki filmin Fransa aleyhine bir propaganda mahiyeti haiz olduğu bildirilerek bu filimin Türkiye'de gösterilmesinin şayanı teessüf olacağı beyan edilmektedir. Fransa Büyük Elçiliği bu mülahazaya binaen mezkûr filmin memleketimizde gösterilmesine mümanaat olunmasını, zikri geçen şifahi takrirde rica ve iltimas eylemektedir. Mevzubahis filmin memleketimize ithal edilmiş veya edilecek olduğu taktirde sinemalarımızda temaşaya vazedilmesine mâni olunması zımnında lazım gelenlere tebligatta bulunulmasına ve bu hususta ittihaz olunacak kararın Vekâlete iş'arına müsade buyrulmasını saygılarımla dilerim" *[Hariciye Vekâleti İstihbarat Dairesi'nden (Şube 9, U. No: 50032, H. No: 2452) Dahiliye Vekâletine (Emniyet Umum Müdürlüğüne aittir) yazılan 2.10.1939 tarihli yazı]*. *Çöl Kızı Leyla (La Fille Du Desert*, *Fi Hayakili Bale'be*k) adlı filme ilişkin ise, Dahiliye Vekili Y. İmzasıyla İzmir Valiliğine "Çok Acele" koduyla çekilen 27.10.1938 (55609) tarihli Tel'de "İzmir'e getirildiğini haber aldığımız *La Fille du desert* adlı filim dost ve müttefik İran devleti aleyhine sahneleri ihtiva etmektedir. Bu filmin gösterilmesine kat'iyyen müsaade edilmemesi ve gösterilmeğe başlanmışsa derhal men'i ve neticenin iş'arı ehemmiyetle reca" denilerek İran'ın hassasiyetleri göz önüne alınmıştır. Kurumlararası yazışmalardan edinilen bil-

giye göre sansüre uğrayan filmlerden bir diğeri de *Hayat Mücadelesi* (*La Lutte Pour La Vie*) adlı filmdir: "Senaryodaki esas fikir; harbin bir veba mikrobu kadar korkunç olduğu ve tagaddi noksanlığının insan nesli üzerindeki feci tahribatını göstermektedir. Askerliği alakadar eden muhaverelerin -ihtimal sahnelerin- bir propaganda mahiyetinde olduğu görüldüğünden satın alınmasının doğru olmayacağı kanaatiyle mektup ve broşür ilişik olarak sunulmuştur" *[Dahiliye Vekâleti Emniyet Umum Müdürlüğü, (Şube: 9, Sayı: 20271) 20.4.1939 tarih, "Hayat mücadelesi Adlı film hakkında" Hülasasıyla yazılan yazı]*.

Örnek Kararlar

Cemile Hurmalar Altında (*Yamilé sous les cèdres,* Charles d'Espinay, 3.11.1939/Numarasız Karar, Dosya No: 9321/14) adlı filme ait kararda İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmesine karar verilen film Ankara'da Yenişehir'de Ulus sinemasında kontrol edilmiş, senaryo ve diyalogları tetkik edilmiştir. Sonuç olarak "Filmin gösterilmesine takaddüm eden kısmındaki senaryo müellifinin diskuru filmden çıkarılmak; filmin nihayeti facia ile bitmemek ve film Türkçeye çevrilmemek şartıyla memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Yakın Şark Dünya Haberleri (23.09.1940/ Numarasız Karar) adlı filmin kararında İngiliz diplomatik kuryesi vasıtasıyla getirilen aktüalite filminin 23.9.1940 tarihinde Yeni sinemada kontrolünün yapıldığı belirtilmiş ve "Filmin, müzik başlamazdan evvel mukaddimesini teşkil eden sözlerin kaldırıldıktan sonra, memleketimizde gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına müttefikan" karar verildiği belirtilmiştir.

Taş Parçası (8.4.1940) adlı filme ilişkin Merkez Film Kontrol Komisyonu kararında "Neticede teknik bakımdan zayıf olması hasebile filmin Avrupaya çıkarılmamasına; şark memleketlerinde gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına karar verildi" diye yazılmıştır.

Boğaç Han (Turgut Zaim, Senaryo, 1946/265) adlı senaryonun incelendiği, filme çekilmesinde "bir sakınca görülmemiş ise de filme alınışında *Tüzüğün* 7. maddesine temas edebilecek hallerin göz önünde bulundurulmasının hatırlatılmasına oy birliğiyle"; *Düşkünler* (1948/554) filminin kararında "Suzan'ın söylediği Develi türküsündeki (Devem yüksek atamadım urganı, hırslandıkça çek başına yorganı) kısmıyla hırsızların kahvede konuşmalarında geçen (bizim gibi ehli namustandır) sözleri çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına" karar verilmiştir.

Harman Sonu (1946/288) filmine ait kararda filmin, 12 Aralık 1946 tarihinde Ulus sinemasında Komisyonca görüldüğü belirtilmiş ve "Filmin takdimi sırasındaki (*Köy Güzeli*'nden alındığı) hakkındaki yazının çıkarılması", "Dünbüllü İsmail'in [İsmail Hakkı Dümbüllü] baştaki konuşmasının çıkarılması", "İhtiyarların kahvede oturup konuştukları sırada hadisenin 40 yıl evvel geçtiğini belirtmeleri", "Bu konuşma sahnesinin filmin birkaç uygun yerinde tekrarlanması", "Nadire ve Recep'in diğer kızla su başına gitmelerinin tamamen çıkarılması", "Akşam tarla başında buluştuktan sonraki yürüyüş kısmının çıkarılarak şarkı söyleme sahnesinden başlanılması", "Recep'in Nadire'ye taarruz etmesi sahnesinin tamamen çıkarılması", "Düğün esnasında Dünbüllü'nün dürbünle bakar gibi olan hareketlerinin çıkarılması suretiyle yeniden görülmesine" karar verildiği belirtilmiştir.

Radino (1945/90) filmine ilişkin kararda F. Franko ve E. Enis Aytan film ortaklığı tarafından Moskova'dan getirtildiği ve İstanbul Film Kontrol Komisyonunca *Tüzüğün* 15. maddesine dayanılarak bir defa da Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmesi istenilen Rusça *Ona Zachic haet Radinu* adlı filmin 11 Ocak 1945 tarihinde Park sinemasında komisyon tarafından görüldüğü belirtilmiştir. Karara göre "Filmde ve bir konuşma sırasında çirkin bir küfür olduğu orada bulunan tercüman tarafından söylenen (keebe na matezi) kelimesinin", "Köylerinin ormanlığa sığınan topluluk arasında bulunan birisinin çiftlik hayatının güzelliğini ileri sürerek ve Almanlara teslim olmaktan başka çarenin bulunmadığını söyleyerek topluluktan uzaklaşmakta iken filmin kahramanı kadın tarafından öldürülmesi sahnesinin", "Filmin sonunda kurtarılan köyde ve kürsü üzerinde yine filmin kahramanı kadın tarafından söylenen söylev sahnesinin" çıkarılması koşuluyla gösteriminde bir sakınca olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Türk Mucizesi

Türk Mucizesi adıyla kaydedilmiş olan film, zaman zaman *Türk İnkılabında İleri Hamleleri* ismiyle zaman zaman da *Türk İnkılabında Terakki Hamleleri* adıyla anılmaktadır. *Türk Mucizesi* (23.11.1936/Numarasız Karar) için yazılan karar şöyledir: "Türk Sineması sahibi Halil Kamil müessesesi tarafından vücuda getirilip İstanbul Filim Kontrol Komisyonunca Ankara'da tetkikine lüzum gösterilen *Türk Mucizesi* isimli filimin 23/11/1936 pazartesi günü saat 10 da Halkevi'nde komisyonumuzca yapılan kontrolünde, 1) Filimde nazım bir fikir yoktur. Rejime hücum edilecek yerde şahıslara edilmiştir. Güya şahıslar eyi olursa rejimde eyi olacaktır. 2) Türk sanat dehasının en güzel eserleri saltanatın fenalıklarını tebarüz ettirmek maksadıyla malzeme olarak kullanılmış ve tamamıyla aksi bir tesir uyandıracak mahiyette görülmüştür. 3) Çanakkale Muharebesine ait kısımlar telkini cihetten zaif görülmekle beraber Sevr ve Lozan muahedeleri arasında hiçbir mukayese yapılmamıştır. 4) Millî mücadelenin en önemli cihetleri eksik bırakılmıştır. 5) Cumhuriyet devrinin kültür sahasındaki fütuhatına lakayt kalınarak yalınız oda fena tarzda bir maarif hayatının birkaç safhası gösterilmekle iktifa edilmiştir. Tarih dersinin veren muallimin de gerek jest gerek ses itibarı ile suni olduğu görülmüştür. 6) Saltanat kısmı maksada elverişli olmadığından bu kısım halk üzerinde aksi tesir yapacak hatta alkış toplayacak mahiyette görülmüştür. 7) Yunan bayrağı atma ve tahkir etme safhası Türklüğün necabetiyle kabili telif değildir. 8) Film muayyen bir süjeden mahrum bulunduğu gibi yapılırken de ihtisas ve iş bölümüne riayet edilmemiştir. 9) Bu filmin gerek senaryo gerekse rejisinde tek bir adam eli ile idare edilmiş olmasıyla nevi şahsına münhasır bir film meydana gelmiştir. Eski ve yeni aktüalite filmlerinin yan yana getirilmesinden ibaret bulunan bu filimin ileride vücuda getirilecek olan inkilab filmlerine bir döküman kaynağı olacak ise de filimde görülen noksanlar maksadı asla ifade etmediği gibi aynı zamanda bizi film yapmakta aciz bir millet gibi göstermekten başka bir netice uyandırmayacaktır. Netice A) Azametli bir unvan altında gösterilmek istenen bu film maksadı asla ifade etmediğinden isminin gayet mütevazı bir isimle tebdili 'İstiklal Harbinden Bazı Sahneler' gibi B) Saltanat kısımlarının tamamen kaldırılması C) Yunan bayrağına hakaret safhasıyla 'Para Araplara Yediriliyor' ibaresinin filmden çıkarılması ve sürre alayı ile Padişahın hırkai şerife gidişinin ve boğaz içindeki tenezzüh kısmının kamilen

tayyı D) Milli mücadele kısımlarına ait cihetlerin diğer kısımlar ile tamamlanması E) Cumhuriyet devrine ait başlıca icraatın da ilavesi bu tebeddülat yapıldıktan sonra filminin tekrar kontrol edilmesine ittifakla karar verildi". "*Türk İnkılabında İleri Hamleleri* isimli filmde mevcut bulunan General Trikopis'in kılıcını teslim ve Yunan üserasının gezdirilmesi safhalarının filmden çıkarıldığını arzederim. İstanbul Valisi N." *[T.C. İstanbul Vilayeti Emniyet Direktörlüğü'nden (Ş. 3, Sayı: 11834/16209) Dahiliye Vekâleti'ne yazılan 18.6.1937 tarihli "Türk İnkılabında İleri Hamleleri filmi H." Hulasalı yazı, 7/6/937 gün ve Em. İş. U. Md. Ş.2.2172/17686 sayılı yazıya karşılık]*.

Türke Güven – Nihal ya da Türke Güven – Sırmalı Kaftan

Türke Güven - Nihal (1942/11) adlı filmin kararında Budapeşte'deki Karpat Filim firmasından Kemal Filim tarafından alınarak İstanbul Kontrol Komisyonunca "Milli duygularımızı rencide eder mahiyette görülmesinden ittifakla reddedilen" film karara itiraz üzerine 29 Eylül 1942 tarihinde Ulus sinemasında komisyonumuzca görülmüş ve neticede İstanbul Komisyonunun "ret kararına iştirak edilmekle beraber filim sahibinin tensibimizle azaya dağıttığı ve yapacağı tadilatı muhtevi notasyonlarla ayrıca huzurumuzda verdiği şifahi izahattan filmde mevcut ve menini mucip olan mahzuru kaldıracağı kanaati tahassül eylemekle beraber bu tadil teklifi mahsus *Nizamname*'nin umumi hükümlerine uygun düştükten başka İstanbul Örfi İdare Komutanlığı'nın 1 Eylül 1942 gün ve birinci Şube 16679-21770 sayılı yazısıyla de terviç ve iltimas edilmekte olduğundan filmin; A- Azaya dağıtılan notlarda mevcut; ve, B- Filim ve istida sahiplerinden Şakir Seden'in komisyonumuzda verdiği şifahi izahatta mündemiç; ve, C- Ayrıca bazı aza arkadaşlarca teklif edilip komisyonumuzca da muvafık görülerek mumaileyh Şakir Seden'e şifahen bildirilen tadilleri ihtiva eyledikten sonra tekrar gözden geçirilmesine ve mezkûr filimin mahza bu maksatla gümrükten alınarak kendilerine tevdiine ve ancak bu kayt ve şartların atiye muzaf her hangi bir taahhüdü tazammun eylemediği hususunun ehemmiyetle tasrihine ve tadilatı müteakip komisyonumuzca tekrar görülerek kabul veya reddi lazım gelip gelmeyeceği takarrür ettirilmesine ittifakla karar verildi" [yazım düzeltilmiştir].

Örfi İdare Komutanlığı'nın bu konudaki kararı işe şöyledir: "Kemal Film tarafından Macaristan'dan getirilen Macarca (*Türke Güven* yahut *Nihal*) adlı film, 20.8.942 günü Hey'et tarafından görülmüş ve Milli duygularımızı rencide eder mahiyette olmasından müttefikan reddine karar verilmiştir. Bu red kararı üzerine film sahibi, filmin bazı parçalarını kesmek ve Osmanlı devrinin o tarihteki satvetini ifade eden parlak cümleler ilavesiyle filmi tamamıyla Türkçeleştirmek istediğini bir istida ile Komutanlığa bildirmiştir. Filmi getiren şahsın zarardan vikayesi düşünülerek Türkçeye çevirmek istediği bu filmin bir kere de Ankara'daki komisyon tarafından görülmesi münasip görülmüştür. Film Vilayet marifetiyle Ankara'ya sevk edilecektir. Arz ederim. Örfi İdare K. Korg. Sabit Noyon" *[T.C. Örfi İdare Komutanlığı'nın (1. Şube Müdürlüğü, H: 16679, U: 21770) Dahiliye Vekâleti'ne yazdığı 1.9.1942 tarihli yazı]*.

Filme ilişkin bir sonraki karar ise, 29 Eylül 1942 gün ve 11 sayılı sayılı karara ek olarak alındığı belirtilen 1942/14 sayılı karardır. Bu kararda (*Türke Güven - Sırmalı Kaftan*, 1942/14, Dosya No: 91123-3) filmin Türkçeleştirilmiş bir Macar filmi olduğu

belirtilmiş ve 25 Aralık 1942 tarihinde Ulus sinemasında komisyonca görüldüğü belirtilmiştir. Sonuç olarak "film sahibinin 19 Eylül 1942 günkü toplantıda kendisine verilen tadil direktifine esas itibariyle uyduğu anlaşılmışsa da Kalender Çelebi'nin muhavere esnasında Keskemet serbest şehrinden istenen ciziye arasında mevcut bulunan çiçeği kız olarak tefsir eylemesi uygun görülmediğinden bu noktanın bu şehirde nadide çiçeklerin yetişmemesi neticesi şehir ileri gelenleri tarafından ve bizzarur ve kendiliklerinden kız ikamesi suretiyle halline çalışılması şeklinde tadili zaruri görülmüş ve keyfiyet kontrol esnasında hazır bulunan film kumpanyasının salahiyetli mümessiline de bertafsil ve şifahen tebliğ olunmuştur. Mezkûr filmin yukarıda tavzih ve tafsil olunduğu şekilde tadili yapıldıktan sonra halka gösterilmesine, aynı filmin esas itibariyle gösterilmesine muhalif bulunduklarını beyan eyleyen Genelkurmay ve Maarif Vekâleti mümessillerinin muhalif reylerine karşı" oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Unutulmayan Sevda

İpek Film Stüdyosunda filme çekilmek istenen *Unutulmayan Sevda* (Çetin Erksan [Çetin Karamanbey], Senaryo, 1945/133) komisyon tarafından incelenmiştir. "Senaryonun bazı yerlerinde değiştirilmesi gereken kısımlarla bir takım Arapça kelimeler sıra halinde gösterilmiştir. 1) Bahçelerin çiçeklerle bezendiği ve insanların dışarda spor kıyafetiyle dolaşıp hasır koltuklara oturdukları bir ilkbahar gününde evin salonundaki şöminenin yanması bir tezattır. 2) Yılbaşı gecesinde çam dallarına mum dikip noel babadan hediye beklemek keyfiyetinin örf ve adetlerimize ve cemiyet geleneklerimize aykırıdır. 3) Ressam Turgudun karısı tarafından açıkça ihanete uğraması olayı karşısında takındığı sessizlik ve buna mukabil çocuğunun mürebbiyesi Nesrin'le karısına nispet olarak husule getirdiği sıkı fıkı anlaşma cesaretinin birbirine zıt aile, namus, haysiyet ve sadakat telakkilerimizi sarsıcı mahiyettedir. 4) Suçsuzluğu açıkça ve kolay bir şekilde anlaşılabilecek olan Nesrinin mahkûm edilişi muhakemenin tarzı cereyanı, yazıcının hukuki bilgisindeki zayıflık, suçlunun meydana çıkarılmasının bir imkan dahilinde bulunmasına karşı suçsuzun mahkûm edilişinin adalet mekanizmasının ehliyetsizliğine bir misal teşkil etmektedir. 5) Hapishane, hastane, kamyon ve uçurum kazalarındaki heyecan verici karakter ve normal vaziyeti çok aşan tesadüfler ifrat derecesindedir. 6) Eserde bazen mana çıkmayan cümle düşüklükleri ve dil davamıza aykırı yabancı kelimelerin bulunması 7) Sevda, Ebediyen, gipte, lâkayit, mektep Talebe izdivaç, ikaz, Fazilet, Egoist, kapris, tahayyül, hadise, iğfal, mesafe temenni, espri Misafirperver, hurufat, mülevves, mukadderat, mes'ül, Garabet, tahkikat, hey'eti hâkime, istimal, zâlim, izdirap, mevzu, âşina, kriz, mahkûm gibi Türkçe karşılıkları bulunan kelimelerin senaryoya sokulması. Yukarda gösterilen bu bölümlerin ve işaret edilen yabancı kelimelerin değiştirildikten sonra tekrar komisyonumuzca gözden geçirilmesine oybirliği ile karar verildi".

"İhsan Koza tarafından yazılan ve İpek Film Stüdyosunda filme çekilmek istenin Affet Beni adlı senaryo komisyonumuz tarafından incelendi: filmine ilişkin kararda 'Köy kahvesinde bir halk şairi saz çalıp türkü söylerken orada bulunanlar onu dinlemeyip başka işlerle meşgul olamazlar. Bilakis halk şairlerinin köylüler nazarında büyük bir değeri vardır ve onun için herkes kulak kesilerek ve zevkle onları dinler.' Senaryodaki bu sahne, bu bakımdan yanlıştır ve realiteye uygun değildir" (Affet Beni (1945, Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı, 20/6/945)

"Senaryo ve Film Sansür Karar Defterleri"

(*Ebedi İstirahat*, Yön.: Vedat Örfi Bengü, 1952)

"Filmin bazı kısımlarında geçen şahıslardan Hayinkil, Jakel ve Hananın konuşmalarından ('Demokrasi berbaddır, Hürriyet Fecidir, Söz hürriyeti saçmadır, son günlerde şehirde soygunculuk aldı yürüdü, zaten yaptığınız müdafaasız halkı soymak, bizler de sizin gibi baş kaldırmalıyız, amma yalnız olmaz, hep birlik olmalıyız') şeklinde demokrasiyi karikatürize eden esprilerin ve demokrasi prensiplerile alay eden bu sözlerin çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına ekseriyetle karar verildi" (Şarlo Diktatör, 1949/801, Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı)

1940'lı Yıllar Senargo ve Film Sansür Kararları

FİTAŞ
FİLİMCİLİK TÜRK
ANONİM ŞİRKETİ
Sermayesi: 100.000 Türk Lirası
İSTANBUL

METRO-GOLDWIN-MAYER
PARAMOUNT
20TH. CENTURY-FOX
UNITED ARTISTS
Filimlerinin işletilmesi

Yeşil Sokak, No. 15, BEYOĞLU — ISTANBUL
Telgraf: FİTAŞ-Istanbul
Telefon No. 41455
Sicilli Ticaret Numarası: 22758

I033

5 . 7 . 944

İSTANBUL VİLÂYETİ YÜKSEK MAKAMINA

Bu sene İstanbul'da Nişantaşında kâin İpekfilm Stüdyosunda çevirmek arzusunda bulunduğumuz (Ercümend Er)in yazdığı KIZIL IRMAK isimli halk efsanesinin 6 adet senaryosunu ilişik olarak takdim ediyoruz .Filmlerin ve film senaryolarının kontroluna dair nizamnamenin I8 inci maddesine göre ;

A.- Senaryonun tetkikinden sarahaten anlaşılacağına göre musikisi folklorumuza girmiş millî bir efsanedir. Türk köylüsünün fazilet ve doğruluğunu tebarüz ettirmek gayesi gödülecektir.

B.- Filmin açık hava sahneleri Bursa, Eskişehir, Bilecik Vilâyetleri dahilinde askerî olmıyan köylerde müsaadesi tarafımıza tevdi edildiği tarihten itibaren iki ay zarfında çevrilecektir.

C.- Filmin mevzuu asgarî seksen yıl önce geçen (KIZIL IRMAK) isimli bir köylü ve halk efsanesinden ibarettir.

Ç.- Bu film Maçka'da Bronz Sokağında I No:lu Başarı apartımanında mukim ve Filmcilik Türk Anonim Şirketi Müdürlerinden İhsan İpekçi'nin mesuliyeti ve İstanbul Şehir Tiyatrosu Rejisörü Muhsin Ertuğrul'un rejisörlüğü dahilinde çevrilecektir.

Yaz aylarından mümkün olduğu kadar süratle istifade edebilmemiz için işbu istida ile melfuf 6 adet senaryonun Ankara Emniyet Umum Müdürlüğü Yüksek Makamına gönderilmesine müsaade buyurulmasını derin saygılarımla Rica ederim.

Filimcilik Türk Anonim Şirk
İhsan İpekçi

6-7-944
5666

KARAR DEFTERİ
1947-1948-1949

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Karar Defteri 1947-1948-1949]

Karar Defteri 1947-1948-1949 adlı defter Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından yapılan senaryo ve film denetlemelerinin kaydedildiği elde bulunan ilk defterdir. Bu defterde yerli ve yabancı filmlerle, yerli senaryolar denetlenmiştir. Büyük çoğunluğunda özellikle ilk kararlarda *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin herhangi bir maddesine atıf yapılmadan kararlar alınmıştır. Kararlar içinde gerekçelerle (ya da bazen gerekçe belirtmeden) reddedilen, şartlı kabul edilen ya da kabul edilmiş olan (ama içinde muhalif üyenin bir şekilde not düştüğü) filmler ve senaryolar yer almaktadır.

Bu defterde *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizanname*'nin 7. maddesinden 36 kez atıf yapılmış, bu maddenin 1. fıkrasına 2 kez, 2. fıkrasına 1 kez, 3. fıkrasına 3 kez, 5. fıkrasına 4 kez, 6. fıkrasına 32 kez, 7. fıkrasına 1 kez, 8. fıkrasına fıkraya 23 kez, 10. fıkrasına 1 kez atıf yapılmıştır. Bunun dışında *Nizamname*'nin 6. maddesine 1, 4. maddesine 1, 8. maddesine 1, 15. maddesine 4, 28. maddesine 1 ve 35. maddesine 1 kez atıf yapılmıştır. Dolayısıyla gerekçeler arasında sorunlu bulunan filmler ve senaryolar daha çok "umumî terbiye ve ahlâk"a ilişkin fıkra üzerinden değerlendirilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu defterde "umumi ahlak" denilerek ya da bazen bu ifade bile kullanılmadan yazılan ama bu bağlamda değerlendirilebilecek çok sayıda gerekçe bulmak mümkündür. Gerekçelerin büyük bir kısmı bu fıkraya atıf yaparak ya da yapmadan ancak bu bağlamda değerlendirme yaparak oluşturulmuştur. Bu bağlamda yapılan değerlendirme neticesinde şu tür gerekçelerle sansür kararları alınmıştır: "Gönlünün istediği erkekle düşüp kalkan" "evli kadın", "bizim aile" anlayışımıza uygun bulunmamış; haraç alma, erkeğin tecavüz için hizmetçinin odasına girmesi, evli erkeğin evlatlık kızına tecavüz etmesi, cinayet, intihar ve "olumsuz etki yapan" sahneler, kötü sözler, içki alemi gibi "içtimai terbiye telakkilerimize aykırı ve aile müesseselerimizin temellerini sarsıcı mahiyette" bulunan sahneler sansüre uğramıştır.

Bir filmdeki karı koca ve "haydut" arasındaki sahnelerde kocanın dışarda kalması ve "haydutla kadının yan yana gelmesi"; davranışların "aile ve kardeşlik ilişkileri"ne uygun olmaması; anne ile çocuğu arasındaki ilişkiler; annenin kızını "kötü yola teşvik" etmesi; barda baba kız karşılaşmasında "sana bir arkadaş getirdim" sözü ve bu karşılaşma gibi söz ve görüntüler başka bir ayrıntı yazılmadan genel terbiyeye ve ahlaka uygun olmadığı için reddedilmiş ya da şartlı olarak kabul edilmiştir.

Beni Affedin'de (1947/448) "filmin genel olarak yurdun umumî terbiye ve ahlâk düşüncelerini uygunsuz, emniyet ve inzibat bakımından zararlı mahiyette olduğu neticesine varılmakla, *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkralarına" dayanarak filmin halka gösterilmesi uygun bulunmamıştır. Film bir sonraki yıl yeniden incelenmiş 1948/526 sayılı kararda şunlar söylenmiştir: "Filmin Türk içtimai hayatına uygun olmadığı, terbiye ve kültür bakımından seyirciler üzerinde daha çok menfi tesir yaratıcı sahneleri ihtiva eylediği ve buna mukabil iyi intibalar husule getirecek kısımlarının mahdut olduğu hususunda bütün üyeler arasında fikir birliği hasıl olmakla beraber, komisyonun filmin esası hakkında bir karar vermeyerek adı geçen müşavirliğin mütalaası veçhile yalnız dublaj hakkında bir karar verilmesi ve filmin esastan men'i lazım geldiği takdirde bunun, *Tüzüğün* 28 inci maddesine dayanılarak İçişleri Bakanlığınca yapılabileceği Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi tarafından beyan edilmiş ve Dışişleri Bakanlığı üyesi de bu düşünceye katılmış bulunduğundan önce bu konu üzerinde konuşularak Emniyet Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcileri hariç olmak üzere diğer üyelerin çoğunluğu ile Türkiye dışında çekilen bir Mısır filmine Türkçe söz ve şarkı ilave edilmek hatta eşhasın isimleri dahi Türkçeleştirilmek suretiyle Türkiye'de yeni bir film meydana getirilmiş olduğuna bakılırsa verilecek kararın yalnız dublaja inhisar ettirilmeyerek sözleriyle beraber bir bütün halini almış olan filmin tamamı hakkında oy verilmesi icap ettiğine kanaat hasıl olduktan sonra netice itibariyle: Adı geçen *Beni Affedin* isimli filmin Muhsin'in babasına 'zindancı' demesi, Büyük annesi için de nefretle 'bu kadın hala yaşıyor mu' diye sorması, annesinin mücevheratını çalması; Suad'ın intihara teşebbüsü ve Küçük Emin'in intiharı ve muhtelif yerlerdeki çirkin konuşmalar ve bayağılık ifade eden sahneleri bakımından *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 7 inci maddesinin 6, 8, 9 uncu fıkralarına tevfikan 'Umumi terbiyeye, ahlaka ve milli duygularımıza uygunsuz ve cürüm işlemeye tahrik edici, memleketin inzibat ve emniyet bakımından zararlı mahiyette olduğundan' ve Türkçeye çevrilmekle menfi tesir yapıcı ve uygunsuz taraflarının bilhassa ehemmiyet kaybettiğinden dolayı halka gösterilmesinde sakınca bulunduğuna Emniyet Genel Müdürlüğü ve Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin muhalefetine karşı çoğunlukla" karar verildiği belirtilmiştir.

Müstehcenlik ve Argo

Bireysel ve toplumsal ahlakla iç içe geçen müstehcenlik bağlamında alınan kararlarda ağırlıklı olarak kadınların her türlü çıplak görüntüsüne ve çıplak dans etmelerine atıf yapılmaktadır. *Mazinin Esiri* (1948/564) adlı filmde kadınlar için söylenen "hani bazı kadınlar vardır", Bir subaydan ötekine gittikçe rütbesi artar" gibi sözlerin filmden çıkarılması istenmiştir. Dul bir kadınla ilişki, kadınların çıplak oynamaları, "düğün evinde çengi oyunları", "kadın döğüşü", "çıplak ve seyircilerin şehvet hislerini tahrik eden adi

dans sahneleri" (dans edenler arasında 15 yaşından küçük kız çocuklarının olduğu da vurgulanmış), "zevksiz", "kadınlar hamamı sahnesi", taciz sahneleri, "yerli oyunculardan dansözün yalnız kalça ve göğüs hareketlerinin yakından gösteren kısımların" çıkartılması talepler arasındadır. Argo sözler de sansür kurulları tarafından senaryo ve filmlerden çıkarılması istenenler arasında yer almıştır; bu konudaki kararlar çok olmamakla birlikte "ulan", "aynasız", "teres", "it oğlu it" gibi argo ve küfürlerle "kaltak", "kahpe" gibi cinsiyetçi ifadelerin çıkarılması ya da değiştirilmesi istenmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Bu başlıkta bu yıllardaki en önemli tartışma kuşkusuz Halide Edip Adıvar'ın eserinden Lütfi Akad'ın çektiği *Vurun Kahpeye* adlı film hakkında olandır. Film hakkında o dönem birçok tartışma yaşanmıştır. Filme ilişkin alınan kararda "Genelkurmay temsilcisi filmdeki mevlüd sahnesinin çıkarıldıktan sonra gösterilmesini teklif etmişse de Başkan ve diğer üyeler çoğunlukla filmin olduğu gibi hiç değişiklik yapılmadan halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında sakınca bulunmadığına çoğunlukla karar verilmiştir" (1949/716) denir. Ancak Diyanet İşleri Başkanlığının itiraz başvurusu üzerine film yeniden komisyon tarafından izlenmiş ve şu karar kayıtlara geçmiştir: "Bu defa diyanet işleri başkanlığınca ileri sürülen itirazi kayıtlar dikkate alınarak yeniden gözden geçirilen film de iddia olunduğu gibi milletin maneviyatını yıkacak, dini hissiyatını rencide edecek ve milli birliği bozacak mahiyette bir sahnenin mevcut olmadığı görülmüştür. Bilakis film esas ruhu itibariyle vatan sevgisi, fedakarlık, milli şuurun anlaşılması gibi çok yüksek ve asil hisleri ihtiva etmekte ve aynı zamanda memleketi zaman zaman felakete sürükleyen ve misallerine yakın tarihimizde de tesadüf edilen kara taassup ve yobazlığı da en canlı ve ibretli bir şekilde temsil ve ifade etmektedir. Yobazlığın fazla istismar edilmeden maşeri vicdanda layık olduğu tepkiyi yaratacak bir müessiriyette bu film de yer almış olmasına, fazla görmek ve bunun hakikate uymadığını ileri sürmek yersiz olur. Zira; eserin asıl sahibi, romanının mevzuunu İstiklal Savaşı'nda (tahkiki mezalim komisyonu azası)

(*Vurun Kahpeye*, Yön.: Lütfi Ömer Akad, 1949)

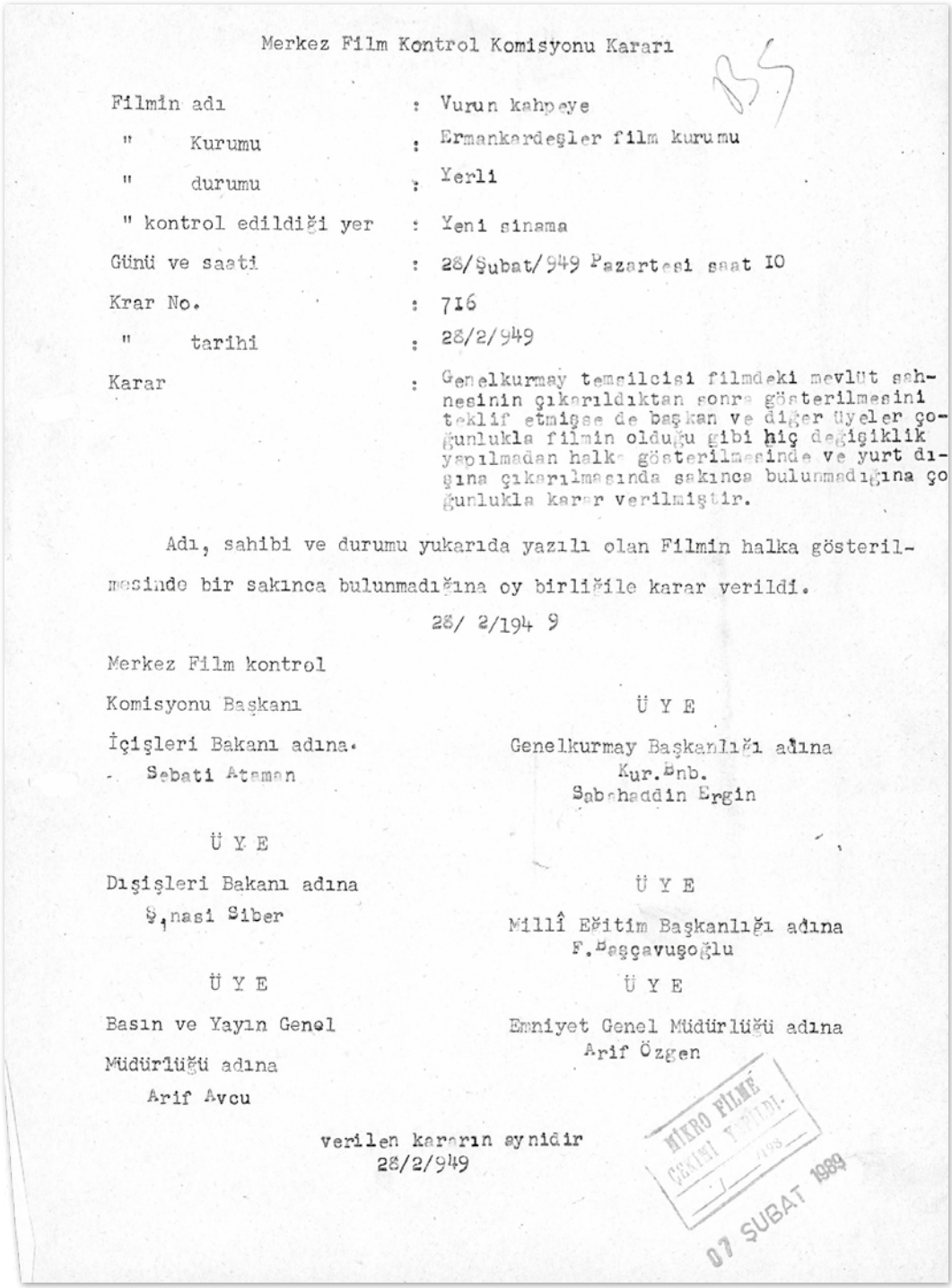

Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı

85

Filmin adı	:	Vurun kahpeye
" Kurumu	:	Ermankardeşler film kurumu
" durumu	:	Yerli
" kontrol edildiği yer	:	Yeni sinama
Günü ve saati	:	28/Şubat/949 Pazartesi saat IO
Krar No.	:	716
" tarihi	:	28/2/949
Karar	:	Genelkurmay temsilcisi filmdeki mevlüt sahnesinin çıkarıldıktan sonra gösterilmesini teklif etmişse de başkan ve diğer üyeler çoğunlukla filmin olduğu gibi hiç değişiklik yapılmadan halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca bulunmadığına çoğunlukla karar verilmiştir.

Adı, sahibi ve durumu yukarıda yazılı olan Filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliğile karar verildi.

28/ 2/194 9

Merkez Film kontrol
Komisyonu Başkanı
İçişleri Bakanı adına.
Sebati Ataman

Ü Y E
Genelkurmay Başkanlığı adına
Kur.Snb.
Sabahaddin Ergin

Ü Y E
Dışişleri Bakanı adına
Şinasi Siber

Ü Y E
Millî Eğitim Başkanlığı adına
F.Başçavuşoğlu

Ü Y E
Basın ve Yayın Genel
Müdürlüğü adına
Arif Avcu

Ü Y E
Emniyet Genel Müdürlüğü adına
Arif Özgen

verilen kararın aynıdır
28/2/949

MİKRO FİLME ÇEKİLMİŞTİR
07 ŞUBAT 1989

bulunduğu zamanlardaki müşahedelerinden almıştır. Esasen mevzuun ruhuna nüfuz edildiğinde burada mevlüt gibi dini bir merasimin ve din adamlarının layık oldukları hürmetin temsil edildiği de müşahede edilmektedir. Düşmanın zulmü karşısında maneviyattan istiane etmek isteyen halkın çok güzel bir ahenkle ve huşu ile okunan

mevlüdü vecd içinde dinledikleri ve vicdanlar ile başbaşa kalarak titredikleri görülmektedir ki bu sahne ile de dinin ulviliği tebarüz ettirilmiş bulunmaktadır. Halen Ankara'da Park sinemasında halka gösterilmekte olan filmin yukarda belirtilen günde halk ile beraber seyredilmiş olması da çeşitli bir halk kütlesi tarafından görülen bu film hakkında umumi efkarın gösterdiği tezahüratın müşahedesine fırsat vermiştir. Sinemayı dolduran yüzlerce insan filmi büyük bir alaka ile seyretmiş ve bilhassa diyanet işleri başkanlığınca yersiz görülen sahneler şiddetle alkışlanmak suretiyle tasvip edilmiştir. Bu ise halk hissiyatının ne merkezde olduğunun ve olgunluğunun en bariz bir delilidir. Eser film tekniği bakımından da Türk filmciliği için öğünülecek mahiyettedir. Bu itibarla komisyonumuzca filmin hiçbir zararlı tesiri olmadığına oybirliğile karar verilmiştir" (1949/799).

Bir başka karardan öğrendiğimize göre Behçet Kemal Çağlar'ın yazdığı *Kendini Kurtaran Şehir* isimli senaryo komisyonca incelenmiş ve *Vurun Kahpeye* filmine yapılan itiraz, karar yazılırken yeniden hatırlanmıştır: "Genelkurmay Başkanlığı ve Basın Yayın ve Turizm genel müdürlüğü temsilcilerinin, senaryonun hey'eti umumiyesinin filme alınmasında sakınca görmeyen beyanatına karşılık, Millî Eğitim Bakanlığı üyesinin (Senaryoda, Zülkadir oğulları camiinin imamı Salih Efendiyi ya büsbütün sahneden çıkarmak veya düşman kumandanına karşı olan zelilane durumdan kurtarmak lazımdır. Aksi halde 'Vurun Kahpeye' filmindeki Hacı Fettah'a Diyanet işleri başkanlığınca yapılan itirazlar bu film için de yapılabilir. Gerçi *Vurun Kahpeye* vaki itiraz varid değilse de bu senaryoda Salih hocaya bu neviden bir rol yükletilmesi ve düşman kumandanını yatıştırmak için, bayrağınızı gerekirse ben çekerim dedirtilmesi yersizdir) yolundaki beyanatına komisyon başkanı ve Emniyet genel müdürlüğü temsilcisi de katılmaktadır. Bu sebeple, yukarıda bahse geçen hususların filmi çevirecek şirket tarafından veyahut eser sahibince münasip şekilde değiştirilerek, Salih efendiyi, din ehli ve hoca kisvesinde tasvir eden sahnelerin tamamıyla çıkarıldıktan sonra adı geçen senaryonun filme alınmasında mahzur bulunmadığına oybirliğiyle karar verildi" (1949/811). Özetle *Vurun Kahpeye* ile karşılaştırma yapılmış, senaryodaki Salih Efendi karakterine itiraz edilmesinden çekinildiği için onun dinle ilişkisinin kurulmaması, din uzmanı olarak gösterilmemesi, bu tür sahnelerin çıkarılması talep edilmiştir.

Bunun dışındaki kararlarda bazı filmlerde ezanın çıkarılması istenmiştir; örneğin *Canavar* (1948/517) adlı filmde iki yerde okunan ezanın; başka filmlerde "sarıklı hoca" ya da "medrese sahneleri"nin çıkarılması talep edilmiştir. Örneğin *Adalet* (1948/546) adlı film için "Mısırdan getirtilen ve ilimiz film kontrol komisyonunca kontrol edilerek filmin baş tarafındaki sarıklı hocalar, medrese sahnesi, öpüşme, kadının bacak ve göğsünü açması sahneleri çıkartılmak şartıyla" yurda sokulmasında sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Milli Duygular, Etnik Konular, Millet, Devlet

Sansür kurulunun Fikri Rutkay tarafından yazılan *Şehitler Kalesi* (1949/736) adlı senaryoyu kabul ederken düştüğü not "milli duyguların" nasıl öne çıktığını göstermesi açısından önemlidir. "Türk milletinin büyüklüğünü ve hamasetini temsil etmesi gereken bu eserin dolgun bir kadro ve tam bir başarı ile çevrilmesi şartıyla filme alın-

masında mahzur bulunmadığına oybirliği ile" karar verilmiş ve senaryo onaylanmıştır. *Akıncılar* (1949/683) filmi için de bazı temsilciler tekniğin zayıf olduğunu not düşmüş, bu nedenle yurt dışına çıkarılmasını sakıncalı bulmuşlardır; ama çoğunluğa göre "Türk kahramanlığını gösterdiği için yurt dışına çıkarılma[sında]" bir sakınca yoktur ve özellikle de doğu ülkelerinden dövizin gelmesi için yararlı olacaktır.

Çoğunlukla 7. maddenin farklı fıkralarına atıf yaparak *Efe Aşkı* (1948/626) adlı filmde "Çerkes düğünündeki Kazak oyunları"nın çıkarılması istenmiş; *Sporun Zaferi* (1949/692) adlı filmde Türk güreşçilerinin adı geçmediği için "milli hislerimizi rencide" ettiği ifade edilmiş (üç temsilci bu görüşe karşı çıktığı için film yasaklanmamış); *Kıskanç Ruhlar / Tahran Casusu* (1949/784) adlı filmin "Rus propagandası" yaptığı ve "İran devletinin milli hislerini rencide" ettiği ifade edilmiş; *Kahraman Mehmet* (1949/689) adlı filmde Mehmetçiğin kıyafetinin uygun olmadığı (milli hisleri galeyana getirdiği) ifade edilmiştir. *Anuş / Ağlayan Dağlar* (1949/723 adlı filmde ise 7. maddenin 5, 6 ve 9. fıkralarına dayanılarak "Artistlerin ırkı, adetleri memlekete uymuyor", "cürüm işlemeye tahrik ediyor", "filmin konusu Türkiye'de geçmiş gibi gösteriliyor" gibi nedenler gerekçe gösterilmiştir. Bu film tekrar denetlemeye geldiğinde filmin Kafkasya'da geçtiği özellikle belirtilmiştir.

Anuş / Ağlayan Dağlar adlı filmin daha önceki tarihe ait kararında (1948/619), "Filmin artistlerinin gerek ırk, gerek kisve ve gerekse adet itibariyle memleket bünyesine uymadığı gibi mevzu itibariyle de cürüm işlemeğe tahrik edici mahiyette görülmesi ve film mevzunun Türkiye'de geçmiş bir vak'a gibi gösterilmesi aynı zamanda artistlerin Türk isimleriyle isimlendirilmesi dolayısıyla *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 5, 6 ve 9uncu fıkraları hükmüne göre halka gösterilmesinin uygun bulunmadığına oybirliği ile karar verildi" denir. Koçanga Film Kurumu'nun gösterim için tekrar başvurusu üzerine film 9 Mart 1949 günü saat 10 Yeni Sinemada tekrar görülmüş ve bazı üyeler film hakkında verilen ilk kararda istenen ("artistlerin gerek ırk gerek kisve ve adet itibarile memleket bünyesine uymadığı ve mevzuunun Türkiye'de geçmiş bir vak'a gibi gösterilmesi mahzurun filmin başlangıcından ve diğer sahnelerde Kafkasya'da bir köyde ceryan ettiği belirtilmesi ve mevzu itibarile cürüm işlemeğe tahrik edici mahiyetinin de değiştirilmiş olacağından") koşulların yerine getirilmediğini belirtmiş, bazı üyeler de daha önceki "men sebeplerinin tamamen kalkmamış olduğu"nu belirterek adı geçen filmin "halka gösterilmesinin men'ine ekseriyetle" karar vermiştir. İçişleri Bakanlığı Emniyet Müdürlüğü'nden, İçişleri Bakanı Y. imzasıyla, İstanbul Valiliğine yazılan 11.10.1948 gün ve Emniyet Müdürlüğü 42197/43-852 sayılı yazısı karşılığında yazılan cevapta şöyle denmektedir: "Koçanga Film Kurumu'na ait olan '*Anuş =Ağlayan Dağlar* isimli dublaj film Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek, *Film ve Film Senaryolarının Kontrolü Hakkındaki Tüzüğün* yedinci maddesine göre halka gösterilmesi menedilmiştir. Bu karar yalnızca Türkçe dublajına münhasır olup Ermenice aslı ile ilgisi yoktur. 7/10/948 gün ve Emniyet Ş. 9.59897 sayılı yazımızda bahsedilen değişiklik yapıldıktan sonra Ermenice kopyasının oynatılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir".

Şiddet

Şiddet konusu da birçok karara konu olmuştur. Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi

Şahı Cihan (1949/773) adlı filmdeki "heykel kırma" sahnesinin çıkarılmasını istemiş; ancak oy çokluğu ile sakınca bulunmadığına karar verilmiştir. *Ölümden de Kuvvetli* (1949/742) adlı yabancı film için verilen kararda; "Genelkurmay temsilcisinin cinayet ika eden bir caniye bir kısım halkın sempati beslemelerini tebarüz ettirdiği cihetle filmin redi lâzım geldiği oyuna karşı diğer üyeler böyle bir mahzurun varid olmadığı mütalaasında bulunmaları üzerine, sözü edilen filmin halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına" çoğunlukla karar verildiği belirtilir. *Gülmeyen Yüzler* (1949/834) adlı filmde ise kadın karakterin "sınıfta kaldığı için kendini merdivenden atarak öldüğü" sahnelerin çıkarılması ya da değiştirilmesi istenmiştir. Birçok filmde ve senaryoda dayak, cinayet, intihar ya da intikam sahnelerinin çıkarılması istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Propagandası

Sansür kurulları bazı filmlerin "milli duygulara aykırı" olduğunu ve komünizm propagandası yaptığını belirtmiş ve bu yönde kararlar almıştır. Bu filmler içerisinde Charlie Chaplin'in *Şarlo Diktatör* adıyla 1949 yılında gösterilen *Büyük Diktatör* filmi için verilen karar ilginçtir. 1949/748 tarih ve sayılı kararda "Sözü edilen filmin komünist propagandası yapmadığı ve halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına" oybirliği ile karar verildiği belirtilir. Aynı film için 1949/801 tarih ve sayılı kararda ise, "Filmin bazı kısımlarında geçen şahıslardan Hayinkil, Jakel ve Hananın konuşmalarından ("Demokrasi berbaddır, Hürriyet Fecidir, Söz hürriyeti saçmadır, son günlerde şehirde soygunculuk aldı yürüdü, zaten yaptığınız müdafaasız halkı soymak, bizler de sizin gibi baş kaldırmalıyız, amma yalnız olmaz, hep birlik olmalıyız") şeklinde demokrasiyi karikatürize eden esprilerin ve demokrasi prensiplerile alay eden bu sözlerin çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde sakınca bulunmadığına" ekseriyetle karar verildiği belirtilir.

Komünizm propagandası yaptığı için sansürle uzun zaman uğraşmak durumunda kalan film ise *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* filmi olmuştur. Filmin sansür kurullarıyla mücadelesi 1950'li yıllarda dahi devam etmiştir (ismi bile *Vatan Fedaisi* olarak değiştirilmiştir). 1948/82 sayılı kararda, 5.3.1948 Cuma günü Lale sinemasında kontrol edilmiş olan filmin "bugünün şartlarına göre, filmin konusu bakımından *Nizamname*'nin 15. maddesine tevfikan bir kerrede Merkez Film Kontrol Komisyonunca kontrolüne" oy birliğiyle karar verildiği belirtilmiştir. Filmin 1948/541 tarih ve sayılı karar metni ise şöyledir: "Lale film kurumunun Amerikadan getirttiği İstanbul Kontrol Komisyonunca bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmesine karar verilmiş bulunan (*Çanlar Kimin İçin Çalıyor*) adlı film 26 Mart 1948 Cuma günü saat 9'da Ankara sinemasında tetkik edilerek: "Yurdumuza yabancı ve milletimiz için zararlı ideoloji mücadelelerinin propagandasının ihtilal sahnelerini ve hareketlerini tasvir etmekle milli seciyemiz ve duygularımıza aykırı olan bu filmin ayni zamanda Amerikan komünist gönüllülerinin propagandasını yaptığı ve baş roldeki artistlerin, Amerika'nın başka bir memleket particilerini eleştirdiğini anlatan ifadeler Amerikan milletinin bugünkü duygularını ve bu milletle olan dostluğumuzla kabili telif bulunmadığı; amirlerini dinlemeyen askerlerin itaatsizliği ve resmi üniformalı subayın sivil partizanlar tarafından kahkahalarla öldürülmesi ve bir çete reisinin yine üniformalı askerleri tabanca

ile arkadan vurması sahneleri ile askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhine propaganda yapan bir mahiyette olduğu; yine aynı sebeplerle inzibat ve emniyet bakımından zararlı bulunduğu Genelkurmay başkanlığı temsilcisi tarafından belirtilmiş ve bazı kısımların çıkarılması suretiyle ıslah edilerek zararsız bir hale getirilmesi kabil olup olmadığı Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi tarafından ileri sürülmekle bu husta dahi görüşme yapıldıktan sonra filmin yukarıda bahsedilen sebeplerle *Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 7 inci maddesinin 1, 3, 5, ve 6 ıncı fıkralarına tevfikan yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin uygun olmadığına, dışişleri bakanlığı temsilcisinin aykırı oyuna karşı, çoğunlukla karar verildi"ği ifade edilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Defterdeki 18 karar jandarma, asker, polis gibi devlet görevlisi ve kolluk kuvvetleriyle ilgilidir. Halkı askerliğe karşı soğutmak, askerlik aleyhinde propaganda yapmak, askerlik onurunu zedelemek, zabıta kuvvetlerine olan güveni sarsmak, "aynasız" demek ve askeri bölgeleri göstermek sansürlenen konular arasındadır. Asker, jandarma, polis gibi karakterlere ilişkin sözler ve görüntüler sansür kurulları tarafından dikkatle incelenmiştir. Örneğin "Vaktiyle jandarmalık yaptım" (*Düşmana Ölüm*, 1947/413) sözünün çıkarılması istenmiş; bir yüzbaşıya kelepçe takılması (*Zehir Kaçakçıları*, 1949/694), sahnesinin çıkarılması istenmiş (ancak diğer üyelerin oy çokluğuyla filmin gösterimi engellenmemiştir), "askeri şahısların karakterlerini düşük gösteren" (*İstanbul Gülü,* 1949/775) film ve senaryolar sansüre uğramıştır.

Şartlı kabul edilen *Kahraman Mehmet* (1949/689) filmi için ise, "memleket dahilinde gösterilmesine, Genelkurmay Başkanlığı ve Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü temsilcilerinin muhalefetine karşılık komisyon başkan ve diğer üyelerin ekseriyetiyle" ve "Filmin Hey'eti umumiyesinin memleket haricine çıkarılmamasına oybirliğiyle" karar verilmiştir. Bu karara "Mehmet'e ait sahneler ise askerin kılık ve kıyafetlerinin gayet resmi olarak tespitlenmesi bu filmi seyredeceklerin zihinlerinde (Kahraman Mehmet böyle midir?) gibi bir soru yaratabilecek mahiyette" olduğunu belirterek Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü temsilcisi şerh düşmüştür.

Suç, Hukuk, Adalet

Bu deftere bakıldığında filmlerde ya da senaryolardaki hırsızlık eyleminin denetime takıldığı görülmektedir. Bir yandan bireysel ve toplumsal ahlak içerisinde değerlendirilebilecek olan bu konu bir yandan da ekonomik sorunlar başlığı altında sınıfsal farklılıklar kategorisiyle de birlikte düşünülebilir. Filmlerde yer alan hırsızlık, paranın bölüşülmesi, dilencilik sahneleri için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9 numaralı fıkralarına atıf yapılmıştır. Kararlarda bu eylemlerin umumi ahlaka, Türk toplumsal yapısına uygun bulunmadığına dair ifadeler yer almaktadır. *Düşkünler / Beyaz Baykuş* (1948/554) adlı filmde hırsızların kahvede konuşurken söyledikleri "bizim gibi ehli namustandır" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. Bu konudaki ilginç örneklerden biri de Necip Fazıl Kısakürek'in yazdığı *Namı Diğer Parmaksız Salih* adlı senaryodur; senaryo oy çokluğu ile reddedilmiş (1949/682); daha sonra

yeniden reddedilmiş (1949/714), ardından oyçokluğu ile onaylanmıştır (1949/779). İlk kararda ahlaki açıdan "uygun" bulunmadığı yazılmış ve "Oğlunun suiistimalini önlemek ve haysiyetini kurtarmak için kendisini yüz bin liraya sigorta ettiren Salih bir kahraman gibi hayatına son verirken diğer taraftan sigorta kumpanyasını dolandırmış bulunmaktadır. Bu bakımdan adı geçen senaryonun, *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7 inci maddesinin 6 ve 9 uncu fıkraları hükmüne dayanılarak, senaryodan bazı yerlerin çıkarılmasını isteyen Basın ve Yayın genel müdürlüğü temsilcisinin bu yoldaki oyuna karşılık diğer Komisyon başkan ve üyelerinin çoğunluğu ile filme alınmasının mahzurlu olduğuna" karar verildiği belirtilmiştir.

Filme ilişkin ikinci kararda ise şunlar yazmaktadır: "*Namı Diğeri Parmaksız Salih* isimli senaryoya dair komisyonunca verilen 19/1/949 gün ve 682 sayılı ret kararına, And film kurumu sahibi Turgut Demirağ tarafından, ileri sürülen sigorta şartlaşması sigorta edilme tarihinden üç sene sonra vaki olacak intiharlar karşısında sigorta bedelinin ödenmesini amil olduğu ve sigorta idaresini dolandırmak gibi bir kasıttan münezzeh bulunduğu yolunda yapılan itiraz tetkik edildi: Komisyonca bu senaryo hakkında verilen kararda, senaryonun tertibi itibariyle sigorta şartnamesine uygun olup olmadığı ciheti değil, senaryonun tertip ve sahneye konuşunda onu seyredenler üzerinde yapacağı tesirlerin *Nizamname* hükümleri dahilinde neticeleri düşünülmüştür. Senaryonun kahramanı olan Parmaksız Salih'in intihar kastı oğlunun süihalinden dolayı duymakta olduğu ızdırap hissi değil, onun borçlarını ödeyebilmek için sigorta kumpanyasından alacağı parayı oğluna temindir. Bu vaziyet dahilinde bu şahsın sigortalı olmasaydı intihar etmeyeceği anlaşılmaktadır. Binaenaleyh bu senaryoya göre hazırlanmış bir filmi seyredenlerden aynı vaziyette sigortalı olan bazı şahıslarda herhangi buhranlı zamanlarında aynı yolu tercih etmeleri hususunda yol gösterir. Bu bakımdan cemiyeti teşkil eden insanlarda bulunan taklid temayülünü para temin maksadıyla intihara teşvik edici görüldüğünden tekrar *Nizamname*'nin 7 inci maddesinin 6 ve 9 uncu fıkralarına göre reddine oybirliğile" karar verildiği belirtilmiştir Bu kararda Basın ve Yayın Genel müdürlüğünden temsilcisi "Evvelki kararda yürüttüğümüz mütalaalara mahfuz kalmak şartıyla" diye not düşmüştür.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Yoksullukla ilgili sahneler ve ifadeler de sansür kurulları tarafından sıkı bir biçimde denetlenmiştir. *Haydut Izdırabı* (1947/406) adlı filmde "soygunculuk suretiyle elde edilen paraların fakir halka dağıtılması" sahnelerinin çıkarılması; *Kanlı Taşlar* (1948/552) filminde "biz geceyi gündüze katarken başkaları rahatça küpünü dolduruyor" sözünün çıkarılması; *Karanlık Yollar / Evlat Acısı* (1948/551) filminde ise "biz namuslu insanlarız" sözlerinin çıkarılması şartıyla filmlere izin verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Zaman zaman *Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 8. maddesine dayanılarak ("Zaman geçmesile yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yoracak derecede eskimiş olan filimlerin gösterilmesine müsaade edilmez") filmler sansürlenmiştir. Filmlerden gözü bozacak şekilde "yıpranmış",

"eskimiş", "silik ve bozuk kısımlar"ın çıkarılması istenmiştir. Bunların dışında "Filmin başındaki yazıların ışıklı ve okunur bir şekle konması ve seslerin net ve anlaşılır bir hale getirilmesi" (*Yalan*, 1949/810) de talep edilenler arasında yer alır. Zaman zaman senaryo yerli filmcilik açısından "başarısız" görülse de bu durumun eserin "sakıncalı" sayılması için gerekçe olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir. *Uçuruma Doğru Yahut Öldüren Yalan* (1949/788) adlı senaryo için verilen karar buna örnektir. Benzer bir durum *Şahı Mısır* adlı film için de geçerlidir. Üyelerden biri *Şahı Mısır* (1949/856) filmi için "Halka gösterilmesinde fayda yok" diyerek şerh düşmüş, *Kanlı Döşek* (1949/827) filmi içinse filmin başındaki "bu vak'a bir hakikattir" sözünün çıkarılması talep edilmiştir.

"Filmin ilk açılış sahnesinde Kemalle kızın yakın plandan ve şehevi şekildeki uzun öpüşmelerini gösteren sahnenin kısaltılarak gösterilmesi" (O Günden Sonra, 1958/2, Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı)

1950'li Yıllar Senaryo ve Film Sansür Kararları

(*Benli Emine*, Yön.: Avni Dilligil, 1959)

KARAR DEFTERİ
1949-1950-1951

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film ve Senaryoların Kontrolüne Dair Karar Defteri]

Karar Defteri 1949-1950-1951'de bu yıllar ait yerli ve yabancı filmlerle yerli senaryolar denetlenmiştir. Kararların büyük çoğunluğunda ilgili *Nizamname*'nin çeşitli maddelerine atıf yapılmıştır; ancak bazı kararlar hiçbir gerekçe yazılmadan verilmiştir. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinden 35 kez söz edilmiştir. Bu madde içinde 2. fıkraya 1 kez, 3. fıkraya 1 kez, 4. fıkraya 2 kez, 5. fıkraya 4 kez, 6. fıkraya 29 kez, 7. fıkraya 2 kez, 8. fıkraya 8 kez, 9. fıkraya 9 kez, 10. fıkraya 3 kez atıfta bulunarak karar yazılmıştır. Dolayısıyla buradaki değerlendirmelerin büyük çoğunluğunun bireysel ve toplumsal ahlaka ilişin kararların oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu defterde çok sayıda film ya da senaryo *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak reddedilmiştir; bazı kararlarda herhangi bir ayrıntı bulunmamaktadır, ayrıntıları olan reddedilmiş eserler ya da şartlı kabul kararlarından bazıları şunlardır: *Allahın İki Hazinesi* (1951/39) adlı filmde erkeğin evleneceği kızı okuldan öğrencilerin dağılması sırasında bekleyerek görmesi ve takip ederek tanışmak istemesi sahnelerinin çıkarılması istenmiş; *Yurda Dönüş* adlı filmde (1951/89) kına gecesi eğlencesi ve Recep'le evlenmeye hazırlanan Zeynep'in "bir anda Osmanla evlenmesi medeni kanunumuzdaki nişan ve evlenme akdi usul ve merasimine aykırı bulunduğu görülerek senaryonun bu şekilde filme alınması uygun olmayacağı; bu mevzularda gerekli ıslahat yapıldıktan sonra yeniden tetkikine" karar verildiği belirtilmiştir. Daha sonra örneklenecek *Vahşi Bir Kız Sevdim* adlı senaryoda (1951/13) "Bulgar çetecilerin" kızıyla "Türk subayı" arasındaki ilişki uygun görülmemiş, finalde Bulgar çete reisi, Türk subayı ile ilgisinden dolayı kızını "vatanına, kendine ve hem de ailene ihanet ettin" diyerek öldürmüştür. Şiddet kategorisinde de değerlendirilebilecek bir yapıya sahip olan *Mezarımı Taştan Oyun* (1951/16) adlı filmin senaryosunun değerlendirmesinde 6. fıkraya referans verilmiş ve değerlen-

dirme bunun üzerinden yapılmıştır. "Aile arasındaki öldürmeler ve suçluların adalet makamlarına verilmeyerek karşılıklı birbirlerinden öç almaları keyfiyeti milli duygularımıza uygun görülmemiş, konusu itibariyle müspet bir tesiri olamayacağı" için reddedilmiştir. *Fahişe* (1951/25) adlı senaryo da benzer gerekçelerle "aile hakkındaki umumi anlayışımıza, iyilik ve kanunlara karşı saygı duygumuza uygun" bulunmadığından reddedilmiştir. Karar metninde şunlar yazmaktadır: "Nesrin adlı bir rakkasenin İzzet adındaki ziraat tahsili yapmış, yetişmiş bir Türk genci ile evlenerek onun çiftliğine gitmesi ve orada kocası ve evine bağlı bir aile hayatı yaşamayarak kendisi gibi kötü ruhlu olan kocasının kardeşi Sedat ile ve başka kimselerle düşüp kalkması ve sonra birlikte kaçmış oldukları kocasının kardeşi Sedatın adam öldürmesi üzerine, gizlenmek maksadı ile, birlikte çiftliğe avdet ettiklerinde oraya kabul edilmeleri ve eserin sonunda Nesrin'in dostu Sedat tarafından öldürüldükten sonra İzzet tarafından 'Karım Nesrin öldü mü?' diye heyecanlı bir aile bağlılığı gösterilmesi ve iki defa cinayet işlemiş olan İzzetin kötü duygulu kardeşi Sedatın, ilk cinayetinden haberli bulunulmasına rağmen, ancak sonucunda ve kendisinin teslim olması suretiyle zabıtanın eline geçerek adalete teslim edilmesi keyfiyeti aile hakkındaki umumi anlayışımıza, iyilik ve kanunlara karşı saygı duygumuza uygun görülmemiştir".

Müstehcenlik ve Argo

Bazı filmlerde 7. maddenin 6. fıkrası bağlamında dans, dansöz, sevişme, öpüşme sahnelerine atıf vardır, şehevi ya da tahrik edici olduğu düşünülen tüm sahnelerin çıkarılması şart koşulmuştur. *Güldağlı Cemile* (1951/141) adlı filmde "kadınlı oturak alemleri"nin çıkarılması istenmiş, yerine uygun sahneler konacak olduğunda ise komisyonca yeniden görülmesi gerektiği belirtilmiştir. *Define Peşinde Yahut Sihirli Define* (1951/2) adlı filmde ise "Rakkase rolünde görülen kadının pek müstehcen tarz ve hareketlerle raksetmesi umumi ahlak bakımından iyi bir tesir bırakmayacağı" ifade edilerek bu eksikliklerin "ıslahatından" sonra filmin tekrar görülmesi gerektiği belirtilmiştir. *Sürgün* (1951/147) adlı filmde oyuncunun adı verilerek "Ayla Karaca'nın çifte telli oynadığı sahnede bel ve basen kısımlarını birinci planda gösteren parçaların çıkarılması ve negatiflerin teslimi" şartı konmuş; *Demir Perde veya Çizmeler Altında* (1951/57) adlı senaryo için ise "Senaryoda iğfal edilen Türk kızının yazıldığı şekilde çirkin durumda gösterilmemesi ve açık olarak yazılıp nezih olarak görülmeyen bir kısmın cümlelerinin yeniden gözden geçirilerek çıkarılması" istenmiştir. *İstanbul Kan Ağlarken - Hrisantos* adlı film ise müstehcen bulunmuş, "çıplak kadını kucağına oturtarak öptüğü sahneler" ile "kucaklaşma" sahnelerinin tamamının filmden çıkarılması ve "negatiflerin teslimi" şartıyla filme izin verilmiştir. Bu defterde argo ve hakaret içeren birçok sözcüğün ya da ifadenin filmlerden çıkarılması istenmiştir: "Orospu", "ulan", "dalgadan", "pezevenk", "cenabet", "veledizina", "armudun iyisini ayı yer", "Anadolu'da başıbozuklar", "baldırı çıplaklar", "kahpe Osmanlılar", "kahpenin doğurdukları".

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.)

Hürriyet Şarkısı filminde (1951/22) bir yüzbaşının "ulan" sözcüğü, yüzbaşı kastedilerek "hödük" sözcüğü ve yine yüzbaşıları kastederek "armudun iyisini ayı yer" ifadelerinin çıkarılması istenmiştir. *İstanbul'un Fethi* filminin (1951/3) jeneriğinden sonra "filmin hazırlanmasında emek sarfeden ordu

birlikleriyle Patrikhaneye yapılan teşekkür yazısının değiştirilerek yerine, yardım yapan bütün teşekküllere isim zikretmeden hitap eden ve umumi manada anlaşılan bir teşekkür yazısının konması" istenmiştir. *Korede Türk Süngüsü* (1951/4) adlı filmin senaryosunda Kore Savaşı'nda "birliğimizin kahramanlıklarını gösteren sahnelerin halk üzerinde iyi bir intiba bırakacak şekilde hazırlanması" istemiş, *Vatan İçin* filminde (1951/139) meyhanede marş söyleme sahnesinde polisin Kuvayi Millîyecilere cephe alışı, sarhoş olması, Leyla tarafından sokağa atılan para çantasının polis tarafından alınması ile ilgili sahnenin ve Leyla'nın Kuvayi Millîye Binbaşısını tokatlama sahnelerinin çıkarılması istenmiştir.

Eğitim

Özellikle çocukları düşünerek bu başlık altında değerlendirebileceğimiz birkaç film vardır. *Barbaros Hayreddin Paşa* (1951/143) filmine onay verirken 1593 sayılı *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*'nun 167. maddesine göre, "(6) yaşından yukarı çocukların gündüzün bu filmi seyretmeleri uygun olacağı" oybirliği ile kararlaştırılmıştır. *Küçük Kahramanlar* (1951/36) adlı senaryo eğitim açısından düşünülmüş ve "9-10 yaşlarındaki çocuklar için ağır bir mevzu" olduğu kayda geçmiştir. Verilen kararın devamında "Bu eserde çocuklarda kahramanlık hislerinin gelişmesi değil, komikleştirilmesi ve netice olarak terbiyevi gayesinden uzaklaşması varittir. Millî Eğitimin gelişmesi ve vatana karşı fedakarlık hislerinin uyanmasında aksi tesiri muhtemel olan bu eserin Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisinin teklifine uyularak filme alınması sakıncalı görülmüştür" denir. *Bir Arslana Dokunulmaz* (1951/88) adlı senaryo komisyonca tetkik edilmiş ve "Kore harp sahnelerinin ilmi bir şekilde canlandırılmak ve Nesrin'in son sahnelerdeki konuşmaları çocuk konuşması halinde ibraz edilmek şartıyla" kabulüne karar verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Bu defterde ekonomik konuları, fakirlik-zenginlik ve sınıfsal ilişkileri içeren fazla karar yer almamaktadır. *İstanbul Kızı* (1951/27) adlı senaryo için verilen kararda hem ekonomik konulara hem de sınıfsal farklılıklara dair küçük ifadeler yer almaktadır, ancak filme ilişkin karar, bu konularla birlikte aynı zamanda bireysel ve toplumsal ahlak kategorisi içerisinde de değerlendirilebilir: "Filmin konusu fakir namuslu bir ailenin aynı şekilde namuslu tahsilli ve fakat lükse düşkün ve kanaatkâr olmayan kızlarının hayat macerasıdır. Bu kız kendisi ile evlenmek isteyen namuslu ve karakterli bir gencin sağladığı mütevazi hayatı kifayetli bulmayarak zengin ve aşırı derecede serbest bir ailenin gösterişli bir hayat süren karaktersiz oğlu ile evlenmiş, kuracağı aile yuvası için sadece varlıklı olmayı kafi sebeb bilmiş ve müstakbel eşinin durumu hakkında başkaca bir bilgiye sahip olmaya lüzum görmemiştir. Aile teşkilinde kızlarının umumi olan düşüncede hareket noktası bu olmadığından eserin *İstanbul Kızı* ismi ile şümullü bir şekilde adlandırılması uygun görülmemiştir. Eserde kızını bu zengin aileye vermek istemeyen anne karşı tarafın varlıklı olduklarını kastederek herkes dengi dengine diye konuşmakta, babası da aynı düşünce ile mümanaat etmekte eserin konusunda da bedbaht bir hayattan sonra ölen kız için eski sözlüsü kızın evli bulunduğu aileyi kastederek (öldürdüler) demektedir. Halbuki zengin ailenin kötülüğü […] değil karakterden ileri gelmektedir. Fakirlerin bütün ekseriyeti gibi

zenginlerin bütün ekseriyetini realite olarak iyi kabul etmek lazımdır. Bu yönden böyle bir tefrik yapmak uygun görülmemiştir. Zengin ailenin kötü durumunu yetişme tarzını ve aile terbiyesinin noksanlığından ileri geldiği eserde belli değildir. Eser dil ve üslup bakımından kifayetsizdir."

Milli Hisler, Etnik Konular, Millet ve Devlet, Başka Ülkeler ve Milletlere İlişkin Konular

Bu yıllardaki defterde etnisiteye, ırka, millete dair ifadeler yoğun bir biçimde bulunmaktadır. *Define Peşinde Yahut Sihirli Define* (1951/2) adlı film için "Türk'ün kavuklu ve poturlu olması, sağlı sollu kadınlarla iffet eder bir halde" gösterilmesinin "milli hissiyatımıza" uygun görülmediği belirtilmiş, *İki Süngü Arasında* (1949/862) adlı senaryoya "yaşadığımız devrin kıymetini arttırmak ve Cumhuriyet inkilabının önemini belirterek saltanatın da fenalıklarını tamamıyla canlandırmak şartıyla" onay verilmiştir. *Korede Türk Süngüsü* (1951/4) adlı senaryoda ise, Kore Savaşı'nda "birliğimizin kahramanlıklarını gösteren sahnelerin halk üzerinde iyi bir intiba bırakacak şekilde hazırlanması" ve Birleşmiş Milletler kuvvetlerini "rencide edecek hiçbir sahnenin de bulunmaması" istenmiştir. *Vatan İçin* (1951/139) adlı filmde "meyhanedeki marş söyleme sahnesinde polisin Kuvayi Millîyecilere cephe alışı, sarhoş durumu ve yabancı askerlerin Türk kadınlarıyla laubali tavırları" kısmının; Leyla karakterinin dışarıya attığı para çantasının polis tarafından alınmasının; filmde geçen "Anadoluda başıboşluklar" ve "baldırı çıplaklar" kelimelerinin; karakterlerden birinin söylediği "bak Avrupalılara nasıl yaşanacağını öğretti. Adamlar, biz eğer kendi başımıza kalsaydık, kendimizi idare edebilir miydik" cümlesinin; işgal kuvvetleri kumandanı tarafından söylenen "Türklerin cesaretini bana övmüşlerdi... hah hah" biçimindeki "alaylı" cümlesinin ve filmdeki Leyla karakterinin Kuvayi Millîye Binbaşını tokatlama sahnesinin çıkarılması istenmiştir. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre "milli duygularımıza mugayir görüldüğünden" sayılan düzeltmeler yapıldıktan sonra yurtiçinde halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Bu filme ilişkin karar tutanağında Dışişleri Bakanlığı temsilcisi "Musevilere ait sahne müstesna, hiç mahzur yok" şerhini düşmüş; İçişleri Bakanlığı temsilcisi "Nizamname'nin 7inci maddesine göre 2inci defa kontrolunu talep etmekteyim" demiştir.

Estargon Kalesi (1950/57) filminin kararında ise, "Türk Kahramanlarının çocuklarını ve karılarını kendi elleriyle öldürmelerini gösteren" sahnelerin çıkarılması şart koşulmuş; *Vahşi Bir Kız Sevdim* (1951/13) adlı senaryo ise bir üye tarafından Türk kuvvetleriyle Bulgar çetecilerinin çarpışmaları ve Türk Karargâhının Bulgarlar tarafından havaya uçurulması sahneleri nedeniyle sakıncalı bulunmuştur. Türk subayının çete reisinin kızını sevmesi ve duygularına yenik düşmesi, gerçekliğe uygun bulunmamış, ulusal duyguları incittiği belirtilmiştir. Türk subayının odasına intikam almak ve öldürmek için giren Bulgar kızın sonunda subayla sevişmesi, Bulgar kızının "Türk subayının bütün iradesini ve kuvvetini" elinden alması olarak görülmüş ve "Türk subayının kuvvetlerini sevgilisini bulmak için seferber" ettiği ifade edilmiştir. Kararda senaryonun sonlarına doğru Bulgar çete reisinin "Türk subayı ile ilgisinden dolayı kızını 'vatanına, kendine ve hem de

ailene ihanet ettin' diyerek" bizzat öldürdüğü belirtilir. *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* adlı senaryo (1951/98) ise, Yavuz Sultan Selim'in "Bre susturun bu herifi, berber tez bu adamın sakalını bıyığını tıraş et kahbe Şah İsmail'in kahbe elçisine ancak bu revadır" cümlesi ile "Bu adama kadın elbisesi giydirin bir devlet reisinin vatanı onun karısı demektir" cümlelerinin çıkarıldıktan sonra filme alınması uygun görülmüştür. *Geçmeyen Yıllar* (1950/30) filminde ise "Fransa'ya gidip Reisi Cumhurun ayakkabısına kapanacağım" sözlerinin çıkarılması istenmiş; *Yüzbaşı Tahsin Bizim Oğlan* (1951/5) filminde büyük dostluklardan büyük kavgaların doğduğu yazılarak "Bugünkü Türk-Yunan dostluğunda yakın tarihteki haksız bir saldırışa karşı haklı bir müdafaadan doğdu" yazısının çıkarılması talep edilmiştir. *Kendini Kurtaran Şehir* filminde (1951/23) Maraş'taki işgal kuvvetleri kastedilerek konuşmalar sırasında geçen "Fransız" ifadesinin kaldırılarak yerine belirsiz bir biçimde "düşman" sözcüğünün konulması *Tüzüğün* 7. maddesinin 3. fıkrasına dayanarak uygun görülmüştür. *Hürriyet Şarkısı* filminde (1951/22) "Çingeneler"i tezyif eder mahiyetteki kelimelerin eserden çıkarılması"nın uygun görüldüğü belirtilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Bu defterde Atatürk'le ilgili bir senaryo da sansüre uğramıştır. *Mustafa Kemal* (1951/37) adıyla yazılan senaryo için "büyük Türk inkılabını ve Atatürk'ün büyük şahsiyetini temsil etmekten uzaktır. Eksiktir ve tatminkâr görülmemiştir" denmiş ve *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanılarak reddedilmiştir.

Osmanlı

Çakırcalı adlı senaryoda (1950/29) "Haydi yine Osmanlıdan medet umsana, paralı uşakların, Çerkesler, Arnavutlar neden gelip seni kurtarmıyor? "Hay kara dinini, senin gibi Osmanlıya", "Çerkeslere, Arnavutlara düşman olduğumu bilmiyor musun?" şeklindeki sözlerle eserin muhtelif yerlerinde geçen "kahpe Osmanlılar, kahpenin doğurdukları" gibi kötü sözlerin çıkarıldıktan ve Padişahlık idaresi ile Cumhuriyet devri arasındaki büyük farklar tam manasıyla canlandırılmak üzere sözü geçen senaryonun filme alınmasında sakınca bulunmadığına" sözbirliğiyle karar verildiği belirtilir.

Meslekler

Zaman zaman meslekler ve milli duygular iç içe geçmiştir. Örneğin *Akdeniz Kartalları* filminde (1950/15) "Türk denizcilerine" yakışacak şekilde, "haydutluğa teşvik eden" korsan yerine kartal sözcüğünün kullanılması, "korsan" adının filmde geçirilmiş bulunmasının "asla" uygun görülmediği belirtilmiştir. *Define Peşinde Yahut Sihirli Define* (1951/2) adlı filmde ise, dedektif Şaban ismindeki şahsın bu sıfatla hiçbir ilgisinin olmadığı, bunun düzeltilmesi gerektiği ve "Türk'ün kavuklu ve poturlu olması, sağlı sollu kadınlarla iffet eder bir halde" olmasının "milli hissiyatımıza" uygun düşmediği de not edilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Dinlerle ilgili konular bu defterde çok olmamakla birlikte birkaç karar bulmak mümkündür. Daha önce sözü edilen *İstanbul'un Fethi* filminin (1951/3) jeneriğinden sonra "filmin hazırlanmasında emek sarfeden ordu birlikleriyle Patrikhaneye yapılan teşekkür yazısının değiştirilerek yerine,

yardım yapan bütün teşekküllere isim zikretmeden hitap eden ve umumi manada anlaşılan bir teşekkür yazısının konması" istenmiştir. *The Life of Christ* (1951/109) filmi oy çokluğu ile dini nitelikte propaganda yaptığı gerekçesiyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına göre reddedilmiştir.

Şiddet

Bu defterde şiddet içerdiği gerekçesiyle sahnelerin çıkarılmasını talep eden birkaç karar yer almaktadır. Bu kararlar zaman zaman hiç şiddetten söz etmeden bireysel ve toplumsal ahlak kategorisi içerisinde değerlendirilmiş ve kararlar buna göre verilmiştir. Daha önce sözü edilen *Çakırcalı* (1950/29) adı senaryo "Çakırcalı ve annesinin bir haydut grubunu diri diri ateşe attıklarını gösteren" sahnelerin; *Demir Perde* (1951/125) adlı film ise "bıçakla öldürme sahnesinin" çıkarılması koşuluyla gösterim izni alabilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Propagandası

Bu defterde komünizm korkusu taşıyan ya da propagandası olduğu düşünülen film ya da senaryoların sayısı çok azdır. Bunların içerisinde en önemlisi de *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* (1951/153) (daha sonra ismi değiştirilerek *Vatan Fedaisi* haline getirilmiştir) filmidir. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 5 ve 8. fıkralarına dayanarak reddedilen (ancak bu karara Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "*Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına uyularak oynatılması taraftarıyım" diyerek şerh düşmüştür) filmin kararında şunlar yazılmıştır: "Daha evvel reddedilmiş ve bilahare Türkçelendirmek, bazı kısımları kesilmek, isim değiştirilmek vesaire gibi tadillerle bir kere daha görülmesi hususunda yapılan müracaata müspet cevap verilen '*Çanlar Kimin İçin Çalıyor*' yeni adı ile '*Vatan Fedaisi*' filminin tadil edilmiş şekli görülmüştür. Neticede, isim değişikliğinin yapılan tadillerin filmin umumi tesir ve atmosferinde bir tebeddül yapmadığı ve menfi ve komünist propagandasının baki kaldığı ve herhangi bir tebedülle dahi bu tesirin değişmeyeceği kanaatine varılmış olmakla *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. ve 8. fıkraları hükmü gereğince filmin reddine ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 9. maddesinin F. fıkrasına göre filmin negatif ve pozitiflerinin müsaderesine oybirliği ile" karar verilmiştir. *Estargon Kalesi* (1950/57) filminde ise "yoldaşlar" sözünün çıkarılması istenmiştir. *Tanca Casuslar Yuvası* adlı yabancı film (1949/859) halka gösterilmek için denetlenirken bir gazeteci ile bir generalin konuşmasında geçen "Ben İspanyolum" ve "Franko'yu susturalım" sözleri politik açıdan uygun görülmemiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Baha Gelenbevi tarafından yazılan bir senaryonun (*Cürüm Cezasız Kalmaz*, 1951/29) senaryo yazım kurallarına uygun yazılmadığı kayıt altına alınmıştır: "Anlatılışı bakımından bir hikaye mahiyeti taşıyan bu eserin filme alınacak tarzda bir senaryo haline getirildikten sonra gönderilmesine ve eserin ancak bundan sonra tetkik edileceği hususuna söz birliği ile karar verildi"ği belirtilmiştir. Bu defterde "konu ve üslup bakımından zayıf" olan birkaç kayıt bulunmaktadır; *Kanlı Saltanat Safiye Sultan* (1951/107) adlı filmin de senaryo tekniğine uygun olarak yazılması istenmiştir. *Şaban Mirzoti Profesör* filminde (1951/123) senaryoda kırmızı kalemle işaretledikleri yerlerin

çıkarılması istenmiştir. *Kır Çiçeği* adlı senaryoyu değerlendirirken (1951/28) "Senaryo Tüzük gereğince sakıncalı görülmekle ve de eser mevzuu itibariyle alelade olduğu gibi Türkçesi de güzel değildir. Edebi değeri bakımından eserin bu hali ile filme alınmasını filmin amilleri için zararlı olacağı ihtimali düşünülerek bu hususun belirtilmesi karar altına alındı" denilerek eser reddedilmiştir. *Dümbüllü Macera Peşinde* filmi yurt dışına çıkabilmek için incelenmiş (1950/45) ancak "Her açıdan mahzurlu" bulunmuştur. Bu defter içinde yakından tanıdığımız Atıf Yılmaz Batıbeki'nin genç bir senarist olarak *Kara Bahtım* (1951/52) adlı senaryosunu değerlendiren komisyon *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak senaryoyu reddetmiştir. *Yurda Dönüş* adlı filmde (1951/89) mantık hataları bulunmaya çalışılmıştır: "Millî Savunma tebliğlerinde hakikate uygun olmayarak Osman'ın ölmüş olduğunun bildirilmesi mümkün ve caiz olmayacağından; ölümü kabul ettirecek şartlardan sonra böyle bir tebliğ yapılmış olsa bile en geç yurda döneceklerin isimlerinin tespiti üzerine bu yanlışlığın tashih edileceği" konularında "gerekli ıslahat yapıldıktan sonra yeniden tetkikine oy birliği ile" karar verildiği belirtilmiştir.

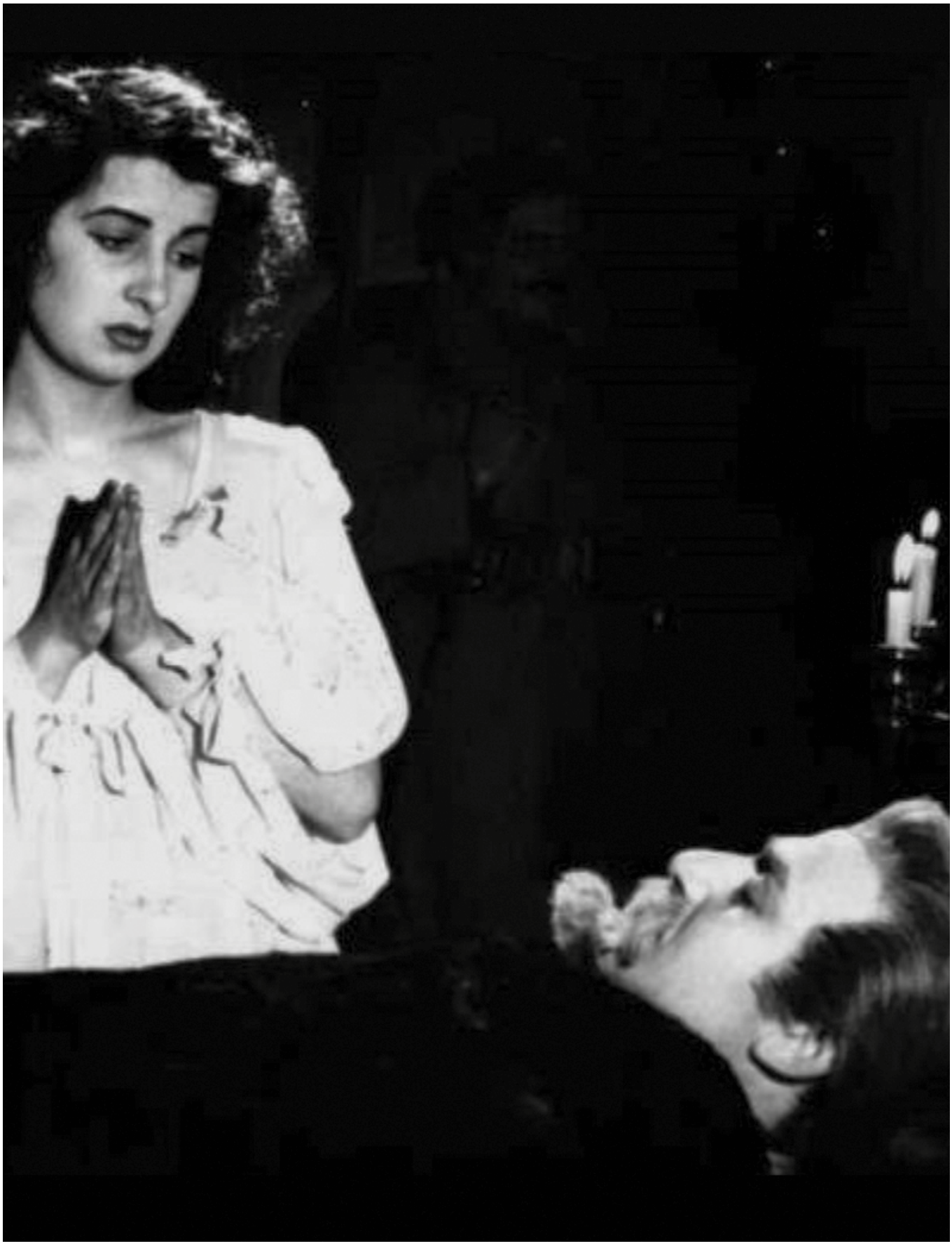

(*Son Gece*, Yön.: Sami Ayanoğlu, 1952)

KARAR DEFTERİ
1952

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film ve Senaryoların Kontrolüne Dair Karar Defteri 1952]

Karar Defteri 1952'de yerli ve yabancı filmler ve yerli senaryolar denetlenmiştir. 102 karar içinde gerekçelerle (ya da bazen gerekçe belirtmeden) reddedilen ya da şartlı kabul edilen filmlere ve senaryolara bazen gerekçeli bazen de gerekçesiz kararlar yazılmıştır. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinden 36 kararda söz edilmiştir. Bu madde içinde 1. fıkraya 2 kez, 2. fıkraya 1 kez, 3. fıkraya 2 kez, 4. fıkraya 7 kez, 5. fıkraya 8 kez, 6. fıkraya 24 kez, 7. fıkraya 1 kez, 8. fıkraya 9 kez, 9. fıkraya 9 kez, 10. fıkraya 3 kez atıf yapılmıştır. Bir önceki deftere göre "umumi terbiyeye ve ahlaka" ilişkin fıkralara atıf yine diğer fıkralara olan atıftan fazladır. Dolayısıyla senaryoların ve filmlerin değerlendirilmesinde yine çok büyük oranda "umumi terbiyeye ve ahlaka" aykırılık tespit edilmiş ve kararlar bu çerçevede verilmiştir. Reddedilen eserler arasında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6 ve 9. fıkrasına dayanılarak Cahit Irgat'ın yazdığı *Anya, Manya, Kumpanya* (1952/174); Orhan Kemal'in yazdığı *Yavrumun Ninnisi* (1952/175) gibi filmler vardır. 6 ve 8. fıkralara dayanarak reddedilen filmler arasında ise yabancı bir film olan *Quai de Grenelle / Yılanlı Adam* (E. E. Reinert, 1950) ve Ercüment Ekrem Talu'nun *Kopuk* adlı senaryosu yer almaktadır. Denetlenen filmler arasında (15. maddeye göre) İtalyan filmi *Sciuscia* (*Ayakkabı Boyacısı*, Vittorio de Sica, 1952/44) da yer almaktadır. Kararda, "Filmin orijinali gösterilmeden önce filmde geçecek izahlı yazıların gözden geçirilmesi, şayet filmin dublajı yapılacak olursa, dublajdan önce söz listelerinin görülmesi ve dublaj yapıldıktan sonra sözü edilen filmin Merkez Film Kontrol Komisyonunca görülmesine" karar verildiği belirtilir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Müstehcenlik, Çıplaklık

İlgili madde ve fıkraya dayanarak reddedilen ya da şartlı kabul edilen çok sayıda film ve senaryonun birçok yerinde "müstehcen" sahneler olduğu ifade edilmiş; ancak kararların bazılarında genel uyarılar da yapılmıştır. Genellikle senaryonun filme çeki-

lirken *Tüzüğün* belirli madde ve fıkralarına "uygunsuz olmamasına dikkat edilme[si] şartıyla" filme çekilmesinde sakınca olmadığı belirtilmiştir. Sansür kurulları senaryo denetimlerinde filme çekilirken oluşabilecek olası durumları da öngörerek tavsiyelerde bulunmuşlardır. Örneğin *İstanbul Havası* (1952/37) filmine ait kararda "İçinde müstehcen olunduğuna müsait ve adabı umumiyeye mugayir düşebilecek olan sahnelerin bilahare kesilme durumuna düşmemek üzere şimdiden dikkatli çevrilmesi şartıyla filme alınmasında bir mahzur olmadığına oy birliği ile karar verildi" denir. *Zoraki Kahraman* adlı senaryoda (Semih Evin, 1952/8) ise "senaryoda bir meleğin görüldüğü ve iki aşığın seviştiği kısımlar filme intikal edince müstehcen sahneleri çekip film kontrolünde bu sahnelerin çıkarılması ihtimali doğabileceğinden bu sahnelerin müstehcene kaçmayacak ve Türk örf ve adetlerine uyacak şekilde çevrilmesinin kendi menfaatleri bakımından tavsiyesine oy birliği ile karar" verildiği ifade edilmiştir.

Münir Hayri Egeli'nin yazdığı *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* (1952/201) filmi "görülen lüzum üzerine" kontrol edilmiş ve bir maddesiyle birlikte "Yavuz Sultan Selim'in Şah İsmail'in kadınlarını esir aldığı zaman bu esir kadınları kendi maiyeti erkanından bazı paşalara verdiğini anlatan konuşmaların filmden çıkarılma[sı] şartı" koşulmuştur. Yine Münir Hayri Egeli'nin yazdığı *Söz Müdafaamdır* (1952/143) adlı eser için: "Filmin baş tarafındaki genelevde cereyan eden oyun sahnesinin kısaltılması ve Mama'nın 'hizmetçilik yapmak zampara koynuna girmek kadar kolay mı zannediyorsun', sözünün kaldırılması"; "çarşı hamamındaki yere yatmış olarak memeleri görünen kıza ait sahnelerin filmden çıkarılması" şartıyla izin verilmiştir. Vedat Örfi Bengü'nün yazdığı *Dokunulmaz Bu Arslana* (1952/68) filmindeki şu sahnelerin kesilmesi istenmiştir: "Kazım'ın Leyla'yı kırda yere yatırıp üstüne çullanışı sahnesinin", "Barda iki artistin (Ah şu Kore gazilerinden kocam olsa) şeklinde konuştuğu sahnenin", "Dansöz Cevahir'in tek dans edişinde basen ve göbeğini ilk planda gösteren bütün sahnelerin", "Gene dansöz Cevahir'in fesli, entarili adamla yaptığı dansta keza basen ve göbeğini ilk planda gösteren bütün sahnelerin", "Çingene oyunu oynayan kızların basenlerini gösteren ilk plan sahnelerinin" kesilmesine karar verilmiştir.

Ebedi İstirahat (1952/197) gibi birçok filmde oyun oynayan, dans eden kadınların bedenlerinin yakın çekimlerinin çıkarılması istenmiştir. *Cennet Yolcuları*'nda (1952/21) "düğünde çifte telli oynayan dansözün uzaktan görüldüğü kısımlar hariç diğer pek yakından çekilmiş olan göbek atma sahneleri"nin çıkarılması istenmiş; *Kara Efe Zeynebin Gözyaşları*'nda (1952/5) "İnci'nin yatak üzerinde uzanarak annesinden Kara Efe'nin hikayesini dinlerken, anne yanında hoş görülmeyecek bir şekilde yarı çıplak halde uzanışı"; "barda oynayan kadınların belden aşağı kısımlarının önden ve arkadan pek yakından ve büyütülmüş şekilde gösterilişi", "Leyla'nın havuzdan çıkarak yürüdüğü esnada Melek Mahmud'un kendini arkadan seyredişi sahnelerinin estetik bakımdan mütalaasına imkan görülmediği gibi bu sahnelerin umumi terbiyeye ve ahlaka ve milli duygularımıza mugayir, bu itibarla, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmüne uygunsuz bulunduğundan filmin negatif ve pozitiflerinden bu sahneler kesilerek ilgili makama teslim edildikten sonra halka" gösterilmesi istenmiştir.

Tarzan İstanbul'da filminde (1952/168) "Necla adındaki kızın, seyyah arkadaşı er-

kekle suya girmek için soyunurken belden aşağı olan çıplak kısımların çıkarılma[sı]" şartıyla; Nuri Akıncı'nın yazdığı *Ebedi Aşk* (sahibinin başvurusuyla *Aşk Besteleri* adı eklenmiştir) adlı filminde (1952/134) "filmden Dansöz Nana'nın 2. ve 3. danslarında göbeği ve basen kısmını birinci planda gösteren sahnelerin kesildikten sonra halka gösterilmesinde sakınca olmadığına"; İhsan Nuyan'ın yazdığı *Meyhane Köşeleri* (1952/158) adlı senaryoda "Ayhan'ın Semiha'yı arabacının yardımı ile kucaklayıp yere indirdiği zaman aralarında vuku bulan boğuşmada Semiha'nın mahrem yerlerinin görünmemesi ve keza Ayhan'ın çiftlik odasında Semiha'nın üzerine atılışında, şehveti tahrik edecek ve umumi terbiyeye dokunacak hareketlerde bulunmaması şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına söz birliği ile karar verilmiştir". Sansür heyetleri filmlerde sahnelerin müstehcen olmamasını isterken genellikle şunları beklemişlerdir: "Eğlence alemlerinin müstehcen olmamasına" dikkat edilmesi, "Plaj ve oyun sahneleri[nin] müstehcen" olmaması ve "senaryoda oyun ve sevişme sahnelerinin müstehcen olmaması". Berç Güler'in yazdığı *Beşinci Kat* (1952/ 191) adlı senaryoda "Güner'in soyunmasının müstehcen olmamak", "Semra'nın Suad'ı isterik bir şekilde öpüşünün keza şehveti tahrik edici bulunmamak şartıyla mezkûr senaryonun filme alınmasına bir sakınca olmadığına" karar verilmiştir.

Memiş ile İbiş Anaforcular Kralı'nda (Çetin Karamanbey, 1952/179) "Filmin kahramanlarından Neriman'ın plaj vaziyetinde iken oturduğu yerlerde memelerini kaldırmak ve sütyenlerini düzeltmek istediğini gösteren sahnelerin"; "Memiş ile İbiş'in Neriman ve Şükran adındaki kızın ellerini öperken şehveti tahrik edici şekildeki ağız şapırtıları ve yalanmalarını"; "Neriman'ın plajda Memiş ile İbiş'e emir vererek sırtına krem sürdüğü zaman İbişle Memiş'in ellerinin Neriman'ın sırtına sürüp sonra ağızlarına götürerek yalanmalarını gösteren kısımların"; "Neriman'ın beyaz sütyenle tek memesini gösteren sahnelerin" çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına oy birliği ile karar verildiği belirtilir.

Avni Erdoğan'ın yazdığı *Son Arzu - Adaktepe* (1952/51) filmiyle ilgili kararda "erkeğin kucağında oturan çıplak kadın sahnesinin, filmin negatif ve pozitiflerinden" çıkarılması şartı konmuş; *Kavalalı M. Ali Paşa*'da (Nazım Uzman, 1952/55, Senaryo) "Birçok müstehcen sahneler" kayda geçmiş ve eser başka gerekçelerle de birleşerek reddedilmiştir. *Adada Aşk Kurbanları*'nda (Nazım Uzman, 1952/56, Senaryo) da müstehcen sahneler yer almaktadır, ayrıca "Senaryonun baş tarafındaki tanışma ve aşkın olgunlaşma sahneleri tüzüğün 7. maddesinin 6. fıkrasına uygunsuz olabilecek şekildedir". Nazım Uzman'ın başka eserleri de aynı maddeye dayanarak reddedilmiştir.

Kanun Namına (1952/184) filmi için yazılan ayrıntılı karar şöyledir: "Nazım ile Perihan'ın ilk buluştukları sırada baş başa hallerini hemen takip eden ve artis Pola Morelli'nin baldırdan yukarı kısımlarını göste-

(*Kanun Namına*, Yön.: Lütfi Ömer Akad, 1952)

ren sahnenin", "Gene Nazım'la Perihan'ın sonraki buluşmalarında şehvetten kıvranan kadının sadece bacaklarının takallüsünü gösteren sahnelerin; Yukarıda zikredilen hususların filmin negatif ve pozitiflerinden tamamen çıkarılması şartıyla adı geçen filmin yurt içinde halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına oy birliği ile" karar verildiği belirtilmiş, filme ait senaryoya dair daha önceki kararda (1952/36) "müstehcen olabilecek sahnenin kapalı ve dikkatli çekilmesi" istenmiştir.

Osman F. Seden'in yazdığı *Türk Casusu İngiliz Kemal* (1952/200) filmi için ise şu kararlar alınmıştır: "Filmin başında esir edilen Türk subaylarının kırbaçla döğülmesi sahnesi", "Mesire yerinde iki Türk kadınının yabancı askerler tarafından sürüklenip bağırtılmaları sahnesi"; "Hristantos'un evindeki eğlencede İngiliz Kemal kaçtıktan sonra iki uygunsuz kadının dekolte vaziyette kadeh tokuşturmalarını gösteren sahnelerin çıkarılmasından sonra" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Bu karara Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nün temsilcisi "Filmin bazı yerlerinde geçen işgal kuvvetlerine ait karargahdaki bayrakların da çıkarılması şartıyla filmin gösterilmesine" taraftar olduğunu belirterek şerh düşmüştür. Atıf Yılmaz'ın ilk film olarak kaynaklara geçen *Kanlı Feryat* (1952/6) filmi için öncelikle senaryoda olmayan kısımların kesilmesi istenmiştir. Senaryonun başında yer alan "Vak'a zamanımızdan yıllarca önce Güney Doğu Anadolu'da ve Bağdat civarında geçer" cümlesinin filmin başında da gösterilmesi talep edilmiştir. Tüm eleştiri ve istenenler kararda maddeler halinde yazılmıştır: "Üç küçük çocuğun birlikte okula gidişleri, okulda ders ve sınıf sahnelerinin senaryoda mevcut olmadığından tamamen çıkarılması. Çocuğun cenazesinin mezarlığa kadar gidişinin mufassalan gösterilmesi senaryoda olmadığından kesilmesi ve bir tek sahne halinde cenaze geçişinin gösterilmesi. Selma'nın gölde yıkanışı sahnesinin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince müstehcen sayılması sebebiyle bu sahnenin tamamen çıkarılması. İki küçük çocuğun mezarlığa gidişinde görülen ihtiyar adamın Kur'an okuduğu sahnenin senaryoda olmadığı için kesilmesi ve kesilen sahnelerin ilgili makama teslim edildikten sonra filmin yurt içinde ve yurt dışında halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına" oybirliği ile karar verilmiştir. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6 ve 8. fıkralarına dayanarak reddedilen *Kara Efe Zeynebin Gözyaşları* (1952/1) adlı film ise, "bir çok kısmının senaryoya uymaması", "Kesilmesi imkansız birçok müstehcen sahneler ve oturak alemi sahnelerinin mevcudiyeti" nedeniyle ve sınıfsal konuları barındırdığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Dans, Revü vb.

Oyun İçinde Oyun'da (Baha Gelenbevi, 1952/10, Senaryo) ilk kez karşılaştığımız tiyatro ve revü için uyarılar mevcuttur. "Senaryoda revü, tiyatro ve genç kızın yırtık elbiselerle görünüşü sahnelerinin müstehcen ve tahrik edici olmaya müsait bulunması hasebiyle bu noktaların filme alınırken ahlak ve umumi terbiyeye ve *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına aykırı olmamasına dikkat edilmesi şartı ile" filme alınmasında sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verildiği belirtilmiş; *İstanbul Eğleniyor* (1952/12) adlı senaryo için ise "senaryonun filme alınacak kıymette bir konu olmadığı kanaati uyanmış olmakla beraber *Tüzüğün* 7. maddesi hükümlerine mugayir bir duruma düşmemek şartıyla bale, revü, raks gibi

sahnelerde tahrik edici ve müstehcen ve umumi edep ve Türkiye'ye mugayir sahnelerle Garp revüsü taktiğini aşmamak şartıyla" onay verilmiştir.

Argo

Bu defterde argo kullanımına dair fazla örnek yer almamakla birlikte; "orospu", "kahpe", "köpek" gibi sözcüklerin ve *Karda Çiftlik* (1952/188) adlı senaryo için verilen kararda "konuşmalarda külhanlık ve argovari sözlerin çıkarılması" istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.)

Bu defterde bu açıdan çok fazla örnek bulunmamaktadır. *İstanbul Yıldızları* (1952/30) filmine "eğlence yerinde üniformalı yüzbaşı ve ailesinin masada oturuşları sahnesinin filmin negatif ve pozitiflerinden çıkarılması ve ilgili makama teslim" şartı ile izin verilmiş; Osman F. Seden'in yazdığı Kemal Film'e ait *Kanun Namına* (1952/36) adlı senaryonun ise "Polisin takibinin tecrübesizlik ve acz ifade etmeyecek şekilde idare edilmesi şartıyla filme alınmasında bir sakınca olmadığına" oy birliğiyle karar verilmiştir.

Şiddet

Çeşitli film ya da senaryolardan işkence, idam, boğarak öldürme gibi sahnelerin çıkarılması istenmiştir. Örneğin *Çakırcalı Mehmet Efenin Definesi*'nde (Faruk Kenç & Cevdet Pelin, 1952/59) işkence, zehir içme, idam sahnelerinin negatif ve pozitiflerden çıkarılması istenmiş; Muhteşem Durukan'ın yazdığı *Kim Öldürdü* adlı senaryoda (1952/102) "öldürme sahneleri"nin azaltılması şart koşulmuş; Hadi Hün'ün yazdığı *Yuvamın Kuşları* (1952/41) adlı senaryoda "Bülent'in kardeşi Belma'yı öldürme sahnesi fazla hunharca olması hasebiyle" bu sahnenin bitiş anının gösterilmesi, yani çok kısa çekilmesine karar verilmiş; Orhan Elmas'ın yazdığı *Yaban Kız* filminin (1952/35) sonundaki intihar sahnesinin çıkarılması istenmiştir. İhsan Nuyan'ın yazdığı *Tek Kollu Canavar* filminde (1952/183) "Baş taraftaki yazı ve söz olarak Merkez Film Kontrol Komisyonu'ndan bahseden kısmın", "Çeri başı ile kavga eden genç adamın öldürülmesi sahnesindeki bıçakla öldürülme kısmının", "Çeri başının karısının öldürülmesi sahnesinde bıçaklanma ve cesedin atların altına saklanması sahnesinin" filmin negatif ve pozitiflerinden tamamen çıkarılması şartıyla filme izin verilmiştir. Mustafa Kemal Başçavuşoğlu'nun yazdığı *Boş Beşik* (1952/167) filminde "Çocuğu beşikten kapıp götüren kartalın çocuğu iki dağ arasında yere indirip öldürdükten sonra kemiklerini didiklediğini gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. Murat Sertoğlu'nun yazdığı *Efelerin Efesi Yürük Osman Efe* (1952/150) için verilen kararda, "Kara Efe'nin İrini adındaki kızı dağa kaçırdığı zaman yerde ceryan eden boğuşma sahnesinin", "Cenaze merasimi sırasında zabtiye kumandanının Arap tarafından öldürülmesi sahnesi" ile "Rum efelerin öldürülme sahnesindeki bağırma seslerinin filmden çıkarılması" talep edilmiştir.

İdam, İntihar

Şiddet kategorisinde bahsetmemiz gereken bir diğer konu ise intihar sahneleridir. Sansür kurulları çoğunlukla intihar sahnelerini de insanları "teşvik" edeceği gerekçesiyle sansürlemiştir. *Adada Aşk Kurbanları* (Nazım Uzman, 1952/56, Senaryo) "senaryonun sonunda intihar ve buna yaklaşan sahnelerde hem müstehcen hem de intihara teşvik edici mahiyette" bulunmuş; *Beşinci Kat*'ta (Berç Güler, 1952/ 191) "İntihar sah-

nelerinin seyirciyi fazla heyecan ve nefrete ve korkuya sevk" etmemesi istenmiştir.

Uyuşturucu Madde

Münir Hayri Egeli'nin yazdığı *Söz Müdafaamdır* filminde (1952/143) "Eroin koklamaya ait 2 sahnenin" çıkarılması talep edilmiş; Tekin Akmansoy'un yazdığı *Kader Mahkumları* (1952/173) adlı senaryo için "Eserde geçen eroin koklama ve eroin dağıtma sahnelerinin bulunmaması ve senaryodan eroin konusunun kaldırılarak mevzunun işlenmesi için bu cihet gerekiyorsa umumi mahiyette başka bir kaçakçılık konusunun ele alınarak senaryonun bu şekilde düzeltildikten sonra tekrar tetkikine" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir.

Hukuk, Adalet

Bu defterde bu bağlamda alınmış fazla karar bulunmamaktadır. Hem umumî terbiye ve ahlâk aykırı bulunan hem de "suç işlemeye tahrik ettiği" ileri sürülen birkaç karar bulunmakla birlikte fazla ayrıntıya girilmemiştir. Örneğin *Soygun* (Cevat Fehmi Başkut, 1952/49) adlı senaryoda "İsmail'in kanun ve adalet aleyhindeki konuşmasının çıkarılması" istenmiştir.

Eğitim

Bu defterde eğitim bağlamında değerlendirilebilecek fazla karar bulunmamaktadır. *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* (1952/151) adlı senaryoda "1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 167. maddesi hükmüne göre 6 yaşından yukarı çocukların gündüzün bu filmi seyretmeleri[nin] uygun olacağına" oy birliği ile karar verildiği belirtilirken; *Söz Müdafaamdır veya Aramızdan Biri* (1952/62) adlı senaryoya "Emel'in ve enstitüden çıkan diğer kızların talebe formasıyla görülmemesi ve mekteple ilgili gösterilmemesi şartıyla" izin verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Oğuz Özdeş'in yazdığı *Zehirli Tütün* (1952/43) adlı senaryoda "Yakup adındaki şahsın (İşçi işçiyi sever, patronu sevmez) şeklindeki mükalemenin çıkarılması şartıyla senaryonun filme alınmasında sakınca olmadığına" karar verilmiştir. *Kara Efe Zeynebin Gözyaşları* (1952/1) adlı film *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6 ve 8. fıkralarına dayanarak reddedilmiş ve 2559 *Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu*'nun 9 maddesi F fıkrası hükmü uyarınca "filmin negatif ve pozitiflerin "müsaderesine" oy biriliği ile karar verilmiştir. Filmin senaryosuna uymadığı belirtilerek, "Bir zümrenin aleyhine diğer bir zümreyi tahrik edecek ve bir zümre aleyhine halk efkarında tesir bırakacak mahiyette bulunması ve umumiyet itibariyle aile mefhumu için tehlikeli bir aksi telkin tesiri taşıması sebepleriyle" onay verilmediği belirtilmiştir.

Etnik Konular, Millet, Devlet, Başka Devletler ve Milletlere İlişkin Konular

Kızıl Tuğ / Cengiz Han adlı senaryonun iki yerinde geçen "kaba Türk" ifadelerinin çıkarılması istenmiştir. Atıf Yılmaz Batıbeki'nin *İki Kafadar Deliler Pansiyonunda* (1952/133) filminde "Abrakadabra isimli sanatkarın geminin salonunda ipnotizma numaraları yaparken şapkanın içerisinden bir buruşuk Türk Bayrağı çıkardığını gösteren sahnenin filmden çıkarılma[sı]" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. *Ruhsar*

Dağların Maralı (1952/33) adlı filmde ise filmin başına yazılıp ve spiker tarafından okunacak, "Bundan yüz yıl önce idi, hududlarımız boyunda kahraman nesillerin bakiye kalan evlatları istiklallerini işte böylece muhafazaya çalışıyorlardı. Hasan Bey'in vatan uğrundaki örnek kahramanlığı bugün o diyarlarda gömülü kalan Türk evlatlarının bir hikayesidir" açıklamasının eklenmesi ve bu ek sahnenin de İstanbul Film Komisyonunda görülmesi şartıyla filmin yurt içinde ve dışına çıkarılmasında sakınca bulunmadığına karar verilmiş; Nazım Uzman'ın yazdığı *Kavalalı M. Ali Paşa* (1952/55) adlı senaryo başka gerekçelerin yanı sıra "Mısır'ın tarihi ve genel olarak siyasi propagandasını yapan mahiyette" görülmüş ve ayrıca "Türkiye tarihinde, Türkiye aleyhindeki" bir kısmın ele alındığı belirtilmiştir. Münir Hayri Egeli'nin yazdığı *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* (1952/201) filmi "görülen lüzum üzerine" kontrol edilmiş "İran Şahı'nın Yeniçeri Hasan'la mücadelesi sırasında yere düşmesi ve yine kendi tebaasında iki kadın tarafından kurtarıldığını gösteren sahne"nin de çıkarılması istenen sahneler arasında yer almasına karar verilmiştir.

Vala Nurettin'e ait *Baltacı Mehmet Paşa ile Katarina* (1952/38) adlı senaryo ise neredeyse *Nizamname*'nin 7. maddesinin bütün fıkralarına aykırı bulunarak (1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 ve 10. fıkralarına) reddedilmiştir. Kararın ret gerekçeleri arasında şunlar vardır: "Bu senaryo Osmanlı tarihinin yüz karası olan bir vakayı canlandırmaktadır"; "Tarihimizin bu aksak noktası Türk milletinin aleyhine ve Rumların lehine bir gafletin geniş kitlelere yayılmak gibi lüzumsuz bir teşhire uğramaktadır"; "Aslında tarihi hakikatlere uymamakta ve milli menfaatimizi rencide eder mahiyettedir"; "Aşk sahneleri hem müstehcen hem de gençliği ifsat edici, bir kadın uğruna vatan ve devleti feda eden zihniyeti aşılayıcı görülmektedir"; "Memleketimizin en büyük tarihi muhatarası olan Deli Petro'nun vasiyeti lüzumsuz yere sık sık zikredilmekte ve halka metnen okunmaktadır"; "Çapulcuların muntazam askerlere hücumda askerlik aleyhine bir gösteri mahiyeti arz eder" ve "Halen muhasamat halinde bulunmadığımız Rus milletini rencide edecek bir hava taşımaktadır".

The Golden Hands of Cengiz Han (Senaryo, Gerald Rayson Adams) olarak kayda giren (1952/136) yabancı film aslen Gerald Drayson Adams'ın yazıp George Sherman'ın yönettiği 1951 tarihli *The Golden Horde* adlı filmdir. "Filmdeki 'barbar' kelimelerinin 'Moğol' ve 'Moğol sürüleri' kelimesinin de 'Moğol Orduları' olarak değiştirilmesi", "Filmin sonundaki Cengiz Han'ın orduları ile birlikte Semerkand'a gelerek Şaman'ı öldürdükten sonraki sahnelerin filmden tamamıyla çıkarılmasına, Cengiz Han'ın orduları ile geri dönme sahnesinin gösterilmeyerek spiker tarafından orduların batıya doğru yürüyüşlerine devam ettiğinin sözle izah edilmesine ve filmin dublajının yapıldıktan sonra tekrar görülmek üzere yurda ithaline" oy birliği ile karar verilmiştir.

Tüzüğün 15. maddesine göre kontrol edilen ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. ve 5. fıkralarına aykırı olduğu düşünülen filmlerden biri İtalyan yapımı *Moi Viva Oddiokira* olarak kayda geçen, özgün adı *Noi Vivi* olan filmdir. 1942 tarihli filmin diğer adı *Addio Kira!*'dır. Ayn Rand'ın *We The Living* (Goffredo Alessandrini) adlı eserinden uyarlanan filme ilişkin kararda (1952/45) şunlar yazar: "Komşu bir devletin iç işlerini tezyif eden bir karakter taşıması; Mefhumu muhalefetiyle ve iyi takip edilmediği takdirde aykırı ideoloji propagandasını kuvvetle yaşatacak durumdadır".

Dinlerle İlgili Konular

Bu defterin en dikkat çekici yönlerinden biri dini konulardaki kararların yoğunluğudur. Örneğin Mustafa Kemal Başçavuşoğlu'nun yazdığı *Boş Beşik* (1952/167) adlı filmde "Oba Beyi Osman'ın çocuğuna isim koyan yaşlı adamın çocuğun kulağına okuduğu ezanın yalnız başlangıcı gösterilmek ve ezanın diğer kısmının çıkarılma[sı]", "Şükran namazı kılınması için yaşlı adam tarafından yapılan teklif konuşmasının ipkası ve namaz kılındığını gösteren sahnelerin tamamıyla çıkarılma[sı]" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. Murat Sertoğlu'nun yazdığı *Efelerin Efesi Yürük Osman Efe* (1952/150) filminde "Osman Efe'nin dağa çıkıp orada yaptığı soygun sahnesinin ve müteakiben Arabın imamlık yaptığı namaz sahnesinin", "İrini adındaki kızın Osman Efe'nin evine gittiği zaman analığının önünde dekolte elbise ile görünen sahnede göğsünde mevcut istavroza ait nikahlarını kıymağa gelen imamla İrini'nin aralarında geçen konuşmaların" çıkarılması, başka bazı maddelerle birlikte bir de "Cenaze merasimi sırasında zabtiye kumandanının Arap tarafından öldürülmesi sahnesi ile filmin sonunda işitilen ezan sesinin çıkarılması ve zabtiyelerin muvaffakiyetleri ile efelerin civanmertliğinin spiker vasıtasıyla söylenmesi" talep edilmiştir.

Erman filme ait *Hac Yolu* (1952/152) adlı senaryo ise, 15. maddeye göre 2. kez incelenmiş ve senaryo sayfaları tek tek belirtilerek "namaz kılma ve dua etme", "selamet duası", "selamet duası ve tekbir getirme", "Bahre kasabasını ziyarette kılınan namaz ve aynı sahifede Bahre mescidindeki grubun duası ve hafızın bu duayı tekrar edişi", 'Hacerülesved' önündeki dua sahnesi", "iki rekat tavvaf namazı", "Merve ile Safa arasında yapılan Sai duası, yine aynı sahifede Harem Şerifteki iki rekat namaz ve keza Umre'de kılınan namaz", "cemaat namazı", "Arafat'taki dua", "Vakfa'deki dua sahnesiyle Müzdelife'deki namaz", "Mina'da şeytanı recm için atılan taşlardan sonra yapılan dua", "Ravza-i Mutahharada kılınan namaz", "veda duası", "Hac kafilesini istikbal, memleketimizdeki karşılayış, mevlüt okuma ve minaredeki ezan okunması sahnelerinin tamamıyla sessiz olarak gösterilmesi ve yalnız bu sahnelerde spikerin yukarıda bahsedilen dua, ayin ve diğer dini merasimi belirten konuşmalarının ancak Türkçe bir izah çerçevesi içinde kalması ve bu cihetin spiker vasıtasıyla temin edilmesi film içerisinde dua, namaz, tekbir, mevlüt ve ezan gibi dini ayin vesair hususlar gösterilirken spikerin buradaki kısa izahlarının sesli olması ve filmin ancak bir aktüel film çerçevesini aşmaması esasları içinde adı geçen senaryonun filme alınmasında bir sakınca olmadığına" söz birliği ile karar verildiği belirtilir.

Mahmut Paçacı'nın yazdığı *Ebedi İstirahat* (1952/197) için verilen kararda ise, "Sahnede oynayan kadının oyun sahnelerinin yakın planda görünen kısımda, filmin sonundaki mezar ve Kur'an sahnesinin çıkarılma[sı] şartıyla" izin verildiği belirtilmiş; *Kavalalı M. Ali Paşa* (Nazım Uzman, 1952/55) adlı senaryo başka gerekçelerin yanı sıra "din propagandası" da yaptığı için reddedilmiş; *İnegöl Aslanı* adlı senaryoda (Nazım Uzman, 1952/57) "Melike'nin Müslüman olma sahnesi *Tüzüğün* 7. maddesinin 4. fıkrası hükmüne uygunsuz bulunduğundan bu sahnenin tamamen çıkarılıp sadece nikah sahnesi kalmak şartıyla senaryonun filme çekilmesinde sakınca olmadığına" karar verilmiş; *Hürriyet İçin* (1952/31) adlı filmde "Filme ilave edilen (*Şahlanan Belde*) isminin çıkarılması ve bu adla bastırılmış olan afişlerin

imha edilmesi" istenmiş; "Filmdeki mevlüt sahnesi ile camide hoca tarafından minberde okunan dua sahnesinin filmin negatif ve pozitiflerinden çıkarılması, çıkarılan bu iki sahnenin (bir an, çok kısa) olarak gösterilmesi, kesilen kısımların ilgili makamlara teslim edilme[si]" şartıyla izin verilmiştir.

Hazreti Ömer adlı senaryoda (Tahir Olgaç, 1952/26) "Ön sözde senaryonun filme alınmak istenmesinden maksad izah edilirken, İslamiyet'in büyük ve adil halifesi Hazreti Ömer'in ahlak ve adalet prensiplerini bir defa daha tebarüz ettirmek istenildiği bu suretle doğru yoldan uzaklaşan veya uzaklaşma ihtimali olan kimseleri ikaz etmek olduğu ifade edilmesi itibariyle Hz. Ömer'in cahiliyet zamanı ile İslamiyet'ten sonraki ahval ve hareketinin filme alınması iktiza ederken senaryoda Peygamber efendimize vahyi ilahi ile Kur'anı Kerim'in keyfiyeti inzalinden de bahsedilerek maksat ve sadded haricine çıkıldığı" görüldüğünden ve "Cebrail Aleyhisselamın hayaleti ile Peygamber Efendimizin Hz Ömer'in eve girme sahnesinde 'Bırakın Gelsin' şeklinde duyulan sesi ve nurani bir hale içindeki elin çocuğu okşaması sahnelerinin tüzüğün 7. maddesinin 4. fıkrası hükmüne uygunsuz bulunduğundan bu sahnelerin tamamen çıkarılmak suretiyle senaryonun filme alınmasında sakınca olmadığına" karar verilmiştir. *Şeyh Şamil*'le ilgili senaryo kararında (1952/46) senaryonun filme çekilirken "Tüzüğün 7. maddesinin 4. fıkrası hükmüne aykırı olmamasına dikkat edilme[si]" şartıyla filme alınmasında sakınca bulunmadığına karar verilmiş; *Kerbela Vakası* (1952/25) adlı senaryonun da "memleketimizde sürüp gelen mezhep mücadelelerini bir tarafa doğru eğmekte bulunduğundan ve memleketin yüksek menfaatlarına uymaması bakımından tüzüğün 7. maddesinin 5. ve 8. fıkralarına mugayir görülmekle" reddine oy birliği ile karar verildiği belirtilmiştir.

Mısır filmi olan *İslamiyetin Doğuşu*'nun (1952/ 22) önce "dublajı yapılmak üzere yurda ithalinde sakınca olmadığına; ancak putları kırma sahnesi ve Kuran'ın ipek bir bohça içinde indiğine dair konuşmaların çıkarılması şartıyla, dublajı yapıldıktan sonra Merkez Film Komisyonumuzca görülmesine" oy birliği ile karar verildiği belirtilir. Oybirliği ile reddedilen sonraki kararın (1952/27) gerekçesinde ise şunlar belirtilmiştir: "Filmde dublajdan sonra da silinmeyen ve umumi havasında mündemiç din propagandası" vardır; "Bu din propagandasının yanında, dinimizin hakikatlerini bizim kabul etmediğimiz şekilde tahrif eden sahneler umumi hissiyatı rencide edici mahiyettedir"; "Filmde İslamiyet'i ilk kabul edenlerden hep köle, çoban, aylak bir adam gibi aşağı sınıf seçilmiştir ki muzır ideolojiye sapma intibaı uyandırmaktadır"; "Keza işkence ve put kırma sahneleri de memleketimizdeki bazı muzır cereyanları teşvik edici ve binnetice emniyet bakımından zararlıdır". Bu nedenlerden dolayı filmin, *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Tüzüğün* 7. maddesinin 4., 5., 6. ve 8. fıkralarına göre yurt dahilinde "oynatılması mahzurlu" görülmüş ve yurda "sokulmamasına" oybirliği ile karar verilmiştir.

Batıl İnanç

Boş Beşik (1952/167) adlı filmde "Çocuğun öldüğü yerde mezarı bulunan annenin mezarının etrafındaki parmaklıklara bağlı olan bez parçalarının sallanışını gösteren sahnenin yerine yalnız beyaz mermer sandukalı mezarın görünme[si]" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

(Boş Beşik Yön.: Baha Gelenbeyi 1952)

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurulları senaryoların yapısına da bakarak çeşitli kararlar vermiştir. Kurullar genellikle senaryoda "zararlı görülen kısımların" tamamen çıkarılmasını ya da bazı sahnelerin "ilavesini" istemişlerdir. Kabul kararlarında da genellikle senaryonun "umumiyet itibariyle zararsız ve filme alınabilecek" nitelikte olduğuna karar verilmiştir. Zaman zaman da "senaryoda görülen gramer hatalarının düzeltilmesi ve film çekilirken geçen konuşmaların açık ve temiz bir Türkçe ile konuşulması" (*Beyoğlu Güzeli*, 1952/178) şartı konmuştur. *Nizamname*'nin herhangi bir maddesine atıf yapılmadan, birçok senaryonun "yetersiz", "değersiz", "karmaşık" bulunduğu ve "senaryo tekniğine" göre yazılmadığına vurgu yapılmıştır. *Bir Film Böyle Çevrildi veya Film Çeviriyoruz* (Nuri Akıncı, 1952/80) adlı senaryo için "anılan senaryoda müstehcen olabilecek sahneler mevcut olmakla beraber, bir film için kafi gelecek mevzuyu ihtiva etmemektedir. Filme alınacak şekilde bir senaryo gönderildiğinde tetkik konusu" yapılacağı belirtilmiş; Semih Evin'in yazdığı *Zoraki Kahraman* (1952/8) için senaryonun "filme alınacak bir değerde olmadığı kanaatine varılmış olmakla beraber *Tüzüğün* 7. maddesine mugayir görülmediğinden filme alınmasında bir mahzur bulunmadığına" ve bazı sahnelerin "çıkarılması" gerektiğine vurgu yapılmış; Sadık Şendil'in yazdığı *Tombul Kovboy* (1952/176) için "senaryonun tam bir film çevirmeye kafi mevzuda ve teknikte görülmediğinden mevzu[nun] iyi bir şekilde işleyip genişletilmek ve senaryo tekniğine göre yazıldıktan sonra tekrar tetkik edilmesine" karar verilmiştir.

İstanbul Yolcuları veya Kayseri Bülbülleri (1952/66) adlı senaryo için şu ifadeler kullanılmıştır. "Bu senaryo mevzu itibariyle çok karışık ve anlaşılmayacak bir şekilde yapılmış bulunduğundan daha derli toplu bir mevzu ihtiva eden ve filme alınacağı şekilde yazıldığı takdirde daha iyi tetkik edileceğinin sahibine tebliğine karar verilmiştir"; *Büyük Keşif* (1952/71) adlı senaryo ise "kafi gelecek teferruatı ihtiva etmediğinden filme

intikal ettiğinde ne şekil alacağı hususunda bir kanaate varılamadığından filme alınacak şekilde daha mufassal bir senaryonun tetkik konusu yapılmak üzere gönderilmesi için senaryo sahibine tebliğine" karar verilmiştir. Vedat Örfi Bengü'nün yazdığı *Dokunulmaz Bu Arslana* filminde (1952/68) mantıksız ve tutarsız sahnelerin düzeltilmesi ve filmin ondan sonra komisyon tarafından tekrar görülmesi istenmiştir. Erkek karakterin "ölümünün anlatılış sahnesi ile Bülent'in bir çadırda ölüş sahnesinde mantıksızlık ve insicamsızlık olduğu gibi mana bakımından da düşüklükler"in bulunduğu ve filmin "daha önce incelenip izin verilen senaryoya aykırı" bulunduğu belirtilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi

Baykuşlar Deresi veya Tek Kollu Canavar (İhsan Nuyan, 1952/64, Senaryo) adlı senaryoya "Anılan senaryo filme çekildikten sonra baş tarafında yazılı ve sesli olarak filmde cereyan eden mekanın tamamen 200 sene evvel meçhul bir diyarda geçtiği ve sırf kötü ruhlu insanlara ibret dersi vermek ve onları doğru yola sevk etmek maksadıyla filme alındığı belirtilmek şartıyla" izin verilmiştir.

İsim Değişikliği

Filmler için isim değişiklikleri hem sansür kurulları tarafından önerilmiş hem de eser sahipleri tarafından talep edilmiştir. Sabahaddin Tulgar'ın (1952/98) yazdığı ve daha önce Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından kabul edilmiş olan *Bay Tekin Afrikada* isimli senaryonun adı, "senaryosunda hiçbir değişiklik yapılmamak şartı ile" isminin *Tarzan İstanbulda* olarak değiştirilmesine oy birliği ile karar verilmiştir. *Ruhsar Dağların Maralı* (1952/33) adlı filmin adı ise Birlik Film Kurumu'nun müracaatı üzerine "*Dağların Kızı*" olarak değiştirilmiştir.

(*Affet Beni Allahım,* Yön.: Şinasi Özonuk, 1953)

KARAR DEFTERİ
1952-1953-1954

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film ve Senaryoların Kontrolüne Dair Karar Defteri 1952-1953-1954]

Karar Defteri 1952-1953-1954'te yerli ve yabancı filmler ve yerli senaryolar denetlenmiştir. 200'e yakın karar içinde reddedilen ya da şartlı kabul edilen filmlere ya da senaryolara gerekçeli ya da gerekçesiz kararlar yazılmıştır. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinden 93 kararda söz edilmiştir. Bu madde içinde 3. fikraya 3 kez, 4. fikraya 4 kez, 5. fikraya 6 kez, 6. fikraya 68 kez, 7. fikraya 3 kez, 8. fikraya 27 kez, 9. fikraya 25 kez, 10. fikraya 4 kez atıf yapılmıştır. Dolayısıyla filmlere ve senaryolara ilişkin kararlarda büyük oranda "umumi terbiyeye ve ahlaka" mugayir denilerek umumi ahlak kurallarına aykırılık bulunmuştur. 6. fikra ile ilgili çoğu kez genel bir uyarıyla 6. fikraya "riayet edilmesi" veya "göz önünde bulundurulması" istemiş ya da bu fikraya dayanılarak sahnelerin çıkarılması istenmiştir.

Müstehcenlik, Çıplaklık

Doğrudan 6. fikraya atıf yaparak bazen bir gerekçe yazmadan ya da bazen fikrayı söylemeden umumî terbiye ve ahlâka aykırı sahnelerin bulunmaması konusunda uyaran ya da bu sahnelerin çıkarılmasını isteyen çok sayıda karar bulunmaktadır. Çok sayıdaki kararda 6. fikranın göz önünde bulundurulması istenmiştir, genel olarak istekleri belirtmek için kararlarda şu ifadelere rastlanmaktadır: "Müstehcen olmamasına dikkat edilmek şartıyla" (*Panayırdaki Cinayet*, Orhan Çağman, 1953/100, *Kaynana*, Hüseyin Peyda, 1953/101); *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fikrasına uyulması ve aynı zamanda "müstehcen olmamak" koşuluyla (*Ruhların Mucizesi*, Ziya Şakir, 1953/130); 6. fikraya uyulması ve "müstehcen olmamak şartıyla" (*Evlat Acısı yahut Günahının Cezası – Hicran,* Avni Dilligil, 1953/218).

Kurul üyeleri şartlı kabul edilen kararlara muhalefet şerhi de yazmışlardır. *Çılgın Bakire veya Ayşe Nurun Rüyası* (Nana Aslanoğlu, 1953/134) adlı senaryo için Millî Eğitim Vekâleti'nden gelen üye "Halk terbiyesine faydalı olmaz düşüncesiyle muhalif" olduğunu belirtmiştir. Kurul ise, filmin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fikrasına uymak şartıyla filme çekilebileceğine çoğunlukla

karar vermiştir. Kurul 6. fıkraya dayandığını belirterek ve gerekçe yazmadan da birçok senaryoyu reddetmiştir. Bunlara örnek olarak şu eserleri vermek mümkündür: *Güzellik Başa Bela veyahut Kadın Avcıları* (Mahmut Alpaçacı, 1953/22, Senaryo); *Kalantorun Karısı* (Vehbi Belgil, 1953/178, Senaryo); *Naylon Ayşe / Acemi Çaylaklar* (Zeki Alpan, 1953/168, Senaryo); *Oyna Kızım Oyna* (Osman F. Seden, 1953/198, Senaryo); *Süt Kuzuları Kız Kolejinde* (Renan Fosforoğlu, 1953/82, Senaryo); *Ana Izdırabı* (Turhan Göker, 1953/237, Senaryo); *Vazife Namus* (Avni Güler, 1953/98, Senaryo); *Beyoğlu Piliçleri* (Yılmaz Batıbeki, 1953/50, Senaryo). Kurul 8. fıkraya dayanarak *Öldürülen Yetime* (Ümit Utku, 1954/2, Senaryo) ve *Taş Kız* (Aydın Arakon, 1953/128, Senaryo) gibi senaryoları reddetmiştir. 6., 8. ve 9. fıkralara göre *Cellat Düğümü* (Orhan Elmas, 1953/179, Senaryo); 6, 8, 9 ve 10. fıkralara göre de *Azap Dünyası* (Adurrahman Conkbayır, 1953/173, Senaryo).

Bu defterde Metin Erksan'ın yazdığı *Çarşambadır Çarşamba* (1953/187) adlı senaryonun çekilmesine "erkek ve kadın hamamlarını ve bu hamamda yıkananları gösteren sahnelerin tamamıyla" çıkarılması koşuluyla onay verilmiştir. Orhan Hançerlioğlu ve Ferdi Öner'in yazdığı *Altı Ölü Var / İpsala Cinayeti* adlı filmin ise şu koşullarda gösterim izini alabilmiştir. Kararda (1953/ 226), "Ev sahibinin kızı Fatma'nın [...] yatak odasına girip şurayı burayı aradıktan sonra karyolaya yaklaşıp yastığı kaldırdığı zaman altında duran 'Kirli…' bezleri kaldırıp göstermesi sahnesinin", "Fatma'yı dağa kaçırıp oynatan erkeklerin, onun çıplak bacaklarına, kıvrak hareketlerine, bu erkekler içinde bazı şahısların, şehveti tahrik edici şekilde Fatma'ya bakışlarını gösteren sahnelerin, filmin gerek negatif gerekse pozitifinden çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur görülmediğine ekseriyetle" karar verildiği belirtilir.

Kırk Gün Kırk Gece (1953/246) adlı film için "filmin baş tarafındaki mutfak sahnesinde Dümbüllü rakı içerken kayınvalidesinin gelip (Ne içiyorsun?) diye sormasından sonra kayınvalidesinin Dümbüllü'nün kucağına oturmasından itibaren o sahnenin sonuna kadar olan kısmın", "Nimet Alp'ın dansında belden aşağı birinci planı gösteren sahne ile diğer danslardaki belden aşağı gösteren birinci plan sahnelerin filmin negatif ve pozitifinden kesildikten sonra adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir" (Millî Eğitim Vekâleti'nden gelen üye "Halk eğitimi konusunda faydasız gördüğüm için muhalifim" diyerek şerh düşmüştür).

Osman F. Seden'in yazdığı *Kaatil* (1953/244) filmi için alınan kararda "randevucu Necla'nın evinde Necla odadan çıkıp salondaki misafirleri dağıttıktan sonra iskambil falı açtığı sahneye kadar olan kısmın" ve "Necla'nın evindeki alaturka danslı eğlence sahnesinin sonuna kadar olan kısmın çıkarılması ve bu kısımlara ait negatif ve pozitiflerin ilgili makama teslim edilmesi şartıyla mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir." *Aşk ve İntikam* (Ümit Aslan Utku, 1953/123) adlı senaryo "Cüneyt'in evinde Seval'in namusunu kirlettiği geceki Seval'i öpmesi, şehveti tahrik edici bir mahiyet almamak ve Serap'la arkadaşlarının barda çalıştıkları zaman müşterilerle aralarında geçen sevişme sahnelerinin müstehcenliğe kaçmaması" şartıyla çoğunlukla kabul edilmiştir.

Mıstık Kovboylar Kralı (Memduh Ün & Orhan Elmas, 1953/130, Senaryo) adlı

eserde "rastlanan 'Beyaz kadın tüccarları' tabir ve sahnelerinin kapalı geçmesi ve *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde bulundurulması şartıyla filme alınmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". Aynı yıl eser sahipleri isim değişikliği için başvuru yapmış ve *Mıstık Kovboylar Kralı, Üç Baba Torik* adını almıştır. Yine aynı yıl 255 sayılı yeni bir kararda şöyle yazmaktadır: "Mıstık denilen adamın Kızılderili kadınlar eline esir düştüğü ve Kral ilan edildiği zaman kadınların başı bulunan kadınla çimenler üzerinde birbirlerini gıdıklarlarken kadının yere uzanmasında birinci plandan, bacaklarının arasını ve donunu gösteren sahnenin negatif ve pozitifinden kesilip alakalı makama teslim edilmesi şartı ile mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir". Tekin Akmansoy'un yazdığı *Kaderin Mahkûmları* (1953/190) adlı film için "Kaçakçılar reisi Turan'a sevdiği kadının 'Ben seni yola getirmesini bilirim' diyerek eteğini sıvayıp bacağını gösteren sahne bir an görünecek ve geri kalan kısım kesilecektir" kararı verilmiştir.

Oğuz Özdeş'in yazdığı *Gecekondu Yosması* (1953/65) adlı senaryonun "senaryodaki konuşmaların ve sevişme sahnelerinin ahlaka uygun şekilde düzeltilmesi ve filme çekilirken *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde bulundurulmak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile" karar verilmiş; Sezai Solelli'nin yazdığı *Ölüm Korkusu*'nda (1954/3) "Bar sahnelerinde oynanan dansların birinci plan göstermemek ve fazla açık olmamak", "Cezmi'nin Ağabeyi Sami'yi aramak için bara gittiğinde locaları gezerken localarda görülen sahnelerin müstehcen olmamak", "Sami'nin kirlettiği Nermin'in Sami'den nefret edip Zonguldak'a gidişini, bir öğretmen olarak değil, oradaki herhangi bir şirket memuru sıfatında göstermek" şartıyla eser oy çokluğu ile onaylanmıştır.

Ş*aban Miras Peşinde veya Yağma Hasan'ın Böreği* (Orhan Erçin, 1953/66) adlı senaryo için üst üste çeşitli uyarılar alarak ve ilgili fıkralara atıf yapılarak kararlar verilmiştir. "Adı geçen senaryonun filme çekilmesinde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde bulundurulmak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına" oy birliği ile karar verilmiş; ancak daha sonra, "Sözü edilen filmin evvelce tasdik edilen senaryosunda koşulan şarta riayet edilmeyerek çevrilmiş olduğu müşahede edildiğinden, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmü gereğince umumi terbiyeye, ahlaka ve milli duygularımıza aykırı görülmüş bulunmakla halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna ittifakla karar verilmiştir" (1953/245). Senaryo tekrar incelenmiş ve yeni bir karar daha verilmiştir: "Mezkûr filmin umumi havasındaki müstehceniyeti vücuda getiren ve şehveti tahrik edici mahiyette görülen birinci plan açık ve çıplak dans sahnelerinin, yukarıda bahsedilen fıkra hükmü dikkate alınarak adaba, umumi terbiyeye ve milli hislerimize uygun bir şekilde yeniden çevrildikten sonra tekrar kontrol edilmesine ittifakla karar verilmiştir" (1953/250).

Avni Dilligil'in yazdığı *Namus Mahallesi / İffet* (1953/63) için "Adı geçen senaryodaki konuşmaların daha dikkatli yapılması ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde bulundurulmak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". Ardından eser sahibinin başvurusu üzerine adı *Mahallenin Namusu – İffet* olmuştur (1953/204). Senaryoya ilişkin

1953/225 no'lu kararda: "Afet adındaki kadının Saffet Bey'in evine gelirken garajda duran bir arabanın ön çamurluğuna ayağını koyarak bacaklarını göstermesi ve hizmetkarın bu bacaklara bakıp 'Mala bak mala' diyen sözünün ve bacak gösterme sahnesinin", "Bilal'in Afetlerin evine girerken Afet'in Bilal'e 'Gel bili bili' dediğini gösteren sahnenin" kısaltılması şartıyla izin verildiği belirtilir. *Zıd Kardeşler Polis Hafiyesi* (1953/256) adlı film "Leyla Nil ismindeki rakkasenin Yalova'daki havuz başı dansından evvel gazinonun içinde yaptığı dans sahnelerinden, belden aşağı birinci plan gösteren kısımların, negatif ve pozitiften kesilerek ve alakalı makama teslim edilmek şartı ile mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur görülmediğine ekseriyetle karar verilmiştir." Millî Eğitim Vekâleti'nden gelen temsilci "Halk terbiyesine faydasız gördüğüm için muhalifim" şerhini düşmüştür. *Sevgi Yolunda* (Kemal Emin Bara, 1953/25) adlı senaryo için verilen kararda, "plaj sahnelerinin müstehcen" olmaması istenmiştir. 8. fıkraya dayanılarak reddedilen *Düşmeyen Kız veya Namuslu Fahişe* adlı senaryonun (Faik Türkmen, 1953/206) ismi bir sonraki başvuruda "Düşmeyen Kız veya Demokrasiye Hasret" olarak değiştirilmek istenmiş; ancak yeniden incelenen senaryo 6. ve 8. fıkralara göre yine reddedilmiştir (1953/263).

Un caprice de Caroline chérie (1953/94) adlı film *Nizamname*'nin 15. maddesine göre incelenmiş ve "Karolin'in banyoda yıkanırken ani olarak ayağa kalktığı sırada göğüslerini ve diz kapaklarına kadar vücudunu gösteren sahnenin ve aynı sahnenin devamı olan aynada bütün vücudunu çıplak olarak gösteren sahnenin; Karolin'in trampetçi çocukla elbisesini değiştirdiği sahnede memesinin gözüktüğü kısmın; Generalle Karolin'in çıplak olarak yatakta yattıkları sahne ve Karolin'in yataktan kalkarak pencereye gidişine kadar olan sahnenin; Generalle Kontesin çırılçıplak yattıklarını gösteren sahnenin; (tek tek sahne numaraları verilerek) galiz ve müstehcen manzaraların; 12. bölümdeki 409. sahnenin I. plan öpüşme sahnesinin; yukarıda 6 madde halinde zikredilen hususların filmden tamamen çıkarıldıktan sonra filmin tekrar görülmesine" oy birliği ile karar verilmiştir. Sartre'ın yazdığı *La. P. Respektueuse*'den uyarlanan *Bir Fahişenin Izdırabı* filmi (1953/59) için önceki kararla uyumlu ret kararı verilmiştir. "Adı geçen film hakkında İstanbul Film Komisyonu'nun verdiği kararın muvafık görüldüğüne ve filmin yurda sokulmamasına oybirliği ile karar verilmiştir".

Argo

Kin (Turgut Etingü, 1953/182) adlı senaryoda "Anam avradım olsun, ulan ölüsü kandilli ve ulan'" ifadelerinin; Namık Kılıçoğlu'nun yazdığı *Çile Bülbül Çile*'de (1953/119) "İtme Ulen (Ulan)" ifadesinin ve Orhan Elmas'ın yazdığı *Yolculuk Var (*1953/165) adlı senaryoda "Ulan" kelimesinin çıkarılması şartıyla filmlerin çekilmesine izin verilmiştir.

Cinsel Kimlikler

Tahir Olgaç'ın yazdığı *Kan Kardeşler* filminde (1952/207) "Filmdeki iki komik adamın misafir kaldıkları evde bir yatakta yattıklarını gösteren sahnelerin tamamıyla çıkarıldıktan sonra mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasına sakınca olmadığına ekseriyetle karar verilmiştir".

İdeoloji ve Siyaset

Esen Tepe'de (Muvaffak İhsan Garan, 1953/149, Senaryo) "Cumhuriyet'in ilanından sonra 116. sahifede 148. sahnede

Zehra ile Ahmed'in birleşip el ele verip gidişlerini gösteren sahneden sonrası günlük politikayı ilgilendirdiğinden dolayı ve vatandaşlar arasında Emniyet ve nizamı bozacak ve ikilik doğuracak tepkiler yaratması ihtimali mevcut bulunduğundan tamamen çıkarılması şartı ile" esere izin verilmiştir. Zeki Alpan tarafından yazılıp filme alınmak istenen *Işık Hasreti* isimli senaryo ise komisyonca incelenmiş, "Adı geçen senaryodan politikayı ilgilendiren kısımların tamamen çıkarıldıktan sonra tekrar tetkikine" oy birliği ile karar verilmiştir (1952/212). Lütfi Ressamoğlu tarafından yazılan *Ben Masumum* (1953/78) adlı senaryodaki "Leyla'nın babası Halil Bey'in dokuma fabrikası ve iflas etme işlerinin tamamen ticari bir mahiyet taşıması ve zararlı ideolojilere sapmaması şartı ile adı geçen senaryonun filme çekilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". Seyfi Havaeri'nin yazdığı *Zafer Güneşi* (1953/135) adlı filmin "başında ve Nato sergisinden alınan ve 'orak çekiç' işaretinin oklarla istila ettiği sahnenin çıkarılması" istenmiştir. Orhan Elmas'ın yazdığı *Yolculuk Var* (Orhan Elmas, 1953/165) adlı senaryodan ise "Şeyh Sait" adının çıkarılması ("kelimelerinin çıkarılması şartıyla") istenmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Cevat Fehmi Başkut'un yazdığı *Soygun* (1953/184) için verilen kararda: "14.4.1952 gün ve 49 sayılı karar gereğince senaryonun altıncı sahifesindeki İsmail'in kanun ve adalet aleyhindeki konuşmalarının çıkarılması istenildiği halde, filmde mevcut olduğu görüldüğünden filmden tamamen çıkarılması", "Gardiyan'ın kıyafetinin ıslahı ile zamanın gardiyan üniformasına uydurulması", "Senaryonun 54. sahifesinden itibaren filme alınmamış kısımların alınması şartı ile" yeniden kontrol edilmesine çoğunlukla karar verilmiş, ancak üyelerden biri filmin senaryoya uymaması nedeniyle 'ilaveler ve noksanlar bulunduğundan' muhalif olduğuna dair şerh düşmüştür."

Çeşitli kararlarda suç işlemeye özendiren eylemlerin çıkarılması istenmiştir. T. Firiştuğ'un yazdığı *Beyoğlu Güzeli*'nde (1953/54) "Ermiyone'nin intiharını çok cazip gösteren ve taklide yol açacak tesiri olması melhuz bulunan intihar sahnesinde kızın zehir şişesini eline aldığı sahneden sonra hemen elinin titrediği sahneye geçilmesi ve aradaki kısmın kesilmesi şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". *Zafer Güneşi* (1953/135) adlı film için verilen karada ise "Cephaneliğin basılışında bıçakla öldürme sahnelerinden sonra denizde boğma sahnesinin çıkarılması ve öldürme sahnesinin bir an geçmesi şartı ile adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına" oybirliği ile karar verildiği belirtilir.

Şinasi Özonuk tarafından yazılıp filme çekilmek istenen *Felaket Yolu* (1953/7) isimli senaryonun komisyonca tetkik edildiği belirtilerek, "Senaryonun baş tarafında baba ile oğul arasındaki münasebetler aile hayat mefhumumuza ve […] *Nizamname*'nin 7. maddesine uygun olarak filme intikal etmemesi ve umumiyetle adı geçen Tüzük'ün 9. fıkrasına mugayir bir hava bulunmaması şartıyla filme alınmasında bir mahzur olmadığına" oybirliği ile karar verildiği belirtilir. *Sevgi Yolunda* (Kemal Emin Bara, 1953/25) adlı senaryo için, "Cemil isimli şahsın hapishanedeki hayatının cazip gösterilmemek şartıyla filme çekilmesinde sakınca bulunmadığına oybirliği" ile karar verilmiştir. *İki Kardeştiler veyahut Siyah Eldivenli Adam* (Orhan Erçin, 1953/197) adlı senar-

yo için ise "Senaryodaki çete reisi olan ve zengin bir adam olan Temel'in çocuğunu cami avlusuna terk ettirmesindeki sebep meşkûk bırakıldığından bu cihetin açıklanması; keza senaryoda, yapılan kaçakçılığın metodik değil kapalı geçmesi, kaçakçıların bu yoldaki kazançlarının gıpta çekecek şekilde gösterilmemesi, adam öldürme sahnelerinin mümkün mertebe azaltılarak gereken tadilat ve tashihat yapıldıktan sonra mezkûr senaryonun tekrar incelenmesine" karar verilmiştir. Talat Artemel'in yazdığı *Can Yoldaşı* filminde (1952/208) "Ali Reis'in işlediği bütün suçların en sonunda cezasız kalmadığını anlatacak şekilde gerekli tadilat yapıldıktan sonra filmin tekrar kontrolüne"; *İntihar*'da (Ali M. İpar, 1953/52, Senaryo) "cinayet vakalarının suç işlemeye tahrik edici olmaması ve cinayet sahnelerinin kapalı ve kısa olması şartıyla"; *Hiyanet*'de (Besim Tecer, 1953/131, Senaryo) "Adı geçen senaryodaki idam sahnesi ile senaryonun 45. sahifesindeki İzmit iskelesinde cereyan eden, Adnan'a karşı yapılan hakaret sahnesinin çıkarılması" şartıyla; *Balıkçı Güzeli*'nde (Baha Gelenbevi, 1953/275) "Filmin ilk sahnesinde casus olarak yakalanan Külahlı şahsın, Padişahın emriyle başının kesilip gövdesinden ayrıldığını gösteren kısmın, negatif ve pozitifinin ilgili makama teslimi" şartıyla; *Kanlı Duvak*'ta (Selahattin Moğol, 1953/62, Senaryo) "öldürme sahnelerinin tafsilatlı olmaması ve suç işlemeye tahrik ve teşvik edici olmamak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına" karar verilmiştir.

Uyuşturucu Madde

İstanbul Canavarı adlı senaryoda (Çetin Karamanbey, 1953/41) "Eroin imalini, alım satımını ve teslimatını gösteren sahnelerin mümkün olduğu kadar kapalı olarak filmde yer alması" istenmiş; *İnkılap Çocuğu Şehit Kubilay*'da (1953/92) "Tekkede esrar kabağı çekilen sahnede kabağı ilk çeken şeyhe verilişinden semaverin üzerinde çaydanlığın görüldüğü sahneye kadar olan esrar çekme kısmının çıkarılması" talep edilmiştir. Peyami Safa tarafından yazılıp filme çekilmek istenen *Cingöz Recai - Beyaz Cehennem* (1952/214) adlı senaryo komisyonca incelenmiş ve "Kaşkol Ziya'nın adam öldürme sahnelerinin korkunç ve seyirciye dehşet verici şekilde olmaması, af kanunundan kurtulduğunun lüzumsuz yere tasdik edildiğini bildiren sözlerin çıkarılması, Eroin kaçakçılığının ve eroincilerin bulunduğu sahnelerin birinci planda tebarüz ettirilmeden sadece vaka olarak geçirilmesi ve seyirciye eroinin keyif vericiliği ve kaçakçılığı şekli üzerinde bilgi verici sahnelerin bulunmaması; Eroin imal eden ve intihar eden kızın üniversite Kimya fakültesinden değil, lalettayin bir şahsiyet olarak gösterilmesi şartıyla" adı geçen senaryonun filme alınmasında bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. *9 Nolu Oda* (Renan Fosforoğlu, 1953/73, Senaryo) adlı senaryoda, "eroin ve eroin kullanma sahnelerinin tamamen çıkarılması" şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Hicri Akbaşlı'nın yazdığı *Zehir Kaçakçıları* (1953/11) adlı filmde ise, "filmin ismindeki 'Zehir Kaçakçıları' adının altındaki Eroin kelimesinin kaldırılması"; "Eroin kaçıracak emekli diplomatın [ismine eklenmiş olan] 'Bulgar' ve [..] kelimelerinin kaldırılarak yalnızca Diplomat kelimesinin kullanılması"; "Eroin karşılığı alınan paraların rakamlarının zikredilmemesi"; "Öldürülen Kimyager Agah'ın gömülme sahnelerinin çıkarılması"; "Filmin Türk Polisine ithaf yapmasının kaldırılması" biçiminde sayılan beş maddenin "filmin negatif ve pozitiflerinden çıkarıldıktan sonra" gösterilmesine izin verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Orhon M. Arıburnu'nun yazdığı *Kanlı Para* (1953/37) filmi için "Havadan para düştüğü andan çocukların boğuştuğu sahnenin tamamen" ve "vapurdaki cambaz çocuğun 'Abla ne yaparsın ekmek parası' sözünün" çıkarılması istenmiş, zikredilen hususların filmin "negatif ve pozitiflerinden çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına" oy birliğiyle karar verilmiştir. Hamdi Değirmencioğlu tarafından yazılıp filme alınmak istenen *Çılgın Kız* (1952/213) isimli senaryo ise komisyonca incelenmiş, "adı geçen senaryodan, köylü ile şehirli arasında fark ve ikilik yaratan söz ve hareketlerin tamamen çıkarıldıktan sonra" filme alınmasında bir sakınca olmadığına hükmedilmiştir. Benzer biçimde Semih Evin'in yazdığı *Suçlu Benim* (1953/44) adlı senaryonun diyalog listesindeki "çocuğun 'Ekmek parası ne yapalım' sözünün filmin negatif ve pozitiflerinden çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına" oy birliği ile karar verilmiştir. Ömer Aykut'un yazdığı *Anne Kalbi - Köprüaltı Çocukları* (1953/28) adlı filmden ise, "Köprü altında çocukların gece yatmaya hazırlanmasını gösteren" sahnenin; "Pendik'te duvar ve ağaçlardan gazinoyu seyretmelerini gösteren" sahnenin "filmin negatif ve pozitiflerinden tamamen çıkarıldıktan sonra" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

Para ve Para Miktarı

İstanbul Canavarı adlı senaryo (Çetin Karamanbey, 1953/203) için verilen kararda, "Mezkûr filmin ortalarında Çamur Şevket'in alkolik eczacıya 'Bu işi yap bir sefer için beş bin lira alacaksın' sözünden 'beş bin lira' kelimesinin", "Tayyareden vapura eroin atılması sahnesini akim kalmasını müteakip çete efradının gelip patrona vaziyeti anlattıklarında patronun kızarak 'Bu işi de berbat ettiniz, elli bin lira kaybettim' sözlerinden 'elli bin lira' kelimesinin", "Çete reisinin köşkünün balkonunda metresi Sevim'e 'Bu sefer muazzam servet elde edeceğiz, Avrupa'ya kaçacağız' sözlerinden 'muazzam servet' kelimesinin de çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur olmadığına" oybirliği ile karar verilmiştir denir. Tekin Akmansoy'un yazdığı *Kaderin Mahkûmları* (1953/190) filminde ise "Kaçakçılara para tevzi edilirken masadaki paraların görünmesinden gayri diğer sahnelerin yani paraların tevzi şeklini ve adetlerin sayılmasını gösteren kısımların ve Hasan adındaki şahsın verilen parayı azımsayarak itiraz ettiğini anlatan sahneye kadar tamamen çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Namık Kılınçoğlu'nun yazdığı *Aramızda Yaşayamazsın* (1954/7) filminde "Casus şebekesinin elemanlarından Cem adındaki şahsın, planları getiren Ressam Ali'ye hizmetine mukabil destelerle para verişini gösteren sahnenin, negatif ve pozitiften kesilerek ve ilgili makama teslim edilmek şartıyla" mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir. *Katil* (Osman F. Seden, 1953/145) adlı senaryoda ise "Kemal'in Süleyman Bey'le ve fabrika muhasebecisi ile yapılan tesisat bedelinin alınmasına dair aralarında geçen konuşmaların *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrasına riayet edilmesi" istenmiştir. *Gece Açan Güller*

Barı (Turgut Etingü, 1954/6, Senaryo) adlı eserde "Senaryonun filme intikali sırasında, hileli yollarla gayri meşru olarak elde edilen kazançların iktisap şekli bütün teferruatıyla gösterilmemek ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası göz önünde tutulmak şartıyla" mezkûr senaryonun filme alınmasında mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.)

Genel olarak güvenlik konularıyla ilgili (daha çok asker, jandarma, polis gibi kolluk kuvvetleriyle ilgili) kararlar bu yılların defterlerinde daha çok yer almıştır. *Başı Ezilen Yılan*'da (Turhan Göker, 1953/236) "Sözü edilen senaryonun, 1110 sayılı Yasak Bölgeler Kanunu hükümlerine riayet edilmek ve senaryonun konuşmaları içinde geçen 'Millî Emniyet' tabirinin çıkarılması" şartıyla; *Kahraman Denizciler*'in ise (Alp Kum, 1953/79, Senaryo) "Adı geçen senaryo filme çekilirken 1110 sayılı Askeri Yasak Bölgeler Kanunu'nun ilgili maddesi hükümleri göz önünde bulundurulmak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına" karar verilmiştir.

Çetin Karamanbey tarafından yazılan *İstanbul Canavarı* (1953/41) adlı senaryonun "baş tarafin[a] Polise ithaf yazısının konmaması", "Şube müdürü ile Polis ve Komiserin konuşmasında laubaliliğe ve meslek terbiyesine uymayan hal ve konuşmaların bulunmaması" ve "Polis kadrosunun azlığından bahseden sahnenin kaldırılması" istenmiştir. *Silah Sesleri*'nde (Berç Güler, 1953/80) "Senaryonun baş tarafındaki Türk Polisine ithaf yazısının çıkarılması şartıyla"; *Meş'um Arkadaş*'ta (Celal Balkır, 1953/69, Senaryo) "Polisi kötülemekte olan sözlerin ve Hadiye ile Muhsin'in arasında geçen 253 ve 254. sahnelerdeki konuşmaların senaryodan tamamen çıkarıldıktan sonra filme çekilmesinde" sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Katil* (Osman F. Seden, 1953/145) adlı senaryoya "Kemal'in hapishaneden kaçması ve bundan sonraki sahnelerin Polisin memleket emniyetinin haysiyet ve şerefini kıracak şekilde filme aksetmemesi, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına riayet edilmesi" ve "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde bulundurulmak şartı ile" onay verilmiştir. *Ölüm Saati* (1953/265) adlı senaryo için ise, "İki polis memurunun, katilin yakalanmasıyla; 'Bunun ucunda bize de ikramiye vardır muhakkak' tarzındaki konuşmalarının çıkarıl[ması] şartıyla" karar verilmiştir.

Meslekler

Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar (Osman F. Seden, 1953/239) adlı senaryo için "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet edilmek ve senaryonun mevzuunda geçen doktorluk şeref ve haysiyeti rencide edilmemek şartı ile" onay verilmiştir. *Ölüm Korkusu* (1954/3) (Senaryo, Sezai Solelli) adlı eserde "Sami'nin kirlettiği Nermin'in Sami'den nefret edip Zonguldak'a gidişini, bir öğretmen olarak değil, oradaki herhangi bir şirket memuru sıfatında göstermek" şartıyla oyçokluğu ile onaylanmıştır.

Milli Duygulara Mugayir Bulunan: Milletle, Türklükle, Devletle ve Tarihi Kişiliklerle İlişkili Konular, Başka Devletler

Sansür kurulları "bize özgü olan değerler" konusunda da dikkatli davranmış, bun-

lara uygun olmadığını düşündüğü filmlere sansür uygulamıştır. Örneğin Zeki Alpan tarafından yazılıp, İstanbul Film Kurumu tarafından filme çekilmek istenilen *Nasrettin Hoca veya Nasrettin Hocanın Papuçları* (1953/171) isimli senaryo Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiş ve "Nasrettin Hocanın şahsiyeti ve esprilerine herhangi bir nakise [kusur, ayıp, noksanlık] getirilmemesi şartı ile adı geçen senaryonun filme çekilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". Aynı film için daha sonraki bir kararla (1953/248) filmin adı, film şirketinin başvurusu üzerine *Nasrettin Hoca ve Timurlenk* olarak değiştirilmiştir. *Nasrettin Hoca İstanbul'da* (Oğuz Özdeş, 1953/8) adlı senaryoya da "Nasrettin Hoca gibi millileşmiş bir tipin bir karikatür haline gelmemesine itina edilmesi şartıyla" izin verilmiştir. Faik Türkmen'in yazdığı *Nasrettin Hoca* (1953/170) adlı senaryodan ise, çeşitli sayfalarda işaretlenmiş kısımların çıkarılması istenmiş ve "Nasrettin Hoca'nın şahsiyeti ve esprilerine herhangi bir nakise getirilmemesi" şartıyla onay verilmiştir. Melih Başar'ın yazdığı *İnkılap Çocuğu Şehit Kubilay* (1953/31) adlı film için ise, komisyon filmin "birçok noktalardan senaryoya uyma[dığını]"; "Gerek umumi hususunda, gerek filme alınan aşk sahnelerinin teferruatıyla 'İnkılap Şehidi vasfını' ve değerini ifade" edemediğini; "Askeri Mahkeme, emir erinin durumu, vaka mahalline giden müfrezenin harekatı" gibi şeylerin "askeri nizam ve esaslara" uymadığı ve "ciddiyetini" kaybettiğini, bu sebeplerle de filmin "bazı sahnelerinin kesilmesi ve bazı sahnelerin ilavesi suretiyle ıslahından sonra tekrar görülmesine" karar verilmiştir.

Faik Türkmen ve Faruk Kenç tarafından yazılan *Dumlupınar Şehitleri veya Denizaltı Kahramanları* adlı senaryonun "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir" (1953/176). İsminden "Dumlupınar Şehitleri"ni çıkararak sadece *Denizaltı Kahramanları* olarak tekrar kurula başvurulan senaryo için bir daha karar verilerek (1953/207), "bu haliyle yine, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası hükmüne uyularak filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna" oybirliği ile karar verilir. 23.11.1953 tarihli ve 241 Nolu kararla daha önce iki defa reddedilmiş olan senaryo hakkında "sahibinin verdiği" dilekçe üzerine ret nedenlerinin kararda sıralandığı belirtilir. Bu nedenler arasında şunlar vardır: "Senaryo tamamen Dumlupınar faciasından mülhem olarak yazılmış olup (batan ve bir daha çıkarılamayan, Denizaltı mürettebatının feci durumunun belirtilmesi ile) menfi psikolojik tesir icra etmekte ve askeri personel üzerinde maneviyatı kırıcı durumlar yaratmaktadır", "Her an gelişen ve her sahada tekâmül eden Donanmamızın temel personelinin kabiliyetsiz olduğu zehabını uyandırmaktadır. Mesela, (Deniz Kuvvetlerimizde en iyi dalgıcın bir yedek subay olması ve bunu telmih eder konuşmaların bulunması)", "Askeri ve mesleki terimler yersiz ve dikkatsiz olarak kullanılmıştır", "Film, yasak bölge içinde çekilmek istenmiştir", "Senaryo[nun] umumi havası ile Deniz Kuvvetlerimize rağbet ve itimadı azaltacak şekilde halk üzerinde menfi propaganda icra etmekte olduğu görülmüştür. Yukarıda belirtilen mahzurların giderildikleri, ordu nizam ve bilhassa Deniz Kuvvetlerimizin yüksek kabiliyet ve mesaisi tam manasıyla belirtildikten ve eserde ele alınan mevzuya Dumlupınar hadisesiyle alakalı olmayan başka münferit bir vaka edası verilerek yazıldıktan sonra adı geçen senaryonun tekrar tetkikine ittifakla karar verilmiştir".

Keloğlanla Gülmez Sultan'da (Turhan B. Göker, 1953/99) senaryo "masal mahiyetini taşıdığından metindeki Türklüğe ait konuşmaların çıkarılması" şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. Sami Ayanoğlu'nun yazdığı *Gizli Yara*'da (1953/ 90) bazı sahnelerin çıkarılması istenirken bir de öneri yapılmıştır: "Balıkçıların balığa çıktıkları zaman koro halinde söyledikleri şarkı milli ve mahalli mahiyette görülmediğinden bu şarkının çıkarılmak yerine mahalli ve münasip bir hava konulması" istenmiştir. *Şart* (1952/219) adlı filmden "Dansöz Nazan'ın oyun oynarken göbeğinin üzerinde görülen ay yıldız sahnesinin çıkarılması" talep edilmiştir. Daha önce 1 ve 10. fıkralar ile reddedilen 1952 tarihli *Aşkı İcat Eden Kadın* adıyla getirilen *La donna che inventò l'amore* (Ferruccio Cerio) filminin sahibinin itirazı üzerine *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 17. maddesine göre film incelenmiş ve diyalog listesinde yer alan (sayfa belirterek) bazı sözlerin çıkarılması istenmiştir: "Türk kadınlarından hoşlanmamışsınız sözlerinden 'Türk' kelimesinin", "Türkiye ile Harp olacak sözlerinin" ve bazı sayfalardaki konuşmaların tamamen çıkarıldıktan sonra sözü edilen filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir (1953/242). Bu karara Millî Eğitim Vekâleti'nden gelen üye "İtalyanca bilmediğim için müstenkifim" diyerek şerh düşmüştür.

Müttefiklerinizi Tanıyınız adlı haber/belge filmde "NATO memleketlerini birbirine tanıtmak ve yakınlaştırmak maksadıyla aza memleketlerin her birinde çekilerek keza bütün aza memleketlerde gösterilecek olan filmin" senaryosu Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilmiş; "Bu senaryonun filme alınırken Türk kadınının serbestiyete kavuştuğu, erkeklerle aynı hukuka, bu meyanda mebus seçme ve seçilme haklarına malik olduğu, Türkiye'nin modern hukuk ahkamını kabul ettiği hususu ile Türkiye'nin muhtelif medeniyetlerin beşiği olması dolayısıyla birçok tarihi zenginliklere ilaveten tabi güzelliklere de malik olduğu ve bir Turizm memleketi bulunduğu ve birçok tarihi abidelerinin mevcut bulunduğu hususlarının belirtilmek suretiyle senaryoya idhal edilmesi", "Senaryonun baş tarafında geçen muhtelif milletlere ait ordular gösterilirken 'Barbar' kelimesiyle hangi milletin kastedildiği anlaşılamadığından bu kelimenin çıkarılması" şartıyla bir sakınca olmadığına karar verilmiştir (1953/185).

Feridun Fazıl Tülbentçi'nin yazdığı *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor* filmi için (1953/10) "Yavuz'un İran Şahı'na yazılmasını emrettiği ve dikte ettiği mektuba ait kısmın 'Bayındirileri perişan ettikten sonra' kelimesinden sonraki mektuba ait parçası çıkarılacak", "Yavuz'un sözleri Şah mektubu okurken de işitiliyor. Şah mektubu okurken işitilen bu sözler çıkarılacak ve mektup söz kısmı olmadan okunacaktır", "Şah mektubu okuyup yere atıyor, yere atma kısmı çıkarılacak", "Şah bu suretle üç defa mektup alıp okuyor, her seferinde namelerin muhteviyatı Yavuz'un konuşması şeklinde duyuluyor. Bu sözler ve Şah'ın mektupları yere atması kısımları çıkarılacak (Buna ait kısımları sahife 44'de de vardır)", "Şah (hırka, kuşak, misfak, asa, .. Selim bu hediyeleriyle (bize) sen sonra buna) diye olan kısım çıkarılacak", "Yavuz: (Paşam bu ne küstahlıktır. Şeyh oğlu ... var bunu git bildir) bu kısım çıkarılacak", "Yavuz: Alın bunu ... yaz ... İsmail Bahadır ... (Sen benim hududu memalikim… hile ve hud'adan başka bir şey bilmez misin) parantez içindeki kısım çıkarılacak", "(Seni çok korkutmamak ... vaz geç) şeklindeki mektup

kısmı çıkarılacak. Şah mektupları okurken sözler duyulmayacak", "Şah: Sultanımız nerede öyle ise? (Yoksa korkusundan gelemiyor mu?) parantez arasındaki kısım çıkarılacak", "Osman: Merak buyurma Şahım ... mutlaka gelecek ... (ve zaman kendine gösterecektir. Korku bahsine gelince...) parantez arasındaki kısım çıkarılacak (filmin negatif ve pozitiflerinden tamamen çıkarıldıktan sonra uygun olacağına dair karar verilmiştir)".

Şahinler Diyarı Gaziantep (Ümit Aslan Utku, 1953/76) adlı senaryo ise "filme alınma işinde tarihi hakikatler tahrif edilmemek ve halen dostumuz olan Fransız milletinin hislerini rencide edecek sahneler bulunmamak şartıyla" onaylanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk

Nizamname'nin 7. maddesinin 3 ve 6. fıkralarına göre reddedilen senaryolardan biri *İnkılap Güneşi*'dir (Orhon Arıburnu & Semih Evin, 1953/257). Konu hassasiyeti nedeniyle sansür kurulu üyeleri arasında uzman üyeler de yer almıştır. Fikirlerinden yararlanmak için Merkez Film Kontrol Komisyonuna davet edilen Ankara Üniversitesi'nden Profesör Bedreddin Tuncel, İnkılap Enstitüsü'nden Profesör Faik Reşit Onat ve Devlet Tiyatrosu'ndan Rejisör ve Aktör Şahap Akalın'ın katılımıyla senaryo incelenmiş ve sonuçta; aslında bir "senaryo taslağı halinde bulunan bu eserin mevzuun azamet ve ulviyetiyle mütenasip bir hüviyet taşımadığı ve o sanat kudreti ve edebi muvaffakiyetten mahrum bulunduğu"; "filme intikali halinde de zaten henüz tesiri taze olan bu konunun heyecanını ve gerektirdiği sanat yüksekliğini veremeyecek bir değer taşıyacağı ve en muvaffakiyetli şekilde dahi çekilse [bile] kifayetsiz, aciz ve noksan kalacağı", "bu sebeple de Atatürk konusunda bütün bir milletin dahi dünyanın duyduğu engin heyecan ve derin hisleri ifadeden aciz kalıp milli duyguları rencide edeceği"; "Aynı zamanda konuların şümulü itibariyle de dost devletleri rencide edecek hale düşmesi ihtimali de bulunduğu kanaatine varılarak", *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 3 ve 6. fıkralarına göre filme alınmasının mahzurlu olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir (kararda üç konuğun da imzası yer almaktadır).

Atatürk'le ilgili bir başka senaryo ise *Ebedi Meşale*'dir (Ziya Şakir, 1953/151). Bu senaryo için kurul şu değerlendirmeleri yapılmıştır: "Film evvelce Atatürk'ün sağlığında çekilmiş aktüalite veya arşiv için hazırlanmış otantik filmlerin ilavesiyle çekilirse, ayrıca temsil vazifesi olan artistlerin çevireceği kısımlarla bile hakiki filmler birbirine uymayacak ve karışık münasebetsiz bir eser meydana gelecektir ki konunun yükseklik ve kıymeti bu kabil laubaliliklere müsait değildir", "Sadece profesyonel zanaatkarların iştirakiyle ve arşivdeki filmlerden ilave yapılmadan bir film çekilecekse bu takdirde; a. Konunun azameti ile mütenasip büyük bir sermayeyi riske edecek bir şirket, b. Askeri harekatı ve geniş halk kitlelerini temsilde devletin yardımı, c. Atatürk'ü ve mesai arkadaşlarını hakkıyla canlandırabilecek kudrette büyük sanatkarlar sağlanması gibi şartların imkansızlığı ve Atatürk konusunun ve hatırasının bütün sıcaklığı henüz milli bünyemizde mevcut iken sadece bir filmin bu hatırayı küçültüp ehemmiyetini kaybettirmekten başka bir tesir yapamayacağı düşünülerek *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir."

Dinlerle İlgili Konular

Bu kategoride bir haber/belgesel yapım olan *Ramazanda İstanbul*'a (1953/87) dair kararda "Gelen risale bu haliyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası şümulünde dini propaganda yapar mahiyette görülmüştür. Ancak mukaddemede de belirtildiği gibi sadece manzaraları ve abideleri gösterecek turistik aktüalite filmi yapılacaksa bu takdirde de *Nizamname*'nin 29. maddesi gereğince müracaat etmesi keyfiyetinin tebliğine oybirliği" karar verildiği ifade edilmiştir. Aynı film için verilen 1953/158 tarih ve sayılı kararda ise "İstanbul Film Kontrol Komisyonunun vermiş olduğu kararda da belirtildiği gibi film aktüalite filmi mahiyetinden çıkarak din propagandası yapan ve dini istismar edici hüviyete yaklaşan bir şekil" aldığı belirtilmiş ve bu nedenle de "dini sahnelerin teksif edilmiş halden çıkarak diğer manzaralar ve aktüalite sahneleri gibi birer anlık enstantane olarak gösterilmeleri ve bazı kısımların tamamen çıkarılması sureti ile düzeltilmesi imkanları"nın aranması gerektiği ifade edilmiştir. Bu sebeple de; "İftar topunu beklerken sofra başında sarıklı hoca bulunan sahnenin", "Sakalı Şerif öpülmesi sahnesinin", "Kaside okunmasının", "Bil'umum Arapça dualarn", "Baş tarafta Saba makamından okunan ezan kalmak üzere diğer iki ezan sahnesinin tamamen kaldırılması, bilcümle ibadet ve mevlit sahnelerinin sadece birer anlık enstantane halinde kalması ve Arapçaların yerine spiker konuşmasına ve bu kesilme ve tashihlerden sonra filmin yeniden görülmesine ittifakla karar verildiği" belirtilmiş; 16.10.1953 tarihinde 200 sayılı kararla *İstanbul'da Ramazan* için "adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca görülmediğine ekseriyetle" karar verildiği ifade edilmiştir. Karara düşülen notta, "Filmin oynamasında mahzur görmeyen diğer azalar da Millî Eğitim üyesinin imzası altında belirttiği şerhi muvafık gördüklerinden tekbir getirme sahnelerinin kaffesinin filmden çıkarılmasını şart koşmuşlardır" denmiştir. Kararın altındaki şerhler ise şöyledir: Komisyon Başkanı "*Nizamname*'nin 4. fıkrasına uygundur reddi icap eder"; Millî Eğitim Vekâleti'nden üye "Diğer Arapça dualar çıkarıldığı gibi, sonlara doğru geçen Arapça tekbirler de çıkarılmak şartıyla, mahzur yoktur"; Erkanı Harbiye Umumiye Reisliğinden Binbaşı üye "Bu filmin gösterilmesine muhalifim"; Basın ve Yayın Turizm Gn. Md. "1953/158 sayılı kararda teşrik edilmiş konular tamamen yerine getirilmek şartıyla gösterilmesinde mahzur yoktur"; Dışişleri Vekâleti'nden gelen üye "Diğer bütün bir filmle birlikte aktüalite filmi şeklinde gösterilmesi şartıyla müsbet rey verilmiştir".

Çetin Karamanbey tarafından yazılan *500. Fetih Yılında İstanbul* (1953/83) adlı senaryo için verilen karar şöyle yazılmıştır: "Fatih Camisinin Havariyun Kilisesi'nin yerine inşa olunduğuna dair konuşmanın çıkarılması, 15. fıkradan Eyüp Camisi'nin Türkler tarafından Eyüp Sultan'ın hatırasına izafeten yapıldığının tebarüz ettirilmesi, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası göz önünde bulundurulmak şartıyla filme çekilmesinde sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir". *Kara Davut* (Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, 1953/105) adlı senaryoya ise "Mevlana Türbesindeki ayin kısmının gösterilmeyecek şekilde tanzim edilmesi şartıyla" izin verilmiştir. *İnkılap Çocuğu Şehit Kubilay*'da (1953/92) "Kubilay'ın yatırıldıktan sonra kesilmek üzere eline basıldığı sahneden itibaren bütün tekbir sahnesinin ve Derviş Mehmet'in elinde ustura ile kan silme sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Pembe Sultan*'da (Hulusi Kentmen,

1953/169) senaryoda geçen "ezan okunma ve müezzini gösteren sahnenin tamamen" çıkarılması istenmiştir.

Yabancı film *Seni Seviyorum / Biz Günahkarlar*'ın (1953/161), İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından "dini merasim ve kilisede cereyan eden sahnelerin çıkarılması şartıyla" ithal edilmesine ve halka gösterilmesine müsaade edilmiştir. "Son sahnede kiliseye gelirlerken Stefano'nun kızı görüp 'Lucia!' diye bağırdığı sahneden sonra kilisede kızın arkasına oturup konuşmaya başladıkları sahneye kadar olan kısımlar ilk konuşmanın bitiminden sonraki kısımların ve konuşma arasındaki tabloların tamamen çıkarılması ve en son uzak planda kilisenin heyeti umumiyesini gösteren bitiş sahnesinin kalması şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir.

Kürtçe

Bu defterde Kürtçe hakkında da karar alınmış ve şart koşulmuştur. Zeki Alpan'ın yazdığı *Hoş Gör* (1953/89) filminde "Hamalın üç adım saydığı sahnede (yek, dü, se diye) Kürtçe saymaların çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir.

Batıl İnanç

Esen Tepe (Muvaffak İhsan Garan, 1953/149) adlı senaryoda sayfası belirtilerek "türbe, mum dikme, bez bağlama ve ayin mahiyetinde telakki edilebilecek sahnelerdeki konuşmaların" çıkarılması istenmiş; Münir Hayri Egeli tarafından yazılan *Sarı Zeybek*'te (1952/211) "senaryonun bir yerinde geçen yatırın türbesine bağlanan adak bezi ve mum yanma sahnelerinin" çıkarılması şartı konmuş; yine Münir Hayri Egeli tarafından yazılan *Yürük Emine*'de (1952/210) "bir yatırın türbesine bağlanan adak bezlerini ve mum yanışlarını gösteren sahnelerin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Senaryo tekniğine uygun yazılması gerektiği belirtilen bazı senaryolar da vardır. Kurul bazı senaryoların yazım tekniğini senaryo için yeterli görmemiş ve bunların düzeltilmesi için şartlı kabul ya da ret kararları vermiştir. Örneğin Kunt Tulgar tarafından yazılan *Hayatım Bir Makber - Her Yer Karanlık* (1953/46) adlı senaryonun "daha tafsilatlı" yazıldıktan sonra; *Dünya Eğleniyor / Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar* (Dilaver Berkman, 1953/251) adlı senaryonun "tekniğe uygun" olarak yazıldıktan sonra tekrar tetkik edilmesine karar verilmiştir. *Kaldırım Çiçeği veya Dişi Kaplan* (İhsan Kaya, 1953/67) adlı senaryo için verilen kararda ise biraz daha ayrıntılı biçimde "Eser sadece mükaleme olarak yazılmıştır. Hareketlerin ve filme çekiliş tarzının anlaşılması için eserin senaryo tekniğine uygun şekilde yazıldıktan sonra tekrar tetkik konusu yapılacağına" oy birliği ile karar verildiği belirtilmiştir.

İsim Değişikliği

Bu defterdeki kararlar arasında isim değişikliği içeren karar da vardır. İsim değişiklikleri arasında en önemlisi *İpsala Cinayeti / Altı Ölü Var* filmiyle ilgili olandır. Filme ilişkin kararda eser sahibinin isteğiyle (1953/144) Orhan Hançerlioğlu ve Ferdi Öner'in yazdığı ve daha önce 1952/95 sayılı kararla "filme çekilmesine müsaade edilmiş olan '*İpsala Cinayeti*' isimli senaryonun isminin Kurumun müracaatı üzerine '*Altı Ölü Var*' olarak değiştirilmesine oybirliği" ile karar verildiği belirtilir. Bir isim değişikliği talebi

de geri çevrilmiştir. *Kahpenin Kızı* (1953/15) isimli senaryo için istenen değişiklik ise "Perihan Tedü tarafından senaryosu yazılıp Sonku Film Kurumu'nca filme çekilmek istenilen 'Kahpenin Kızı' isimli senaryo için verilen 8.1.1953 gün ve 4 sayılı kararla bu ismin değiştirilmesi münasip görülmüşse de, daha evvel Komisyonumuzca verilen kararda isim değişikliği mevzu bahis edilmediğinden ve ikinci karar sadece bazı sahne değişikliklerinin tasdiki mahiyetinde bulunduğundan yapılan film ve afişlerin de hazırlanmış olduğu bildirilmekle isim değiştirilmesi yolundaki karardan sarfınazar edilmesine karar verilmiştir" denilerek reddedilmiştir. Bu defterdeki bazı isim değişiklikleri de kadınlara yönelik ifadeler nedeniyle sansüre uğramış görünmektedir. Örneğin Çetin Karamanbey'in (1953/17) *Namus Lekesi* adlı filmi *Bu Kız Böyle Düştü* ismini almıştır. Perihan Tedü tarafından yazılıp filme alınmak istenen "*Kahpenin Kızı*" isimli senaryo ise komisyonca incelenmiş ve "Adı geçen senaryoya daha münasip bir isim konulup bu ismin değiştirilmesi ve filme intikalinde müstehcen sahnelerin bulunmamasına dikkat edilmesi şartıyla" filme alınmasında bir sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir (1953/4). Mümtaz Alpaslan'ın yazdığı senaryoyla ilgili olarak da kurul şu kararı vermiştir: "Evvelce senaryosu Merkez Film Kontrol Komisyonunca incelenerek filme çekilmesine müsaade edilmiş olan '*Kanundan Kaçamazsın*' (1953/16) adlı senaryonun isminin sahibinin müracaatı üzerine *'Beyoğlu Batakhaneleri'* olarak değiştirilmesinin uygun olmayacağına, daha münasip bir isim bulunduğu takdirde tekrar tetkik konusu yapılacağına oy birliği ile karar verilmiştir".

Karar Defterlerinde ismi geçen nadir kadın senaristlerden biri de Melahat Çintan'dır. Yazdığı *İzmir Sokaklarında* (1953/147) adlı filmin "yurt dışına çıkarılmamak şartıyla yurt içinde halka gösterilmesinde sakınca olmadığına" karar verilmiş ancak kararda gerekçesi yazılmamıştır. Bu defterde çok sayıdaki kararda senaryolar denetlenirken belirli bir sahneden söz edilmeyip çok genel ifadelerle 6. fıkraya uyulması ya da müstehcen olmaması gibi koşullarla esere onay verilmiştir. Örneğin *Daha Çekecek miyim?* (Namık Kılıçoğlu, 1953/102) adlı senaryoya "Senaryodaki Gönül'ün işsizlik sırasında ve hademenin evinde tuzağa düşürüldüğü vakit hallerinde müstehcenliğe düşülmemek şartı ile" onay verilmiştir. Sahibinin talebiyle Mehmet Haluk tarafından yazılıp evvelce filme çekilmesine müsaade edilen "*Eski Sevgili*" isimli senaryonun adı "*Şarlo İstanbul'da*" olarak düzeltilmiştir (1953/126).

Kuşkusuz bu defterin en özel filmlerinden biri Metin Erksan'ın ilk filmi olan 1952 tarihli *Aşık Veysel'in Hayatı / Karanlık Dünya* filmidir. Bu filme ilişkin birçok sansür kararı mevcuttur. Bedri Rahmi Eyüboğlu ta-

(*Aşık Veyselin Hayatı / Karanlık Dünya*, Yön.: Metin Erksan, 1952)

rafından yazılan ve Atlas Film Kurumu'na ait *Aşık Veysel'in Hayatı* adlı filmin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 10. fıkralarına göre "yurt içinde ve yurt dışında halka gösterilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir" (1952/209). Filmin 2.11.1953 tarihinde yapılan incelemesinin kararında filmin adı *Aşık Veysel'in Hayatı / Karanlık Dünya* olarak yazılıdır. "Film hakkında evvelce verilen karardaki mahzurların kafi derecede zail olmadığı görüldüğünden yeniden bazı tashihat ve gerekli tadilat yapıldıktan sonra tekrar görülmesine ittifakla" karar verildiği belirtilir (1953/220). Üçüncü incelemede ise "filmin adının yalnız '*Aşık Veysel'in Hayatı*' olarak bırakılıp diğer '*Karanlık Dünya*' sözünün bütün afiş, el ilanları ve bu hususta (varsa) basılmış broşürlerden silinmesi", "Aşık Veysel'in karısı öldükten sonra bir odada yalnız olarak ikinci karısından olma çocuğunu severken 'Giden gitti biz yenisine bakalım' tarzındaki konuşmaların tamamen filmin negatif ve pozitifinden kesilmek şartı ile mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir" (1953/243) denir.

Zaman zaman da ilgili fıkralara uyulmasını şart koşarak uyarı niteliğinde kararlar yazılmıştır. Örneğin Osman F. Seden'in yazdığı *Öldüren Şehir* adlı filmin senaryosu (1953/75) için *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin "6, 8 ve 9. fıkraları göz önünde bulundurulmak şartı ile" onay verilmiştir. 6. ve 9. fıkralara uyulmak şartıyla *Öldüren Sır veya Bir Kadının Esrarı* (Ferdi Tayfur, Senaryo, 1953/240) kabul edilmiştir. En ironik karar ise, 7. maddenin 6. ve 9. fıkralarına uyulması istenen Nezihe Meriç'in senaryosunu yazdığı *Kara Yazı*'da (1953/157) yer alan "Allah sansürden korusun" cümlesinin çıkarılmasının şart koşularak sansürlenmesidir.

Bu defterdeki önemli filmlerden biri de 1943 tarihli Sam Wood'un yönettiği *Çanlar Kimin İçin Çalıyor / For Whom the Bell Tolls*

filmidir, Türkçeye *Vatan Fedaisi* olarak çevrilmiştir (1954/8). Uzun süre sansürle boğuşmak durumunda kalan bu filme ilişkin kararda; "Sardo'nun kayalıkta karşı tarafla mücadelesi sırasında bir ara boşa alarak birkaç el tabanca attığı ve bunun üzerine gizlendiği yerde duran bir subayın arkadaşına; 'Galiba kendilerini öldürdüler dediğini' anlatan sahneden itibaren tayyarelerin ufukta belirdiğini tecessüm ettiren yere kadar arada geçen kısımların", "Roberto'nun filmin en sonunda makineliyi doğrultuşundan sonrası, yani hedefe çevirip seyirciye karşı ateş ettiğini gösteren sembolik sahnenin yukarıda zikredilen sahne ile beraber tamamen kopyalardan kesilip alakalı makama teslim edilmesi", "Filmin, 'Çanlar Kimin İçin Çalıyor' ismiyle hiçbir alakası bulundurulmaması ve bu isimde bastırılmış afiş, broşür ve el ilanları varsa bunların da yok edilmesi şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına ittifakla karar verilmiştir" denir.

Beyoğlu Güzeli adlı filmin bir sonraki kararda ise (1953/55) "Filmin Elence adının *Beyoğlu Güzeli* olarak değiştirilmesi ve Pera kelimesinin kaldırılması ve İzmir'de geçen sahnedeki İstinpoli kelimesinin İstanbul olarak değiştirilmesi ve 30.3.1953 günü ve 54 sayılı kararda zikredilen kısmın kopyadan çıkarılmak şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir" denir. Seyfi Havaeri'nin yazdığı *Kayseri Bülbülleri* (1953/56) adlı filmde "Filmin ismi memleketin bir bölgesini istihdaf etmekte ve umumi seviyesiyle o bölgeyi rencide edecek mahiyette görüldüğünden isminin değiştirilmesi şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına" oybirliği ile karar verilmiştir. *Kürkçü Dükkanı* (Muhtar Tarlan, 1953/72) adlı senaryoda "Şehir ismi zikredilmemek, argo lisanına kaçmamak ve keza senaryodaki Hasso ve Memo isimleri yerine başka isimler konmak ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde bulundurulmak" şartıyla filme çekilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Gerçek - Kurmaca İlişkisi

Sansür kurulları filmin gerçeklikle ilişkisine dair de zaman zaman kararlar vermiş ve senaryodaki ve filmlerdeki olayların hayal ürünü olduğunun vurgulanmasını istemişlerdir. Ali Rıza Seyfioğlu'nun yazdığı *Kazıklı Voyvoda* (1953/36) adlı filme ilişkin karar buna örnek verilebilir. "Filmin başına vak'anın hakikatle bir ilgisi olmadığını, asılsız bir hurafenin nakledildiğine vakaların tamamen romancının muhayyilesi eseri olduğuna dair yazı ve sözle bir kısım ilave edilmesi şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir". Karara düşülen notta ise "Kazıklı Voyvoda isimli filmin adının film kurumunun müracaatı üzerine *Drakula İstanbul'da* olarak değiştirilmesine" karar verildiği belirtilir. *Yanık Ayşe - Kanlı Çiftlik*'de (Tahir Olgaç, 1953/33) "Filmin harp tarafının yıllarca evvel cereyan ettiğini belirten bir yazı konulması şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında sakınca olmadığına" oybirliği ile karar verildiği belirtilir.

KARAR DEFTERİ
1954

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1954 A]

Yabancı her tür uzun kurmaca filmin yanı sıra, reklamların, haberlerin, kısa ya da öğretici filmlerin bulunduğu ve denetlendiği *Karar Defteri 1954*'te reddedilen ya da şartlı kabul edilen sadece 14 karar bulunmaktadır. Bu defterde seksenin üzerine ABD'den gelen film vardır. İngiltere ve İtalya'dan 20-30 arasında film bulunmaktadır. Diğer filmler ise Fransa, Meksika, Hindistan, İspanya, Almanya, Yugoslavya, Mısır ve Malta gibi ülkelerden gelmiştir. Aktüalite olarak geçen *Günün Haberleri* genelde Amerika, Fransa ve İtalya kaynaklıdır. Defterdeki kararlar arasında *Nizamname*'nin maddelerine çoğu zaman atıf yapılmamaktadır. Ret kararı verildiği zaman maddelerden söz edilmekte, ama genelde ayrıntılı gerekçe yazılmamaktadır. *Nizamname*'nin 7. maddenin 2, 4, 5 ve 8. fıkraları ile 8. maddesine dayanarak ret kararları verilmiştir. İtiraz edilen, çıkarılması istenen sahneler de çoğu zaman müstehcen bulunan sahnelerdir. Defterde zaman zaman bağlamı bilinmeyen birtakım sözlerin çıkarılması istenmiştir. Örneğin; *Yarın Çok Geç Olacak* (İtalya, 1954/364) filminin "son kısmında öğretmenin 'sen fena bir şey yapmadın' sözünün (buna ne lüzum vardı) şeklinde değiştirilmesi şartı ile halka gösterilmesinde" bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Meksika'da yapılan *Irz Düşmanları*'nda (1954/454) "gençlik çılgınlıktır ve doktorlar bana evli kadınları tavsiye eder cümlesinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar" verilmiş; kayda "Di Dibin von Bagdat" olarak geçen, Almanya'dan geldiği yazılmış, dublajlı olan ve Türkçesinin *Bağdadın Kadın Hırsızları* olduğu belirtilen filmde "halife kelimesinin başka bir isimle değiştirilmesi şartıyla yurda ithaline ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar" verilmiştir (1954/317). Amerika'dan gelen *Şeytan Melikesi Jezabel* (1954/448) filmi *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına göre ve Meksika'dan gelen *Daima Seninim* (1954/467) filmi *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5 ve 8. fıkralarına göre reddedilmiştir. Bir diğer ret gerekçesi ise "Zaman geçmesiyle yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yoracak derecede es-

kimiş olan filmlerin gösterilmesine müsaade edilmez" diyen 8. maddeye göre verilmiştir. *Son Geçit* (1954/305) adlı Amerikan filmi "çok eski ve bazı kısımlar karanlık olduğu için" reddedilmiştir; ancak Basın Yayın Gn. M. Y. Üyesi "Filmin gösterilmesinde bir mahzur olmadığı mütaalasıyla" diye şerh düşmüştür.

Şartlı kabul edilen ya da ret verilen kararların dışında iki film için *Nizamname*'nin 15. maddesine dayanarak Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkik edilip karara bağlanmasına karar verilmiştir. Bu kararlardan biri ABD'den -Amerika diye geçer- gelen bir film olan *Gizli Ajanlar*, diğeri SSCB'den -Rusya diye geçer- aktüalite olarak gelen belgesel *Bakü Petrolleri*'dir.

Milli Duygulara Mugayir Bulunan: Milletle, Türklükle İlgili Konular

İtalya'dan gelen *Kanlı Gerdanlık* (1954/419) filminde geçen hediye getirilen mücevher kutusu açılırken, sorulan "içinde ne var, sakın bu Türk kafası çıkmasın" sözünün tercüme edilirken "çıkarılması" şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Cengiz Han* (1954/435) filmi ise "filmin tarihi hakikat ve kıymeti küçültücü mahiyette görüldüğü" için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 2. fıkrasına dayanılarak reddedilmiştir.

Başka Devletler: Rusya'daki Seçimler

Günün Haberleri içinde iki kararda çıkarılması istenen sahnelerin her ikisi de SSCB ile ilgilidir. "Adı geçen filmin içinde geçen Moskova'da yapılan seçimlere ait kısmın çıkarılması" şartı ile yurda ithaline ve halka gösterilmesine karar verilmiş (1954/322); "Jurnalde geçen, Rusya'daki seçimlere ait olan kısmın çıkarılması" şartı ile yurda ithaline ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir (1954/421).

Çıplaklık, Memelerin Görünmesi

Neron ve Messalina (Fransa, 1954/323) filminde Neron'un salondan geçişi sırasında orada durmakta olan figüranlardan bir kızın "göğsündeki örtüyü çekip meydana çıkan meme sahnesinin çıkarılması" şartıyla; *Günahkarlar Adası* (İtalya, 1954/343) filminde "kadın ile erkeğin kayalıklarda öpüşme sahnelerinde şehveti tahrik edici kısmın çıkarılması" şartıyla; *Günahkarlar Kervanı* (İtalya, 1954/335) filminde "kadınların yıkanmak için dereye girdikleri sırada görünen çıplak meme ve arkadan çıplak vücut kısımlarının çıkarılması" şartıyla ve *Sürgün Fahişeler Gemisi* (1954/346) filminde "gemideki mürettebatla sürgün kadınların eğlenmeleri sırasında birkaç yerde geçen kadınların açık meme sahnelerinin çıkarılması" şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1954

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1954 B]

Söz konusu defterde her türden yabancı film (uzun kurmaca, kısa ya da öğretici filmler, fragmanlar, aktüalite, "Günün Haberleri", reklamlar vb.) bulunmaktadır. Bu defterde 19 eser ya reddedilmiş ya şartlı kabul edilmiş ya da *Nizamname*'nin 15. maddesine dayanarak Ankara Merkez Kontrol Komisyonu'nun görüp karar vermesine ilişkin karar alınmıştır. Ankara'ya havale edilen bu filmlerin üçü SSCB'den gelmiştir ve "aktüalite" filmleridir: *Bağçe Saray Çeşmesi* (eser Puşkin, 1954/503), *Kuğu Kuşları* (eser Çaykovski, 1954/502) ve *Paris Alevi* (1954/504). Aslında bu 19 eser içinden 15. maddeye dayanarak Merkez Kontrol Komisyonu tarafından görülmesi istenen biri uzun kurmaca üçü de aktüalite olan dört filmi çıkardığımızda geriye 15 film kalmaktadır. Bu 15 filmden 8'i reddedilmiş ve 7'sinde de *Nizamname*'nin 7. maddesinin ilgili fıkraları gerekçe gösterilmiştir. Buna göre 1. fıkraya bir kez, 3. fıkraya bir kez, 4. fıkraya iki kez, 5. fıkraya bir kez, 6. fıkraya iki kez, 8. fıkraya bir kez ve 9. fıkraya iki kez gönderme yapılmıştır.

Reddedilen filmlerden bazıları şunlardır: 1953'te Henri Verneuil'ün yönettiği *Bir Numaralı Halk Düşmanı / L'ennemi public no. 1* (1954/566); 1954'te Augusto Genina'nın yönettiği *Maddalena* (1954/510); 1954'te Emilio Gómez Muriel'in yönettiği *La Ladrona* (1954/596); 1949'da Emilio Fernández'in yönettiği *Sevilmeyen Kadın / La Malquerida* (1954/561); 1953'te Christian Jacque'ın yönettiği *Lucretia Borgia* (deftere Lukres Borjiya şeklinde kaydedilmiştir; 1954/544). Reddedilen filmlerin içerisinde bir veteriner hekime ait 8 kutu içindeki filmler de vardır; filmlerin hepsinin Amerika'da hazırlanmış, 35 mm. ve projeksiyon filmleri olduğu belirtilmiştir.

Flört, Dans, Açık Meme Sahneleri

Bu defterde 5 film müstehcen bulunmuş; ikisi reddedilmiş, üçü şartlı kabul almıştır, bazı sahnelerin bu filmlerden çıkarılması istenmiştir. Doğrudan 6. fıkraya atıf yapılarak hakkında karar verilen film *Aşk Çocukları / Luxury Girls* (1954/693) adlı

filmdir. Adı geçen filmin "genç kızları bir mektep hayatı içinde flörte teşvik edici, talebenin aşırı ve gayri ahlaki hareketleri karşısında ebeveynin müsamahakâr bulunması ve genç kızların yetiştirilme tarzının yapıcı olmaktan ziyade sosyal bakımdan yıkıcı bulunması, talim ve terbiye sistemimize ve umumi ahlak telakkilerine mugayir olması dolayısıyla" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre "yurda sokulmayıp reddine" karar verilmiştir. Büyük olasılıkla müstehcen olduğu düşünüldüğü için *Cezayir Kalesi / Fort Algers*'de (Defterde Cezair olarak geçiyor, 1954/521) "filmin iki yerinde İstanbul'da hazırlatılan iki dans sahnesinin ilave edildiği görüldüğünden bu şekilde gösterilmesinde mahzur bulunmakla reddine karar verilmiştir". Daha sonraki bir kararla dans sahneleri çıkarıldığı için kabul edilmiştir (1954/548). *Dilber Yosma / La Caraque Blonde*'de (1954/590) "içinde geçen kızın deniz banyosundan çıkıp çalılar arasına girerken görülen göğüs, meme sahnesinin çıkarılması" şartıyla; *Ölüm Zindanı / Le Bourreau de Venise*'de (1954/626) "içinde geçen açık meme sahnelerinin çıkarılması" şartıyla ve *Yosmanın İntikamı / Les Femmes s'en balancent*'de (1954/640) "içinde geçen iki öpüşme sahnesinin çıkarılması" şartıyla filmlerin yurda ithal edilmesinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Sovyet Bayrağı

Günün Haberleri'nde (1954/608) geçen "Sovyet bayrağının çıkarılması şartı ile yurda ithaline halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Milletle, Türklükle ve Devletle İlişkili Konular

Bir Pazar Sabahı (*Kyriakatika Ksipnima*, Mihali Kakoyani) [*Kyriakatiko Xypnima*, *Windfall in Athens, Michael Cocoyannis, 1954]* filminde "geçen 'ben Türküm Bey' sözünün çıkarılması" şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir (1954/649). *Yalancı Baron / Baron Münchausen* (1954/655) adlı filmde "Viyana kapılarında Türkler, bu Tokay şarabını içtikleri zaman biri beş gördüler, bu şaraptan size getireyim her istediğinizi yaparsınız ve Bağdat'ta sarayda sultan otururken arkasında görülen Tura ile kalede dalgalanan Türk bayrağının çıkarılması" şartıyla yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Çevirmen Sorunu

Bu defterde ret ya da şartlı kabul alan 15 filmden biri de bir Hint filmidir. Filmin gösterimi sırasında çevirmen sorun olmuş ve *Andar* (1954/516) adlı film için "Hintçe bilen ve Türkçeye tercüme edecek şahıs getirilmesi şartı ile başka bir gün görülmesine" karar verilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1954

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1954 C]

Tamamı yabancı filmlerden, haberlerden ve reklamlardan oluşan bu defterde onaylanan filmler arasında *Sahne Işıkları* (*Limelight*, Charles Chaplin, 1952), *Avare* (*Awaara*, Raj Kapoor, 1951) ve *Roma Tatili* (*Roman Holiday*, William Wyler, 1953) gibi filmler vardır. Bu defterde şartlı kabul ya da ret içeren 25 karar yer almaktadır; bir kez *Nizamname*'nin 8. maddesine, bir kez 15. maddesine atıf yapılmış, iki kez 7. maddenin 5. fıkrasına, iki kez de 7. maddenin 6. fıkrasına dayanılarak kararlar verilmiş, bunların dışındaki kararlarda *Nizamname*ye atıf yapılmamıştır. *Beyaz Esire* (*Şehzade Vedat / Esclave Blanche*) adlı yabancı film (1954/846) *Nizamname*'nin 15. maddesine dayanarak Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu'na sevk edilmiştir. Ayrıca toplam dört reklam filmi içindeki "İsviçre kulübüne ait Almanca sözlü" iki adet reklam filminin "tekrar görülmesi" istenmiş; ancak diğer filmler onaylanmıştır (1954/895); 1953 tarihli *Vadiler Aslanı* (*Shane*, George Stevens, 1954/816) adlı film izlenirken çevirmen olmadığı için filmin yeniden görülmesi kararlaştırılmıştır. Defterin en ilginç kararlarından biri de 1953 tarihli *Şantaj* (*Vedi Napoli e poi muori*, Riccardo Freda, 1954/791) filmi için verilen karardır: "Adı geçen filmde sen de bütün şişmanlar gibi aptalsın cümlesinin çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Bu defterde verilen beş ret kararından ikisinin gerekçesi 7. maddenin 5. fıkrası olmuştur. Biri *Macar Operası* (*Erkel*, Márton Keleti, 1954/804), diğeri *Ölüm Nehri*'dir (1954/774). *Nizamname*'nin 8. maddesine dayanılarak reddedilen bir başka film de John Ford'un 1940 tarihli *Ölüm Denizi*'dir (*The Long Voyage Home*, 1954/740). Film "perde üzerinde gözleri yoracak derecede eskimiş olduğu" için reddedilmiştir.

Müstehcenlik, Şehevi Hisleri Tahrik

Reddedilen filmlerden 1950 yapımı *Huriler Arasında* (*International Burlesque*, Merle Connell, 1954/729) adlı filme ilişkin kararda, "Halkımız ve bilhassa gençliğin şehvi hislerini tahrik ve binnetice bu zümreler

üzerinde menfi reaksiyonlar tevlid edeceği düşüncesiyle" filmin reddedildiği belirtilmiştir. Diğer kararlarda ilgili sahnelerin çıkarılması koşuluyla filmlerin ithaline ve yurda sokulmasına izin verilmiştir. *Günahkarlar Adası*'nda (1954/827) filmin "uzaktan ve yakından cereyan eden kayalıklar üzerindeki müstehcen sevişme sahneleri çıkarılmak suretiyle"; 1954 yapımı *Aşkı Arayan Kadın / La rage au corps* (Ralph Habib, 1954/792) filminde "Kadınlar hayvana benzer, yağmur yağacağı zaman sinirli olurlar"; "Sen orospusun"; "Orospuluk senin kanına işlemiş, vücuduna karışmış"; "Hürriyeti sevenler bir erkeğe bağlı kalmazlar" şeklindeki sözlerin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesine izin verilmiştir. 1932 tarihli *Kadın Berberi / Coiffeur pour Dames* (René Guissart, 1954/715) adlı filmde geçen "kocan güzel kadınlarla kırıştırıyor, [kaşına] kadın friksiyon yaparken, kadın vücudunun en [nazik] yeri [kaşıdır], tarak bile sert geliyor. Parmaklarınızla yapın istiyorum' sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Onay verildiği aynı yıl yapılmış olan *Kadın Olan Erkek / Adam est… Ève* (René Gaveau, 1954/849) adlı filmin içinde geçen "açık göğüs sahneleri"nin çıkarılması şartıyla; *Öldüren Dudaklar / Quand tu liras cette lettre* (Jean-Pierre Melville, 1954/707) adlı filmin içinde geçen "bardaki kızın odada aniden görünen göğüs sahnesinin çıkarılması" şartıyla; yine 1954 tarihli *Paris Eğleniyor / Soirs de Paris* (Jean Laviron, 1954/845) filminde geçen "çıplak kadın dansının tamamen"; "eski kıyafetle çıkıp dans eden kadının dansındaki soyunmaya […] çıkarılması" şartıyla ve 1949 tarihli *Verona Aşıkları Romeo ve Jülyet/Les Amants de Vérone* (André Cayatte, 1954/824) filminde "defol kokmuş et sen de" tabirinin ve "seni bir rahiple aldattım", "namuslu bir kız yerine bir fahişe veriyorsunuz" sözlerinin çıkarılması şartıyla filmlerin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Argo

Carlo Ludovico Bragaglia'nın 1950'de yönettiği *47 Morto Che Parla* özgün isimli *Toto Fantoma* ile ilgili kararda (1954/741) filmin içindeki "argo tabir ve küfürlerin çıkarılması" şartı getirilmiştir.

Eğitim

Başkasının Çocuğu (*L'enfant d'une autre*, 1954/756) adlı film "talebenin müşterek fiil ve hareketlerinin merkez disiplinine içtimai nizamımıza aykırı olduğundan" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına uyularak reddedilmiştir.

Meslekler

Joseph Losey'in 1951 tarihli *The Prowler* adlı filmi Türkçeye *Mücrim Gönüller* (1954/813) olarak çevrilmiş ve filmdeki "Avukatlar rüşvet alır"; "Patronlar vergi kaçakçılığı yapar", "Polisler tabanca kullanır" cümlelerinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Henry Koster'in 1953 yapımı *Zincirli Köle / The Robe* (1954/778) filmi önce "ilk sinemaskop film olarak" tetkik edilmiş olduğundan bazı sahnelerin "sarahatle terkibi için bir kere daha görülüp incelenmesine ittifakla karar" verilmiş, ardından yapılan incelemede (1954/818) film sorunlu bulunmuş ve birçok sahnenin çıkarılması istenmiştir. Kararda "H. İsa'nın putla geçiş ve çarmıha

geçirilişi"; "Sen Pier'in mucize diye yaptığı hareketler"; "Filistine giriş ve İsa'nın görünüşü, putu taşıması"; "Gemide elin çivilenmesi ve rüya sahnesi"; "Mahkemede Hıristiyanlığın müdafaasının kaldırılması" ve tercümelerde "Hıristiyanlığın propagandası hiç kalmamak" şartıyla filmin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Bu kararda İçişleri Vekâleti'nden gelen üye "Yurda idhali doğru değildir kanaatindeyim. Bu hususta rapor dahiliye Vekâleti'ne arz edilmiştir" diyerek şerh düşmüştür. Deftere Fransızca adı *Prince Esclave* olarak yazılan *Melike'nin Aşkı* (1954/766) (*Le Meravigliose Avventure di Guerrin Meschino*, Pietro Francisci, 1952) ile ilgili iki farklı karar yazılmıştır: "Allah insanlara müsavi haklar verir, fakat bu müsavat tarzındaki ifade çıkarılması" ve "adı geçen filmde 'insanlar tanrı nazarında müsavi olarak dünyaya gelirler. Buna rağmen insanlar ölünceye kadar müsavatsızlık içinde yaşar, cümlenin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Aktüalite sınıfında yer alan "Günün Haberleri" filmleri de denetime tabi tutulmuştur, Bir filmde "Stalin ile Stalinin Çorçille beraber geçen parçalarının filmden çıkarılması" (1954/851) şart koşulmuş; *Fudbol Maçı* adlı Macar aktüalitesinde (1954/805) "camekandaki kitabın üzerindeki Lenin'in resmi bulunan kısmın çıkarılması" istenmiştir. Savaşın kötü olduğuna dair sözler de 1954'de denetime takılmıştır. *Harb Sulh ve Kadın* (1954/843) adlı filmde erkek ve kadının söylediği "harb kötüdür" ifadesinin çıkarılması şart koşulmuştur. Defterin filme ayrılmış sayfasına ise şu not düşülmüştür: "Yüksel Film mezkûr sözleri filmden çıkardığına dair dilekçe vermiştir".

(*Ebediyete Kadar,* Yön.: Turgut Etingü, 1955)

SENARYO KARAR DEFTERİ
1954-1955

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1954-1955]

Bu defterde sansür kurulları daha çok *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 9. fıkralarına dayanarak sansür kararları vermişlerdir. Bu defterdeki 136 kararın 88'inde 7. madde ismi ve fıkraları zikredilerek kararlar verilmiştir. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrası "Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî ideoloji propagandası yapan"; 6. fıkrası "Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan"; 8. fıkrası ise "Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan" sahneleri içeren filmlere müsaade edilemeyeceğini belirtir. Bu fıkralar dışında 2, 3 ve 4. fıkralara nadiren atıfta bulunulmuştur. Askerlikle ilgili filmlerde ise 7. fıkraya atıf yapılarak sansür kararları verilmiştir. Haldun Taner'in yazdığı *Senin İçin* adlı senaryoda "Hava üsteğmenin öldüğünü bildiren sözlerin çıkarılması ve şehit ve ölüm haberlerinin kapalı ifadelerle verilmesi" istenmiştir. Avni Güler'in yazdığı *Kırk Baharda Hayatım* isimli senaryoda ise yine *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına atıfla "askerlik şeref ve haysiyetini kırıcı sahnelerin çıkarılmak şartıyla ve senaryo tekniğine uygun bir şekilde ve düzgün bir ifade ile yazıldıktan sonra" eserin yeniden görülebileceğine karar verilmiştir. maddelere atıf yapılarak ya da yapılmayarak sansür kurullara tarafından ileri sürülen gerekçeler arasında şu kategorilerde kararlar vardır.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Aile, Evlilik, Kadın-Erkek İlişkileri

Filmlerde "açık" bulunan sahneler (iç çamaşırlarının, memelerin görünmesi, dans eden kadın karakterlerin kıyafetlerinin açık bulunması ya da doğum sahneleri gibi) için sansür kararı verilmiştir. Öpüşme, sevişme sahnelerinde geçen söz ve hareketlerin "edebe muvafik hale getirilmesi" ve "piç" gibi kelimelerin çıkarılması istenmiştir. Evlilik sonrası ilişkiler de meşru bir duruma sokulmak kaydıyla filme alınabili-

yordu, filmdeki müstehcen söz ve hareketlerle, "orospu", "kahpe" gibi kelimelerin kullanımına izin verilmiyor, "müstehcen halk hikâyesini hatırlattığı" (*Kadınlar Erkek Olursa* veya *Allahım Günah Yazma* adlı Abdurrahman Conkbayır'ın yazdığı senaryoda olduğu gibi) için filmden ve senaryodan çıkarılması isteniyordu. 7. maddenin 6. fıkrası olan "Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan" ifadesi hemen hemen her dönemde filmlerin sansüründe önemli bir yer edinmiş, kararların kolaylıkla alınmasını sağlamıştır. "İçtimai", "terbiyevi", gelenek ve görenekler ile aile yapısı referans gösterilerek sansür kararları verilmiştir. Öpüşme, sevişme sahnelerinde geçen söz ve hareketlerin "edebe muvafik" hale getirilmesi ve "piç" kelimesinin çıkarılması şart koşulmuştur. Bu noktada dikkat çekici bir yasak ise, "başlık parası" konusunda getirilmiştir. K. B. Muratdağlı'nın yazdığı *Cemo* isimli senaryo Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilmiş, sayılan birçok şartın yanı sıra senaryonun filme çekilebilmesi için, "Memo'nun bir kise para vererek kızı babasından satın alması, babanın da kızını bir inek gibi satmasını gösteren sahnelerin" çıkarılmasını ve "Düşmanlar tarafından satılığa çıkarılan Cemo'nun yırtık entarisininin altından memelerinin göründüğü" kısımların değiştirilmesini şart koşmuştur. Film karakterlerinin Allaha isyan eden ve "şehvetamiz" olduğu belirtilen ifade ve konuşmaları ile argo sözler sansür için gerekçe oluşturmuştur.

Suç, Hukuk, Adalet

Sansür kurullarının üzerinde titizlikle durdukları konulardan biri ise, işlenen suçun cezasız kalmadığının gösterilmesidir. Sansür kurulu Kemal Film tarafından çekilecek olan ve Hasan Kemal Atalay'ın yazdığı *Azap ve İhtiras veya Azaba Mahkûm Olanlar* (1954/197) ile Deniz Film'in çekeceği ve Mustafa Özkut'un yazdığı *Tuzağa Düşen Kız* (1954/209) adlı senaryolarda suçluların cezalandırılmasını ya da "kanuni takibatın başlatıldığının açıkça gösterilmesini" istemiştir. Sansür Kurulu suçlunun "cezalandırılması", "cezasını çekmesi", "suçlu olduğunun gösterilmesi", "yakalanıp hapse girdiğinin gösterilmesi" gibi konularda da senaryoları ve filmleri denetlemiş bunlara uymayanları "Ret" ya da "Şartlı" olarak kabul etmiştir. Öyle ki Hasan Kemal Atalay'ın yazdığı *İhanetin Cezası* (1955/100) adlı senaryoda eserin kahramanı Hülya'nın Fazıl'ı vurup kaçması ve denize düşüp ölmesi sahnesinin çıkarılmasını, Hülya'nın zabıtaca yakalandığı ve hapse girdiğinin gösterilmesini ve sonunda da yani cezasını çektikten sonra da kocası Recep'le buluşup "eski mes'ut yuvalarına döndükleri"nin anlatılması şartıyla esere izin verilmiştir.

İntikamcı İfade ve Davranışlar

İntikamcı ifadeler, kötü muamelenin gösterilmemesi ve mahkeme sahnelerinin adliye tarihine uygun olup olmadığının tetkik edilmesi istenmiştir. Film ve senaryoda yer alan hikâyelerin "bugünkü Müslüman Türk milletinin ruhunda reaksiyonlar" (*Yusuf ile Zeliha*, 1955/109) yaratmamasına özen gösterilmiş, böyle ifade ve olaylar senaryolardan ayıklanmıştır.

Eğitim

Kurul eğitimle ilgili konularda da hassas davranmış pek çok gerekçeyle senaryo ve filmleri bu açıdan denetlemiştir. Örneğin Kemal Savcı'nın yazdığı *Telgrafın Telleri* (1955/140) adlı senaryoda "ben bu tavla oyununu mektepte öğrendim, başka bir şey bilmem" şeklindeki konuşmaların bile çıka-

rılmasını istemiştir. Emek Film tarafından çekilecek olan ve Hikmet Aydın'ın yazdığı *Tatar Postası* (1955/15) adlı senaryonun kararında kız ve erkek çocukların birlikte eğitim aldıkları sahnelerin "Rüştiye'nin muhtelif olmadığını" belirterek, kız ve erkeklerin "ayrı tedris edilmesini" ve senaryodaki "Kuran dersi yerine başka bir ders" konması, Rüştiye'de "falaka cezası bulunmadığından ceza şeklinin değiştirilmesi" gerektiği belirtilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Senaryo kararlarında "dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden" filmler de sansüre uğramıştır, Şuayip Şenman tarafından yazılan *Mustafa Kemal İçin* (1955/24) adlı senaryoda "işgal albayının öldürülmeyecek şekilde" değiştirilmesi istenmiştir. Kurul bu senaryonun adının "Mustafa Kemal ismiyle hiçbir alakası olmayacak şekilde değiştirildikten sonra" ve ayrıca "değiştirilen adının komisyona bildirilmesi" şartıyla kabul etmiştir.

Etnik Konular, Diğer Devlet ve Milletler

Türkiye'deki azınlıklar ya da çingeneler gibi etnik topluluklar konusunda da sansür kurulları çeşitli yasaklar getirmiştir. Azınlıkların kötü gösterilmesi, olumsuz olarak temsil edilmesi ya da açıkça isimlerinin zikredilmesi konusunda da müdahil olmuştur. Örneğin Vala N. Önengüt [Vala Nurettin] tarafından yazılan *Mehmet* (1955/31) adlı senaryoda "kötülük yapan şahsın yerli Rum olarak tasrih ve Yunanlıların da isim tasrih edilmeden 'düşman' şeklinde umumi bir tabir kullanmak şartı ile filme alınmasında bir mahzur olmadığına" ifadeleri kullanılmıştır. Dimitros Lulakos tarafından yazılan Yeni Film tarafından çekilmek istenen *Çingene Kızı Peruze* (1954/148) adlı senaryoda ise, "dost Yunan devletinin millî hislerinin rencide edilmemesi"ne dikkat edilmesi şartı konmuştur. Saklelaridis tarafından yazılan ve Elektra Film kurumu tarafından, Rahmi Kafadar ve Yunan yönetmen Nikos Tsiforos'un birlikte çekecekleri *Çingeneler Diyarında* (1955/104) adlı senaryo için verilen kararda; "eserde geçen bilumum çingene tabirlerinin kaldırılması ve ona göre tashihi; eserin sonundaki ihtiyar babanın kızına kendisini bir çingene anneden aldığını bildiren sözlerin çıkarılması; ceryan eden vak'aların herhangi bir aileyi istihdaf ve tezyif eder mahiyette olmaması şartı ile mezkûr senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir" ifadeleri yer alır. *Onbir Nisan* (1954/177) adlı senaryo ise "Yurdumuzdaki azınlık vatandaşlar arasında bir nifak ve kin hissi doğurmamak için eserde geçen bilumum (Ermeni) tabirinin kaldırılması, isimlerin ona göre düzeltilerek umumi mahiyette olan (Düşman) kelimesinin kullanılması" şartıyla filme alınmasında bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Kürtlük

Kürtler söz konusu olduğunda da senaryo yazarlarının dikkatli olması gerekmektedir. Örneğin Hüseyin Özmen'in yazdığı *Gelen Ağlar Giden Ağlar* adlı senaryonun "Mıntıka zihniyeti güdülmeden ve bu arada kürtlük örf, an'ane ve havası yaratılmamak şartıyla" ve "Eserin baş tarafına, bu vak'aların Cumhuriyetten evvelki devirlerde cereyan ettiğini bildiren bir konuşmanın ilave edilmesi" şartıyla filme çekilmesine izin verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Yoldaş

Bu dönemde "Rus veya komünist" (Ahmet Erfidan tarafından yazılan *İlahi Adalet*

adlı senaryo) kelimelerinin çıkarılması ve bunların yerine "umumi manada" "düşman" kelimesinin kullanılması istenmiştir (1955/143); ancak *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddenin 8 ve 9. fıkralarına da riayet edilmesi şartı konmuştur. İhsan Yurdakul ve Asaf Tengiz'in yazdıkları *Bu Vatan İçin* (*Gavur Osman*, 1955/65) senaryosuna ise, "Mezkûr senaryonun 34üncü sahife 29uncu satırında terimlerimizle ilgisi olmayan 'Yoldaş' kelimesinin çıkarılması şartı ile filme intikalinde bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir" denmektedir.

Devlet Memurlarının Kötü Gösterilmesi

Devlet memurlarına ilişkin olumsuz ifadelerin (rüşvetçi oldukları ya da işlerini kötü yaptıklarının gösterilmesi gibi) ve memurları küçük düşürücü davranışların (senaryosunu Haldun Taner'in yazdığı *Tuş* örneğinde olduğu gibi fabrikatörün kaymakamı ayağına çağırması sahnesinin çıkarılması) senaryodan ya da filmden çıkarılması öngörülmüştür.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Bu dönemde senaryoların ret gerekçelerinden biri ise "senaryo tekniğine uygun olarak yeniden" yazılma talebidir. *Demir Kıratlar Geliyor* (1954/136), *Mezar Başında ve Karapınar Efsanesi* (1954/139), *Kırk Baharda Hayatım* (1954/173), *Öldüren Hayalet* (1954/186) gibi filmler için bu gerekçe ileri sürülmüştür.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi

Sansür kararlarında önemli noktalardan biri de isim belirtilerek film anlatısı içerisinde kullanılan köy, şehir ve bölgesel ifadelerin belirsiz kullanılmasının önerilmesidir. Bunun oralarda yaşayan insanları rencide edeceği ve insanlar arasında sorun yaratacağı düşünülmektedir. Filmlerin gerçekle arasındaki bağı koparmak ve günümüze ait bir olumsuzluk taşımamaları bakımından filmlerin başına açıklayıcı nitelikte "tarihi bir vaka" (*Yusuf ile Zeliha*, 1955/108) ya da " çok eski tarihlerde geçtiğini" (*Aşık Garip*, 1955/110) ya da "olayların Cumhuriyetten önceki devirde gerçekleştiğini (*Gelen Ağlar Giden Ağlar*, 1955/108) belirten bir konuşma eklenmesi isteniyordu.

KARAR DEFTERİ
1954-1955-1956

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film Kontroluna Dair Karar Defteri 1954-1955-1956]

Defterde *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesine 33 kez atıf yapılarak 33 film bu şekilde reddedilmiştir. En çok 5. fıkraya on dört kez ve 6. fıkraya dokuz kez, 1. fıkraya ise yedi kez gönderme yapılmıştır. Bunun dışında 4. ve 9. fıkralara beş kez, 3 ve 8. fıkralara dört kez, 2-7 ve 10. fıkralara birer kez atıf yapılmıştır.

Komisyon bazen karar yazarken daha önceki karara uyulmamışsa, eski kararı da yazarak değişiklikleri belirtmiştir. *Köyün Çocuğu veya Berduş Ömer* (1956/20) adlı filmde "Evvelki karar gereğince artist çocuğun su dolabına koşulduğunu gösteren sahnelerin bulunmadığı görülmüş adı geçen filmin bu hali ile, yani, 'çocuğun dolaba koşulu olduğunu' göstermeyen şekli ile halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına" ittifakla karar verildiğini belirtmiştir. *Beyaz Şehir* (1955/20) filminde ise, "İlk görülüşünde dağınık sahneler halinde ve net olmayan bir makine ile görülen filmin, yeniden ilaveler yapılarak gösterilmiş olan şekli ile ilkin mahzurlu görülen sahnelerin, umumi mevzu ve ahenk içinde zararsız mahiyette kaldıkları müşahede edilmiş, filmin tamamının mahzursuz mahiyette olduğu ve hiçbir kesinti yapılmadan halka gösterilmesi ve yurt dışına çıkarılmasına ve ilk kararın kaldırılmasına" çoğunlukla karar verildiği belirtilmiştir.

Filmler çoğu zaman ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Sansür kurullarının filmleri ne kadar ayrıntılı bir biçimde incelediğine örnek olarak *Çingene Baron* (1955/96) filmini gösterebiliriz. İstanbul Film Kontrol Komisyonunca görülerek "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 10. fıkrası hükmüne istinaden yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna karar verilen" film, *Nizamname*'nin 15. maddesine dayanarak Merkez Film Komisyonu tarafından kontrol edilmiştir. "Filmin, mahzurlu olduğu intiba'ı bırakan birkaç sahnesi hakkında daha esaslı bir fikir edinip ve bu sahneler kesildikten sonra oynatılması için söz listelerinin tetkiki ve filmin Türkçe dublajlı olarak tekrar görülmesi şartıyla adı geçen filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir

mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir". Bir yıl sonra ise şu karar (1955/78) alınmıştır: "Şirketin gönderdiği söz listeleri tetkik edilmiş ve konuşmalar arasında memleketimiz aleyhinde zararlı bir cihet görülmediğinden bu liste tasdik edilmiş ve dublajının buna göre yapılmasına ve orijinal kopyasının altına da bu musaddak listedeki Türkçe izahlar konulduktan sonra mezkûr filmin yurda girmesine ve halka gösterilmesine 14.12.955 gün ve 104 sayılı kararla izin verilmiş olmasını İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün adı geçen filmin orijinal kopyasının halka iraesi için film sahibine gereken izin vesikası vermekte tereddüt eylemesi karşısında Halk Film Şirketinin durumu telle Dahiliye Vekaleti'ne bildirmesi üzerine tereddüde kalmamak için bu sarih kararın alınmasına lüzum hasıl olmuştur: Adı geçen filmin tasdikli söz listelerindeki Türkçe izahların aynen orijinal kopyasının altına konulduktan [sonra] halka gösterilmesinde bir mahzur görülmediğine ve filmin Türkçe dublajı yapılacaksa bu kopyasının komisyonumuz tarafından yukarda bahsi geçen kararlar veçhile tekrar görülmesine ittifakla karar verilmiştir". *Son Köprü / Die Letzte Brücke* adlı film için ise, "Mezkûr filmin Almanca senaryosu tetkik edildikten sonra esaslı bir karara varılacağına ittifakla karar verilmiştir" (1955/78) denmiştir.

Defterde dublajı ya da gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra filmlerin tekrar kontrol edileceğine dair de kararlar verilmiş ve çeşitli fıkralara uymaları konusunda uyarı yapılmıştır. Türkçe adlarıyla *Beyaz Esire* (1955/32) ve *Aşkın İntikamı* (1955/35) adlı filmler için verilen kararlarda, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrasına uyacak şekilde "dublajı yaptırıldıktan sonra komisyonumuzca tekrar kontrolüne" ittifakla karar verildiği belirtilmiştir. *Kanlı Tuzak / Suddenly* (1956/32) adlı filmin de dublajı yapıldıktan sonra tekrar kontrolünün yapılacağı belirtilir, ancak "Orijinalinin ve sutitri [Fr. sous-titré - altyazı] yazılmış şeklinin hiçbir suretle gösterilmemesi" ve "Türkçe dublajının yapılması ve dublajda 'Reisi Cumhur' ibaresinin hiçbir suretle ve hiçbir yerde kullanılmaması" şartı eklenir. *Dalgıcın Kızı / Fiamme Sulla Laguna* (1955/48) filmi ise "gerek kızın nişanlısının babası ile konuşmaları, gerekse kızın Amiralle konuşmalarında *Nizamname*'nin 7. madde 5inci fıkrasına riayet edilerek filmin dublajının yapılması şartıyla" gösterim izni almıştır. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutularak tekrar görülmesine karar verilen filmlerin arasında ise şunları saymak mümkündür: *Sevilen Kadınlar / Adorables Creatures* (1955/59) adlı filmin dublajında veya Türkçe konuşma yazılarında, "filmde geçen hadiselerin tenkid ve hicivden ibaret bulunduğu noktasının tebarüz ettirilmesi ve bir karara bağlanmak üzere filmin bu haliyle tekrar görülmesine"; *Çingene Kanı / That Gipsy Woman* (1954/106) filminin ise dublajdan sonra; *Karagöz ile Hacivat ve Kanlı Nigar* (1954/278) filmleri de "tadil ve tashihinden sonra"; *Fındıkcı Gelin*'in (1954/229) ise "yeniden filme çekildikten sonra" tekrar görülmesine karar verilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'de belirtilen "umumi terbiyeye ve ahlaka mugayir" bulunan konuların büyük bir oranda değerlendirildiği bu kategoride birçok film sansüre uğramıştır. Çıplaklığın, müstehcenliğin, cinselliğin sansürlendiği bu kategori genellikle diğer kategorilerden daha fazla gerekçe içermektedir. Örneğin *Bataklıktaki Kız* (1955/2) filmi "Miras meselesinin ve para hırsının insanları sürüklediği düşüklükler bakımından mil-

li ahlak ve adaba aykırı bulunduğundan" sansüre uğramıştır. *Evlat Acısı: Hicran* ya da *Günahımın Cezası* (1954/271) filminde birçok sahneyle birlikte "Dadının; Harun Bey'in eğlendiği sırada, çocuğunun ölüm halinde hasta olduğunu bildirmeğe geldiği ve Harun'un da, eğlence ve kadınları tercih ederek gitmek istemediği sahnenin tamamen kesilmesi" istenmiş; "Hicranın; seyahatten döndükten sonra Ekrem'in evine ilk defa gittiği sırada, fena maksatla gitmediğini seyirciye anlatacağı şekilde bir sahnenin ilave edilmek" suretiyle, o sahnenin değiştirildikten sonra halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına karar verilmiştir. *Karagöz ile Hacıvat ve Kanlı Nigar* (1954/282) adlı filmde ise "Nigarın evindeki içki sahnesinin, bekçinin gözetlemesinden baskın sonunda, imamın dağılmak hakkındaki söz sahnesi de dahil, tamamen çıkarılması"; *Kader Mahkûmları* ya da diğer adıyla *Acı Hakikat* (1955/103) adlı filmde ise "bar sahnelerinin" çıkarılması istenmiştir.

Müstehcenlik, Çıplaklık, Namus, Öpüşme, Bakış, İç Çamaşırları, Dans, Dansöz, Göbek Atma, Sevişme Sahneleri

Gül Ayşe ya da *Yayla Güzeli* (1955/94) adlı filmde "Kasabalı artist kızın ev dahilinde mayo ile gezmesi şehirli kadınları tezyif eder mahiyette görüldüğünden" bu sahnelerin tamamen; "Filmin sonunda iki jandarmanın ortasında ölü olarak yatan Ayşe'nin babasını istihdaf ederek Muhtarın jandarmalara karşı: 'Namusunu temizlemek ve nefsini müdafaa etmek için kasabalıyı öldürdü' sözünün 'Tahir'i öldürdü' şeklinde düzeltilmesi şartıyla" halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Dümbüllü Tarzan* (1954/205) filminde "Şapırtı ile ve ahlı oflu seslerle duyulan öpüşme sahnelerinin tamamen"; "Reisin oğlu şişman adamın kızı yemek taklidi yaptığı sahnenin keza tamamen"; "Filmin başlarındaki danslarda yakın bel plan gösteren kısımların filmin negatif ve pozitifinden kesilip ilgili makama teslim edilmek ve yurt haricine çıkarılmamak" şartıyla, filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Bu kararda Maarif Vekâleti temsilcisi ile Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına uyarak tamamen muhalifim" diyerek şerh düşmüştür. *Ağam Eğleniyor* (1955/39) filminde "Melike Cemal'in dansı tamamen çıkarıldıktan"; "Alaturka dans sahnelerinde yakın planda olan sahneler çıkarıldıktan" ve "çıkarılan bu parçaların negatif ve pozitifleri alakalı makama verildikten sonra" filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiş; *Uçuruma Giden Kadın*'da (1956/25) "Dansöz kızın gazinoda hanendeler arasındaki sahnede otururken bacaklarının göründüğü kısım ile yine filmin sonunda polis baskınından evvel aynı artist kızın kanepedeki oturuşunda bacaklarının göründüğü sahnenin kesilme[si] şartıyla" ve *Üçüncü Kat Cinayeti* (1954/159) filminde "Dansöz Cahide'nin Adnan'ın evinde dans ettikten sonra Adnan'la öpüşmesini gösteren sahne ile, Aysel'in hayalinin canlandığı sahneye kadar ve kanepedeki sevişme sahnesinin de filmin negatif ve pozitiflerinden kesilip ilgili makama teslim edilme[si] şartıyla" kabul kararı verilmiştir.

Alevden Gömlek ya da *Ezo Gelin* (1955/52) filminde "Düğün esnasında tek bayanın yaptığı dans ve söylediği Arapça şarkının tamamen" çıkarılması; *Evlat Acısı: Hicran* ya da *Günahımın Cezası* (1954/271) filminde bir sarhoşun "göbek atan kadının bacaklarına bakış sahnesinin tamamen" çıkarılması; *Aşk*

(*Yayla Güzeli - Gül Ayşe*, Yön.: Muharrem Gürses, 1956)

ve Ölüm (1955/22) filminde "Barda geçen dans sahnelerinin yakın planda olanlarının kaldırılması", "Leyla'nın, Orhan'a yazıhaneyi hediye ettiği sırada ilk öpüştükleri sahnenin" çıkarılması istenmiş; *Ada Sahillerinde* (1956/34) filminde ise, "Nedret'in Ali'yi evine götürüp dans ederken yere düştüğünü gösteren kısımdan sonra Ali'nin Nedret'in evinden koşarak çıktığı kısma kadar olan sahnelerin" çıkarılması koşulu ileri sürülmüştür. *Çılgın Bakire* ya da *Ayşe Nurun Rüyası* (1954/168) adlı film, "Fala bakan Çingeneler arasında Nana'nın yaptığı dansın iki yerinde bacağını kaldırdığı zaman beyaz kilotunun göründüğü anlardaki sahnelerin" ve "Filmin sonunda sütçü kapıya geldiğinde Nana'nın onu karşıladığı sırada sabahlığını açıp ön tarafını gösterdiği o anlık kısmın, filmin negatif ve pozitifinden kesilip alakalı makama teslim edilme[si] şartıyla" kabul edilmiştir.

Irz Düşmanları (1954/259) filminde "düğün sahnelerindeki oyunların yakın plan göbek atma sahnelerinin tamamen çıkartıldıktan sonra"; *Felaket Zinciri* (1956/10) filminde "dans eden kadının ayağındaki tülü çıkarıp attığı sahne ve devam eden dans sahnesinin filmden kesilerek çıkarıldıktan ve kesilen negatif ve pozitiflerin ilgili merciye teslim edildikten sonra"; *Ölüm Korkusu* (1955/49) filminde "Barda tek bayanın yaptığı birinci dans sahnesinin tamamen filmden çıkartılarak ilgili makama tevdi edildikten sonra" ve *Son Şarkı* (1954/257) filminde "[Babuşun] dans sahnesinin tamamen kaldırılmak şartıyla" gerekli onaylar verilmiştir. *Kaybolan Gençlik* (1955/11) filminde "Yakın planda dans sahnelerinin tamamen" çıkarılması ve "Ressama modellik yapan kızın, ancak bir an görünecek şekilde modelliğinin" kısaltılması; *Hayatımı Mahveden Kadın* (1955/90) filminde de "Türkan Şamil'in danslarının yakın plandan olan son kısımlarının" ve

"İkinci rakkase Muhterem Nur'un bütün danslarının" çıkarılması istenmiştir.

Kokulu Film'de (1954/216) "Son dans sahnesinin belden aşağı kıvrımları gösteren kısımların tayyı suretiyle gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında mahzur görülmediğine" çoğunlukla karar verilmiştir. Emniyet Müdürlüğü üyesi, "Dans sahnelerinde hiçbir mahzur görmüyorum" diyerek; Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü üyesi ise "filmde Hamza'nın Anadolu'dan geldiğini belirten kelimenin hiç olmazsa taşradan olarak geçmesi gerektiği fikrindeyim" diyerek şerh düşmüştür. *Öldüren Sır* veya *Bir Kadının Esrarı* (1954/237) filminde "televizyonda gösterilen dansözün yaptığı dans sahnelerinin yakın planlardan olan kısımlarının" kesilmesi şartı getirilmiş ama Emniyet Genel Müdürlüğü'nden üye Feriha Sanerk "Televizyondaki dans sahnesine muhalifim" diye not düşmüş; Maarif Vekâleti'nden gelen üye ise "Televizyon neşrindeki raksın çıkması şartıyla" yazmıştır. *Görünmeyen Adam İstanbul*'da (1955/102) filmi "hiçbir yer kesilmeden" onay almış ama Feriha Sanerk burada "Dans sahnesine muhalifim" diye şerh düşmüştür. *Ölüm Saati* (1954/84) filmi yurtdışına çıkarılmaması koşuluyla gösterim izni almış ama Maarif Vekâleti'nden gelen üye Şükrü Kurgan "Bardaki raks sahnelerinin Halk eğitimi bakımından zararlı olduğu düşüncesiyle muhalifim" diye yazmıştır.

Köy Canavarı (1956/61) filminde "Ayşe'nin bikini mayosu ile görüldüğü";- "Süheyla'nın banyodaki çıplak ve birkaç defa soyunup kilotla kaldığı"; Ayşe'nin "kendi elleriyle eteklerini kalçasına kadar açtığı"; "Delinin Süheyla'nın bahçede uyurken bacak ve göğüslerini okşadığı" sahnelerin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkralarına göre kesildikten sonra halka gösterilmesine, yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiş ama "*Nizamname*'nin 13. maddesi gereğince 6 yaşından yukarı çocukların gündüzleri de bu filmi görmelerinin mahzurlu bulunduğuna ittifakla karar verilmiştir". *Şaban Karamanın Koyunu* (1954/147) filminde "Şaban'la Abdin'in dansöz Nimeti ve evin hizmetçisi kızı yalanarak ve şehveti tahrik edercesine öpüşleri" gibi sahnelerle birlikte argo sözcüklerin de çıkarılması istenmiş; "filmin yeniden ele alınıp senaryosuna sadık kalmak ve içindeki bütün kötü söz ve hareketler çıkarıldıktan" sonra yeniden kontrolüne çoğunlukla karar verilmiştir. *Dalavereciler Kralı* ya da *Köyden İndim Şehire* (1955/87) filminde "Top Sakalın sarf ettiği 'Ben o namussuz karıya gösteririm' sözlerinin" ve "Göbek Oyunu'nun masa üzerindeki kısmının tamamen" çıkarılması; *Vahşi İntikam* (1954/273) adlı filmde "İstanbuldan getirtilmiş olan oyuncuların grup halinde danslarının gösterilerek, teker teker ve yakın planda dans sahnelerinin çıkarılması" istenmiş, her iki filme de yurtdışına çıkmaması koşulu konmuştur. *Hüküm Sabah* (1955/28) filminde "Hasan ile karısının düğün gecesi yatakta yatmaları bir an görünecek şekilde kısaltıldıktan", "Ayşenin siyah tuvaletle Kerim Ağa'nın karşısında dans ettiği sahnenin yakın planda olanları kesildikten", "Düğün esnasında çengilerin oynadığı sırada açık elbiseli olanının yakın planda göbek atış sahnelerinin çıkarıldıktan sonra" filme gösterim izni verilmiştir.

Kadın Severse (1955/7) filminde "Uludağ'da Doktor Ferit ile Nevin'in günah işledikten sonra aynı yatakta yan yana göründükleri sahnenin çıkarıldıktan", "Doktor Ferit ile Leyla'nın sedef adasında denizden çıkarken su içinde sarılarak öpüştükleri sahnenin kesildikten", "Gene kızın doktor Ferit'e teslim oluşu ve keza Leyla'nın da teslim oluşu sahnelerinde ruhi mücadelelerinin tebarüz ettirilerek, bu sevişmelerin ahlaksızlı-

(*Kadın Severse*, Yön.: Atıf Yılmaz, 1955)

ğa teşvik vasfını taşımamasını temin edecek ve yine filmin sonunda Leyla'nın bir cemiyet suçu işlediği, nedamet hislerinin tebarüz ettirilerek intiharının seyircide ahlaki hislerini tatmin vasfını temin edici ilave sahneler yapıldıktan sonra tekrar görülmesine ittifakla karar verilmiştir". *Kadının Fendi* ya da diğer adıyla *Aslan Bacanak* (1955/53) filminde "Gönül Bayhan'ın bikini mayosu ile pilajdaki göründüğü sahnelerin negatif ve pozitiflerinin filmden kesilerek ilgili merciye teslim edildikten sonra"; *Meçhul Gangster / Du Rififi chez les hommes* (1956/80) filminde "Banyodaki kızın, kocasına masaj ederken yarı açık bir halde bulunan göğüslerini hareket ettirdiği kısmın"; *Lukres Borjiya / Lucrece Borgia* (1954/204) filminde "Lukresin banyoda çıplak göründüğü sahnenin tamamen"; "Sezar'ın Lukres'in yatağını açınca kadının korkup kaçarken arkadan çırıl çıplak göründüğü sahnenin tamamen"; "Kadın hamamı sahnesinin tamamen"; "Keza Sezar'ın verdiği ziyafet ve eğlence sahnelerinin kaffesinin çıkarılarak yerine filmin sonunda iki defa gösterilen kapalı sahnelerin konması ve bu kesilen parçaların ilgili makama teslimi şartıyla" gerekli onaylar verilmiştir.

Günahkar Kızlar Pansiyonu / O Gift Fader Söken (1955/63) filminde "Filmin baş tarafında doktorun sevdiği kızın odasına girdiğinde kızın sutyenini çıkarıp çıplak bir halde doktorun yattığı yatağa girmesini gösteren kısmın"; "Otobüs şoförünün sevdiği kızın odasına girdiğinde kızın adamın üzerine kapanması anında şoförün kızın südyenini çözdüğü sahnenin"; "Doğumhanede doğum yapan kadının bacaklarının ayrılışını

gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiş, filmin dublajı yapıldıktan sonra tekrar kontrol edilmesine karar verilmiştir. *Sevilen Kadınlar / Adorables Créatures* (1955/73) filminde "Andre'nin elini kızın etekliğine atıp düğmeleri açması" sahnesinin, "Andre'nin müessese müdürü kadının kapısını ilk defa çaldıktan sonra kapının açılıp bir elin genç kadının başını okşadığını gösteren kısmın"; "Otelde Minuş adındaki kadının banyo ederken dışarda bekleyen zengin tüccarın kadının kilotunu kaldırıp muayene ettiğini gösteren sahnelerin" çıkarılması şartıyla filme gösterim izni verilmiştir.

Argo

Ölüm Kadar Acı ya da *Kader* (1955/98) adlı "Filmdeki artistlerden Vedad'ın bir yerde sarf ettiği 'Fahişenin oğlu' sözü ile keza filmin bazı kısımlarında geçen 'Kahpe' kelimelerinin kesilmek şartıyla mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir". *Şaban Karamanın Koyunu* (1954/147) filminde "kereste", "hıyar", "eşek", "andavallı" ve "buna benzer bir çok argo kelimeler umumî terbiye ve ahlâka ve milli duygularımıza aykırı görülmüştür"; filmin içindeki "bütün kötü söz ve hareketler"in çıkarılması istenmiştir. Aynı filmle ilgili daha sonraki bir kararda ise (*Şaban Karamanın Koyunu*, 1954/160) "Bazı sahnelerde, Dansöz Meral'in ve Cafer, Şaban ve Cafer'in damadı rolünü oynayan Tosun'a sarf ettiği (kereste, kereste müdürü, oha ve hıyar) gibi kelimelerin çıkarılıp yerlerine daha münasip ve terbiyeye uygun sözlerin konulmasından ve negatif ve pozitiften kesilmesi istenilen yukarıdaki kısımların ilgili makama teslîminden sonra" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca görülmediğine çoğunlukla karar verilmiştir. *Uçan Daireler İstanbul'da* (1955/27) filminde "Şapşal ve Kaşar isimli gazetecilere söylenen 'Aptallar, Sersemler ve Dolandırıcılar' gibi sözlerin çıkarılması" şartı koşulmuş; *Korkusuz Yürük Ali* (1955/76) filminde "Dimitrofu'un, Alis adındaki kıza karşı filmin birkaç yerinde sarf ettiği 'Kaltak, aşifte' sözlerinin" çıkarılması istenmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Batakhktaki Kız (1955/2) adlı film *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına aykırı görülerek reddedilmiştir. Film öncelikle "Suça teşvik edici mahiyette" bulunmuş; "Zabıta kuvvetlerinin istiskali" görüldüğü belirtilmiş; "Miras meselesinin ve para hırsının insanları sürüklediği düşüklükler bakımından milli ahlak ve adaba aykırı" olduğu ifade edilmiş; "Suçluların cezai sezalarını adalet tarafından buldukları halkın hak ve adalet duygusunu rencide edeceğinden" reddedilmiştir. *Köy Canavarı* (1956/61) filminde "Ayşe'nin üzerine müteaddit defalar saldırdığı halde köy canavarının cezasız kalması ve sonunda bir kahraman gibi kızı kurtarmaya gittiğini gösteren sahneler" de sakıncalı bulunmuş, ama filme onay verilmiştir. *Bir Şoförün Hayatı* (1954/103) filminin "sonunda mahkeme heyeti Şoför Faruk'la kız kardeşinin kardeş olduklarını anlayıp beraatlerine karar verdikten sonra iddia makamına şöyle bir konuşma yaptırılması" istenmiştir: "Suçlu Faruk her ne kadar bu davadan beraat etmiş ise de kaçakçılık yaptığını itiraf eylemekte bu cihet iddia makamınca nazarı teemmüle alınıp tahkikata başlanacaktır" şeklinde bir cümle ilave edilmesi ve yurtdışına "çıkarılmaması" şartıyla söz konusu filmin halka gösterilmesinde bir sakınca görülmediğine çoğunlukla karar verilmiş; *Hüküm Sabahı* (1955/28) filminde ise hapishaneden tahliye edilen karakterin

"babamı öldüren kim, ondan intikamımı alayım" sözlerinin çıkarılması istenmiştir.

L'edera Delitto Senza Amore adlı film daha önce İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından 7. maddenin 8 ve 9. fıkralarına dayanarak sakıncalı görülmüş, ancak Merkez Film Kontrol Komisyonu farklı bir karar vermiştir. "Filmin dublajının yapılırken veya orijinal kopyasının altına Türkçe izahlı yazılar konulurken, yaşlı adamın kalp sektesinden öldüğünün ve kızın da bunu öldürmediğinin açık bir şekilde tebarüz ettirilmesine dikkat olunması şartıyla" filmin ithaline ve halka gösterilmesine izin verilmiştir (1956/23). *Dehşet Yolcuları / Le Salaire De La Peur* (1955/46) filmiyle ilgili kararda ise "filmin Nitrogliserin taşıyan iki kamyon mürettebatının patronlarının zoru olmadan kendi arzuları, bilhassa para hırsı ile bu işe atıldıklarını mükalemelerde tebarüz ettirmek" şartıyla yurda sokulmasında ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Meçhul Gangster / Du Rififi chez les hommes* (1956/80) filmi için verilen kararda ise bir soygun sürecinin ayrıntılarının gösterilmesi engellenir. Filmdeki "Tavan delme sahnesinin başlangıcı ile son kısmı kalmak suretiyle aradaki teferruatın tamamen", "Kasa delmede matkabı kasaya tatbik edip delme ameliyesine başlanan kısımla kasanın yatırılmış ve delinmiş bir halde bulunduğunu gösteren sahneler hariç, aradaki teferruatın tamamen", "Bodrumdaki atölyede alarm cihazının susturulması ameliyesinin tamamen" çıkarılması ve dublajı yapıldıktan sonra tekrar görülmesi şartıyla onay verilir.

Korkusuz Yürük Ali (1955/76) filminin "sonundaki idam sehpasını gösteren sahnelerin yani imamın mahkûmun dileğini sorarken görünen kısım"; *Evlat Acısı: Hicran* ya da *Günahımın Cezası* (1954/271) filminde "eğlence sahnesinde bir sarhoşu dışarı atarlarken bar sahibinin tekme vuruş sahnesi"nin; *Kara Çalı*'da (1956/94) "Hikmetin Meleği kırbaçla döğüşünü gösteren sahne ile Melek'in dövüldüğünü ihsas ettiren kamçı sesleri" sahnesinin; *Beyaz Şehir* (1955/4) filminde "Çoban ile Zeynebin çeşme başında buluştuklarını köşe başından takip eden iki köy delikanlısının, Zeynep ayrıldıktan sonra gelerek çobanı kırbaçlama sahnesinin" tamamen, "Çobana komşu kızının 'Dağa çık seni vuracaklar' diye söylediği" sözlerin ve "Haydar Ağa'nın atla takibe çıktığı, çobanı gördüğü ve ateş ettiği" sahnelerin tamamen çıkarılması istenmiştir.

Kanları İle Ödediler'de (1955/101) "Barda iki kardeşin üç kişi ile kavga ettikleri sahnelerin kısaltılması"; "filmin sonundaki damda geçen kavga sahnesinden iki kardeşin baltaları birbirlerine savurdukları kısımların kesilerek, baltanın yalnız Turgut'un sırtına saplandığını gösteren kısmın bırakılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Panayırdaki Cinayet* (1955/12) filminden "Tiyatroda palyaço rolü yapan adamın Ayşe'yi zorla çadıra sürüklediği sırada çadır kenarından dışarıda görülen ve mücadele halindeki elleri gösteren" ve "Yangından kurtulan adamın, hayvani hislerle Ayşe'nin üzerine atılıp ve Ayşe'yi boğmasını gösteren sahnelerin" tamamen çıkarılması istenmiştir.

Yine *Kanları İle Ödediler* (1956/33) filmi hakkındaki karar şöyledir: "Evvelce 9.12.955 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek bazı yerlerinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesine ve yurt haricine çıkarılmasına 101 sayı ile karar verilen Kemal Film Şirketine ait *Kanları İle Ödediler* adlı filmin vilayetlere gönderilen kararında bazı vilayetlerce komisyon kararına aykırı olarak kesintiler

yapılıp filmin mevzuunun tabii cereyanını değiştirdiği, bunun ise seyirci üzerinde makus tesirler husule getirip film hakkında menfi propagandalar icrasına yol açıldığı ve bu yüzden film amilinin maddi ve manevi zararına sebep olunduğu yolunda" film sahibinin vermiş olduğu 10.3.956 tarihli dilekçesindeki belirtilen hususlar dikkate alınarak eski kararı açıklama için, belirtilen filmin 12.3.956 Pazartesi günü saat 10'da Polis Enstitüsünde Merkez Film Kontrol Komisyonunca yeniden kontrol edildiği belirtilmiştir. "Eski karardaki 1 ve 2 inci bentlerin ipkası", "Eski kararın üçüncü maddesinde belirtilen hususlardan, baltanın yalnız ağabey Nazmi tarafından savrulup kardeşi Turgut'un sırtına saplandığını gösteren sahnelerin bırakılması, diğer balta savurma sahnelerinin tamamen çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir." *Zeynebin İntikamı* (1956/84) filminde "Kahya'nın dirgen saplanmak suretiyle öldürüldüğü kısımdan sonra, Gül'ün kocasının yerden kalktığı kısma kadar olan sahnelerin kesilmesi" şartıyla filmin gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiştir.

İdam

Korkusuz Yürük Ali (1955/76) filminde "idam sehpasını gösteren sahnelerin yani imamın mahkûmun dileğini sorarken görünen" kısmın çıkarılması istenmiştir.

Uyuşturucu Madde

Cingöz Recai ya da diğer adıyla *Beyaz Cehennem* (1954/235) filminde "Dansöz Aynur'un evine geldiğinde aynanın önüne geçip yalnız eroin kokladığını gösteren sahnenin" kesilmesi istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Her Yerde Tehlike (1955/47) adlı film *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre "mugayir ve Türk polisini tezyif eden mahiyette olduğundan halka gösterilmesi ve yurt dışına çıkarılması" sakıncalı bulunmuştur; *Bataklıktaki Kız* (1955/2) filmi için verilen karardaki gerekçelerden biri de "Zabıta kuvvetlerinin istiskali"dir. *Kaçak* ya da *Denizin Ötesindeki Dünya* (1954/284) adlı filmde "Zehra'nın ölümünü kahya[nın] jandarma karakoluna giderek anlattığı sırada, bir erin boş kahve fincanlarını kaldırma sahnesinin tamamen kesildikten sonra" halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiş; *Ölüm Deresi* veya *Kanlı Duvak* (1956/13) adlı filmin adı yalnızca *Ölüm Deresi* olarak kabul edilmiş ve "filmin sonundaki jandarma ve diğer kalabalığın kapı kırma sahnesinin kısaltılmasına" karar verilmiş; *Hayatımı Mahveden Kadın* (1955/90) filminde ise "Bize karı gibi polisten korkan adam yaramaz" sözlerinin çıkarılması istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Komünizm Propagandası, Lenin, Stalin Fotoğrafları

Bu defterde komünizm propagandası yaptığı düşünülen ve siyasal nedenlerle reddedilen filmler yer almaktadır. Lenin ve Stalin'in fotoğraflarının olduğu filmler mutlaka sansürlenmiştir. Dr. Fahri Hakimoğlu'na ait olduğu belirtilen "Life Film Şirketi"nin yaptığı 8 adet öğretici film daha önce İstanbul Film Komisyonunca kontrol edilip reddedilmiş ise de filmlerin 3122 Sayılı Kanun gereğince Öğretici-Teknik Filmler Mer-

kezi'nde Kontrolünün yapıldığı belirtilir. *Cenubi Afrika - Endonezya - Kore - İsrail - The Navajos - Yugoslavya - Newyork - İran Öğretici Film* olarak kaydedilen Teknik ve Öğretici film grubunda "İran'ı gösteren kordelanın tamamen"; "Yugoslavya hakkındaki filmde de Türk ırkı aleyhine ve Komünistler lehine birçok sahneler bulunduğundan bu filmin de tamamen reddine" ve diğer filmlerin de "öğretici mahiyette olduğuna" çoğunlukla karar verildiği belirtilir (1954/255). Başka bir sayfada da farklı bir karar numarasıyla (1954/258) aynı karar tekrarlanmıştır, sadece son cümlede "tamamen reddine ve diğer filmlerin yurda sokulmasında ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" çoğunlukla karar verildiği belirtilmiştir.

Son Köprü / Die Letzte Brücke (1955/105) filminde Boro ve Helga arasında geçen konuşmalardan bilhassa "Bu, yalnız Sovyet yıldızı değil, bizim de yıldızımız, halk yıldızı, hür halkın yıldızı sözlerinin kesilmesi ve Türkçe dublajın tekrar görülmesi" şartıyla filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına oybirliği ile karar verilmiş; Macaristan'dan gelen *Liszt'in İkinci Rapsodisi*, *Haromogros Tanc* ve *Asrın Maçı* (1954/156) isimli filmler için alınan kararda; "*Liszt'in İkinci Rapsodisi*'ni gösteren filmle"; "Macar Halk dansını gösteren ikinci kısa filmin halka gösterilmesinde mahzur olmadığına" karar verilmiş; *Asrın Maçı* adlı filmde ise antrenman sırasında birbirlerini "yumruklu Komünist selamıyla selamladıklarını gösteren sahnenin ve futbolcuların Paris'te dolaşırken kapağında 'Lenin'in' resmini teşhir eden kitabı karıştırma sahnesinin, filmin negatif ve pozitifinden çıkarıldıktan sonra" adı geçen filmlerin yurda sokulmasında ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına hükmedilmiştir. *Gizli Ajanlar / I was Communist For The F.B.I.* (1954/181) adlı filmin baş taraflarında "Komünistlerin yaptığı kongrede Stalin'in fotoğrafının görüldüğü sahne ile yine bir toplantıda Stalin'in şerefine diye kadehlerin kaldırılmasını gösteren sahnenin filmden çıkarılmak şartıyla ve dublajı yapıldıktan sonra tekrar görülmesine" çoğunlukla karar verilmiştir.

Gandi, Nehru

Günahkar / Papi (1956/66) adlı filmin kararında Rajo'nun çocuklara söylediği "Siz de Gandi gibi büyük bir insan olabilirsiniz" sözünün ve bir çocuğun Rajo'ya hitaben söylediği "Pandit Nehru gibi de olabilir miyiz?" sözlerinin bulunduğu sahnelerin çıkarılması istenmiş; *Şahane Düğün / Call me Madam* (1956/79) adlı yabancı filmde filmin son tarafında Amerikan Sefiresi olan kadınla o yerin Hariciye Vekili arasında geçen bir konuşmada Hariciye Vekili'nin "benim vatanım satılık değildir" sözlerindeki altyazının "çıkarılarak yerine daha münasip bir cümlenin konulması" istenmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Aşk ve Kumar (1956/91) filminde "polislerin Cemal'i tevkif ederlerken Cemal'in koynundaki paraları çıkarıp 'Ben zengin oldum artık hür yaşayacağım, beni tevkif edemezsiniz' tarzındaki konuşmasını ihtiva eden kısmın kesildikten sonra" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiş; *Hayatımı Mahveden Kadın* (1955/90) filminde "Orhan'ın annesi kadının filmin sonlarında oğluna mazisi hakkında bilgi verirken 'baban fakir olduğu için ona kaçtım' tarzındaki konuşmaların da" kesilmesi istenmiştir. *Daima Seninim / Simpre Tuya* (1955/37)

filminde "Tuğla ocaklarında işçiler tarafından yapılmış evlerin, şirket tarafından yıkılması istenildiği haberi verildiği andan, işçilerin tevkifhaneden çıkarıldığı ana kadar, geçen sahnelerin tamamen" çıkarılması istenmiştir. *Bataklıktaki Kız* (1955/2) filminin reddine neden olan birçok gerekçe arasında "Miras meselesinin ve para hırsının insanları sürüklediği düşüklükler bakımından milli ahlak ve adaba aykırı" bulunması da yer almıştır.

Milletle, Türklükle ve Devletle İlişkili Konular

Her Yerde Tehlike (1955/55) filminin "Salis'in Türk Polisi Tahir olarak gösterildiği son şekliyle" halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına ve *Beyaz Mendil*'de (1955/85) "Köydeki düğün sahnesinde Türk Bayrağını gösteren kısmın kesilmesi ve yurt haricine çıkarılmaması şartıyla" izin verilmiştir. *Dalaverecİler Kralı* ya da *Köyden İndim Şehire* (1955/87) filminde ise "bir dükkânın önünde görülen Türk Bayrağı sahnesinin" kaldırılması istenmiştir. *Alevden Gömlek - Ezo Gelin* (1955/52) filminde "Düğün esnasında tek bayanın yaptığı dans ve söylediği Arapça şarkının tamamen" çıkarılması, "Bedir askerlikten izinli olarak gelip, karısından ayrılırken Kore'ye gideceğine dair bir konuşma ilave edildikten ve filmden çıkarılan parçalar alakalı merciiye teslim edildikten sonra" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oy birliği ile; *Çingene Kanı* (1955/51) adlı filmde ise, "Tomo değirmenin avlusuna gelip eğlentiye iştirak edince -katibim- bestesini söyleyen kızın 'Size bir Türk şarkısı söyleyeyim' şeklinde bir söz ilave edilmesi" şartıyla filmin gösterilmesi ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına; *Vahşi Bir Kız Sevdim*'de (1954/283) "Bulgar çetecilerinin çadırlı karakolu bastıkları sahnede karakol kuvvetlerine yardıma gelen Türk süvari kuvvetlerinin bir alay kadar fazlaca göründüğü sahnenin kesilerek sadece yardıma gelişini anlatacak kısa bir kısım bırakılması ve bu suretle, çetecilerin önünden muntazam ve külli kuvvetler muvaffak olamamış intibaının silinmesi" şartıyla yurt içinde ve yurtdışında gösterilmesinde sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. *Çingene Baron* (1955/104) adlı yabancı film için yazılan kararda, filmin diyalog listelerinin tetkik edildiği "Konuşmalar arasında memleketimiz aleyhine zararlı hiçbir taraf bulunmadığı cihette tetkikten geçen listedeki sözlere göre dublajının yapılmasından ve filmin orijinal kopyasının altına da bu Türkçe izahlar konulduktan sonra" filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Dinlere İlişkin Konular

Beş Hasta Var (1956/103) filminde "Belkis'in annesinin Nur babanın mezarına gidip dua etmesine dair sahnenin çıkarılması ve Cahit'in anne ile münasip şekilde eve getirilmesinin temini" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine oy birliği ile karar verilmiştir. Filmin İskenderun'un Kanatlı Sineması'nda gösterilmesi sırasında kararda belirtilen 130 santimetresi kesilmiş ve tutanak tutulmuştur. Karar sinemanın işletmecisi Corç Toma'ya ve makinisti Adil Dibo'a okunarak yasak kısımların halka gösterilmeyeceği belirtilmiştir. Zabıt Varakasında daha sonra ise şu açıklama yer almaktadır: "Bahis konusu filmin saat 20,30 da halka gösterilirken hassasiyet ve titizlikle takip edilerek kararda belirtilen ya-

sak kısımların perdeye aksettirilirken, perde karartılmış ve o sahne geçtikten sonra tekrar devam etmiştir. Belkıs'ın annesinin Nur Babanın mezarına gidip dua etmesine dair sahne filimden (130) cm. kesilmek suretiyle çıkartılmış ve diğer Cahit'in anne ile münasip şekilde eve getirilmesinin temini hususu usule göre ve gayet basit ve kısa bir şekilde gösterilmiş olduğuna dair iş bu zabıt tanzim edilerek imza altına alınmıştır" (Filme ait Zabıt Varakası, 12.2.1957, Dosya No: 91122-996) *Karagöz ile Hacıvat ve Kanlı Nigar* (1954/282) adlı filmde "imamın dağılmak hakkındaki söz sahnesi", "çarşıyı gösterirken ilahi söyleyen kör dilencinin geçişi ve ilahi söyleyişi sahnesinin çıkarılması" istenmiş; *Alevden Gömlek - Ezo Gelin* (1955/52) filminde "Minarede ezan okuma sahnesinin tamamen" kaldırılması talep edilmiş; *Korkusuz Yürük Ali* (1955/76) filminde "Cenaze namazını teferruatıyla gösteren kısımların" çıkarılması istenmiştir.

Çocuklara İlişkin Konular

Beyaz Şehir (1955/4) filminde "Öğretmen Münevverin tren ile giderken köylü çocuklarının 'gazete, gazete' diye bağırdıkları sahne"nin çıkarılması istenmiştir. *Köyün Çocuğu* veya *Berduş Ömer* (1955/74) filminde "baş rolü oynayan çocuğun su dolabına koşulması için Hasan Ağa'nın atı çözdürmesi sahnesinden itibaren, dolabın çocuğun annesinin başına çarptığını gösteren kısma kadar olan sahnelerin kesilmesi ve çocuğun hiçbir şekilde dolaba koşulmuş halinin gösterilmemesi şartıyla mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir". Bir sonraki kararla yine benzer sahnelerin çıkarılması istendikten sonra "filmin tamamen öğretici ve terbiyevi bir vasıf taşıdığını ve bütün öğrencilerin görmesinin faydalı olacağına ittifakla karar verilmiştir" (1955/75). *Köy Canavarı* (1956/61) adlı filmin "*Nizamname*'nin 13. maddesi gereğince 6 yaşından yukarı çocukların gündüzleri de bu filmi görmelerinin mahzurlu bulunduğuna" oybirliği ile karar verilmiştir.

Müzik

Izdırap Şarkısı (1955/86) filminde "Orhan adındaki artistin diğer arkadaşına filmin bir yerinde sarf ettiği 'Ben Meyhane Müziği dinlemem' tarzındaki konuşmanın kesilmesi" şartıyla filme izin verilmiştir.

Yurtdışına Çıkarılmamak Şartıyla

Bazı filmlerin de yurtiçinde gösterilmesinde bir sakınca bulunmamış ancak yurtdışına çıkarılmaları sakıncalı bulunarak sansürlenmiştir. Bu filmler arasında şunları saymak mümkündür: *Dalavereciler Kralı* ya da *Köyden İndim Şehire* (1955/87), *Oyuncu Kız* (1954/279), *Vahşi İntikam* (1954/273), *Ölüm Saati* (1954/84) ve *Beyaz Mendil* (1956/69).

Hastalıklar

Katibim (1956/27) filminin "en sonunda veremli annenin çocuğunun yanında kızı Mehpare'nin bulunduğu esnada ağzından kan geldiğini gösteren sahnenin kesilmesi şartıyla" söz konusu filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca görülmediğine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sembolik Anlatım

Denetim yapan komisyon zaman zaman sembolik anlatımdan da rahatsız olmuş ve

bunları sansürleyen kararlar vermiştir. *Beyaz Şehir* (1955/4) filminde muhtemelen duygusal bir anlatımı da yakalayan; "Zeynep hasta yatağında yatarken doktor ve öğretmenin yatağın başında bulunduğu anda, Zeynebin kız arkadaşlarından birisinin dünyayı getirerek 'Bunu çok severdi' dediği sahneden itibaren (kızın dünyayı getirmesi sahnesi de dahil) Zeynebin ölümünü müteakip, doktor, öğretmen ve Zeynebin ellerinin üst üste konması ve o anda kürenin dönüş sahnesinin tamamen" çıkarılması istenmiştir. Bir sonraki denetimde (1955/9) ise "Filmin tadil edilmiş şeklinin görülüp bir karara varılması için toplanılmış ve film görülmeğe başlanmış ise de gayrı muntazam yapıştırıldığı, sahnelerin birbirini tutmadığı anlaşılmış ve esasen komisyon üyelerinin de tam olmadığı görülmüş olmakla filmin muntazam ve insicamlı şekilde gösterilmek üzere tanzim edilmesinin tebliğine ve üyelerin tam teşekkülle mevcut bulundukları bir günde tekrar görülmesine" karar verilmiştir. *Panayırdaki Cinayet* (1955/12) filminde "Göl başında kız ile Mahmud'un seviştikleri sırada ayakkabıların üst üste göründükleri ve aynı sahnede ayaklarının birbirine sarıldıkları görülen kısımların kesildikten sonra" gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

Çingene Kanı (1955/51) filminde "Başlangıçta 1876 tarihi gösterilirken, altına 'Sırbistan'da bir kasaba' şeklinde bir yazı ilavesi" ve *Kaatil Benim* (1955/60) filminin baş tarafına "filmde geçen vak'alar uzun yıllar önce Azerbaycan'da cereyan etmiştir" tarzında bir konuşma ya da açıklama yapılması istenmiştir. *Karagöz ile Hacıvat ve Kanlı Nigar* (1954/282) adlı filmde "Film mevzuunun, eski devre ait Karagöz oyunlarının hayal mahsulü olan birinin canlandırılmış şekli olduğunu, tebarüz ettirir bir takdim yapılması" istenmiştir. *Şehzade Mıstık Bağdat'ta* ya da *Öp Babanın Elini* adlı filmde (1955/19) ilk isim ikincisiyle değiştirildiği gibi "Filmde, 'Bağdat'ta' sözü bulunmayacak şekilde bu sözler kaldırılarak yerine başka isimler uydurulacak" diye karar yazılmış; *Kokulu Film*'de (1954/216) "Tarabya sırtlarını uzaktan gösteren kısmın" çıkarılması istenmiştir. *Kardeş Kurşunu* (1955/18) filminde ise "Hikmet Bey'in evinde iki kadının, Ali'yi, Nevin'in odasına gitmesi hususunda teşviki sahnesinde, 'Yukarıda odasında 'dedikleri anda merdiven başında göründükleri sahneye kadar, iki kadınla Ali'nin bulundukları sahnenin tamamen çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" çoğunlukla karar verilmiştir. Bu kararda Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliği'nden gelen üye şu şekilde şerh yazmıştır: "Muzafferle Nevin'in Moda'ya giderken gösterilen manzaralar arasında uzaktan boğaz ve kavakları gösteren kısımların çıkarılması lazım".

İsim Değişikliği

Bu defterde birçok isim değişikliği de kabul edilmiştir: *Seni Daima Sevdim* adının *Kara Vadi* olarak değiştirilmesi (1955/38) kabul edilmiştir. İsmindeki "Fahişe" sözcüğünün çıkarılması kararı verilen *Şahane Fahişe / Frine Cortigana d'oriente* (1956/60) filminin sahibinin yaptığı başvuru neticesinde komisyon "*Şahane Fahişe* Türkçe ismiyle halka gösterilmesine müsaade edilen ve iki seneye yakın bir zaman zarfında da yurdun bir çok yerlerinde halkımız tarafından görülen Erman Kardeşler Film Şirketine ait mezkûr filmin bilahare sahibi tarafından Türkçe dublajı yapılarak yukarda zikredilen komisyonun tetkikine arz edildiği, fakat komisyon bu se-

fer filmin 'Şahane Fahişe' isminden 'Fahişe' kelimesinin çıkarılıp yerine gençlik psikolojisine daha uygun bir ad konulmasını ve bu isimle halka gösterilmesini şart koştuğu 24.5.956 gün ve 956/389 sayılı kararında belirtmiş ise de, film sahibinin bu karara itirazen verdiği 5.6.956 tarihli dilekçesinde; muhtelif firmaların 'fahişe' tabirini havi filmlerine evvelce müsaade edildiğini misal gösterip bir takım film isimleri sayarak ve bu hususta duçar olacağı zararları tadat ederek İstanbul Film Kontrol Komisyonunun bahis konusu edilen Türkçe dublaj film hakkındaki kararının iptalini istemektedir. Müstedinin verdiği dilekçe dikkate alınarak, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna dair Nizamname*'nin 15inci maddesi gereğince Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiş ve ileri sürülen iddiaların yerinde olduğu kanaatine varılan mezkûr filmin Türkçe dublajının da 'Şahane Fahişe' adıyla halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına" oybirliğiyle karar vermiştir. *Şehzade Mıstık Bağdatta* isimli filmin adı ise *Öp Babanın Elini* olarak değiştirilmiştir (1955/19).

KARAR DEFTERİ
1954-1955

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1954-1955 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde yabancı filmler, "Günün Haberleri", belgeseller ve "öğretici filmler" bulunmaktadır. Filmlerin hemen hepsi dublajlı gösterilmektedir. Bu defterde hiç dokunulmadan onay verilenler arasında Kirk Douglas'ın oynadığı Billy Wilder'ın *Ace in the Hole / Diri Gömülenler* (1951), *Kilimanjaro'nun Karları* (*The Snows of Kilimanjaro*, Henry King & R.W. Baker, 1952) ve *Yedi Kardeşe Yedi Gelin* (*Seven Brides for Seven Brothers*, Stanley Donen, 1954) adlı filmler yer almaktadır. Reddedilen ya da şartlı kabul edilen filmler/haberler/diğer filmler toplam 15 tanedir. Bu 15 eser içinde 7. maddenin 1. fıkrasına üç kez, 5. fıkrasına dört kez, 6. fıkraya bir kez ve 8. maddeye bir kez atıf yapılmıştır. Yedi yabancı film reddedilmiştir; bazı filmler iki farklı fıkraya dayanarak reddedilmiştir (*Dehşet Yolculuları* ve *Sibirya Yolunda* gibi). Zaman zaman da herhangi bir fıkraya atıf yapılmadan karar verilmiştir: Asıl adı *Tradita* (Mario Bonnard, 1954) olan ve Brigitte Bardot'nun oynadığı *Düşman Kardeşler* adlı filmde "Avusturya hududunu belirten hudut tabelasının askerler tarafından dipçiklenmesine ait sahnenin filmden tamamen çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithal edilmesi ve halka gösterilmesine izin verilmiştir (155/166).

Öpüşme

Mata Hari'nin Kızı adlı filmde "kadınla erkeğin yatakta öpüştükleri sahnenin çıkarılması" istenmiştir (1955/167).

Türklük ve Dinle İlgili Konular

Robert Taylor'ın oynadığı 1954 tarihli bir macera filmi olan *Firavunlar Vadisi* (*Valley of the Kings*, Robert Pirosh, 1955/63) adlı filme, "filmde geçen Türk bayrağı ile namaz sahnelerinin çıkarılması" şartıyla onay verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Stalin ve Molotof Fotoğrafları

Günün Haberleri'ne (1955/67) "adı geçen filmden orak çekiç ve Stalin ve Molotof'un

[Vyaceslav Molotov] resimlerinin kesilmesi" şartıyla; yine bir başka *Günün Haberleri*'ne (1955/123) "filmdeki Stalin'in Budapeşte'deki heykelinin çıkarılması" şartıyla izin verilmiştir.

Milli Rejime Aykırı, Başka Devletlerin Propagandası

Nizamname'nin 5. fıkrası "Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî ideoloji propagandası yapan" eserleri kapsar. Dört filmde doğrudan bu fıkraya atıf yapılmış ve filmler reddedilmiştir: *Korkunç İhtiras* (1954/902), *Liyakat Nişanı* (1955/32), *Sibirya Yolunda* (1955/69) ve *Dehşet Yolcuları* (1955/140). Bu filmlerin içinde *Sibirya Yolunda* kararı içinde aynı zamanda 1. fıkraya, *Dehşet Yolcuları* ise aynı zamanda 6. fıkraya atıf yapar. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına göre "Herhangi bir devletin siyasî propagandasını yapan" filmler arasında şu filmleri saymak mümkündür: *Sibirya Yolunda* (1955/69), *Büyük Cambazhane* (1955/33) ve *2000 Sene Sonra Viyana* (1955/41). Her üç film de bu maddeye dayanarak reddedilmiştir. *Mata Hari'nin Kızı* (1955/167) adlı filme "sutitrelerde [Fr. sous-titré - altyazı] Japonya aleyhinde hakaretamizce bir yazının bulunmaması" şartıyla onay verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Asil Kan adlı film (*Una Cubana en Espeña*, Luis Bayón Herrera, 1951) *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8. maddesi gereğince "gözleri yoracak kadar yıpranmış olduğundan" yurda sokulmayarak oybirliği ile reddine karar verilmiştir (1955/63).

Diğer

Bu 15 film/haber/belgesel vb içinde iki film "sadece Alman kolonisine gösterilmek üzere" kabul edilmiştir (*Dünya Kalbi / Herz der Welt*, 1955/47 ve *Almanya Dünya Kapısı* adlı belgesel, 1955/48). Burada "koloni"-den kasıt, Türkiye'de yaşayan Alman vatandaşlarıdır. Ayrıca bir öğretici filmin başında yazılı olan bir yazının da çıkarılması istenmiştir (1955/176).

KARAR DEFTERİ
1955

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1955 A – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde kabul edilmiş ya da onaylanmış filmlerle ilgili kararlar dışında kalan 30 karar vardır, 12 kez *Nizamname*'nin 7. maddesine atıf yaparak filmlere ret kararı verilmiştir. 1. fıkraya iki kez, 2. fıkraya bir kez, 3. fıkraya bir kez, 5. fıkraya sekiz kez, 6. fıkraya iki kez, 7. fıkraya bir kez, 8. fıkraya bir kez ve 10. fıkraya bir kez atıf yapılmıştır. 15. maddeye ise üç kez gönderme yapılmış ve filmlerin bir de Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmesi istenmiştir (*Teodora*, 1955/567; *Şvestkaya Spiçka*, 1955/423; *Üç Ahbaplar*, 1955/422). *Golgauda Mahkumları* (1955/551) adlı filme ilişkin kararda ise 7. maddenin 1, 2 ve 3. fıkrasına atıf yapılarak, *Eletjel* (1955/508) adlı film için ise 1 ve 5. fıkralarına atıf yapılarak ret kararı verilmiştir.

Söz konusu bu otuz kararın dışında yer alan bir filmin üzerinde "Film gelmediğinden sansürü yapılamamıştır" notu vardır. Bazı film adlarının çevirileri de dikkat çekicidir; örneğin *Votre Dévoué Blake* adlı film *Sıra Sende Yosma* diye (1955/527), *La Caraque Blonde* ise *Dilber Yosma* (1955/456) olarak çevrilmiştir. Ayrıca çok sayıda filmin isminde "fahişe" sözcüğü geçmektedir. *Şehvet Dansı* (*Coqueta*, 1949, Fernado Rivero, 1955/550) adlı film de "Türkçe isminin değiştirilmesi" istenerek şartlı kabul edilmiştir. 1953 İsveç yapımı *Günahkar Kızlar Pansiyonu* (1955/440) (*Ogift fader sökes*, Hans Dahlin & Bengt Logart) adlı "filmin parçaları karışık konmuş olduğundan kısımlar tekrar muntazam konduktan sonra bir defa daha görülmesine" karar verilmiştir. *Melek mi Şeytan mı* adlı film [*Le Due Verità*, Antonio Leonvilla, 1951] çoğunlukla kabul edilmiş, bir üye "Film içinde devamlı ve tahrik edici sahneler vardır. Kısaltılmasını lüzumlu görürüm" diye şerh düşmüştür (1955/455). Bu defterde *Üç Silahşörler* ve *Avarenin Aşkı* gibi filmler onaylanmış; ancak Macaristan'dan gelen çok sayıda filmin büyük bir kısmının ise reddedildiği görülmüştür.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme

Türkçesi *(Kalp) Sahte Lira* olan filmin adı defterde *Kalpiki lira* olarak geçmektedir

(ancak filmin özgün adı *Istoria mias kalpikis liras*'dır). 1955 tarihli bu Yunan filminde (Yorgos Tzavellas, 1955/518) "ressama modellik eden çıplak kadın sahnesinin tamamen çıkarılması" istenmiştir. Benzer bir karar *Kraliçenin Aşkları* için de geçerlidir (defterde *Kraliçe Margot* adının üstü çizilmiş, *La Reine Margot*, Jean Dreville). Başrolünde Jeanne Moreau'nun olduğu bu filmde de "çıplak kadın sahnesinin çıkarılması" (1955/480) istenmiştir. *Sıra Sende* (*À toi de jouer… Callaghan!*, Willy Rozier, 1955/449) filminde "geçen açık kadın göğüs sahnesinin filmden çıkarılması" istenmiş; *Aşkın Satılmaz* (*Marchand d'amour*, 1935, Edmond Gréville) filminde "kadınla erkeğin öpüşme sahnesi tahrik edici mahiyette olduğundan çıkarılması" (1955/536) şartıyla onay verilmiştir. *Öldüren Şüphe*'de (*Obsession,* Jean Delannoy, 1955/406) "baş tarafında deniz kenarında, plajda üst üste kadınla erkeğin uzandıkları sahnenin filmden çıkarılması" şart koşulmuş; Türkçesi *Semiramis* olan (defterde *Esclave et reine* olarak da yazılan 1954 yapımı filmin orijinal ismi *La Cortigiana di Babilonia*, yönetmeni Carlo Ludovico Bragaglia'dır). Filme ait kararda (1955/464) "sarayda içki ve eğlence sahnesindeki (sevişme) kısımlarının çıkarılması" koşuluyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığı yazılmıştır. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak reddedilen iki filmden biri *Çılgınlar Revüsü* (1955/434), diğeri de *Günahkar Kızlar Pansiyonu*'dur (*Ogift fader sökes*, 1955/481). *Çılgınlar Revüsü* için verilen kararda şöyle yazar: "Filmden kesilmesi icab eden açık sahnelerle filmin yanında mevcut açık sahnelerin kapalı yapılmış parçaları tekrar görüldü, adı geçen filmin yurda sokulmayıp *Nizamname*'nin 7inci maddesinin 6ıncı fıkrası gereğince halka gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden reddine karar verildi".

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm, Türkiye Aleyhine Propaganda

Kahraman Asker filminde (*Cadet Rouselle*, André Hunebelle, 1954) "İnsan Cumhuriyetten bile soğuyor" ve "Her devirde polis aynı şekilde kalır sözlerinin çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithaline ve halka gösterilmesine onay verilmiştir (1955/520). *Gece Kuşları* (*Night People*, 1955/432) filminin başındaki Sovyet Bayrağı'nın ve "Naziler bizi icbar [zorlama, zorunda bırakma] ediyor" sözlerinin filmden çıkarılması şart koşulmuştur. *Kanlı Kazak* (1955/526) (*Tarass Boulba*, Alexis Granowsky, 1936) filminde "Kazak kabile reisinin kılıçla iki Türk ve iki Polonyalı […] kafalarını kestiği" sahnenin; "Tatar Sultanı'na yazılan mektup sahnesinin tamamen çıkarılması" şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Monte Karlo Yolcuları* (*Nous irons a Monte Carlo*, 1955/479) adlı filmde geçen "Rusya'ya ait kısımların tamamen çıkarılması" istenmiş; spor programı olarak geçen bir basketbol final maçında (Macaristan, 1955/541) "filmin içinde su kenarındaki Rus basketbolcunun göğsündeki orak çekicin çıkarılması" talep edilmiştir. *Nizamname*'nin 7. maddesinin hem 1 hem de 5. fıkrasına dayanarak reddedilen filmlerden biri ünlü Macar yönetmen Zoltan Fabri'nin 1954 tarihli filmidir (*Eletjel*, 1955/508). Yine bir Macar filmi olan ve defterde *Menyhert Simon* olarak geçen, özgün adı *Simon Menyhért Születése* [1954, Zoltan Varkony & Karoly Makk] olan filmde "Kahvede iş taksimi sırasında geçen bir mükalemede 'demokrasi, demokrasi' diye bahsediyorsunuz"; "Birbirimize yardım etmezsek sosyalizm inkişaf etmez" gibi cümlelerinin filmden çıkarıl-

ması şartıyla halka gösterilmesinde ve yurda ithalinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir (1955/509). Beşinci fıkraya dayanılarak reddedilen diğer Macar filmleri *Mickey Magnat* (Marton Keleti, 1955/498) ve *Rokonok*'tur (Félix Mariassy, 1955/497). Beşinci fıkraya dayanılarak reddedilen başka filmler de vardır: *Hacı Baba ve Uşağı* (*Bay i Batrak*, 1955/470), *Terra Straniera* (Sergio Corbucci, 1955/522), *Küçük Kahraman* (*Jeromin*, Luis Lucia, 1955/538) ve *Zorba Kadın* (*Vassa Zheleznova*, Leonid Lukov, 1955/496). *Zorba Kadın* filmiyle ilgili karar aynı zamanda 7. fıkraya da dayanılarak reddedilmiştir. Defterdeki nota göre: "Adı geçen filmi Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu *Nizamname*sinin 7 inci maddesinin 5 inci fıkrası hükmüne tevfikan 21.5.56 T. ve 54 sayılı kararla Red etmiştir". Sovyetler Birliği'nden bir biyografi filmi olan 1952 tarihli *Şahane Besteler* (*Kompozitor Glinka*, Mosfilm, Grigoriy Aleksandrov) (1955/469) için "Adı geçen filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'*nin 7. maddesinin 5 ve 10. uncu fıkraları gereğince yurda sokulması ve halka gösterilmesi mahzurlu olduğundan reddine" karar verilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Delmer Daves'in 1954'de yönettiği *Kaplanların Pençesinde* (*Demetrius and the Gladiators*, 1955/433) filminde maddeler halinde şunların filmden çıkarılması istenmiştir: "Mağarada ibadet sahnesinin" tamamen; "Dimitriyus, sevdiği kızın elinden örtüyü almak için içeri girdiği ve yüzünü kapatıp, kızın üzerine kapanıp Havvariyonu tahayyül ettikten sonraki kısım çıkarılarak, […] elinde dışarıya çıktığı (mucize sahnesinin kaldırılması)"; "Hıristiyanlık ilelebet yaşayacaktır" cümlesinin çıkarılması; "Onlar Allaha kavuştular, konuşma ve sahnelerinin filmden çıkarılması" şartıyla yurda ithaline ve halka gösterilmesine izin verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Nizamname'nin 8. maddesine dayanarak reddedilen film 1952 tarihli *Dakota Fedaileri*'dir (*Bugles in the afternoon*, Roy Rowland). Kararda filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8. maddesi gereğince gözleri yoracak derecede karanlık olduğundan halka gösterilmemesine karar" verildiği belirtilir (1955/420).

(*Kader*, Yön.: Necil Ozon, 1955)

KARAR DEFTERİ
1955

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1955 B – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde daha önce 1954'de reddedilen Türkçe adıyla *Lukres Borjiya* ve 1955'de reddedilen *Dehşet Yolcuları* adlı filmlere izin verilmiş, bir film sinemaskop olduğundan dolayı Şan sinemasında izlenememiş, uygun bir sinemada izlenmesine karar verilmiştir (deftere "kameraskop olduğundan görülememiştir" notu düşülmüştür). Onaylanan kısa filmler arasında "Dünya Güzellik Müsabakası" ve kabul alan filmler arasında Elia Kazan'ın *Rıhtımlar Üzerinde* (*On the Waterfront*, 1954) filmi bulunmaktadır. 37 şartlı kabul kararı yer alan bu defterde toplamda 10 ret kararı bulunuyor. *Nizamname*'nin 8. maddesine bir kez (*Çöl Kahramanı / La llamada de África*, 1955/745); *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrasına üç kez; 4. fıkrasına bir kez, 8. fıkrasına bir kez ve 10. fıkrasına bir kez atıf yapılmıştır. Üç film ise herhangi bir maddeye atıf yapmadan reddedilmiştir. 82 çocuk filmi arasında "Ave Maria isimli filmin reddine" karar verilmiş, diğer 81 filmin halka gösterilmesinde bir sakınca görülmemiştir (1955/596). Ayrıca bir kararda 16 mm'lik çok sayıda Kore filmi arasından altısı reddedilmiştir: *The Christmas Hymns / Noel Şarkıları, Japan's Surrender / Japonya'nın Teslimi, The Night Before Christmas / Noelden Evvelki Gece, Ave Maria, Merry Christmas / Mesut Noel, A Christmas Carol / Noel Perisi. Cesur Hafiye* (William Seiter, 1940, *Belle of the Yukon*) adlı film ise (1955/606) "*Nizamname* gereğince gözleri yoracak derecede karanlık olduğundan" reddedilmiştir. Bazı kararlarda ise bağlam tam olarak belirgin olmadığı için gerekçe tam olarak anlaşılamamaktadır. *Miss İtalya* (Duilio Coletti, 1955/703) filminde "gazetecinin köye gittiği sırada dört şahısla karşılaştığı sahnenin konuşmaları ile, yine gazetecinin ikinci gittiği yerde görülen toplantı sahnesi ile eve geldiğinde evdekilere ben davamda devam ediyorum konuşmasının filmden kesilerek çıkarılması şartı" getirilmiş; *Bir Tuzakta Dört Kadın/Bonnes à Tuer* (Henri Decoin, 1954) adlı filmle ilgili kararda (1955/771) ise "baş tarafında geçen -bu film 16 yaşından küçük olanlara yasaktır- yazısının çıkarılması" şart koşulmuştur.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Memenin Görünmesi, Yatak Sahnesi, Mayo

1952 tarihli *Kamçılı Kız / La Fille au Fouet* (1955/736) filminde "kızın derede yıkanması sırasında görünen çıplak sahnelerle, altıncı kısımdaki hapishanede erkekle kızın itişmesi anında kızın göğsü açılıp memelerinin göründüğü sahnenin filmden kesilip çıkarılması"; *Kirli Yüzlü Melek / Gueule d'ange* (1955/680) filminde, filmin "baş tarafında geçen dansözün yarı çıplak olarak dans ettiği kısmın tamamen ve erkeğin barda tanıştığı kadınla evde buluştukları zamandan bir müddet sonra görünen yatak sahnesinin çıkarılması" ve *Angela*'da (1955/620) "mayo ile yüzme sahnesinin filmden çıkarılması" şartıyla filmlere onay verilmiştir. *Kazanovanın Hatıra Defteri / Le Avventure di Giacomo Casanova* (1955/676) adlı filmde ise "kadınla Kazanova'nın buluştukları zaman odada buzlu camda görünen, yatağa doğru gidiş sahnesi ile ayrıca filmin bir kısmında görünen kadının çıplak göğüs sahnesinin çıkarılması" istenmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Bilali Habeşi adlı Mısır filmi ile ilgili ilk kararda bir sonuç çıkmamıştır: "Adı geçen filmin orijinali ilimiz komisyon tarafından görülüp yurda girmesine müsaade […] Birinci komisyon film hakkında bir karar verememiş ve bu hususdaki karar yine […] komisyona bırakmıştır" (1955/686), sonraki kararda ise (1955/693) adı geçen filmde yer alan "Bilali Habeşi'nin vaazında 'Peygambere tapılır', 'Allah için bir damla kan akıtılır', 'din uğruna savaşılır'" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. *Cezayir Haydutları/Prisoner of the Casbah* adlı filmde de "ezan okuma sahnesinin" çıkarılması (1955/655) istenmiştir. Dördüncü fıkraya dayanarak reddedilen *Gümüş Kupa* (*The Silver Chalice*, 1955/759) adlı filmde de Hıristiyanlık propagandası yapıldığı ileri sürülmüştür.

Güvenlikle İlgili Konular (Polis)

1953 tarihli *Kara Leke / Bad For Each Other* (Irving Rapper, 1955/650) filminde geçen "dükkanlardan alınan eşyaların sokağa atılması, kızın babasına, çete reisinin ben polis sözü dinlemem söz ve sahnelerin çıkarılması" şartıyla gösterim izni verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

James Dean'in oynadığı Elia Kazan'ın 1955 tarihli ünlü *Cennet Yolu / East of Eden* (1955/717) filmine "10. kısımda geçen Alman subayının başına ip takılarak çekilen sahne ile kaizer sözünün, Alman dükkânı diye dükkânın taşlanması ve bir de eve tecavüz sahnelerinin kesilerek çıkarılması" şartıyla onay verilmiş; Macar Károly Makk'ın filmi *Güzel Monişka / Liliomfi*'nin de (1955/723) "baş tarafında geçen çekiç resminin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesi uygun bulunmuştur.

Bu başlık altında çok sayıda "Günün Haberleri" ya da "Dünya Haberleri" adı altında "jurnal" olarak geçen "aktüalite"lerde bazı sahnelerin çıkarılması istenmiştir. Şartlı kabullerin büyük çoğunluğunu bu kararlar oluşturur: "Fas'taki ayaklanmaların filmden çıkarılması" (1955/589), "Fas'taki ayaklanmalara ait sahnelerin filmden çıkarılması" (1955/590), "Rusların yaptıkları tezahüratın çıkarılması" (1955/600), "Rusların tezahürat ve nümayişlerinin filmden çıkarılması" (1955/601), "Rusların futbol maçına ait parçaların filmden çıkarılması"

(1955/602), "hava alanında Rus askerlerin geçişinin filmden çıkarılması" (1955/615), "Batı Almanya Başvekili Dr. Adenaverin [Adenauer] Rusya'yı ziyaretine ait bütün sahnelerin çıkarılması" (1955/634), "Batı Almanya Başvekili Adenaverin Moskova'yı ziyaretine ait olan sahnenin filmden çıkarılması" (1955/662), "Batı Almanya Başvekili Adenaverin Moskova'yı ziyaretine ait olan kısmın çıkarılması" (1955/663), "Rus Bahriyelilerinin Londra'yı ziyaretine ait kısmın filmden çıkarılması" (1955/691), "içinde geçen Kıbrıs'a ait kısmın çıkarılması" (1955/692), "Kanada Hariciye Vekili'nin Sovyet Rusya'yı ziyaretine ait sahnenin kesilip çıkarılması" (1955/729), "Rus askerlerinin Londra'yı ziyareti ile İngiliz askerlerinin Rusya'yı ziyaretine ait olan sahnelerin kesilip çıkarılması" (1955/730) ve "Kıbrıs'a ait sahne ile Rus Başvekili Bulganin'in [Nicolay Bulganin] Hindistan'ı ziyaretine ait kısmın çıkarılması" (1955/779) şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına dair kararlar yazılmıştır.

Kalp Hudud Tanımaz (1955/599), André Cayatte'in 1954 yapımı *Günahkar Çocuklar / Avant le déluge* (1955/594) ve *Arslanların İsyanı / La Rebelión de los colgados* (1955/742) filmleri için verilen kararlarda ise, 7. maddenin 5. fıkrasına atıf yapılmış, "milli rejime aykırı olan, siyasi, iktisadi ve içtimai ideoloji propagandası" yaptığı düşünüldüğü, yurda sokulmayıp, reddine karar verilmiştir.

Millet, Türklük ve Devletle İlişkili Konular

Renkli olduğu vurgulanan 1954 tarihli *Çingene Baron / Der Zigeunerbaron* (Arthur Maria Rabenalt, 1955/713) "içinde Türkiye aleyhinde propaganda vasıtası olacak sahneler bulunduğundan" "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 10. fıkrası hükmüne uyularak yurda ithali ve halka gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden reddine" karar verilmiş; *Yedi Şeytan* adlı film (1955/702) için "memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olduğu" düşüncesiyle *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası hükmüne uyularak yurda sokulmayıp reddine karar verilmiştir.

(*Beş Hasta Var,* Yön.: Atif Yılmaz, 1957)

SENARYO KARAR DEFTERİ
1955-1956-1957

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1955-1956-1957]

Bu defterde sansür kurulları daha çok *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak sansür kararları vermiştir. 6. fıkradan sonra sırasıyla 8, 9, 3 ve 4. fıkralar madde belirtilerek verilen kararlarda en çok başvurulan fıkralar olmuştur. Bu defterdeki 95 kararın 43'ünde 7. madde işaret edilerek karar verilmiştir. Askeri yasak bölgelerle ilgili konularda *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin ilgili maddelerine uyulması gerektiği belirtilmiş, askerlik şeref ve haysiyetini kıran senaryolara ve filmlere izin verilmemiştir. Senaryolarda belirli bir millet adı belirtilmemesi gerektiği, olayların "hayali" olarak gerçekleştiğinin belirtilmesi gibi noktalara dikkat çekilmiş, bazı olayların Cumhuriyet'ten önceki dönemlerde geçtiğinin belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bu zaman diliminde imam nikahı görüntülerinin, yağmur duasının, çingene kelimesinin ve çobanın yakılmasının gösterilmesi gibi şiddetli eylemlerinin senaryolardan ve filmlerden çıkarılması istenmiştir. İdam sahnelerinin ise gösterilmemesi (*Güllü Fatma* veya *Çoban Aşkı*, 1956/113) ve ölüm sahnelerinin de kısa geçilmesi (*Yanık Kezban*, Muharrem Gürses, 1957/165) gerektiği belirtilmiştir. Dansların müstehcen olmaması, şarkı güftelerinin asıllarına uygun olarak söylenmesi ve eğlence alemlerinin çıkarılması istenmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Aile, Evlilik ve Kadın Erkek İlişkileri

Yaşar Kemal ve Sami Ayanoğlu adıyla Sonku Film adına başvuran *Kara Çalı* (1956/99) adlı senaryoda kadına karşı takınılan kötü tavır ve şiddet hareketlerinin senaryodan çıkarılması istenir. Senaryonun kahramanının elindeki kırbaçla karısına karşı takındığı tavrı gösteren sahnelerin ve kocanın karısını sorguya çekerken sarf ettiği "benim dedemin dört karısı yirmi odalığı vardı, babam tek evlidir ama otuz metres değiştirmiş" sözlerinin "tashih" edilmesi ve bundan sonra yeniden tetkik edilme şar-

tıyla esere izin verilmiştir. *Şeytanlar Mağarası* (1956/11) adlı senaryoda ise, "erkek karakterin karısının, kaynanası için kocasının yüzüne sarf ettiği bütün çirkin sözlerin ve takındığı tavırların tamamen çıkarılması" şartı koşulmuştur. *Yurtta Casuslar* (1957/5) senaryosu için ise Kurul, senaryonun 10. sayfasında "Zerrin ile Sami arasında geçen karşılıklı konuşmada "aile mefhumunun kıymet ölçülerini çürüten ve dejenere olmuş egoist fikirleri telkin eden menfi havanın tamamen izale edilmesi" gerektiğini belirtmiştir. Aynı şekilde genel olarak da "halkın hissiyatını rencide etmeyecek ahlak kaidelerine" uyacak senaryo ve filmler istenmiştir. Örneğin Abdurrahman Palay tarafından yazılan *Zehirli Kucak* (1957/18) adlı senaryoda "halkın hissiyatını rencide ve ahlak kaidelerini ihlal etmeyecek şekilde filme intikal ettirilmesinin temini şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur görülmediğine ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Hazreti Ömer (1956/73) adlı senaryoda "adı geçen senaryo hakkında esaslı bir karar verebilmek için mevzu ile yakı alakasından dolayı eserin bir kere de Diyanet İşleri Reisliğince tetkik edilmesine ve mezkür makamın bu hususta düşüncesinin alındıktan sonra ona göre hareket alınmasının uygun bulunduğuna; *Habil ile Kabil* (1956/105) adlı senaryo ise "dini hislerimizi rencide etmesi ve umumi ahlaka muğayir bulunması hasebiyle adı geçen senaryonun Nizamname'nin 7inci maddesinin 4 ve 6ıncı fıkraları hükmüne uyularak filme çekilmesinin mahzurlu göründüğüne" ittifakla karar verilmiştir. *Kezban* (1957/28) adlı senaryoda ise "eserin kahramanı Kezban'ın tabutunun ilahilerle mezara götürüldüğünü gösteren sahneden ilahi okunma sahnesinin çıkarılması şartıyla" adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığı ifade edilmiştir.

Kerbela

Çetin Karamanbey tarafından yazılan *Kerbela Şehidi İmam Hüseyin* (1957/116) 31.7.1957 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından kontrol edilmiş ve "Senaryonun Diyanet İşleri Reisliğine tetkik ettirilip bu makamın mütalaası alındıktan sonra esaslı bir karara varılmasının uygun görüldüğüne ittifakla karar" verildiği ifade edilmiş; sonraki kararda *Kerbela Şehidi İmam Hüseyin*, 1957/127, Dosya No: 91122-1136) ise "Müslümanların çeşitli inanışlara sahip kısımları arasında huzursuzluk yaratacak mahiyette görüldüğünden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4 ve 5. fıkralarına istinaden adı geçen senaryonun filme çekilmesinin mahzurlu görüldüğüne" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiş; aynı filmin 21.8.1957 tarihli bir sonraki kararında (1957/128) ise "21.8.1957 gün ve 127 sayılı kararla filme alınması mahzurlu görülen senaryonun aynı ruh ve mahiyette görüldüğünden işbu senaryonun da reddine ittifakla karar" verilmiştir.

İşçiler

Bu defterde Çetin Karamanbey'in yazdığı *Fakir Kızın Kısmeti* (1956/3) adlı senaryoya "işçilerin perişan halini göstermemek" ya da "bu sahnelerin çıkarılması" şartı ile izin verilmiştir.

Kürt

Cemal Sahir tarafından yazılan *Kara Bahtım* (*Kürdün Gelini*, 1956/14) adlı senaryoyu inceleyen Merkez Film Kontrol Komisyonu, "adı geçen senaryonun filme çekilmesinde, bir mahzur görülmediğine ittifakla

karar verilmiştir" yönünde karar almış; ancak "senaryoda her ne kadar zararlı bir cihet görülmemiş ise [de] 'Kürdün Gelini' tabirinin çıkarılarak yalnız 'Karabahtım' adı ile filme çevrilmesine izin verilmiştir" notunu düşmüştür.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Sansür kurulları işlenen suçlar konusunda hassas davranmış, bunların cezalandırılmasını önemsemiştir. Bu nedenle işlenen suçlarda suçluların yakalanmasını ve ceza aldıklarının mutlaka gösterilmesini istemiştir. Örneğin *Gün Doğarken* (1956/112) adlı senaryoya ilişkin kararda "filmdeki şahısların gayri meşru yollardan servet elde ettikleri halde buna mukabil hiçbir takibata maruz bırakılmadıkları görülmektedir" denmekte ve senaryonun içeriği itibariyle "bazı mesleklerin bütün mensuplarını zan altında bırakacak bir tesir yaşatmakta olduğu" vurgulanmaktadır. Yine aynı senaryoda Fuat Remzi isimli avukatın barodan kovulduğunu ve hakkında "polis tahkikatı" yapıldığını gösteren bir sahne eklenmesi istenmiştir. *Zehirli Tütün* (1956/33) adlı senaryoda ise hem *Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası uyarınca "askerlik şeref ve haysiyetini kıran", "askerlik aleyhine propaganda olarak" görülebilecek bir sahnenin değiştirilmesi istenir, burada jandarmanın suçluyu "vurarak" değil, "yakalayarak" götürdüğünü anlatan bir sahnenin eklenmesi ya da değiştirilmesi şartı konmuştur. Bu değişiklikle hem askeri konulara ilişkin denetleme yapılmış hem de "yakalayarak" işlenen suçun cezasını hukuk karşısında çekmesi sağlanmıştır.

İntikamcı İfade ve Davranışlar

İntikamcı ifadeler ve kötü muamelenin gösterilmesi de sansür kurullarının yaptırımları içerisinde yer alıyordu. Örneğin Muhteşem Durukan tarafından kaleme alınan *Bir Kız Kaçınca* (1956/51) adlı senaryoda öldürülen küçük çocuğun babasının jandarma yüzbaşısına söylediği "evladımın kanına kan isterim" sözlerinin çıkarılması istenmiş; yine babanın oğluna söylediği "aklıma bir şey geldi Ali! Çocuğum iyi dinle beni, ben öldürürsem onu, hapse girerim, çünkü yaşım büyük ama sen öldürürsen seni hapsedemezler, çünkü yaşın küçük" ifadelerinin de çıkarıldıktan sonra filme çekilmesinde bir sakınca görülmediği belirtilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm

Osman F. Seden tarafından yazılan ve Kemal Film tarafından çekilmek için kurula başvuran *Vatan Hainleri* (1956/26) adlı senaryo için ise üç madde halinde şu gerekçeler ileri sürülmüştür: "Komünistlerin memleketimizdeki faaliyetlerini bu kadar açık şekilde gösteren sahnelerin ve solcu düşünceleri böylece sarahatle haykıran konuşmaların tamamen aksi neticeler doğurması muhtemel ve filmin sonunda milliyetçilik ve devlet otoritesi galip gelmekle beraber, filmin devamı müddetince bütün bu konuların halk üzerinde menfi tesirler yaratarak sol ideolojinin lehine propaganda gibi bir duruma düşmek tehlikesi vardır"; "Türk bayrağının yırtılarak temizlik yapılması Türklerin kurşuna dizilmesi, çocuklara komünist telkinleri yapılması sahnelerinin velev ki karşı taraf aleyhine husumet uyandırmak maksadı ile de olsa perde üzerinde görülmesi efkarı umumiye üzerinde çok kötü tesirler ika edebilir"; "Bir casusluk işine sarahaten isim zikredilerek Rus sefaretinin karıştırılması, muhasamat halinde olmadığımız bir devlet aleyhine tahrik mahiyetinde ve diplomatik kaidelere mugayir görülebilir." Bu belirle-

melerden sonra Kurul, senaryonun yeniden gözden geçirilmesini, "daha ustalıklı propaganda tekniği ile kaleme alınması"nı önermiş ve "sanat havasının akışı ile yukarıdaki mahzurların izalesinden sonra" senaryonun tekrar görülüp incelenmesine çoğunlukla karar vermiştir. *Yurtta Casuslar* (1957/5) adlı senaryoda ise "21. sahifede Selami'nin Stalin Baba tavsifinin menfi tesirlere yol açacağı düşünüldüğünden bu muhaverenin tamamen çıkarılması veya münasip şekilde tashihi" istenmiştir. Karar defterlerinde bazen de eserler "bugünkü siyasi realitelere uygun görülmediğinden" reddedilmiştir. *İzmir Alevler İçinde* (1956/115) adlı senaryo kurul tarafından *Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fıkrası hükmüne uyularak ve "bugünkü siyasi realitelere uygun görülmediğinden mezkûr senaryonun filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna ittifakla karar verilmiştir" denilerek reddedilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurulu zaman zaman da sanata ilişkin tavsiye vererek gerekçe belirtmiştir. Örneğin Kemal Film'in çekeceği ve Osman F. Seden'in yazdığı *Fedailer Mangası* (1957/49) adlı senaryo için "Eserdeki ruha uygun bir şekilde filme intikal ettirilmesinde azami hassasiyet gösterilmesi şartı ile" izin vermiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

Film anlatısı içerisinde kullanılan gerçek yer adları ile belirgin zamansal dönemlerle yılların belirsizleştirilerek, bunların "hayali" yer ve zamanlar olması konusunda şartlar koşulmuştur. Filmdeki olayların hayali olduğunun filmin başındaki bir konuşma ile belirtilmesi, "yerlerin muayyen bir milletin ülkesi olduğunun" açıklanmaması, yerlerin ve şahısların hayali olduğunu belirtmek ya da senaryoda geçen olayın "Cumhuriyetten evvelki olaylara ait olduğunun belirtilmesi" istenmiştir. Örneğin *Yurtta Casuslar* (1957/5) ve *Gurbet Yolcuları* (1957/112) adlı senaryoların baş tarafına eklenecek bir sahne ile gerçekleşen olayların hayali olduğunun belirtilmesi gerektiği vurgulanmış; *Kadın İsterse* (1957/104) adlı senaryoda yine eserde geçen vakaların, şahısların ve yerlerin hayali olduğunun belirtilmesi istenmiş; *Allahın Dediği Olur* (*Yağmur Duası*, 1957/59) adlı senaryoda ise eserin baş tarafına "vakaların Cumhuriyetten evvelki zamanlarda geçtiğini anlatan bir konuşmanın eklenmesi" talep edilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1955-1956

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1955-1956 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde kabul alan eserler dışında 29 karar vardır, bunlardan beşi ret kararıdır. Onaylanan filmler arasında 1933 tarihli *Dr. Mabuse'un Vasiyetnamesi* [*Das Testament des Dr. Mabuse*, Fritz Lang, 1933] ve ayrıca *Öp Beni Öldüresiye, Çıplak Ayaklı Kontes, Sabrina* gibi dönemin ya da önceki yılların filmleri vardır. Bu defterde iki filmin de *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 15. maddesi hükmüne dayanarak Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülüp karara bağlanması istenmiş ve dosyalar havale edilmiştir: *Zamanımızın Maceraları* (*No Time for Flowers*, 1952, Don Siegel, 1955/839) ve *Simbad'ın Oğlu* (*Son of Sinbad*, Ted Tetzlaff, 1955, 1956/4). 7. maddeye yapılan beş atıfla da ret kararları verilmiştir; 4. fikraya bir kez (*Maddalena*, 1954, Augusto Genina, 1955/848); 5. fikraya iki kez (Macar Marton Keleti'nin 1948 yapımı *Beszterce Ostroma*, 1956/28 ve Bükreş yapımı bir belgesel olan *Dans Resmi Geçidi*, 1956/91); 8. fikraya bir kez (*Kanlı Tuzak/Suddenly*, Lewis Allen, 1954, 1956/106) ve 9. fikraya bir kez atıf yapılmıştır. *Cani Aşık* (*L'edera*, 1950, Augusto Genina) adlı filmi için hem *Nizamname*'nin 7. maddesinin 9. fıkrasına hem de 8. maddesine dayanılarak ret kararı verilmiştir.

Sınıfsal bir soruna işaret ettiği de söylenebilecek bir kasket reklamında "Pejmurde kıyafetli adamın diğer kasketli adamın yanına geliş sahnesine kadarki kısmın filmden kesilmesi" (1956/40) istenmiş; *Güzel Hisar Sitesi* adlı reklam filminde (1956/54) "filmin başında geçen Yunan ilahlarından bahseden sahne ile, istikbalde yapılacağı bildirilen ve Anadolu'yu Rumeli'ye bağlayacak olan hayali asma köprü sahnesinin çıkarılması şartı ile filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" dair karar verilmiştir.

Bugün için çok kullandığımız yaş sınırı o dönemde düşünülmeyen, hatta tersine sansürlenen bir olgudur. *Boyalı Kızlar Sokağı* (*La rue des Bouches Peintes*, Robert Vernay, 1955) adlı filmde "Başta geçen, 16 yaşından aşağı olan çocuklar bu filmi göremez" (1956/53) ifadesinin diğer birçok bahaneyle birlikte çıkarılması istenmiştir.

Siyaset ve İdeoloji: Orak-Çekiç

Dino Risi'nin 1955'te yönettiği *Venüsün Damgası* (*Signe de Venüs*) [*Il Segno di Venere*, 1956/6) filmi kabul edildiği halde büyük olasılıkla sonradan düşünülerek deftere küçük bir not düşülmüş ve "Filmin birinci kısmında geçen çirkin kızın koridordan geçerken ağızla söylediği International marşın bir parçasının çıkarılması" istenmiştir. *Este a fonóban* adlı kısa Macar filminin (1953, Tamas Banovich, 1956/27) "başında ve sonunda geçen orak çekice ait kısmın çıkarılması", Fransızca *L'accid*ent olarak kayıtlı yine Macaristan'dan gelen *Kaza* (1956/41) [*Gazolas,* Viktor Gertler, 1955] adlı filmde "filmin içinde bulunan mahkeme kapısındaki orak-çekiç'in ve filmin üç yerinde geçen Halk Cumhuriyetleri mahkemesi sözlerinin çıkarılması" istenmiştir.

Siyasal açıdan sorunlu ya da ideolojik propagandayla ilgili olduğu düşünülen çok sayıda *Dünya Haberleri* (jurnal, aktüalite) bulunmaktadır; bu tür haberlerin içinde bazı sözlerin ya da sahnelerin çıkarılması istenmiştir: "Kıbrıs ve Makarios'a ait olan kısım", "Sovyet Baş Vekili Mareşal Bulganin'in Hindistan'ı ziyaretine ait kısım", "Rus Bahriyelilerinin Londra'yı ziyaretine ait kısım", "Alman esirlerinin Rusya'dan dönüşlerine ait kısmın" çıkarılması (1955/858) talep edilmiştir. Diğer örnekler arasında şu kararlar vardır: "Mareşal Bulganin'in Hindistan, Yeni Delhi'yi ziyaretine ait kısmın kesilerek çıkarılması" (1955/794); "İçinde geçen Kıbrıs'a ait olan kısmın çıkarılması" (1955/813); "Bağdat konferansının toplandığı buraya çekilen bayraklar arasında bulunan Türk Bayrağı'nın kenarının yırtık olduğu görüldüğünden bu kısmın çıkarılması" (1955/835); "Kıbrıs'a ait kısmın çıkarılması" (1955/843); "Kıbrıs'a ait sahnelerle eski Sovyet Baş Vekili Malenkov'un istifası ve reyini kullanışı ile Piskopos Makarios'a ait kısımların çıkarılması" (1956/11); "Rusya'da yapılan Fransa-Rusya Millî futbol maçına ait kısmın kesilerek çıkartılması" (1955/795); "Burma Başvekilinin Moskova'yı ziyaretine ait kısmın kesilerek çıkarılması" (1955/796); "Sovyet Başvekili Mareşel Bulganin'in Hindistanı ziyaretine ait olan kısmın kesilerek çıkarılması" (1955/811); "İçinde geçen Kıbrıs'a ait olan kısmın çıkarılması" (1955/831); "Sovyet Rusya Kızıl şeflerinin soğuk harbe tekrar başladıkları sözü ile bu kısımdaki Başvekil Mareşal Bulganin'in ve Komünist Parti genel sekreteri Kuruşef'un yaptıkları toplantılara ait sahnenin çıkarılması" (1956/109); "Atina'daki talebelerin Kıbrıs için yaptıkları nümayişlerin tamamen çıkarılması" (1956/14); "Sovyet Rusya'nın 38. ihtilal yıldönümüne ait Moskova'da yapılan merasime ait kısmın kesilerek çıkarılması" (1955/793) şartıyla halka gösterilmesinde başka bir sakınca bulunmamıştır.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Açık Meme Sahneleri

Boyalı Kızlar Sokağı (*La rue des Bouches Peintes*, 1955, Robert Vernay) filminde "Karyola üzerinde kadına erkeğin tecavüzü sırasında görünen açık meme sahnesinin", "Kapıda vizite bekleyen müşteri sahnesinin" ve "filmdeki konuşmalardan umumhane sözlerinin çıkarılması" (1956/53) şart koşulmuştur. Muhtemelen sadece müstehcen bulunmamış aynı zamanda sınıfsal açıdan da bir sorun olduğu düşünülmüş filmlerden biri de *Öksüzler*'dir (*Les Deux Orphelines*) [*Le due orfanelle*, Giacomo Gentilomo, 1954]. Filmin kararında "adı geçen filmin içinde geçen, hapishanede bulunan

kadınların konuşması sırasında, 'Seviş-me bizlere yasaktır, fakat yüksek tabaka kadınları her şeyi yapar, onlara mübah-tır', şeklindeki konuşmaların çıkarılması" (1956/78) koşuluyla filme onay verilmiştir. *Alkoponun Oğlu* (*Les Amants Maudits*, Willy Rozier, 1952) filminde "açık meme sahne-sinin çıkarılması" (1955/834), *Dişi Kumar-baz*'da (*L'aventurière du Tchad*, Willy Rozier, 1953) "kızın aynanın karşısında bulunduğu sırada görünen açık meme sahnesinin çıka-rılması" (1956/104) talep edilmiştir.

(*Balıkçı Güzeli Gülnaz*, Yön.: Muharrem Gürses, 1959)

KARAR DEFTERİ
1956-1957-1958-1959

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film Kontrolüne Dair Karar Defteri 1956-1957-1958-1959]

Bu defterde doğrudan kabul edilmeden verilen kararların toplamı 153'tür. Ağırlıklı olarak yerli filmler ve kısmen de yabancı filmler yer almaktadır. Defterin içinde 1958 tarihi boyunca toplamda 128 karar yazıldığı, bunlardan 17'sinin reddedildiği, 60'ının da şartlı kabul edildiği, herhangi bir şart ileri sürülmeden kabul edilen kararların sayısının 51 olduğu not düşülmüştür. Bu defterde *Nizamname*'nin sadece 7. maddesine atıf yaparak 16 film reddedilmiştir. Buna göre en çok 6. fıkraya (altı kez), sonra 8 ve 9. fıkralara (dört kez), 2, 4 ve 5. fıkralara (üç kez), 1. fıkraya (iki kez) ve son olarak 7 ve 10. fıkralara birer kez göndermede bulunulmuştur.

Nizamname'nin "Kontrol komisyonunca gösterilmesine veya çekilmesine müsaade edilen filimlerin gösterilmesinde veya çekilmesinde sonradan herhangi bir mahzur düşünüldüğü takdirde keyfiyet valiler veya alâkalı memurlar tarafından Dahiliye Vekilliğine bildirilir. Dahiliye Vekilliğince verilecek emir üzerine filimin gösterilmesi veya çekilmesi menedilebilir" diyen 28. maddesine dayanılarak reddedilen *İki Süngü Arasında* (1958/50) adlı filme dair Sovyet Rusya'ya satılmak için sahibi tarafından başvuru yapıldığı; ancak madde 28'e göre "yurt haricine çıkarılmasının uygun olmadığına" ittifakla karar verildiği belirtilmiştir.

Diğer filmlerin ret gerekçelerinin dayandığı 7. maddenin fıkralarını ise şöyle sıralayabiliriz: 1 ve 2. fıkraya dayanılarak iki film: *Macaristan Alevler İçinde / Ungarn in Flammen* ve *Beni Asla Bırakma / Never Let Me Go* (1959/4). Bu son kararda Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü temsilcisi "filmin gösterilmesinde hiçbir mahzur görmüyorum" şeklindeki beyanda bulunmuştur. 2. ve 4. fıkraya dayanılarak ise *Kara Kartallar / The Mark of The Hawk* (1959/53) filmi reddedilmiştir. Bu kararda da yine Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Temsilcisi farklı oy kulanmış; "Filmde bazı sahne ve sözlerin kesilmesi şartıyla gösterilmesine taraftar" olduğunu belirtmiştir. 4. fıkraya dayanılarak iki film için: *Hakikat Güneşi / Noor-e-İslam* (1959/11) ve *Ekmek ve Şarap / Marcelino Pan y Vino* (1958/41); 5. fıkraya dayanılarak üç

film için: *Yıkılan Yuva / Hum-Log* (1957/48); *Aşkın Masalı / Legend of Love* (1958/106) ve *Bir Avuç Toprak / Do Bigha Zamin* (1958/16); 6. fıkraya dayanılarak iki film için: *Les Amant de Lady Chaterley* (1957/31) ve *Gençlik Baharı / Mademoiselle Strip-Tease* (1959/57); 6, 7 ve 9. fıkraya dayanılarak bir film için: *İstiklal Uğrunda* (1958/5); 6, 8 ve 9. fıkraya dayanılarak üç film için: *Düşkünler Yuvası* (1957/62); *Kara Yazı* ya da *Hıçkırık Sesleri* (1957/63) ve *Kin* (1957/65); 8. fıkraya dayanılarak *İstiklal Uğrunda / Crisis* (1958/62) ve 10. fıkraya dayanılarak *İstanbul* (1958/44) adlı film için ret kararları verilmiştir.[1]

İftira (1958/92) adlı filmin denetimi yapılırken bir uzmanın da üye olarak katılması önerilmiş ve alanında uzman bir hukukçu film incelenirken görüşlerini beyan etmek ve karar vermek için kurula dahil olmuştur. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 15. maddesine göre söz konusu filmin "Adliye Vekâleti'nden celbedilecek mütehassıs bir ceza hakiminin huzuru ile yeniden görülüp ona göre bir karar verilmesinin uygun bulunduğuna" oybirliği ile karar verilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Defterlerde verilen kararların büyük bir kısmı bu kategori altında sınıflandırılabilecek yapıdadır. Bu başlık altında her türlü gelenek, görenek, örf, adet ve "adab"a ilişkin (yemek yemekten giyinmeye, davranış kalıplarından büyükler ve küçüklerle ilişkilere kadar) konular, kadınlara ve kadın-erkek ilişkisine dair her şey, cinsellik, çıplaklık vb. gibi konular hakkındaki kararlar ele alınmıştır. Örneğin *Dağlar Şahini Yürük Efe* (1959/20) filminden çıkarılması istenen sahnelerden biri "Demirbilekli çetesinin ormanda ateş yakıp yemek yerlerken efelerden birinin büyük bir et parçasını çirkin şekilde yediği ve bilahare yatıp etin üzerine düştüğünü gösteren" sahnedir.

Murat Çeşmesi (1959/1) filmindeki kadın ile büyükanne arasında geçen konuşmalardan "bütün kötülükler iyi insanları mı bulacak" şeklindeki sözün çıkarılması; *Kanlı Pınar* (1957/66) filminde "Umumhanede merdiven başındaki Ayşe ile elinde sazı onunla konuşan şahsın göründüğü sahne ve Ali'nin bu kötü yerde Ayşe'yi ilk gördüğü oda ve kapıdaki şişman adam sahnesinin" çıkarılması; *Şehvet Uçurumu / Günah Kadını* (1958/61) olarak iki isimle geçen filmde "Hapishanede ranza üzerinde ayakları sallanan mahkûmu gösteren sahnenin kamilen çıkarılması"; "Filmde okunan ikinci gazelin çıkarılıp yerine münasip bir havanın konulması"; "Hapishanedeki iki ziyaret sahnesinin (kızla gelin ve kızla torun) sahnelerinin

(*O'nun Suvarisi*, Yön.: Nusret Eraslan, 1959)

[1] Bu defter için belirtilmesi gereken noktalardan biri de Sansür Kurulu Üyeleri arasında Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi olarak sinema tarihçisi Alim Şerif Onaran isminin bulunmasıdır.

çok kısa geçilmesi" şartıyla filme izin verilmiştir. *Onun Süvarisi* (1958/103) filminde "kızın ikinci defa hapishaneye gelerek Şahin'le konuşması, kelepçelerini çözmesi ve onunla el ele koridorda koşarak kaçmalarını gösteren sahnelerin" çıkarılması şart koşulmuştur. Bu bağlamda filmlerde geçen "hapishane" sahnelerinde de çok fazla kesilme talep edildiğini söylemek mümkündür.

Seher Yıldızı (1959/30) filmi için alınan ve özellikle "final kısmının tasdikli senaryosuna uymamasına rağmen" film sahibinin zarara uğramaması için bazı sahnelerin çıkarılması ve yurtdışına çıkarılmaması koşulu ile halka gösterilmesine onay veren kararda şöyle denmiştir: "Balıkçının çocukla çiftetelli oynadığını gösteren sahnenin"; "Doktorun hastayı muayeneden sonra eğilerek annenin kulağına fiskos halinde bir şeyler söylediğini gösteren sahnenin"; "Kulübe önündeki kavgadan sonra Çiğdem'in ana ve babasının yanına ölü olarak getirilip bırakılmasını müteakip ana ve babanın kızın üzerine kapanarak ağladıklarını gösteren sahnenin"; "Bardaki kavga sahnesinin tamamının çıkarılması" istenmiştir. Şerh yazan Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliği temsilcisi "Film tasdikli senaryosuna uymadığından hisleri rencide ve *Nizamname* 7-6 fıkrası gereğince reddi icap eden sahneler eklendiğinden muhalifim" diye not düşmüştür. *Ana Hasreti / Dertli Ana* (1958/84) filminde "Filmin baş tarafında evvela tiyatro ilan tabelasını elinde dolaştıran adamın, saniyen tiyatro seyredildiği esnada rezalet çıkaran sarhoşun salisen de birinci sahnenin devamından ibaret bulunan tabela gezdiren adamın kullandığı (sekiz köşeli göbekleri göreceksiniz) tarzındaki konuşmasının; "Üvey anne ile kız kardeşinin hazır bulundukları sahnede üvey annenin sarf ettiği (herif cartayı çekti mi?) sözlerinin; "Üvey annenin kız kardeşinin divan üzerine yüzü koyun uzandığını gösteren sahnenin; "Üvey annenin Selma hakkında Ömer'e hitaben söylediği (tiyatro şırfıntısı) şeklindeki konuşmasının"; "Selma'nın köye dönüşünde çiftliğin avlusuna girerken köylülerin ve çiftlik müstahdemlerinin toplanıp el pençe divan durduklarını gösteren sahnenin (Cemo ile siyahi dadının buradaki konuşması hariç) çıkarılması" istenmiştir.

Tütüncü Kızı Emine (1958/52) filminde farklı bir bağlamda bir sahnenin çıkarılması istenmiştir: "Şefik Bey denilen şahsın fazilet ve ahlak dersi vermesini müteakip kızın yatak odasına girdiğini gösteren sahnenin

(*Tütüncü Kızı Emine*, Yön.: Muharrem Gürses, 1958)

çıkarılmasını yalnız Maarif Vekalet Temsilcisi teklif etmiş ise de Komisyon Reisi ile Hariciye Vekâleti Emniyet Umum Müdürlüğü ve Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Temsilcileri bu sahnede mahzur görmediklerini beyan etmişlerdir. Mezkûr filmin birinci maddedeki şartların yerine getirilmesi suretiyle halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine (Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Temsilcisinin) tamamen muhalif reyine karşılık ekseriyetle karar verilmiştir" diye yazılmıştır. *Uçurum* (1957/73) filminde "Kadının hapishane içinde doğum sancılarının tuttuğunu anlatan sahneden itibaren kadının doğum için revire yatırılmasına kadar (revir sahnesi kalacak) olan kısımlar"; "Kadının revirden çıkmasından sonra Leyla'nın teyzesine teslim edilmesine kadar olan kısımda çocuğun hapishane içinde göründüğü sahne ile keza hapishane içinde bulunduğunu ifade eden konuşmaları muhtevi sahnelerin kesilmesi" şartıyla halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca görülmediğine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Canavar Kadın'da (1958/45) "Çocuk bakımevinin önünde bırakılan çocuk sahnesinin çıkarılması, çocuğun ancak karı-koca tarafından alındığının gösterilmesi" şartı ileri sürülmüş; *Civan Ali*'de (1958/46) "Hasan dövülüp bayıldığı yerden itibaren Ali'nin yetişip kızı kurtarması sahnesine kadar olan kısımlardan kadının çocuk kucağında itilip kakıldığını gösteren sahnenin çıkarılması" istenmiş; *Son Nefes* (1958/37) filminde "Kenan'ın Orhan'a 'kadınlar senin peşinde' dediği zaman Orhan'ın ona 'hepsinin Allah cezasını versin' tarzında sarf ettiği sözlerin" (Hariciye Vekâleti ile Emniyet Umum Müdürlüğü temsilcilerinin muhalif oylarına karşılık) çoğunlukla çıkarılması şart koşulmuş; *İftira* (1958/93) adlı filmden "Avukat Necmi'nin 'erkekler her karnı şişen kadınla evlenmeye kalkarsa' diye başlayan cümlesinin" çıkarılması istenmiştir. *Kaderin Cilvesi* (1958/60) filminde "İstanbul'a giderken Ayşegül'ün Ali'ye söylediği 'Allah seni İstanbullu kızların şerrinden korusun' şeklindeki sözlerinin" ve "Ayşegül'ün Ali'ye 'Harp mi çıktı? Askere mi gidiyorsun?' diye söylediği sözlerin" çıkarılmasına hükmedilmiş ve filmin işbu "tadille ve tashihli" şekliyle (filmin tümü itibarıyla halka gösterilmesine taraftar olmadığını beyan eden Erkan-ı Harbiye-i Umumiye temsilcisinin muhalif oyuna karşılık) halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir.

Yine de "müstehcen" denmese de doğrudan kadınları ilgilendiren ve bireysel ve toplumsal ahlak kategorisinde değerlendirilebilecek çok sayıda örnek vardır. Örneğin: *Ben Kahpe Değilim* (1958/128) filminde "Çiftlik sahibi Ali'nin yatak odasında sinir buhranı geçirirken annesinin dışarıdan seslenmesine karşılık (sen de fahişe değil misin, sen de babamı aldatmadın mı?) şeklindeki sözlerin"; "Osman'ın Ayşe'yi döverek (dövdüğü ifade ediliyor) söylediği (pis karı), (köpek karı) sözlerinin"; "Randevu evinden Ayşe evine dönünce evi işleten kadının kendisine verdiği parayı Osman kadının elinden alırken (vay canına! kahpeliği becerdin) tarzında sarf ettiği sözlerin" çıkarılması şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Çok ayrıntılı yazılan ve neredeyse filmin çoğu sahnesinin kesilmesini isteyen kararlardan biri de *Öksüz Ayşe* (1957/43) filmi ile ilgilidir: "İbo'nun düğünde kızı yaraladıktan sonra Ayşe'nin iltica ettiği zaman topal Kamil'in pencereden içeriyi seyredip bilahare evin önüne gelmesi ve oradakilere ya-

lan söyleyerek onları savmayı müteakip tekrar camdan içeriyi seyre daldığını gösteren sahnelerin çıkarılması"; "Gülsüm bacının evinin önünde Ayşe kızın doğum sancıları çektiği kısımların ve sonra doğurduğunu gösteren sahnelerin kesilmesi"; "Muhtarın Ayşe ile Hasan'a tarlayı gösterirken (evvela bir ev sahibi olun da sonra nikahı yaparsınız) şeklindeki sözlerinin diyalogda aksine olarak (evvela nikahınız kıyılsın da sonra evinizi yaptırırsınız) tarzında değiştirilmesi"; "Hasan'ın Ayşe'nin çocuğu olduğunu öğrendiği vakit onu dövmeye başladığı sahnenin kısaltılması" ve yurt haricine "çıkarılmaması şartıyla bütün bu sayılan tadilat yapıldıktan sonra filmin tekrar kontrolden geçirilip ona göre esaslı bir karara varılmasının uygun olacağına" oy birliğiyle karar verilmiştir.

Ölümden de Acı ya da diğer adıyla *Kabus* (1959/3) filminde "Nevin'in sevgilisi hapishanede parmaklığa dayanıp hazin hazin düşünürken birden fonda Nesrin'in akseden sesindeki konuşmadan öteki kadınlardan başka türlü düşünenlerdenim' sözünün"; "Çocuklar kavga ederken bir kadının ormancının kızı çocuğa hitaben söylediği 'babasının katil kanını taşıyor' şeklindeki sözlerinin"; "Hapishanede bir mahkûmun diğer mahkûm arkadaşına söylediği 'kadın milletine güven olmaz' şeklindeki konuşmasının" çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında sakınca bulunmamıştır. *Kendi Düşen Ağlamaz ya da Onu Allah Affetsin* (1959/41) filminde "Jenerikten evvel filme giriş teşkil eden kısımda, bir randevucu olan terzi Eleni'nin evinde Orhan'la Selma'nın buluşup görüştüklerini ve Gönül'ün de kendilerini uygunsuz vaziyette görüp konuştuğunu gösteren sahnelerin tamamen"; "Eleni'nin Selma'yı peşkeş çekmek üzere fabrikatörle

(*Kendi Düşen Ağlamaz*, Yön.: Abdurrahman Palay, 1959)

telefon muhaberesi yaptığını gösteren sahneden yalnız fabrikatöre ait konuşmaların"; "Küçük Gönül'ün aşçıbaşı ile konuşurken (iyi kızlar soyunmaz kötü kızlar soyunur) tarzındaki konuşmasının" çıkarılması şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Çıplaklık, Öpme, Öpüşme, Yakın Plan Dans ve Göbek Sahneleri, Cinsel Saldırı, Şehevi Hareketler, Bacakların Görünmesi, Fuhuş, Sarkıntılık, Bacakların Aralanması, Yatak Sahneleri

Bu defterde filmlerde cinsellikle ilişkilendirilen her şey için yazılmış birçok karar vardır. Çıplaklık içeren sahnelerden öpme ve öpüşme sahnelerine sarkıntılıktan kadın karakterlerin bacaklarının görünmesi ve açılmasına, şehevi görülen davranışlardan, yatak sahnelerine, tasallut ve tecavüz

sahnelerinden dans sahnelerindeki çıplak ve müstehcen durumlara kadar, kadınların memelerinin, göğüslerinin görünmesinden iç çamaşırlarının görünmesine kadar birçok şey kararlarda yer almıştır. *Daha Çekecek miyim?* (1958/94) filminde, filmin baş tarafında Gönül ismindeki kızın "piç" olduğuna dair geçen konuşmaların çıkarılması istenmiş; *Allı Gelin* (1957/50) filminde "Yatakta dansöz Üftade'nin bacaklarının göründüğü" kısmın ve "Düğündeki siyah tüllü dansözün yakın plandan görünen göbek sahnesinin" kesilmesi; *Aşkın Acıları*'nda (1958/88) "Dans sahnesinde dansözün (doktor civanım) şarkısını söyleyerek yaptığı dansların yakın plandan görünen kısımlarının"; *Anası Gibi* veya *Alnımın Kara Yazısı* (1957/56) filminde "Kamurân'la kocasını yatakta gösteren kısmın kesilmesi şartı" konmuştur.

Ayşe'nin Çilesi (1958/20) filminde "Randevu evinde dekolte vaziyette Ayşe ile müşterinin görüldüğü sahnede müşterinin yalnız başının görülerek omuz ve bel planından alınan çirkin pozlar ile bu arada söylediği sana beş yüz lira verdim yavrum sözlerinin senaryoda olmadığı için çıkarılması", "Nevzad'ın fener evinde yalnız başına içtikten sonra Ayşe'nin odasına çıkarak kıza tasallut ettiğini gösteren sahnenin çıkarılması", "Nevzad'ın eve gelip Ayşe bahçede şarkı söylerken olan öpüşme sahneleri ile aynı gece eve gelerek balkondan Ayşe'nin yalnız yattığı odaya girişinden sabah çıkış sahnesine kadar (giriş ve çıkış sahneleri kalacak) odada ikisi arasında geçen bütün sahnelerin çıkarılması", "Saz salonunda kızın şarkı söyleyip masalar arasında dolaşırken müşterilerden biri tarafından Ayşe'ye yapılan itişmeli ve kakışmalı tasallut sahnelerinin ve bu sahnelerle ilgili konuşmaların çıkarılması", "Barda Ayşe'nin beraber oturduğu sırada Ayşe'nin Nevzad'a söylediği (Tepebaşında bir odam var anahtarını istersen vereyim) sözü ile Nevzad'ın buna verdiği cevapta (icap ederse düşerim) sözlerinin çıkarılması" talep edilmiştir.

Kır Çiçeği Zeynep (1958/68) filminde "Çeribaşının Zeynep'e filmin birkaç yerinde elle ve şehevi şekilde vaki tasallutunun çıkarılması"; *O Günden Sonra* (1958/2) filminde "Kemal'le kızın yakın plandan ve şehevi şekildeki uzun öpüşmelerini gösteren sahnenin kısaltılarak gösterilmesi" ve "Hasan'ın fahişe kadına gittiği zaman kadının yatakta baldır ve bacaklarının yakın plandan görünen kısmın kesilmesi" talebi kayıtlara geçmiştir. *Zeynebim / Unutulmayan Aşk* (1958/18) filminde "Zeynep'le kocasının zifaf gecesi Zeynep'in kocasına söylediği (Benden istediğin gibi istifade edebilirsin) tarzındaki sözlerinin"; *Dikenli Yol*'da (1958/79) "Muhabbet tellallığı yapan Çekirge adlı şahsın filmde görüldüğü sahnelerin çıkarılması" istenmiş; *Zehir Ali* veya *Fedakâr Ana* (1958/124) filminde "Hizmetçi kızın Semra yatakta iken kahvaltı getirip Semra yemeğe başlarken Semra'nın göğsünün yakın plandan göründüğü kısmın kesilmesi" ve *99 Mustafa* (1959/2) filminde "Küba barındaki artist Melahat'in dans sahnesinin son figürünü teşkil eden ve yakın plandan görünen kısmının tamamen kesilmesi şartı" getirilmiş; *Dokuz Dağın Efesi* ya da diğer adıyla *Çakıcı Geliyor* (1958/95) filminde "Dans sahnesinden üç metrelik kısmın kesilmesi" istenmiştir.

Acı Günler'de (1958/38) "Üvey babasının bar kadını ile beraber kolunu dolamış olduğu halde kızını çağırıp evinden kovduğunu ve üç şahsı bir arada gösteren sahnelerin"; "Şevket'in kendisine kapıyı açan Hülya'ya tasallut ettiğini ve yerde düştükten sonra Hülya'nın çocuğuna sarılarak ağladığını gösteren sahnenin"; "Hülya'nın üvey babasının köye gelerek adamlarına Sedat'ı

bertaraf etmek için talimat verdiği ve akıl öğrettiği sahnelerin çıkarılması"; "Babanın kızını ve torununu evden kovduğunu söylediğini anlatan sahnelerin"; "Evden kovulan kadının sadece evin önünde çocuğu ile durduğunu gösteren sahnenin" çıkarılması şartıyla filmin yurtiçinde halka gösterilmesinde (Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği temsilcisinin muhalif oyuna karşılık) bir sakınca görülmediğine çoğunlukla karar verilmiştir.

Kara Yazı ya da *Hıçkırık Bestesi* (1957/80) filminde "Nuri'nin avlanırken Kerime ile karşılaştıktan sonraki tasallut sahnelerinin ve sözlerile hareketlerinin kamilen kaldırılması", "Kerime değirmene gittiği zaman kekeme değirmenci çırağının sataşmasını gösteren sahnelerle uygunsuz söz ve hareketlerinin kamilen kaldırılması", "Samanlıkta Nuri'nin Kerime'ye tecavüzünü gösteren sahnelerin kaldırılması", "Şarkı söylenirken bir yandan gösterilen aşk sahnelerinden Yunus'un Kerime'yi ot yığınının üstünde ve sahilde öptüğü sahnelerle birlikte denizden çıkarak sahilde yere yattıklarını gösteren sahnenin", "Kerime ile Yunus'un konuşmaları esnasında öksürmesini müteakip (hasta değilim) dedikten sonra çirkin şekilde öpüşmelerini gösteren sahnenin", "Nuri'nin değirmende Kerime'ye tecavüzü sahnesinin", "Kerime'nin mezarlığa gitmek üzere iken Yunusla konuştukları sırada birbirlerine sarılarak ihtiraslı bir şekilde öpüşmelerini gösteren sahnelerin", "Nuri'nin mezarlıkta Kerime'yi yakalayıp deniz kenarına sürükleyerek (seni kahpe edeceğim, hadi oradan yosma teslim ol) sözlerinin", "Nişan sırasında dansın yakın plandan göbek adalelerini şehevi bir tarzda oynattığını gösteren sahnenin" ve diğer birçok sahnenin de çıkarılması istenmiştir.

Kin (1957/86) filminde pek çok başka sahne ve sözle birlikte "Rüstem'in Ayşe'nin evine geldiğinde kızı dövdükten sonra tasallut ettiğini belirten sahnelerin çıkarılması ve Rüstem'in (seni kapatmam yapacağım) sözlerinin çocuğu ile olan konuşmasında (ananı kahpe yaptılar) sözleri ve keza Ayşe'nin yanından ayrılan Rüstem'e söylediği (sen benim ölümle yattın) sözlerinin", "Kızın su almak için dereye inip bakracı doldurduktan sonra bacaklarını açarak oynaması sahnesi ile Deliormanlı'nın Ayşe'ye gerek kaya üzerinde gerekse kırda müstehcen şekilde görünen tasallutu sahnelerinin" çıkarılması istenmiştir.

Çoban Kızı ya da *Bahtı Kara Zeynebim* (1958/98) filminde "Çiftlik bahçesinde yapılan dans esnasında dans yapan kadının kilotunun görünen kısımlarının çıkarılması"; "Jale adındaki kadının (çocuk yapacağım da güzelliğimi mi kaybedeceğim) şeklindeki sözlerinin çıkarılması"; "Şoför Mehmet'in çoban kızı ile boğuşma ve üzerine abanma sahnesinin kısaltılması"; "Şoför Mehmet'in söylediği (Yaşar'la beraber çoban kızını kullanacaksın) sözünün çıkarılması"; "Faruk'un eski nişanlısı tarafından tertiplenen toplantıda Zeynep'in yatak odasına çıkarıldığı zaman Zeynep'in omuz ve göğüs kısımlarının öpüldüğünü gösteren kısmın kısaltılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına ihracında bir sakınca olmadığına ittifakla karar verilmiştir.

Dağlar Kızı Ceylan Emine (1957/6) filminde diğer istenen talepler dışında "Köylü kızlarının toplu olarak yıkandıkları sahnenin sonunda bunlardan bir kızın bacaklarını sonuna kadar açtığını gösteren kısım" ve "İki kız kardeşin dövüşmeleri sırasında bunlardan Ceylan Emine adlı kızın bacaklarının açıldığını gösteren sahnenin de kesilmek ve yurt haricine çıkarılmamak" şartıyla söz konusu filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar

verilmiştir. *Ağlayan Kaya*'da (1957/52) "Filmin başındaki şarkıcı dansöz kızın yakın plandan görünen göbek atma sahnesinin"; "Köy düğünündeki çıplak kadının oynadığı oyun sahnelerinin tamamen"; "Hüseyin ile şarkıcı kadının aynı yatakta yattığını gösteren kısmın"; *Fosforlu Cevriye*'de (1959/18) "Üç kadınla Fosforlu Cevriyenin yerdeki kavga ve boğuşma sahnesinden kadınların bacaklarının göründüğü kısmın"; *Esrarlı Kadın* ya da *Günah Bende* (1958/91) filminde "Süreyya ile Hasan'ın evdeki sevişme sahnelerinden Süreyya'nın danstan sonra Hasan'ın kucağına oturduğunu gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. *Dişi Canavar* (1957/29) filminde ise yazılan kararda söylenenlerin nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir not düşülmüştür. "Otel odasında Neriman Köksal'ın Recep'le konuşup bir taraftan da sabahlığını giyerken görünen çıplak kısmın kesilmek şartıyla mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine ittifakla karar verilmiştir. Not: Çıplak kısımdan maksat kasıklara kadar olan kısımdır."

Kaderin Cilvesi (1958/58) filminde "Suzan'ın ikinci defa gelişinde Turgut'a doğrudan doğruya 'beni öp' demesi ve buna ait sahnenin çıkarılması", "Ayşegül'ün içki sahnesinin kısaltılması ve içki sahnesinden sonra Turgut'un Ayşegül'ü kolları arasına alarak yatak odasına götürmesini gösteren sahnenin çıkarılması"; *Yaşayan Ölüler* veya *Kara Günlerim* (1957/84) filminde "Dansöz Beyhan'ın aşçı kadının oğlunun yanına geldiğinde aşçı kadının (kadının kalçası, yemeğin salçası) sözlerini söylerken kadının kalçalarına vurduğunu gösteren kısmın"; *Şeytan Mayası* veya *Çıngıraklı Yılan* (1958/13) filminde "değirmende vuku bulan kıza tasallut sahnesinde kızın bacaklarının göründüğü kısmın" çıkarılması da talepler arasındadır.

Gizli El (1957/77) filminde "Hüseyin'le Belkıs'ın ilk tanışmalarında ve sedire otururak konuştukları sırada Belkıs'ın lüzumsuz yere iki defa baldırlarını gösterdiği sahnelerin", "Hüseyin'in köyde kooperatifi kurup bilahare Ayşe'yi ziyarete gittiğinde Ayşe ile olan dört öpüşme sahnesinden birincisinin bırakılıp diğerlerinin kesilmesi"; *Şirvan* (1957/90) filminde "Şirvan'ın ağabeyinden tokat yiyerek merdivenden yuvarlanmaya başladıktan sonra yerde yatarken bacaklarının çıplak göründüğü sahnenin kesilmesi" istenmektedir. *Çoban Aşkı* (1957/81) filminde "Füsun'la Ali'nin ilk defa öpüştüklerini gösteren sahnede kadını elinden tutarak yatağa sertçe çektiği sahne ile yatakta kadının üzerine abandığını gösteren sahnenin kesilmesi" ve "fuhuşa sürüklenme ve fuhuş sahneleri" çıkarılması istenen çok sayıda sahne arasında yer almaktadır.

Günah Bende Değil ya da *Fırtına Kaptan* (1958/39) adındaki filmde "Barda kaptanın kavgadan sonra bar sahibi Leyla'nın evine gittiğinde ordaki sevişme sahnesinin müstehcen kısımlarının", "Barda dansöz kızın kendisi öptürdüğü sahne ile yakın plandan göbek ve bacak kısımlarını oynatırken görülen kısımların", "Kaptanla Şükran'ın dekolte vaziyette yatak üzerinde otururlarken kaptanın (şuracığa yatayım) sözü ile kızın karnını tuttuğunu gösteren sahnenin", "Kaptanla Leyla'nın evlendikleri gece yatak üzerindeki münakaşaları sırasında kaptanın karısının ayaklarını çekerek yatağa düşürüp baldırlarının açıldığını gösteren sahnenin" ve başka birçok sahnenin de çıkarılması şartıyla filme onay verilmiştir.

Bazı filmlerde ise oyuncu adıyla uyarılar yapılmıştır. *Hicran Yarası* (1958/123) filminde "Özcan Tekgül'ün evinde ayna önünde oynadığını gösteren sahnenin çıkarılması", "Özcan Tekgül'ün kendisini Ali'ye beğen-

dirmek için manto ve raks elbisesi ile odasına gelip kendini teşhir etme sahnelerinden yalnız yakın planların kesilmesi" ve başka birçok sahneyle birlikte "Şükran'ın basıldığı evde uğradığı tecavüz sahnesinin yarı yarıya kısaltılması" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca görülmediğine oy birliği ile karar verilmiştir. *Namus Kurbanı* ya da *Yüz Karası* (1957/61) filminde birçok sahne arasından "Kırdaki düğün eğlencesinde Özcan Tekgül'ün erkekler kısmında oynadığı çıplak oyun sahnesinin tamamen", "Emin adındaki şahsın tasallut maksadı ile Fatma'yı tutup yere yatırdıktan sonra eteğini sıyırdığını gösteren sahnenin", "Keza Emin'in Aysel'i tutup yere yatırdıktan sonra Aysel'in bacaklarının göründüğü sahnenin"; *Milyoner Çocuk* (1958/86) filminde "Dansözün dans yaparak yere yattığı zaman beyaz kilotunun göründüğü kısmın" ve "Dansöz Özcan Tekgül'ün Ahmet'le konuşurken Ahmet'in (niye) sualine cevaben söylediği (kurtlarımı dökmeğe) şeklindeki konuşmasının" da çok sayıda başka sahneyle birlikte çıkarılması istenmiştir. *Hata-Bırakın Ağlayayım* (1957/1) filminde "Dansöz Pamela'nın sahneye çıktığı zaman fermuara elini attığını gösteren sahneden itibaren, dansın mütebaki kısımlarının" kesilmesi şartı getirilmiştir.

Hayatım Sana Feda'da (1959/16) "Muayenehanedeki öpüşme sahnesinin çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına, Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliği temsilcisinin muhalif oyuna karşılık çoğunlukla karar verilmiştir. Şerhte şöyle yazar: "Yukardaki birinci maddeden başka ihtiyar kadının evinde eski kocası İbrahim ile kardeşi doktor Kenan kardeşini hasta vaziyette görmesi ve fazla heyecan doğru olmaz ibaresinden itibaren döğüş ve ölüm sahneleri dahil çıkarılması.

(*Hayatım Sana Feda*, Yön.: Orhan Elmas, 1959)

Filmin finalinde hastanede ilk sevgilisinin Dr. Kenan'ın ve birkaç hasta ile diğer doktor ve hemşirelerin kucağında şarkılarını dinlemesi ve ölmesi ve oradaki öpüşme sahnesinin çıkarılması." *Kurt Mustafa* (1957/67) filminde "Birinci göl sahnesinde çamaşır yıkayan kadınlardan lüzumsuz yere eğilip göğsünü gösteren bir kadının göğsünün göründüğü sahnenin", "Birinci göl sahnesinde Satı'nın Ayşe ile görüşmek üzere gölden çıktığı zaman çıplak bacaklarının göründüğü sahnelerin", "İkinci göl sahnesinde tek başına göle atlayan Satı'nın suya daldıktan sonraki kısımların kesilmesi"; *Mapushane Çeşmesi* (1959/6) filminde "İkinci rakkasenin çok uzun olan oyununun çirkin görülen ilk kısmından olmak üzere tamamının yarısının"; "Kız çocuğunun gözü önünde annesine aşığı tarafından tecavüz edildiğini gösteren sahnenin sadece bahçedeki sıranın üzerine oturduktan sonraki kısmının çıkarılması"; *İnsanlık İçin* ya da *Kuduz* (1958/24) filminde "Doktorun karısının Talat'ın evine

girdiğini ve çıktığını göstermekle iktifa edilen evin içinde geçen sevişme sahnesinin"; *Vatan Fedaileri* ya da *Kıbrıs Şehitleri* (1958/77) filminde "oyun ve dans sahnelerinin yakın plandan görünen kısımlarının çıkarılması" koşuluyla filmlere onay verilmiştir.

Memiş Haydutlar Arasında (1958/54) filminde "Filmin takdim kısmında çizgi halinde bir kadının göğüslerini ve göbeğini gösteren resmin Maarif Vekâleti ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Temsilcilerinin teklifleri ile çıkarılmak istenilmiş ise de Komisyon Reisi Emniyet Umum Müdürlüğü ve Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü ve Harbiye Vekâleti üyeleri bu resimde bir mahzur görmediklerinden filmde kalmasında sakınca görmemişlerdir", "Memişle hizmetçinin odada dans ederken Memiş'in iki defa hizmetçi kadının kalçasına doğru el attığını gösteren sahnenin çıkarılması"; "Rüya sahnesinin tamamı ile çıkarılmasını teklif eden Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Temsilcisinin teklifine rağmen Komisyon Reisi ve diğer temsilciler rüya sahnesini temsil eden kısımdaki raks sahnelerinin gayet kısa bırakılıp diğer kısımların çıkarılmasını istemişlerdir", "Memiş'in mutfakta Halide Pişkin'in eline tükürdüğünü gösteren kısmın çıkarılması ve yurt haricine ihraç edilmemek" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Zalim Kader ya da *Kanlı Kırbaç* (1958/36) filmi başvuru sahibinin talebi üzerine ikinci defa kontrol edilmiştir: "Hasan'la Şükran'ın deniz ve kayık içinde çirkin şekilde öpüştüklerini gösteren sahnenin", "Çingeneler fala bakarken Şükran'ın para teklifi ile oynadıklarını ve bilahare Şükran'ın da yol ortasında oynadığını ve kahvenin önünden uygunsuz şekilde geçtiğini gösteren sahnelerin ve dansözün yakın plandan göbek çalkaladığını ve köprü yaptığını gösteren sahnelerin çıkarıldığı görülmekle beraber"; "yine senaryoda bulunmadığı halde filme çekildiği ve çirkin ve uygunsuz ve nizamnameye aykırı mahiyette görülen" ve bu kararda ayrıntılı kaydedilen çok sayıda sahne arasından şunlardan söz edebiliriz: "Çiftlikte Hasan'ın odasına gelerek Şükran'ın çıplak sırtını öptüğünü ve bu arada (sana malik olmak ne güzel şey) dediğini anlatan söz ve sahnelerin" ve "Emine dere kenarında çamaşır yıkarken Recep'in yana gelip kızı zorla öpmek, Emine'nin kaçmak istemesi ile kızı yakalayıp sürüklemek ve dere kenarında üzerine abanmak suretiyle kıza tasallut ettiğini gösteren sahnelerin" çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.

Onu Muhakkak Görmeliyim ya da *Kapıcının Kızı Gül* (1958/65) adlı filme "Recep'in yoldaki tasallut sahnesi ve yumruğu yedikten sonra Gül'le öpüşmesinin, ev sahibi şahsın yanında çalışan Hizmetçisine tasallut sahnesinin, şartla kabul edilen senaryosundan istendiği halde filmdeki mevcudiyetinden dolayı bu kısımların da çıkarılması, Recep'in *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmüne aykırı görülen merdivenden yuvarlanıp başına su dökülmesi sahnesi Türk filmciliğini temsil edecek kudrette bulunmadığı müşahede edildiğinden yukarıda saydığı bütün hususların yerine getirilmesi ve yurt haricine çıkarılmaması şartı ile filmin halka gösterilebileceği yolunda teklifte bulunan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye temsilcisinin bu teklifleri Komisyon Reisi ve diğer azalar tarafından yerinde görülmediğinden adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine Erkan-ı Harbiye-i Umumiye temsilcisinin muhalif reyine karşılık ekseriyetle karar verilmiştir".

Bir İnsanlık Meselesi, diğer adıyla *Allah Korkusu* (1958/30) filminde "Suat'la kızın mayolarını giydikten sonra kızın kapı eşiğinde

gerinerek omuz planından çıplak Suat'ın da omuz planından çıplak olarak görünen sahne ile onu takip eden Suat'ın kızın omzunu öptüğünü gösteren sahnenin" ve "Filmin sonunda profesörün kızı yatağa yatırdıktan sonra boynunu öptüğü ilkinin ipkası ile diğer mükerrer öpmelerin çıkarılması" koşulu getirilmiştir. *Fakirler* (1958/12) adlı film ise, çok sayıda sahne ayrıntılı anlatılarak şartlı kabul almıştır: Röntgenci bir adamın konuşması, çok sayıda taciz, tecavüz girişimi sahnesinin yanı sıra "Simit yiyen Zehra'nın yanına sokulan muhabbet tellalının onu alarak bir gazinoya götürmesi ve iki müşteri ile tanıştırması sahnelerinin çirkinliği dolayısıyla kamilen çıkarılması", "Bir ilkokulun bahçesinde Zehra'nın kızı Fatma ile sınıf arkadaşlarına ait sahnede talebelik şeref ve haysiyetine kabili telif olmayacak şekilde küçük bir kız öğrencinin söylediği (işittik senin annen adi meyhanelerde fahişelik yapıyor) sözlerinin değiştirilmesi", "Sarhoş bir adamın Fatma'ya tasallutu" gibi sahneler örnek verilebilir.

Sahnelerin kesilmesiyle ilgili tüm talepler de aslında dikkatle incelenmektedir. *Çoban Aşkı*'nda (1957/82) "Bahsi geçen kararın yedinci maddesinde zikredilen 'fuhşa sürüklenme ve fuhuş sahnelerinin' kamilen çıkarılması şart koşulmasına rağmen Ayşe ile komşusu Pakize'nin Feride'nin evine beraberce gidişleri ile Ali'nin kızı Ayşe ile yatak odasında buluşmaları ve bununla alakalı sahnelerin kesilmediği, diğer hususların yerine getirildiği görülmekle işbu sahnelerin de tamamen çıkarıldıktan sonra filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur görülmediğine karar verilmiştir". Ayrıca defterdeki nadir yabancı filmlerden biri ile ilgili karar da vardır: *Karolin'in Oğlu / Le Fils de Caroline Chérie* (1958/22) filmi için "İstanbul Film Kontrol Komisyonunun kararının birinci maddesinde gösterilen samanlıktaki sevişme sahnesinin mevzun havasına uygun görüldüğünden ve müstehcen bulunmadığından kesilmesine lüzum olmadığına", "Filmin ortasında erkeğin başından yaralandıktan sonra yatakta yatarken kendisine bakan kızı yatağa çekip öpüşürken eli ile göğsünü avuçladığını gösteren sahnenin çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca görülmediğine oy birliği ile karar verilmiştir.

Argo

Daha Çekecek miyim? (1958/94) filminde "Beyoğlu balık pazarındaki bazı esnafın söyledikleri (bu balık başka balık) (vay anam vay)" sözlerinin çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına ihracında bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiş; *Kara Yazı* ya da diğer adıyla *Hıçkırık Bestesi* (1957/80) filmi için yazılan kararda filmin diyaloglarında "mevcut bütün küfürlerin kaldırılması (Misal: yosma kılıklıyı görünce, yosma, ulan, piç, yosma bozuntusu, sübyan düşkünü, keklik, kahpe, kahrolası herif)" istenmiştir. Bunun yanı sıra birçok filmde argo söz ve ifadelerin çıkarılması istenir. *Bu Yuva Cennet midir?* (1959/43) filminde "iğfal edilmiş kızı Selma'ya kızarak (şırfıntı) diye hitap eden babanın söylediği" sözün; *Dertli Fatma* veya *Köyün Dertli Fatması* (1959/17) adlı "filmin muhtelif yerlerinde geçen 'piç''piçin oğlu' sözlerinin"; *Namus Düşmanı* (1957/22) filminde "rakı içilirken ağanın yanaşmaya söylediği 'Sen eşek kadar adamsın' sözünün"; *Sokak Çocuğu* (1958/96) adlı filmde geçen "piç", "yelloz", "aşifte", "ulan", "it" ve "adi aşifte" sözlerinin; *Ateş Rıza* (1958/59) adlı filmde geçen "it oğlu it", "anam avradım olsun" sözlerinin; *Kin* (1957/86) filminde "kahpe kadın", "kahpe avratlı"; *Ben Kah-*

pe Değilim (1958/128) filminde "pis karı" ve "köpek karı" gibi sözlerin; *İhtiras Rüzgarları*'nda (1958/118) "ölüsü kandilli", "sürtük" ve "kaltak" sözlerinin; *Düşkünler Yuvası*'nda (1957/75) "kahpe suratlı", "ulan", "ölüsü kandilli", "hırbo", "kaldırım herifi" ifadelerinin; *Yaşamak Hakkımdır* ya da diğer adıyla *İdam Mahkumu*'nda (1957/91) "kahpe" ve "hergele" sözcüklerinin; *Talihsizler* veya *Kara Bahtım* (1958/4) filminde "Ahırda Ahmet atı tımar ederken Necdet'in Ahmet'e söylediği 'yuh be' sözü ile Necdet'in kızın evine geldiğinde lambanın elini yakmasını müteakip kıza söylediği 'kahpe' kelimesinin" kesilmesi talep edilmiştir. *Çoban Aşkı* (1957/81) filminde "o ite verdiğim ders" cümlesindeki "it" sözünün ve Hasan'ın Ayşe'yi döverken söylediği "haddini bilmez kahpe dölü" sözlerinin kesilmesi istenmiştir. *İftira* (1958/93) filminde "babanın oğlu hakkında kullandığı 'bizim sıpa' sözünün", "avukatlardan biri hakkında kullanılan 'yüzsüz' tabirinin" ve "filmde geçen 'piç' kelimeleri ile yine filmin bir yerinde söylenen 'daktilo parçası' sözlerinin" çıkarılması istenmiştir.

Nikah

Kaderim Böyleymiş (1959/26) filminde "nikahın şahitsiz olarak kıyıldığı müşahede edildiğinden işbu nikahın kıyıldığını gösteren sahnenin çıkarılması ve yurt dışına ihraç olunmaması" şartı getirilmiştir; bu kararda Erkanı Harbiyei Umumiye Temsilcisi filmin reddedilmesini isteyerek muhalif oy kullanmıştır. *Vicdan Azabı* (1958/74) adlı "Filmin son sahnesinde nikah memuru karşısında kızın kalkıp annenin oturduğunu gösteren sahnenin kaldırılması ve annenin nikah için gelmiş olduğunun belirtilmesi şartı" koşulmuştur. *Karasu* (1958/119) adlı filmde de söz kesmeye ilişkin bir karar vardır, bu filmde "Söz kesilip yüzük takıldıktan Zehra'nın şampanya içilmesi hakkında söylediği sözün çıkarılması şartı" ile onay verilir.

Çocuklarla ve Yaş Sınırıyla İlgili Konular

Balta Sesleri veya *Pusu* adıyla kaydedilen film için "*Nizamname*'nin 13 ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 167. maddesi mucibince 6 yaşından yukarı çocukların gündüzleri bu filmi görmelerinde bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir" (1956/105) denir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Beraber Ölelim ya da diğer adıyla *Kahraman Polis* (1958/75) filminde birçok sahneyle birlikte "Başkomiser Rıza'nın ikramiyesini aldıktan sonra evindeki masanın üzerine paraları fırlatarak Metin'e hitaben (buna para derler otuz senenin mükafatı) sözlerinin ve parayı saydığını gösteren sahnenin", "Sondan bir evvelki baskında görülen resmi üniformalı iki polis memurunun acemice ve çirkin bir şekilde ellerinde tabanca olduğu halde baskına iştirak ettiklerini gösteren sahnenin", "Baş komiser Rıza'nın vurulduğu haberini getirdikleri zaman emniyet müdürünün (Ziyanı yok biz parayı teşkilat olarak toplarız) şeklindeki konuşmasının" çıkarılması; ayrıca "Filmin birkaç yerinde eski rütbe olan (Polis Müdürü) tabiri yerine (Emniyet Müdürü) tabirinin konulması" da istenmiştir.

Ebediyyen Seninim'de (1957/69) "Yedek subay Nejad'ın askeri üniforma ile babasının dükkanında müşteri doktora sigara sattığını gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiş 1958/11 sayılı kararda ise "29.11.1957

tarihli kararda zikrolunan yedek subay Nejad'ın askeri üniforma ile babasının dükkanında müşteriye sigara sattığını gösteren sahne ile filmin finalinde musaddak senaryosunda bulunmayan gazino veya bar sahnelerinin de tamamen çıkarıldığı görülmekle mezkûr filmin bu muaddel şekli ile yalnız yurt dahilinde halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına" çoğunlukla karar verilmiştir (Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliğinden gelen temsilci karara, "Senaryoya uymadığından iştirak etmediğimi arz ederim" notunu düşmüştür).

Dikenli Teller - Dikenli Çit (1958/82) adlı filmde "Ömer'in tevkifine ait sahneler zabıtanın tahkikat ve takibat tekniğine uymadığından ve zabıtayı küçük düşürecek bir durum arz ettiğinden bu sahnelerin kamilen çıkarılması, ancak (jandarma subayının 'Ömer! Seni kanun namına tevkif ediyorum' sözleri ile buna dair sahneler kalacaktır)"; "Samanlıkta kağıtların yakıldığı sahneler kalacak ancak; jandarma subayının huzurunda geçen sahneler çıkarılıp bunun yerine kahyanın suçunu sarahaten itiraf ettiğini belirten bir diyalog ilave edilecek"tir. *Bilinmeyen Aşk* (1958/97) filminde birçok başka madde gibi "bir subayın kıyafeti talimatnameye aykırı olduğundan bu sahnenin çıkarılması" ve "generalin teğmenin arkasında göründüğü sahnenin kısaltılması yani hemen görünüp sonra teğmene (seni tebrik ederim) demesinin temini" istenmiştir. Bu kararda Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliği temsilcisi "generalin teğmeni arkasında durup bir espiyon gibi dinlediğini gösteren sahnenin subayların sivillerle salonda konuştukları sırada hareketleri ve kıyafetlerindeki laubaliliği gösteren kısımların ve Kore birliğinin eğitimi ile ilgili sahnelerin de çıkarılması lazımdır" şeklinde şerh düşmüştür.

İnsaniyet (1957/79) filminde "mihracenin sarf ettiği (askerler benden korkuyor) tarzındaki sözlerin", *Elveda* (1958/73) filminde "arabadan inip eve baskın yapılacağı andaki ve müsademe esnasındaki jandarmaların görünen hareketlerinin", *Dertli Irmak*'ta (1958/110) "Astsubayın meyhaneci kadınla konuştuktan sonra ayrılırken kadına selam verdiğini gösteren sahnenin"; *Esrarlı Kadın* ya da *Günah Bende* (1958/91) filminde "Jandarma Astsubayının kahveye gelerek oturması ve reisle konuşarak 'kavga etmişsiniz' dediği söz ve sahnenin"; *Üç Kurşun* (1958/26) filminde "iki haydudun arabada komiser muavini Ahmet'i tokatladıklarını gösteren sahnenin"; *Hata-Bırakın Ağlayayım* (1957/1) filminde "Lale'nin hastaneden konser yerine şarkıcı İbrahim'in de hastaneye konser yerinden polis jeep'iyle götürüldüklerini gösteren sahne"nin; *Milyoner Çocuk* (1958/86) filminde "ilk görülen pejmürde elbiseli ve sakallı polis sahnesinin"; *Dikenli Yol* (1958/79) filminde "Ahmet'le Memo'nun bardaki son hadiseyi müteakip köye kaçak olarak gelişlerinde kendilerini takip eden ve perdeye nazaran sol tarafta görülen esmer jandarma erinin konuşmalarının"; *Günah Bende Değil* ya da *Fırtına Kaptan* (1958/39) adındaki filmde "Leyla kaptanla otomobilde konuşurken (kocam bir denizaltı subayı idi, daldı ve bir daha çıkmadı) sözlerinin"; *Ayşe'nin Çilesi* (1958/20) filminde "Hırsızlığa teşebbüs eden çocukların karakola getirildiğinde komiserin söylediği (alakalı kimse şikayetinden vazgeçtiği için sizi bırakıyorum) sözlerinin" *Bir Yudum Su* (1958/64) filminde ise "evin kapısı önünde biriken halkın jandarma görevlisi tarafından itildiğini gösteren sahnenin tamamen", "evde maktul Mahmut'un cesedinin savcının gelmesini müteakip gayet kısa gösterilip geçilmesi", "savcı tarafından fettan Raziye'ye hitaben söylenen (seni tevkif ediyorum) sözünün";

Üç Kurşun (1958/26) filminde "iki haydudun arabada komiser muavini Ahmet'i tokatladıklarını gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir.

Meslekler

Komisyon *İftira* adlı filmi incelerken Adliye Vekâleti'nden uzman bir ceza hakiminin toplantıya katılmasını istemiş (1958/92) ve bu üyenin katılımıyla hukuk alanıyla, avukatlık mesleği ile ilgili filmde şu kararlar alınmıştır (1958/93): "Filmdeki mahkeme safahatı esnasında yalancı şahitlik yapan şahısların bu fiillerinden dolayı ceza gördüklerine dair bir sahnenin ilavesi"; "Babanın oğlu hakkında kullandığı 'bizim sıpa' sözünün"; Avukat Necmi'nin "erkekler her karnı şişen kadınla evlenmeye kalkarsa" diye başlayan cümlesinin; Avukatlardan biri hakkında kullanılan "yüzsüz" tabirinin; "Avukatlık cambazlıktı" sözünün; "Kumar sahnesinde masaların üzerindeki paraların yakın plandan görünmemesinin temin edilmesi"; "filmde geçen "paşa" tabirinin kaldırılması"; "Nejad'ın kıza hitaben söylediği "gebelik sana ne güzel yakışmış, kalçaların ne kadar da güzelleşmiş" sözlerinin"; Filmde geçen "piç" kelimeleri ile yine filmin bir yerinde söylenen "daktilo parçası" sözlerinin, filmde intihar eden Ayten hakkında "biriken halkın verdiği hükümleri ihtiva eden" sahne ve konuşmalardan "kötü kısımların çıkarılması" şartı ile adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. *Çoban Aşkı* (1957/81) filminde "Doktorun, Zeynep'i muayene ettikten sonra (ameliyat için beş yüz lira lazım ben bir şey yapamam) tarzındaki sözlerinin" ve *O Günden Sonra* (1958/2) filminde "Kadının evine gelen damadına (aklı başında olsaydı tesviyeci olmazdı) tarzındaki sözünün" de çıkarılması istenmiştir.

Millet, Türklük, Devlete İlişkin Konular

Önce *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 7 ve 9. fıkralarına dayanılarak reddedilen *İstiklal Uğrunda*'nın (1958/5) gerekçelerine bakmakta yarar vardır. "Filmin umumiyetle Türk milletini barbar bir surette gösteren sahnelerle dolu olması"; "Yüzbaşıyı gösteren sahnelerin o tarihteki askeri kadro ve teşkilat durumuna aykırılığı"; "Türk askerinin teknik bakımdan muharebe kudret ve kabiliyeti çok küçük ve tezyif edici bir duruma konmuş olması ve adeta Yüzbaşının karargâh odasında muharebe sahasının tecrit edilmiş vaziyette gösterilmesi; "Türk İstiklal mücadelesinin şerefiyle mütenasip menkıbeler ve tarihi olaylardan mahrum bırakılması; "Mehmet çocuğun bomba atmasında bombanın tesirinin çok gülünç bir vaziyete sokulması" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 7 ve 9. fıkralarına aykırı bulunmakla beraber yine mezkûr *Nizamname*'nin 19. maddesine göre tasdik edilmiş senaryosunun (birkaç sahnesi hariç) tamamen dışına çıkılarak çevrilmiş olması sebebile" adı geçen filmin halka gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna karar verilmiştir.

Bu Vatan Bizimdir (1958/111) filminde filmin baş tarafında "yaralıların sevki sırasında topal yaralı askerin yere düşüp kıvrandığını gösteren ve ızdırap çektiğini anlatan sahne ile Çavuşun ona şamar vuruşunu gösteren kısmın"; "Köy düşman tarafından işgal edildiği zaman filmin kahramanı delikanlının ihtiyar babasının düşman subayı tarafından tokatlandığını gösteren pasajın"; "Zifaf gecesi düşman subayının kızın odasına girerek

onu tokatladığını gösteren ve esasen senaryosunda da bulunmayan işbu sahnelerin çıkarılması ve yurt haricine ihraç edilmemesi" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. *İzmir Ateşler İçinde* (karar defterinde önce "Ateşler İçinde" yazılmış, bir çizgi ile önüne "İzmir" eklenmiş) (1959/34) adlı film komisyon tarafından ikinci defa kontrol edilmiştir. Bu kontrolde "Filmin isminin başındaki (İzmir) kelimesinin çıkarılıp yalnız (Ateşler İçinde) adı altında oynatılmasına"; "Filmdeki işkence sahnelerinden iplerin gerildiğini gösteren kısımların çıkarılmasına"; "Filmde düşman generali rolünü oynayan şahsın kendini albayı zannederek İngiliz Kemal ismindeki şahısla telefonda konuştuktan sonra kızın gidip Kemal'in kendisini sevdiğini söylemesi ve kızından bu hususta af dilemesini gösteren sahnenin kesilmesine"; ve yurtdışına "ihraç edilmemesi" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığını çoğunlukla karar verilmiştir. Karara Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi şu şerhi düşmüştür: "Yunanistan'la olan münasebetlerimiz bakımından bugünkü şartlar içinde oynatılması uygun olmayıp ilerde oynatılmasına müsaade olunması düşünüldüğü zaman gerekli tadilat yapılmak üzere filmin tekrar oynatılması gerektiği kanaatindeyim."

Zafer Yıldızı / Meçhul Kahramanlar (*Bu Vatan İçin*) (1958/66) adlı filmde "Arabaya silah atan Kuvayi inzibatiyeden iki süvari erinin düşman eri olduğunu belirten bir diyalog ilavesi"; "Cephanelikteki Çavuşun da düşmana mensup ve düşmanla işbirliği yapan bir şahıs olduğunu belirten bir diyalogun ilavesi"; "Evi yakanların düşmanla işbirliği yapan kuvayi inzibatiye tarafından yapıldığının sarahaten anlatılması için ya bir sahne ilave edilmesi veya bu hususun bir konuşma ile belirtilmesi"; "Mülazım Osman'la Sadık Çavuş'un iplere bağlanarak at arkasında sürüklenmeleri sahnesinden yalnız sudan geçişlerini gösteren sahne ile son sahnenin bırakılması ve diğer kısımların kamilen çıkarılması"; "Cepheye giderken kuvayi milliyecilerin kırdaki namaz sahnesinden namaz kılma ve kamet getirme kısmının çıkarılıp yalnız dua edildiğini gösteren sahnenin bırakılması"; "İki subayın dövüş sahnesinin tamamen çıkarılıp ancak güzel bir espriyi ihtiva eden kuvayi inzibatiye subayının (kendi kazdığı çukura kendinin düştüğünü) gösteren kısmın bırakılması" istenmiştir. Filmin sayılan bu koşulları yerine getirdiği taktirde halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

Hürriyet Uğrunda (1959/19) filminde sahibinin filmin adının değiştirilmesini istediği dilekçesi dikkate alınarak filmin isminin *Hürriyet Uğrunda* olarak değiştirilmesine karar verilmiş; "Filmin evvelce görülen jeneriğindeki yazının çıkarılıp yerine konulan (Kıbrıs'ta kızıl tahrikçilerin körüklediği kanlı kavga dört sene sonra nihayete ermiş bulunuyor, kardeşlerimize iyi günler temenni ederken acı günlerin acı bir hatırası olarak kalmasını temenni eylediğimiz bu filmi Hürriyet uğrunda canlarını feda eden kahraman kardeşlerimize ithaf ediyoruz) tarzındaki yazıyı havi jeneriğin aynen ipkasına"; "Düğün evinde söylenen (altı E.O.K.A.)cıyı yakaladı, Ali'nin söylediği (E.O.K.A.cılar bizi evden attılar), (köprü başındaki çarpışmada telsizcinin söylediği E.O.K.A.cılar kaçıyorlar, E.O.K.A.cılar ormana doğru kaçtılar), sözlerindeki (E.O.K.A.) kelimelerinin çıkarılıp yerlerine (çete) tabirinin konulmasına"; "Niko ile bir çeteci arasında geçen konuşmada, Grivas ismile Grivas'ı arkadan gösteren sahnede kulağa akseden (kirya grivas) sözlerinin çıkarılmasına"; "Ahmet'in yakalandığı sı-

rada (senelerce Türklerin çanağını yaladınız) cümlesinden (Türklerin) kelimesinin çıkarılmasına"; "Stefon'ın söylediği (En büyüğünüzden en küçüğünüze kadar başımızın belasısınız) şeklindeki sözlerinin çıkarılmasına"; "Emine'nin söylediği (bizim Kıbrısımız) yine Emine'nin söylediği (Allahım sen bizi milletimize kavuştur, bize huzur evvela senden, sonra Mehmetçiğin süngüsünden temin edilir) tarzındaki sözlerin çıkarılmasına"; "Osman Paşa Marşındaki (ünü büyük Mehmetçikler ben Kıbrıs'ı vermem diyor) şeklinde Marşta değiştirilen kısmın çıkarılmasına"; "Çeteciler arasındaki konuşmada Hristo'nun söylediği (Müstakil bir Kıbrıstan sonra komünistliğin Kıbrıs'a girmesi bir gün meselesi) şeklindeki sözlerinin"; "Ali ile amcası arasında (milletimiz bizi unutmaz, hem burada sahillerimiz daha bol, daha çabuk denize dökeriz) şeklinde geçen konuşmaların"; "Ayşe'nin söylediği (ben milletime güveniyorum) sözlerinin"; "Dedesinin sorusu üzerine çocuğun (mektebi yaktılar) şeklindeki sözlerinin" ve "Filmin finalindeki bayrak görünen kısmın çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına oy birliği ile karar verildiği belirtilir.

Kıbrıs Şehitleri ya da *Vatan Fedaileri* (1959/24) filminde ise "Filmin başında üç Türkün öldürülmesinden sonra kumlar üzerine yazılan E.O.K.A. sözleri ile filmin muhtelif yerlerinde geçen E.O.K.A. kelimelerinin kamilen çıkarılıp yerlerine (çete) tabirinin konulması ile iktifa olunması"; "Ayşe'nin ölümünden sonra kocasının kucağında olarak görüldüğü sahnenin filme intiha teşkil ederek ondan sonraki miting ve ordu resmi geçidini muhtevi kısımlarının çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. Aynı filme ilişkin 22.10.1958 tarihli ve 1958/77 Nolu kararda ise şöyle denmektedir: "Türk efkarı umumiyesinin Yunanistan ve Kıbrıs olayları ile yakın alakasının bulunmasını dikkate alan komisyon filmin milli heyecan duygularını tahrik ve müessif hadiselere sebebiyet verebileceğini mütalaa ederek keyfiyeti karar altına almıştır. Sözü geçen filmin bilhassa Rum azınlığının mütekasif bulunduğu yerlerde halka gösterilmemesi ve yurt haricine çıkarılmaması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Elveda* (1958/73) filminde ise "Truva harabelerindeki Truva-Troy tabelasının göründüğü sahnenin çıkarılması" istenmiştir.

Osmanlı

Dokuz Dağın Efesi ya da diğer adıyla *Çakıcı Geliyor* (1958/95) filmindeki "Osmanlı'ya güven olmaz" sözünün çıkarılması istenmiş; *Ateş Rıza* (1958/59) filminde başka birçok sahneyle birlikte "Vak'anın 1913 yılında cereyan etmesine rağmen filmin başında geçen bu tarih, film ilerledikçe unutulmakta ve film adeta bugünkü Türkiye'yi eski Osmanlı kıyafetiyle ve fesli olarak göstermekte olduğundan inkılaplarımızı koruma bakımından adı geçen filmin yurt haricine çıkarılmamak ve yukarıdaki şartların yerine getirilmek suretiyle halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" oy birliği ile karar verilmiştir.

Kürt

Kelepçe (1958/67) filminde söylenen "Kürdün Gelini" şarkısından yalnızca "Kürt" sözcüğünün çıkarılması istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Bilinmeyen Aşk (1958/97) filminde "Filmin sonlarına doğru Turhan'ın konuşmaları arasında geçen 'Çinli' kelimesinin 'düşman'

tabiri ile değiştirilmesi" istenmiştir. Bu defterde yer alan kararlardan biri Alfred Hitchcock'un filmi *The Man Who Knew Too Much* [*Çok Şey Bilen Adam*, 1956] filmiyle ilgilidir. Kararda filmin 28.2.958 tarihinde İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü "bir hükümet reisine karşı suikast tertibi öğretildiğinden ve bizce gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunun tetkikinden geçmesine" karar verildiği belirtilmiştir. Kararda "Fitaş Film Şirketine ait *The Man Who Knew to Much* isimli film, gümrükten celbedilerek, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 15. maddesine istinaden 20.3.958 günü saat 9,30 da Ulus Sinemasında Komisyonumuzca kontrol edilmiştir: İstanbul Film Kontrol Komisyonunun verdiği karar yerinde görüldüğünden adı geçen filmin yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna ittifakla karar verilmiştir" (1958/35) denir. *Aşkım Günahım* veya *Kamelyalı Kadın* (1957/4) filminde "Senaryoda bulunmayan Arman'ın babasının köyde çektiği siyasi nutukla alakalı sahnenin tamamının çıkarılması" istenmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Ağlayan Gelin'de (1957/64) "İslamiyet'te putperestlik olmadığına Gelinanadan istimdat edilme sahnesi ile tele gelin teli bağlama kısmının ve ezan okuma sahnesinin", "Filmin sonlarına doğru falcı kadının 'sizin sonunuz ölümle bitecek' şeklindeki sözlerinin" kesilmesi istenmiştir. *Yaşayan Ölüler* veya *Kara Günlerim* (1957/84) filminde "Filmin başında hasta kadının istediği Kuran-ı Kerim'in dolabın alt gözünden alındığını gösteren sahnenin"; *Dağlar Şahini Yürük Efe* (1959/20) filminde Efe askerdeyken annesinin evinde "Arap harfleri ile yazılı dini levhanın yakın plandan göründüğü sahnenin"; *Kaybolan Yıllar* (1957/35) filminde "Nazlı kızın türbede dua ettiğini gösteren kısımların yani türbe ile alakalı bütün sahnelerin"; *Dokuz Dağın Efesi* ya da diğer adıyla *Çakıcı Geliyor* (1958/95) filminde "namazın birinci rüküa varışını gösteren kısmın"; *Kara Yazı* ya da *Hıçkırık Bestesi* (1957/80) filminde "Nuri'nin babasının namaz ve dua gibi sahnelerinin ve babasına tokat vurduğu sahnelerin"; *Tilki Leman* (1958/51) filminin başında "köprüden geçen yolcular arasında köprünün hemen ve parmaklığı yanında çarşaflı ve eli değnekli görünen ihtiyar kadın sahnesinin"; *Yaşamak Hakkımdır* ya da diğer adıyla *İdam Mahkumu* (1957/91) adlı filmde "cami içinde cemaatin otururak okunan mevlüdü dinlemeleri ve mevlüd okunma sahnelerinin çıkarılması" ve *Güllü Fatma* (1957/87) filminde "imamın hücreye girip mahkûma gereken telkinatı yaptıktan sonra dışarıya çıkışını gösteren sahnenin çıkarılması" talep edilmiş; *Hicran Yarası* (1958/123) filminde "Eyyüp Camii'ndeki tekbir seslerinin tamamen çıkarılması" ve *Ağlayan Kaya*'da (1957/52) "Emine'nin ölümünü müteakip tekbir getirme sahnesinin tamamen kesilme[si] şartı" getirilmiştir. *Kanlı Pınar* (1957/66) adlı filmde "imamın sarıklı olarak görünen bütün sahneleri ile ezan okuma sahnesinin" çıkarılması istenirken "elinde mavzer bulunan şahsın mavzeri kastederek 'bunu Şeytan doldurur'" demesi de sorunlu bulunmuş ve çıkarılması talep edilmiştir (Maarif Vekaleti'nden gelen üye bu kararın altına 7. maddenin 4 ve 6. fıkrasına göre muhalif olduğunu, Hariciye Vekâleti'nden gelen üye ise aynı fıkralara göre "filmin tamamına muhalifim" şerhini düşmüştür). *Zafer Yıldızı / Meçhul Kahramanlar* (*Bu Vatan İçin*) (1958/66) adlı filmde "Cepheye giderken Kuvayi Millîyecilerin kırdaki namaz sahnesinden namaz kılma ve kamet getirme

kısmının çıkarılıp yalnız dua edildiğini gösteren sahnenin bırakılması" istenmiştir.

Suç, Hukuk, Adalet

Kin (1957/86) filminde birçok sahnenin çıkarılması istenmiştir, ayrıca "Rüstem'in halkı kışkırtmak için söylediği 'Ali sizin hepinizi öldürecek, evinizi yakacak' sözleri ve köylünün Ali'yi linç etme teşebbüsü gibi hareketler ve filmin sonunda Ali'nin, oğlunu Rüstem'in kızına emanet ederek ayrılıp zabıtaya karşı koyan ve birçok kimselerin ölümüne sebep olan ve yeniden tertiplendiği anlaşılan final kısmında Ali'nin kanuna itaatkar hareketleri, suçluların yakalandığını gösteren sahneler filme final kısım olarak ikamesi uygun görülmüş bulunduğundan", yurtdışına "çıkarılmamak" şartıyla bu haliyle halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. *Ayşe'nin Çilesi* (1958/20) filminde "Hırsızlığa teşebbüs eden çocukların karakola getirildiğinde komiserin söylediği 'alakalı kimse şikayetinden vazgeçtiği için sizi bırakıyorum' sözlerinin çıkarılması" isteği sınıfsal bir soruna işaret ederken suçun cezasız kalmaması ile de ilgilidir. *Kır Çiçeği Zeynep* (1958/89) adlı filmde "Tekgöz adlı şahsın öldüğünün daha vazıh bir şekilde seyircilere anlatılabilmesi için Zeynep'in cesedi üzerinde durduğu Yarım Dünya'nın 'nihayet Tekgöz de cezasını buldu' şeklindeki bir cümle söylemesinin temini ve yurt haricine çıkarılmaması" şartıyla kabul edilmiştir.

Şiddet

Şiddet söz konusu olduğunda bazı kavga, vurma, dövme ve benzeri sahnelerin kesilmesi istenmiştir. Vurma sahnesi çıplaklık ve müstehcenlikle birleştiği zamanlarda genellikle çıplaklık ve müstehcenlik öne çıkmış, onların çıkarılmasına vurgu yapılmıştır. Örneğin *Şirvan* (1957/90) adlı filmde "Şirvan'ın ağabeyinden tokat yiyerek merdivenden yuvarlanmaya başladıktan sonra yerde yatarken bacaklarının çıplak göründüğü sahnenin kesilmesi" istenmiştir.

Çoban Aşkı (1957/81) filminde bazı dayak atma sahnelerinin çıkarılması istenmezken (bu sahnelerdeki argo sözcükler denetime takılmıştır) "Ayşe'nin küçüklük hali gösterilirken Hasan tarafından kamçı, tekme ve yumrukla dövülüp kötü muamele yapıldığını gösteren sahnelerin" çıkarılması; *Dertli Irmak*'ta (1958/110) "Ali adındaki şahsın Haydar'ı dövme sahnesinde Haydar'ın tekme ile başına vurduğunu gösteren kısmın çıkarılması"; *Nazlı* (1958/34) adlı filmde "Ali ile Ahmet arasında geçen kırbaçla ve yumrukla vurma gibi döğüş sahnesinin kısa kesilmesi"; *Dokuz Dağın Efesi* ya da diğer adıyla *Çakıcı Geliyor* (1958/95) filminde "Kırbaçlama sahnesini gösteren sahneden üç metrelik kısmın kesilmesi" istenmiş; *Gizli El* (1957/77) filminde "Hamza yere düştükten sonra sağ tarafta ve yerde görünen tabanca sahnesi ile tabancanın Hamza tarafından alındığını belirten kısmın"; *Bir Kadın Uğruna* (1958/113) filminde "serseri oğulun baba ve anasını ziyareti sırasında anasını yatak üzerine itmesi sahnesi ile tokatladığı sahnenin"; *Beraber Ölelim* ya da diğer adıyla *Kahraman Polis* (1958/75) filminde "Çete reisinin son baskında vurulduktan sonra yerdeki kanlı kafatasını gösteren sahnenin"; *Günah Bende Değil* ya da *Fırtına Kaptan* (1958/39) adındaki filmde "Recep'in öldürülmesinden sonra ve bilahare yakın plandan kanlı yüzünün göründüğü sahnelerle müştereken ölüyü giydirme sahnelerinin" çıkarılması şart koşulmuştur.

Aşkın Acıları'nda (1958/88) "Ahmet'in küçük kız kardeşinin öldüğünü gösteren sahnenin"; "Ahmet'le Vahdet'in adamları ara-

sında çiftlik önünde vuku bulan kavgadaki vuruşma sahnelerinin çıkarılması"; *Kanlı Pınar*'da (1957/66) "mavzer görünen diğer bütün sahnelerin" kesilmesi; *Güllü Fatma* (1957/87) filminde "idam sehpasını gösteren sahnenin" (Emniyet Umum Müdürlüğü temsilcisi ile Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü temsilcisinin karşı oylarına rağmen) çıkarılması; *Dikenli Yol*'da (1958/79) "Çekirgenin Memo tarafından tokat ve tekmelerle dışarı atıldığını gösteren sahnelerin tamamen çıkarılması"; *İhtiras Rüzgarları* (1958/118) filminde "Köprüde Küçük Mehmet'in tenekeyi devirmesi üzerine Recep tarafından dövüldüğünü gösteren sahnenin tamamen" ve "Balıkçının evinde Recep'in odunla babasına vurduğunu gösteren sahnenin"; *Kara Yazı* ya da *Hıçkırık Bestesi* (1957/80) filminde de "Nuri'nin tabanca ile Yunus'un başına vurduğu ve pıçağı göğsünde gösteren kısımların" kesilmesi istenmiştir.

Dağlar Kızı Ceylan Emine (1957/6) filminde birçok sahnenin kesilmesi talep edilmiş, ayrıca "Kanbur adındaki şahsa dağda işkence yapan haydutların Kanbur'un ayağını ters çevirerek kırmak istediklerini belirten sahnenin" de çıkarılması; *Kır Çiçeği Zeynep* (1958/68) filminde "Çeribaşının çocuğu alıp kaçırması sahnesinin çok kısaltılması ve ormanda kendisi ekmek yediği halde çocuğa vermeyip bir nevi işkence yapması sahnesinin çıkarılıp bu kısmın insanlık hislerine yakışır şekilde tadil edilmesi" istenmiştir. *Asi Evlat* (1958/99) filminde "baş tarafındaki takdim kısmında görünen dayak ve işkence sahnesinin"; *Ateş Rıza*'da (1958/59) "polisin casuslardan birini sorguya çekerken tabanca ile yüzüne vurarak kan akıtmasıyla başlayan işkence sahnesinin çıkarılması" talep edilmiştir. *Düşkünler Yuvası*'nda (1957/75) "küçük çocuklara karşı yapılan dayak, döğme, asma ve çeşitli işkencelerin görülen sahnelerin tamamen", "Ümit çocuğun, başına getirilen felaketlerin müsebbiplerinden intikam almak istediği yolundaki ifadelerin", "Ümit çocuğun kaçırılması sahnesinde ço-

(*Günahkarlar Cenneti*, Yön.: Baha Gelenbevi, 1958)

cuğun dövmek, boğmak gibi müessir fiilleri gösteren kısımların", "üç polis tarafından derdest edilen Hasan'ın kaçmağa yeltendiğini gösteren sahnenin", "Feriha'nın Tahsin tarafından öldürülmesini gösteren sahne ile buna bağlı diğer söz ve sahnelerin kesildikten sonra esaslı bir karara varmak üzere filmin tekrar kontrolden geçirilmesinin uygun görüldüğüne ittifakla karar verilmiştir".

Funda'da (1958/72) "Süha'nın balkondan düştükten sonra kanlı başının arka cepheden görünen kısmının bir defa görülmesi şartı ile adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" ittifakla karar verilmiş; *Günahkarlar Cenneti* (1958/78) filminde "baltanın kanının silinmesi sahnesi ile baltanın tek gözün sırtında ve Atıf Kaptan'ın göğsünde göründüğü sahnelerin" çıkarılması istenmiştir. *Şahinler Diyarı Gaziantep* (1958/71) filminde "Muallime kızın dansöz kızı karyolanın altına düşürdüğü zaman pıçağını kaldırması ile iktifa olunup sapladığını gösteren sahnelerin çıkarılması (Hoca hanımın dansözü sadece öldürdükten sonra elinde pıçak olduğu vaziyette yerinden kalktığını gösteren sahne kalacaktır)" istenmiştir. *Milyoner Çocuk* (1958/86) filminde ise "Mühendis Nejat'ın karısının ilacı yutarak intihar ettiğini gösteren sahneden ilaç içildiğini gösteren kısmın" çıkarılması talep edilmiştir.

Ölüm, Mezar, Mezarlık

Ağlayan Kaya'nın komisyon tarafından ikinci kontrolünde "Filmin sonlarında Emine ile çoban çocuk arasında geçen konuşmalardan çoban çocuğunun Emine'ye hitaben söylediği (ölen bu ölümü hak etmiştir) tarzındaki sözlerin" kesilmesi istenmiştir (1957/74). *Kara Yazı* ya da *Hıçkırık Bestesi* (1957/80) filminde "Kerime'nin filmin başında annesi Meryem'in cesedin üzerine kapandığı sahnenin kapandığını gösterdikten sonra hemen kesilmesi"; *Vatan Fedaileri* ya da *Kıbrıs Şehitleri* (1958/77) filminde "cenaze merasiminin kısaltılması"; *Hicran Yarası* (1958/123) filminde "Şükran'ın babasının cenazesinin evden çıkması sahnesinin bir an için gösterilip çocukların konuşmasına geçilmesi"; *O Günden Sonra* (1958/2) adlı filmde "Hasan'ın gelini kaçırması esnasında ve takip sıralarında mezar taşlarını ve mezarlığı gösteren sahnelerin senaryoda bulunmaması sebebi ile" çıkarılması; *Aşkın Acıları*'nda (1958/88) "Ahmet'in küçük kız kardeşinin öldüğünü gösteren sahnenin"; *Kır Çiçeği Zeynep* (1958/68) filminde Zeynep ve kocası öldükten sonra "çocuğun anne ve babasının mezarına kapanıp ağladığını" gösteren sahnenin; *Seher Yıldızı* (1959/30) filminde "kulübe önündeki kavgadan sonra Çiğdem'in ana ve babasının yanına ölü olarak getirilip bırakılmasını müteakip ana ve babanın kızın üzerine kapanarak ağladıklarını gösteren sahnenin"; *Şirvan*'da (1957/90) "Filmin sonunda cenazeyi gösteren sahnelerin" çıkarılması istenmiştir. *Güllü Fatma* (1957/87) filminin sonunda "Ömer'in gelip arabada ölü halde yatan gelin için (bırakın kucağıma alayım) dedikten sonra kucağa alma ve kucakta taşıma sahnelerinin görünmemesi" şartı ileri sürülmüş; *Nazlı* (1958/34) adlı filmde "Ali'nin telli duvaklı gelin elbisesi örtülü mezara kapanıp ağladığını gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. Bu son filmde mezara kapanma sahnesi kadar bir erkeğin ağlaması da sorunlu olarak görülmüş olabilir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Son Nefes (1958/37) adlı filmde "Orhan Avrupa'ya gitmeden evvel Jale ile konuşurken 'yaşamak için servet lazım' şeklinde söy-

lediği sözlerin"; *Bir Kadın Uğruna* (1958/113) filminde "Hapishaneden çıkan sakallı serserinin pastacının vitrinine bakarak yutkunup çaresizlik içerisinde kaldığını gösteren sahnenin" çıkarılması uygun bulunmuş; *Beraber Ölelim* ya da *Kahraman Polis* (1958/75) filminde pek çok sahnenin yanı sıra "Başkomiser Rıza'nın ikramiyesini aldıktan sonra evindeki masanın üzerine paraları fırlatarak Metin'e hitaben (buna para derler otuz senenin mükafatı) sözlerinin ve parayı saydığını gösteren sahnenin" ve "Gangster çetesi reisine adamlarından birinin hitaben söylediği: Nuri'yi gördüm hududa kadar kızı kaçırması için ikibin beşyüz hududu geçirmek için de onbin lira istiyor) şeklindeki" çeşitli konuşma ya da sahnelerin de çıkarılması istenmiştir.

Yoksul mekanların ya da kişilerin gösterilmesi de senaryo kurulları tarafından arzu edilen konular değildir. *Acı Yol* (1958/55) filminde "Şirzad'ın baldızı ile köyde görüştüğü esnada köy binalarının pejmürde olarak göründüğü çirkin manzaralı kısımların çıkarılması"; *Hayat Cehennemi* (1958/76) filminde "Kemal ile arkadaşının şehrin üzerindeki tepede yürüdükleri esnada fonda görülen pejmürde haldeki kulübe ve gecekondulaların görüldüğü sahnenin (Kemalle arkadaşı konuşmak üzere durdukları an hariç)" ve *Gurbet* (1958/120) filminde "Zeki'nin para çaldıktan sonra kaçan Ali'yi ararken yer altı mahzeninde sıra halinde yatan serserileri gösteren sahnenin çıkarılması" istenmiştir. *Hitit Güneşi* (1959/9) filminde "Türkiye'nin bu günkü köylü yaşayışını gösteren canlılara ait kısım bugünkü kalkınma ve sosyal hayatımıza aykırı görüldüğünden bu kısımların çıkarılmasından sonra filmin tekrar görülmesine" oybirliğiyle karar verilmiş; *Yaprak Dökümü* (1958/40) filminde "Ali Rıza'nın kızına 'ben artık fakir oldum, babalık hakkımı kaybettim' tarzında sarf ettiği sözlerin çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin yalnız yurtiçinde halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına (Erkan-ı Harbiye-i Umumiye temsilcisinin muhalif oyuna karşılık) çoğunlukla karar verilmiştir.

Gizli El (1957/77) filminde "Hüseyin'in kahvede kooperatif kurma lehinde yaptığı konuşmaya karşılık Hamza'nın söylediği (insan kendi toprağına sahip olmazsa) cümlesinin"; *Bir İnsanlık Meselesi* ya da *Allah Korkusu* (1958/30) filminde "Askerlikten terhis edilip gelen Suat'ın iş ararken filmde duyulan (bu memlekette iş bulmak zor, hele hele tanıdık olmazsa) sözleriyle, yolda arabacının Suat'a söylediği (iş bulmak biraz zorca) gibi sözlerin" çıkarılması istenmiştir. *Fakirler* (1958/12) filminde "Babanın Kemalle Zehra'nın evlenmesi mevzuundaki konuşmada Kemal'in babasına hitaben söylediği (parasız adamın kızın kim alır) sözünün değiştirilmesi", "İhsan'ın çiftliğe gelip çocuğa bakmakta olan Zehra ile karşılaştıkları ve bilahare İhsan'ın Zehra'ya tecavüz etmek istediği sahnede İhsan'ın söylediği (Öyle mi? Babası da kendisi de uşaklarımdır. Bunu unutma! Fakirdirler ve buna muhtaçtırlar) sözlerinin değiştirilmesi", "Zehra'nın iş aramak üzere sokaklarda dolaşması, iş bulması, çalışırken patronlarının kendisine tasalluta çalışmaları sahnelerinin tamamının çıkarılması", "Zehra'nın bir evde hizmetçi olarak tahta silmesi evin erkeğinin de kendisini gözetlemesi senaryoya dahil olmaması sebebiyle tamamen çıkarılması,", "Zehra'nın sokakta simitçiden simit alarak tehalükle yemesi sahnesinin senaryoya uymaması sebebiyle çıkarılması" istenmiştir.

Kaderin Cilvesi'nde (1958/58) "Ayşegül'ün annesine beş yüz lira verildiği sahneden bir evvelki sahnede muhavere esnasında 'her şeyi her ne pahasına olursa olsun kazanacağım' tarzında cümlenin çıkarılması",

"Filmde geçen bilumum patron kelimelerinin çıkarılması ve yerine başka bir sıfat konulması", "İki haydutun konuşurken 'patron dişlerini söker isterse bütün sülalesini de söker' tarzındaki sözlerin çıkarılması", "İki kadının konuşmasından evvel otomobilde Turgut'un yaptığı konuşma sırasında sarf ettiği (mal ve mülkiyet) kelimesinin çıkarılması" ve başka değişikliklerle birlikte düzeltilip geldikten sonra yeniden denetlenmesine karar verilmiştir. *Yaşayan Ölüler* veya *Kara Günlerim* (1957/84) filminde "Gönül'ün parkta çiçek sattığı sırada bir yolcunun oradan geçerken kıza (onu başkasına yuttur, dilenme, utanmıyor musun gidip çalışsana) tarzındaki tahkiramiz sözlerinin"; *Bir Serseri* veya *Garip Baba* (1957/51) filminde "Dilencinin çöp teknesinden ekmek toplayarak yediğini gösteren kısmın", "İhtiyar dilencinin cami duvarı dibinde dilendiğini gösteren sahnenin", *Tütüncü Kızı Emine* (1958/52) filminde "Emine ile diğer kadının duvar dibindeki dilenciye para verdiklerini gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. *Kır Çiçeği Zeynep* (1958/68) filminde "Kır çiçeği Zeynep'in köşkten hırsızlık yaptığını gösteren sahnelerin çıkarılması", "Zeynep'in hırsızlık yapıp yanlarına geldikten sonra göçebenin yola koyulmaları sırasında görünen pejmürde manzaraların çıkarılması", "Çeribaşının maiyetinde çalışan birine (sen benim köpeğimsin) sözlerinin çıkarılması", "Kır çiçeği Zeynep'in yırtık pırtık entari ile görünen bütün sahnelerinin çıkarılıp yerine düzgünce bir kıyafetle görülmesinin temini"ne karar verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Çok sayıda film kontrolden geçirilirken senaryoya uygunluğa bakılmış ve daha önce verilen senaryo kararına uymayan filmler reddedilmiştir. Bu nedenle karar defterlerinde senaryoların uygunluğuna ilişkin kararlara geniş yer verilmiştir. *Namus Düşmanı* (1957/15) için verilen kararda, "Filme senaryo harici ilave edilen sahneler görülmüş ve bu sahnelerin filmin havasını bozduğu anlaşıldığından bu ilavelerin tamamen çıkarılmasına", "Filmin senaryosu evvelce Ziya Başkan namına tasdik edilmişken filmde senaryo yazarının başkası olduğu görüldüğünden bu cihetin esas senaryoya göre tashih edilmesi bu iki husus tamamlanınca filmin yeniden kontrolüne", "Yeniden filme ilave edilmesi zaruri görülen sahneler olursa buna ait ek bir senaryonun yapılarak gönderilmesine ve bu senaryo tasdik edildiği takdirde filmin buna göre tekemmül ettirildikten sonra adı geçen filmin tekrar kontrole getirilmesine" oy birliğiyle karar verilmiştir.

Beraber Ölelim ya da *Kahraman Polis* (1958/69) filminde "senaryo ile film arasında mevzuun esasına müessir vakıalar bakımından tenakuza düşüldüğü müşahede edildiğinden mezkûr filmin senaryosuna uygun şekilde tadilinden sonra tekrar görülmesine"; *Zalim Kader* ya da *Kanlı Kırbaç* (1958/28) için "Görülen filmin, evvelce tetkik edilen senaryosuna uygun olarak çevrilmediği ve birçok lüzumsuz ve çirkin sahnelerin de ilave edildiği görülmekle evvel emirde filmin musaddak senaryosuna uygun şekilde çevrildikten sonra tekrar kontrole arzına ve esas hakkında gereğinin bilahare teemmül edilmesinin uygun bulunacağına" oy birliğiyle karar verilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirginleştirilmesi

Bazı filmlerde ise filmin zamanı ve mekanını belirsizleştiren ya da eski tarihli ise bunu belirgin hale getiren eklemelerin yapılması da istenmiştir. *Karasu* (1958/119)

(*Çölde Bir İstanbul Kızı*, Yön.: Faruk Kenç, 1957)

filminde "Jenerikten sonra (yani takdim yazılarının bitmesini müteakip) vakanın eski devirlerde geçtiğini bildiren bir konuşma veya yazının ilave edilmesi" istenmiş; *İnsaniyet* (1957/25) için adlı filmde "filmin ihtiva ettiği mevzuun hangi tarihte geçtiğinin bir konuşma veya bir yazı ile filmin baş tarafında tebarüz ettirilmesine", "Türkçe dublajının yapıldıktan sonra esas hakkında karar alınmak üzere filmin tekrar kontrol edilmesine" karar verilmiştir. *Çölde Bir İstanbul Kızı* (1957/70) filminde "maceranın Osmanlı İmparatorluğu zamanında geçtiği tasavvur olunmuştur şeklindeki bir ibarenin filmin takdim yazısında yazı ile ifade edilmesi şartı" getirilmiş; *Karagöz* (1959/28) filminde "Perdede Karagöz oyunu başlamadan evvel bu oyunun eski devirlerde ve o zamanki seyirciler önünde oynandığını belirten bir ibarenin takdim konuşmasına" eklenmesi ama yurt dışına çıkarılmaması koşuluyla filme onay verilmiştir. *Ateş Rıza* (1958/59) filminde başka birçok sahneyle birlikte "Vak'anın 1913 yılında cereyan etmesine rağmen filmin başında geçen bu tarih[in] film ilerledikçe unutulmakta" olduğu belirtilmiş ve başka birçok nedenle halka gösterilmesi onaylanırken filmin yurtdışına çıkarılmaması istenmiştir. *Nizamname*'nin 8. maddesine dayanarak *Kırmızı Şövalye* (1959/35) filminin dublaj kopyasının yapılan inceleme sonucunda "gece ve dahili sahnelerinin tamamen mat ve karanlık olduğu ve gözleri son derece bozacak şekilde bulunduğu görülmüştür" ve "seyircinin gözlerini bozacak durumda bulunduğuna dair İstanbul Film Kontrol Komisyonunca verilen kararın yerinde olduğuna ittifakla karar verilmiştir".

İsim Değişikliği

Defterde çok sayıda filmde isim değişikliği kararı verilmiştir. Örneğin *Işık Hasreti* (1959/46) adlı filme ilişkin karar şöyledir: "2.7.1959 tarihinde Merkez Film Kontrol

Komisyonu tarafından görülerek 44 sayılı kararla halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına müsaade edilen Aras Film Şirketine ait *Işık Hasreti* adlı film hakkındaki müttehaz karar için bu kere sahibinin verdiği bir dilekçede, bazı ticari mülahazalarda filmin adını '*Evlat Yüzünden Her Yer Karanlık*' şeklinde değiştirmek istediği anlaşılmıştır. Verilmek istenilen *Evlat Yüzünden* tarzındaki ismin kullanılmasında sakınca görülmediği, fakat ikinci olarak kullanılmak istenilen *Her Yer Karanlık* adı, evvelce teklif edilip reddedilen *Karanlık Dünya* ismi gibi uygun görülmediği ve diğer isimle birlikte kullanıldığı zaman iltibasa mahal vereceği düşünüldüğünden müracaat sahibinin bu hususstaki talebinin reddine ve filmin *Evlat Yüzünden* ismi altında halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına ittifakla karar verilmiştir". Sansür kurulu kararında daha önce çeşitli kereler reddedilen ve ismi sadece *Aşık Veysel'in Hayatı* olarak kabul edilen filme de bir gönderme yapmıştır.

Gösterimin Sınırlanması

Yurtdışına Çıkarılmama

Bazı filmler için yurtiçinde gösterim izni verilmiş ancak yurtdışına çıkarılmaması koşulu ileri sürülmüştür, bu filmler arasında *Dertli Fatma* veya *Köyün Dertli Fatması* (1959/17), *Namus Düşmanı* (1957/22), *Aşık Garip* veya *Köy Güzeli* (1958/31), *Aşkın Kudreti* (1959/47), *Dikenli Yol* (1958/83), *Evlat Hasreti* (1959/10), *Fakirler* (1958/17), *Ham Meyve* (1959/31), *Öksüz Ayşe* (1957/44), *Ölümlü Dünya* (1959/15), *Kanlı Çevre* ya da *Sönen Ocak* (1957/39), *Kanlı Pınar* (1957/66) gibi filmler vardır.

KARAR DEFTERİ
1955-1956-1957-1958-1959

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1955-1956-1957-1958-1959 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde uzun kurmaca filmlerin yanı sıra öğretici filmler, belgeseller ve kısa filmler de bulunmaktadır. Bir kısım filmler için "Adı geçen filmin 3122 sayılı Kanun şümulüne dahil kültür ve öğretici filmlerden olup yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi" ifadeleri yer alır. Eserin cinsi olarak "kültür ve öğretici" ya da daha az olarak "dokümanter" yazılmıştır. Bu defterde Renoir'ın ünlü *La Grande Illusion* (*Büyük Hayal* adıyla çevrilmiş) filminin yurda getirilmesine ve halka gösterilmesine onay verilmiştir.

Bu defterde iki ret, bir ret benzeri Ankara komisyonuna havale ve beş de şartlı kabul kararı olmak üzere 8 eser için doğrudan onay verilmemiştir. Genellikle gerekçeler çok kısa yazılmıştır. Reddedilenlerin en bilineni Polonyalı yönetmen Andrzej Wajda'nın 1957 tarihli *Kanal* adlı filmidir, defterde Wajda'nın adı geçmemektedir. Film, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin, "Dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden" 3. fıkrası gereğince reddedilmiştir (1959/4). Deftere iliştirilmiş bir listede "Amerikan menşeli İngilizce 16 mm. filmler" incelenmiş ve "kültür ve öğretici filmler" kapsamında diğer tüm filmlere onay verilirken *Working Together / İş Birliği* adlı film reddedilmiştir. Sayısı yüzü aşkın onaylanan öğretici filmlerin bazıları şunlardır: *Verem, Alkol ve İnsan Vücudu, Gözler ve Bakımı, Yiyecekler ve Gıda, Ofis Çalışmaları, Dost Hayvanlar, Evde Emniyet, İlk Yardım, Kanser, Dişlerinizi Kurtarınız, Sebzecilik, Öğretmen, Polis, Ateş, Volkanların Faaliyeti. Working Together* filminin "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrası hükmüne uyularak reddine" karar verilmiştir (1956/83). *Les Jeux sont Faits / Oyun Başladı* (Jean Delannoy) (1955/4) adlı Fransız filmi için "*Nizamname*'nin 15. maddesi gereğince bir defa da Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonunca görülmesine" çoğunlukla karar verilmiş; ancak Basın ve Yayın Gn. Müdürlüğü temsilcisi "*Nizamname*'nin 7. Mad. 5. fıkrası gereğince reddine taraftarım. Raporumu Umum Müdürlüğe sunacağım" diyerek şerh düşmüştür.

Orak-Çekiç, Stalin, Gösterimin Sınırlanması

Şartlı kabul edilen filmler ise şunlardır: *Immagini Sicilione Popolai / Sicilya'da Halk Hayatı* "isimli şort filmden İspanya Harbine ve Ehli Salip seferine ait kısmın filmden çıkarılması şartıyla" (1956/81); Carlo Borghesio'nun *L'eroe Della Strada / Yol Kahramanı* filmine "filmin ikinci kısmında duvara çizilen orak çekiç sahnesinin tamamen çıkarılması şartıyla" onay verilmiştir (1957/83). *Come Scopersi L'America / Amerika'yı Nasıl Keşfettim* filmi için alınan kararda ise "filmin ikinci kısmın başında Stalin'in resmini gösteren sahnenin tamamen çıkarılması" istenmiştir (1957/99); bu İtalyan komedisi 1949 tarihlidir ve sekiz yıl sonra yurda girmiştir. *Der Fremdenführer von Lissabon* adlı "filmde ressamın telefon kulübesine yer ayırtmak maksadıyla girdiği andan Viyana Kahvesinde müziğin başlayış sahnesine kadar olan kısmın çıkarıldıktan sonra yurda ithalile gösterilmesine karar" verilmiştir (1958/8). Film 1956 tarihlidir ve yönetmeni Hans Deppe'dir.

Şartlı kabul edilen filmlerin bir kısmı da SSCB'den gelmiştir: "İlişik listede ismi ve evsafı yazılı Rus Başkonsolosluğu'na ait orijinal filmler 18.3.959 Çarşamba günü Şişli Şan sinemasında görüldü. Adı geçen filmlerin sadece bir defaya mahsus olmak üzere bir sinemada kendi kolonisine ve vilayet makamının vereceği protokol listesine göre davet edeceği zevat önünde gösterilmesine karar verildi." 8 kısa film ya da belgesel niteliğindeki filmin Türkçe adları şöyledir: *Börek, Bu Hangi Kuş, Görülmemiş Bir Maç, Ayı Sirki, Mucize Tohumu, Kuklalar Sözleri, Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu, Altın Ceylan*.

KARAR DEFTERİ
1956

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1956 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Reklamlar, maçlar, yabancı filmler ve dünya haberlerinin yer aldığı bu defterde onay alamamış ya da şartlı olarak izin verilmiş 21 karar, reddedilen de 6 karar vardır. Bu filmler hakkında *Nizamname*'nin 7. maddesine dayanarak karar verilmiştir. Kararlarda 1. fıkradan üç kez, 3. fıkradan bir kez, 4. fıkradan iki kez, 5. fıkradan dört kez söz edilmiştir. Kabul alan filmler arasında Federico Fellini'nin *Sonsuz Sokaklar* (*La Strada)* adlı filmi ile *Yosmayı Vurdular* diye çevrilen *Ju suis un sentimental Ben Bir Duygusalım* adlı film vardır.

Sadece 4. fıkradan reddedilen *The Hidden Heart, The Road We Walk* ve *Beyond Our Own* adlı 16 mm.lik üç filmden aynı kararda söz edilmiş (1956/571) ve sadece 5. fıkraya dayanarak *Tierra Baja* adlı film reddedilmiştir (1956/534). Kararlarda hem 1. hem de 5. fıkraya dayanarak reddedilen iki film vardır: 1954 Polonya yapımı *Barska Sokağın Beşleri* (*Piatka z ulicy Barskiej*, Aleksander Ford, 1956/699) ve 1956 Doğu Almanya yapımı *Çar ve Marangoz* (*Zar und Zimmermann,* Hans Müller, 1956/710). 1. ve 4. fıkraya dayanılarak reddedilen film ise Elia Kazan'a ait 1947 tarihli *Gentleman's Agreement* (1956/581) filmidir. 1950 Polonya yapımı olan *Harap Şehir* (*Robinson Warszawski*, Jerzy Zarzycki, 1956/698) isimli film ise hem 3. hem de 5. fıkraya dayanılarak reddedilmiştir.

Yerli bir aktüalite filmi olduğu kayda geçmiş olan film ise, *İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye'ye Ziyaretine Ait* adını taşıyor (1956/550). İlgili kararda "Adı geçen filmin sessiz olduğundan, Türkçe söz konulmak ve filmde takdim tehir yapılarak filmin baş tarafına Muhabank tarafından hazırlanmıştır sözünün alınmak ve bankaya ait sahnenin bu sözü müteakip gösterilmek ve bilahare esas mevzuu teşkil eden Şah'a ait kısma geçmek ve bu şekilde yapıldıktan sonra tekrar tetkik edilerek Heyetçe film hakkında kat'i karara varılmak (K.L.M. reklamı tamamen filmden çıkarılacaktır) şartıyla yurda sokulmasında bir mahzur bulunmadığına" karar verildiği belirtilmektedir. Film 1956/600 sayılı kararla onay almıştır. Kararlar arasında yer alan John Huston'ın 1956 yapımı *Deniz Ejderi* (*Moby Dick,* 1956/579) filminden "kan

davası cümlesinin çıkarılması" şartı ile ithal edilip halka gösterilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

Öpüşme, Yatak Sahnesi

Tam Tam [*Tam Tam Mayumbe*, Gian Gaspare Napolitano & Folco Quilici, 1955] filminde "kadınla erkeğin yatak odasında öpüşme ve yatak sahnesinin çıkarılması şartı ile" onay verilmiş (1956/587); yerli bir aktüalite için de "Dansöz Pamela'nın yapmış olduğu dans sahnesinin çıkarılması" (1956/616) şartı konmuştur.

Şiddet

Rogelio Gonzales'in 1956 yapımı *Yedi Dağın Haydutu* (*Los bandidos de Rio Frio*) (1956/591) adlı film için verilen kararda "yolcu arabasının tekerleğine bağlanan adama yapılan işkence sahnesinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Dünya Haberleri olarak geçen iki aktüalite/jurnalin gösterimi için de şartlı olarak izin verilmiştir. "Film içinde geçen komünist ihtilalinin yıldönümü münasebeti ile Moskova'da yapılan resmi geçide ait kısmın" (1956/677) ve "Rus askerlerinin Berlin'de yaptıkları geçit resmine ait kısmın" (1956/712) çıkarılması istenmiştir.

Millet, Türklük

Zoltan Korda ve Terence Young'ın 1955'te yönettikleri *Nil Vadisinde Kasırga (Storm Over the Nile*, 1956/634) filmine, "filmdeki mevzuu ile alakalı bulunmayan Türk bayrağının çıkarılması" şartıyla izin verilmiş; John Brahm'ın 1950 yapımı *Venedik Hırsızı* (1956/599) filmindeki "Allah Türklerden korudu" cümlesinin çıkarılması istenmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Tierra Baja filmi (Miguel Zacarias, 1951) "İşçi ile patron arasında kin uyandıracak mahiyette olması dolayısıyla *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'nin* 7. maddenin 5. fıkrası gereğince reddine" çoğunlukla karar verilmiştir. Bu kararda Millî Eğitim Bakanlığı ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü temsilcileri sakınca görmediklerini belirtmişlerdir (1956/534). 1954 tarihli Rudolph Maté imzalı *Kara Şövalyenin İntikamı* (*The Black Shield of Falworth*, 1956/598) filminden de "pis köylü" sözünün çıkarılması istenmiştir. Hem mesleklere ilişkin endişeler kapsamında hem de ekonomik sorunların dile getirilmesi kapsamında değerlendirilebilecek olan Mısır yapımı *Kızlar Avcısı* (1956/662) filminde "öğretmenin, köpek bakıcısı adama kaç para alıyorsun sualine karşılık, 30 sterlin, 300 lira alıyorum demesi ile, öğretmenin, ben otuz sene öğretmenlik yapmaktayım, bu parayı alamıyorum" dediği sözlerin çıkartılması şartı konmuştur.

Dinlerle İlgili Konular

Dansözün Kızı (*Bent el Hava*, 1956/545) filminde "Adı geçen filmin son kısmında, kadın ölürken hocanın göründüğü sahne ve Kur'an okumasını tamamen ve ayrıca camiden çıkışı müteakip cami önündeki dedikodu sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Adalet Kılıcı* (1956/573) filminde "geçen köylülerin toplu olarak söylemekte oldukları dua ile biten şarkı sahnesinin tamamen çıkarılması" şartı ile yurda ithali ile halka

gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiş; *Ron Kador Bakiresi*'nin de (1956/650) [*Ronkador Bakiresi / Yalis, la vergine del roncador*, Francesco de Robertis & Leonardo Salmieri] "Adı geçen filmin içinde geçen, gazetecinin Roma'da kızı dolaştırırken, kızın gazeteciye sorduğu bu haç ne için buraya konulmuştur sözü ile buna gazetecinin cevabı olan burada binlerce Hristiyan öldürülmüştür bu sebeple hatıralarına dikilmiştir sözünün ve haçın ve yine filmin sonundaki ameliyat odasının duvarında görünen İsa'nın çarmıha gerilmiş olan sahnenin ve evvelce görülen harabelerdeki haç sahnesinin çıkarılması" şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

(*Yanık Kezban*, Yön.: Muharrem Gürses, 1957)

KARAR DEFTERİ
1956-1957

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1956-1957 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde de yabancı filmler ve *Dünya Haberleri* yer almaktadır; toplamda 21 karar doğrudan kabul içermemektedir ve bunların içinde üç ret kararı vardır. Kabul alan filmler arasında *The Searchers* (*Çöl Arslanları*) da bulunmaktadır. Üç ret kararından biri *Nizamname*'nin 8. maddesi ile 7. maddesinin 2. fıkrasına dayanan 1953 tarihli Mario Mattoli'ye ait bir İtalyan komedisi olan *Dünyanın En Komik Gösterisi* (*Il piu comico spettacolo del mondo*, 1957/138); biri 7. maddenin hem 5 hem de 9. fıkrasına dayanan bir Mısır filmi *Sevgilimin Peşinde* (1957/140) ve diğeri de 6. fıkraya dayanarak reddedilen *L'amant de Lady Chatterley*'dir (1956/751). Bir Mısır filminde Arapça yazılar ve intihar notunun da çıkarılması istenmiştir (*Bir Muhafız ile Dört Genç Kız*, 1957/46): "Adı geçen filmin baş tarafındaki bütün Arapça yazılarla filmin sonunda görülen, kızın pencereden kaçmadan önce odada asılı olarak bıraktığı ben intihar etmeye gidiyorum cümlesi bulunan kâğıt sahnesinin tamamen çıkarılması" şartıyla yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Memenin Görünmesi

Bu konuda örnek olarak verilebilecek filmlerden biri *Kanlı Kazak* (*Taras Boulba*, 1956/738) adlı filmdir. "Adı geçen filmin içinde geçen baba ile oğlu konuşurken kadına sahip olmak için evlenmedim, çocuk yapmak için evlendim sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. 1956 yılında Eduard von Borsody tarafından yönetilen *Vahşi Kız* (*Liane Das Mädchen aus dem Urwald*, 1957/109) filminde "vahşi kızın ormanda beyaz adamı kurtarmak için geldiğini gösteren sahnedeki bariz olarak görünen meme kısmı", "Gölde yıkanma esnasında bariz olarak görünen meme kısmı", "Ağ ile yakalandığı zaman yakın plandaki meme sahnesi", "Vahşilerin hücumunu müteakip kızın çadırdan kaçmak isteyip de tekrar yakalanıp çadıra getirildiğinde yatırıldığı sıradaki bacak sahnesi", "Duş yaptıktan sonra bariz olarak görünen meme sahnesinin" çıkarıl-

ması şartı ile yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir. Bu kararda üç üye kesilmeden gösterilmesinde bir sakınca olmadığına dair şerh düşmüştür.

İdeoloji ve Siyaset: Sovyetler Birliği

Ek hi raasta (1956/731) adlı bir filmde "filmin içinde geçen bu evde köpeklere insanlardan daha iyi muamele yapılıyor konuşması ile, Türk ve Hint bayrakları bulunan sahnenin çıkarılması" ileri sürülmüş, ayrıca "İlişik listede yazılı filmler (şort)" (1957/65) olarak geçen filmler içinde de "Sovyet Rusya'ya ait sahnelerin çıkarılması" şartı koşulmuştur. *Dünya Haberleri* olarak geçen aktüalite sınıfında yer alan "jurnal"ler için şu tarz kararlar verilmiştir: "Polonya Başvekili Gomulka'nın Moskova'yı ziyaretine ait parçanın çıkarılması" (1956/715), "Polonya Başvekili Gomulka ile Rus Komünist Partisi sekreteri Kuruşev İle Başvekil Bulganin'in Moskova'daki toplantıları ile yapılan merasime ait kısmın çıkarılması" (1956/725), "Fox jurnalde geçen Pamir yaylasına çıkan heyeti gösteren sahnenin sonunda bulunan Rus bayrağının çıkarılması" (1956/734), "Rus aliminin hayvanlar üzerinde yaptığı etütlere ait kısımların çıkarılması" (1956/745), "Komünist Çin Başvekili Şuhen Laym'e [muhtemelen Zhou Enlai ya da Çu En-Lay] yapılan tezahürat sahnesinin çıkarılması" (1956/759), "Paramount jurnalde geçen Rusların Himalaya'da Tibet yaylasına çıkış ve bayrak çekişlerine ait sahnelerin çıkarılması" (1957/127), "Hindistan'da Yeni Delhi'de Keşmir için Pakistan aleyhine yapılan tezahürat sahnesi ile kahrolsun Pakistan sözünün çıkarılması" (1957/146); "Rusların Doğu Almanya ve Polonya ile yaptıkları anlaşmaları gösteren sahnelerin çıkartılması" (1957/42), "Komünist Çin Başvekil Şuhen Laym'ın Moskova'yı ziyaretine ait kısmın çıkarılması" (1957/57), "Paramount jurnalde geçen Komünist Çin Başvekili Şuhan Laym'ın Moskova'yı ziyaretine ait sahne ile Leningrad'da açılmakta olan metro inşaatını gösteren sahnenin çıkarılması" (1957/61), "Moskova'ya ait sahnenin çıkarılması" (1957/72) ve "Rus askerlerinin geçişi ile Bulgarin'e ait sahnelerin çıkarılması" (1957/22) şartı ile yurda ithaline ve halka gösterilmesine izin verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Rogelio Gonzales tarafından 1956'da yönetilen *Yedi Dağın Haydudu* (*Los Bandidos de Rio Frio*, 1957/29) filminde "18. asırda Meksika'da sınıf farkları dolayısı ile zengin zalimlerin fakir halka yaptıkları zulümler ve fakir halkın hürriyet ve aşktan mahrum edildiği" sözlerinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1957

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1957 A – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde 18 kararın içinde üç ret kararı bulunmaktadır. *Şahı Cihan* (1957/295) (*Şahjehan*) *[Shahjehan*, Abdul Rashid Kardar, 1946] adlı filmin kararı da doğrudan *Nizamname*'nin 8. maddesine atıf yapılarak "Adı geçen filmin zaman geçmesi ile yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yoracak derecede eskimiş olduğu" tespiti yapılmış ve yurda girmesi sakıncalı bulunmuştur. Diğer iki karar *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. (bir kez) ve 5. (iki kez) fıkralarına dayanır. Hem 1'e hem de 5'e dayanarak reddedilen film Harald Reinl imzalı 1955 tarihli *Yaşadığın Müddetçe* (*Solange du Lebst*) filmidir (1957/151). 5. fıkra ise 1955 tarihli *İnsaniyet* (*Insaniyat,* S.S. Vasan, 1957/307) filminin gerekçesi olarak yazılmıştır. *İnsaniyet* filminin kararında sağ üst köşeye "Ankara Merkez Film Kontrol Kom. 13.12.1957 ve 79 sayılı kararıyla merkez filmi kabul etmiştir" diye not düşülmüştür. *Nizamname*'nin 15. maddesine atıf yapılan ve bir kez de Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülmesi istenen *Alevler İçerisinde* (*Ungarn in Flammen*, 1957/279) adlı Macar filmidir.

Meslekler

Defterin ilginç kararlarından biri zamanında önemli bir film olan Joshua Logan'ın 1955 tarihli *Piknik* (*Picnic*, 1957/264) filmidir: "Adı geçen filmin sutitre [Fr. sous-titré - altyazı] konurken Türkçe yazılarda öğretmen kelimesinin filmin hiçbir yerinde kullanılmaması ve öğretmen olan kadına bu kelimenin yerine lalettayin bir isim verilmesi şartı ile adı geçen filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi".

Dinlerle İlgili Konular

Kısmet (1957/287) filminin "başında bulunan namaz sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Kabuslar Şatosu* (*The Black Sleep*, Reginald le Borg, 1956) "içinde geçen Selahaddin Eyyübi ile harp edeceğiz, Filistin'i kurtaracağız, vurun kafirlere şeklinde geçen konuşmaların tamamen filmden çıkarılması şartı ile yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi" (1957/179).

Batıl İnançlar

Jado (*Jadoo*, Abdul Rashid Kardar, 1951) Adı geçen filmin baş rolünü oynayan kızın filmin bir sahnesinde boynundaki kolyenin erkeğin bel kemerine takılarak kopması ve yere dağılması üzerine "kızın ben batıl itikatlara inanırım, bu hal ikimizin de ölümünü intaç edecektir" (1957/293) sözünün çıkarılması istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Stalin, Orak-Çekiç

Meksika Şarkıcısı (*Le chanteur de Mexico*, Richard Pottier, 1956) adlı filmde "erkeğin arkadaşları ile Paris'e gelip arabaya binerek giderlerken bir sokağa girişlerinde, arabacının bu adamlara hitaben, işte Stalin sokağına geldik, şeklindeki Stalin ismi geçen konuşmaların çıkarılması" (1957/150) talep edilmiştir. 1955 tarihli *Asi Futbolcu* (*Kubala*) [*Kubala: Los ases buscan la paz*, Arturo Ruiz Castillo] (1957/207) adlı filmde "sandık üzerinde görülen orak ve çekiç sahnesinin tamamen ve Rusya şerefine bardak kaldırma sahnesinde Rusya sözünün çıkarılması şartı ile yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi".

Kuklalar Konseri (*Nebesnoe Sozdanie*) (1957/228) adlı filmin "içindeki müziğin kalması ve bundan başka bütün Rusça yazı ve isimlerle konuşmaların çıkarılması ve filmin Türkçe dublajının yapılması ve Türkçeye çevrildikten sonra da tekrar tetkik edilmesi ile hakkında kat'i karara varılması şartı ile mezkûr filmin yurda sokulmasında bir mahzur olmadığına" karar verilmiş; *Memleket Haberleri* adlı bir aktüalitede geçen "Dükkanların önünde ithal mal almak üzere toplanan halkın kuyruk şeklindeki sahnenin çıkarılması" (1957/201) şartı ile halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığı belirtilmiştir.

Aktüalite olarak sınıflandırılan birçok *Dünya Haberleri* adlı film için şu kararlar alınmıştır: "New York'ta Yunanistan'ın kurtuluşunun 136. yıldönümünün kutlanmasına ait sahne ile, 2. papaz Makarios'un serbest bırakılması üzerine kilise Rumlarının papaz lehinde yaptıkları tezahürat sahnesinin çıkarılması" (1957/262), "Papaz Makarios'un Madagaskar'da karşılanmasına ait sahnenin çıkarılması" (1957/274), "Papaz Makarios'un Yunanistan'da karşılanmasına ait sahnenin çıkarılması" (1957/282), "Papaz Makarios'un Yunanistan'da karşılanışına ait olan sahnelerin filmden tamamen çıkarılması" (1957/285) ve "Moskova ve Varşova'da yapılan 1 Mayıs merasimleri ile Mısır delegesinin Nato toplantısında Süveyş meselesi görüşülürken söz arasında geçen Konstantinopli anlaşması sözünün çıkarılması" (1957/306).

Başka Milletler: Ayrımcılık

Simbatın Oğlu (*Son of Sinbad*, Ted Tetzlaff, 1955) filminde "Halife'nin kumandanlarının Sibad'la beraber hapisten kaçmalarını müteakip harem dairesinin kapısı önündeki kumandanın Arap nöbetçiye çekil oradan pis Arap diye konuşmasından pis Arap sözünün çıkarılması şartı ile halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına karar verildi" (1957/266).

KARAR DEFTERİ
1957 B

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1957 B – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde tespit edilen 37 karar içinde 10 ret kararı vardır. Hitchcock'un *Lekeli Adam* (*The Wrong Man*) filmi kabul almış ancak Michelangelo Antonioni ve Roger Vadim gibi isimlerin filmleri şartlı kabule takılmıştır. Birinci fıkra gerekçe gösterilerek reddedilen film bir Bulgar filmi olan *İki Zafer* (*Deux Victoires*, 1957/507); Üçüncü fıkra gerekçe gösterilerek reddedilen film ise *I'll Met by Moonlight* (1957/439) [Michael Powell & Emeric Pressburger] adlı filmdir. Beşinci fıkra gerekçe gösterilerek reddedilen filmlerin sayısı ise dörttür. Bu filmler 1957 tarihli *Malva* (1957/594) [SSCB, Vladimir Braun], 1957 tarihli *Don Kişot* (1957/595) [SSCB, *Don Kikhot*, Grigoriy Kozintsev], 1951 tarihli *Yıkılan Yuva* (1957/465) [Hindistan, *Hum Log*, Zia Sarhadi] ve 1925 tarihli Erivan Sanat Aktüalite Film Stüdyosu tarafından Erivan'da yapılmış olan ve Ermenice konuşulan *Namus İçin* (1957/556) [Ermeni yazar Alexander Shirvanzade'nin *Namus* adlı eserinden, *Batvo Hamar*, Amo Bek-Nazaryan]. Kararlar arasından 7. maddenin 2, 4, 6, ve 7. fıkraları gerekçe gösterilerek reddedilen film ise Douglas Sirk'ün 1954 tarihli filmi *Dünyayı Titreten Cengaver* (*Sign of the Pagan*, 1957/573) isimli filmidir. Altıncı fıkraya dayanarak reddedilen film de 1955 tarihli Henri-Georges Clouzot'nun *Şeytan Ruhlu İnsanlar* (*Les diaboliques*) (1957/499) adlı filmidir. *Haberler*'de (1957/510) "Adı geçen filmlerin yurda ithallerinde bir mahzur bulunmadığına ancak bu filmlerden bazıları sessiz olduğundan bunların da diğerleri gibi seslendirilmesine ve Türkçe söz konulduktan sonra da tekrar kontrolden geçirilmesine ve mevzuubahis filmler hakkında müspet karar verildiği takdirde halka gösterilebileceğine" karar verilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme, Memenin Görünmesi

Brigitte Bardot'nun oynadığı *Ve Allah Kadını Yarattı* (*Et Dieu… créa la femme*, Roger Vadim, 1956) (1957/647) filminde "Yatak odasında kadın çıplak bir vaziyette çarşafa bürünüp kocası ile beraber sarılıp yatağa

düşmeleri", "Deniz motoru yarışında kadının kocasının ağabeysi ile birlikte yüzerek kumlara çıktıktan sonraki sevişme sahneleri", "kızın kocası ile ağabeysinin kardeş olduklarını belirtecek kelimelerin çıkarılması", "Küçük kardeşinin kızın yatak odasında birbirlerine yaklaşarak yaptıkları konuşma sahnesi"nin, filmden "çıkarıldıktan" ve "tekrar komisyonun tetkikinden geçtikten sonra" filmin "yalnız yurda ithalinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir. Antonioni'nin 1955 tarihli *Kadınlar Arasında* (*Le Amiche*, 1957/612) filmi için ise şunlar yazılmıştır: "Deniz kenarında yapılan tenezzüh [gezinti] sahnesinde erkeğin kıza 'ben sana gel de kibriti göstereceğim' sözlerini söylediği andan sonra, kızın fundalıklar arkasındaki kısma düşüp erkeğin kadının üzerine yatması sahnesinin filmden tamamen çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Kadınlar Hapishanesi* (*Girls in Prison*, Edward Cahn, 1956) (1957/584) filminde ise "bina üzerindeki salibin çıkarılması" şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Can Bedeli (*Ransom!*, Alex Segal, 1956) (1957/504) adlı "filmin bir sahnesinde karı koca öpüşürken kadının dikkat et uşak görecek sözüne erkeğin görürse görsün 'iştahı açılır' dediği sözlerin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiş; *Göl Kızı* (*Mulata*) (1957/657) filminde "kızın çalıştığı gazinonun önündeki kumsallıkta kadınların entarilerini yırtıp göğüslerini tamamen meydana çıkararak yaptıkları dans sahnesinin" filmden tamamen çıkarılması şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiş; *İki Alev Arasında*'nın (*Hab' ich nur deine Liebe*) (1957/357) sonundaki sahnede bulunan Sultanlar sahnesindeki çıplak iki kadına ait kısmın çıkarılması" şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiş; *İtiraf Dakikası* (*La Minute de Vérité*, Jean Delannoy, 1952) (1957/501) adlı filmdeki "ressamın odasındaki model kadının çıplak meme sahnesi ile belden aşağı çıplak kısmın çıkarılması" şartıyla yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Rus Bayrakları, Stalin, Sol, Orak-Çekiç

André Cayatte'in 1952 tarihli *Hepimiz Katiliz* (*Nous sommes tous des assassins*, 1957/660) filminde "İki sahnesinde görülen Rus bayraklarını gösteren sahnelerin tamamen çıkarılması" talep edilmiştir. *Kaderin Cilvesi* (*The Private War of Major Benson*, Jerry Hopper, 1955) (1957/402) için "talebenin geçit resminde tekrarlanan sol, sol, sol daima sol kelimelerinin çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Kahraman Müslüman* (*Si tous les gars du monde*, Christian-Jaque, 1956) (1957/490) adlı film için "Rus bölgesine tayyaresinin kendisini gizleyerek geçişinden itibaren Kopenhag hava meydanına Rus tayyaresinin inip ilaçları Fransız tayyarelerine teslime kadar olan kısım"; "bu işte hizmetleri dokunanlara radyo ile teşekkür sırasında Rus bölgesindeki Rus subay ve generaller ile Stalin'e ait portrenin çıkarılması" şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına hükmedilmiştir.

Kanlı İsyan (*The Bamboo Prison*, Lewis Seiler, 1954) (1957/438) adlı filmde ise, filmin sonunda görülen "Rus bayrağı ile filimdeki Stalin'in portresini gösteren parçaların

tamamen çıkartılması" şartıyla; *Zorlu Pilot* (*The Iron Petticoat*, Ralph Thomas, 1956) (1957/590) filminde "Rus ticaret ateşeliğinde görülen büyük orak çekiç" ve "Uçak Moskova hava meydanına inerken buradaki asılı bayraklar arasındaki orak-çekiçli bayrakların" çıkarılması şartıyla filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

1957/453 sayılı kararda belirtilen ve ekli listede sıralanmış aktüalite ve müzikli kısa (şortlar) filmler için verilen kararda "6 nolu jurnaldeki Rus Mareşali Zukuf'un Hindistan'a yaptığı seyahati gösteren sahnelerin çıkarılması" istenmiştir. *Dünya Haberleri* içinde geçen "Polonya Başvekili Gomulka'nın Yugoslavya'yı ziyaretine ait sahnenin çıkarılması" (1957/566); "Polonya Başvekili Gomulka'nın Yugoslavya'yı ziyaretine ait sahnenin çıkarılması" (1957/567); "Mısır'da hükümeti devirmek suçundan maznun bulunanların muhakemesi sırasında maznunlardan birinin alınan ifadesi sırasında, tazyik ve işkence ile itirafname imzaladığı beyanda olduğu sahnenin filmden çıkarılması" (1957/570); "Komünist Çin ordusunun resmi geçidini gösteren sahnelerin filmden tamamen çıkarılması" (1957/645) şartı ile yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Suç, Hukuk, Adalet

Söz Silahındır (*The Return of Jack Slade*, Harold Schuster, 1955) (1957/579) filminde "profesör ders verirken bu esnada yapılan münakaşanın ve profesörün elindeki kitaba, talebe tarafından yapılan tabanca atışı sahnesinin çıkarılması" şartıyla yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına; *Viyetnam Savaşı* (*Fırtına Korkusu*, *Storm Fear*, Cornel Wilde, 1955) (1957/550) filminin "son kısmında bulunan 'çocuğun kendisinden çok farklı yaştaki bir adamı tabanca ile öldürmesi, filmde övücü mahiyette gösterilmiş olduğundan' bu sahnenin ufak yaştaki çocukları suç işlemeğe teşvik edici mahiyette görüldüğünden, bu sahnelerin filmden kesilerek çıkarılması" şartıyla yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir sakınca görülmediğine çoğunlukla karar verilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

William Dieterle imzalı 1944 tarihli *Kısmet* (1957/495) adlı filmin "orjinal kararında çıkarılmasına lüzum görülmemiş olan, filmin baş taraflarındaki dilencilerle, mevlevilerin dönüş sahneleri ve orada bulunanlara dilencinin 'bırakın, meşgul etmeyin, ben günlük kazancımı temin edeyim' diye avuç açıp dilenmeye başladığı ve Allah Allah diyerek dua edildiği sözlü sahnelerin çıkarılması" şartıyla; *Bitmeyen Harbin Kahramanları* (*Orlando e i Paladini di Francia*, Pietro Francisci, 1956) (1957/476) adlı "filmin içinde bulunan ve filmin mevzu ile hiçbir alakası olmayan ezan ve namaz sahnesinin çıkarılması" şartıyla; Ray Nazarro'nun 1954 yapımı *Şimal Geçidi* (*Southwest Passage*) (1957/492) filmi "namaz sahnelerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiş; André Cayatte'in 1952 tarihli *Hepimiz Katiliz* (*Nous sommes tous des assassins*) (1957/660) filminde ise, "Rahibin idam mahkûmlarıyla yaptığı konuşmada (İsa yolunda) kelimelerinin çıkarılması" istenmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Ordular Çarpışırken (1957/608) filminde "biz zenginliğe mahrumuz sen de hürriyete

mahrumsun" cümlesinin çıkarılması şartı getirilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Bu defterde *Nizamname*'nin 8. maddesine göre reddedilen 2 film vardır. *Ejderler Nehri* (*Beyond Bengal*, Harry Schenck, 1934) (1957/563) adlı film "perde üzerinde titrek ve gözleri yoracak derecede eski ve karanlık bulunması nedeni ile *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8. maddesi hükmüne uyularak yurda girmesi ve halka gösterilmesi mahzurlu bulunduğundan" reddine karar verilmiştir. *Esrarengiz Ormanlar* (*Jungle Mystery*, Ray Taylor, 1932) (1957/369) adlı film ise yine benzer gerekçeyle "filmin zaman geçmesi ile yıpranmış ve perde üzerindeki hareketlerde mütemadiyen titreme yapması şeklinde gözleri yoracak derecede eskimiş olmasından" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8. maddesi hükmüne uyularak yurda sokulması ve halka gösterilmesi mahzurlu bulunduğundan reddine karar verilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Bölgesel Yasak

Bu yıllar itibariyle zaman zaman bölgesel yasaklar gündeme gelmiştir. Özellikle bazı Mısır filmlerinin bazı illerde gösterilmesine izin verilmemiştir. *Çapkın Kızlar* (*Arbah banat wa zabit*) adlı Mısır filmi kabul edilmiş, onay almış ama ilginç bir sınırlama getirilmiş ve deftere şunlar yazılmıştır. "Not: Bu Türkçe sözlü Arapça şarkı ve müzikli film, Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.957 tarih ve Em. Um. Md. Ş. 9 (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleriyle, Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin vilayetlerinde gösterilemez, diğer yerlerde halka irae edilir. Filme verilen izin vesikasında bu husus zikredilmiştir" (1957/479). Benzer bir durum *Leyla-Yaseminin Çilesi* adlı Mısır filmi için de geçerlidir, bu film için aynı zamanda bazı deyimlerin ya da başka milletleri ilgilendiren sözlerin de çıkarılması istenmiş; "Allah Baba" ve "Anladımsa Arap olayım" ifadelerinin filmden çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. Bu film için de bir not düşülerek, "Bu Türkçe sözlü Arapça şarkı ve müzikli film Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.957 ta. ve Em.Um. Md Ş. 9 (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleri ile Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin vilayetlerinde gösterilemez, diğer yerlerde halka irae edilir. Filmciye verilen izin vesikasında bu husus zikredilmiştir" (1957/619) denmiştir. *Günahsız Gönüller* adlı Mısır yapımı da kabul edilmiş, onay almış ama şu ifadelerle not düşülmüştür: "Bu Türkçe sözlü Arapça şarkı ve müzikli film, Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.957 ta. ve Em. Um. Md. Ş. 9 (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleriyle, Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin vilayetlerinde gösterilemez, diğer yerlerde halka irae edilir. Filmlere verilen izin vesikasında bu husus zikredilmiştir" (1957/521).

KARAR DEFTERİ
1957-1958

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1957-1958 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu karar defterinde sonu eksik olan iki filmin tekrar kontrol edilmesi istenmiştir. *Vahşi Kan* (*Mohawk*, Kurt Neumann, 1956) adlı "filmin son kısımları noksan olduğundan, mezkûr filmin kısımlarının tam olarak geldiği zaman tekrar kontrolüne" karar verilmiş (1957/742); *Hayatımın Sonuna Kadar* filminin ise "son kısımları noksan olduğundan mezkûr filmin tamamlandıktan sonra tekrar görülmesine" karar verilmiştir (1958/142). *İlişik Listede Yazılı Dokuz Adet Film* adıyla kayıtlı kararda (1957/731listedeki filmler için "tercüman olmadığından hakkında müspet veya menfi karar" verilemediği belirtilmiş; *Melodi Kervanı* (*Bring Your Smile Along*, *Broadway Eğleniyor*, Blake Edwards, 1955) adlı film "Görülmek üzere getirilmişse de vaktin darlığı dolayısıyla tetkik edilememiş olduğuna"; *Hudut Bekçileri* (*The Last Frontier*, Anthony Mann, 1955) adlı filmde "Medeniyet bir avuç toprağı vermeyi kıskanır ve bunları vahşi yapar", "Medeniyetin kurbanı olduk" sözlerinin çıkarılması şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1958/102). Bu defterde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına iki kez, 3. fıkrasına bir kez, 4. fıkrasına bir kez, 5. fıkrasına üç kez ve 10. fıkrasına bir kez gönderme yapılmış ve toplamda 7 film reddedilmiştir. Buna göre 1. fıkraya dayanan iki film şöyledir: *Dağlarda Alarm* (*Alerte dans les Montagnes*, 1958/51) ve *Sun'i Peyk* (*The Soviet Earth Satellite*, dokümanter, 1958/46)

Nizamname'nin 10. fıkrasına dayanılarak reddedilen *İstanbul* (1958/125) adlı filmin karar sayfasına daktiloyla yazılan sayfa eklenmiştir; aynı karar sayısı yazılı ek bir kağıt iliştirilmiştir. Kararda, "Yukarda isim ve evsafı yazılı orijinal film 19/2/958 Çarşamba günü Beyoğlu Ar sinemasında görülmüş ve adı geçen filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olup olmadığına karar verilmek üzere Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonunca görülmesine 958/125 sayı ile karar verilmiştir. Bu defa mezkûr komisyonca bahis mevzu film hakkında Vilayetimiz Film Komisyonu tarafından yeniden müspet veya menfi bir karar alınmasına 6/3/958 tarih ve 29 sayı ile karar verilmiş bulunduğundan Komisyonumuzca adı geçen filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair*

Nizamname'nin 7. maddesinin 10. fıkrası hükmüne istinaden reddine 9/4/958 tarihinde ve 958/125 say ile karar verilmiştir" denir. Eklenmiş daktilo edilmiş sayfada ise şunlar yazmaktadır: "Türkçe-orijinal adı *İstanbul* olan film, tarih ve sanat eserleri bakımından çok büyük değer taşıyan, yangınlar ve kaçakçılık vakıalarını canlandıran bir filme verilmesi ve filmde İstanbul'da gece gezilmemesi tabiri geçtiğinden mezkûr filmin bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonu'nun tetkikinden geçmesine 9/2/958 gün ve 958/125 sayıyla karar verilmiştir." Hem 3. fıkraya hem de 5. fıkraya dayanılarak reddedilen *Hususi Kurye* (1957/736), 5. fıkraya dayanılarak reddedilen *Bir Avuç Toprak* (1957/710) ve *Mahkumlar Adası* (1958/8); 4. fıkraya dayanılarak reddedilen Ladislao Vajda'ya ait 1955 tarihli *Ekmek ve Şarap* (*Marcelino pan y vino*) (1957/705) adlı filmlerdir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Varyete Yıldızları (1958/74) adlı filmde "Gardenyanın ilk olarak sahneye çıktığında elleri ile yaptığı hareketin mana itibariyle içtimai terbiyemize tesir ettiğinden bu kısmın çıkarıldıktan ve 2. tekrar görüldükten sonra filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur" bulunmadığı belirtilmiş; 1958/89 sayılı kararla tekrar değerlendirildiğinde ise, "Birinci kararda da belirtildiği üzere Gardenyanın ilk olarak sahneye çıktığında elleri ile yaptığı hareketin mana itibariyle içtimai terbiyeye tesir ettiğinden bu kısmın çıkarılması şartı ile adı geçen filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Müstehcenlik ve Argo

Ve Allah Kadını Yarattı [*Et Dieu... Créa la Femme*, Roger Vadim, 1956] (1957/680) filminde "Filmin başında çıplak kadının ayağını oynattığı andan sonraki çıplak halde görülen kısım", "Zifaf gecesi kadının perde arkasından yataktan çıplak vaziyette kalkış ve giyiniş sahnelerinin de filmden tamamen çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde hiçbir sakınca olmadığına karar verilmiş; *Ve Allah Erkeği Yarattı* [*Le fils de Caroline Chérie*, Jean Devaivre, 1955] (1958/7) filminde ise, "Baş tarafında erkeğin kızı at ile kaçırıp dağ başında bir kulübeye getirdikten sonra samanlar üzerine yattıktan sonraki sevişme sahnesinin", "Filmin ortasında erkeğin başından yaralandıktan sonra yatakta yatarken kendisine bakan kızı yatağa çekip öperken el ile kızın göğsünü avuçladığını gösteren sahnelerin filmden tamamen" çıkarılması şartıyla filmin ithaline ve halka gösterilmesine izin verilmiştir. *Esrarlı Ev* (*Fortune is a Woman*) [Sidney Gilliat, 1957] (1958/123) filminde "Komiser ile Komiser muavininin otele gelip erkekle kızı sorguya çektikten sonra giderken erkeğin polislerin arkasından konuşmasında (serseri) kelimesinin çıkarılması şartı ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Dünya Haberleri içinde geçen ve kesilmesi istenen sahneler arasında şunları sayabiliriz: "Moskova'da yapılan Rus askeri merasimini gösteren sahnelerin filmden tamamen çıkarılması" (1957/687), "Moskova'da yapılan resmi geçidi gösteren sahnelerin çıkarılması" (1957/692), "Kıbrıs'ta yapılan nümayişleri gösterir kısmın tamamen çıkarılması" (1958/117), "Rusların Kahire'de […] ahdettiği konferansa ait kısımların çıkarılması" (1958/33), "Adı geçen filmin içinde (Adnan Menderes az bir ekseriyetle iktidarı aldı) kelimelerinin tamamen çıkarılması" (1957/669), "Dini ayin ile cenaze merasimini gösterir sahnenin çıka-

rılması" (1958/140), "Dini ayin ile cenaze merasimini gösterir sahnenin çıkarılması" (1958/150), "Mısır'la Suriye'nin birleştiğine dair olan sahnenin tamamen çıkarılması" (1958/162), "İzmit faciasını gösterir sahnelerin çıkarılması" (1958/191), "İzmit faciasını gösterir sahnelerin çıkarılması" (1958/206), "Endonezya Reisicumhuru Sukarno'nun Kahire'yi ziyareti sırasındaki karşılanma sahnesinin filmden çıkarılması" (1958/67) ve "Endonezya Reisicumhuru Sukarno'nun Kahire'yi ziyareti sırasındaki karşılanma sahnesinin filmden çıkarılması" (1958/68) şartıyla söz konusu filmlerin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca görülmediğine dair karar alınmıştır. 1956 Hindistan yapımı *Sevgili* (*Chori Chori*) filminde "Çiftçilerin ellerinde oraklarla gösteri yaptıkları ilk renkli parçanın tamamen çıkarılması" şartı ile yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir (1958/136).

Merkez Komisyona Havale

Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından kontrol edilmesi istenen üç film olmuştur. *İstanbul* (1958/125) için "Adı geçen filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmek üzere mezkûr filmin bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunun tetkikinden geçmesi uygun görüldü" denmiş ve karara bir şerh düşülerek, filmin "milli hisleri rencide ettiği" ve "İstanbul'da gece gezilmez" sözleri nedeniyle *Nizamname*'nin 6. ve 8. fıkralarına uyduğundan dolayı yurda sokulmaması gerektiği belirtilmiştir. Merkez Film Kontrol Komisyonu'na gönderilen ikinci film ise *The Man Who Knew Too Much* (1958/149) adlı Alfred Hitchcock'a ait filmdir: "Filmde bir hükümet reisine karşı suikast tertibi öğretildiğinden ve böyle gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden filmin bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonu tetkikinden geçmesine" karar verildiği belirtilmektedir. Son film ise yerli film olduğu için Merkez Film Kontrol Komisyonu'na gönderilen *Paydos* (1957/738) (Senaryo, Cevat Fehmi Başkut, Sami Ayanoğlu, 1954) adlı filmdir. Filme yazılan kararda "Evvelce Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek halka gösterilmesine ve yurt haricine çıkarılmasına müsaade edilen, bu kere Rusya'ya ihraç edilip kabul edilmediğinden iade olunan yukarıda isim ve evsafı yazılı yerli film 12.12.1957 Perşembe günü Yeşilköy gümrüğünden celbedilerek Şişli İnci sinemasında görülmek üzere getirilmiş, Kontrol Komisyonu tarafından filmin yerli bir film olduğu anlaşılmıştır. Teamüle göre bu gibi yerli filmlerin kontrolleri Ankara Merkez Film Kontrol Hey'eti tarafından yapılmaktadır. Rusya'dan ret edilen bu filmin de teknik ve senaryo bakımından yine mezkûr hey'et tarafından kontrol edilmesine karar verildi"ği belirtilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Bölgesel Yasak

Sansür kurulları zaman zaman da filmler hakkında bütün ülkeyi kapsayan yasaklar yerine bölgesel, belirli illeri kapsayan görülmeme kararları vermiştir. Mısır filmi *Sahralar Şeytanı* için onay verildiği halde bir de not düşülmüştür. "Bu Türkçe sözlü Arapça şarkılı ve müzikli film Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.957 Tarih ve Em.U. Md Şube: 9 (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleri ile Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin vilayetlerinde gösterilemez, diğer yerlerde halka irae edilir. Filmciye verilen izin vesikasında bu husus zikredilmiştir" (1958/144).

(*Aşkın Acıları* , Yön.: Hüseyin Kaşif, 1959)

SENARYO KARAR DEFTERİ
1957-1958-1959

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1957-1958-1959]

Senaryo Karar Defteri 1957-1958-1959'da sansür kurulları büyük bir oranda *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak sansür kararları vermişlerdir. 6. fıkradan sonra 7, 8 ve 9. fıkralar madde belirtilerek verilen kararlarda en çok başvurulan diğer fıkralar olmuştur. Senaryoların kontrol edildiği bu defterde sadece bir kararda (*Gönülden Yaralılar*, 1957/174) *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 18. maddesine atıf yapılarak "senaryonun her nüshasına birer beyanname eklenmesi ve bütün bu noksanların ikmalinden ve senaryonun yeniden incelenmesinden sonra esaslı bir karara varılmasına" hükmedilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu karar defterindeki kararların yarıdan fazlası 7. maddenin 6. fıkrasında "Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan" ifadesine istinaden belirtilen "Umumi havası itibariyle genel ahlak kaidelerine ve aile duygularımıza aykırı" tavırlar ve durumlar neticesinde sansüre uğramıştır. Bu gerekçeye sıkça eklenen bir diğer gerekçe ise bu tür filmlerde aynı zamanda "suç işlemeye tahrik edici bir durum" görülmesi olmuştur. Sansür Kurulları, "Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan" senaryoları çeşitli konuları aynı başlık altında birleştirerek "genel ahlak" kategorisinde değerlendirmiş ve ret ya da şartlı kabul kararları vermişlerdir. Bu kararlarda "aile" ve onun korunması öne çıkmaktadır. Aileyle ilişkili kararlarda genellikle konunun ya da bahsedilen durumun "aile müessesesini yıkıcı bir durum arz edip genel ahlak kaidelerine aykırı" olduğu belirtilmiş, "aile, cemiyet ve nizamına ihlal eder mahiyette görüldüğünden", "aile duygularını rencide edici" bulunduğundan, "aile terbiyesine mugayir", "aile müessesesinin kutsiyetine muhalif" bulunan ve "aile nezaheti dikkate alınarak mübalağalı hareketlerden içtinap edilmesi" gerektiği gibi durumlar belirtilerek, bunların "aile müessesesini rencide etmeyecek hale" sokulması istenmiştir. Aile konusuyla bitişik

olarak birkaç defa atıf yapılan bir nokta ise "analık"tır. *Mukaddes Azap* (Selçuk Kaskan, 1958/212) adlı senaryoda "Eserin kahramanı Selman'ın kötü yollara düşürülmesine ilaveten başkasının çocuğunu kendi çocuğu gibi tanılarak [kabul ederek] analık şefkat ve hisleri istismar edilmek gibi eserle mevzu etrafında aile duyguları ve umumi terbiye kaideleri ihlal edildiğinden mezkûr senaryonun *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre" reddine hükmetmiştir. Benzer bir biçimde *Atatürk'ün Süvarisi* isimli T.C. Ordu Foto-Film Merkezince hazırlanan senaryoyu da (22.1.1958/8), "Makbule Bacı'nın çocuğu öldürmesi boşuna bir fedakârlık gibi tasvir edilmektedir. Vatan bağı olan analık hislerinin bu sahnede rencide edilmemesi" denilerek ve bunun yanında askeri konulardaki başka gerekçeleri de işaret ederek şartlı olarak kabul etmiştir. Çocuk konusu da kararlarda dikkat edilen konulardan biridir. Ümit Deniz tarafından yazılan *Çıkmaz Sokak* (1958/25) adlı senaryoda "bir müşterinin maç salonuna girerek bir çocuğu satın alıp kötü maksatla götürdüğünü gösteren sahnelerin ve bu sahnelerle ilgili konuşmaların tamamen" çıkarılmasını şart koşmuş, *Annem Kim / Kanayan Kalpler* (1958/226) adlı senaryo için ise "Senaryonun ihtiva ettiği mevzu ve taşıdığı umumi hava, kokain kaçakçılığı yapan bir şahsın evli, çoluk ve çocuk sahibi bir kadını kandırıp iğfal etmesi ve sonunda da kadının kötü yollara düşmesine amil olması gibi aile müessesesini kökünden zedeleyen bir durum arz etmesi umumî terbiye ve ahlâk kaideleriyle kabili telif görülmediğinden" denilerek ret kararı verilmiştir. Aile konusundaki müdahalelere örnek olarak gösterilebilecek bir diğer eser ise, *Karlı Dağdaki Aşk*'tır (Bedrettin Özal, 1958/2). Bu senaryonun "aile müessesesini kötü duruma sokan bir mahiyet" taşıdığı belirtilerek, senaryoda "Fuad'ın, Yılmaz'ın karısı Fatma ile çocukluk ve ilk gençlik çağında tanışmış olmaları ve bu suretle saf ve temiz bir aşk yaşamış bulunmaları"nın konuya eklenip, buna göre düzeltilmesi istenmiştir.

Çıplaklık, Şehvet, Sevişme Sahneleri

Müstehcenlik ve çıplaklık senaryo kurullarının üzerinde en çok durduğu konular olmuştur. "Arzu dolu ateşli kadınım ben" gibi "şehvet"li cümleler (*Allah Büyüktür*, Ender Kaner, 1959/18); dansözün çorap giyme ve sevişme sahneleri (*Milyoner Çocuk*, Jan Varnay, 1958/73); "Nermin'in sarhoş olarak Ziya'nın kucağına oturduğu" (*Heryer Karanlık*, Sadık Şendil, 1958/224) sahnenin; *Aşkın Acıları* (Hüseyin Kaşif, 1958/31) senaryosunda kadın karakterin "biraz daha yukarı ovalar mısınız?" sözü ile bunu takip eden "eteğini kaldırdığını gösteren sahnenin" ve yine aynı senaryoda "ölümünden sonra Gül'ün Mehmet'i öptüğü" sahnenin çıkarılması istenmiştir. Bunların dışında genel ifadelere birçok kararda "açık", "açık saçık", "sevişme", "çılgınca zevk ve safa alemi" gibi ifadelerle tanımlanan sahnelerle, kadınların çıplak olarak göründüğü ve çıplak olarak yıkandıkları sahnelerin çıkarılması istenerek, bunlar ya doğrudan reddedilmiş ya da *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'ye* uygun hale getirilmeleri istenmiştir. *Oduncunun Dertli Kızı* (1959/19) adlı Agah Hün tarafından yazılmış senaryoda "eserde serseri rolünü oynayan şahısla Elif isimndeki kadın arasında geçen muaşaka ve sevişme sahnelerinin gösterilirken ifrata varılmaması" gerektiği belirtilmiş; *Kralın Hırsızları / Binbir Gece* (1958/151) ve *Kaderimiz Böyleymiş* (Mustafa Çetinkaya, 1958/173) adlı senaryolarda ise "eserin muhtelif sahnelerinde geçen Rock and Roll vesaire gibi dans ve oyunların fazla açık saçık ve terbiyeye mu-

gayir olmaması" hususunda *Filim ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'ye* uyulması gerektiği belirtilmiştir.

Kadın-Erkek İlişkileri

Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerin biçimi de sansür kararlarında sıkça atıf yapılan konular olmuşlardır. *Heryer Karanlık* (1958/224) adlı Sadık Şendil tarafından yazılan senaryo için bu konuya değinilmiş; "Ziya ile Nermin arasındaki münasebetlerin aile müessesesini rencide etmeyecek hale sokulup buna ait söz ve sahnelerin münasip şekilde ıslahından sonra" senaryonun yeniden görüleceği karara bağlanmıştır. Aynı şekilde *Kara Haber* (Şenyıldız Öğütçü, 1958/125) adlı senaryo için "Eserin kahramanları bulunan Ali, Bedia, Reşat ve Nurten'in birbirleriyle münasebet şekilleri ve hayat safhaları ve sonradan bunların maceralarına karışan Osman ve annesinin rolleri aile cemiyet ve nizamına ihlal eder mahiyette" görülmüştür denir.

Cinsel Saldırı, Cinsiyetçi İfadeler vb.

Genel ahlak konusunda tecavüz, tasallut vb. gibi cinsel saldırı içeren durum ve olaylar da senaryolardan çıkarılması istenen ya da gösterilmesi engellenen sahneler arasındadır. *Bu Dağların Sevgilisi* (1958/55) senaryosunda kadın karaktere tecavüz edilmesi sahnesinin, *Allah Büyüktür* (Ender Kaner, 1959/18) senaryosunda ise, Kahya'nın Saime'ye saldırdığı sahnenin çıkarılması istenmiş; *Yaşamak Cehennemi*'nde (Ali Kemal Meram, 1958/169) Ekrem'in Ruhsar'a "vaki tasallut ve tecavüzün kısaltılarak filme intikal ettirilmesi"ne karar verilmiş; Orhan Hançerlioğlu'nun yazdığı *Kumpanya*'da (1958/75) "kızın mukavemetini kırmak suretiyle yapılan tecavüz hareketinde" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin dikkate alınması istenmiştir. Bunların yanı sıra *Aşık Garip* (*Köy Güzeli*), *Acı Sevda*, *Bu Benim Kaderim*, *Zavallı* gibi senaryolarda "tasallut" edildiği ve bunların *Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'ye göre tadil edilmesi ya da çıkarılmasına hükmedilmiştir.

Bireysel ve toplumsal ahlak konusu çerçevesinde değerlendirilen diğer konular arasında "randevu evi" [örneğin Orhan Elmas'ın yazdığı *Acı Yol* (1958/64) adlı senaryonun kararında randevu evi yerine genel manada "kötü yerler" tabiri kullanılması istenmiştir] ve umumhanelerle bunların açıkça gösterilmesi ve karakterlerin buralara "düşmesi" ya da buralarda saldırıya uğramaları Kurullar tarafından sansür için gerekçe olarak kullanılmıştır. Kadın karakterlerin fuhuş yapmaya zorlanmaları (zaman zaman üvey anneler ve babalar tarafından), "sarhoşlara peşkeş çekilmeleri" ya da "seni çoktan satmak isterdim" gibi bunları ifade eden konuşmaların senaryolardan çıkarılması istenmiştir. Kadına yönelik olarak kullanılan cinsiyetçi ve hakaret içeren ifadeler de senaryolardan ayıklanmıştır ("dünya bu gibi şırfıntıların elinde", kadına yönelik olarak kullanılan "bir orduyu bile idare edersin"). "Orospu" (*Zümrüt / Siyah Yıldızlar* adlı senaryoda "orospu babası" ifadesinin çıkarılması istenmiştir) ve "kahpe" sıfatları ise hemen her yerde sansüre uğramış, bunun yerine "düşkün bir kadın" (*Onu Senin İçin Affettim*, 1958/11) ifadesinin kullanılması istenmiştir.

Kadınlara yönelik tecavüz ve iğfal sahneleri de kurullar tarafından senaryolardaki denetlemeye takılan konular arasındadır. Kadınların iğfal edilmesi söz konusu olduğunda da ret ya da şartlı kabul kararları alınmıştır. Bu örnekler içerisinde *Annem Kim*

/ Kanayan Kalpler (Yaşar Yüce, 1958/226) adlı senaryo ilginç bir örnek olarak görülebilir. Bu senaryoya ilişkin kararda sadece kadının "iğfal" edilmesi denmemiş, "evli, çoluk çocuk sahibi bir kadın" olarak tarif edilip vurgulanmıştır. Karar gerekçesinde senaryonun, "kokain kaçakçılığı yapan bir şahsın evli, çoluk ve çocuk sahibi bir kadını kandırıp iğfal etmesi ve sonunda da kadının kötü yollara düşmesine amil olması gibi aile müessesesini kökünden zedeleyen bir durum arzetmesinin umumî terbiye ve ahlâk kaideleriyle uyuşmadığı" belirtilip reddedilmiştir. *Gönülden Yaralılar* (Seyfi Havaeri, 1957/174) adlı senaryoda ise "denizde yüzme, korse ve elbise değiştirme" gibi hareketleri gösteren sahnelerde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükümlerine uyulması şart koşulmuştur. *Göl Yosması* senaryosunda oyun sırasında kantocunun alnına para yapıştırıldığını gösteren sahnelerin çıkarılması istenmiş, *Ölümden de Acı / Kabus* (Değirmencioğlu, 1958/74) adlı senaryoda "evlilik, öpüşme ve sevişme sahnelerinin filme intikal ettirilirken aile nezaheti dikkate alınarak mübalağalı hareketlerden içtinap edilmesi" şartı konmuştur.

Argo İfadeler, Küfür, Hakaret ve Müstehcen Konuşmalar

7. madde kapsamında argo ifadeler, "galiz sözler", "ar ve haya duygularına" aykırı görüldüğünden senaryolardan ayıklanmıştır. "İnek", "marizine kayarım", "kart papaz", "ulan", "be", "it", "köpoğlu", "piç", "it eniği", "it kuyruğu", "itin dölü", "hergele", "orostopolluk", "ağzından başlarım", "maval okuma" "uçlan", "bas git buradan be", "yaban domuzu gibi homurdanmadan çek arabanı", "öküzleşme ulan" gibi argo, aşağılayıcı söz ve küfürlerin senaryolardan çıkarılması istenmiştir. Senaryoların genel havası ve özellikle konuşmalardaki "seviye düşüklüğü" (*Fatoş*, Cevat Boyer, 1958/110) de genel ahlak kuralarına aykırı bulunmuş, düzeltilmesi istenmiştir. Buna benzer biçimde kadınlara yönelik aşağılayıcı, hakaret edici ve cinsiyet ayrımcılığı içeren sözler de senaryolardan ayıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, "Bu karı benden sorulur", "süfli ve kenar mahalle", erkek karakterin arkadaşına bir kadını kast ederek sorduğu "tadına baktın mı?", kadına yönelik olarak kullanılan "köpek" ifadesi ve "enfes parça" gibi tabirlerin çıkarılması istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Sansür kurullarının "umumî terbiye ve ahlâk" konusunun yanı sıra yoğun bir biçimde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. ["Askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhinde propaganda yapan"], 6. ["Umumi terbiyeye ve ahlaka ve milli duygularımıza mugayir bulunan"] ve 8. fıkrasına ["memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan"] atıf yaparak değerlendirdikleri asker, jandarma, polis, zabıta gibi güvenliği ve asayişi sağlayan kuvvetlere ilişkin ifade ve durumlar da dikkatlice incelenip zararlı olabileceği tespit edilen her türlü şey "sansür" kapsamına alınmıştır. *Beykoz Baskını* (Faik İncirkuşu, 1958/69) adlı senaryoda Jandarmaların iskambil kâğıdı oynaması ve makineli tüfeğin merkebe taşıtılmasının uygun olmadığı belirtilmiş, jandarmanın temin ettiği paralarla düzenlediği eğlence sahnelerinin tamamen çıkarılmasına hükmedilmiştir. *Atatürk'ün Süvarisi* (1958/8) senaryosunda "Biz askerler çok vefalı insanlarızdır" ifadesinden sonra yazılmış olan "fakat mesleğimiz vefasızdır" cümlesinin, "askerlik mesleğini bu şekilde göstermeyecek tarzda değiştiril-

mesi" istenmiş, ölüleri mahzenden aşağıya sürükleme sahnesindeki sürükleme kısmının Uluslararası Cenevre Anlaşması'na aykırı olduğu gerekçesiyle senaryodan çıkarılmasına karar verilmiştir. Sadık Şendil'in yazdığı *Çalıkuşu*'nun (1958/78) senaryosunda ise, askeri doktor olması nedeniyle film karakterlerinden Doktor Hayrullah'ın konuşma ve hareketlerinin *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası hükmünün göz önünde tutulması şartı konmuştur. *Çiçekler Bakiresi* (Toygar Belevi, 1958/3) adlı senaryoda ise başka eserlerde de dikkat edilen askeri kural ve kaidelere uygunluk vurgulanmıştır. Örneğin *Gurbet* (Sadık Şendil, 1958/188) adlı senaryoda askerlerin eğitim merkezlerine sevk edilmelerinin "serbest celp usulüne göre yapıldığının eserde belirtilmesi" gerektiği ifade edilmiş ve "ayak sesleri duyulan askeri birliğin bölük olduğuna göre verilen komutun da (Bölük) diye verilmesine" dikkat edilmesi gerektiği belirtmiştir. Aynı senaryoda askere gidecek olan Zeki Müren'in şubede izin için bekleme sahnesinin ve Zeki Müren'in askere gitme zamanında söylediği "iki senelik hizmetim müddetince geçinecek paramız var, icab ederse sandalımı ve evimi satınız" biçimindeki konuşmalarının da çıkarılması istenmiştir. "Askeri şeref ve haysiyeti rencide eder mahiyet" taşıdığına kani olunan her türlü şey kontrolden geçirilmiş, buna mukabil askeri konularda yardımı olan ve bu durumu olumlayan ögelerin senaryo ve filmlerde yer alması teşvik edilmiştir. *Vatan Uğrunda* (1958/225) adlı senaryoda ajanlık yaparak istihbarat servisine hizmet eden "ana ve oğulun hizmete layık olduklarını belirterek ve bu hissi telkin ettirecek ilavelerin yapılması" istenmiştir. Ayrıca senaryodaki "oğlunuz kumar borçları yüzünden orduna atılmıştır" cümlesindeki "kumar borçları yüzünden" ibaresinin çıkarılması istenmiş, "Genelkurmay" tabiri yerine "Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti"nin kullanılması istenmiştir. Kurul, sonuç olarak "Dünya sulh ve sükûnu için" barışın esas olduğunu; ancak "vatan müdafaasında Türk Milletinin topyekûn aynı gaye uğrunda şahlandığının iyice belirtilmesine dikkat olunması şartıyla" adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir "mahzur olmadığına" karar vermesine rağmen, bir koşul daha eklemiş ve senaryonun "Emniyet Hizmeti Reisliğine gönderilip bu makamın da mütalaasının" alınmasının uygun olacağına oybirliği ile hükmetmiştir.

Askerlikle ilgili konularda dönemin önemli ve güncel sorunu olan Kore Savaşı'na da sıklıkla vurgu yapılmış, bu konudaki filmler de kontrol edilmiştir. *Ölürsem Yazıktır / Sevda Şarkıları* (Ahmet Hamdi Akata, 1958/106) adlı senaryoda Kore Savaşı dönüşü sahnede konser veren karakterin "her çeşit sakatlık dışında, vatani vazifesini muvaffakiyetle yapmış bir hüviyette gösterilmesi" gerektiği vurgulanmış, karakterin "Kore'ye gönüllü gidiyorum" ifadesinin yerine "geçen hafta yedek subay okulunu bitirip diplomaları aldıktan sonra Kore'ye gidecekler arasında kur'a çekildi. Bu kur'ayı kazanan talihliler arasında ben de varım" biçiminde bir konuşma eklenmesi şartı koşulmuştur. *Fedai Mangası* (Cahit Günal, 1958/9) adlı senaryoda ise "askeri birliklerde tüfek temizliği yapılırken bir kısım erin yemek yemesi, koğuşta sigara içilmesi ve koğuşta 'iri yarın Mehmet'in' yediği çikolatanın başka bir er tarafından kapılıp o erin kaçması ile birbirlerini kovalama gibi şakaların yapılması birlik disiplininin bulunmadığını" tasvir ettiğine hükmedilmiştir. Askeri kaide ve kurallara ilişkin yapılan düzeltmelerin önemli örneklerinden biri ise Kurul'un, *Fedai Mangası* senaryosundaki Albay karakte-

rinin "demek oluyor ki 238 rakımlı tepenin tutulması biz yeni mevzilere intikal edinceye kadar düşmana karşı oyalama mukavemeti icap ediyor. Bunu fedakâr bir manga yapacaktır. Bunu da senin bölüğünden istiyorum Yüzbaşı" demesinin, askeri talimatnameler çerçevesinde değerlendirerek, "Bir oyalama mukavemetinde (ST 101-1) talimatnamesine göre asgari bir bölük veya taburla 238 rakımlı tepe savunularak alayın yeni mevzii işgal etmeleri sağlayacağına göre bir manga ile mevziin işgalinin uygun görülmemesi"ne dikkat çekmesidir. Bölük sancağından bahsedilen yerlerde ise sancağın ancak alaylarda ve muadili birliklerde bulunacağından "bu bölükte sancak" bulunmasının uygun görülmediği belirtilmiştir. Bu senaryodaki dikkat çeken bir başka nokta ise senaryodaki "aşk sahnesi"dir. Kurul, Kore'deki Türk birliğinin görevini yaparken ihmali de içerecek bir aşk sahnesinin eklenmesini, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin dahi kabul ettiği "Türk askerinin kahramanlığına mahise getireceği sebebiyle" senaryonun *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası hükmüne uyularak ret edilmesine karar verilmiştir. *Sakarya Köprüsü* (Sadi Mete, 1958/4) adlı senaryoda ise, Albay ve Yüzbaşı'nın verilen görevin önemini arkadaşlarına anlatırken, "yüzde doksan dokuz ölüm var, sağ dönmek çok zayıf bir ihtimaldi" biçiminde kullandıkları cümleleri "moral bozucu" bulup çıkarılarak yerlerine "cesaret takviye edici" sözlerin konulması istenmiştir. Ayrıca bölüğün görevi karşısında memnuniyetini belli eden Yüzbaşı'nın "teşekkür ederim" demesi yerine de "sağolun" tabirinin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. *Zafer Abidesi* (1959/20) senaryosunda ise bir annenin Kore'de ölen oğlu için söylediği "ocağımız söndü, ocağımız kör oldu" sözlerinin çıkarılmasına hükmedilmiştir. *Kore'de Bir Avuç Türk* (Cahit Günal, 1958/192) adlı senaryonun ise kurula daha önce gelen *Fedai Manga* isimli senaryonun isminin ve birkaç sahnesinin değiştirilerek yeniden sunulan bir senaryo olduğu belirtilmiş ve bu senaryoda "Türk Silahlı Kuvvetleri'ni temsil kabiliyetinden çok uzak bulunduğu anlaşılan ve bütünü itibariyle *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8'inci maddesinin 3 ve 7. fıkraları hükmüne aykırı" görülmüş ve filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna "ittifakla" karar verilmiştir. Askeri konulardaki bir diğer karar ise karakterlerden birine verilen "Paşalık" unvanının kaldırılarak yerine herhangi bir tip veya unvan konulmasının istenmesidir (*Murat Çeşmesi*, Celal Erten, 1958/18).

Polisin filmlerdeki temsiline ilişkin olarak da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin *Ölürsem Yazıktır / Sevda Şarkıları* (1958/106) adlı senaryoda mücadele sahnelerinde "polisin hüviyetinin gerektiği gibi üstün şekilde gösterilmesi" istenmiş, *Esrarlı Kadın / Günah Bende* (1958/152) adlı senaryoda ise eserdeki cinayet, hırsızlık gibi hadiseleri takiple görevli polise verilen "müfettiş" tabirinin çıkarılmasına karar verilmiş, *Onu Senin İçin Affettim* adlı senaryo ise bir sahnede polisin hiç görülmemesi şartıyla kabul edilmiştir. *Memiş Haydutlar Arasında* (Zeki Pinçe, 1958/16) isimli senaryoda ise emniyet memurlarının amirlerine karşı söyledikleri "şef" tabirinin kaldırılarak yerine o amirin rütbesiyle hitap edilmesi, *Çıkmaz Sokak* adlı senaryoda "herif Vali ile ahbaplık ediyor" sözünü ve *Harmandalı Mahmut Efe*'de ise kocası vurulan kadının zaptiyeleri kast ederek söylediği "kahpeler, alçaklar" sözlerinin çıkarılması şartıyla filmlere izin verilmiştir. *Çiçekler Bakiresi* (Toygar Belevi, 1958/83) senaryosunda ise hükümete ilişkin söylenen "hükümet ithalata müsaade etmiyor" sözünün çıkarılması istenmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Sansür kurulları suç, şiddet ve adalet gibi konularda çeşitli kararlar almış, bunların "umumi terbiyeye ve ahlaka ve milli duygularımıza mugayir", "cürüm işlemeğe tahrik eden" sahneler ve sözler içerdiği noktalarda müdahil olmuştur. Şiddet konusunda intikamcı ifadeler ayıklanmaya çalışılmış, öldürme sahnelerinin "teferruatlı ve feci olmaması", "aşırı şiddet ve tasallut sahnelerinin çıkarılması", "şiddet hareketlerinin uzatılmaması ve çirkin manzaraların gösterilmemesi", dayak ve dövme sahnelerinin çıkarılması, değiştirilmesi, "dövülmüş olan kadın karakterin ağzından "kan sızma" sahnesinin çıkarılması, kendini asarak intihar sahnelerinin çıkarılması, idam sehpasının ve cinayetin gösterilmemesi, karakterin çocukları önünde boğulma sahnesinin çıkarılması, kavga sahnelerinin lüzumundan fazla uzatılmaması, "feci ve dehşet verici sahnelere yer verilmemesi", "kundakçılık ve sabotaj" konularının çıkarılması, ölüm sahnelerini kısa geçmesi, tokat sahnelerinin çıkarılması, "kadın dövme ve bayıltma sahneleri ile tasallut sahnelerinin tadil" edilmesi, "intikam hisleri telkin edip, kan davası güden" ve "babasını yanmak suretiyle ölüme terk etme" gibi bir çok konuda ret ve şartlı kabul kararları verilmiştir. Suç konusunda da eroin kaçakçılığı gibi konuların "teferruatlı" biçimde gösterilmemesine dikkat çekmiş, bu konularda adaletin sağlandığının senaryo ve filmlerde gösterilmesini önemsemiştir. *Aşkın Kudreti* (Emin Demirtay, 1958/230) adlı senaryo "Eserin kahramanı olan Kenan adlı şahsı bir suçlu zannı ile yakalayıp adliyeye veren zabıtanın hadiseyi layıkı veçhile tahkik ve usulüne göre araştırma yapmadan bu şahsın mahkûmiyetine sebep olması ve adalet mekanizmasının da muazzam bir hataya düşerek masum bir insanı ağır hapse mahkûm etmesi gibi sahneler içtimai nizamlara aykırı ve suç işlemeye tahrik edici görüldüğünden ve istenilen tadil ve ve tashihatın da matluba muvafik bulunmadığı anlaşıldığından" reddedilmiştir. Sansür kurulu filmler aracılığıyla adalet duygusunun zedelenmesi konusunda kendisine vazife biçmiş olarak bu tür kararlar almıştır. "Umumi havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine örf ve adetlerimize milli duygularımıza aykırı ve suç işlemeye tahrik edici" bir durum taşıdığına inandığı her türlü durum için *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesine başvurulmuştur. Kurul, suç işleyen karakterlerin "cezasız bırakılması"nı (*Çöl Gülü*, 1958/143) uygun bulmadığından çoğunlukla bu konuların "tadil" edilmesini istemiştir.

Mustafa Kemal Atatürk: Atatürk'ün Süvarisi ya da O'nun Süvarisi

Sansür Kurulu Mustafa Kemal Atatürk konusunda da hassas davranmış Atatürk ya da Mustafa Kemal adının geçtiği filmlerde isimlerin kullanılmaması konusunda katı olmuştur. *Atatürk'ün Süvarisi* adlı senaryo (T.C. Ordu Foto Film Merkezi, 1957/185) kurula gelmiş ve 25.12.1957 tarihinde kurul tarafından kontrol edilmiştir. Kararda T.C. Ordu Foto Film Merkezi tarafından hazırlanan ve filme çekilmek istenilen senaryonun Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edildiği belirtilir. "Eserin ihtiva ettiği mevzuun ehemmiyeti ve bu konu ile alakasından dolayı bir kere de Hariciye Vekâleti'nin mütalaasının alınmasına, Erkanı Harbiye Umumiye temsilcisinin teklifi veçhile: a) senaryonun İstiklal mücadelesine aidiyeti hasebiyle bu Harekât Başkanlığı ile Harp Tarihi Dairesi başkanlıklarının mütalaalarının alınmasına, Yukarıda maruz hu-

susların ikmal ve temininden sonra esaslı bir karara varılmasının uygun bulunduğuna ittifakla karar verilmiştir. Bu karar neticesinde 22.1.1958 tarihinde 8 Nolu kararla senaryo bir kez daha kurula gelmiştir. Bu kararda Hariciye Vekâleti temsilcisinin de huzuru ile yeniden değerlendirilmiş ve senaryonun adının (*Kahraman Süvari*) olarak değiştirilmesine karar verilmiştir." 27.2.1958 tarihli 8 Nolu kararda *Kahraman Süvari* isimli senaryonun adının bu kere *O'nun Süvarisi* şeklinde değiştirilmek istenildiği belirtilmiş ve yapılan müracaatın incelenerek 22.1.1958 tarihli karardaki şartlara riayet edilmek suretiyle adı geçen senaryonun adının (*O'nun Süvarisi*) olarak değiştirilmesinde bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir. Bu isim değişikliğinin altında yatan ise, MU. BNB. Foto Film Merkezi Müdür Vekili Nusret Eraslan'ın Dahiliye Vekâleti'ne yazdığı yazıda (SİG: 1200-58/7872, 14.8.1958 tarihli yazı) belirttiği gibi aynı isimli başka bir filmin bulunması ve filmin sahibi olan şirketin isim değişikliği konusunda Foto Film Merkezi'ne başvurmasıdır. Film *O'nun Süvarisi* adıyla çekilmiş, halka gösterilmek ve yurt haricine çıkarılmak için 10.12.1958 tarihinde denetlenmiştir. 103 Nolu karara göre 3600 metre uzunluğunda ve 35mm. olan ve Ordu Film Merkezi tarafından çevrilen film 10.12.1958 günü saat 10'da Büyük Sinema'da Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek karara bağlanmıştır. Bu kararda "Kızın ikinci defa hapishaneye gelerek Şahinle konuşması, kelepçeleri çözmesi ve onunla el ele koridorda koşarak kaçmalarını gösteren sahnenin çıkarılması şartı ile adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir".

Etnik Konular, Millî Hisler, Başka Milletler

Sansür kurulları azınlıklara, etnik topluluklara ve başka devletlere ilişkin konularda da 7. maddenin 2. [Herhangi bir ırk veya milleti tezyif eden], 3. ve 6. fıkrasına göre kararlar vermiştir. *Ala Geyik* (Yusuf Karatay, 1958/71) adlı senaryoda hem kadınlara hem de çingenelere ilişkin önyargıların bir tezahürü olarak dolaşımda bulunan "kızı kendi haline bırakırsan" tabirinden "ya çingeneye varır ya dilenciye" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. "Çingeneler"e ilişkin önyargılı ve aşağılayıcı bir ifade olan bu sözün kadınlara ilişkin cinsiyetçi kısmına ise dokunulmamıştır. *Çalışkuşu*'nun senaryosunda ise Ermeni Haçik isminin bazen "Hacı" biçiminde telaffuz edildiği, iltibasa mahal bırakmamak için "Haçik" adının açık seçik olarak zikredilmesi gerektiği belirtilir. *Küçük Kahraman / Kıbrıs Şehitleri* (Orhan Ateş, 1958/148) senaryosunda ise "Umumi havası itibariyle milli duygularımıza aykırı" olduğu belirtilerek, "İngiltere ile memleketimiz arasında münaferet yaratacak derecede söz ve hareketlerle işlenmiş bulunduğu" için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. ve 6. fıkraları hükmüne göre reddine karar verilmiştir. *Sepetçi Osman Efe* (Selahattin Bilgen, 1958/87) adlı senaryo ise, "tarihi hakikatlere uymayan, milli hisleri rencide eden, tarihi hakikatlere uymayan Anadolumuzun örf ve adetlerini yanlış aksettiren ve içinde birçok galiz sözler taşıdığı görülen ve bütünü itibariyle milli hislerimizi rencide ettiği anlaşılan" denilerek 7. maddenin 6. fıkrasına göre filme alınması sakıncalı bulunup reddedilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Sansür kurullarının dikkate aldığı ve özellikle üzerinde durduğu bir diğer konu ise zenginlik ve fakirliğe ilişkin konular olmuştur. Sınıfsal farklılıkları belirginleştiren söz, eylem ve davranışlar senaryolardan çoğunlukla ayıklanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'yi "geri kalmış" ya da "az gelişmiş" gösteren görüntü ve sözler de aynı şekilde sansüre uğramıştır. *Civan Ali* adlı senaryoda (Osman Alyanak, 1958/38) kadın ve erkek karakter arasında geçen "zenginlik ve fakirlik" sözlerinin çıkarılması şartı konur. *Çiçekler Bakiresi*'nde (Toygar Belevi, 1958/83) ise, karakterler arasında geçen konuşmalardaki "Çok zengin olmak ne demektir bilir misin? Bir insan çok zengin olmalı imiş" sözleri ve bunu takip eden "sadece bu kafi değilmiş" cümlesine kadar olan ve zenginlikle ilgili bulunan sözlerin çıkarılması, kadın karakterle babası arasında geçen konuşmalardan "Celali Bey gibi adam elden giderse mektep para etmez" cümlesinin çıkarılması, 3-7. sahifede Celal'in söylediği "rakipler varsa onları ezercesine uğraşmalı" sözü ile babanın söylediği "kemik kapanın ağzında kalıyor" sözünün ve yine aynı sayfada Celal'in sarf ettiği "yüzbin liradan ikiyüzbin kazanmak" sözlerinin çıkarılması şart koşulmuştur. *1958 Türkiyesi* (Mustafa Kaplan, 1959/3) adlı senaryoda ise "İmar ve kalkınma faaliyeti hakkında eserde gösterilen rakamların noksan, müphem ve yanlış olduğu ve yurd kalkınma ve imarıyla kabili telif görülmediği" belirtilmiş ve senaryo reddedilmiştir. *Vatan Uğrunda*'nın (Jan Varnay, 1958/225) senaryosunda ise savaş korkusuyla banka önüne toplanıp, kuyruk olan halkın paralarını çekmek için toplanmaları sahnelerinin çıkarılması istenmiştir. Atıf Yılmaz'ın senaryosunu yazdığı *Suçlu* (1958/84) ise "Mevzu itibariyle aile kutsiyetini rencide eden örf ve adetlerimize aykırı olan ve sınıf farkı tebarüz ettiren bir esas üzerine kurulduğu" için *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. ve 6. fıkraları hükmüne uyularak filme çekilmesinin "mahzurlu" olduğuna karar verilmiştir. *Göl Yosması*'nda (Remzi Baykal, 1958/92), balıkçı karakterinin kahveciye söylediği "bundan böyle çaylarımıza Kadir Ağa'nın ki gibi ikişer şeker koymazsan haysiyetimize dokunur" ve karakterlerden birinin söylediği "Sen anamı doyur" sözlerinin çıkarılması istenir. *Beter* (Hüseyin Özmen, 1958/66) adlı senaryoda "fakirin yüzü soğuk olur" sözünün çıkarılması şartı konmuştur. Nejat Saydam'ın yazdığı *Garip*'te (1958/89) ise "Zengin adam rolündeki Şakir'in mütecaviz hareketlerinin esaslı bir şekilde tadil olunduktan sonra" senaryonun yeniden tetkik edilerek ona göre karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. İhsan Koza tarafından yazılan *Zümrüt / Siyah Yıldızlar* (1958/70) adlı senaryoda "bayılmanın açlıktan olduğunun söylenmesi"nin; *Kumarcının Oğlu* adlı senaryoda ise karakterin köye tayin edildiği belirtilirken kullanılan "Anadolu'nun çok geri kalmış köşesi" cümlesinin ve "o doktor olmak istiyor, Anadolu'nun doktorsuz kalmış köylerine gidecek" sözlerinden "doktorsuz kalmış" ibaresinin çıkarılması istenmiştir. Sansür kurulları Türkiye'nin geri kalmış, az gelişmiş ya da yoksul görüntülerle perdeye taşınması konusunda 1950'li yıllar boyunca dikkatli olmuş, bu konudaki her türlü ifadeyi sansüre tabi tutmuşlardır.

Dinlere İlişkin Konular

Sansür kurullarının üzerinde özellikle durduğu bir başka konu ise din konusudur.

Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'nin 7. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmiş olan "Din propagandası yapan" ya da "din konusunu istismar ettiği" belirtilen eserler sansüre uğramıştır. *Kerbela* (İnternal Limited Şirketi, 1958/247) adlı senaryonun ihtiva ettiği konunun "ülkemizde yaşayan sunnilerle şiiler arasında münâferet doğmasına yol açacağından" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkralarına göre reddine karar verilmiştir. Sansür Kurulu genellikle ezan okuma sahnelerinin de çıkarılmasını istemiştir; bu sahnelerin çıkarılmasının istendiği senaryolar arasında *Allah Büyüktür*, *Beter*, *Beykoz Baskını* gibi filmler yer almaktadır. *Beykoz Baskını*'nda (1958/69) aynı zamanda "günah çıkarma" ve Kilise sahnelerinin, *Çiçekler Bakiresi*'nde (1958/83) ise ölünün başucunda yanan mumun; *Göl Yosması*'nda (Remzi Baykal, 1958/92) ise "Hasan Hüseyin düşmanı mısın sen?" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. *Hicran Yarası*'nın (1958/3) senaryosundan Kur'an okuma sahnesinin ve Eyüp Sultan Türbesi'nin ziyaret edilmesi; *Yavrum İçin*'in (Muharrem Gürses, 1958/77) senaryosundan ise "Kuranı Kerim'in öpüldüğü sahnenin yersiz görüldüğünden" çıkarılması kararı verilmiştir. *Leyla'nın Aşkı* (Turgut Özakın, 1959/29) adlı senaryo "Örf ve adetlerimize aykırı ve dini propagandası yaptığından dolayı" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden reddedilmiştir. *Zümrüt / Siyah Yıldızlar* (1958/70) adlı senaryoda ise "Namuslu ve dindar" kelimelerinin çıkarılarak yerine "güvendiğim bir adamdır" sözlerinin eklenmesi kararlaştırılmıştır.

Meslekler

Kurulların dikkatli davrandığı bir diğer konu ise, mesleklere ve mensuplarına ilişkin ifadeler olmuştur. Örneğin *Sığıntı* (Sadi Mete, 1958/217) adlı senaryoda hademenin köydeki öğretmene karşı kullandığı "sen kahpe imişsin" sözlerinin çıkarılmasına karar verilmiştir. *Zafer Abidesi* (Duru Film, 1959/20) adlı senaryonun kararında ise şöyle denmiştir: "Ahmet'in eski nişanlısı Ayşe'nin öğretmenlik sıfatının kaldırılarak lalettayin bir aile kızı halinde Bülent'le münasebetinin ayarlanması ve filme intikal ettirilirken de *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının hükmüne azami derecede riayet edilmesi şartıyla." *Feryad* (Hüseyin Sarıkaya, 1959/16) adlı senaryoda çıraklara ilişkin kullanılan "alt tarafı bir çırak parçası" cümlesinden "çırak parçası" ifadesinin çıkarılması şartıyla izin verilmiş, doktorlara ilişkin birçok olumsuz ifadenin çıkarılması ya da düzeltilmesi istenmiştir. *Hicran Yarası*'nda geçen "Basit bir doktor" sözlerinin çıkarılması istenmiş; *Yaşamak Cehennemi* (Ali Kemal Meram, 1958/169) adlı senaryoda ise doktorla hasta sahibi tarafından "ilaç bulunmamakla keyfiyetin kara borsaya intikal ettiğini" anlatan söz ve sahnelerin çıkarılması istenmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurulları ayrıca senaryonun teknik özelliklerine dair de zaman zaman önerilerde bulunmuş, bu konuda şartlı kabul ya da ret kararları vermiştir. Örneğin karakter isimlerinin birbirine karıştığı, beyannamelerin doldurulmadığı, okunacak şarkı güftelerinin bir listesinin gönderilip tasdik ettirilmesi gibi konular ileri sürülerek esere ilişkin kararlar alınmıştır. Zaman zaman ise senaryonun dramatik yapısına da müdahale edilmiş bu konuda kararlar verilmiştir. *Ebediyen Seninim* (Temel Karamahmut, 1957/183) adlı senaryonun kararında "Eski musaddak senaryodaki final kısmı yenisinden daha iyi ve daha müspet bir hava taşıdığı görüldü-

günden 29.11.1957 gün ve 69 sayılı kararda zikredilen hususun yerine getirilmesine ve ek senaryonun tasdikine dair talebin reddine ittifakla karar verilmiştir" denir. *Ölürsem Yazıktır / Sevda Şarkıları* (Ahmet Hamdi Akata, 1958/106) adlı senaryoda karakterin sevgilisi için mezarlıkta söylediği şarkının "daha müsait manzaralı bir fon içerisinde" söylenmesi gerektiği belirtilmiş, *Vatan Uğrunda*'nın senaryosunda ise saatin bile devamlılık açısından 11 değil 23 olması gerektiği belirtilerek değiştirilmesi önerilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

Sansür kurullarının dikkate aldığı bir başka konu ise yer, kişi ve zamana ait bazı belirgin ifadelerin belirsizleştirilmesi olmuştur. Kurul genellikle geçmişte sorun yaşanan ancak içinde bulunulan dönemde "dost" olarak görülen ülkelerle ilişkileri bozmamak için bu ülke adlarının geçtiği yerlerde daha "belirgin olmayan" isimler kullanılmasını, yine Türkiye içinde belirli bir yer bilgisi varsa bunun da belirsiz bırakılması yönünde kararlar vermiştir. Örneğin *Vatan Hasreti* (Çetin Karamanbey, 1958/7) adlı senaryo için, her ne kadar olayların "muhayyel bir Arap memleketinde geçeceği eser sahibi tarafından başta açıklanmakta" ise de konunun önemli olması nedeniyle senaryonun bir defa da Hariciye Vekâleti'ne tetkik ettirilip, alınacak cevaptan sonra "esaslı bir karara varılmasının" uygun görüldüğüne ittifakla karar verilmiş; 1958/33 (*Vatan Hasreti*, Çetin Karamanbey) tarih ve sayılı daha sonraki kararda senaryoda "geçen 'L' ve 'B' remizlerinin delalet ettiği manadan ve Halep, Şam ve Cebel gibi yer isimler ile 'Ebu Talip' gibi şahıs isimlerinden vakaların Arap ülkelerinde geçtiğini ve bu yerlerde 'L' remzinin ima ettiği memleketin elmas kaçakçılığının merkezi olduğunun anlaşılması karşısında bu hususların ileride tevlid edeceği mahzurları önlemek üzere mevzunun Arap ülkeleri dışında bir yerlerde cereyan ettirilirken" Nizamname'nin 7inci maddesinin 2inci fıkrası hükmünün göz önünde bulundurulması şartıyla" adı geçen senaryonun yeniden yazılıp yukarıda sayılan şekildeki tadil ve tashihattan sonra tekrar tetkike gönderilmesinin ve yapılacak işbu inceleme sonunda esaslı bir karar ittihazının uygun olacağına ittifakla karar" verildiği belirtilmiştir. *Gizli Harp* (Kemalettin Çelme, 1958/115) senaryosunda metinde geçen "Krokovi" ismindeki Rus şehrinin adının "muhayyel bir isimle değiştirilmesi" ve metinde yer alan "Yugoslav Kurye" ifadesindeki "Yugoslav" isminin çıkarılıp yerine genel anlamda "Ecnebi Kurye" tabirinin kullanılması istenmiştir.

Dokuz Dağın Efesi (*Çakıcı Efe*) (Özdemir Birsel, 1958/65) adlı senaryoda filmin baş tarafına konunun 19. yüzyılın sonunda Ege Havzasında yaşamış ve "bilahare hayatı efsaneleşmiş Çakıcıya" ait olduğunu belirten bir ibare konulması ve "tarihi hakikatler tahrif edilmemek ve zabıta kuvvetlerini küçük düşürmemek" şartıyla onay verilmiştir. *Çalışkuşu*'nda (Sadık Şendil, 1958/78) konunun geçtiği "devrin muhit ve kıyafetlerine intibak ittirilerek filme alınmasına dikkat olunması" ve filmin baş tarafına konunun "Türk inkılaplarından evvelki devirde" geçtiğini gösteren bir yazı konması şartı konmuştur. *Silah Arkadaşları* (Tuğrul Özden, 1958/218) adlı senaryoda eserin konusunun "İstiklal Harbi'ne takaddüm eden günlerde ve İstanbul'un işgali yıllarında geçtiğine göre işgal devletlerinin milliyetleri söylenmemesi ve umumi manada olan 'Düşman'tabiri kullanılmak ve filme intikal ettirilirken de *Nizam-*

name'nin 7. maddesinin 3. fıkrası hükmü göz önünde tutulmak" şartıyla kabul edilmiştir. *Çöl Gülü*'nde (Kemalettin Çelme, 1958/143) ise, olayların "Irak'ta geçtiği ve haydutluk suretiyle çalınan malların da Basra'da satıldığı anlaşıldığından bu vaziyetin dost Irak devletinin hissiyatını rencide edeceğinden" dolayı bu yer isimlerinin "zikredilmemesi" şartı konmuştur.

Diğer

Senaryolarda sansür kurullarının gerekçelerine temel oluşturan diğer şeyler arasında ise, hastalık ve sağlıkla ilgili bazı durumlarla, filmlerin isim değişiklikleri yer almaktadır. Örneğin *Allahın Dediği Olur* (Hasan Kazankaya, 1958/42) adlı senaryonun isminin *Cüzzamlı Köy* olarak değiştirilmesi istendiğinde, ek olarak bu isim için bir gerekçe belirtilmediğinden talep reddedilmiştir. *Aşık Garip / Köy Güzeli* adlı senaryoda ise veremli karakterin gösterildiği sahnelerin feci ve kanlı olmaması şartı konmuş; *Murat Çeşmesi* (Celal Erten, 1958/18) senaryosunda ise veremli olarak gösterilecek sahnelerde kan görülmemesi şartı getirilmiştir. Kumar oynanan sahnelerin ise fazla uzatılmaması yönünde kararlar verilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1958

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1958 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde 48 karar içinde 7 ret kararı vardır ve 7. maddenin 1. fıkrasına üç kez, 6. fıkrasına iki kez ve 2, 5, 7 ve 8. fıkralara birer kez gönderme yapılmıştır. *Nizamname*'nin 15. maddesine dayanarak bir film de Merkez Komisyona gönderilmiştir. Bu defterlerde bazen bir kararın yazıldığı sayfaya küçük notlar düşülerek; kısa filmler, reklamlar ve haberler filmleri hakkında da kararlar verilmiştir. Bu kararlardan 1958/387 tarih ve sayılı kararda isim belirtilmeden karar yazılmış; Bir başka sayfada ise yine not düşülerek, "Kemal Baysal'a ait 100 metre uzunluğunda 16mm'lik sessiz sayın Reisicumhurumuz Celal Bayar'ın Almanya'yı ziyaretlerini gösterir film 5.6.958 Perşembe günü Emek sinemasında görüldü. Adı geçen filmin içinde geçen kararnameye uygun olmayan Türk Bayrağını gösterir sahnenin çıkarılması şartı ile filmin yurda ithalinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Mahallenin Kızı'nda (Yunanistan, 1958/553) "Artis(t)lere verilen Türkçe isimlerin değiştirilmesi" istenmiş, dolayısıyla uyarlaması onaylanmamıştır. *Trapez* (*Trapeze*, Carol Reed, 1956) filminde geçen "yeter, yeter beni bitirdin" sözlerin çıkarılması istenmiştir (1958/402). *Vahşet Kralı* (*King of the Wild*, Richard Thorpe, 1931) filmi başta kabul edilmiş ancak sonra not düşülerek, filmden "Arapça yazılar"ın çıkarılacağı belirtilmiştir (1958/318). *Vahşi Belde* (*Robbery Under Arms*, Jack Lee, 1957) filminde de "köpeklerin kovaladığı ihtiyar tilki tuzağa düşmez" sözlerinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığı belirtilmiştir (1958/490).

Reddedilen filmlerden biri baleyle ilgilidir ve eser Çaykovski'nin tanıdık bir eseridir; fakat ismi değiştirilmiştir: *Kuğu Kuşu Gölü*. Bu eser 1. fıkraya dayanılarak (1958/265); SSCB'den Mikhail Kalatozov'un ünlü filmi *Leylekler Geçerken* (*Letyat Zhuravli*, 1957, SSCB) 1. ve 6. fıkraya dayanarak (1958/515); *Tokyo Gülü* (*Joe Butterfly*, Jesse Hibbs, 1957) 7. fıkraya dayanarak (1958/372); *İstiklal Uğurunda* (*Crisis*, Richard Brooks, 1950) 8. fıkraya dayanarak (1958/478) reddedilmiştir.

Beni Asla Bırakma (*Never Let Me Go*, Delmer Daves, 1953) için şu karar yazılmıştır: "İkinci defa kontrol edilmiş ve 28.5.958 Tarih ve 958/365 sayılı Karar ile çıkarılması istenen parçaların filmden tamamen çıkarıldığı görülmüştür. Ayrıca filmin baş tarafındaki top atışlarını ve havaya havai fişeklerin atıldığı sahnelerin de çıkarılması şartı ile filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi." Bir de not düşülerek "Mezkûr filmin 1953 senesinde görülerek reddedildiği sonradan anlaşıldığından tekrar *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1 ve 2. fıkrası gereğince reddine karar verildiği belirtilmiştir (1958/461).

Çeşitli filmler hakkında da tek bir karar yazılmıştır *Chansons populaire de noces / İlk Dans*; *Court Histoire / Kısa Hikaye*; *Le Boulon de Marinika*, *La Balarine* (1958/406) adlı filmler için verilen kararda *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair* Nizamname'nin 7. maddesinin 5. fıkrası gereğince *Le Boulon de Marinika* ve *La Balarine* isimli filmler hariç *Chansons populaire de noces / İlk Dans* ile *Court Histoire / Kısa Hikaye* isimli filmlerin reddine karar verildiği belirtilmiş; ancak […] Em. Baş Müfettişliğinin 19.6.58 gün ve 58/136016 sayılı yazısı ile yalnız "*Kısa Hikaye* isimli film servise öğretici film olmak üzere sahibinin şahsi muvafakati ile filmin Emniyete teslimi"nin uygun görüldüğü ifade edilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Hint filmi olan *Jannat* (958/456) 6. fıkraya dayanarak reddedilmiştir. Belirtilen filmin "dini inançlarımıza, milli terbiye ve ahlakımıza mugayir sahneler bulunduğundan *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası uyarınca filmin reddine karar verilmiştir". *Rüya Gibi Geçti* (*The River*) filmindeki "Konuşmalarda (Kleopatra'nın da çocuğu var mı idi. O... düzinelerle çocuğu vardı her genç kız bir erkekten çocuk yapmaktan zevk alır) sözlerinin çıkarılması" şartıyla (1958/487); *Şehvet ve Mahmuz* (*Flesh and the Spur*, Edward Cahn, 1956) filminde "İhtiyar Dr. söylüyor, babam anneme itimat etmiş ben doğmuşum sözlerinin çıkarılması" şartıyla (1958/549); *Yosmanın Tuzağı* (*Et par ici la Sortie*, Willy Rozier, 1957) adlı "filmin ortalarında barda kadının erkeğin üstüne çıkıp öpüşme sahnesinin çıkarılması" (1958/467) şartıyla filmlerin yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. *Flamenco İlahi Danslar* (1958/491) filminde ise, "Filmin ortalarında iki polis muhafazasında bulunan mahkûmun elleri çözülerek dans eden kızı seyrederlerken mahkûm dans eden kıza el ele öpüş işareti verdiği", "Cebellütarık sahillerine kaçakçılar tarafından kaçak eşya çıkarılırken vazifeli zabıtanın beri taraftaki dans oyununu seyretmeye daldıkları sahnelerin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde ve ithalinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Nizamname'nin 15. maddesine dayanarak Merkez Komisyonca tetkik edilmesi istenen film *Doğum Hakkı*'dır (*El Derecho de Nacer,* Gomez Urquiza, 1952). Bu Meksika filmi için birkaç gerekçe yazılmıştır, bu gerekçelerde müstehcen olduğu, sınıfsal ilişkiler ve dinsel konularda da sorunlu olduğu düşünüldüğü için sorumluluk diğer komisyona bırakılmıştır. Film için alınan kararda "Evli bir erkeğin bakire bir kızı iğfal etmesi ve çocuğun kızın ailesi tarafından kabul edilmesi cihetini desteklediği, fakir aile ile zengin aile farkının tebarüz edildiği, doğan gayri meşru çocuğun efkarı umumiyeye kötü şekilde aksettirilmesi ve bu hususa yardım eder bir mahiyette dini alet ederek desteklemesi şekli mevcut bu-

lunduğundan" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 15. maddesi gereğince adı geçen filmin bir kere de Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkikine karar verildiği belirtilir (1958/536). *Asi Ruhlar* (*Teenage Rebel*) (1958/445) filmi komisyon üyeleri tarafından "mahzurlu olmadığına ekseriyetle" karar verilmiş olsa da kurula katılan Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi (1. Ordudan imzasıyla) filme muhalif olduğundan şerh düşmüştür. Bu şerhte "Artistlerin çok küçük seçilmesi ve kızın annesi ile üvey babasının, yanlarında kalması için komşunun oğluna para vererek kızları ile kur yapmasının temini bakımından bu filmi ahlaken düşük görüyorum ve gençliğe kötü misal olacağı kanaatindeyim" demiştir.

Uyuşturucu Madde

Haracıma Dokunma (*Touchez pas au Grisbi*, Jacques Becker, 1954) adlı filmde "filmin baş tarafında şoförün yanındaki kızın eroin çekme sahnesinin çıkarılması şartı ile yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilir (1958/537).

Argo

Nehir Kızı (*La Donna del Flume*, Mario Soldati, 1954) adındaki "filmin baş tarafında suratına çarparsam görürsün (eşek sen de) sözünün çıkarılması şartı ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1958/547).

Meslekler

Bir Yabancı Gibi (*Not as a stranger*) filminde "Kasabada idealistler maddi şeylere kıymet vermezler", "Lokantada da doktorlar hiçbir şeyden anlamazlar, bir şey bilmezler yalnız keselerini doldurmaya bakarlar birbirlerine gönderirler parayı paylaşmak için konsültasyon yaparlar" tarzındaki sözlerin filmden çıkarıldıktan sonra halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1958/419). *Piknik* (*Picnic*, Joshua Logan, 1955) filminde "Öğretmenler bu kitabın okunmasına müsaade ediyor" sözünün çıkarılması istenmiştir (1958/546).

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Kahraman Gönüllüler (*The Cockleshell Heroes*, José Ferrer, 1955) adlı filmde "Kıymetli insanlar gönüllü olmaz", "Ben muvazzaf yedek subaylarla gönüllüleri sevmem" ve Yüzbaşının Çavuşa söylediği "Binbaşı telefon rehberi ile *Nizamname*yi ayırt edemeyecek kadar cahil) sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1958/524). *Suzan Burada Uyuyor* (*Susan Slept Here*) filminde ise, "Polisler sana yemek vermediler mi? Evet getirdiler ikisini de kendileri yedi", "17 yaşında bir kızı 35'lik bir karta ahlak zabıtası arabuluculuk yaptı", "Evet kızın dünürlüğünü siz yaptınız", "Hakim 17 yaşındaki kızla 35'lik bir erkeğin evlenmesine müsaade ederse bir sene sonraki seçimlerde reisicumhur olur) sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1958/432).

İdeoloji ve Siyaset

Ay Mavidir (*The Moon is Blue*, Otto Preminger, 1953) (1958/385); filminin "içindeki konuşmalarda (çok siyasisiniz hemen durma bir siyasi parti aç) sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde mahzur olmadığına; *Demir Kapı* (*Big House USA*, Howard Koch, 1955) (1958/462);

adlı filmde "'F.B.A'nın rezaletine bak Meclis maaşlarını tespitte halk rahata kavuşacaktır' sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına"; *Beni Asla Bırakma* (*Never Let Me Go*, Delmer Daves, 1953) (1958/365) adlı filmde "Stalin, Rus ordusunun resmi geçidinin, Rus subaylarının ziyafetinin ve motordaki konuşma sahnelerinin çıkarılması ve filmin 2. defa görülmesi" şartıyla yurda sokulması ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Günahkar Gençlik (*Gioventu Alla Sbarra*, Ferruccio Cerio, 1953) (1958/316) filminde "Hakimin baş müdireye hitaben söylediği harp gençleri baştan çıkartıyor" sözlerinin çıkartılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiş; Rouben Mamoulian müzikali olan 1957 tarihli *İpek Çoraplar* (*Silk Stockings*) (1958/339) filminde "Moskova'da Rus askerlerini, Lenin'in resmini ve orak çekiç gözüken sahnelerin, ayrıca filmin muhtelif yerlerinde Lenin'in portresini gösteren sahnelerin tamamen filmden çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Bu karara Genelkurmay Başkanlığından gelen üye (1. Ordudan ibaresiyle) şerh düşerek, "Halk ve ideolojisi zayıf olanlar üzerinde komünizm propagandası yapacağından filmin heyeti umumiyesinin Türkiye'de oynatılmasını mahzurlu görüyorum" diyerek muhalif olduğunu ifade etmiştir. *Kızım Uçuruma Gidiyor* (*My Teenage Daughter*, Herbert Wilcox,1956) filminde ise, "konuşmalarda, (harp ve atom silahları gençlerin ahlakını bozmuştur) sözlerinin çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Dünya Haberleri'nde geçen çeşitli konuşma ve sahnelerin çıkarılması talep edilmiştir. "Mısır'daki (Nasır'ın resmini gösterir levhalarla) yapılan miting sahnesinin çıkarılması" (1958/225); "Tito'nun seçiminin ve Varşova toplantısını gösterir sahnelerin çıkarılması" (1958/251); "Brüksel'deki beynelmilel sergideki Rus [...] ve Cezayir'deki nümayişleri gösteren sahnelerin çıkarılması" (1958/393); "Lübnan'daki asilerin hükümet kuvvetlerine karşı gelen sahnelerin çıkarılması" (1958/435); "Adı geçen filmde kiliseye dikilen mum sırasında (Allaha şükür mum kırılmadan yerine kondu) sözlerinin çıkarılması" (1958/450); "Kıbrıs'taki hadiseleri gösterir sahnenin çıkarılması" (1958/488); "Moskova toplantısını gösterir sahnenin çıkarılması" (1958/267); "İsrail'de yapılan merasimde orak ve çekiç gözüken sahnenin" ve "Yogoslavya'daki komünist partisinin toplantısını gösteren sahnenin" (1958/321) kesilmesi şartıyla filmin ithaline ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Bir Katil Aranıyor (*Soho Incident*, Vernon Sewell, 1956) filminde "konuşmalarda (Orduda üç öğün ekmek yiyoruz bu da hayat mücadelesi içindir) sözlerinin çıkarılması" suretiyle (1958/520); *Kırık Hayat* (*The Eddy Duchin Story*, George Sidney, 1956) filminde "(Babam terzidir köpek gibi çalışarak beni yetiştirdi) sözlerinin çıkarılması" şartıyla (1958/525); *Piknik* (*Picnic*, Joshua Logan, 1955) filminde "Bugün işçi bayramıdır" cümlesinin çıkarılması şartıyla (1958/546) halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Zorla Gazeteci (*Lo Svitato*, Carlo Lizzani, 1956, 1958/355) adlı filmin "sondan bir kısmı eksik olan filmin tamamlatıldıktan ve bu kısım heyet tarafından ayrıca görüldükten sonra halka gösterilmesine" karar verildiği belirtilerek bir de not düşülmüştür. "Filmin, 30.5.1958 tarihinde orijinaliyle karşılaştırılışında, eksik olmadığı tespit edildi". *Tayfun* (*Typhon sur Nagasaki*, Yves Ciampi, 1957) filminde "Türkçe yazılarla konuşmaların birbirini tutmayan kısımlarının düzeltilmesi şartı ile filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir (1958/388).

Çeviri

Toto Kalpazan Dolandırıcı (*La Banda Degli Onesti*, Camillo Mastrocinque, 1956) (1958/394) ve *Toto Milyoner* (*Il Coraggio*) (1958/ 395) filmleri için verilen kararda "Adı geçen filmin tercümesi tamamen yapılamadığından Türkçe dublajı yapıldıktan sonra esaslı bir karara varılmak ve film tekrar görülmek şartıyla yurda ithalinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir. *Et ve Balık Kurumu* (1958/466) başlığı ile gelen bir filmin (reklam) yanlış sınıflandırılmasından dolayı, inceleme yapılamamıştır. Kararda "Adı geçen filmin Et Balık Kurumuna ait bir film olmadığı anlaşıldığından ve İspanyolca (İtalyanca) lisan havi bulunduğundan tercüman tedarikinden sonra müsaade verilmek üzere filmin tekrar görülmesine" karar verildiği belirtilmiş; Hint filmi *Pattan*'ın kararında (1958/346) "görülmek üzere getirilmiş ise de tercüman olmadığından" film kontrol edilememiş ve "başka bir güne bırakılmış olduğuna" karar verilmiştir. Aynı filmlerle ilgili başka bir kararda ise (1958/375) "Türkçe dublajı yapılarak tekrar görülmesi şartı ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" hükmedilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Bölgesel Yasak

Gaziret Elahlam (*Gaziret el ahlam*, Abdelalim Khattab, 1951) (1958/539) adlı filmin bazı illerde gösterimi yasaklanmıştır. Kararda "Adı geçen filmin Türkçe dublajı yapılmak şartı ile yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir; ancak daktilo ile yazılıp sonra kesilmiş ve sayfaya tutturulmuş notta şöyle yazmaktadır: "Dikkat: Arapça filmin orijinali yurdumuzun hiçbir yerinde oynatılmaz. Yalnız dublajı Dahiliye Vekâleti'nin 9/9/957 tarih ve Em. U. Müd.Ş.9. (91129-15-I-2) 76471 sayılı emirleri ile Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin vilayetlerinde gösterilmemek şartı ile diğer yerlerde halka irae edilir. Filmciye verilen izin vesikasında bu hususlar zikredilir".

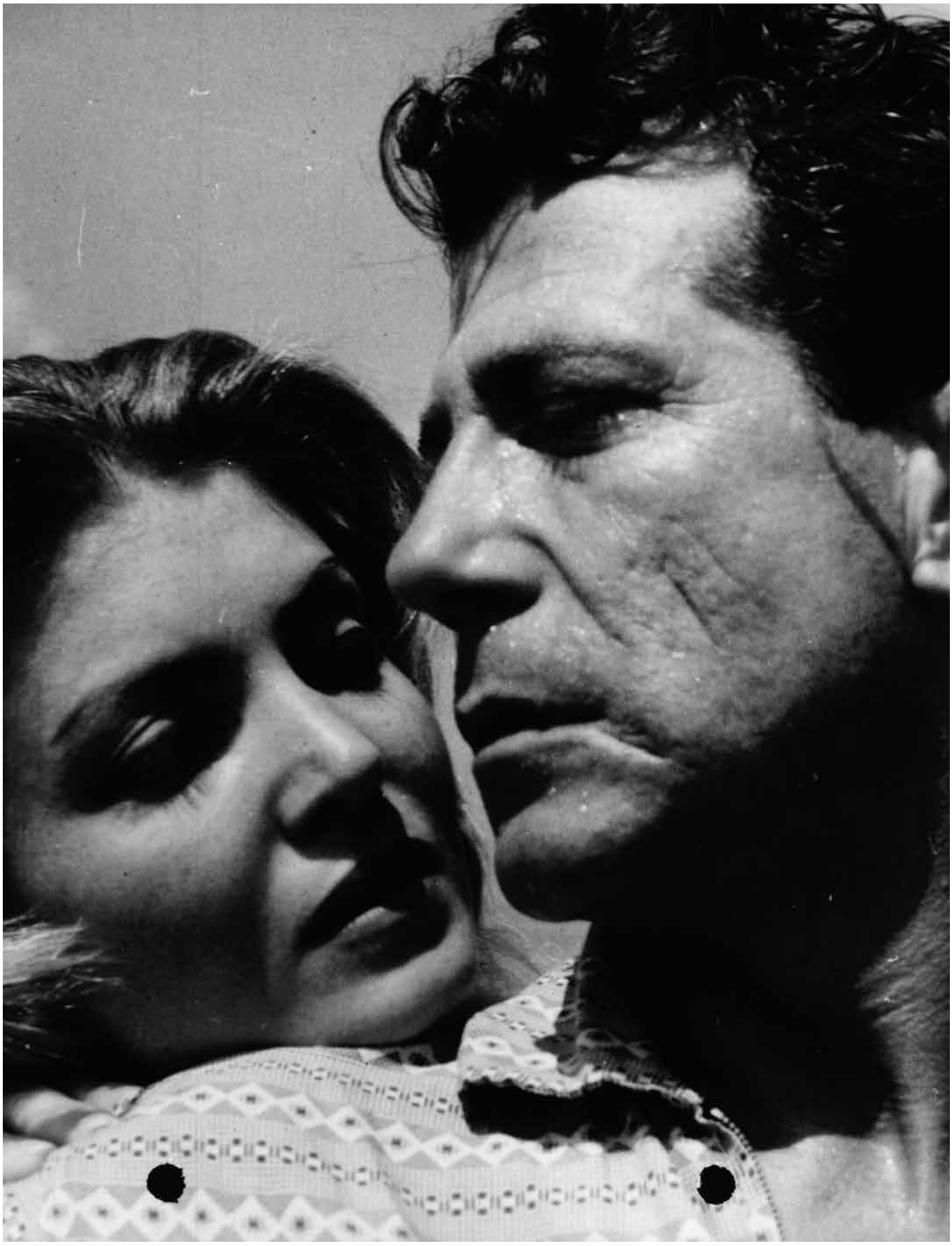

(*Poyraz Osman*, Yön.: Sırrı Gültekin, 1959)

KARAR DEFTERİ
1958-1959

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1958-1959 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde yerli ve yabancı reklam filmleriyle haber filmleri (jurnal/aktüalite) ve yabancı filmler bulunmaktadır; ancak şartlı kabul edilen filmler arasında bir de yerli film bulunmaktadır. Bu defterde alınmış 33 karardan 7'si ret kararıdır; *Kadınlar Kulübü* (1958/760) ve *Zorlu Pilot* (1959/3) filmleri ise kabul almıştır. 33 kararın dışında bir karar için de oy çokluğuyla kabul kararı verilmiş ve üyeler tarafından şerh yazılmıştır (*Gümüş Kupa*, 1959/73). Bu üç kabul kararından *Gümüş Kupa* filmi oy çokluğu ile geçmiş ve iki üye yazdıkları şerhte "Hıristiyanlık dini propagandası" yaptığı için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası gereği reddini istemiştir. Kabul edilen *Zorlu Pilot* filminde "görülen orak çekiç kesilerek alınmış, halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir. *Kadınlar Kulübü*'nde ise "Birinci kararda kesilmesi icap eden sahnelerin çıkarıldığı tespit edildiğinden filmin bu hali ile yurda ithali ile ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir". Bu kararlar içerisinde bir film için de çevirmen eksikliği nedeniyle tekrar görülmek üzere karar verilmiştir. *Siyah Melek* (*And Angel in Black*) (1959/106) olarak kaydedilen filmi için yazılan kararda "Hollanda lisanında olduğu tespit edilmiş, tercüman olmadığından filmin tercüman tedarikinden sonra görülmesine" karar verildi diye not düşülmüştür. Kurul üyeleri zaman zaman da daha önce incelenmiş filmler için yeni bir karar almaya gerek görmeden onaylanmış filmler arasında yer aldığını belirterek not düşmektedir (*Casuslar*, 1959/81). *Aşk Mektupları* (1958/595) filmi için verilen kararda ise "Türkçe dublajı yapılması ve Dahiliye Vekâleti'nin emirlerine uyması" şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Reddedilen filmlerin gerekçeleri arasında 7. maddenin 1. fıkrasına bir kez, 3. fıkrasına bir kez, 4. fıkrasına iki kez, 5. fıkrasına iki kez, 6. fıkrasına bir kez ve 8. fıkrasına iki kez gönderme yapılmıştır. Bunların dışında ayrıca *Nizamname*'nin 8. maddesine dayanılarak da bir film reddedilmiştir. *Nizamname*'nin madde ve fıkralarına referans

verilerek reddedilen filmler arasında şunlar vardır: Edmond Gréville'in 1958 tarihli *Quand Sonnera midi* filmi (1959/61) 1, 3 ve 8. fıkralara; Çek yönetmen Vaclav Krska'nın 1957 tarihli iki filmi, *Aşkın Masalı* (*Legenda o lasce*, 1958/668) ve *Labakan* (1958/667) ise 5. fıkraya dayanılarak reddedilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Şehevi Dans, Çıplaklık, İç Çamaşırları, Öpüşme

Aşktan da Kuvvetli filminde "Barda dansözün arkası üstü yatıp şehevi bir halde yaptığı dans sahnesinin son kısmının filmden çıkarılması" (1958/617) istenmiş; Ralph Habib tarafından yönetilen 1956 tarihli *Kadınlar Kulübü* (*Club de Femmes*, 1958/759) adlı filmde "kızların hep beraber eve girip yatarken birinin çıplak soyunduğunu, bir kızın da banyoda çıplak olarak yıkandığını ve bir kızın da evin damında güneş banyosu yaparken sırt üstü yattığı sırada çıplak göğsünü gösterir sahnelerin çıkarıldıktan sonra filmin 2. defa görülmesine" karar verilmiş; bir sonraki yıl yapılan değerlendirmede "filmde evin damında kızın erkeğe söylediği (şimdi kızlar erkeklere sulanıyor) sözünün çıkarılması" koşulu ile halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığı belirtilmiştir (1959/107). Ayrıca söz konusu film aynı yıl 760 sayılı kararla onaylanmıştır. *Kahraman Kaptan* (*Sea Fury*, Cy Endfield, 1958) filminde "gemi içinde kadının kilot çıkarıp giyme sahnesinin çıkarılması şartı ile yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir" (1958/702).

Mehtap Kuyumcuları [*Les bijoutiers du clair de lune*, Roger Vadim, 1958] (1959/80) filminde "Kızın [Çingene] kulübesinde banyo yaptıktan ve üstüne siyah bir örtü aldıktan sonra yandan arka kısmının göründüğü sahnenin", "yatağının üstüne oturduktan sonra kilotuna kadar baldırının göründüğü sahnenin", "kızın beyaz bir jüpon kilotla göründüğü kısmın", "filmin sonuna doğru kızın öpüşürken memelerinin göründüğü kısmın" tamamen çıkarıldıktan sonra yurda ithali edilip halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Mehtapsız Geceler* (*Nor The Moon by Night*) adlı filmde filmin "sonunda yağmurun altındaki öpüşme sahnesinin kısaltılması" (1958/636) şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına. *Parisli Kız* (*Une Parisienne*, Michel Boisrond, 1957) (1959/91) filminde "Kızın tuvaletini çıkarırken ve yatakta iken sırt ve arka kısmının göründüğü sahnelerin", "Kızın üstündeki havlu kocası tarafından kovalanırken çekildiği vakit görünen çıplak kısmının", "Yatakta şehevi şekilde öpüşme sahnesinin", "Banyoya girerken arkadan tamamen çıplak olarak göründüğü sahnenin", "Kraliçe nutuk verirken çocuklar için söylediği (çocuklar dünya çocuklarıdır) sözünün" çıkarılması şartıyla filmin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Romalı Dilber* (1958/589) filminde "Gazinoda kıza içki içirtildikten sonra dans ederek yatak odasına götürüldükten sonraki sahnenin çıkarılması" şartı ile yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Şiddet

Hindistan yapımı *Kerem ile Aslı* için (1958/710) "Adı geçen filmin ortalarında, (Bizim akıllı insanlara ihtiyacımız yok, yarın işleri bitti mi öldürülmeli) sözlerinin çıkarılması şartı ile yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir". *Cezayir Batakhaneleri* (*Pépé le Moko*, Julien Duvivier, 1937) (1958/606)

adlı filmin sonunda görülen "intihar sahnesinin çıkarılması" şartıyla yurda ithali ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi.

İdeoloji ve Siyaset

Kanlı İsyan (*The Bamboo Prison*, Lewis Seiler, 1954) (1958/692) filmiyle ilgili önce filmde "sözlerle yazılar arasında mukavemet olduğundan filme ait Türkçe diyaloğun tetkik edildikten sonra filmin tekrar görülmesine" karar verilmiş, ardından yapılan değerlendirmede (1958/697) "Bu orduda çalışmayacağım", "Zengin iş adamlarının tahakkümü altındadır", "İki yerde yoldaşlar diye iki yazı", "Rejimimiz insani bir rejimdir", "Marşal Planı Avrupayı esir etmektir", "Demokrasinizin temelleri çürüktür" sözlerinin çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Ölüm Koşusu* [*Die Todesarenaf*, Kurt Meisel, 1953] (1958/725) adlı "filmde (Bu Allahın belası Avrupa) sözünün çıkarılması şartı" getirilmiş; *Romalı Dilber* [*La Romana*, Luigi Zampa, 1954] (1958/589) filminde de "Sinemada gösterilmekte olan faşist askerlerin resmi geçidi ve bu arada [beyanname] atma sahnelerinin" çıkarılması istenmiştir.

Bazı filmler için ise sadece ilgili ülke yurttaşlarına gösterilmesi kararı verilmiştir: Örneğin Çek filmi *Gümüşlü Rüzgar* (1959/41) için "Adı geçen filmin İstanbul vilayetinde bir defaya mahsus olmak üzere istedikleri bir sinemada kendi kolonilerine ve davet edecekleri protokole dahil gerek yabancı kor diplomatik gerekse Türk resmi şahsiyetlerine [gösterilmesinde] bir mahzur olmadığına" karar verilmiş; *İsrailden Haberler* (1959/ 45) adlı filme ait kararda ise "yalnız kendi kolonisine gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" hükmedilmiştir. Jurnal ve aktüalite olarak geçen *Dünya Haberleri* içinde yer alan; "İtalya'da komünistlerin eski kongrelerini gösteren sahnenin çıkarılması" (1958/727); "Kuruşçev'in Berlin'e dair konuşmasına ait sahnenin çıkarılması" (1958/746) ve "Amiral Nelson bu gemide şehit düştü kelimesinin" (1958/637) çıkarılması istenmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Nizamname'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak reddedilen filmlerden biri *Hakikat Güneşi* (*Noor-e-İslam*, 1958/713) filmidir. "Adı geçen film, dini bakımdan inkılaplarımıza aykırı bir zihniyet taşıdığından *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası uyarınca" reddedilmiştir. Burada değerlendirilecek bir başka film ise Hindistan yapımı *Alif ile Leyla*'dır (1959/11). "Adı geçen filmin ortalarında kızın cibinlikli karyolada yattığı esnada etrafına adamlar toplanıp Arapça dua ettikleri sahnenin çıkarılması" şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Milli Duygular

Nizamname'nin 7. maddesinin hem 4. fıkrası hem de 6. fıkrası gerekçe gösterilerek *Attila* (Pietro Francisci, 1954) (1959/110) adlı film reddedilmiştir. "Adı geçen film, Atilla ordusunun kılık, kıyafet, teçhizat ve harp tekniği bakımından sefil bir vaziyette gösterildiğinden ve milli duygularımızı rencide eden mahiyette olduğundan *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4-6. fıkrası uyarınca red edilmiştir".

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk Filmi (1959/75) 45 dakika süren, CBS televizyonu tarafından yapılmış 16mm'lik, Türkiye'ye Denizcilik Bankası ta-

rafından getirtilmiş bir Amerikan televizyon filmidir. Filme ait kararda "Atatürk inkılaplarını gösterir öğretici mahiyet taşıdığından 3122 sayılı kanun şümulüne giren filmlerden olduğu" belirtilmiş; "Filmin sonundaki reklamın çıkarılarak ayrı gösterilmesi", "Filmin Türkçe dublajı yapılması ve tekrar görülmesi" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Ayrıca "filmin sonunda 20 metre uzunluğunda sigorta reklamının reklam yapar mahiyette İngilizce sözlü bir parça filmde görüldü: bu parça filmin de yurda ithaliyle halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi"ği belirtilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Padişahlarla İlgili Konular

Şimal Yıldızı ve Meçhul Kahramanlar (Agah Hün, 1958) (1959/2) filminde "Kahrolsun Padişah sözünün çıkarılması (bunun yerine kahrolsun Vahdettin padişah) sözünün ilavesi" ile yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Ölü Şehir (1958/662) filminin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 8. maddesi uyarınca, gözleri yoracak derecede karanlık, teşhiri, takibi pek güçlükle kabul olduğu ve sansür durumu bakımının mevzuata uygun görülmemesinden" reddine karar verilmiştir; ancak kararda *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası yazılmış olmasına karşın gerekçe 8. maddeye işaret etmektedir. *Kırmızı Şövalye* (*A Tale of Two Cities*, Ralph Thomas, 1958) filmi ise "karanlık olmasından" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre halka gösterilmesinin sakıncalı olduğuna karar verilmiştir (1959/57).

KARAR DEFTERİ
1959

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1959 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Bu defterde Sidney Lumet'nin 1957 tarihli filmi *12 Öfkeli Adam* (*12 Angry Man*) ve Richard Brooks'un 1958 tarihli *The Brothers Karamazov* filmleri de denetlemeden sorunsuz geçmiştir. Bu defterde yer alan 65 kararın 15'i ret kararıdır. Defterde 12 filme doğrudan *Nizamname*'nin yedinci maddesine dayanarak ret kararı verilmiş; bu bağlamda 2. fıkraya bir kez 3. fıkraya iki kez 4. fıkraya iki kez 5. fıkraya dört kez ve 6. fıkraya dört kez atıf yapılmıştır. *Nizamname*'ye gönderme yapıldığında sadece bir filmde iki fıkraya birden dayanarak gerekçe yazılmıştır: *Nizamname*'nin 7. maddesinin hem 2. hem de 6. fıkrasına dayanarak reddedilen Japon filmi kayıtlara *Filles a Soldat* (*Onna no Bohatei*, Kiyoshi Komori, 1958) adıyla geçmiş (1959/285), aynı film karar defterinde 959/272 sayılı kararla da reddedilmiştir. Altıncı fıkraya dayanarak reddedilen diğer üç filmin en ünlüsü Louis Malle'in 1958'de yönettiği Jeanne Moreau'nun oynadığı *Les Amants*'dır (1959/336). Diğer filmler ise 1957 tarihli *Gençlik Baharı / Modemoiselle Strip-Tease* (Pierre Foucaud, 1959/164) ve 1959 tarihli *Şahidin Gözleri / Tiger Bay* (Lee Thompson, 1959/156) adlı filmlerdir. Necip Mahfuz'un *Cemile* adlı eserinden Yusuf Şahin tarafından çekilen *Cemile Bu Hreda* (*Djamilah,* 1958) adlı film 1959 yılında denetimden geçmemiş ve 3. fıkraya dayanılarak reddedilmiştir. Ancak bu kararda İçişleri Vek. üyesi şerh düşerek, filmin "Oynamasında mahzur yoktur bilakis hürriyet ve istiklal aşkı olan Türkiye'de oynatılmasında hiçbir mahzur mütalaa edilememektedir" (1959/394) demiştir. Bu fıkraya dayanarak reddedilen bir diğer film deftere Fransa yapımı ve avantür olarak kaydedilen *Fortune Carrée* (Bernard Borderie, 1955) adlı macera filmidir (1959/147). Beşinci fıkraya dayanan filmlerin hepsi SSCB'den gelmiştir (*Aya Giden Afacan,* 1959/343; *Sihirbaz Kedi,* 1959/ 306); ancak *Dul Kadın* (1959/307) ve *Fatma* (1959/ 305) adlı filmlerin Gürcistan'dan geldiği yazılmıştır. *Nizamname*'ye atıf yapılmadan çeşitli başlıklar altında aşağıda örneklerinin belirtileceği bazı kararlarda reddedilen filmlerden biri *Gayri Ahlaki Müstehcen Film* adıyla kayıtlıdır, biri *Filles a Soldat* ismiyle, bir diğeri de bir çocuk filmidir.

Silahlara Veda (*A Farewell to Arms,* Charles Vidor & John Huston, 1957) (1959/204) adlı "filmde doğum sahnesi ile ameliyat ve ölüm sahnelerinin halkın heyecanını azaltacak tarzda kısaltılması" şartıyla filmin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. *Kesik Başın Esrarı* (*The thing that couldn't die,* Will Cowan, 1958) (1959/410) adlı film için alınan kararda, filmin daha önce 2.6.1959 tarihinde görülerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedildiği ve "bu defa da dublaj filmin mevzu itibariyle bilhassa çocuk psikolojisi üzerinde fena tepkiler yapacağı mütalaa edildiğinden" filmin, orijinalini kontrol ederek "halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar veren Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkik edilmesinin muvafık görüldüğüne karar verilmiştir.

İlginç kararlardan biri de "kültür filmleri" olarak geçen yabancı dildeki karşılıkları da yazılan İstanbul Üniversitesi yapımı filmlerdir. Karar Defterine, *Düğün Kitabı*, *Anadolu Yollarında*, *Karanlıkta Renkler* ve *Antakya Mozaikleri* adıyla kaydedilmiş olan filmleri imal eden kısmına, İstanbul Üniversitesi, Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Sabahattin Eyüboğlu'nun isimleri yazılıdır. Bu konudaki iki karardan biri şöyledir: "Adı geçen dört adet filmin 3122 sayılı kanun şümulüne dahil öğretici filmlerden olduğuna, ayrıca bu filmlerden *Düğün Kitabı*, *Karanlıkta Renkler*, *Antakya Mozaikleri* isimli filmlerin yurt haricine çıkmasında bir mahzur bulunmadığına, *Anadolu Yollarında* isimli filmin ise yurt haricine çıkmasının mahzurlu olup olmadığına Ankara Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından karar verilmesinin uygun görüldüğüne karar verildi" (1959/144). Daha sonraki karar *Anadolu Yollarında* (1959/155) ile ilgilidir ve kararda şunlar istenmiştir: "Film bu defa Sayın Vali Etem Yetkiner'in şifahi emirleri üzerine tekrar 16.6.1959 Salı günü Kuledibi'nde Emniyet Sarayı'nda görüldü. Adı geçen filmden; 1) Konya'da yol üzerinde görülen üç çarşaflı köylü kadını gösterir sahnenin, 2) Konya'da çarşıyı gösterirken bir ara kahvede görülen tavla oynama sahnesiyle, karpuz sergisi sahnesini, 3) Yörük kadınların çamaşır yıkama sahnelerinin, 4) Köyde yapılan düğünde yakın plandan pejmürde kılıklı durumda bulunanları gösterir sahnelerin filmden çıkarılması şartıyla, ilmi mahiyet taşıyan mezkûr filmin bu haliyle yurt haricine çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Müstehcen, Öpüşme, Sevişme

Bu başlıkta en sert bulunan ve muhtemelen "pornografik" olan ve kayıtlara bu bağlamda herhangi bir ifade yazılmayan ve *Gayri Ahlaki Müstehcen Film* adı ile kaydedilen film reddedilmiştir. Film için defterdeki eserin cinsi kısmına "gayri ahlaki" yazılmış ve sessiz olduğu belirtilmiştir. Kararda "Müstehcen film oynattıklarından dolayı haklarında kanuni işlem yapılmakla beraber müsadere edilen üç bobin halindeki 16mm.'lik filmlerin mahiyetlerinin tespiti için Şube 2. Müdürlüğünün 2.6.1959 tarih ve 3732 sayılı yazılarıyla gönderilen filmler 4.6.1959 Perşembe günü Emniyet Sarayı sinema salonunda tetkik edildiğinde: Mezkûr filmlerin tamamen cinsi münasebet halini gösteren gayri ahlaki müstehcen filmler olduğu görülmüştür" denilmektedir (1959/143). Reddedilen filmlerden biri de Japonya yapımı *Filles a Soldat* (*Onna no Bohatei*, Kiyoshi Komori, 1958) adıyla kaydedilmiş filmdir. Adı geçen filmden; "Amerikan kuvvetlerinin Japonya'yı işgalinden sonra askerlerin

geyşaların evine girişlerini ve evde geçen bazı çirkin hareketlerini gösterir sahnelerle", "Bir geyşa kızın zindanda yarı çıplak vaziyette kırbaçlanmasını gösterir sahnenin çıkarılması" istenmiş ve "filmin 2. defa görülmesi şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir Ayrıca "Film sahibinin mezkûr parçaların filmden çıkarılmasına rıza göstermediğinden ve esasen filmin reddini istediğinden adı geçen filmin reddine" karar verildiği belirtilmiştir (1959/272).

Çok sayıda kararda çıplaklık, öpüşme, sevişme sahneleri ya da kadın bedenini tarif eden sahnelerin çıkarılması istenmiştir. *La Liberté Surveillée* (Henri Aisner&Vladimir Vlcek, 1958) adlı filmde "kızlardan birini yalnız başına ve ayrıca kızları toplu olarak çıplak vaziyette suya atladıkları sahnelerin çıkarılması" (1959/ 279); (*Kalpler Fatihi*) *Kızım ve Ben* (*The Lady Takes a Flyer*, Jack Arnold, 1958) filminde "karı kocanın otelde yatakta öpüşmelerini gösterir sahnenin çıkarılması" (1959/ 166); *Aşka Susayanlar*'da (*Une Manche et la belle*, Henry Verneuil, 1957) (1959/345) "Kızın denizden dubaya çıkarken çıplak görünen kısmın çıkarılması"; *Hainin Sonu* (*La Bête à l'affût*, Pierre Chenal, 1959) filminde "kadının banyo yaparken çıplak göğsünün göründüğü sahnenin çıkarılması" şartıyla (1959/ 280) yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde sakınca görülmemiştir. *Lukres Borjia* (*Le Notti di Lucrezia Borgia*, Sergio Grieco, 1959) (1959/ 246) adlı filmde ise, filmin geçen "Salondaki içkili alem sahnesi", "Yatakta geçen sevişme sahnesi", "Kadının banyodan çıktıktan sonra duvara akseden çıplak gölgesi", "Mağaradaki sevişme sahnesi", "Kadının merdiven başında havluya sarılı vaziyetteki sahnelerinin filmden çıkarıldıktan sonra ikinci defa görülmesi şartıyla" filmin yurda ithaliyle halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. Aynı sayfada aynı karar numarası ile kontrol edilmiş bir de reklam filmi bulunmaktadır, bu film için de benzer biçimde, "Türkçe sözlü reklam filminden çıplak kadın sahnesinin söz ile beraber çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Mehtap Kuyumcuları (*Les Bijoutiers du Clair de Lune*, Roger Vadim, 1958) "Adı geçen filmin içinde geçen ve orijinali tetkik edilirken eksik karar verildiği anlaşılan mağaranın önündeki kumlukta erkeğin kızın göğsünün üstünden başını kaldırdıktan sonra kızın memesinden birinin göründüğü sahnenin çıkarılması" şartıyla (1959/274); *Ölüm Virajı* (*The Devil's Hairpin*, Cornel Wilde, 1957) filminde "kızın bornozunu giymeden evvel görülen çıplak sahnesinin çıkarılması" şartıyla (1959/ 263); *Zehir Hafiye* (1959/ 316) adlı filmde "bir kadının memesinin göründüğü sahnenin çıkarılması şartıyla" halka gösterilmesinde mahzur olmadığına karar verilmiştir. *Vahşi Sevda* (*Les Possédées*, Charles Brabant, 1956) (1959/243) adlı filmdeki "Mektep müdürünün karısının öğretmenin evine gittikten sonra kanepedeki öpüşme sahnesi"nin; *İntikam Takibi* (*Gun Fever*, Mark Stevens, 1958) için "Kızılderili kızın suda yıkandıktan sonra çıplak olarak giyinirken görünen sahnelerin" (1959/ 190) ve *Karım Duymasın* (*Toto, Peppino e la… Malafemmina*, Camillo Mastrocinque, 1956) adlı "filmde geçen (kız gibi oğlan) kelimesinin" çıkarılması şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına (1959/396) dair kararlar verilmiştir.

Şiddet, Ölüm, İntihar

Arabacı (*Pyar*, 1959/287) filminin "Türkçe dublajı yapılıp yeniden tetkik edilmesi ve içinden intihar sahnesinin çıkarılması" şar-

tıyla filmin yurda ithaliyle halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Bazı "müstehcen" bulunan sahnelerin çıkarılması istenen *Vahşi Sevda* (*Les Possédées*, Charles Brabant, 1956) (1959/243) adlı filmde "Küçük bir talebenin intihar ederek yerde yatar vaziyette görünen sahnenin çıkarılması şartıyla ve Türkçe dublajı yapıldıktan sonra" yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Öldürmek Emri* (*Orders to Kill*, Antony Asquith, 1958) (1959/326) adlı "filmde ajan olan adamın başına vurulduktan sonraki makasla öldürülme sahnesini gösterir kısmın çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde ve ithalinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker)

Mukaddes Vazife (*Top Secret Affair*, H. C. Potter, 1957) (1959/142) adlı filmde "Askerler, sivillerin düşmanıdır", "Ben Basit bir insanım. Basit olmasaydım general olamazdım", "Kızın söylediği selam budalası general" sözlerinin çıkarılması şartıyla; *İkimiz Paris'te* (*Paris Holiday,* 1959/200) adlı filmde oyuncunun adı yazılarak "Bob Hope'un otel kapısında kapıcıya general diye hitap etmesi sözünün çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Yukarıda belirtildiği gibi 4. fıkraya dayanarak reddedilen iki filmden birinde batıl inançların gençlere kötü etkisi ve din propagandası (*Kesik Başın Esrarı,* 1959/137), diğerinde de Hıristiyanlığın dini propagandası (*Kara Kartallar,* 1959/173) gerekçe gösterilmiştir. Defterdeki ismi tam okunamayan bir Mısır filminin [Hub ve Janun] (1959/241) "baş tarafında geçen zikretme sahnesinin çıkarılması ve Türkçe dublajı yapıldıktan sonra"; *Büyük Gün* (1959/222) filminin "sonunda çocuğun beyaz elbiseyi giyip Kiliseye girdikten sonraki kısmın çıkarılması" şartıyla filmin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Karara eklenen şerhte ise "Filmin yurda sokulması mahzurludur" ifadesi yer almaktadır. *Ayrılan Kalpler* (*The Divided Heart*) (1959/ 402) adlı filmden "Kilise sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Firavunun Kızı* (*Yahoodi-ki-Ladki*, 1959/309) adlı Hint filminde "Hazreti İbrahim'in kesik başının tepside salonda Firavun'un önüne getirilip üstündeki örtünün kaldırıldıktan sonraki görünen kısım ile kesik başın havaya uçma sahnesinin çıkarılması" şartıyla filmin ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Karara eklenen notta filmde geçen "Yahudi kelimesinin kaldırılması" istenmiştir. *Kan Dökmiyeceksin* (*Friendly Persuasion*, William Wyler, 1956) adlı "filmde Kilise içinde geçen konuşmada (Bizim dinimizde zorbalık yoktur hiçbir zaman) sözünün çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir (1959/213). *Kardeş Kanı (Bhai Bhai*, 1959/ 224) adlı Hint filminde ise "Buda heykelinin önündeki dua sahnesini gösterir kısımların çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiş; *Şahane Rakkase* (*Aware Shahzadi*) (1959/303) adlı filmin "ayin sahnesini gösterir kısmın kısaltılması" şartıyla halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığı belirtilmiştir. *Uyuyan Prens* (*The Prince and the Showgirl*) (1959/258) adlı filmden; "Kızın, Kraliçenin nedimesi olarak Kiliseye gidip İncili okuduğu zaman 'Kudüs' hakkında söylediği sözlerin", "Filmin birkaç yerinde geçen ve Majestenin Amerikalılar için söylediği (Aptal) kelimesinin çıkarılması şartıy-

la" filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına; *Yarım Ay Korsanları*'nda (*Il Corsaro Della Mezzaluna*, Giuseppe Maria Scotese, 1957) (1959/401) ise "İsa'nın çarmıha gerilmiş olarak görünen kısmın çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Dünya Haberleri ile aynı karar numarasında yazılmış olan çocuk filmlerinin değerlendirmesinin de bu kapsama girdiğini belirtmek gerekmektedir. "Belçika Konsolosluğuna ait *Bayard Cheval Fée* ve *Décembre mois des Enfants* isimli çocuk filmlerinden ikincisinin dini propaganda yapan mahiyette olduğu görüldüğünden reddine, diğer filmin ise halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir (1959/ 262).

Batıl İnançlar

Mehtapsız Geceler (*Nor the Moon By Night*, Ken Annakin, 1958) (1959/ 377) filminde "yerli kadının büyücüden aldığı aslan resmini kızdığı adamın cebine koyduğu sahne ile aslanın adamı öldürdükten sonra yerde görülen aslanın resmini gösterir sahnenin filmin orijinalinden ve dublajından çıkarılması şartıyla" halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. Ayrıca *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına dayanılarak *Kesik Başın Esrarı* (*The Thing that couldn't die*, Will Cowan, 1958) adlı filmin reddedildiğini belirtmiştik. Bu filmin ret gerekçesinde "filmin tamamen Batıl itikat ve hurafeleri canlandıracak mahiyette olduğu ve genç dimağlar üzerine menfi neticeler doğuracağı ve dolayısıyla din propagandası yapmakta olduğu görüldüğünden" *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddine karar verildiği belirtilmiştir (1959/137). Dördüncü fıkraya dayanarak reddedilen iki filmden birinde batıl inançların gençlere kötü etkisi ve din propagandası, diğerinde de Hıristiyanlığın dini propagandası (*Kara Kartallar / The Mark of the Hawk*, Michael Audley, 1957) (1959/173) gerekçe gösterilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Hindistan yapımı olan *Adalet* [*Adalat*, Kalidas, 1958] (1959/405) filminde "sınıf farkını ve sefaleti belirten sahnelerin ve sözlerin dublajından çıkarılması ve tetkik edilmesi şartıyla yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. *İçli Kadın* (*Regine*, Harald Braun, 1956) (1959/189) adlı filmde "Diyalog listesinin 12. sahifesinin 245. paragrafında da tespit edildiği üzere, geçen konuşmada 'Sosyal bakımdan da tamamile sizin dengiz olması gerekir' sözünün", "15. sahifenin 322. paragrafında geçen 'Evet bizler ölünceye kadar, işçilerinizi düşünmüyorsunuz' sözü ile 323. paragrafta geçen 'Her şeyden, bizden daha mühim. Evet ancak öldükten sonra insan muamelesi görebiliyoruz' sözlerinin filmden çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Çocuk filmleri ile aynı sayfada ve aynı karar numarası altında yazılmış olan *Dünya Haberleri*'nde (1959/ 262) "Banka soygunculuğunu gösteren sahnenin çıkarılması" şartıyla filmin ithali ve halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Ayrıca diğer *Dünya Haberleri* (1959/400) içinde "Kuruşçev'i gösterir sahnenin çıkarılması" istenmiştir.

Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

Eksiklik, Tercüme

Bin Yüzlü Adam (*Man of a Thousand Faces*, Joseph Pevney, 1957) (1959/207) filminin son kısmı eksik olduğu için geldiği zaman görülmesine karar verilmiş; aynı yıl içinde 228 Nolu kararla ilgili filme onay verilmiştir. *Meçhul Asker* (*Tuntematon Sotilas*, Edvin Laine, 1955) "iyi tercüme edilemediğinden bu harp filminin mahiyeti hakkında komisyonca bir hükme varılamamış olduğundan iyi bir tercüman tedarik edilerek tekrar görülmesine" karar verilmiştir (1959/149).

Dublaj

Dublajı yapılması koşuluyla *Avare Kız / Seema* (1959/284) ve *Miss India* (1959/ 273) filmlerinin ithalinde ve halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmamıştır. Çoğu Hindistan'dan, bir iki tane de Mısır ve SSCB'den gelen aşağıdaki bazı filmlere de "Türkçe dublajı yapılarak tekrar görülmesi/tetkik edilmesi" koşuluyla izin verilmiştir: *Kanlı Aşk* (1959/375); *Aşk ve Avare* (1959/376); *Canan* (1959/425); *Günahsız Sevgili* (*Bawra Nagin*, 1959/383); *Milyonda Bir* (1959/426); *Nankör* (1959/424); *Para ve İman* (1959/423); *Sahtekar* (1959/433). Bu konuda vereceğimiz son örnek ise Hans Christian Andersen'den uyarlanmış olan Sovyetler Birliği yapımı animasyon film *Karlar Kraliçesi* [*Snezhnaya Koroleva*, *Snow Queen*, Lev Atamanov, 1958 (1959/342) adlı filmdir. Kararda filmin cinsi kısmında "Miki çocuk filmi" yazılı olan film için "Rusça yazıların çıkarılması ve Türkçe dublaj yazılı [kopyanın] tekrar görülmesi şartıyla yurda ithalinde halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Bölgesel Yasak

Bazı filmler için konan bölgesel yasaklar bu defterde iki film için uygulanmıştır. *Allah-u Ekber* (*Fi Sebilel İslam)* (1959/ 374) adlı filmi için "Türkçe Dublajı yapılarak tekrar görülmesi ve Arap filmleri hakkındaki vekalet emrine uyulması" şartıyla yurda ithaliyle halka gösterilmesinde bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Dublajı yapıldıktan sonra 1960/215 Nolu kararla yeniden denetlenmiş, "halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir. Karar tutanağının altındaki "Not" kısmına "Bu film İçişleri Bakanlığının 9/9/957 tarih ve Em. Um. Müd. Ş.9. (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleriyle: Bitlis, Diyarıbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin Vilayetlerinde gösterilemez, diğer yerlerde halka irae edilir. Bu husus filmciye verilen izin vesikasında zikredilmiştir" yazılmıştır. *Aşk Mektupları* (*Resalet Gharam*) (1959/333) filminin de "Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.1957 tarih ve Em. Um. Md. Ş. 9. 76471 sayılı buyruklarında adı geçen Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin Vilayetlerinde gösterilmemek şartıyla halka iraesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

"Yılmaz'ın Suzan'ın yanına ilk geldiğinde kadının bacağını okşadığını gösteren pasajın, aynalı odada çıplak kızların göründüğü sahnenin, Hüseyin'in Ayfer'e söylediği 'Vaktim olursa seninle meşgul olurum' tarzındaki konuşmanın çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir (Çirkin Kral, 1966/58, Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı)

1960'lı Yıllar Senaryo ve Film Sansür Kararları

(*Aşktan da Üstün*, Yön.: Osman F. Seden, 1961)

KARAR DEFTERİ
1959-1960-1961

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film Kontrolüne Dair Karar Defteri 1959-1960-1961]

Karar Defteri 1959-1960-1961'de Merkez Film Kontrol Komisyonu, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin maddelerine atıf yapmadan olabildiğince uzun gerekçeler yazarak ve nadiren de madde ismi telaffuz ederek değerlendirmelerde bulunmuştur. Net bir biçimde atıf yapılan maddeler ise *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1, 2, 5, 6 ve 7. fıkralarıdır. Bir film için de 35. maddeye işaret edilmiştir. Bu defterde Kurul'un verdiği kararların büyük bir kısım "umumî terbiye ve ahlâka" dair konuların kapsamında yer alan aileye, kadınlara, cinselliğe ilişkin her türlü eylemle (cinsel ima içeren konuşmalar, çıplaklık, dokunmalar, öpüşmeler vb.), cinsel saldırı içeren iğfal, tecavüz, tasallut ve dikizleme gibi eylemleri kapsamaktadır. Bu sahneler sıklıkla düzeltilmesi ya da çıkarılması istenen konular arasında yer almıştır. Bunun yanında müstehcen bulunan her türlü eylemi içeren sahnelerle, dansöz ve oryantallerin yer aldığı sahnelerin, yatakta geçen cinsellik barındıran sahnelerle zifaf gecesini gösteren sahnelerin, dekolte kıyafetlere ilişkin sahnelerle, evlilikle ilgili sorunları gösteren sahnelerin çıkarılması ya da düzeltilmesi de istenmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bir Gelin Gitti (1960/83) filmi için "filmin kontrolünün yapıldığı sırada senaryonun

(*Bir Gelin Gitti*, Yön.: Muhteşem Durukan, 1960)

kuru yazılışında fark edilmeyen havanın filme aksettirilmesi ile aile ve fert şerefini ağır şekilde ihlal edici", "müspet ve terbiyevi bir tesir bırakmaktan çok uzak durumu ile", "tadil edilmeyecek suretle seyirci üzerinde ağır ve kötü bir etki yapacağı düşünüldüğünden" halka gösterilmesinin uygun olmayacağı ifade edilmiştir. *Benli Emine* (1959/114) adlı filmde Vahi Öz'ün temsil ettiği baba rolünün çocuklarıyla oynarken "boynuna kayış takarak odanın içinde çocukları sırtında gezdirdiğini ve bu arada tekme attığını gösteren sahnelerin" çıkarılması şart koşulmuştur.

Kadınlara Yönelik Cinsiyetçi İfade ve Hakaretler

Kadınlara ilişkin hakaret içeren ya da cinsiyetçi ifadeler sansür kurulları tarafından ayıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin kadınlara yönelik olarak *Yumurcak* (1960/77) filminde karakterlerden birinin "karı" demesi, bunun karşılığında Yumurcağın "her karı deyişinde bir zam yapacağım" sözleri ve *Kabadayılar Kralı* (1961/10) filmindeki "şu kadın milleti değil mi?", "en iyisinin başından mazot dök yak", "tabut kıymığı gibi karılar" ifadeleriyle; *Yüzük Aşkı Zalim Felek*'te (1959/89) "kadın erkeğin el kiridir" cümlesi ve "kadın satmaya geldik" sözleri; *Serseri* filminde ise filmin karakterlerinden değirmencinin kızı için söylediği "senin yerine bir eşek alsaydım daha iyi olurdu" gibi hakaret, aşağılama ve küçümseme içeren cinsiyetçi ifadelerin ya çıkarılması ya da düzeltilmesi istenmiştir. *Aşk ve Hayat* (1960/80) filminde klarnetçi komiğin söylediği "kadın kısmının aklı kıt olur" sözlerinin; *Bilinmeyen Sevgili / Namus Uğruna* (1960/63) filmindeki "Ben zengin kadınlar gibi" sözlerin; *Kadın Asla Unutmaz* (1960/126) filminde kadın karaktere yönelik olarak söylenen "kafa suyu" sözünün çıkarılması; *Öldür Beni* (1959/127) filmindeki kadına yönelik olarak söylenen "dayak layık olana iyi gelir, sana bir sopa lazım" biçimindeki ifadelerin çıkarılması istenmiştir.

Bunun yanında kadınlara yönelik olarak her kullanılan "orospu", "kaltak", "kahpe" ifadeleri de film ve senaryolardan çıkarılması istenen ifadeler olmuştur. *Cumbadan Rumbaya* (1960/113) filminde "ne sürtüklüğümü bıraktılar ne orospuluğumu" sözlerinden "sürtük" kelimesi bırakılıp "orospu" tabirinin, bunların karşılığında söylenen "Rus iftiracı karı, orospu kim? Düdük, orospu demek" ifadelerinden de "orospu" tabirinin çıkarılması istenmiştir. *Liman Yosması* (1960/128) filminde ise Ahmet Tarık Tekçe'nin oynadığı patron karakterinin kadın karaktere yönelik olarak söylediği "Kaltak karı" ve *Gönül Kimi Severse* (1959/129) filminde sarf edilen "tüü kaltak, anam avradım olsun" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. *Bizim Mahalle* (1959/73) filminde ise daha önceki filmlerden farklı olarak bu defa kadın karakterin erkek karakter için kullandığı "bana kahpe diyorlar ama sen benden kahpesin" sözlerinin çıkarılması şart koşulmuştur. Ayrıca bunların yanında "kötü kadın", "fena kadın" ifadelerinin de zaman zaman çıkarılması istenmiştir. *Kırık Çanaklar* (1960/105) filminde ise, küçük kız çocuğunun annesi evden kovulduktan sonra mahalleye geldiğinde çocukların kendisi hakkında söyledikleri "o kötü kadın olmuş" sözlerinin çıkarılması istenmiştir.

Kadın Kılığına Giren Erkek

Kadın kılığına girmiş erkek rolü de çeşitli nedenlerle sansüre takılmıştır. *Güzeller Resmi Geçidi* (1961/15) filminde karakterin "bacağı yıldızlı olarak ikinci kız rolüne çıkması"

sahnesi yarışmayı düzenleyenler yabancı olduğu için "tezyif edici ve onları son derece aptal rolünde gösterici bir durumun" yaratılmaması için bu sahnelerin kısaltılarak verilmesi istenmiştir.

Dans Eden Kadınlar

Kabadayılar Kralı filminde ise, dans eden kadına hitaben söylenen "dansöz değil teleme peyniri" sözlerinin çıkarılması şart koşulmuş; *Gönül Kimi Severse* (1959/129) adlı filimdeki kadın karakterin zorla "oynatıldığını gösteren söz ve sahnelerin" çıkarılması; *Karanlıkta Yaşayanlar* (1961/20) filmindeki "oturak alemi mahiyetini canlandırmaya çalışan Emine'nin dansa daveti, Emine'nin dansları ve bu aradaki konuşmaların tamamen çıkarılması" şart koşulmuştur.

Dekolte Kıyafet

Ölüm Peşimizde (1961/17) filminde ise kadın karakterin "dekolte kıyafetine ve kırıtarak yürüyüşüne bakıp 'Başımıza taş yağacak hem de pek yakında' tarzında sarf ettikleri cümlesinin çıkarılması şart koşulmuştur. *Silahlar Konuşuyor* (1961/32) filminde ise, batakhanedeki "dekolte kıyafetli kadınların filmde gösterilmemesi" istenmiştir.

Müstehcenlik: Şehvet, Dans, İç Çamaşırları, Tahrik, Öpme, Kucaklaşma, Dudakları Isırarak Zevkten Gaşyolma

Sansür kurulları müstehcenlik içeren sahne ve ifadeleri de sansürlemişlerdir. Yıkanan kadın karakterin "aşırı derecede şehvetli bakışlarla" (*Allahın Dediği Olur*, 1960/88) seyredilmesi, "müstehcen görülen danslar", iç çamaşırı görünen kadınlar (*Aliiii*, 1960/78; *Memiş İş Peşinde*, 1961/18; *Çadır Gülü*, 1960/109; *Öldür Beni*, 1959/127), "tahrik edici tarzda ellerle okşayarak kızların boyun ve gerdanlarından" öpmeler (*Liman Yosması*, 1960/128) ve "tahrik edici öpüşmeler" (*Ben Masumum*, 1961/16; *High Hell*, 1961/2) ya da *Cilalı İbo Perili Köşkte* filminde olduğu gibi "dansözlerin çıplak ayaklarını öptüğünü gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. Erkeklerin kadın karakterleri "kucaklayıp" yatağa götürdüğü sahneler; *Kadın Asla Unutmaz* (1960/126) filminde erkek karakterin karısını "dekolte vaziyette kucağına alarak karyolaya götürdüğünü gösteren" sahnelerde sadece karyolanın üzerine yıkıldıklarını gösteren kısmın çıkarılması ya da *Yaman Gazeteci* (1961/55) filminde olduğu gibi karyoladaki kadın karakterin üzerine abanma sahneleri, striptiz gösterilerindeki soyunma ve üzerindeki kıyafetleri çıkarma sahneleri (*Şafakta Buluşalım*, 1961/24; *Sehnsucht hat mich verführt*, 1961/65; *Talihsiz Yavru Fatmacık*, 1960/50), kadın karakterin "dudaklarını ısırarak zevkten gaşyolmuş halini yüz ifadesiyle belirten ve bacaklarını aralayarak şehevi bir halde gerildiğini gösteren" (*Kadın Asla Unutmaz*) kısımlarla, "dans yapan kıza ait sahneden kızın aşırı derecede kalçalarını kıvırıp dudaklarını ısırarak yaptığı oyunun şehevi kısmı" (*Cilalı İbo Perili Köşkte*, 1960/121) ya da "Banyo yaptığı yerden telefonla konuşan" karakterin muhatabını "şehvete getirecek derecedeki söz ve hareketlerinin" olduğu sahnelerin büyük bir oranda (tamamen ya da kısmen) çıkarılması istenmiştir. *Les Nuits de Lucrece Borgia* (1959/101) filminde ise "yapılan itiraz üzerine yurda sokulmak ve halka gösterilmek için" denetlenmesi amacıyla Merkez Film Kontrol Komisyonu'na sunulduğu ifade edilen filmin Komisyon kararında şunlar yazılmıştır: "8/9/959 (204 sayılı karar) tarihinde İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek: 1) Salondaki içkili alem sahnesi, 2) Yatakta geçen sevişme sahnesi,

3) Kadının banyodan çıktıktan sonra divara akseden çıplak gölgesi, 4) Mağaradaki sevişme sahnesi, 5) Kadının merdiven başında havluya sarılı vaziyetteki sahnelerin çıkarılması şartıyla yurda ithaline ve halka gösterilmesine karar verilen Fitaş Film Şirketine ait (*Les Nuits de Lucrece Borgia*) adlı film hakkındaki yukarıda maruz karara itiraz eden sahibinin işbu itirazı üzerine adı geçen film merkezce celbedilerek 17.11.1959 günü saat 9'da Büyük Sinemada komisyonumuzca kontrol edilmiştir. Yukarıda 1, 3, 4 ve 5 inci maddelerdeki hususlar zararlı görülmeyip filmde aynen ipkasına, 2 inci maddede işaret edilen Frederik'le Lukres Borjia'nın yatakta sevişme sahnesinde Lukres'in çıplak bacaklarının görüldüğü sahne kalmak üzere diğer Frederik'in ellerini Lukres'in göğüslerine götürüp okşadığını şehvetle boynundan, sırtından ve omuzlarından tahrikamiz şekilde uzun uzun öptüğünü gösteren sahneler çıkarılarak en sonunda yatağın ayak ucuna Frederik'in silah ve esvaplarının düştüğünü belirten sahneler kalmak şartıyla mezkûr filmin yurda sokulmasında ve halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına ittifakla karar verilmiştir. 17.11.1959"

Cinsellik İçeren İmalı Konuşmalar ve Argo

Müstehcenliğin bir başka bileşeni ise cinsellik içeren imalı konuşmalardır. Örneğin erkek karakterin oynayan "küçük çingene kızına cinsel arzular ifade eder mahiyetteki, kitap gibi kadın büyünce çabuk elde edilir. Vaktimiz olsa şimdi hazır" sözleri (*Yuva Hasreti / Suçlu*, 1960/9), dolmuş olarak çalışan motorda para toplayan adamın, ihtiyar bir adama genç kızı göstererek söylediği "sen bozamaz mısın?" şeklindeki "cinaslı" konuşmasından sonra yine müşterilere hitaben "bozan yok mu?" (*Liman Yosması*, 1960/128) tarzındaki hitapları, cinsellikle spor tabirleri arasında benzerlik kurularak yapılan "onsekiz pasına girme, gol olmadı mı" biçimindeki atıflar (*Cilalı İbo Perili Köşkte*, 1960/121), erkek karakterin otel odasında "dekolte vaziyette" olan karısına "bu işin zamanı olur mu?" (*Aliiii*, 1960/78) diyerek kullandığı ifadeler de sansür kurulları tarafından düzeltilmesi ya da çıkarılması istenmiştir. *Memiş İş Peşinde* (1961/18) filminde bu tür sahne ve ifadeler geniş bir biçimde yer almıştır. Memiş'in "kadının eteklerini zorla yukarıya doğru kaldırmak istediğini gösteren" kısmın, boks maçı sırasında yanında oturan kadının "göğsüne yemiş almak bahanesiyle ön kısımdan ellerini soktuğunu gösteren sahnenin" ve "ringdeyken hakem tarafından kadın kıyafetindeki Memiş'in göğüslerinin yoklandığını gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. *Bilinmeyen Sevgili / Namus Uğruna* (1960/63) adlı film "ekseriyetle" şartlı kabul almıştır. Karara muhalif olan Erkânı Harbiyei Umumiye Riyaseti temsilcisi ise film hakkında şunları ifade etmiştir. Temsilci, filmin "fuhşa teşvik, tasallut, argoyla bezenmiş (ulan, namussuz, ulan kahpe, ulan Allahsız vs.) olduğunu ve cebirsiz bir şekilde patron ve işçi münasebetlerini işlemiş olduğundan *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrasına istinaden muhalif" olduğunu belirtmiştir.

Argo ve küfürlü sözler de sansürlenmiştir. Bu argo ve küfürler arasında, "kenef", "kıytırık", "yeldirme", "kızını değil sülalesini verir", "medeniyet yuları", "Kabadayılığımızın tepesine şerbet dökülüp külhanlığımın cıvatalarının karakolda söküldüğünün farkında değiller", "hela kılıklı", çocukların birbiri için kullandıkları "çete" sözü, "ne malmış", "hergele", "piç", "ulan", "anam avradım olsun", "boynuzlu", "namussuz" gibi tabir ve sözlerin çıkarılması istenmiştir.

Cinsel Saldırı

Filmlerde cinsel saldırı içeren sahneler de sansür kurulları tarafından çıkarılmış ya da tadili istenmiştir. Bu fiziki ya da sözlü saldırıların özellikle hemşirelik gibi meslek gruplarına yönelik olarak gerçekleştiği durumlarda mutlaka çıkarılması istenmiştir. *Kolsuz Bebek* (1960/123) filminde sarhoş olarak hastaneye ailesini ziyarete gelen karakterin taburcu edilen bir kadına yönelik olarak "bu ne güzellik? Mutlaka izinli çıkan bir hemşiresiniz" diyerek kadının yanağını "okşadığını" gösteren sahne ile koridordan geçen diğer "üniformalı hemşireye karşı ıslık çaldığını gösteren sahnenin çıkarılması" istenmiştir. Tramvayda kadın karakterin elle taciz edilmesi (*Cumbadan Rumbaya*, 1960/113), erkek karakterin "kızın üzerine abanması" (*Bağrı Yanık Zeynebim*,1960, 21) gibi sahnelerle, "tasallut" içeren (*Allahın Dediği Olur*, 1960/88; *Sokak Şarkıcısı Kırık Keman*, 1959/97; *Sevdaya Koşanlar*, 1960/8) sahnelerin filmlerden çıkarılması ya da kısaltılması istenmiştir. *Yanık Ömer* (1960/18) filminde ise tecavüz sahnesine ilişkin tecavüzcülerin cezalandırıldığının gösterilmesine hükmedilmiştir. "Filmin kahramanlarından Zeynebin üç kardeş tarafından kaçırılıp tecavüz edildiği ve kızın babası Hakkı'nın öldürülmesiyle neticelenen sahneleri müteakip, mütecavizlerin devletin resmi zabıta kuvvetleri tarafından yakalanıp hapse gönderdikleri ve adaletçe de tecziye olunduklarının" gösterilmesi istenmiştir. Meslekler söz konusu olduğunda zaman zaman gazeteciliğe ilişkin kararlarda alınmıştır, *Ölüm Dönemeci* (1959/122) filminde "Emniyet İkinci Şube Müdürü yanındaki memurlara bir cinayet davasının tahkikatıyla ilgili emirler verirken yaptığı konuşmalar arasında geçen 'bilhassa gazetelerle temas ettirilmeyecek' biçimindeki ifadenin çıkarılması şart koşulmuştur. *Allahın Dediği Olur* (1960/88) filminde ise "banyo sahnelerini müteakip Gülizar'a vaki tasallut sahnelerinin kısaltılması" istenmiştir.

(*Benzincinin Aşkı*, Yön.: Hulki Saner, 1959)

Çıplaklık

Umumî terbiye ve ahlâk çerçevesinde sıklıkla vurgu yapılan "çıplaklık"da önemli sansür gerekçeleri arasında yer almaktadır. *Benzincinin Aşkı ve Rüyası* (1959/102) filminde "Ahmet Tarık Tekçe ile Gönül Bayhan'ın bir yatak üzerinde sevişirlerken Ahmet Tarık Tekçe'nin Bayhan'ın eteğini sıyırıp elini çıplak bacağından yukarıya doğru götürdüğünü gösteren sahnenin çıkarılması şartıyla"; *High Hell* (1961/2) filminde ise "Kadının fıçıda banyo yaparken bilhassa sağ memesinin suyun içinde titreme kısmının çıkarılması şartıyla"; *Suçlu Aşıklar* (1960/131) filminde ise katibin "anahtar deliğinden dikiz etmek suretiyle kızın bacaklarını seyrettiği sahne

(*Benzincinin Aşkı*, Yön.: Hulki Saner, 1959)

hariç, ikinci defa otel sahibinin aynı anahtar deliğinden dikiz ettiğini gösteren sahne ile anahtar deliğinden bakınca içeride görülen kıza ait bacak sahnesinin bu konuyu istismar etmesi bakımından çıkarılması şartıyla"; *Şafakta Buluşalım* (1961/24) filminde ise, kadın karakterin "yavaş yavaş geceliğinin eteğini yukarıya doğru sıyırıp bacaklarını gösterdiği kısımla öpüşme sahnesinin son kısmı kalmak üzere" diğer kısımlarının çıkarılması; *Sehnsucht hat mich verführt* (1961/65) filminde ise kızların "göle girme" sahnelerinin; *Kabadayılar Kralı* (1961/10) filminde otele yapılan baskında gardırop kapaklarının düşmesi ile "yatak kıyafetli kadınların" çıkarılması "kayıt ve şartı ile" yurtiçinde ve yurtdışında gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına ekseriyetle karar verilmiştir. *Benli Emine* (1959/114) filminde ise "yatakta geçen sahnelerden basenin ve bacaklarının üst kısımlarının göründüğü" pasajın çıkarılması; *Güzeller Resmi Geçidi*'nde (1961/15) ise "Nilüfer'in Ayşe Güler'e dans öğretmek için soyunurken göründüğü sahneden göğsünü tuttuğu kısmın çıkarılması" ve "yurt haricine ihraç edilmemesi" şartı ile filmin "halka gösterilmesinde bir mahzur" olmadığına, Erkanı Harbiyei Umumiye Riyaseti temsilcisinin muhalif reyine karşılık ekseriyetle karar verilmiştir. *Serseri* (1960/14) filminde ise "yatakta çıplak görünen çocukla, çocuğu örtmek için annenin elbisesini yırtması ve bu arada çıplak görünmesi sahnelerinin"; *Yabancı Kız* (1960/91) filminde ise "bir kızın eteğinin açılması karşısında bar sahibi Bekir'in gelip kızın baldırlarını okşadığı gösteren kısmın" çıkarılması istenmiştir. Farklı bir örnek olarak *Cilalı İbo Perili Köşkte* filminde ise "bikini mayo ile çirkin şekilde görülen kıza ait kısmın" çıkarılması şart koşulmuştur.

Dikiz Sahneleri

Yukarıda bahsedilen *Suçlu Aşıklar* filindeki "anahtar deliğinden dikiz etmek" sahneleri gibi başka dikizleme sahneleri de sansür kurulları tarafından sansüre tabi tutulmuştur.

(*Sevdaya Koşanlar*, Yön.: İhsan Tomaç, 1959)

Sevdaya Koşanlar (1960/8) filminde "Küçük işçi çocuğun çocukluk masumiyet ve safiyetine yakışmayacak şekilde kürkler arasından başını çıkararak patronla kızın sevişme ve patronun kıza tasallut ettiğini gösteren sahnelerden gözetleme kısmının" çıkarılması istenmiş; *Köprü* (1961/4) filminde ise, "banyoda çıplak durumda olan kadının bir öğrenci tarafından seyredilmesine ait sahnenin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Dans Sahneleri

Dans sahneleri de zaman zaman sansür için gerekçe oluşturmuştur. *Sevdaya Koşanlar* (1960/8) filminin kararında "Film baş tarafında anne rolü yapan kadının oynadığı dans sahnelerinin kadrı kaplayan yakın plan kısımları çıkarılarak bu sahnenin baş ve sonunun gösterilmesiyle iktifa edilmesi" istenmiş; *Kolsuz Bebek* (1960/123) filminde "Tiyatrodaki oryantal dansözle ilgili bütün dans sahnelerinin çıkarılması (komisyon Reisi ile Milli Eğitim üyesinin muhalif reylerine karşılık ekseriyetle)" istenmiş; *Bir Gelin Gitti* (1960/108) filmine ait kararda belirtilen "söz ve sahnelerin sonradan filme ilave edilmemesi ve bunlardan başka gazinodaki oryantal dans sahnesinden sadece kızın yakın plan da göbeğini gösteren kısmın çıkarılması" şart koşulmuş; *Aşka Dönüş* (1961/67) filminin kararında "meyhanede çalgıcıların önünde Şanoda şark dansı yapan dansözün uzak planda göründükten sonra sahneye inmeye başladığı ana kadar olan: sadece Şanodaki yakın plan göbek sahnelerinin kesilmesi ve müşterilerin arasına inmeye başladığı anda dansın sonuna kadar olan kısmın filmde kalarak kısaltılması)" istenmiş; *Karanlıkta Yaşıyanlar* (1961/20) filminin kararında "Muradın evinde yapılan alemde sadece şarkı kısmının bırakılarak oturak alemi mahiyetini canlandırmaya çalışan Emine'nin dansa daveti, Emine'nin dansları ve bu aradaki konuşmaların tamamen çıkarılması" talep edilmiş; *Silahlar Konuşuyor* (1961/32) filmine ilişkin kararda "İsmail'in evinde verdiği partide gösterilen dans sahnesinden; dansözün Dekster'in önüne gittiği ve Dekster'in dansözün kalçalarına dokunduğunu gösteren sahne ile Janet'in balkondan döndükten sonra dansa iştirak ettiği gösterilen dans sahnelerinin filmden tamamen çıkarılması" istenmiş; *Kahraman Üçler* (1961/69) filminde ise "Barbo'nun meyhanesinde şark dansı yapan dansözün yaptığı oyuna ait yakın planda görünen sahneden sağ yanının etlerinin büküldüğünü gösteren kısmın çıkarılması" şart koşulmuştur.

Öpüşme, Sevişme Sahneleri

Her türlü sevişme sahnesi ile özel olarak "yatakta", "samanlıkta", "mağarada" diye belirtilen sevişme sahneleri ve zaman zaman da karakterlerin aynı yatakta görünmeleriyle öpüşmeler de sansüre uğramıştır. *Gecelerin Ötesi* (1960/82) filminde "Araba

vapurundaki arabalar içinde öpüşen çiftleri gösteren sahnelerden yalınız birincisinin bırakılıp diğerinin çıkarılması"; *Bir Yaz Yağmuru* (1961/23) adlı filmde "Sinemada film seyredilirken öpüşen bir çifte ait sahnenin çıkarılması" istenmiş; *Ben Masumum* (1961/16) filmine ilişkin kararda "Artist kadınla Adnan'ın kızın evindeki öpüşmelerini gösteren sahneden nezahet dışına çıkan ve tahrik edici bir mahiyet taşıyan ilk öpüşmenin kısaltılması" şart koşulmuş; *Silahlar Konuşuyor* (1961/32) filmine ait kararda "Hasan'la Janet'in aynı yatakta gözüktükleri sahnenin çıkarılması" talep edilmiştir. *Les Nuits de Lucrece Borgia* (1959/101) filmine ilişkin kararda ise "Frederik'le Lukres Borja'nın yatakta sevişme sahnesinde Lukres'in çıplak bacaklarının görüldüğü sahne kalmak üzere diğer Frederik'in ellerinin Lukres'in göğüslerine götürüp okşadığını, şehvetle boynundan sırtından ve omuzlarından tahrikamiz şekilde uzun uzun öptüğünü gösteren sahneler çıkarılarak en sonunda yatağın ayak ucuna Frederik'in silah ve esvaplarının düştüğü belirten sahneler kalmak şartıyla" ve "Mağaradaki sevişme sahnesi"nin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Benzincinin Aşkı (*Benzincinin Rüyası*) (1959/102) filmine ait kararda, "Filmin bir yerinde geçen Ahmet Tarık Tekçe ile Gönül Bayhan bir yatak üzerinde sevişirlerken Ahmet Tarık Tekçe'nin Bayhan'ın eteğini sıyırıp elini çıplak bacağından yukarıya doğru götürdüğünü gösteren sahnenin çıkarılması"; *Son Bahar* (1959/109) "Filmin bir yerinde geçen konuşmalardan 'Sen metresinle ben kocamla' cümlesinden 'metres' kelimesinin çıkarılıp yerine 'arkadaşınla' tabirinin konulması" ve "Necdet'in geçirdiği otomobil kazasını müteakip yapılan ameliyattan sonra Beyhan'ın onu ziyarete gelişinde Necdet'in yataktaki hırçın hareketleri ve bilhassa Beyhan'la vuku bulan sevişme sahneleri pek uzun sürdüğünden işbu ziyarete ait ön kısımların ipkasıyla ve yataktaki sevişmelerden bir kısmının gösterilmesiyle iktifa olunup Beyhan'ın en sonra Necdet'le vedalaşıp çıktığı kısma kadar olan aradaki sahnelerin tamamen çıkarılması" istenmiş; *Silahlar Konuşuyor* (1961/32) filminde "Hasan'la Janet'in aynı yatakta gözüktükleri sahnenin çıkarılması", "Evvelce verilen senaryo kararının 3. maddesinde zikrolunan banyo, dans, vesair sevişme sahnelerinde Nizamname'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet olunmasının şart koşulmuş olmasına rağmen bu hususlara itina edilmediği görülmekle bütün bu sahnelerin yukarıda zikri geçen fıkra hükmüne uydurduktan sonra" kabul edilmesine karar verilmiştir.

Sehnsucht hat mich verführt [*Wilm ten Haaf*, 1958] (1961/65) adlı filmin kararında "Samanlıkta ot üzerindeki sevişme sahnelerinin tamamının" ve "Ursula'nın barın hususi salonuna girmeden evvel ve girdikten sonraki kızlarla erkeklerin bulundukları salonda cereyan eden bütün sevişme sahnelerinin çıkarılıp sadece Ursula ile yanındaki erkeğin kalması", "İstanbul Komisyon kararının üçüncü maddesindeki erkekle kızın yaptıkları striptiz hareketlerinde kızın sutyenini çıkardıktan sonraki sahnelerin çıkarılması şartıyla", Merkez Film Kontrol Komisyonu Reisi muhalif oy kullanmış ve "Ot yığını üzerindeki sevişme sahneleri ile barın hususi salonundaki sahnelerin (ikisi hariç) kalmasından yanayım" demiş; Millî Eğitim Vekaleti temsilcisi "Samanlıktaki sahnesinden gayrilerinde aynı kanaatteyim" diyerek şerh düşmüştür.

Bir Gelin Gitti (1960/108) filminin kararında "Filmden zifaf gecesi annenin kirli olduğu anlaşılınca kızın çıplak omuzlarla yatakta ağlaması kocasının da pencere

önünde çıplak vücutla sigara içtiğini gösteren sahnelerin", "Kızın ertesi günü annesini ziyaret ederek 'yutturdum' demesi, annesinin de 'oh olmuş' diye kızının sözlerini tasvip eden mukabelesini havi sözlerin" çıkarılması istenmiş; *Cumbadan Rumbaya* (1960/113) filmine ilişkin kararda "Cemile'nin Selim'le adada sevişmelerini gösteren sahnede: kızı kendine çekip öptükten sonra elektriklerin kesilmesiyle iktifa edilip bu aradaki konuşmalardan: (git, kapıyı kilitle, kapıyı mı? budala? anlamıyor musun? ne zaman karım olacaksın diye..., cevap veriyorsun işte, git kapıyı kilitle) şeklindeki cümlelerin çıkarılması" istenmiştir; *Aşk Hırsızı* (1960/130) filminin kararında ise "Cemil'in kızın evine hulül edişi sebebini kızın annesi ile sevişmekten başka bir sebebe bağlanması bahis konusu senaryo kararlarında zikredilmiş bulunduğuna göre Leyla'nın sahilde Zeki'ye söylediği (Annemin aşığı) şeklindeki sözlerinin çıkartılması" şart koşulmuştur.

İç Çamaşırlarının Görünmesi

Kadın karakterler için müstehcen, çıplaklık içeren ve iç çamaşırlarının göründüğü sahneler sansüre uğrarken, erkeklerin de cinsel organlarının göründüğü sahneler sansür kurulları tarafından çıkarılmıştır. *Öldür Beni* (1959/127) filminin kararında "Erol çocuğun feryadını duyan Ali'nin odaya girdiği zaman odada görünen kadının çamaşırları sahnesinin"; *Aliiii* (1960/78) adlı filmde "Kadınlar hapishanesinde iki kadının kavga ettiğini gösteren sahneden sadece esmer kadının kilotunun görüldüğü kısmın"; *Çadır Gülü* (1960/109) filminde "Çingene kızı Yosma'nın çalı çırpı toplarken eteklerini sıyırdığı sahneden kilotunun görüldüğü kısımla ateş dansı yaparken yerde yuvarlanarak kilotunun görüldüğü sahnenin"; *Memiş İş Peşinde* (1961/18) filmine ilişkin kararda ise "İkinci muayeneye gelen kadının muayene olduktan sonra yattığı yerden aşağıya inerken kilotunun göründüğü kısmın" çıkarılması istenmiştir.

Cinsel Organların Görünmesi

Güzeller Resmi Geçidi'nde (1961/15) ise flim karakterlerinden "Mıstığın dans ederken bir ara koltuk altının göründüğü sahnenin" ve yine "Mıstığın dans sahnesinin muhtelif yerlerinde tenasül uzvunun çirkin olarak görüldüğü kısımların" çıkarılması istenmiş ve" yurt haricine ihraç edilmemesi" de şart koşulmuştur. *Memiş İş Peşinde* (1961/18) filminde Memiş'in güreşe çıktığı sahnede "Memiş'in tenasül uzvunun tebarüz ettiği kısmın" çıkarılması istenmiştir.

Kürtaj

Kürtaj konusu da filmlerde sansüre gerekçe oluşturan konular arasında yer almıştır. *Öldür Beni* (1959/127) filminde kadın karakterin "çocuğunu düşürmek için doktorlara gidişi, konuşması, doktorların bu teklifi şiddetle red etmesi gibi söz ve sahnelerin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

İçki, Kumar

Aşk Hırsızı filminde verilen bir partide ikram edilen içkiyi içmek istemeyen karaktere söylenen "bırak şu yobazlığı" sözünün çıkarılması şartıyla izin verilmiştir. Aynı şekilde kumar sahneleri de sansüre uğramıştır. *Kara Sevdalı Yarim / Sonsuz Çile* (1961/29), *Sevdaya Koşanlar* (1960/8), *Herşeyden Üstün / Fedakâr Arkadaş* (1960/30), *Kadın Asla Unutmaz* (1960/126) gibi filmlere ilişkin kararlarda kumar konusu çeşitli biçimlerde sansürlenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Asker, polis gibi güvenlik kuvvetlerine ya da devletin güvenliğine ilişkin konular da sansür defterlerinde sıklıkla referans verilen başlıklar olmuştur. Filmlerin ve senaryoların büyük bir kısmı "umumî terbiye ve ahlâk" yanında güvenlikle ilişkili sınırlamaların yer aldığı gerekçelerle ret ya da şartlı kabul edilmiştir. "Asayişin sağlanması"yla ilişkili, güvenlik kuvvetlerinin görevlerini yapmadıklarını ya da yanlış yaptıklarını ya da mesleklerinin saygınlığıyla uyuşmadığı düşünülen sahneler ve sözler sansürlenmiştir. Zaman zaman da güvenlikle ilgili mevzuata uymayan konuların, mevzuata uygun hale getirilmesi istenmiştir. Genel olarak "asayişi ihlal eden", "zedeleyen", "kanunsuz fiil ve hareketler"i gösteren film ve senaryolarla, bunlardan güvenlik kuvvetlerini sorumlu tutan film ve senaryolar sansür için temel gerekçeler olmuştur.

Bunun yanında özellikle savaşlarla ilgili askeri konularda film metninde "vatan sevgisini arttıracak ve milli hisleri okşayacak lüzumlu cümleler ilave edilmesi" (*Namus Meselesi*, 1960/2) istenmiştir. *Serseri* (1960/14) filmi için verilen kararda "filmin tümü itibariyle" sayılan şartlara katıldığını belirten; ancak bazı konularda muhalif olduğunu söyleyen Erkanı Harbiyei Umumiye Reisliği temsilcisi, diğer konuları ilgilendiren gerekçelerin yanında güvenlikle ilgili olarak filmde yer alan karakterin "boğma suçundan beş sene hapis cezası ile tecziye edilmesi ve hapisten çıktıktan sonra düştüğü sefaletler ve cezadan mütenebbih olmadığının gösterilmesi"ni istemiştir. *Namus Meselesi* (1960/22) filmine ait ikinci bir kararda ise yine muhalefet şerhi yazan temsilci askere daha sonra da Kore'ye giden karakterin sevgilisinin daha sonra da "ailesi olan Kezban'ın bu derece sefalete düşmesi, vatan müdafaası için askere gidişi"ni Kore gazilerinin "kahramanlığına mukabil sevgilisine tevcih edilen bu sefalet ve acıklı sahneler"in toplumda "ordu aleyhine menfi propaganda mahiyeti" taşıdığını belirtir ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına göre halka gösterilmesine muhalefet eder.

Bu konuların dışında askerlik ve onun yapılma biçimiyle ilişkili birçok konu sansüre uğramıştır. Örneğin, *Osman Çavuş* (1960/66) filminde filmin üç yerinde geçen ve Osman Çavuş'un söylediği "burada ben kumanda ederim" sözlerinin "milli vahdete bozucu bir eda taşıdığından" çıkarılması istenmiştir. Askerlikle ilgili işlerin işleyişine dair konular da sansür nedeni olarak değerlendirilmiştir. *Namus Meselesi* (1960/2) filminin kararında "askere sevk keyfiyetinin serbest celp usulü ile yapıldığı" ve Davut'la arkadaşlarının "jandarmalar arasında askere gidişlerini gösteren sahnelerin çıkarılması" gerektiği belirtilmiş, *Deli Gönül* (1961/26) filminde ise "istasyon binası civarında erlerin dağınık şekilde" durmalarını gösteren sahnelerin çıkarılması istendiği gibi "yurt haricine ihraç edilmemesi" şartı getirilmiştir. Askerliğe ilişkin olumsuz ifade ve sahneler de film ve senaryolardan ayıklanmıştır. *Altın Kalpler* (1961/21) filminde konuşmalarda geçen "askerlik laflarından bıktık" şeklindeki ibarenin çıkarılması şart koşulmuş; *Namus Meselesi* (1960/2) filminde Muhtar'ın filmin karakterine söylediği "seni bir haftadır arıyorlar, askere gideceksin" söz ve sahnesinin çıkarılması, yine aynı kararda kadın karakterin askere giden erkek karakterin peşinden koşup ağlaması ve erkek karakterin ona söylediği "askere gidince seni kimlere bırakacağım" sözlerinin çıkarılması; *Üç*

(*Deli Gönül*, Yön.: Tekin Akpolat, 1961)

Çapkın Gelin (1960/92) filminde ise filmin karakterlerinden Kerem'in askere giderken yanındakilerle konuşmasında söylediği "derdim büyüktür" sözlerinin çıkarılması şartı koyulmuş, *Ateşten Damla*, 1960/12) filminde ise hasta çadırında "Vatan Vatan" diye diye ölen askerin ölümünü takip eden ve çadırın önünde buluşan kadın karakterle doktor arasında geçen konuşmanın "şahsi muhabbet hislerini belirten" konuşmalar olması vesilesiyle çıkarılmasına karar verilmiş, *Ölüm Perdesi*, 1960/89) filminde ise, bir telefon konuşması sırasında karakterlerden birinin Ankara'dan "askeri uçakla döndüğü'nü belirten cümleden "askeri" tabirinin çıkarılması istenmiştir.

Halkı askerlikten "soğutucu" mahiyette görülen sahneler de filmlerden ayıklanmıştır. *Ağlarsa Anam Ağlar* (1960/19) filminde daha önce itiraz edilen sahnelerden "Mahmut'un 20 günlük kurs için askere gitmesi sebebiyle sevgilisinden ayrılması, kendisinin ve sevgilisinin bu ayrılıştan sonra başlarına gelen bütün facialarn *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasında tasrih edildiği üzere halkı askerlikten soğutucu bir mahiyet taşıdığı görüldüğünden filmin kahramanı şahsın devam ettiği kursun askerlikle ilgisi kalmayıp buna ait sahne ve sözlerin kamilen çıkarıldığı ve işbu kursun şoför kursu şeklinde gösterildiği"nin tespit edildiği yazılır. *Ateşten Damla* (1960/12) filmin sonunda Osman karakterinin söylediği "Arkadaşlar hedefimiz İzmir'dir" cümlesinin çıkarılarak yerine "Baş kumandanın emri, arkadaşlar hedefimiz Akdeniz'dir ileri" cümlesinin konulması şartı getirilmiştir.

Askerler ve askerlikle ilişkili kararlardan sonra polis ve polislik mesleğiyle ilgili konular da sansür konusu olmuştur. Bu kararlarda polis ve polislik mesleğine ilişkin olumsuz bir imge yaratılacağı endişesi ve güvenlik kuvvetlerinin suçluyu yakalama ve adaletin sağlanmasına yardımcı olma vazifesine ilişkin şüphe doğmasına yol açacağı düşüncesi önemli olmuştur. Örneğin *Gönlüm Yaralı / Söyleyemem Derdimi* (1961/43) adlı filmde karakterlerden birinin kızı için söylediği "gazetelerde hep okuyoruz bir haftadır falanca kız kayıp, falanca kızın cesedi denizde bulundu, bilmem hangi kıza iğfal edip öldürmüşler" şeklindeki konuşmalardan "bir haftadır" kelimesinin çıkarılması istenmiştir. *Kabadayılar Kralı* (1960/10) filminde "Ahmet ve arkadaşlarının polisler tarafından enselerinden tutulmuş halde götürüldükleri sahnenin mevzuata uydurulması"; *Memiş İş Peşinde* filminde (1961/18) ise "Polisin gözüktüğü ilk sahnedeki polisin şapkasının giyiniş tarzıyla yine polisin hal ve tavrı bir külhanbeyli tipini andırdığından bu sahnenin çıkarılması veya bu sahnenin polis giyiniş tarzına tavır ve hareketlerine uydurulması"na karar verilmiştir. *Bilinmeyen Sev-*

gili / Namus Uğruna (1960/63) filmin sonunda "Eşref'in ilk defa polisi görüp kaçarken iki polisin (teslim ol) demeden adeta öldürmek kastıyla ona ateş açtıklarını gösteren sahnenin çıkarılarak, sadece takip edildiğinin gösterilmesi ile iktifa olunması" istenmiş; *Yuva Hasreti / Suçlu* (1959/134) filminde ise polis, "çocukları baştan beri takip etmiş, yakından alakadar olmuş ve neticede bunların ıslahı için gereken tedbirleri almıştır sözünü ilave edilmesi" belirtilmiş ve adı geçen filmin "bu tadil ve tashihlerden sonra yeniden kontrol edilmesinin uygun bulunduğuna ittifakla karar verilmiştir." *Bir Gelin Gitti* (1960/108) filminde ise, polisin karakterlerden birini şikayetçileriyle barıştırmasını "polisi gülünç bir hale düşüren ve usulsüz hareketlerde bulunduğunu anlatan sahne" olarak değerlendirip çıkarılmasını istenmiş; *Yak Bir Sigara* (1960/30) filmi ise "ressam adamın polis karakolunun merdivenlerinden düşerek öldüğünü gösteren sahnede ressamın ağzına sigara verildiğini belirten kısmın ve bununla ilgili sözlerin çıkarılması şartıyla" kabul edilmiştir.

Polisi "beceriksiz" gösteren sahneler de filmlerden ayıklanmıştır. *Orman Çiçeği Nilüfer* (1960/118) filminin sonunda polisin kendisini burçtan atmak isteyen karakteri yakalayabilecek durumdayken bunun yerine sürekli olarak "teslim ol, teslim ol" diye oyalanmasını gösteren sahneden sadece bir defa "teslim ol" dendikten sonraki kısımları çıkarılması istenmiştir. *Şahane Kadın* (1960/114) filminde, "polislerin Bülent'in eline kelepçe taktıklarını gösteren sahnenin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Polis'in yanında zabıta kuvvetlerine ilişkin olumsuzluklar da sansür kurulları tarafından düzeltilmesi ya da çıkarılması istenen konular arasında yer almıştır. Sansür kararlarında "zabıta" zaman zaman genel olarak güvenlik kuvvetlerine atıfla zaman zaman da belediye hizmetlerini yürüten "zabıta"ya atıfla kullanılmıştır. *Acı Bir Kayıp* (1961/59) filminde zabıta kuvvetlerinin "istiskali" görüldüğü belirtilmektedir. *Yumurcak* (1960/77) filminde ise, fotoğrafçı olan karakterin söylediği "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" sözlerinin çıkarılması şart koşulmuştur. *Köy Bakiresi Ayşem* (1960/87) filminde ise, daha önceki bir kararda (1960/63) "filmin sonunda kızın öldürülmesi kaydı konulduğundan ve yaralanan kızın öleceği intibaı uyandırıldığı gibi esasen zabıtanın da yaralı bir kimseyi bırakıp gitmesinin vazife mefhumu bakımından uygun olmayacağı düşüncesiyle, filmin kahramanlarından Hüseyin'in harabelerde kız kaçarken arkasından bıçak attığını, kızın da bıçağı yiyince düştüğünü gösteren sahnenin çıkarılıp sadece kızın sevgilisi Mehmed'in gelerek kızı kucağına alıp yürümesiyle iktifa" edilmesi istenmiş ve bu esnada bir spikere "işte böylece halk arasında yaşayan meş'um bir efsane filmde görüldüğü gibi mes'ut bir efsane haline getirilmiş ve zamanımıza kadar akıp gitmiştir" biçiminde bir konuşma yaptırılması istenmiştir.

Jandarmaya ilişkin sorunlu görülen, jandarmanın görevini yapmadığına ilişkin olumsuz bir fikir doğuracak sahneler de filmlerden ayaklanmıştır. Örneğin *Kaderin Önüne Geçilmez* (1961/58) filminde jandarma kumandanının Hasan karakterinin üstünü ararken söylediği, "kendine dikkat et" sözü "asayiş memurunun sıfatıyla münasip görülmediğinden" çıkarılması istenmiş; *Altın Hırsı* (1961/45) adlı filmde denizdeki kavga edenleri seyreden jandarmaya ait kısmın çıkartılması şartıyla izin verilmiş; *Kaderin Önüne Geçilmez* (1961/58) filminde kız kardeşi kaçırılan karakterin köylülere hitaben "jandarmaya haber ver dereye gelsinler" demesine rağmen "ne köylülerde jandarmaya haber vermek için en ufak bir hareket

ne de jandarmada en ufak bir kıpırdanma görülmemiş" olmasını, olumsuz bularak "bu hususun temini"nin "jandarmanın asayiş kuvveti olması bakımından elzem" olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında bu film için "genel olarak jandarmanın umumi emniyet ve asayiş bakımından köy mevcudiyeti hissedildiği halde bilakis gülünç duruma düşürüldüğü müşahede edilmiştir. Jandarmanın vazife ve vakarı ile uygun olacak şekilde bu sahnenin düzeltilmesi" istenmiştir.

Güvenlik, askerlik konusuyla ilişkili olarak ele alınabilecek bir diğer konu ise askeri niteliğe sahip marşlarla ilişkilidir. *Yumurcak* (1960/77) filminde karakterlerden birinin yanındaki kadınla bardan ayrılırken "sarhoş ağzı ile söylediği 'yürüyelim arkadaşlar' şeklindeki marşın tarihi bir hususiyeti bulunduğundan" filmden çıkarılması istenmiş; *Kabadayılar Kralı* (1960/10) filminde bir grubun bir diğer gruba saldırmak için giderken "çalınan borulu marşın askeri merasim marşı ile ilgili bulunduğundan çıkarılması"na karar verilmiş; *Kaldırım Çocuğu* (1960/45) filmine ise, sondaki "Dağ Başını Duman Almış" marşını "tamamen çıkarılması şartıyla" izin verilmiştir.

Zaman zaman da filmlerdeki rütbe ve askeri kıyafetlerin uyumsuzluğu filmlerin reddedilmesine ya da bunların düzeltilmesine karar verilmesine yol açmıştır. *Telli Kurşun / Barajlar Yükselirken* (1960/60) adlı filmde "Senaryoda jandarma başçavuşu olarak gösterilen zabıta amirinin" filmde "yüzbaşı üniformasıyla gösterildiği" için bu durumun senaryoya uydurulması gerektiği belirtilmiştir.

Gece Kuşu (1960/86) filminde ise "pavyondaki kavgayı gösteren sahnelerden uzak planda görülenlerin çok uzun oluşu, adeta asayişle ilgili vazifelilerin ortada bulunmadığı

(*Ateşten Damla*, Yön.: Memduh Ün, 1960)

intibaını uyandırdığından kavga sahnelerinin ilki ile sonunun çok kısa gösterilmesiyle iktifa edilmesi ve aradaki kısımların çıkarılması"; *Ateşten Damla*'da (1960/12) ise, filmin başındaki yazıda geçen "Millî Savunma Bakanlığı" tabirinin yasal isim olan "Millî Müdafaa" tabiriyle değiştirilmesi istenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Sansür kurulları Mustafa Kemal Atatürk'le ilişkili konularda da çoğunlukla ret ya da düzeltme kararları vermiştir. *Aşktan da Üstün* (1961/35) filmine ilişkin kararda "Yüzbaşı Kemal'in idaresindeki Kuvayi İnzibatiye'nin küçük çarpışmalar sırasında Mustafa Kemal Paşa kuvvetlerine karşı yer yer elde ettikleri muvaffakiyetlerin spiker tarafından filmin bir yerine anons edilirken, bu muvaffakiyetlerin Mustafa Kemal Paşa kuvvetlerine karşı değil, mahalli kuvvetlere karşı elde edilmiş olduğu şeklinde filmin bu kısmında gereken değişikliğin yapılması yani Mustafa Kemal Paşa isminin burada

kullanılmaması" istenmiş, "Mustafa'nın cenaze merasiminin bayrağa sarılmış tabutlu olarak gösterildiği sahnenin", o dönem "bayrağa sarılma adeti olmadığı" ve "Mustafa da Saray tarafından vatan hainliği ile itham edildiğine göre şehit sayılmaması" gerektiği [iktiza] için çıkarılması istenmiş ve bu şartların yerine getirilmesi halinde filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. Bu kararda ayrıca Erkanı Harbiye Umumiyei Reisliği'nden ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan gelen temsilciler filmdeki ezan sahnelerine de muhalif olduklarını belirtmişlerdir. *Cilalı İbo Perili Köşkte* (1960/121) filminde ise, filmin baş tarafında Atatürk'e şarkı söyleyen gençler için bir adamın sarf ettiği "köpek gibi havladınız" şeklindeki konuşmasının çıkarılması" şart koşulmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'e ait herhangi bir ismin kullanılmasına yönelik olarak verilen kararlara benzer biçimde Kurtuluş Savaşı'nın önemli isimleri söz konusu olduğunda da kararlar verilmiştir. *Vatan Fedaileri* (1961/54) adlı film bu tip kararlar için örnek olarak gösterilebilir. Kararda "İstanbul'da işgal yıllarında icrai faaliyet gösteren Kuvayi Millîye Teşkilatı dahil çalışan komitenin çalışması esnasında sarf ettiği gayretler meyanında (Fevzi Paşa ve İsmet Bey'in) Anadolu'ya çıkarılmaları ile ilgili bütün sözlerin çıkarılması ve bu zevatın adlarının ima yollu da olsa filmde katiyen zikredilmemesi" ve "yurtdışına çıkarılmaması şartıyla" denilerek filmin çekilmesine izin verilmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Hukuk ve Adalet

Sansür kurullarının üzerinde özellikle durduğu bir diğer konu ise "suç", "suçlu" ve "adalet"e ilişkin konular olmuştur. Sansür kurulları çoğunlukla suçluların yaptıklarının yanlarına kâr kaldığı ve suçlarının karşılığını görmedikleri sahnelere sansür uygulamıştır. Genellikle "suçluların cezalarının adalet tarafından bulmadıkları" taktirde "halkın hak ve adalet duygusunu rencide edeceği" (*Acı Bir Hayat*, 1961/59) endişesiyle alınan bu konudaki kararlar kurul kararları içerisinde önemli bir yer işgal etmiştir. *Can Mustafa / Yaralı Kuş* filminde filmin kahramanlarından "Asuman'ın Sırtlan tarafından boğulmakta olan teyzezadesinin hayatını kurtarmak için Sırtlan'ın kafasına ağır bir cismi vurmak suretiyle onu öldürmesi durumu meşru müdafaaya girip Asuman'ın bu hareketten dolayı ağır hapse çarptırılmaması veya cüz'i ceza ile kurtarılması icap ettiği halde bu husus filmde tam manasıyla canlandırılmadığına" kanaat getiren sansür kurulu, Asuman'ın hapiste bulunduğu sırada bir spikere "Hayata küsmüş olan Asuman'ın bu suçu bile bile işlediği ve bunun cezasını kendine bile bile layık gördüğü" şeklinde bir konuşma yaptırılarak hadisenin "meşru müdafaa halinden çıkarılması" şart koşmuştur. *Erkek Fatma* (1959/96) filminde ise mahkemenin kuruluşunun gerçeğe uygun olmayışı gerekçe gösterilerek "ağır ceza mahkemesi üç hâkimden teşekkül ettiği halde tek hakimli olarak gösterilmesi"nin "teamüle uygun görülmediğinden" bu sahnelerin "yeniden çekilerek" üç hakimle gösterilmesine karar verilmiştir. Kurul "suça teşvik edici mahiyette" bulunan filmler de çoğunlukla sansür uygulamıştır. *Acı Bir Kayıp* (1961/59) ve *Serseri* (1960/14) filmleri bu gerekçeyle sansüre uğramıştır. *Serseri* filminde filmin baş tarafında spikerin söylediği "Hayır hayır bu zavallı insan yavrusu senin katlandığın sefalet, ızdırap ve azabı çekmemelidir, henüz hayatı anlamamışken onu boğmalısın öldürmelisin" biçimindeki "suça tahrik edici mahiyetteki sözlerin" çıkarılmasına çoğunlukla karar verilmiştir. *Ümitsiz Kapı* (1961/40) filmin son kısmında ise, polis memurunun

kadın karakter hakkında bilgi verirken söylediği "Bizce malum bir kadını ikamete raptettik..." biçimindeki konuşmanın kadın karakteri "suç işlemiş mevkiine düşürdüğü" ve kadın karakter Lale'nin "çocuklara karşı olan hareketinin bir sevginin tezahürü olması dolayısıyla hareketlerinin bir suç sayılmaması gerektiğinden" polisin diyalogunun "bu noktaya intibak edecek tarzda değiştirilmesi şartıyla" izin verilmiştir.

Şiddet, Dövme, Dövülme, İşkence, Kavga

Suçla ilişkili olarak sansüre gerekçe oluşturan bir diğer konu ise şiddettir. Dövülme, dayak, işkence, kavga sahnelerini kurul sansür için gerekçe olarak kullanmış, dövülme sahnelerinin ya kısaltılması ya da çıkarılması istenmiştir. *Dertli Çoban* (1959/135) filminde karakterlerden birinin babasının dövülme sahnesinin çıkarılması; *Vatan Fedaileri* (1961/54) filmindeki "işkence sahnelerinin seyirci üzerinde yaratacağı tevahhuş havası dikkat nazara alınarak bu sahnenin çıkarılması"; *Gönlüm Yaralı / Söyleyemem Derdimi* (1961/43) filminde karakterler arasında geçen kavga sahnesinin "başlangıç ve sonu ile iktifa ederek aradaki uzun kısmın" çıkarılması; yine aynı filmdeki genç kızlar arasında geçen "saç saça baş başa kavga sahnesinden ilk iki kızın kavgası hariç diğer iki kızın Kıvırcığın müdahale ve ayırmasıyla yere yuvarlanmalarına kadar olan kısımların tamamen çıkarılması"; *Ana Hindistan* (1960/99) filmindeki "anormal çocuğa annesi kardeşi ve halk tarafından dövülerek yapılan işkence sahnelerinin münasip şekilde kısaltılması" istenmiştir.

(*Dertli Çoban*, Yön.: Kemal Kan, 1960)

Köyde Bir Kız Sevdim (1960/44) filmindeki "uzun görülen üç kavga sahnesinin birer dakikayı geçmeyecek şekilde kısaltılması ve filmin başındaki mezarlık sahnesinin tamamen çıkarılması"; *Kadın Asla Unutmaz*'da ise (1960/126) "Özcan Tekgül'le Narin'in geldiklerini gören kadının bunlara laf atması üzerine kadının dövüldüğünü gösteren sahnenin ve bu sahne ile ilgili sözlerin çıkarılması"; *Mukadderat / Ağlayan Gözler* (1960/76) filminde ise, "kavga sahnesinin kısaltılması" istenmiştir. *İki Damla Gözyaşı* (1961/46) filminde ise, karakterlerden Kamuran'ın Haldun'un resmine bakarak "kin ve hınçla yürümesi sahnesinden resmi gözlerinden bıçakla oyduğunu gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. *Köy Bakiresi Ayşem* (1960/87) filminde karakterlerden birinin yüzüne çizme ile basıldığını "yakın plandan gösteren sahnenin kısaltılması"; *Kolsuz Bebek* (1960/123) filminde ise "kötü adam tarafından çocuğun dövüldüğünü gösteren sahneleri çocuğu yere devirdikten sonraki kısmının çıkarılması şartıyla" izin verilmiştir. *Yuva Hasreti / Suçlu* (1960/9) filminde "Cevdet'in babasını kovmasından sonra tekmeleyerek eve götürmesi sahnesinin"; *Ana Hindistan*

(1960/99) filminin "müteaddit yerlerinde görünen yaralı ve kanlı el, yüz, baş vesaire şeklinde yakın plandan görünen kısımların çıkarılması"; *Serseri* (1960/14) küçük Figanı üvey annesinin dövmesi sahnesinde, sopa ile vurmasını gösteren kısımların; *Sokak Şarkıcısı / Kırık Keman* (1959/97) filminde ise, hasta annenin tedavi ve bakımı ile uğraşan Adnan'a üvey babasının "sen de geber annen de gebersin" dedikten sonra oğlunu "şiddetle dövdüğünü gösteren sahnelerin" çıkarılması; *Ölüm Gecesi / Feleğin Sillesi* (1959/91) filminde ise dayak sahnesinin "kısa gösterilmesi" istenmiştir.

Hayvanlara Yönelik Şiddet, Hayvanlara İlişkin Diğer Konular

Zaman zaman hayvanlara yönelik şiddet sahneleri da sansür için gerekçe oluşturmuştur. *Kaderin Önüne Geçilmez* (1961/58) filminde "değirmen oluğunun tıkatılması" için köpeğin öldürülmesinin "yersiz" olduğu belirtilerek, bununla ilgili sahnelerin çıkarılması istenmiştir. Yine aynı filmde "muhtelif sahnelerde gerek sözle gerekse hareketleriyle suça teşvik ve tahrik" edildiği görüldüğünden, bu tür "bütün söz ve sahnelerin filmden çıkarılması" gerektiği belirtilmiştir. Bunların yanı sıra *Minnoş* (1961/44) filminde karakterin eşeğe kova ile su verdikten sonra, bu artık suyu kovadan içmesi sahnesiyle bu suyla yüzünü yıkadığı sahnenin tamamen çıkarılması istenmiştir.

Ölü, Ölüm, Nekrofili

Ölümle ilgili konular (öldürülme, intihar vb. gibi) da çeşitli biçimlerde sansür kurulu tarafından filmlerden çıkarılmıştır. *Serseri* (1960/14) filminde "filmin takdiminde bir ölüye karşı saygısızlık teşkil edecek şekilde Ferhat'ın ölmüş cesedi öpmesi ve şehevi tarzda cesedi sıkıp sarması, üzerine abanması" gibi sahnelerin çıkarılması şart koşulmuştur. *Bir Yaz Yağmuru* (1961/23) filminde ise Cavidan Dora'nın öldükten sonra "yüzünün havlu ile örtüldüğünü" gösteren sahnenin ve Belgin Doruk'un intiharından sonra "yerde yatarken yakın plandan göründüğü kısmın" çıkarılması şartıyla izin verilmiştir.

Hırsızlık

Filmlerde hırsızlıkla ilgili bazı sahneler de çıkarılmıştır. Örneğin Satyajit Ray'in *Ana Hindistan* (1960/99) filmindeki "çocuğun bileziği değirmenden çalmasıyla bunu annesine getirdiğini gösteren kısımların çıkarılması" istenmiş; *Aşk Hırsızı* (1960/130) filminde ise daha önceki kararlara istinaden hırsızlık ve soygunculuk suçlarının filmden çıkarıldığı görülmekle beraber yankesicilik sahnelerine fazla yer verildiği belirtilmiş ve çeşitli yerlerdeki yankesicilik sahnelerin çıkarılması istenmiştir.

Başka Milletler, Çingene, Aşiret, Oba

Zaman zaman diğer devletlerle ilgili konular da sansür için gerekçe oluşturmuştur. Örneğin *Güzeller Resmi Geçidi* filminde düzenlenen yarışmayı düzenleyenlerin yabancı olduğu için "tezyif edici ve onları son derece aptal rolünde gösterici bir durumun bertaraf edilmesi bakımından" bazı sahnelerin "kısaltılarak bu mahzurların ortadan kaldırılması" istenmiştir. *Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan* filminde ise (1959/113) *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fıkrası hükmü göz önünde tutularak filmin konusunun "memleketimizin de üyesi bulunduğu CENTO siyasi teşekkülünün üyelerinden bulunan İran aleyhine sahneleri ihtiva etmesi ve işbu dost ve komşu milletin hislerini

rencide edebileceği ve mevcut siyasi ittifak aleyhine bir hava yaratacağı düşüncesiyle" adı geçen filmin "yurtdışına çıkarılmasının uygun bulunmadığına" ittifakla karar verilmiştir. *Mukaddes Izdırap* filminde ise, 7. maddenin 3. fıkrasına aykırı bulanan filmin diyaloglarındaki "Alman" kelimesinin yerine Türkçe altyazı yazılırken veya dublajı yapılırken "Nazi" tabirinin kullanılması şartı konmuştur.

Etnik meselelerde ise "çingenelere" ilişkin konular çeşitli açılardan sansür kurullarının sıkça gündemine gelmiş görünmektedir. Örneğin *Vahşi Kız* (1960/157 filminde Çingene kızın söylediği "inandın mı şimdi fala?" ifadesi çıkarılmıştır.

Buna benzer bir karar ise *Anadolu Yolları* (1960/34) filmindeki "aşiret" tabirinin "oba" ile değiştirilmek üzere filimin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 35. maddesine uygun olarak da yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığı belirtilmiştir.

Eğitim

Eğitim konusu da yine sansürün üzerinde durduğu konulardandır. *Kezban* (1960/127) filminde Kezban'ın plaj sahnesindeki konuşmasından "Yüksek tahsili yalnız zenginlere inhisar etmesini doğru bulmuyorum" şeklindeki sözlerin çıkarılarak bunun yerine "yüksek tahsil yalnız zenginlere mahsus değildir" tarzında bir konuşmanın konulması şart koşulmuş; *Yuva Hasreti / Suçlu* (1960/9) filminde ise karakterin "biz okuduk da ne oldu" sözüyle, kadın öğretmenin okulda çocukların kavgasına müteakip kavgaya karışan çocuklardan birinin "kulağından tutup çekmesi" sahnesinin; *Minnoş*'taki (1961/44) karakterin eşeğe hitaben söylediği "okur yazar da belki" ifadesinin çıkarılması şartları ile izin verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Sansür kurulları genel olarak ekonomiyle ilişkili konularda da ret ve şartlı kabul kararları vermiştir. Para, yoksulluk, zenginlik, döviz kaçakçılığı (çoğunlukla dolar) gibi konularla ilişkili senaryo ve filmlere sansür uygulamıştır. Sınıfsal farklılıkların açıkça görünür kılındığı ya da ima edildiği senaryo ve filmlerdeki sahnelerin çıkarılması ya da "tadil" edilmesi istemiştir. Bu konular içerisinde yoksulluğu gösteren filmler diğerlerine göre daha fazla sansüre uğramıştır. *Ana Hindistan* (1960/99) filminde "öküzler ölünce çocuklarla kadının sabana hayvan gibi koşulduğunu gösteren" sahnelerle "kadının çifte koşulması ve öküzün çatlamasını" gösteren sahnelerinin ve "adamın uğradığı haksızlık karşısında çocukların da yememesi için pilav çömleğini kırdığını gösteren sahneyle çocukların yerdeki kırık parçalar üzerinden pilavlarını yediğini gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. *Gecelerin Ötesi* (1960/82) filminde ise karakterlerden birinin söylediği "evdeki üç can her şeyden önce ekmek ister" tarzındaki sözlerin çıkarılmasına; *Serseri* (1960/14) filminde ise karakterin "sokakta perişan vaziyette dolaşması duvar dibinde çok çirkin şekilde yemek yemesi ve bu arada sağında solundaki fakirleri gösteren kısımların çıkarılması ve filmin yeniden kontrol edilerek esas hakkında bilahare karar verilmesine" hükmetmiştir. Bu karara Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti temsilcisi "muhalif rey" vermiştir. Temsilci buna gerekçe olarak da filmin tümü itibariyle kararda belirtilen şartlara katıldığını ancak belirttiği hususlardan dolayı muhalif oy kullandığını

ifade etmiş ve sonuç olarak filmin *Nizamname*'nin 7. madde 6. fıkrasına riayet etmediğini bu nedenle "cemiyetimiz üzerine yapacağı menfi tesir dolayısı" ile muhalif olduğunu belirtir. *Kader Yolcusu* (1960/67) filminde ise kalbinden hasta karakterin ihtiyaç duyduğu ameliyatın yapılabilmesi için doktorun söylediği "burası hususi hastanedir, ameliyat para ile yapılır" cümlesinin çıkarılması şart koşulmuştur.

Zaman zaman da patronlarla ilgili söylenenler sansüre uğramıştır. *Kırık Çanaklar* (1960/105) filminde karakterlerden birinin söylediği "patron kesesini dolduracak diye bizi harcıyor" sözüyle "heriflerin keselerini doldur" sözlerinin çıkarılması şartı konmuştur. *Altın Hırsı* (1961/45) filminde ise "patronun iki defa ayrı ayrı tokat vurduktan sonra adamın üzerine tükürdüğünü gösteren kısmın" çıkarılması istenmiştir. *Gönül Kimi Severse* (1959/129) filminde ise polisin yedek parça almak için gittiği yerde "zaten aradığın bulunmuyor ki" ifadesinin çıkarılıp "bizde yok" gibi bir ifadenin konulması istenmiş ve yurtdışına ihraç "olunmaması" şartı konmuştur. *Yuva Hasreti / Suçlu* (1960/9) filminde bakkalın söylediği "zam parası amma da tatlı geliyor" sözlerinin çıkarılması; *Gönlüm Yaralı Söyleyemem Derdimi* (1961/43) filminde ise rakip filmcilerden biri tarafından söylenen "para oynadı mı kısır kadın bile gebe kalır" cümlesinin çıkarılması ve "yurtdışına çıkarılmaması" şartıyla izin verilmiştir.

Miras ve para hırsı gibi konular da filmlerde sansürlenmiştir. *Acı Bir Kayıp* (1961/59) filmi "miras meselesinin ve para hırsının insanları sürüklediği düşüklükler bakımından milli ahlak ve adaba aykırı bulunduğundan" sansüre uğramıştır. Toprak meselesi söz konusu olduğunda da benzer bir tavır alınmıştır. *Köy Bakiresi Ayşem* (1960/87) filminde karakterlerden birinin söylediği "Bu topraklarımı çalıştırmak istiyorum ama bunlarla başım belaya girecek diye korkuyorum onun için başkasının tarlasında çalışacağım" ifadesinin çıkarılması istenmiştir. İşçilerle onlardan sorumlu kişiler arasındaki sorunlarda da sansür kurulu bazı sahnelerin çıkarılmasını istemiştir. *Tütün Zamanı*'nda (1959/98) Amele çavuşunun tütün toplayacak işçilerle kamyon başında tartışması ve bisiklet tekerleğinden bir işçinin yüzüne çamur sıçraması sahnesinden sonra o işçinin çavuşun arkasından "tükürdüğünü gösteren sahnenin" çıkarılması şartıyla izin verilmiştir. *Ben Masumum* (1961/16) filminde ise karakterlerden birinin söylediği "döviz kaçakçılığı bana zarar vermez" cümlesinin, daha önce senaryodan çıkarılması istendiği halde filme konduğu belirtilerek, cümlenin filmden çıkarılması istenmiştir. İleride "Senaryo ve Filmin Yapısı"yla ilgili başlık altında değerlendirilecek olan *Kader Bizi Ayırdı* (1960/5) ve *Şoförün Karısı* (1960/38) adlı filmler de ekonomik konular hakkında istekler barındırır.

Dinlere İlişkin Konular

Sansür kurullarının üzerinde durduğu önemli konulardan biri de din konusudur. Bu defterde de bu konuya ilişkin kararlar alınmıştır. *Eski İstanbul Kabadayıları / Yangın Var* filminde filmin kahramanlarından "Müjgan'la Murat'ın aşk üzüntüleri içinde ayrı ayrı sabahladıkları sahnede fon teşkil eden ezanın, kızın yatakta görüldüğü andaki kısmının bırakılarak, Murat'ın şafak sökerken sokakta gezdiği sıradaki ezan sesinin çıkarılması" istenmiş; *Allahın Dediği Olur* (1960/88) filminde "yağmur duası"yla ilgili söz ve sahnelerin çıkarılması ve "yağmur duasına çıkıldığını gösteren hareketlerin gösterilmemesi" istenmiştir. *Kaldırım Çocuğu* (1960/45) filminde ise, okunan ezan ile kı-

zın dua ettiğini gösteren sahnenin tamamen çıkarılması, *Herşeyden Üstün / Fedakâr Arkadaş* (1960/30) filminde senaryoda bulunmayan "sabah ezanı sesinin" çıkarılması şartıyla; *Ateşten Damla* filminde ise "ihtiyar kadının namaz kılarken göründüğü sahnelerin çıkarılarak yalnız dua ederken görünen kısmı" ile yetinilmesi istenmiştir. *Yuva Hasreti / Suçlu* (1960/9) filmine ise karakterin söylediği "bilmediğimiz beş vakit namaz ona da şeytan komaz" sözlerinin çıkarılması şartı konmuş; *Aşktan da Üstün* (1961/35) adlı şartlı kabul edilen filme ilişkin kararda Erkanı Harbiye Umumiyei Reisliği ve Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileri filmdeki ezan sahnelerine de muhalif olduklarını belirtmişlerdir. *Mukaddes Izdırap*'ta (1960/64) ise *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına aykırı görülen; bir rahibenin çocuklardan biriyle konuşurken söylediği "sizi yeni vatanınıza, Filistin'e yollayacağız" tarzındaki cümlenin çıkarılması istenmiştir.

Meslekler

Sansür kurulları mesleklere ilişkin ifadeler ve davranışlar konusunda da sansür kararları vermekten çekinmemiştir. Özellikle doktorlukla ilişkili olarak senaryo ve filmlerde yer alan müstehcen sahneler sansürlenmiştir. *Memiş İş Peşinde* (1961/18) filminde doktor kıyafetli Memiş'in ilk gelen kızı muayene ederken "kızın göğsüne dokunmamak için geçirdiği iç mücadelesini" gösteren kısımla bu aradaki konuşmaların çıkarılması; *Aşk ve Hayat* (1960/80) filminde ise karakterlerden birinin "ne kadar doktor bey" sorusuna karşılık, doktorun "dört bin lira kadar" cevabı ve başka bir karakterin "bu ameliyat meselesi doktorların para tuzağı" sözlerinin çıkarılması; *Kabadayılar Kralı* (1960/10) filminde ise filmdeki doktor için söylenen "nasıra aspirin" sözünün; *Yaman Gazeteci* (1961/55) filminde ise hastanede "kasap bıçağı" ile görülen doktora ait sahnenin çıkarılması istenmiştir.

Telli Kurşun / Barajlar Yükselirken (1960/60) filminde başlangıçta yer alan "Türk mühendislerine olan ithaf yazısının" senaryoda olmaması ve filmdeki mühendisin halinin "mühendisleri rencide edeceğinden" çıkarılması; *Aşk ve Hayat* (1960/80) filminde ise, buldozer makinesine kişilik atfedilerek "Buldozer makinesinin yol tesviyesi gibi bir amme işiyle meşgul olurken bu işini bırakıp bir şahsın işine koşmak gibi bir durum yaratılmamak için sadece filmde ilk defa görüldüğü yol tesviyesiyle ilgili kısa sahnenin çıkarılması" şart koşulmuştur. Şoförlere ilişkin söylenenler de zaman zaman sansürlenmiştir. *Öldür Beni (*1959/127) filmindeki "bir şoför parçası ile geziyorsun" sözüyle "şoför milleti değil misiniz" sözünün çıkarılması istenmiştir. *Yabancı Kız* (1960/91) filminde ise filmdeki belediye başkanının yabancı birinin bavulunu taşıması sahnesi, "Belediye Reisi'nin mesleki vakarı ile kabili telif görülmediğinden" çıkarılması istenmiştir.

Çocuklar

Çocuklarla ilişkili olarak da Hıfzıssıhha Kanunu'nun 167. maddesine gönderme yapılarak kararlar verilmiştir. *Ayşecik Şeytan Çekici* (1960/110) ve *Hazreti Ömer* (1960/124) filminde bu yönde kararlar alınmıştır. Hazreti Ömer filmi için *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 13. maddesiyle 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 167. maddesine dayanarak, söz konusu filmin "terbiyevi bir vasıf taşıdığı görüldüğünden" gündüzün altı yaşından büyük çocukların bu filmi görebileceklerine ittifakla karar verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurulları zaman zaman da kabul kararı verilen senaryoda olmayıp filmlere eklenmiş olan sahnelerden dolayı ret ve şartlı kabul kararları vermiştir. *Kader Bizi Ayırdı* (1960/5) filminde aynı zamanda ekonomik konular için de örnek olabilecek birçok gerekçe ileri sürülmüştür. Kararda "iki serserinin mezarlıkta gezmeleri, konuşmaları, bekçilerin onları kovalamaları gibi sahneler musaddak senaryosunda olmadığından" ve "dini hissiyatı rencide eder mahiyette bulunduğundan" çıkarılması; çocuk karakterin gazete satışından dönerken "dönercinin önünde ayakkabılarının içine para saklaması sahnesiyle, lokantaya girip yemek yedikten sonra yediğinin parasını vermeden kaçması ve garsonun onu dövmesi sahneleri musaddak senaryosunda olmadığından bu sahnelerin çıkarılması" istenmiş ve "kadın öldükten sonra tabutun cami avlusunda ve musalla taşı üzerinde çocukların yanı başında görünmesi sahneleriyle arka plandaki imam ve dört kişilik cemaatin gelişine ait sahneler senaryosunda olmadığından" bunların da çıkarılması istenmiştir. Senaryoda bulunmayan yeni sahnelerin eklenmesinin sansür için neden teşkil etmesi gibi senaryodaki bazı noktaların değiştirilmesi de sansür için gerekçe oluşturmuştur. *Şoförün Karısı* (1960/38) filminde ihtiyar adamın söylediği ve senaryoda bulunmayan "bu zamanlarda bu odayı bulmak zor" tarzındaki ve birlikte oturmaya karar veren iki kadın karakterin söylediği "kazancımızı ortaya koyar beraber harcarız" şeklindeki konuşmaların senaryo ve diyaloglarda bulunmadığı için çıkarılması şart koşulmuştur. *Gönlüm Yaralı / Söyleyemem Derdimi* (1961/43) filminde geçen "Hangi sanatkarın hali facia değildir" tarzındaki ibare senaryoda olmadığından; *Gönlüm Yaralı / Söyleyemem Derdimi* (1961/43) filminde şarkıcı karakteri "seyircilerin ıslık çalıp yuha çekmeleri ve gürültü yapmaları senaryoda olduğu üzere polis tarafından müdahale edilerek önlendiği halde filmde böyle bir müdahalenin yapılmadığı görüldüğünden" bu sahnenin senaryoya uydurulması istenmiş; *Bilinmeyen Sevgili / Namus Uğruna* (1960/63) filminde ise senaryoda bulunmayan "iki tutam ot da geyiklere iyi gelir" ifadesinin ve "kahve değil hayvanat bahçesi, boynuzlularla oturamam ben, ucuz kurtuldum boynuzlu, yalan mı? Boynuzlu işte..." tarzındaki diyalogların çıkarılması şartı konmuştur. *Telli Kurşun / Barajlar Yükselirken* (1960/60) filminde ise "mezardaki dua sahnelerinin ve annenin mezara kapanışı ile oyuncak arabanın Fatma tarafından mezara konulması sahneleri senaryoda bulunmadığından" çıkarılması istenmiş, yine aynı filmde karakterin "kızım seni Ali'ye vereyim mi?" şarkısını söyleyip oynadığını gösteren sahneler senaryoda olmadığı için çıkarılması istenmiştir. *Mert Adam / Sevda Sahilleri* (1959/106) filminin kararında ise, kadın karakterin "yataktaki hasta halini gösteren sahneler" "filmin atmosferiyle kabili tecviz görülmediği ve halkın hislerini rencide eder mahiyette" bulunduğu için ve aslında "çok uzun olması ile de filmde sıkıcı bir hava yarattığından işbu sahnelerin yarı yarıya indirilmesi muvafik bulunmuştur" denir.

Senaryoya aykırılık dışında prosedürlere uygun olmayan başvurular da sansür kurulları tarafından ret gerekçesi olarak kullanılmıştır. *Kabadayılar Kralı* (1961/5) filmi, senaryosu kurul tarafından tetkik edilip bir karar verilmeden, *Nizamname*'nin 15. ve 19. maddesine aykırı olarak, film çekme belgesi alınmadan önce çekildiğinin anlaşılma-

(*Kabadayılar Kralı*, Yön.: Nejat Saydam, 1961)

sı üzerine "bugünkü haliyle yurtiçinde ve yurtdışında gösterilmesinin uygun olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir" (filmde görülen birçok sahnenin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına uymadığı ve sonradan filme ilave edilmiş bir çok uygunsuz sahnenin bulunması nedeniyle) denilerek reddedilmiştir.

Senaryonun yapısıyla ilgili olarak düşünülebilecek bir diğer karar ise, *Bir Yetimin Hasreti / Sevgili Annem* (1961/38) filmindeki bazı konuşmaların "lüzumsuz ve yersiz" görülerek tamamen çıkarılmasının şart koşulmasıdır. Kurul buradaki "insan karısını ihmal eder mi?" sözünün çıkarılmasını istemiştir. Karara göre, "Yetimhaneden bir aile muhitine girmiş bulunan ve henüz aralarında bir bağ ve yakınlık doğmadan evvel" özellikle "küçük yaşta olan Fatoş'un kısmen yine bir aile mahremiyeti ile ilgili olarak" erkek karaktere söylediği "İnsan karısını ihmal eder mi?" tarzındaki konuşmanın "lüzumsuz ve yersizliği görülerek" bu konuşmanın tamamen çıkarılması şartıyla" izin verilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

Sansür kurulları tarihi filmlerde genellikle filmin başına filmde geçen olayların "çok eski tarihlere ait" olduğunun belirten bir konuşma veya yazının eklenmesini istemektedir. Örneğin *Kahveci Güzeli* (1959/99) filminin "baş tarafına filmde geçen vakaların çok eski tarihlere ait bulunup eski bir Türk masalından alındığını belirten bir konuşma veya yazının konulması" şart koşmuş, *Eski İstanbul Kabadayıları / Yangın Var* (1959/132) filminin baş tarafında "filmde geçen vakaların Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki tulumbacılık teşkilatına ait olduğunun anlatılması için bir yazı veya konuşmanın ilave edilmesi şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti temsilcisinin "muhalif reyine karşılık ekseriyetle" karar verilmiştir denir. Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti temsilcisi Bnb. Osman Güvenatam *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına göre amiralin oğlunun tulumbacılarla düşüp kalkması ve o devirdeki kıyafetin gösterilmemesi, bugünkü kıyafet sebebi ile muhalif olduğunu belirtmiştir. *Ateş Rıza* (1960/70) filminde ise, filmin baş tarafına "bir spikerin vakanın eskiden cereyan ettiğini anlatırken 1913 tarihinin de filmde yazı halinde görünmesini" şart koşmuştur. *Karacoğlan'ın Kara Sevdası*'nda (1959/86) ise filmin "yurt haricine çıkarılırken" konusunun "çok eski devirlerde yaşamış ve hayatı efsaneleşmiş Karacaoğlan adlı Türk saz şairine ait ol-

duğunu belirten bir konuşma veya yazının konulması" şartı getirilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Yurtdışına Çıkarılmama

Sansür kurulu bazı kararlara "yurtdışına çıkarılmama" şartını eklemiş, filmlere ait diğer konularda kabul kararları verip sadece "yurtdışına çıkarılmaması"nı istemiştir. Aynı zamanda başka gerekçelerle de (müstehcenlik, güvenlik vb. gibi) ret ya da kabul kararları verilen bir grup film için özellikle "yurt haricine ihraç edilmemesi şartıyla" kararlar verilmiştir. *Yaman Gazeteci* (1961/55), *Güzeller Resmi Geçidi* (1961/15), *Deli Gönül* (1961/26), *Talihsiz Yavru Fatmacık* (1960/50), *Vatan Fedaileri* (1961/54), *Sokak Şarkıcısı / Kırık Keman* (1959/97), *Allah'ın Dediği Olur* (1960/88), *Esmerim Kıyma Bana* (1960/43) gibi filmlerin yurtiçinde gösterilmesinde bir sakınca bulunmazken yurtdışına çıkarılmaları sakıncalı bulunmuştur.

(*Tayfun*, Yön.: Rahmi Kafadar, 1960)

KARAR DEFTERİ
1960

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1960 – 1 ve 2 Numaralı Komisyon]

Karar Defteri 1960 adlı defterde 46 şartlı kabul, 13 de ret kararı bulunmaktadır. Defterde yabancı uzun filmlerin yanı sıra kısa filmler, belgeseller, haber filmleri ve reklamlar da denetlenmiştir. Yabancı filmlerin içinde ağırlıklı olarak Hint filmleri yer almaktadır. Defterdeki filmlerden, *Sokakların Kanunu* (*La Loi Des Rues*) (1960/42) adlı film için verilen kararda "*Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname'nin* 8.inci maddesi ["Zaman geçmesile yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yoracak derecede eskimiş olan filimlerin gösterilmesine müsaade edilmez"] uyarınca reddine karar verildi"ği belirtilmiştir.

Defterde uzun filmlerle birlikte aynı sayfada yazılmış reklam, belgesel film, haber filmi ve kısa film gibi başka yapıtlar da bulunmaktadır. Bu kararlardan biri *Et ve Balık Kurumu* (1960/312) adıyla kayıtlı ve bu kurumla ilgili filmdir. Filme ilişkin kararda "İsim ve evsafı yazılı Türkçe sözlü orijinal film 13.7.1960 Çarşamba günü Emniyet Sarayı'nda görüldü. Adı geçen filmin sakıt iktidarın propagandasını yapar mahiyette olduğundan reddine" karar verildiği belirtilmiştir. Bu tür filmlerden biri de *Sage of the Bible* (1960/317) adını taşımaktadır. Amerikan Kitabı Mukaddes şirketine ait New York'tan gönderilen *Sage of the Bible* isimli 60 pozdan ibaret projeksiyon filmin 19.7.1960 Salı günü Emniyet Sarayı'nda görüldüğü ve adı geçen filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası gereğince reddine karar verilmiş; aynı karar numarasında yazılı bulunan Carol Reed'in 1953 tarihli *Berlin Macerası* (*The Man Between*) (1960/317) adlı filmi *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına dayanılarak reddedilmiştir.

En fazla 6. fıkraya dayanılarak filmlerin reddedildiği bu defterde *Les Tricheurs* (1960/208) adlı Marcel Carné'nin 1958 tarihli filmi de "gençliğin ahlakını bozacak ve mukaddes bir müessese olan evlenme ve aile hayatını yıkıcı mahiyette olduğundan" yine bu fıkraya dayanarak reddedilmiş; *Beat Girl* (1960/90) için ayrı bir gerekçe yazılmamış, sadece 6. fıkra gereğince reddedildiği belirtilmiştir. Bu defterdeki en bi-

linen film kuşkusuz François Truffaut'nun *400 Darbe* adlı filmidir; film hem *400 Darbe* hem de *Hayat Darbeleri* (*Les Quatre Cents Coups*) (1960/318) isimleriyle gerekçe yazılmadan 6. fıkraya dayanarak reddedilmiş; *Kudüs Muhasarası* (*La Gerusalemme Liberata*) (1960/226) adlı film 2 ve 4. fıkralara; Boris Vian'ın eserinden Michel Gast'ın yönettiği *J'irai Cracher Sur Vos Tombes* (1960/191) adlı film ise 2 ve 6. fıkralara dayanarak red kararı yazılmış; *Zaferin Bedeli* (*What Price Glory*) (1960/196) adlı 1952 tarihli John Ford filmi için "Adı geçen filmin, askerlik şeref ve haysiyetini kıran mahiyette görüldüğünden ve esasen, filmin diyaloglarında çavuşun sefere çıkarken sevgilisine hitaben 'Aptallar olmasaydı bir ordu teşekkül etmezdi' cümlesini kullandığından" *Nizamname*'nin 7. fıkrasına dayanarak yurda ithali ve halka gösterilmesi sakıncalı olduğundan" reddedildiği belirtilmiştir.

Güneş Bir Daha Doğacak (*Wenn Die Sonne Wieder Scheint*) (1960/289) adlı film için yazılan kararda herhangi bir fıkraya atıf yapılmadan ret kararı verilmiştir: [Yazım düzeltilmiştir] "Mezkûr filmde şahıs ve mahal insanları ile ananemize aykırı sözleri teamül dışında Türkçeye adapte edilmiş olduğu ve Almanya'da çevrilen bu filmin seyirciler üzerinde yerli film intibaı bırakması hususu göz önünde tutularak bu şekilde gösterilmesi mahzurlu görülmüştür. Aynı zamanda tarlada çalışırlarken kâhyanın sevgilisine 'gömleğini çıkar, bizde sebeplenelim' cümlesiyle, Bayramlaşma sırasında çiftlik ağası hakkındaki tezahürat ve konuşmaların ve yine (Kuş olup sevgilimin tarlasında uçmak isterim) cümlesinin filmden çıkarılması gerekir. Yukarıda zikrolunan sebepler dolayısıyla filmin bu haliyle halka gösterilmesinde mahzur olduğuna karar verilmiştir".

Mukaddes Izdırap (*Conspiracy of Hearts*) (1960/323) adlı film, 22 Temmuz 1960 tarihinde İl Komisyonu tarafından incelenmiş, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3 ve 4. fıkraları gereğince "yurda ithali mahzurlu görüldüğünden reddine" karar verilmiş; fakat 19 Eylül 1960'ta bu sefer Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından film hakkında şartlı kabul kararı alınmıştır. Merkez Film Kontrol Komisyonu 19.9.1960 tarih ve 64 sayılı kararında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1. fıkrasına aykırı görülen "bir rahibenin çocuklardan biriyle konuşurken söylediği 'sizi yeni vatanınıza Filistin'e yollayacağız' tarzındaki cümlenin çıkarılması", "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 3. fıkrasına aykırı bulunan filmin diyaloglarındaki 'Alman' kelimesi yerine, Türkçe alt yazıların yazılırken veya Türkçe dublajı yapıldığı takdirde 'Nazi' tabirinin kullanılması şartıyla filmin yurda sokulmasına ve halka gösterilmesine karar ve müsaade" edildiği belirtilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Müstehcenlik, Cinsiyetçi İfadeler, Cinsel Saldırı, Seyretme, Argo

Ümitsiz Aşıklar (*Until They Sail*) (1960/264) 3) adlı filmde "30 ay cephede kalan askerlerin karıları kocalarının simasını unuttuğunu belirten cümlelerin filmden çıkarılması" şart olarak yazılmış; *Matmazel Dö Paris* (*Mademoiselle de Paris*) (1960/217) adlı filmde bir kızla babasının evde konuşmaları sırasında "Hamile kızla, piç artık unutulmuş şeylerdi" cümlesinin çıkarılması istenmiş; *Hayata Dönüş*'ün (*Resurrection*) (1960/223) "baş tarafında tüccarın, barda kadınlara gayri ahlaki bir şekilde elle sataşma sahnelerinin çıkarılması" istenmiştir. Basın Yayın ve Turizm

Bakanlığını temsilen gelen üye karşı çıkmış, karar oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Bakanlık temsilcisi "Film, dejenere olmuş bir cemiyetin hayatını tasvir etmektedir. İrtişa, sefalet, sefahat, iltimas gibi sahnelerle uzun dini ayinleri ve müstehcen sahneleri ihtiva eden sahnelerin seyirci üzerinde menfi tesir husule getireceği mütalaası ile reddi kanaatindeyim" diyerek şerh düşmüştür. *Gubiah* (*Goubiah*) (1960/273) filmi için verilen kararda "Erkeğin çingene kızının üstüne çıkarak öpme" sahnesinin hem orijinal hem de dublajlı kopyalarından çıkarılması şart koşulmuştur. *Esrarlı Tepe*'de (*High Hill*) (1960/50) "kızın fiçıda yıkanırken adamın içeri girip elinde içki şişesi olarak kızı şehveti tahrik edici surette kızı seyretme sahnesinin çıkarılması" istenmiş; *Zehir Hafiye*'de (*Maigret Tend un Piège*) (1960/236) "konuşma sırasında iki defa tekrarlanan kaltak sözünün çıkarılması" şart olarak karara yazılmıştır.

Dans Sahneleri, Öpüşme, Sevişme Sahneleri, Çıplaklık

Esrarlı Tepe (*High Hill*) (1960/50) adlı "filmde uzun müddet olan öpüşme sahnesi ile kızın fiçıda yıkanırken adamın içeri girip elinde içki şişesi olarak kızı şehveti tahrik edici surette seyretme sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Kahraman Kaptan*'da (*Sea Fury*) (1960/61) "kızın gemide soyunurken çıplak olarak bacaklarının göründüğü sahnenin tamamen çıkarılması"; *Aldatılan Kızlar*'da (*The Wild and Wicked*) (1960/301) "kızın üstündeki havlunun diğer bir kız tarafından çekilmesiyle çıplak olarak kalan kızın bu halini gösterir sahnenin filmin dublajından, orjinalinden ve diğer kopyalarından çıkartılması"; *Çiftlik Yosması*'nda (*Machete*) (1960/120) [*Machete*, Kurt Neumann, 1958] "kızın soyunarak yıkanmağa gidene kadar çıplak olarak görünen sahnenin çıkarılması"; *Gece Kızları*'nda (*Filles De Nuit*) (1960/205) "Barda beyaz tüller giyinmiş olup sonradan üstünden tülleri çıkaran çıplak kızın bu hali ile görünen sahnelerin çıkarılması"; *Elmas Kaçakçıları*'nda (*Le Fric*) (1960/206) "provada ve sahnede çıplak olarak görünen kızlar ile barda yarı çıplak bir vaziyette bir kızın yaptığı dans ve kızın odada kombinezonla yatakta çorabını çıkarırken ve ayakta dururken görünen sahnelerin filmden ve fragmandan çıkarılması"; *Donnez Moi Ma Chance* (1960/245) adlı "filmde kızın yatarken soyunduğu sırada arkadan çıplak göründüğü sahne ile fotoğrafçıda soyunurken arkadan çıplak göründüğü sahnenin çıkartılması"; *Büyük Sirkin Maceraları*'nda (*Circus of Horrors*) (1960/322) "Adem ile Havva sahnesinin tamamının ve" "Çadırda sedir üzerindeki öpüşme sahnesinin tamamen çıkarılması"; *Kızım ve Ben*'de (*The Lady Takes a Flyer*) (1960/270) "otelde karı kocanın yatakta sevişme sahnesinin kısaltılması" talepler arasında yer almıştır.

İhtiras Yolcuları'nda (*Le Passager Glandestesi*) (1960/246) [*Le Passager Clandestin*, Yves Allégret, 1958] "adamın kızın memelerini avuçladığını gösterir sahne ile kızın denizden çıkarken memesinin göründüğü sahnesinin çıkarılması"; *Vahşi İntikam*'da (*L'Ambitieuse*) [*L'Ambitieus*, *Le Passager Clandesti,* Yves Allégret, 1958] (1960/235) "adamın kızın memesini elile avuçladığını gösteren sahnenin çıkarılması" istenmiştir. Karar defterinde her iki kararın bulunduğu sayfaya düşülen notta Jak Amiel (Fitaş Film) tarafından Aksoy Filme satıldığı belirtilmiştir.

Karın Deşen Jak (*Jack The Ripper*) (1960/294) için yazılan kararda ise, "Adı geçen filmin çıplak kadınları gösteren sahneleri ihtiva eden ve yedek olarak getirtilen 5.ci kısım tamamen ve ayrıca çıplak kadınları gösteren (91) adet film fotoğrafının *Nizamname*'nin

7.ci Mad.sinin 6.cı fıkrası gereğince reddine" karar verildiği belirtilmiş, söz konusu kararda 5. kısmın tamamen çıkarılması istenmiş ve şart koşulmuştur; bu koşulu da düşünerek "Kadınları giyinmiş bir tarzda gösteren aynı kısımla beraber filmin tamamının yurda ithalile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Ölüm, İntihar, İdam

Sahara'da (1960/75) babasının tüfeği ile oğlanın intihar etme sahnesinin ve Lewis Milestone'a ait *Mücadele Tepesi*'nde (*Pork Chop Hill*) (1960/121) "savaşta ölenlerin cesetlerini gösterir sahnenin" çıkarılması istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Polis vb.)

Striptiz Kraliçesi'nde (*En Effeuillant La Marguerite*) (1960/224) bir generalin söylediği "İcap ederse orduyu seferber eder seni yine gönderirim" sözünün; *Paris Tatili*'nde (*The Ambassador's Daughter*) (1960/266) "çavuşun söylediği 'Ordu her şeye önder olur' sözünün" ve *Bir Çapkının Maceraları* (*Pal Joey)* (1960/6) adlı "filmde Frank Sinatra'nın söylediği 'Millî Emniyetin gizli şifresi sözünün' çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

İdeoloji ve Siyaset

1960/283 karar sayılı bir kısa filmde "Kruşçef'in Fransa'yı ziyaretine ait olan kısımların kesilmesi"; *Dünya Haberleri*'nde (Jurnal No: 43, 1960/1) "Kureşçef'i gösterir sahnenin çıkarılması" ve yine *Dünya Haberleri*'nde (Jurnal No: 19, 1960/249) "nümayişleri gösterir sahne ile Beyrut'taki talebelerin nümayişini gösterir sahnelerin tamamen çıkarılması" koşul olarak yazılmış; *Altın Trompet* (*Satchmo The Great*) (1960/198) adlı 1957 tarihli Edward R. Murrow imzalı filmde "spikerin söylediği (Bu caz demir perde gerisinde de çok tutunmaktadır) cümlesinin çıkartılması" şart koşulmuş; *Striptiz Kraliçesi* (*En Effeuillant La Marguerite*) (1960/224) adlı filmde "Hatib'in söylediği: Ve muhalefet için muvaffakiyetler başarılar diliyorum", "Genç'in söylediği: nasıl olsa hükümet buhranı var", "Müze memurunun söylediği: günaydın muhafazakar partili dostum ile muhafazakar partilidir sözlerinin çıkarılması" istenmiştir.

Kürdistan

Aynı zamanda siyaset ve ideoloji içinde de değerlendirilebilecek kararlardan biri *Ömer Hayyam* (*Omar Khayyam*) [William Dieterle, 1957] (1960/252) adlı film için verilen karardır. Filmin kararında "Adı geçen filmin içinde geçen 'Kürdistan' kelimesinin çıkarılması şartıyla filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Konstantinopol, Başka Milletler

Nuh'un Gemisi'nde (*Noah's Ark*) (1960/115) "geçen (Konstantinopl) sözünün" ve *Her Şeyi Sevemem*'de (1960/222) (*Alle Kann Ich Nicht Lieben*) [*Alle kann ich nicht heiraten*, Hans Wolff, 1952] "çocuğun yatakta kitaba bakarak söylediği Konstantinopol sözünün" çıkarılması istenmiş; *Ümitsiz Aşıklar*'da (Until They Sail) (1960/264) "Noel ağacının pis bir Alman icadı olduğunun (pis) kelimesinin çıkarılması" ve "Yeni Zelanda için 'Burada güzel çok ama namuslu yok' cümlesinin" çıkarılması talep edilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Sahara'da (1960/75) "kızın küçük çocuğun babasına evlerinde iken söylediği ben fakirim siz zenginsiniz bir arada yaşayamayız sözünün çıkarılması"; *Bazıları Sıcak Sever*'de (*Some Like it Hot*) (1960/297) "Filmin içinde geçen Tony Curtis'in telefonda Marilyn Monroe'ya söylediği 'Fakir halk tabakaları bütün kazançlarını bize yatırırlar' cümlesinin çıkarılması" istenmiştir. Unilever'e ait reklam filmi için verilen kararda (1960/274) "Mezkûr filmin içinde Zeki Alpan'ın söylediği 'Paşa gibi koltuğa kurulursun' cümlesinden paşa kelimesinin çıkarılması" koşuluyla filmin ithaline ve halka gösterilmesine izin verilmiştir.

Dinlere İlişkin Konular

Gece Kızları'nda (*Filles De Nuit*) (1960/205) "kilisede papazın vaaz verme sahnesi"nin; *Babamın Gizli Sırrı*'nda (*Mistiko Tuo* Patera) (1960/282) "köyde halkın, ellerinde sopalı istavroz olduğu halde topluca dini şarkı söyleyerek yürüdüklerini gösterir sahnenin" ve *Pompei'nin Son Günleri*'nde (*Gli Ultimi Giorni Di Pompei*) (1960/303) [Mario Bonnard, 1959) "hapishanede koro halinde söylenen ayin sahnesinin" de çıkarılması şart olarak yazılmıştır.

Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Kanhaiya (1960/32) [*Om Prakash*, 1959], *Suhag* (1960/72), *Ishqe Laila* (1960/124) [*Ishq-E-Laila*, *Munshi Dil*, 1957], *Sahara* (1960/75), *Talihsiz Şehzade*'nin (*Nausherwan E Adil*) (1960/127), *Jungle Princess*'in (1960/130), *Talaash* (1960/171), *Anhoone* (1960/211) adlı filmlerin kararında "Türkçe dublajı yapılıp tekrar tetkik" edilmeleri şartıyla izin verilmiştir. *Havva Uyumak İstiyor* (*Eve Veut Dormir*) (1960/218) adlı film için verilen kararda ise, "Adı geçen filmin tercümesi kifayetsiz görüldüğünden bu filmi iyi bir şekilde tercüme edecek bir tercüman tedarik edildikten sonra tekrar görülmesine" karar verildiği belirtilmiş; *Güneş Bir Daha Doğacak* (*Wenn Die Sonne Wieder Scheint*) (1960/289) adlı filmin kararında "Mezkûr filmde şahıs ve mahal insanları ile an'anemize aykırı sözleri teamül dışında Türkçeye adapte edilmiş olduğu"nun tespit edildiği belirtilmiştir.

Gösterimin Sınırlanması

Bölgesel Yasak

Allah-ü Ekber (1960/215) için "Adı geçen filmin halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildiği" belirtilmiş, Karara düşülen notta "Bu Film Dahiliye Vekâleti'nin 9.9.957 tarih ve Em. Um. Md. Ş:9 (91129/15-1-2) 76471 sayılı emirleriyle: Bitlis, D. Bakır, Gaziantep, Hatay, İçel, Adana, Siirt ve Mardin Vilayetlerinde gösterilemez. Diğer yerlerde halka irae edilir. Bu husus Filmciye verilen izin vesikasında zikredilmiştir" denir. *Bay Vensan* (*Monsieur Vincent*) (1960/242) adlı filmin kararında ise "koloniye gösterilmesi" şartı konmuştur.

İstanbul

Dünya Haberleri (Fox Jurnal No:57, 1960/201) için alınan karar şu şekildedir: "Adı geçen filmin içinde geçen (Istambul) yazısının (Istanbul) olarak düzeltilmesi şartıyla filmin yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

Diğer

Pek çok kısa filmin yer aldığı uzun bir listede yer alan *Venözün Banyosu* (*Bain De Venus*) (1960/74) adlı filmin kararında "Adı geçen filmlerden yalnız *Le Bain De Venus* isimli 8 mm'lik 13 metre uzunluğundaki film hariç diğerlerinin yurda ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına"; *A.D.S. Haberleri* (No: 103, 1960/286) için verilen kararda ise "Mezkûr filmin karanlık olan kopyalarının piyasaya sürülmemesi şartıyla, halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verildiği belirtilmiştir.

(*Sokakların kanunu*, Yön.: Aram Gülyüz, 1964)

KARAR DEFTERİ
1960-1961

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1960-1961]

Bu defterde yabancı filmler, reklamlar, haberler, öğretici-kültür filmleri kurullar tarafından değerlendirilmiştir. *Nizamname*'nin 8. maddesi gerekçe gösterilerek iki filme ilişkin karar verilmiş: *Barbarların Dehşeti / Il Terrore dei Barbari* (1960/334) filminin "yurda ithalinde bir mahzur olmadığına karar verilmekle beraber kontrol edilen kopyanın gözleri yoracak derecede karanlık olması sebebiyle filmlere dair *Nizamname*'nin 8. maddesi gereğince halka gösterilmesinde mahzur bulunduğuna karar verildi". *Arrivederci Roma* (1960/417) adlı filmin "gözleri yoracak şekilde bozuk olduğundan bu mahzurun düzeltilmesi şartıyla halka gösterilmesinde bir mahsur olmadığına karar" verilmesi ilginçtir; çünkü bu maddeye atıf yapılan çoğu karar filmleri reddederken, bu karar reddetmeden sorunun giderilmesini istemekle yetinmiştir. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 2, 7 ve 9. fıkrasına bir kez; 1, 4, 5 ve 8. fıkrasına iki kez; 6. fıkraya beş kez atıf yapılmıştır. Bu maddeye dayanan 8 film reddedilmiştir. 8. madde de dahil edildiğinde toplam 9 film reddedilmiştir. *Barbarların Dehşeti* ile aynı karar numarasında sayfanın altında yer alan (1960/334) bir başka film daha reddedilmiş (üzerine tebliğ edilmiştir notu düşülmüş): "Mültecilere hizmet ve kiliseler arası yardım dairesine ait 200 metre uzunluğunda 16 mm'lik İngilizce sözlü Hong Kong'da yaşayan mültecilerin durumlarını gösterir mahiyetteki film 4.8.960 günü Emniyet Sarayı'nda tetkik edildi. Mezkûr film *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4 ve 5. fıkraları gereği reddine" karar verilmiş; *Kan Rapsodisi / Rapsodia de Sangre* (1960/341) filmi için verilen kararda ise "Adı geçen filmin halkı heyecana vererek sükunu ihlal edebilecek mahiyette görüldüğünden filmlere dair *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası gereğince reddine" karar verildiği ifade edilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker vb.)

A.D.S Dünya Haberleri'nde (1960/368) "Tuğgeneral Vali İrfan Baştuğ'un cenaze merasiminde rütbesinin filmin iki yerinde Korgeneral olarak söylenmesinin (Tuğgeneral) olarak düzeltilmesi şartı ile filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" karar verilmiş; *Kristin / Christine* (1961/ 23) filminden "ordunun yüz karası" cümlesinin çıkarılması istenmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Raj Kapoor'a ait *Dört Yüz Yirmi / Shree 420* (1960/520) adlı filmindeki "Bombay'da namuslular sefalet çeker, namussuzlar milyonerdir", "para için insanlık canavarlaşıyor", "namus, haysiyet, şeref paraya satılıyor" cümlelerinin çıkarılması istenmiş; *Karın Deşen Jak/Jack the Ripper* (1960/454) adlı "filmde sınıf farkı, zengin ve fakir halk sözlerinin kopyalarından da çıkarılması şartı ile halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Aktüalite olan *Dünya Haberleri*'nde (1960/347) "Başvekil Adnan Menderes'i gösteren sahnenin tamamen çıkarılıp iptal edildiğine dair iş bu karar imza edilmiştir". Bir başka *Dünya Haberleri*'nde (*Les Actualites Français*, 1961/14) "Belçika'daki grevlerin çıkarılması şartı ile filmin halka gösterilmesinde ve yurda girmesinde bir mahsur olmadığına" karar verildiği belirtilmiş ve "mezkûr parça[nın] kesilerek alındı[ğı]" belirtilmiştir. Yine *Dünya Haberleri* (*Les Actualities Français*, 1961/26) içinde "Kızıl Çin'de toprak dağıtımı propaganda sahnesinin filmden çıkarılması" istenmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Davut ve Golyat / David e Golia (1960/338) adlı filmin kararında "Adı geçen filmin dublajında ve orijinali üzerindeki bölümlerde dini cümlelerin mübalağalı ve sık sık tekrarlanmaması, Türkçe isimlendirmelerinde sansür heyetinin muvafakati alınması şartıyla yurda ithali ile halka gösterilmesinde bir mahsur olmadığına" karar verilmiş; *Büyük Gün* (*El Gran Dia*, 1960/482) filminde "adı geçen filmin dublajındaki sözlerde bir şey yok, ancak 18.8.959 gün ve 959/222 sayılı kararımızda belirtildiği gibi filmin din propagandası yapmakta olduğu anlaşıldığından memleketimizde gösterilm[em]esi" (cümle tamamlanmadan burada bitmiştir). *Dünya Haberleri*'nde (*Les Actualites Français*) (1960/543) "dinle ilgili kısmın çıkarıldıktan sonra ithalinde ve halka gösterilmesinde" bir sorun görülmemiştir.

Şiddet

Salammbo (1961/71) filminde "gayri insani olan 'insanların yerde sürüklenişleri' sahnelerinin çıkarılması şartı ile ithalinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur bulunmadığına" karar verilmiş; Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi "Kesilmesi bence uygun değildir" diye şerh düşmüştür. Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü temsilcisinin düştüğü şerh ise okunamamaktadır.

Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

Türkiye kaynaklı *A.D.S Haberleri*'nde (1960/364) "Fenerbahçe-Karagümrük maçında geçen gözleri yoracak derecede ka-

ranlık olan kısmın filmden çıkarılması şartı ile" ve *Vadiler Aslanı*'nda (*The Proud Rebel*, 1961/12) "Adı geçen film gözleri yoracak derecede titrek ve flu olduğundan bu mahzurların giderildikten sonra halka gösterilmesinde" bir sakınca olmadığı kayda geçmiştir.

Talihsiz Şehzade (Naushervan A. Adil), 1961/32) adlı filmde "kızın bıçakla karnını deştiği" sahnenin çıkarılması istenmiştir.

Diğer

Dansözün Kızı adlı Mısır filminde (1960/391) yer alan "kerestenin bile yabancısı makul oluyor" cümlesinin çıkarılması istenmiştir.

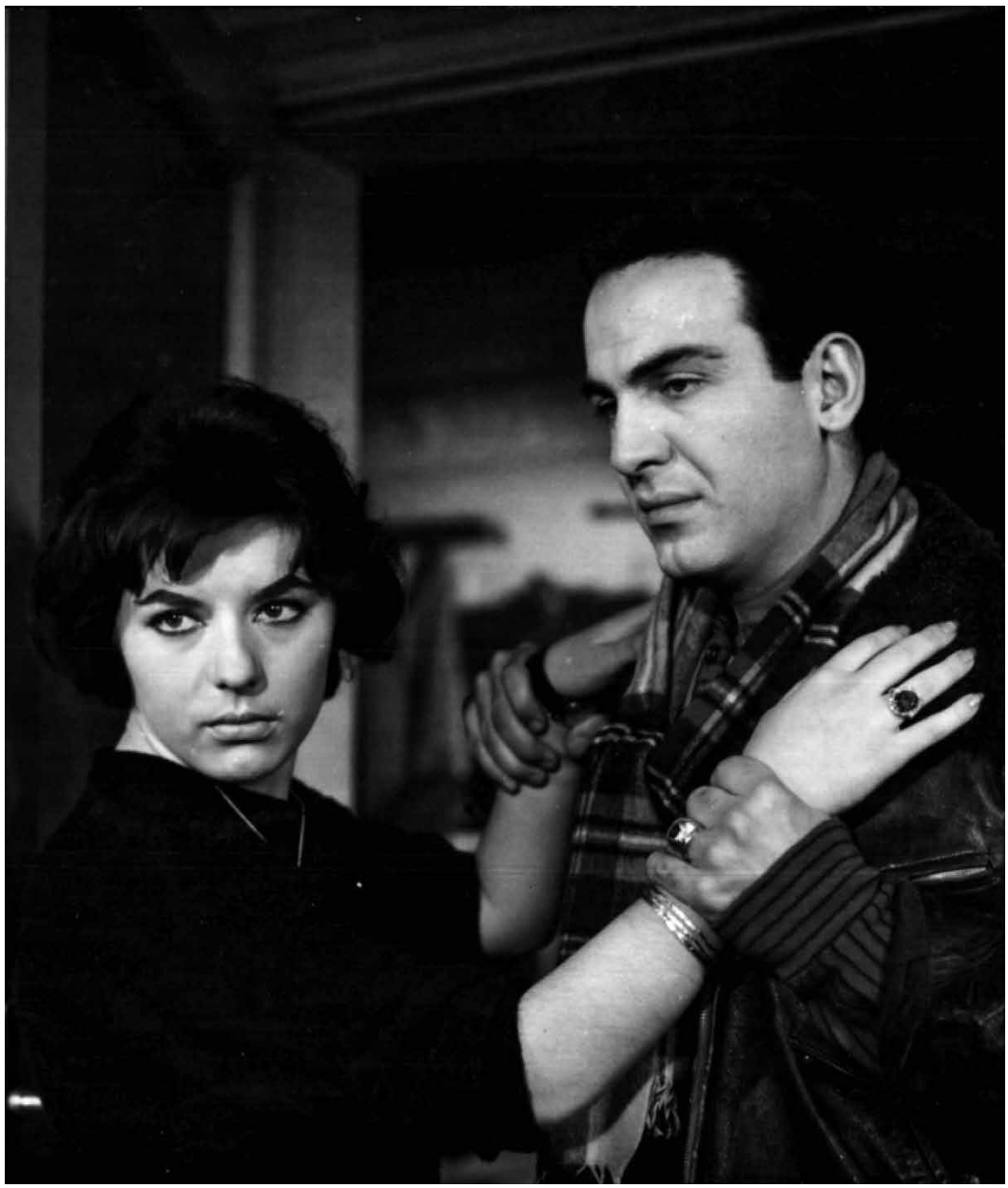

(*Esmerim Kıyma Bana*, Yön.: Ümit Utku, 1960)

(*Ayrı Dünya*, Yön.: Ümit Utku, 1961)

KARAR DEFTERİ
(FİLM) 1961

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film Kontrolüne Dair Karar Defteri 1961]

Karar Defteri (Film) 1961 adlı defterde Merkez Film Kontrol Komisyonu, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin maddelerine atıf yapmadan olabildiğince uzun gerekçeler yazarak ve nadiren de madde ismi telaffuz ederek değerlendirmelerde bulunmuştur. Net bir biçimde atıf yapılan maddeler ise *Nizamname*'nin 7. maddesinin çeşitli fıkraları ile, 9, 16 ve 35. maddeler olmuştur. Bunların dışında kararlarda *Nizamname*'nin maddelerine referans verilmemiştir. Bu defterde Kurul'un verdiği kararların büyük bir kısım "umumî terbiye ve ahlâka" dair konuların kapsamında yer alan aileye, kadınlara, cinselliğe ilişkin her türlü eylemle (cinsel ima içeren konuşmalar, çıplaklık, dokunmalar, öpüşmeler vb.), güvenlik, din, eğitim, meslek gibi konularını kapsamaktadır.

Umumî Terbiye ve Ahlâk: Evlilik, Aile, Kadın-Erkek İlişkileri

Bu defterde Kurul'un verdiği kararların büyük bir kısım "umumî terbiye ve ahlâka" dair konuların kapsamında yer alan aileye, kadınlara, cinselliğe ilişkin her türlü eylemle (cinsel ima içeren konuşmalar, çıplaklık, dokunmalar, öpüşmeler vb.), cinsel saldırı içeren taciz, tasallut gibi eylemleri kapsamaktadır. Bu sahneler sıklıkla düzeltilmesi ya da çıkarılması istenen konular arasında yer almıştır. Bunun yanında müstehcen bulunan her türlü eylemi içeren sahnelerle (erkeklerin kadınları kucaklama sahneleri gibi), dansöz ve oryantallerin yer aldığı sahnelerin, yatakta geçen cinsellik barındıran sahnelerle sevişme sahnelerinin, soyunma ve çıplaklık içeren sahneler çıkarılması ya da düzeltilmesi istenmiştir.

Dünyadaki Cehennem (1961/115) adlı film için alınan kararda filmin "tümü itibariyle ihtiva ettiği sahneler, cemiyetimiz hakkında yanlış ve yersiz fikirler telkin edeceğinden" ve "umumi havası bakımından temsil kabiliyeti görülmediğinden" *Nizamname*'nin 35. maddesine göre yurtdışına çıkarılmaması şartıyla halka gösterilmesinde mahsur olmadığına ittifakla karar verildi denir. *Ayrı Dünya* (1961/81) adlı filmin daha önceki senaryo kararında "komşu kadının bornozlarını bal-

kona astığı sıradaki konuşmalarında genel ahlak ve edep kaidelerine dikkat edilmesi" bildirildiği halde bu duruma uymadığı, şayet bu sahnelerdeki konuşmalar kalacaksa "karara uydurulması" istenmiş, aynı filmin aynı kararında yine önceki senaryo kararında bulunan ve çıkarılması istenen anne karakterinin "damadı ile kızının konuşmalarını kapıdan dinlediği" sahnenin "çirkinliği göz önünde tutularak" filmden çıkarılması istenmiştir. *Çalıkuşu Gibi* (1961/119) filminde ise, Çalıkuşu ile Kenan'ın aynı evde oturmalarının sebep olduğu dedikoduları belirten sahnelerden biri olan Çalıkuşu'nun park kenarında bir çocuğu severken çocuğun annesinin Çalıkuşu'na "tükürdüğü" sahnenin çıkarılması şartıyla gösterilmesine hükmedilmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) adlı film için ise daha önceki senaryo kararında çıkarılması istenen konuşmalarda komşu kadınlardan birinin söylediği "ar namus silinmiş, bizim bildiğimiz bu işler gizli olur değil mi" cümlesinin çıkarılması koşulu konulmuşken bunun çıkarılmadığı ve çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) adlı film için ise, İstanbul'un turistik bakımdan "kısa fakat manalı pasajlarla tanıtılması" dolayısıyla filmde dikkat çeken dört kafadardan birinin "kızla Ali'nin yanında göğsünden kıl çıkarıp atması" sahnesi "çirkin" görüldüğünden çıkarılması istenmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/ 108) filminde ise, bar sahibinin odasında kadın karaktere söylediği "hayatımda yüzlerce kadın gördüm, hepsi elimden geçti" cümlesinden "hepsi elimden geçti" ve "namus neymiş, şuymuş buymuş" ibarelerinin çıkarılması istenmiş, karakterlerden birinin oğluna söylediği "yarın o da ölecek babası gibi" konuşmasından "babası gibi" tabirinin çıkarılmasına karar verilmiştir. *Zavallı Necdet* (1961/87) filminde ise, "böyle bir güzelliği görmemek enayiliktir doğrusu" cümlesinden, "enayiliktir doğrusu" ibaresinin çıkarılması ve "böyle bir güzelliği görmemek" ile yetinilmesi belirtilmiştir. *Köy Kızı Zeynep*'te (1961/120) ise annenin oğluna söylediği ve oğulun da cevap verirken tekrarladığı "Mercimeği Fırına verme" tabirinin çıkarılması istenmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/ 108) adlı filmde ise, bir çocuğun cami avlusuna terk edilmesiyle ilgili sahne "cemiyetimizi rencide eder vaziyette görüldüğünden", "memleketimizde sayısız sosyal yardım kurum ve tesisleri olduğu halde Eser'in çocuğunu cami avlusundaki kabristana götürüp terk etmesi ile ilgili sahne ve sözlerin" çıkarılması istenmiştir.

Sevişme, Öpüşme, Kucaklaşma, Çıplaklık

Sansür kurulları kararlarında sevişme, öpüşme, kucaklaşma, çıplaklık gibi müstehcenlik taşıdığını düşündüğü birçok konuda ret ve şartlı kabul kararları vermiştir. *Ateş Bacayı Sardı* (1961/107) filminde karakterlerin diğer karakterlerin "sevişmelerini seyrederlerken aralarında geçen kerih argolar müstehcen görüldüğünden" çıkarılması istenmiştir. *Şeytanın Kılıncı* (1961/97) filminde ise kadın karakter Melike'nin "suda yalınız sırtı dönük olarak yıkandığı" sahne ile erkek karakterin "suya girişi, Melike'nin göğüslerini tutması, konuşması ve sudan çıkması" gibi kısımların çıkarılması istenmiş, gece "Leyla'nın çadırına gelen Selim'le Leyla'nın sevişmelerine ait sahneden Leyla'nın yalnız ayaklarını kıvırarak bir teslimiyet ifade eden hareketine ait kısa pasajın çıkarılması şartıyla" halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir. Benzer biçimde *Şoför Ahmet* (1961/91) filminde de kadın karakterin evindeki soyunma sahnesinde "soyunma ve silüette" görülen kısmın çıka-

rılmasına karar verilmiştir. *Ateş Bacayı Sardı* (1961/107) filminde ise "motorda gezi yapan kızın motorun başında yüzükoyun yatış durumu müstehcen görülmekle sadece bu yatışa ait kısmın çıkarılması" ve kadın karakterin telefonda erkek karakterle konuşurken "koltukta yer değiştirir şekildeki hareketi hariç diğer bacaklarını gösterir sahnenin çıkarılması" şartıyla karar verilmiştir. *Hancı* (1961/106) filminde ise "yatak odasında ve yatak üzerinde sevişmelerine" ait sahnelerden "Leyla'nın yalnız ayaklarının göründüğü" kısmın ve *Tatlı Bela* (1961/126) filminde ise "Osman'ın yatak odasına itilerek atılan Jale'nin Osman'ın kolları arasında 'bir kapak açılıp fotoğraf çekilmesi' kısmının çıkarılması istenmiştir.

Benzer biçimde öpüşme sahnelerinin olduğu sahnelerde sansür kurullarına takılmıştır. *Vahşi Kedi* (1961/92) filminde "değirmendeki ot yığınları üzerinde Aysel'le Yılmaz'a ait sevişme sahnesinden Aysel'le Yılmaz'ın mücadelesi ve öpüşmeye başladıkları an kısaca gösterilip onu müteakip kısımların çıkarılması" istenmiş, gece Aysel'in "yatak odasına gelen" Yılmaz'la Aysel'e ait sahneden, Yılmaz'ın kardeşi Safa'nın dışardan "Aysel! Aysel!" diye hitap ettiği yere kadar olan pasajların bırakılarak, ondan sonraki kısımların çıkarılmasına karar verilmiştir. Yine aynı filmde Aysel'le Yılmaz'ın deniz kenarındaki buluşma sahnesinden Aysel'in Yılmaz tarafından "ayakta soyulması ve öpüşmeleri kısımlarının çıkarılması" ve "Yılmaz Bey'i dünyada sevmeyecek kadın mı var?" cümlesindeki "kadın" kelimesinin çıkarılması veya "münasip bir şekilde değiştirilmesi" şartıyla karar verilmiştir.

Bir Aşk Günahı (1961/116) filminde ise kadın karakterin Beyrut'tan İstanbul'a dönerken bilet aldığı "sakallı ve fesli adamın Nazlı'nın kollarını öpen ve sıvazlayan sahnenin tamamının çıkarılması" şartıyla izin verilmiş; *Zavallı Necdet* (1961/87) filminde ise, nikah merasimini takip eden "ilk defa gelini öpmek adettir" cümlesiyle "Meliha'nın Necdet tarafından öpülmesi" çıkarılması istenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi bu cümle ve sahnenin kalmasında bir "mahzur görmediğini" beyan etmiş, karar çoğunlukla alınmıştır. *Seni Benden Alamazlar* (1961/80) filminde ise, sahnedeki dansı biten kadın karakteri tiyatro sahibinin "kucaklayarak götürme"si ve kadın karakterin patrondan para aldığı zaman "patronun kucağına oturduğunu gösteren kısmın da çıkarılması" şartıyla söz konusu filmin gösterilmesinde bir sakınca olmadığı belirtilmiştir. *Sevimli Haydut* (1961/121) filminde "köy odasında çingene kızın eşkıyaların önünde elbiseli olarak oynarken eşkıyalardan birinin yanındaki sarışın kadının omuzunu öptüğü sahnenin çıkarılması" şartıyla izin verilmiştir. Karara Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi "muhalif oy" vermiştir.

Sabır Taşı (1961/99) filminde ise, Kaptan'ın kadın karakterle konuşurken söylediği "karımı bu kadar seveceğimi düşünebilseydim eğer, vaktiyle gemici olmazdım" şeklindeki konuşmasının çıkarılması şartıyla izin verilmiştir. Kadınlara ilişkin aşağılayıcı, küçümseyici ve ayrımcı ifadeler de kurullar tarafından sansürlenmiştir. *Tatlı Günah* (1961/89) filminde erkek karakterlerden birinin söylediği "elinize temiz kızlar geçerse bizi de pas geçmeyin" şeklindeki konuşmanın çıkarılması veya "eğlencelerinize bizi de daveti unutmayın" biçiminde düzeltilmesi istenmiştir. Aynı biçimde *Dünyadaki Cehennem* (1961/115) filminde bir katilin hapishanede Sedat'a söylediği "kadın milleti bu boş durmaz" cümlesi "kadınları genel olarak tezyif edici" görüldüğünden çıkarılması; *Acı Zeytin / Mahmut ve Elif* (1961/82) filminde

ise, erkek karakterlerden biri kastedilerek bir diğer erkek karakter için söylenen "çıtır çıtır yiyecek kızı" ifadesinin çıkarılması istenmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) adlı filminde ise, erkek karakterin abisine yönelik olarak söylediği ve onu kıyafetleri nedeniyle aşağıladığı "bu kılıkla" tabirinin çıkarılması istenmiştir.

Cinsel Saldırı

Umumî terbiye ve ahlâk kategorisinde değerlendirilecek bir diğer karar konusu ise tacizdir; gerek elle gerekse de sözlü tacizler de sansür kurulları tarafından senaryo ve filmlerden çıkarılması istenen konular arasında yer almıştır. *Ayrı Dünya* (1961/81) filminde birçok sahnede yer alan erkek karakterin kayınvalidesine karşı "gerek el gerekse konuşmaları"yla yaptığı, kayınvalidesinin "yanağını sıktığı, makasladığı"nı gösteren sahnelerin; *Mahalleye Gelen Gelin / Külhan Aşkı* (1961/114) filminde ise, kadın karakterin dadıyla birlikte gittikleri mahallede sokağa çıktıklarında mahalle gençlerinden birinin "Abla sen bize transfer ol, üç milyon lira verelim" şeklindeki sözlü tacizinin ve *Otobüs Yolcuları* (1961/74) filminde "otobüste giderken yolculardan birinin "genç bir kadının kolunu sıkması" suretiyle yaptığı "sarkıntılığın" çıkarılması istenmiştir.

Dans, Dansöz, Oryantal vb.

Dans, dansözler ve oryantal dansların olduğu sahneler de sansür kurulları tarafından sansürlenmiştir. Film ve senaryolarda sansürlenen dans ve dansözlü sahnelerden önce belki de *Bir Yavrunun Gözyaşları* (1961/112) filmine ilişkin alınan karara değinmekte yarar vardır. Sansür kurulu filmin jeneriğinde Aysel Tanju'nun dansöz olarak isminin yazıldığı ancak filmde hiçbir "dans sahnesine tesadüf edilmediği" belirtilmiş ve filmde "herhangi bir dans sahnesi gösterildiği takdirde bunun sonradan ilave edildiği ve komisyonca da görülmediği" bu bakımdan da "bu kısma azami derecede dikkat edilmesi" gerektiği belirtilmiştir. Sansür kurulu film sahiplerinin jeneriğe dansöz Aysel Tanju'nun adını yazarak, sansür kurulları tarafından sansürlenecek olası sahnelerin önüne geçmek istenmiş olabileceğini varsayarak bu uyarıyı yapmış gibi görünmektedir. Aysel Tanju'nun adının olduğu ancak dans sahnelerinin bulunmadığı film, kuruldan geçecek ve gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına dair kararla gösterim hakkı elde edecektir; ancak daha sonra filme Aysel Tanju'yla çekilmiş dans sahneleri eklenerek, film bu dans sahneleriyle kuruldan geçmiş gibi davranılacağı endişesi bu açıklamayı yapmaya itmiş gibi görünmektedir. Filmde yer almayan dans sahnelerine ilişkin karardan sonra, filmlerde yer alan sahnelerin sansür konusu olmasına baktığımızda *Afacan* (1961/93) adlı filmde kadın ve erkek karakterin eğlenmek için girdikleri bar / kafeşantandaki dansöze ait dans sahnesinden "dansı yapan kızın diz çökünceye kadar olan kısmının bırakılarak" kalan kısmın çıkarılmasına; *Sessiz Harp* (1961/109) filminde ise, kadın karakterin pavyonda kuyruklu elbise ile yaptığı dans sahnesinden "yalnız yere oturduktan sonraki pasajlar çıkarılarak dansın bitişindeki yere uzanılmış hal ile alkışların görüldüğü kısma" geçilmesi; *Yumurcak Faka Basmaz* (1961/90) filminde ise, "Yumurcağın maskeli dansının bırakılarak İnci Birol'un oryantal dans sahnelerinin tamamen çıkarılması" istenirken, bu sahnelere ilişkin Merkez Film Kontrol Komisyonu Başkanı olan İçişleri Bakanlığı temsilcisiyle Millî Eğitim Bakanlığı'nın temsilcisi İnci Birol'un oryantal dansının "tül atılana kadar olan kısmının ipkasında

(*Yumurcak Faka Basmaz*, Yön.: Aydın Arakon, 1961)

mahzur" görmediklerini belirterek şerh düşmüşlerdir. *Acı Zeytin / Mahmut ve Elif* (1961/82) filminde ise "tiyatrodaki dans sahnesinin çıkarılması ve sadece sihirbazın numaraları ile" yetinilmesi gerektiği belirtilmiştir. *Dünyadaki Cehennem* (1961/115) filminde de erkek karakterin pavyona girmesinden önce başlayıp, girdikten sonra devam eden oryantal dans sahnelerinin yalnız dansözün oyuna başlayışı ve erkek karakterin oturduğu masanın yanına en son gelişinin gösterilmesi ve "arada devam eden diğer dans sahnelerinin çıkarılması"-na karar verilmiştir. *Seni Benden Alamazlar* (1961/80) filminde ise, Kırlangıç Tiyatrosu'nda ilk defa sahneye "bikini ile çıkan dansöz oyununun tamamının", kareli elbise ile sahneye çıkan dansözün ise "sadece sahneye çıkma kısmı ile oyunun sonunda sahneden ayrılma kısmının kalması" ve "diğer kısmın çıkarılması" istenmiş; *Senin İçin Affettim* (1961/79) filminde ise, "Dansöz Serap Özer'in piste çıktığı zamandan sonra onu seyreden masalardaki genç çocukların yanına gelişi ile ve gençlerin dansöze kadeh kaldırışları ve yine Serap'ın gençlerin masalarının önüne gelerek diz çöküp oynayış kısmının çıkarılması" şartıyla (ancak bu sahnenin dansözün piste çıkışını, biraz oynamasını ve sonuçta alkışlama sahnelerini ihtiva etmesi gerektiği belirtilir) "yurtiçinde ve yurtdışında oynamasında" bir mahzur olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/ 108) filminde ise, dansözün "tüllerini çıkardığını gösteren sahneden sonra çıplak dansa başlarken olan kısma kadar ki pasajların" yerinde bırakılarak "striptiz yaptığı ve çıplak oynadığı" kısımların çıkarılması; *İstanbulda Aşk Başkadır*'da ise (1961/111) sünnet düğünündeki dansözün "yakın plandan görünen dansı" ve "dansözün yalınız bacaklarının göründüğü kısmın" çıkarılması istenmiştir. Bu konudaki farklı bir karar ise, *İki Aşk Arasında* (1961/96) adlı filme ilişkin olarak alınan karardır. Genelkurmay Başkanlığı ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcileri karara ilişkin olarak filmin "akıcı ve sürükleyici durumu ile Avrupai" "sanat değerini belirten" bir "hava içerisinde" olduğunu ancak "iki sahnede görülen oryantal dans" sahnelerinin bu hava içerisinde "sırıtmakta" olduğunu belirtip, bu sahnelerin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına "aykırı" göründüğü için çıkarılması şartıyla karara katıldıklarını belirtirler.

Tenasül Uzvu

Umumî terbiye ve ahlâk konusunda kurulların dikkatli davrandıkları bir diğer konu ise "tenasül" uzvunun görünmesi olmuştur. *Tatlı Günah* (1961/89) filminde erkek karakterin kadın karakteri boğulmaktan kurtardığı deniz sahnesinde erkek karakterin "iskeleye çıkıp yüzünün seyirciye tam cepheden görüldüğü sırada mayolu halinde edep dışı

görülen tenasül uzvunun" göründüğü sahnenin çıkarılması istenmiştir.

Çirkin ve İğrenç

Zaman zaman da çirkin olduğu gerekçesiyle bazı sahneler sansürlenmiştir. *Bir Yavrunun Gözyaşları* (1961/112) adlı filmde inşaattaki aşçının getirdiği şiş kebabını karakterlerden birinin "gerek tek tek gerekse tabağın bütün muhteviyatını ağzına" alması ve "tekrar ağzından tabağa fırlatılması" sahneleri "çirkin ve iğrenç görüldüğünden" bu sahnelerin tamamen çıkarılması istenmiştir.

Argo, Küfür, Hakaret

Argo ve küfürlü sözlerle kadınlara ilişkin kullanılan aşağılayıcı sözler de sansürlenmiştir. Bunlar arasında *Sokaktan Gelen Kadın* (1961/128) filminde kullanılan "fahişe", "sokak süpürgeleri", "namussuz" kelimelerinin çıkarılması istenmiş; *Hancı* (1961/106) filminde geçen "sokak fahişesi" ibaresinin çıkarılarak yerine "münasibinin" konulması şart koşulmuş; *Sahte Prenses* (1961/127) filminde "filmin muhtelif yerlerinde geçmekte olan "şırfıntı kadın, uyuz köpek" tabirleri çıkarılması şartıyla izin verilmiş; *Son Bahar Yaprakları*'nda (1961/ 108) ise, kadın karakterin kadın karaktere söylediği "sana kahpe, çocuğuna da kahpenin piçi derler" cümlesi "edebe ve lisan nezahatına uymadığından bu cümlenin çıkarılarak" yerine "sana adi kadın, çocuğuna da babası belirsiz" derler mealinde bir cümlenin konulması istenmiş; *Mahalleye Gelen Gelin / Külhan Aşkı* (1961/114) filmindeki "sürtük" kelimesinin; *Avare Mustafa* (1961/125) filminde ise "şimdi gösteririm ben o şıllığa" cümlesinden "şıllığa" kelimesinin çıkarılması istenmiştir. *İnleyen Dağlar* (1961/103) filminde ise, erkek karakterin ressam arkadaşına söylediği "yok çıplak mı yapacaktın, o kötü kadın değil ve resmini yapmaya kalkarsan leşini sererler" cümlesindeki "o kötü kadın değil ve leşini sererler" tabirlerinin çıkarılması şartıyla izin verilmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/ 108) filminde ise barda bir müşterinin söylediği "kahpe iç diyorum sana, para veriyoruz bu merete" şeklindeki konuşmadan "kahpe", "meret" ve "namussuz" kelimelerinin çıkarılması istenmiştir.

(*Mahalleye Gelen Gelin*, Yön.: Osman F. Seden, 1961)

Bunların dışında *Şoför Ahmet* (1961/91) adlı filmde senaryo kararında çıkarılması şart koşulduğu halde çıkarılmadığı tespit edilen "dangalak, kereste, züppe, beş kuruşluk şoför, sekiz cilet salla, ayıp sallama abla, hop dedik, çuvalın kaça" şeklindeki argoların ve konuşmaların çıkarılarak yerlerine konuşma "nezaketine yakışır" kelimelerin konulması istenmiş; *Çılgın Aşk*'ta (1961/130) senaryonun tetkik kararında argo kelimelerin çıkarılması istendiği halde "dalgama taş atma, keyfin gıcır, baldırı çıplak" gibi kelime ve tabirlerin ve "mezardaki vicdansız" ibaresinden "mezardaki" kelimesinin çıka-

rılması şartı konmuş; *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) adlı filmde ise, "haydi ulan çiğ işkenbe" ve "valdenin rahmine dolarla mı düştün?" şeklindeki konuşmaların çıkarılması; *Oy Farfara*'da ise (1961/72) üç sahnede geçen "kocaoğlan, ayı ve itler" kelimesinin çıkarılması; *Tatlı Günah* (1961/89) filminin muhtelif yerlerinde geçen "adi işportacı" tabirinden "adi" kelimesinin çıkarılması; *Biz İnsan Değilmiyiz* (1961/100) de ise "biraz kaynatalım" tabirinin çıkarılması; *Dikenli Gül* (1961/113) filminde ise, senaryoda geçen "mal, yavşak ağız, sürtük, şıllık ve itler" gibi argoların filme alınırken çıkarılması gerektiği bildirildiği halde bu argoların filmin muhtelif sahnelerinde görüldüğü, bu nedenle bunların çıkarılması; *İki Aşk Arasında* (1961/96) filminde ise, "kavanoz dünya, bu dünya kavanozluk insanlarla doludur, dangalak motoru, tüysüz muhallebi çocuğu" gibi "tabir ve kelimelerin" çıkarılarak yerlerine "argo harici ve konuşma nezahetine yakışır sözlerin ve tabirlerin konulması" ve "camekanı, karuseri hepsi yerinde" cümlesinin "çıkarılması veya münasibinin ikamesi" istenmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) filminde ise senaryo kararında çıkarılması gerektiği belirtilen "Karı, çoluk çocuk vız gelir" sözlerinin çıkarılması; *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) filminde de senaryo kararında çıkarılması belirtildiği halde çıkarılmayan "berbat, yine birini mort etmişler, bas ulan gebeş" biçimindeki konuşmaların çıkarılması; *Köy Kızı Zeynep* (1961/120) filminde ise, erkek karakterin babasından bahsederken kullandığı "herif" kelimesinin çıkarılması ve filmin muhtelif yerlerinde geçen "kahpe, kahpe avrat kızı, kahpe karının kızı, kahpe olur, kahpem olacaksın" şeklindeki konuşmaların çıkarılması istenmiş; *Sabır Taşı* (1961/99) filminde ise, "haydi artık zıbar" sözünden "zıbar" kelimesinin çıkarılarak yerine "uyu" tabirinin konması; *Yumurcak Faka Basmaz* (1961/90) filminde ise, Yumurcağın söylediği "ay parçası gibi… namussuzum" cümlesinden "namussuzum" kelimesinin, çıkarılması ve "gazinoda kaçakçı başının sigara satan perdeciye 'bas burdan'" demesine mukabil söylenen "yaş mı basalım kuru mu?" sözünün çıkarılması ve yerine "argo dışında" kelimelerin konulması istenmiştir.

İçki

Genel ahlak konusuyla ilgili olarak içki, kumar, uyuşturucu gibi "kötü alışkanlıklar"ın gösterilmesi de sansür kurulları tarafından engellenmiştir. *Avare Mustafa* (1961/125) filminde karaktere "rakı ikram" edilen sahnenin çıkarılması istenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi bu karar için muhalif kalmıştır. *Yumurcak Faka Basmaz* (1961/90) filminde ise, sarhoş karakterler kast edilerek söylenen "çekmişler" sözünün çıkarılıp yerine "delirmişler galiba" ibaresinin konulması istenmiş; *Dikenli Gül* (1961/113) filminde ise karakterin "bir kenar meyhanede içtikleri sırada dans eden kadına refakat eden şişmanla dansözün birlikte oynarlarken zayıf olan diğer kafadarın ikisinin arasına girerek şapkasını çıkarıp ima yollu 'doldur' şeklindeki hareketine ait sahneden yalnız elinde şapka göründüğü kısmın çıkarılması şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.)

Asker, polis gibi güvenlik kuvvetlerine ya da devletin güvenliğine ilişkin konular da sansür defterlerinde sıklıkla referans verilen başlıklar olmuştur. Filmlerin ve senaryoların büyük bir kısmı "umumî terbiye ve ahlâk"ın

yanında güvenlikle ilişkili sınırlamaların yer aldığı gerekçelerle ret ya da şartlı kabul edilmiştir. Bu kategorilerde genellikle askerlikle ve polisle ilişkili konular yoğun olarak sansür gerekçelerini oluşturmuştur. *Sonbahar Yaprakları* (1961/108) filminde erkek karakterin söylediği "üç aylık yedek subayım, izinliyim, bu arada sizinle görüşebildim" cümlesindeki "üç aylık yedek subaylık müddeti"nin mevzuata aykırı olduğundan bu sürenin "6 ay olarak Ahmet'e söylettirilmesi" gerektiği belirtilmiştir. Aynı filmde senaryoda bulunan "Dünya Sulhunu korumak için Hür Milletler Kore'ye asker gönderiyor bunun için Türkiye de asker gönderiyor" mealindeki bir bilginin "yazı veya sözle" filme intikal ettirilmesi istenmiş ve bu bilginin "eserin Ahmet'in telgrafını almadan evvelki bir sahnenin başına" konması gerektiği belirtilmiştir. Erkek karakterin söylediği "Allah Allah nidaları arasında hep seni düşüneceğim" şeklindeki konuşmasının, "önce vazifemi sonra seni düşüneceğim" biçiminde değiştirilmesi ve kadın karakterin "Ahmet'in Kore'ye gittiği gün kovulduk" sözlerinin ve "kocası Kore'de ölmüştür deriz" ibaresinin çıkarılıp yerine "kocası ölmüştür deriz" ibaresinin konulmasına karar verilmiş, filmin yeniden görülmesine karar verilmiştir. *Afacan* (1961/93) filminde ise erkek karakterin sevgilisiyle konuşurken söylediği "ben Jandarma onbaşısıyım" sözlerinin çıkarılıp, yerine "münasip bir ibarenin konulması" şart koşulmuştur.

Güvenlik konusunda sansür kurullarının dikkate aldığı bir diğer konu ise polisle ilişkili konulardır. *Avare Mustafa* (1961/125) adlı filmde karakterin telle çevrili arazisine giren çocuklar için saf ettiği "Nah Şuraya bir Polis karakolu diktirmezsem bana da insan demesinler" sözlerinin çıkarılmasına; *Çapkınlar / Çıldırtan Buse* (1961/76) filminde ise, erkek karakterin "plajda kendisini emniyete davet için gelen polise karşı 'rica ederim beni rahatsız etmeyin' şeklinde ki hitabı ve haşin hareketlerinin mutavaatkar bir pozisyona sokulması"yla Savcı'nın Jale'ye söylediği "Siz şimdi gidin ben tahliyesi için müzekkere yazarım" şeklindeki konuşmanın "hukuki mevzuata uymadığından bu konuşmanın Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre yeniden düzenlenmesi" şartıyla izin verilmiştir. *Dünyadaki Cehennem* (1961/115) filminde ise, "telefon edildiği halde polisin gecikmesi ve üç kişinin ölümünden sonra gelmesi"nin polisin "cinayetlerin işlenmesine göz yumma hissini tevlit ettiğinden" kadın karakterin polise "telefon ettiği kısmın" çıkarılmasına ve iki polisin ölen karakterin cesedini sürükleme sahnesinin çıkarılarak sadece komiserin "götürün şunu" dediği kısımla yetinilmesi gerektiği belirtilmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) filminde ise "boğup denize atmışlar polis meydana çıkarsın" sözleri ile "suç ölende, kimbilir ne mikropluk yaptı da boğdular" ifadelerinin çıkarılmasına karar verilmiştir. *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) adlı filmde ise "emniyet müdür muavini tabancayı yanında bulunsun diye verdi" cümlesinin çıkarılması istenmiştir. *Sessiz Harp* (1961/109) filminde ise, "Emniyet Teşkilatı ile sabotelerin kırdaki mücadele sahnesinden yalnız 'polisin elinden tabancanın alındığının görüldüğü kısmın' çıkarılması" şartıyla izin verilmiştir. Bu karara Emniyet Genel Müdürlüğü'nün temsilcisi 9. Şube Müdürü muhalif oy kullanmış ve "Sirkeci'deki Tan Matbaası'nın infilakı ile tankerlerin çarpışması hadisesi evvelce savcılık tarafından el konulup neticeye bağlanmış hadiseler olduğu bilinirken bunların birer sabotaj olarak gösterilmesinin halk üzerinde iyi bir tesir yaratmayacağından bu sahnelerin çıkarılması" şartıyla karara "iştirak" ettiğini be-

lirtmiştir. *Şoför Ahmet* (1961/91) filminde de "katilin eve geldikten sonra caddenin polisle dolmasındaki sahnelerde sadece komiserin katile seslendiği sahne ile katilin nişanlısının gelip kendisini çıkartabileceğini yalvarır şekilde gösteren sahnenin çok kısa olarak" gösterilmesi şartıyla ve *Yumurcak Faka Basmaz* (1961/90) filminde ise, "Yumurcak ve arkadaşlarının kaçakçılar tarafından sarıldıkları zaman yumurcağın söylediği 'polis mi bunlar' ibaresinden 'Polis' kelimesinin" çıkarılması şartıyla Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisinin muhalif oyuna karşılık çoğunlukla karar verilmiştir.

Güvenlikle ilgili konulardan bir diğeri de zaman zaman kararlara konu olan "hapishane" ve mahkûmlarla ilişkili olanlardır. *Sabır Taşı* (1961/99) filminde "Nuran'ın hapishaneye girişi ile bir mahkûm kadının çay verişi sahnesi dahil diğer mahkûm kadınların hapishanede geçen konuşma ve ranzaları tarama sahnelerinin tamamının" ve "demir parmaklık önünde Nuran'ın yalnız başına gösterilen kısımlarla fonda diğer mahkûmlar ve konuşma sahneleri çıkarılarak sadece çay içtiği sahnenin kalması"-na karar verilmiştir. *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) filminde ise, kızının kaçırıldığı için savcılığa başvuran karaktere Savcının söylediği "uyuyor muydunuz yoksa, neden mâni olmadınız?" sözlerinin çıkarılmasına karar verilmiştir. *Çapkınlar /Çıldırtan Buse* (1961/76) filminde karakterlerden birinin söylediği "onu sana getirebilmek için icap ederse Polis teşkilatını ayağa kaldıracağım" ifadesinin çıkarılması istenmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Sansür kurullarının üzerinde özellikle durduğu bir diğer konu ise "suç", "suçlu" ve "adalet" gibi konular ve bunlarla birleşen "şiddet" olmuştur. *Biz İnsan Değilmiyiz* (1961/100) filminde kadın karakterin söylediği "kanunsuzluktan kaçalım" tabiri "yanlış bir anlamaya meydan vereceğinden" bunun yerine "yapacakları kanunsuzluktan kaçalım" tabirinin konması istenmiş; *Ölüm Kayalıkları* (1961/124) filminde filmin muhtelif yerlerinde geçen "Hükümet ona sabıka verip boşuna göndermemiş, Hükümet boş yere sürmemiş" gibi konuşmaların, "cezaların ıslah gayesine matuf olduğu dikkate alınarak cezasını çekmiş ve bir yerde ikamete memur edilen Ali hakkında ithamkâr bir mahiyet taşıdığı" görüldüğü için çıkarılmasına ve köylülerin "kamçılanmaması" şartıyla filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) filminde ise, karakterlerden birine "kaçakçı şebekesi tarafından elleri bağlanarak yapılan işkence" sahnesinde karakterin üç defa "kırbaçlandıktan sonraki kısımlarının" çıkarılması istenmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/108) filminde ise ev sahibinin söylediği "eşyalarınızı sokakta bulursunuz" ibaresinin çıkarılıp yerine "karşınızda icra memurunu bulursunuz" ifadesinin konulmasına karar verilmiştir. Bu konuyla birleşen bir diğer konu olan şiddet ise hem fiziksel hem de sözlü tehdit vb. gibi hallerde de olsa sansür kurulları tarafından gerekçe olarak kullanılmıştır. *Küçükhanımefendi* (1961/75) filminde karakterlerden birinin filmdeki avukata yönelik olarak söylediği "ulan bunu yanına koymayacağım" sözüyle, avukatın söylediği "elinden geleni ardına koyma" sözlerinin ve karakterlerin dans salonunda otururken söyledikleri "menfaatlere ulaşabilmek için yapılan her şey mubahtır" şeklindeki konuşmaların çıkarılması şartıyla gösterilmesine izin verilmiştir. *Dünyadaki Cehennem* (1961/115) filminde ise erkek karakterin kadın karakteri evinde, "uzun müddet tekmeyle dövme" sahnesinde erkek karakterin

"bir tokat ve bir tekme"siyle yetinilmesi gerektiği ifade edilmiştir. *Hancı* (1961/106) filminde ise "ihtiyar" karakterin kızının sevgilisi tarafından "bir sokak başında itilerek düşürülmesi" sahnesinden "ihtiyarın el hareketleri ile düşürüldüğü kısımların" çıkarılarak "seni bir daha buralarda görmeyim" sözleriyle yetinilmesi belirtilerek şartlı olarak izin verilmiştir.

Kumar

Kumar konusu da çeşitli biçimlerde sansür konusu olmuştur. *Dünyadaki Cehennem* (1961/115) filminde "uzun zaman devam eden barbut oynandığını gösteren sahneden (Cevdet'in kaybedip ayağa kalktığı) kısmın bırakılarak diğer kumar sahnelerinin çıkarılması" istenmiştir.

Uyuşturucu, Uyutucu İlaç

Uyuşturucu ya da uyuşturucu ilaçlar konusu da sansür kurullarının engellediği konulardan olmuştur. *Tatlı Bela* (1961/126) filminde kadın karakterin "içkisine herhangi bir uyuşturucu ilacın ilaveten katılmasını gösteren kısmın" ve diğer kadın karakter köşke getirildiğinde "sızmasını temin için içkisine ilave edilen ilacın konması"yla "tesir etmezse bunları da kullanırsınız" biçimindeki konuşmanın ve paketlerin verilmesi kısımlarının çıkarılması ve yine ağla bağlı olarak getirilen kadın karaktere "uyuması için morfin iğnesi yapılması" sahnesinin çıkarılması istenmiştir. *Yumurcak Faka Basmaz* (1961/90) filminde ise, Yumurcağın gemide sandıklar arasında eroin torbasını bulduğu zaman söylediği "bu eroindir" sözünün çıkarılıp yerine "bu muhakkak zehirdir" ibaresinin konulması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir.

Doğum

Sansür kurulları filmlerdeki doğum sahnelerine de istisnasız sansür uygulamıştır. *Boş Yuva* (1961/84) filminde "Hastanedeki doğum sahnesinden, Şahika'nın doğum esnasında sancı çektiğini ve acı acı kıvrandığını gösteren kısımların çıkarılması" şartıyla; *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) adlı filmde ise "doğum sancısı çekme, kıvranma ve mücadeleye" ait kısımların çıkarılması istenmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/108) filminde ise kadın karakterin "çocuk doğmadan evvel sakinleşerek yüzünün terlediği ve çocuğun sesinin duyulmasıyla iktifa edilip, doğum sancısı ve kıvranmalarının çıkarılması" istenmiştir.

Mezar, Mezarlık, Ölü

Bir Yavrunun Gözyaşları (1961/112) filminde ise, sansür kurullarının daha önce de çeşitli biçimlerde değerlendirdiği "ölü" ve "mezarlık"la ilgili sahnelerin çıkarılması yönünde karar verilmiştir. Karar'da "Cezmi'nin mezarında Celile'nin 'bak oğlumuz beni affetmiyor diyip' mezara kapandıktan sonraki ağlama ve mezarın yanına uzanma" sahnelerinin çıkarılması istenmiş, karakterin otomobile binmesi sahnesinden önce kalabalığı tararken arada görünen "kara çarşaflı kadına" ilişkin kısmın çıkarılması istenmiştir.

Millî Hisler ve Devlete İlişkin Konular

Zaman zaman devlete, onun güvenliğine ilişkin ya da ideolojik olarak görülen sözler ve simgeler de sansüre uğramıştır. *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) filmindeki karakterlerin söylediği "Millî Mesele" tabirinin film "komedi dahi olsa kullanılmasının doğru olmayacağı" düşüncesiyle bu tabirin çıka-

rılması (Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlükleri temsilcilerinin isteği ile) şart koşulmuştur. Bu temsilciler muhalif kararlarında "*Nizamname*'nin 9. maddesinde 'Türkçe sözlü olmayan filmlerde behemehal Türkçe izahat bulunması şarttır' denildiğine göre bu husus bir Türk filminin yurt içinde gösterilebilmesi için öncelikle şart olacağından Amerikan gemisinde geçen İngilizce konuşmaların yazı veya sözle izahı yapılmadıkça yurt içinde gösterilmesine *Nizamname*'nin 9. maddesine göre muhalifim" demişlerdir. Merkez Film Kontrol Komisyonu Başkanı ve Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi bu maddeye muhalif kalmışlardır.

Devlet sırrı olabilecek konularla, yabancı filmlerdeki Türkiye ve Türklere ilişkin konular da sansürlenmiştir. *Sessiz Harp* (1961/109) filminde geçen "Vaşinkton menşeli bir habere göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye verdiği Su Altı Atom Mayınlarının dökülmesine başlanılmıştır" şeklinde cümle bir sırrı ifşa ettiğinden ve radyolarımızda da böyle bir haberin neşredilemeyeceği cihetle" bu cümlenin çıkarılmasına karar verilmiştir. *Meine Kamph* (1961/117) adlı film için ise, "Nazizm ve Faşizmin Doğuşu, Feci Akıbeti, Dikta Rejiminin Nurnberg'le neticelenmesi, çıkacak bir harbin felaketini göstermekte ve telkin etmektedir. Almanların Avusturya'ya girişlerinde Viyana'da yapılan bayramın Türklerden kurtuluşlarıyla alakalı olduğunun belirtilmeyecek şekilde dublajının yapılmak ve nihai kararın bundan sonra verilmek üzere filmin yurda sokulmasına ittifakla karar verildi" denir.

Mustafa Kemal Atatürk

Sansür kurulları Mustafa Kemal Atatürk'le ilişkili konularda da çoğunlukla ret ya da düzeltme kararları vermiştir. Bu defterde *Ateş Bacayı Sardı* (1961/107) filminde "Abant'da Atatürk tarafından yaptırıldığı belirtilen köşk için söylenen Atatürk ile ilgili sözlerin yersiz ve lüzumsuzluğuna binaen tamamen çıkarılması" istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset: Komünizm Tehlikesi, Orak-Çekiç

Çifte Tehlike / Man On a String (1961/94) filminde ise, "Gizli Emniyet Binasının en üst katına tarama suretiyle varılırken Orak ve Çekiç alameti farikasını gösteren sahneden ilk kısım baki kalmak üzre yakın plandan ve çok bariz şekilde ikinci defa görülen Orak ve çekici havi pasajın çıkarılması, Boris Mirov'un Moskova'ya vardığında Gizli teşkilatın en yüksek kademesindeki şahsın salonunda ve bu şahsın dolaşması sırasında arka cephe civarında iki defa görülen ve divarda mahkuk bulunan Orak ve Çekiç alameti farikasına ait pasajların çıkarılması şartıyla" ile adı geçen filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "esasa iştirak etmekle beraber sansür mahallini usul bakımından ve *Nizamname*'nin 16. maddesine uygun görmediğimden keyfiyeti daireme bildirmek üzere müstenkif kalıyorum" ifadesine karşılık çoğunlukla karar verilmiştir.

Eğitim

Eğitim konusuna ilişkin olarak da söylenenler sansür kurulları tarafından dikkatle incelenmiş ve uygun görülmeyenler senaryo ve filmlerden ayıklanmıştır. Eğitimcileri, eğitim kurumlarını ve eğitim düşüncesini küçümseyen bunları "rencide" eden sahneler için ret ya da şartlı kabul kararları veril-

miştir. *Ateş Bacayı Sardı* (1961/107) filminde çeşitli yerlerde geçen "Güzel Sanatlar Akademisi"yle ilgili söz ve sahnelerin "filme intikalde bu müesseseyi küçük düşürücü ve rencide eder mahiyette sahneleri ihtiva etmesi bakımından", "Akademi öğrencisi, Resim, Heykel şubesi öğrencisi" gibi sözlerin ve "Kamelya'nın evinde bikini, mayo ve çıplak bir halde kendi resmini yaparken Turhan'ın gelişi ile alakalı sahnenin tamamen çıkarılması" istenmiştir. *Avare Mustafa* (1961/125) filminde ise karakterin annesine söylediği "takonya ile yırtık pantolonla mı okula gidecektim, gidemedim işte!" sözlerinin çıkarılması istenmiş. *Bir Bahar Akşamı* (1961/110) filminde ise, kadın karakterin erkek karaktere söylediği "öğretmenim" sözünden sonraki "ilkokul öğretmeniyim, Kadıköy'ünde" cümlesi yerine "bir özel dershanede çalışıyorum" tarzında bir cümlenin konulması istenmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı Adam* (1961/86) filminde ise senaryo kararında karakterin "ilk okulu bitirmek mecburiyeti varken tahsili terk edip bitirmemesi karara aykırı olduğundan" bu kısımların senaryoya göre düzeltilmesi ve yine senaryo kararında yer alan "ömrün uzun olsun evladım" sözünden sonraki kısımların çıkarılması belirtildiği halde, aynen kalmış olmasından dolayı, bu kısımların karara uydurulması gerektiği belirtilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Sansür kurulları genel olarak ekonomiyle ilişkili konularda da ret ve şartlı kabul kararları vermiştir. Para, yoksulluk, zenginlik ya da sınıfsal farklılıkları gösteren ya da ima eden konularla ilişkili senaryo ve filmlere sansür uygulamıştır. *Ayrı Dünya* (1961/81) filminde kadınla erkek karakterin diğer kadın ve erkek karakteri sevişirken izleme sahnesinde söylediği "fakir olduğunuz için size yüz vermiyor" cümlesindeki "fakir olduğunuz için" ibaresinin çıkarılması; yine aynı filmde kadın karakterin erkek karakter için söylediği "öteki topluluğun içinde doğmuş" sözleriyle, bir diğer erkek karakter hakkında söylediği "Bir baldırı çıplağa mağlup oldun" tarzındaki konuşmasının ve kadın karakterin erkek karaktere diğer kadın karakteri kast ederek söylediği "beni bırakıp o seviyesiz kıza gitmek istiyorsun" şeklindeki konuşmaları çıkarılması istenmiştir. *Bir Bahar Akşamı* (1961/110) filminde ise, "ikiniz de ayrı âlemlerin insanlarısınız" cümlesi "bir sınıf farkını ima ettiğinden" çıkarılması istenmiştir. *İki Aşk Arasında* (1961/96) filminde ise, "Paşazade" tabirinin çıkarılıp yerine "Milyoner bir tüccarın" ibaresinin konulması şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. *Acı Zeytin / Mahmut ve Elif* (1961/82) filminde "Ömer'in servetinde nice masumun göz yaşı ve kaç öksüzün hakkı vardır" ifadesinin çıkarılması istenmiştir.

Sansür kurulları iş arama ve yoksulla ilgili konularda da benzer kararlar vermiştir. *Bir Bahar Akşamı* (1961/110) filminde kadın karakterin iş ararken "detaylar halinde gösterilen muhtelif şirketler ve şahısların iş olmadığını ima ve müracaatı reddeder mahiyetteki söz ve hareketlerinin tamamen çıkarılması" istenmiş, yine aynı filmde erkek karakterin "Ben de fakirim" demesinin çıkarılması şartıyla filmin gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Sonbahar Yaprakları (1961/108) adlı filme ait kararda filmin birçok konuyla ilgili birçok sahnesi sansürlenmiştir. Daha önce 30/11/961 tarih ve 105 karar sayısıyla Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek "tekrar görülmesine lüzum hasıl

olan Emin Film Şirketine ait *Sonbahar Yaprakları* adlı film"in 6/12/961 günü saat 10'da Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü sinema salonunda yeniden görüldüğü belirtilmiştir. Kararda birçok başka gerekçeyle birlikte ekonomik konulara ilişkin olarak da şu gerekçeler ileri sürülmüştür: "Nejla ile Eser'in detay olarak gösterilen iş aramaları ve muhtelif patronların gerek mimiklerle ve gerekse sözle yok dedikleri sahne ve sözlerin cemiyeti realitelerine uymayıp cemiyeti aciz durumda göstermesi bakımından tamamen çıkarılması"; "Ev sahibinin Necla'ya merdivenden çıkarken söylediği sözler arasında son cümlede geçen 'eşyalarınızı sokakta bulursunuz' ibaresinin çıkarılıp yerine 'karşınızda İcra memurunu bulursunuz' ibaresinin konulması"; "Parktaki şişman kadına Necla'nın söylediği 'iş bulamıyorum, arkadaşım hasta, açız" cümlesinin çıkarılması"; "Gazinoda bar sahibinin kendisini Necla'ya takdim ederken 'bana patron patron diyorlar' şeklinde başlayan konuşmasının müteakip repliğe kadar olan kısmının çıkarılması" (Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi muhalif reyine karşılık); "Eser'le Nejla'nın konuşmalarında geçen 'Doktor getiremeyiz paramız yok' şekildeki cümleden 'paramız yok ifadelerinin' çıkarılması"; "Eser'in ilaç parası için bar sahibine gittiği zaman söylediği 'iş istiyorum, ne derseniz razıyım' cümlesinden 'ne derseniz razıyım ibaresinin' çıkarılması"; "Barda bir müşterinin söylediği 'kahbe iç diyorum sana, para veriyoruz bu merete' şeklindeki konuşmasından "kahbe ve mered ve namussuz" kelimelerinin çıkarılması"; "Memleketimizde sayısız sosyal yardım kurum ve tesisler olduğu halde Eser'in çocuğunu cami avlusundaki kabristana götürüp terk etmesi ile ilgili sahne ve sözler cemiyetimizi rencide eder vaziyette görüldüğünden çıkarılması, 'yani beşiğin başında dua ederek çocuğu bağrına basıp köprüdeki salepçinin bulunduğu yere intikal ettirilmesi" istenmiştir. Karara Genelkurmay Başkanlığından gelen temsilci "Yukardaki hususlara iştirak etmekle beraber filmin genel havası itibariyle Nizamname'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına göre gösterilmesine muhalifim" diyerek şerh düşmüştür. Filme ilişkin bir sonraki karar olan 21/12/1961/118 tarih ve sayılı kararda daha önce çıkarılması uygun görülen bazı maddelerin çıkarıldığı belirtilmiş; daha önce belirtilen bazı maddelerin çıkarıldığı ifade edilmiştir. "Filmin senaryosunda cemiyetimizin iyi taraflarını aksettirecek sahneler bulunduğu halde bunların filme intikal ettirilmemesi calibi dikkat görülmüş ve aşağıda maddeler halinde belirtilen tadil ve tashihlerin yapılmasına zaruret hasıl olmuştur" denilen kararda 1961/108 tarih ve sayılı kararın 16. maddesindeki "doktor getiremeyiz, paramız yok" konuşmasının çıkarılmadığı belirtilmiş, sayılan hususlar çıkarıldıktan sonra yurtiçinde gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına Emniyet Genel Müdürlüğü ve Genelkurmay Başkanlığı temsilcilerinin muhalif oylarına karşılık çoğunlukla karar verildiği ifade edilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi "6/12/1961 gün ve 108 sayılı kararda belirtildiği halde film tümü itibariyle Kore'ye giden bir Subay'ın sevgilisinin ve çocuğunun düştüğü felaketler aynen bırakılmış bulunduğundan Nizamname'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına göre Muhalifim"; Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "Ekseriyeti temin için Bizzarur kabul reyindeyim"; Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi ise "Sosyal Müesseseleri inkar etmekle cemiyet hayatımızı yanlış aksettirdiğinden tümüne muhalifim" diyerek şerh düşmüşlerdir. Filme ait daha sonra 24.2.1962 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından ek bir karar alınmıştır. Alınan bu kararda (*Sonbahar Yaprakları*, Ek Karar, 24.2.1962/16, Dosya No: 91122-1165) "Emin Film Şirketine ait

olup üç defa görüldükten sonra hakkında 21/12/961 tarihinde verilen nihai kararla ve bazı tadil ve tashihlerden sonra halka gösterilmesine müsaade olunan (*Sonbahar Yaprakları*) adlı film Ankara'da gösterilirken evvelce komisyonumuzca görülüp üzerinde karar verilen kopya ile sinemalarda halka irae edilen kopyalar arasında farklar bulunduğunun istihbar edilmesi ve keyfiyetin İçişleri Bakanlığına arz olunması üzerine Bakanlığın 24/2/962 günü onayına istinaden mezkûr film aynı gün saat 12'de Park Sinemasında halka gösterildiği bir sırada Komisyonumuzca da görülmüş ve aşağıdaki hususların evvelce komisyona arz edilen film kopyasında bulunmadığı müşahede edildiğinden gereği karar altına alınmıştır" denir. Kararda ekonomik konulara ilişkin bir önceki kararda belirtilen koşullar yerine getirilmiş, belirtilen kısımlar çıkarılmıştır.

Dinlerle İlgili Konular

Dini ilgilendiren konularda da sansür kurulları çeşitli kararlar almıştır. *Şoför Ahmet* (1961/91) filminde Ahmet'in söylediği "Allahım sen sahibimdin", "hani sen zayıfların yardımcısı idin" cümlesinin "Allahım sen bizim sahibimizsin, sen zayıfların yardımcısısın" şeklinde değiştirilmesi istenmiştir.

Meslekler

Sansür kurulları mesleklere ilişkin ifadeler ve davranışlar konusunda da sansür kararları vermekten çekinmemiştir. Özellikle doktorlar ve doktorlukla, polislik mesleğiyle, hemşirelerle, avukatlarla ilgili konularda birçok karar vermiştir. *İstanbulda Aşk Başkadır* (1961/111) filminde doktora yönelik olarak söylenen "senin gibi damızlığı hasta diye yutan doktorun mektebine medresesine" ve buna cevaben söylenen "herife uyuz eşeğimi bile tedavi ettirmem" cümlelerinin, filmdeki karakterlerden birinin hemşire için söylediği "hemşireye asılmak" ifadelerinin çıkarılması istenmiştir. *Sessiz Harp* (1961/109) filminde bir araçtaki ölü bir kadının trafik polisi tarafından görüldüğü sahnenin "polisin bir ölüyü tefrik edemeyeceği şekilde gösterilmekle polisin küçük düşürüldüğü müşahede edildiğinden" bu kısmın çıkarılması istenmiştir. *Ateş Bacayı Sardı* (1961/107) filminde ise, "Bahriye Subayının balık tutarken sandaldaki hareket ve sözleri, denize düşüşü, denizde komik bir halde çabalaması subaylık şerefi ile kabili telif görülmediğinden" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrası gereğince "bu sahne ve sözlerin çıkarılması" istenmiştir (Bu madde için Millî Eğitim Bakanlığının temsilcisinin "ayrışık oyuna karşı ekseriyetle" karar verilmiştir). *Ayrı Dünya* (1961/81) filminde ise, "tersanede gemi tamiri sırasında çalışan Vahi Öz'ün balyozu vururken kırıtması sahnesi çalışma vakar ve ciddiyetine uymadığından bu sahnenin çıkarılması" şartıyla izin verilmiştir. *Otobüs Yolcuları* (1961/74) filminde ise, "avukatın yazıhanesinde geçen ve karşı tarafın avukatına menfaat teklifi karşısında avukatın bu teklifini kabul ettiğini gösteren" sahnenin tamamen filmden çıkarılmak şartıyla karar verilmiştir.

Film ve Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

Senaryonun yapısıyla ilgili konular da sansür kurullarının denetimine takılmıştır. Senaryoda olup da filme aktarılmayan ya da senaryoda olmadığı halde filme eklenen sahneler içeriklerinin ne olduğuna bakılmaksızın çıkarılmaları ya da eklenmeleri istenmiştir. *Şoför Ahmet* (1961/91) filminde hem senaryoda hem de diyalog listesinde mevcut olmayan ancak filme eklenen birçok sahne ve bu sahnelerdeki "bütün argo ve sözlerin çıkarılıp yerine konuşma nezaketine yakışır muhaverelerin" konulması istenmiştir. *İki Kardeşin Hikâyesi / Yabancı*

Adam (1961/86) filminde ise, senaryoda olmayan ve sonradan filme eklendiği anlaşılan çeşitli sahnelerinin ve bu sahnelerde geçen "sözlerin çıkarılması" istenmiştir. Bu filmde aynı zamanda karakterlerden birinin girmek istediği müsamere salonuna kapıcı izin vermiş olmasına rağmen, "bir kadının mantosunun arkasına girerek kaçak olarak" girmesi sahnesinin çıkarılması talep edilmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1961/108) filminde ise, sansür kurulu filmin yapısında eksiklik doğurduğunu düşündüğü bir konuyu ayrıntılı olarak tarif eder. Karara göre, "Bir kardeş sevgisinden de üstün olarak kendini arkadaşı için feda eden Nejla'nın gelinle güveyin bindiği arabada ve onların arasında görülmemesi filmin en zayıf noktalarından biridir. Arkadaşının saadetini paylaşmak Nejla'nın hakkı iken yapılmamıştır. Kaldı ki arka arabada bar kadınları arasında yine bu fedakarlıkların bir numunesini teşkil edecek tarzda Nejla'nın söylediği "çirkefin kucağında olsam da" gibi sözler onun arkadaşına karşı olan bütün ulvi hislerinin bir muhasalasıdır. Bu itibarla birinci arabada görülen gelin ile güveyin mesut sahnesinin ipkası ile arka arabadan yürüyüşünü ve içindeki eşhasın konuşmalarını gösteren sahnelerin çıkarılması ve adı geçen filmin bütün bu tadil ve tashihlerden sonra yeniden görülmesinin uygun bulunduğuna" karar verilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi sayılan hususlara "iştirak etmekle beraber filmin genel havası itibarı ile *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına göre gösterilmesine muhalifim" diyerek muhalefet etmiştir. Bu film için eksikler sayılmadan önce "senaryosunda cemiyetimizin iyi taraflarını aksettirecek sahneler bulunduğu halde bunların filme intikal ettirilmemesi" dikkate değer bulunmuş ve 21 madde halinde yapılması gerekenler sayılmıştır.

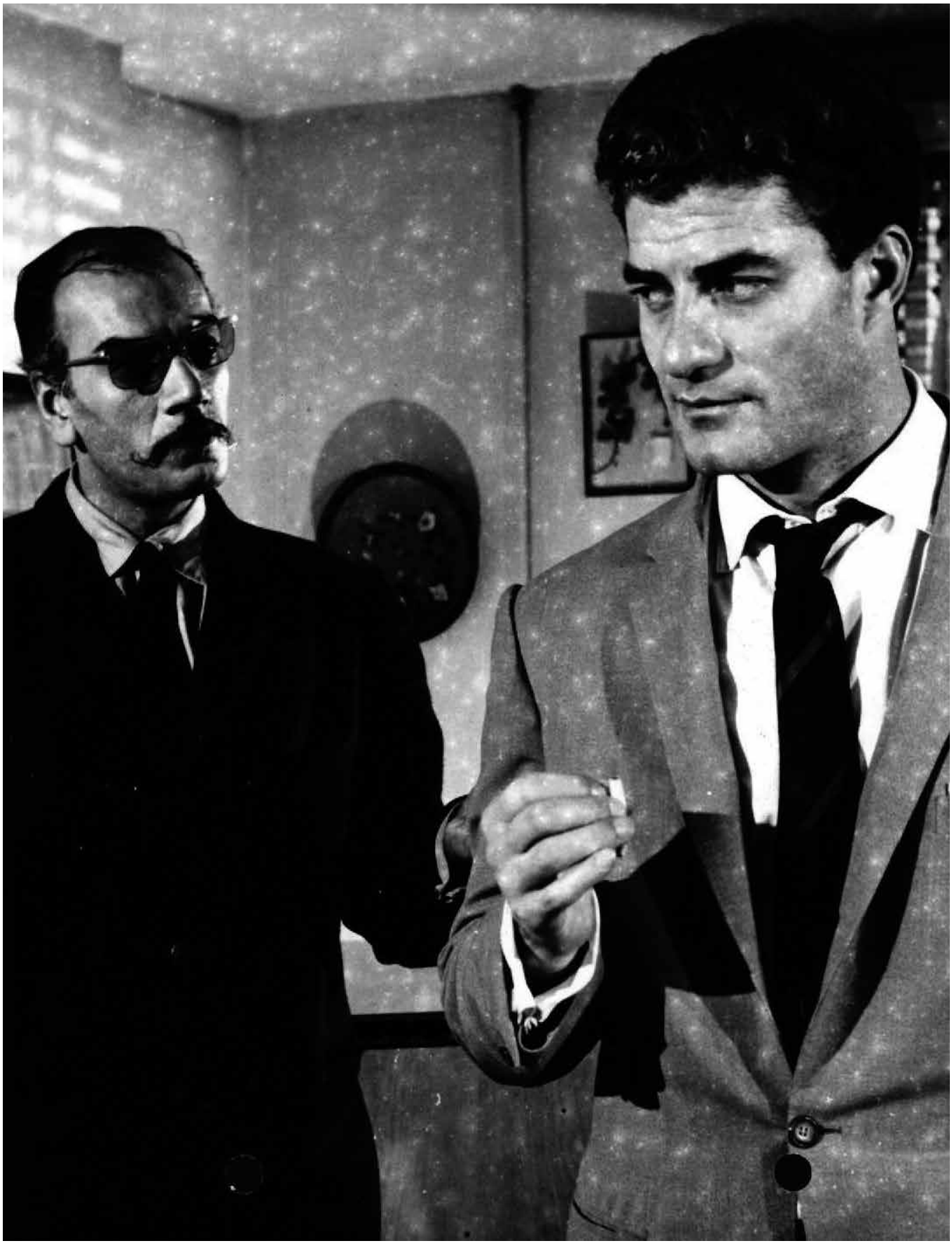

(*Aramıza Kan Girdi,* Yön.: Tarık Dursun Kakınç, 1962)

KARAR DEFTERİ
(FİLM) 1962

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Film Kontrolüne Dair Karar Defteri 1962]

Karar Defteri (Film) 1962 adlı defterde sansür kurulu "umumî terbiye ve ahlâk", cinsellik, müstehcenlik, çıplaklık, argo kullanımı, güvenlik, adalet, eğitim, din ve ekonomi gibi konuları göz önüne alarak kararlar vermiştir. Bu kararlar verilirken genellikle gerekçeler açıkça belirtilmiş, çıkarılması ya da eklenmesi istenen ifade ve sahneler belirgin bir biçimde yazılmıştır; ancak zaman zaman da *Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin maddelerine atıf yaparak kararlar verilmiştir. Bu defterde genellikle *Nizamname*'nin 7, 13, 15, 19, 27, 35. maddelerine atıf yapılmış; bu maddelerden 7 maddeye 18 defa, 15. maddeye 7 defa, 35 maddeye 2 defa, 19. maddeye 2 defa, 13. maddeye 3 defa, 27. maddeye 3 defa atıf yapılmıştır. Bu maddeler içerisinde ise, 7. maddenin 6 fıkrasına 10 defa, 9. fıkrasına 8 defa, 7. fıkrasına 4 defa, 8. fıkrasına 4 defa, 5. fıkrasına 3 defa, 10. fıkrasına 2 defa, 1, 2, ve 4. fıkralara birer defa atıf yapılmış, 3. fıkraya ise ["Dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden"] hiç atıf yapılmamıştır. Bu maddelere atıf yapılarak kontrol edilen filmler şunlardır: *Nizamname*'nin 7. maddesine atıf yapan kararlar arasında, *As Young As We Are* (1962/78) [Bernard Girard, 1958], *Asker Türküsü* [*Ballada o soldate*, Grigoriy Chukhray, 1959] *ve Donkişot* [*Don Kikhot*, Grigoriy Kozintsev, 1957] (1962/29), *Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken* (1962/74), *Barbut Süleyman* (1962/147), *Bir Milyonluk Macera* (1962/64), *Budala / Lididt* (1962/39) N7(5), *Du Rififi Chez Les Hommes* [Jules Dassin, 1957] (*Altın Hırsı*) (1962/122), *Gönül Ferman Dinlemez* (1962/62), *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61), *La Bride Sur Le Cou* [*Dolu Dizgin*, Roger Vadim, 1961] (1962/46), *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53), *Ölüme Yalnız Gidilir* (1962/86), *Pazar Günü Asla* [*Pote tin Kyriaki, Never on Sunday*, Jules Dassin, 1960)](1962/32), *Son Mesafe ve Otello* (1962/30), *Sonbahar Yaprakları* (1962/16), *The Devil's At 4 O'Clock* (*Adalar Şeytanı*) [Mervyn LeRoy, 1961], *Ver Elini İstanbul* (1962/89) filmlerine ilişkin kararlar; 15. maddeye atıf yapan kararlar arasında

ise, *As Young As We Are* (1962/78), *Du Rififi Chez Les Hommes* (*Altın Hırsı*) (1962/122), *Hakanlar Destanı / La Regina Dei Tartari* [Sergio Grieco, 1960] (1962/17), *İsmail - Üvey Anne* (1962/55), *La Bride Sur Le Cou* (1962/46), *On İkinci Gece / Die 12 Nacht* (1962/35) filmlerine ait kararlar; 13. maddeye atıf yapan filmler arasında *Çöpçatan* (1962/67), *Dikmen Yıldızı* (1962/75), *Elalem Ne Der* (1962/166); 17. maddeye atıf yapan filmler arasında ise, *Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken* (1962/74), *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61); 27. maddeye atıf yapan filmler arasında *Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken* (1962/74), *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61), *Ver Elini İstanbul* (1962/89); 35. maddeye yapılan atıflarda ise *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53), *Yılanların Öcü* (1962/51) gibi filmler vardır. *Nizamname*'nin 7. maddenin 6. fıkrası olan "Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunan" içerikli fıkra gereğince reddedilen filmlerden biri de *As Young As We Are* adlı filmdir. Film için 22.8.1962 tarihinde 1962/78 tarih ve sayıyla alınan kararda filmin daha önce 13.3.1962 tarihinde ve 196 sayılı kararla İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden yurda girmesinin ve halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna" karar verildiği belirtilmiştir. Ancak filmin sahibi Fitaş Film Kurumu'nun karara itirazı sonucu film, "*Nizamname*'nin 15. maddesi hükmüne göre gümrükten celbedilerek" 22.8.1962 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tekrar görülmüş ve "İstanbul Film Kontrol Komisyonu'nun yukarıda tarih ve numarası zikredilen kararı[nın] yerinde görüldüğü [ve] mezkûr filmin yurda girmesinin ve halka gösterilmesinin sakıncalı olduğuna" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu konuda pek çok defterde olduğu gibi aile, içki, kumar gibi kötü alışkanlıklar, argo söz ve küfürler, ayrımcı ve cinsiyetçi ifadeler, bikinili kızların deniz topuyla oynarken vücut hareketleri, mayolu görüntüler, cinsel ima taşıyan sözler, cinsel saldırı sahneleri, çıplaklık, dans, göbek atma ve dansözlerle ilişkili sahneler, müstehcen olduğu düşünülen söz ve sahneler, öpme, öpüşme, sevişme sahneleri, "şehevi" duyguları ifade eden sahneler, fuhuş yapıldığını gösteren ve ima eden söz ve sahnelerle iç çamaşırlarının göründüğü sahneler sansür kurullarının kontrol sırasında dikkat ettiği konular olmuşlardır. Bu konuda evlilik, boşanma, "aile kutsiyetini sarsıcı ve cemiyet nizamlarını bozabilecek", "suça tahrik ve teşvik edecek", "dini akidelerimizi rencide eyleyecek" durumlara ilişkin konuşma ve sözlerle, bunlara yol açacağı düşünülen sahneler, küçük bir çocuk bile olsa yere "işediğini" gösteren sahneler, kadınla erkeği aynı yatakta gösteren sahneler, "erkeklerle konuşma ve sırnaşmalara" ait sahnelere müdahale edilmiş, bunların çıkarılması istenmiştir. Zaman zaman senaryo konusundaki uyumsuzluk ileri sürülerek yapılan müdahale zaman zaman da gerekçe gösterilmeden sadece çıkarılmaları istenmiştir.

Toplumsal ve bireysel ahlak konusu temel olarak aile üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. *Akasyalar Açarken* (1962/76) filminde kadın karakter Lale'nin "boşandığına ve yuvasının yıkıldığına dair filmde geçen konuşmaların çıkarılması" şartıyla filmin "halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" oybirliğiyle karar verilmiştir. Ancak karara Emniyet ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünden gelen temsilciler not düşerek "Doktorun ameliyat esnasında bisturiyi Göksel'in

gözüne yaklaştırdığı sahnesinin çıkarılması reyindeyim" demişlerdir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde ise her ne kadar bazı durumların "senaryoda mevcut olmakla beraber bunların film haline intikalinde aile kutsiyetini sarsıcı ve cemiyet nizamlarını bozabilecek, suça tahrik ve teşvik edecek, dini akidelerimizi rencide eyleyecek durumlarda görüldüğünden gerekli tadilatın yapılması ve yine izah edildiği tarzda bazı sahnelerin ilave edilmesi ve kesin kararın, bu hususların yerine getirilmesinden ve filmin tekrar görülmesinden ittihaz olunmasının uygun görüldüğüne" oy birliği ile karar verilmiştir denir. *Mevlüd-Süleyman Çelebi* (1962/146) filminde ise, "Vezirin emriyle bağdaş kurarak bahçede yemek yediği yere Fettah marifetiyle zorla getirilen Gülnur'un babasına 'Bir erkek üç defa evlenir, sen istesen de istemesen de ben kızını zorla alırım' sözlerini ihtiva eden cümlelerin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

İbo Rüyalar Aleminde (1962/70) filminde ise "kadının İbo'nun bacakları arasında çırpındığını gösteren" sahnenin çıkarılması istenmiş; *Lekeli Kadın* (1962/111) filmine trende tuvalet önünde bekleyen kadınla çocuğun tuvalete gitmek konusundaki konuşmalarının bırakılarak "sadece küçük kızın yere işemiş halini gösteren pasajın çıkarılması" şartıyla; *Merhaba Aşkım* (1962/22) filminde ise, senaryo kararında filme alınmaması yönünde karar verildiği halde Süha'nın "kızını tavlamak için annesinin gönlünü yap" biçimindeki konuşmasının filmde kullanıldığı, bu nedenle çıkarılması gerektiği şartıyla; *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53) filmine "mağarada kızı tehdit edici şekilde konuşulmaması ve bu kızın söylediği 'Bunlar haydut, babamdan para koparmak için kaçırdılar' sözlerinin çıkarılması şartıyla" gösterilmesine izin verilmiştir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde Irazca'nın oğlu ile gelinini "bir yatakta yatarken gördüğüne ait sahnelerin çıkarılması" istenmiş, "Bayramın Hendek'e gidişi, Fatma ile buluşması, Hacı Ali'nin üstlerine gelişi ve Bayram'ın kaçmasına dair olan sahnelerin çıkarılması" istenmiştir. Filmde yatağını yorganını toplayıp evine giden Hacı Ali'nin "yatakta yatan karısının arka tarafına geçmesini müteakip kadının uyanışı ve hırçınlık göstermesi karşısında Hacı Ali'nin sarf ettiği 'karım değil misin? nasıl istersem öyle hareket ederim' biçimindeki konuşmasının" çıkarılması; *Pazar Günü Asla* (1962/32) filminde ise, İlya'nın 4 kız arkadaşının "erkeklerle konuşma ve sırnaşmalarına ait sahnelerin" çıkarılması; *Seni Kaybedersem* (1962/47) filminin başında erkek karakterin (İhsan) arkadaşlarına söylediği "Kız avına çıkacağız" cümlesinin çıkarılması; *Ver Elini İstanbul* (1962/89) filminde "Seher'in Türkan'la geçen konuşmaları arasındaki 'Bu kaçıncı yemin?' diye başlayan ve bu arada Seher'in telefonla Müşfik'e kız hazırlayacağını ve onları metheden konuşmasıyla birlikte Türkan'ın söylediği 'Etmesine ederim tabii, ederim ama bir kürk manto alır mısın minnoşuna diye' son bulan konuşmalarının" çıkarılması istenmiştir.

Dans, Dansöz, Göbek Sahneleri vb.

Birçok filmde sansür kurulları dans sahnelerini ve bu dansları yapanların iç çamaşırlarının göründüğü sahneler hakkında da sansür kararı vermişlerdir. Dansözlerin kıvırmaları, eteklerini kaldırmaları, üzerlerindeki tülleri atmaları, yerde ve oturur durumdaki dansları, başlarını geriye atarak dans etmeleri, "titremeleri", yere yatıp "çalkalanmaları" ve bunların yakın planda gösterilmeleri büyük ölçüde sansüre uğramıştır. Örneğin *Ölmek İstiyorum* (1962/120)

adlı filmde "Nurten'in gazinodaki dans sahnesinde Feridun'un masasının önüne gelerek eteklerini yukarı kaldırmış vaziyette kendisini geriye doğru gittiği zaman kilotunun ön kısmının ve bacaklarının yakın plandan göründüğü pasajların çıkarılması şartıyla izin verilmiş; *Soytarı* (1962/5) adlı filmde "dansözün sadece belden yukarı kısmının görüldüğü dans sahnelerinin bırakılması ve yurt dışına çıkarılmaması"; *Dağlar Bulutlu Efem* (*Yalnız Efe*) (1962/21) filmi için verilen kararda ise, "Filmin takdim yazısında, filmde dansların bulunduğu yazılı olduğu halde filmde böyle bir sahneye tesadüf edilmediği" belirtilmiş, "sonradan eklenmemesi için bu hususa dikkat edilmesi" şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Karşı oy veren Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen temsilci düştüğü şerhte senaryonun tümüne daha önce karşı olduğu için filme de "muhalif" olduğunu belirtmiştir. *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/107) filminde ise, "Kantarcı'nın evinde Mahmut'un gelmesinden önce oturak alemi şeklinde tertiplenen sahnede dansözün oynadığı kısmın" karardaki ikinci maddeye istinaden; "Filmde Aspasya'ya bir defa kadınlar arasında eteklerini kaldırarak oynadığı sahneden bacaklarının yakın plandan kadrı doldurduğu kısım ile ikincisinde Mahmut'un hasımları tarafından yine aynı kızın üzerindeki elbiseler alındıktan bikini dans kıyafetiyle cebren dans ettirilmesi senaryoda olmadığı gibi film haline intikali umumi terbiyeyi aykırı görülmekle çıkarılması" istenmiştir. *Bitmeyen Mücadele* (1962/9) filmi için verilen kararda "Kaçakçı şebekesinin gizlendiği yerdeki dansöz kıza ait oyun sahnesinden kızın cepheden ve yakın plandan görünen kısımlarının çıkarılması şartı ile adı geçen filmin bu tadillerden sonra yeniden görülmesinin uygun olduğuna ittifakla" karar verildiği belirtilmiş; aynı filme ilişkin 1962/25 tarih ve sayılı bir sonraki kararda ise, sahibinin yaptığı itiraz üzerine filmin 21/3/962 günü saat 10:00 da Büyük Sinema'da Komisyonca tekrar görüldüğü belirtilmiştir. Kararda 7 maddede ifade edilen "tadil ve tashihlerden başka, filmde geçen ve kaçakçılar arasında gösterilen dans sahnesinden tül ile oynanan kısımların bırakılarak kızın tülü attıktan sonra yaptığı dansların çıkarılması ve keza kızın Murat'ın boynuna sarılarak (Yukarda yalnız sana dans etmek istiyorum) tarzında sözlerinin çıkarılması, yani (kapının çalınması ile Murat'ın kıza hitaben söylediği yeniden oyna) şeklindeki ifadeleri kalmak üzere, adı geçen filmin işbu tadil ve tashihli şekliyle halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Esmer Delikanlı (1962/13) filminde "dansözün beyaz kıyafetle müşterilerin önünde yaptığı oryantal dans sahnesinin çıkarılması ve ancak çetelerle birlikte prova mahiyetinde siyah kıyafetle oynanan dansın ipkası" istenmiş; *Mor Sevda* (1962/31) filminde "İnci Birol'un ilk dans sahnesinin kalıp araya giren kısa bir konuşmadan sonra tekrar başlayan ikinci dans sahnesinin de belden üst tarafının görülmesine kadar olan kısmın çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verilmiş; *Dağların Aslanı Sepetçioğlu* (1962/103) filminde daha önceki kararda istenen "havuzun kenarında Bey'in önünde durarak göbek atan dansözün yakın plandaki dans sahnelerinin çıkarılarak dansların uzak ve orta planda gösterildiği" ifade edilmiş; *İki Yetime* (1962/2) filminde ise, "Gül'ün kaçırılıp, eğlenti yapılan bir eve getirilmesini ve bu evde geçen olayla-

rı gösteren sahnelerin halk üzerinde menfi tesir bırakmayacağı görülmekle ipkasına" karar verilmiştir. *Mevlüd-Süleyman Çelebi* (1962/146) filminde 28/3/1956 tarih ve 31 sayılı senaryo kararının birinci maddesinde belirtilen hususlara göre "Saray içinde, vezirin huzurunda ve yerde tüller içinde yatan ve sazla beraber peyderpey soyunarak raks eden -Rakkaseye katılan birçok çıplak kadının iştirakiyle devam eden ve bu arada din aliminin içki içmesini ve kadınlarla sarmaş-dolaş olmasını gösteren sahnelerin tamamen çıkarılması" istenmiş; *Aşkın Gözyaşları* (1962/60) filmi için verilen kararda ise, filmin daha önce 23.7.1959 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü ve 52 sayılı kararla "yurt içinde ve dışında gösterilmesine müsaade" edildiği belirtilmiştir. Ancak Çankırı'da halka gösterilmesi sırasında "bir dansözün beş dakika kadar süren yerdeki ve oturuş vaziyetindeki dansının çok açık ve müstehcen sayılabilecek derecede şehveti tahrik edici durumu muvacehesinde bu parçanın sonradan, yani filmin sansüründen sonra ana filme ilave edildiği kanaatiyle mezkûr dans sahnelerinin mahalli Emniyet Müdürlüğü'nce filmden kesilerek kontrol için sözü geçen Komisyonun tetkikine sunulduğu" Valilik ve Emniyet Müdürlüğü'nün yazılarından anlaşılmış bulunduğundan, "bahis konusu dans sahnelerini muhtevi film parçası 19/6/962 günü Gölbaşı Sineması'nda Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından" incelendiği ifade edilmiş ve "Ar ve haya duygularına ve genel ahlak kaidelerine aykırı ve müstehcen bir durumu taşıyan işbu film parçasının sansürden sonra filme ilave edildiği sonucuna varılarak bu dans sahnelerinin filmden çıkarılmasına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Atı Alan Üsküdar'ı Geçti* (1962/109) filminde "Afet'in gazinodaki dans sahnesinden, Ahmet'in gazinoya gelip bir müddet seyrettikten sonraki Afet'in yakın plandan göründüğü kısmın"; *Avare / Şoförün Aşkı* (1962/123) filminde ise "Mavi Tilki barındaki dans sahnesinden, dansözün yakın planda oynadığını gösteren kısımla Adnan'ın çiçekçi tarafından dışarıya davetinden sonra dansözün sırtı dönük vaziyetteki dansına ait pasajın"; *Bardaktaki Adam* (1962/94) filminde ise "Filmin başındaki dansözün oyun sahnesinden, kızın belindeki tülü attıktan sonraki 'Yani masalara gidip göbek atması' gibi pasajların çıkarılması şartıyla halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına" karar verilmiştir. *Bir Milyonluk Macera* (1962/64) filmine ilişkin kararda ise, daha önce verilen 2.4.1962 tarihli ve 64 sayılı senaryo kararında belirtilen "Sevda'nın dansının *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına uygun şekilde filme intikal ettirilmesi derpiş edildiği halde buna uyulmamış olduğunun" görüldüğü ve "Sevda'nın ayak

(*Bardaktaki Adam*, Yön.: Orhan Elmas, 1962)

uçlarından başlayıp kameranın yükselerek bacaklarını tespit ettiği kısım ve bateriye yaklaşarak yaslanıp kıvrılması, saçlarını onun üzerine koyup titremesi, yere yatıp çalkalanması ve yakın plandan göbek ve belden aşağı kısımların çıkarılması ve işbu dans sahnesinden bahis konusu kısımlar çıkarıldıktan sonra yirmi saniyelik uzak plandan görünen bir dans oyunu şekli ile iktifa edilmesine" karar verilmiş ve filmde "Aysel Can'ın uzak plandan görünen bir dansıyla birinci maddede tashih edilen dans sahnesinden başka hiç bir dansın mevcut olmadığı hususuna dikkat edilmesi şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesini ve hiç bir kesinti yapılmadan, yani filmin olduğu gibi yurt dışına çıkarılmasına ittifakla" karar verildiği belirtilmiştir.

Bu Adam Kim **-** *Izdırap Kasırğası* (1962/38) adlı filmde, "adamın gazinoya girdikten sonra dansözü görerek onunla seviştiğini hayal etmesinden sonraki dans sahnesinin tamamen çıkarılması şartıyla"; *Duvaksız Gelin* (1962/56) filminde ise, "Düğünde dansözün oynadığı sahnede belden yukarı kısmını gösteren pasajın kalarak boy halini gösteren kısmın çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiş; *Erkeklik Öldü mü Atıf Bey?* (1962/41) filminde "Aysel Tanju'nun orta ve uzak plandan görünen oryantal dans sahnesinin kalarak, diğer dans sahnelerinin çıkarılması" istenmiştir. Bu filimde Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi karara muhalefet etmiş fakat filmin, "Yurt dışına çıkarılmamak şartıyla [...] sadece yurt içinde halka gösterilmesine" çoğunlukla karar verilmiştir. *Geçti Buranın Pazarı* (1962/106) filmi için alınan kararda ise, filmin 1962/150 sayılı senaryo kararında "dans sahnelerinin uzak plandan çekilmesi zikredildiği halde filmde hiçbir dans sahnesine rastlanılmamıştır. Bu bakımdan adı geçen filmin işbu danssız haliyle halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" oy birliği ile karar verildiği ifade edilmiştir. *Gönül Ferman Dinlemez* (1962/62) filmi için, "Küçük kızın Cambazhane'de sırmalı cepkenle kıvırarak oynadığı sahnenin, bardaki dansözün oynadığı Çiftetelli oyununa ait göbek sahnesinin tamamen çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi karara muhalif oy vermiştir. Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen temsilci daha önce senaryosuna da karşı olduğu için aynı sebeplerle filme de "muhalif" olduğunu belirtmiş; Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nden gelen temsilci ise düştüğü şerhte "Film sosyal hayatımız ve sosyal müesseselerimiz hakkında yanlış fikir verici, suça teşvik edici bazı sahne ve sözleri ihtiva etmesi bakımından ve senaryo kararındaki muhalefet şerhimde belirttiğim sebeplerle filme de *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9. fıkralarına göre muhalifim" demiştir.

Günahsız Aşklar / Kerem Dağı (1962/73) filminde, "dansözün çiftlik sahibinin bulunduğu masanın önünde gövdesini arkaya iterek titremeye başladığı kısımdan sonraki dans pasajlarının çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde, yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiş; *Hayalimdeki Sevgili* (1962/33) filmi için verilen kararda ise, "senaryoda temsil edileceği bildirilmeyen filmin başındaki ve sahnede Ruhsar Çınar ve Semra Timuçin tarafından yapılan Şark dansları ile en sonunda Prenses Suman tarafından oynanan dansın tülü attıktan sonraki kısımların çıkarılması" istenmiş; *Kanun Kanundur*

(1962/71) filminde ise, "oynayan kızın dans sahnesinden, tülü attıktan sonraki pasajların çıkarılması" şartıyla halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *Kıyma Bana Güzelim* (1962/92) filminde "Elceylan'ın Apaş dansının tamamen çıkarılması" istenmiş ve istenen hususların yerine getirildikten sonra "filmin tekrar görülüp nihai kararın bilahare verilmesinin uygun bulunduğuna" hükmedilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi ise karara katılmadığını belirtmiştir. Filmin 1962/104 sayılı kararında ise, daha önceki 92 sayılı kararda belirtilen "Elceylan'ın Apaş dansının tamamen çıkarılması" kararına uyularak "tadil ve tashihlerin yerine getirildiği" belirtilmiş ve "filmin işbu tadil ve tashihli haliyle halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. Bu film için aynı kararda dans sahnelerinin sinematografik biçimine de müdahale edilerek yeniden düzenlenmesi istenmiştir. *Kiralık Koca* (1962/160) filmi için verilen kararda ise, "pavyondaki dansta dansözün yere iki defa diz çökerek, bacaklarını açmak suretiyle arkaya doğru kıvrılmasını gösteren sahnelerin çıkarılması, düğünde sürpriz olarak raksı takdim edilen dansözün çıkışı ile gelinin önünde oynayışı, kadehle güveyinin içkisini içtiği kısmın kalarak, Orhan'ın bulunduğu odaya geçerken koridordaki dansının çıkarılması (Orhan'ın yanında dansa devam etmesi Tosun'la oynamasıyla iktifa edilmesi) şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliğiyle karar verilmiş; *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53) adlı filmde "Nasuh'un ölü döşeğinde iken dansözlerin oynamaları ve yatağa yaklaşarak yakın plana geldikleri zamanki hareketleri *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına aykırı görülmekle, dansözlerin üzerlerindeki siyah örtüleri atışları gösterilip diğer sahnelerinin tamamen çıkarılması" istenmiş; *Seni Kaybedersem* (1962/47) filminde ise, "gençlerin dansları esnasında erkeğin kadının kalçalarını tutmuş ve kadının da erkeğin boynuna iki eli ile sarılmış vaziyetteki dans pasajının çıkarılması (Çiftlerin toplu halde, umumi planda göründükleri dans kalacak)" şartıyla; *Sevimli Serseri* (1962/102) filminde ise senaryo kararında istenen tadilatlara uyulmuş olmasından dolayı; "dans sahnelerinin senaryo kararındaki gibi uzak plandan filme intikal ettirildiği, yakın plandan kadrı dolduracak şekilde olmadığı görülmekle" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Şeyh Ahmet'in Torunu (1962/42) filminde ise, "[Ey] *Siyah Gözlü Kadın* gazelinin söylenişi esnasında dans yapan kızların uzak plandan görünüşü, Ahmet ve Şemsettin'in yanında oynayan ve orta planda grup halinde döndükleri pasajların bırakılarak dansözlerin yakın planda tek tek oynayışlarını tespit eden kısımların çıkarılması şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ittifakla karar verilmiş ve *Şarkıcı Kız* (*Seven Asla Unutmaz*) (1962/63) adlı filminde ise, "Maha'nın 'Çadırımın Üstüne' şarkısını söylerken kadrı kaplayan ve çok yakın plandan görülen göbek pasajının çıkarılması ve 'Kızım Seni Ali'ye vereyim mi' şarkısındaki oyun sahnesinden de ortada ve yerde oynayan kıza ait pasajın çıkarılması" istenmiştir.

Cinsel Saldırı ve Cinsel İma İçeren Sözler

Filmlerde cinsel ima ve cinsel saldırıyla ilgili söz ve sahneler de sansür kurulları tarafından sansürlenmiştir. *Acı ve*

Tatlı (1962/144) adlı filmde "Necdet'in Avrupa'ya gidişini müteakip meyhanede söylenen; 'Necdet sen Avrupa'daki barlarda eğlenirken nişanlına senin yokluğunu hissettirmem' cümlesinin çıkarılması" istenmiş; *Yaban Gülü* (1962/18) filminde ise, "Sahilde Kenan'ın Leyla'ya söylediği (Ortak oluruz), (Nasılsa taktıracaksın ona. Benimle taktır) sözlerinin ve yine aynı yerde Kenan'ın yere düşen Celil'in eline basma sahnesinin"; *Aşk Bekliyor* (1962/135) filminde "Süeda'nın Cem'e aşk ilanında (Bahçede Cem'in yanına gelerek kanepeye oturduğunda) söylediği: 'Kocam zaten ihtiyarladı' cümlesinin" çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir. *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53) filminde "Suphi'nin kaynana için söylediği 'Çok ateşli' tabiri ile masaya yaslanarak oturduğunda 'Yapmayın Pakize Hanım gıdıklanıyorum, yapmayın gıdıklanıyorum' cümlelerinin ve sahnenin" ve yine "Suphi'nin söylediği 'Oram oranda kaldı' sözlerinin çıkarılması" istenmiştir.

Filmlerde cinsel saldırı ve cinsel ima içeren ve argo kullanımının hepsinin bir arada bulunduğu sahneler de sansürlenmiştir. Örneğin *Kardeşler / Ayrılan Yollar* (1962/164) filminde "Murad'ın Güler'le kaçışlarında ve Peribacaları civarında geceledikleri̇nde tecavüz için yanlarına gelen Şahin'in konuşmaları arasında geçen 'Alalım kısmetimizi de gidelim, değil mi abla?' ve Kemal'in söylediği, 'Merak etme eksilmez, gene sana kalsın' cümleleriyle bunu müteakip Kemal'in söylediği, 'Kaltak' ve Şahin'in söylediği, 'Vay kaltak' kelimelerinin çıkarılması"; *Acı ve Tatlı* (1962/144) filminde "Gezerken, iki kişi tarafından kaçırılarak samanlığa götürülen Ruhsar'a saldırış sahnesinin devamının (Samanların üzerine yatırılış ve çırpınışlarının tamamen) çıkarılması"; *Duvaksız Gelin* (1962/56) filminde ise, "Kahya'nın gelini kovalayıp yakaladığı ve Haluk'un yetiştiği andaki gelinle mücadelesi kalıp, diğer mücadele sahnelerinin çıkarılması" şartıyla adı geçen filmlerin halka gösterilmesinde, yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir. *Seni Kaybedersem* (1962/47) filminde ise, "Bülent'in garsoniyerine tasallut gayesiyle gelen İhsan'ın Nesrin'e vaki taarruzunda söylediği, 'o gece de böyle kaçıyordun... yine istiyorsan' cümlesindeki 'Yine istiyorsan' kelimelerinin"; *Şarkıcı Kız* **(***Seven Asla Unutmaz***)** (1962/63) filminde ise, "Hasan'ın Maha'ya vaki tasallut sahnesinden sadece başlangıç kısmının bırakılarak Hasan'ın babasının odasındaki 'İmdat' seslerine geçilmesi ve aradaki diğer pasajların; *Bitmeyen Mücadele* (1962/9) filminde ise "Abbas'ın Sultan'a tasallut ettiği sahneden kızın üzerine abandığını gösterir pasajın çıkarılması" istenmiş; yine aynı film için 1962/25 tarih ve sayılı kararda bu istek yinelenmiş ve "Abbas'ın Sultan'a tasallut ettiği sahneden kızın üzerine abandığını gösteren pasajın"; *İki Yetime* (1962/2) filminde ise, "Tarık'ın evin yukarısındaki odaya girip kızın omuzunu öptüğü ve kızın mukavemet ettiği kısmın kalarak, devamı olan tasalluta devam için abanma ve boynu ile dudağını öpme kısmının tamamen" çıkarılması istenmiştir. *Sonbahar Yaprakları* (1962/16) filminde ise "Eser ismindeki kızın çalıştığı evde evin erkeği tarafından tasalluta uğradığı sahne ile sözlerin yani (Eser'in yatakları kaldırmaya teşebbüsünden itibaren ev sahibinin tasallut hazırlığı ve teşebbüsü ve bu arada geçen konuşmalarla Eser'in evden kovuluşunu gösteren sahnenin tamamen)" çıkarılması istenmiş; filme ilişkin kararın bir başka maddesinde ise, "Barda konsomasyon yapan Necla'yı kovalayan müşteriye ait sahnenin tamamen" çıkarılması belirtilmiş, bu sahnelerin "masadaki saldırması, kabine

beraber girmeleri, Necla'nın kabindeki çığlıkları üzerine diğer localardaki insanların başlarını çıkarıp gülüşmeleri sahneleri" olduğu belirtilmiştir. Sayılan diğer maddelerle birlikte bu maddenin filme "sonradan ticari bir maksatla eklenmiş" olduğu belirtilmiş ve bu eklenen kısımların ise "çirkin, müstehcen ve gençliği zehirleyici bir durum ihtiva etmesi ve kötü örnekler vermesi, sosyal hayatımızı kötü tanıtması ve sosyal müesseselerimizi de inkar edici bir eda taşı[yan] bir mahiyet ihtiva eylediği" tespit edildiğinden, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin "7. maddesinin 5, 6, 9, 10. fıkraları mucibince çıkarılmasına ekseriyetle karar" verildiği belirtilmiştir.

Argo, Küfür, Kötü Söz

Cinsel imaların yanında argo ve küfürlerle kadınlara ilişkin aşağılayıcı söz içeren her türlü ifade de sansür kurulları tarafından sansürlenmiştir. *Aşk Bekliyor* (1962/135) adlı filmde daha önce 1962/303 sayılı senaryo kararının birinci maddesinde yer alan "amele parçası", "köpek" tabirlerinin çıkarılmadığı için ancak bu sözlerin çıkarılması şartıyla izin verileceği belirtilmiştir. *Cengiz Han'ın Hazineleri* (1962/81) filminde geçen "kahpenin dölleri"; *Ateşli Kan* (1962/85) filminde Hüseyin Baradan'ın ağaçlar arasından çıkarak söylediği "Cibilliyeti bozuklar"; *Boşver Doktor* (1962/124) filminde ise, "Gaco" gibi ifadelerin çıkarılması istenmiştir. *Can Evimden Vurdular* (1962/130) filminde senaryo kararında çıkarılması istenilen "Geberirsem" ve erkek karakterin söylediği "var hayrını gör" tabirlerinin çıkarılmadığı, ancak "bu sözlerin çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir. *Dilberler Yuvası* (1962/145) filminde "Serpilin söylediği 'su koyverme' tabirinin çıkarılması"; *Esmer Delikanlı* (1962/13) filminde "Dalgama basma, toz olalım, küçük bir ameliyat, madik atma, kahpe gibi argoların çıkarılması"; *Hodri Meydan* (1962/140) filminin "muhtelif yerlerinde konuşmalar arasında ve çeteden birinin fazlaca yüksek sesle gülmesine karşılık söylenen 'Kişneme be, Kişneme ulan'" sözlerinin; *İbo Rüyalar Aleminde (*1962/70) filminin senaryosunda olmayan ancak film çekilirken eklenen "Ulan, Deve, Ayı, Hıyarağa" kelimelerinin çıkarılması şartıyla gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verilmiştir. *Yavaş Yürü (Keklik Fadime)* (1962/43) filminde ise "genel olarak ihtiva ettiği bazı söz ve sahnelerle örf ve adetlerimizi yanlış gösterici görüldüğünden adı geçen filmin yurt dışına çıkarılmaması şartıyla yurt içinde halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir". *Ayşecik Ateş Parçası* (1962/134) filminde ise, filmin senaryo kararında "Teke kafalı sen de" tabirinin çıkarılmasının Komisyonca istendiği belirtilmiş; ancak filmin kontrolünde "Ayşecik'in dedesine, yanağını okşayarak söylediği 'Teke kafalı sen de' hitabı filmin umumi havasına menfi olarak tesir etmediği kanaatine varılarak mezkûr filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir" denir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde ise, "kaymakamı karşılamaya giderken muhtarın, orada mevcut bulunanlara karşı nevi sarf ettiği sözler arasında geçen külah kapmak ibaresinin çıkarılması" istenmiştir.

Çıplaklık

Aramıza Kan Girdi (1962/163) filminde Mekin'in Galip'e söylediği "Modellerinizin çıplak etinden ben de usandım" cümlesinin çıkarılması şart koşulmuş; *Ateşli Kan* (1962/85) filmi için ise, "Nazlı'nın kulübede Sabri tarafından tehditle çıplak hale

sokulmak istenmesi ve Nazlı'nın da bunun üzerine soyunması sahnesi Nazlı'nın belden yukarı planda entarisinin omuzlarını indirmek suretiyle başlayıp entarinin yere düşmesi üzerine Nazlı'yı Şeffaf olmayan kombinezonlu hali ile tespit etmekte olup ayrıca südyen ve kilotlu olarak gösteren bir sahne mevcut olmadığından bu hususa bilhassa dikkat edilmesi" istenmiş ve bu sahneye uygun olmayan "çıplak fotoğrafı muhtevi afişin teşhiri komisyonumuzca mahzurlu görüldüğünden bu afiş teşhir edilmemek ve yukarıda zikredilen hususlar yerine getirilmek şartıyla" filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiştir denir. Yine aynı filmde "Gül ve Nazlı'nın Orman içindeki kulübeye kaçırıldıklarında Gül'ün akrabası olan Hüseyin tarafından ilk öpüşlerinin bırakılıp, sonraki, yani omuzlarından göğsüne doğru kapanıp kalışını gösteren kısmın çıkarılması" istenmiştir. *Pazar Günü Asla* (1962/32) adlı filmde ise, "İlya'nın belinde havlu sarılı olduğu halde odada gezişi ve banyoya gidişine ait sahnelerden belden aşağı görülen pasajların çıkarılması" istenmiştir. *Ateşli Kan* (1962/85) filminde ise, filmin senaryosuna uymayan "bir çıplak fotoğrafı muhtevi afişin teşhiri komisyonumuzca mahzurlu görüldüğünden bu afiş teşhir edilmemek" ve kararda "zikredilen hususlar yerine getirilmek şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Esmer Delikanlı (1962/13) filmi için ise, "Leyla'nın Necmi'yi oda kapısından girdiği zaman 'Yaklaş' şeklinde daveti ile kadının bacaklarındaki örtüyü düşürdüğü ana kadar (Örtünün düştüğü görünmeyecek) olan kısımla Necmi'nin Leyla ile belden yukarı seviştikleri sahnenin ipkasıyla aradaki sevişme sahnelerinin"; *Pazar Günü Asla* (1962/32) filminde ise, "Bornozla dans eden gemicinin İlya'ya söylediği, 'Vücudunun vücuduma değen kısımları hoşuma gidiyor' mealindeki bir cümlenin. İlya'nın arkadaşı sarışın şişman kadının rüyasında ihtiyar bir adamı gördüğünden bahisle 'Hiç yorulmadım' tarzındaki yaptığı konuşmanın" çıkarılması istenmiştir. *Kader Yollarımızı Ayırıyor* (1962/26) filminde "Kadının yatakta yorgan üzerinde kocasını beklerken karyola üzerindeki uzanışını gösteren pasajın" ve "sahilde, yani plajda iken Baba ile müstakbel damat olacak şahsın yanında kızın mayolu olarak çok yakın göründüğü sahnenin, sonra dönüp giderken kırıtarak bir cilve yaparak uzaklaştığı pasajla sandalye üzerinde ayak ayak üzerine koyduğu zaman bacaklarının göründüğü kısmın çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir. *Avare / Şoförün Aşkı* (1962/123) filmine ilişkin kararda ise, "Semra'nın banyodan çıktıktan sonra üzerine aldığı havlu ile Adnan'a dans teklifi ve dansa başlamaları kısımları kalarak havlunun yere düşüşü ve ayaklarının kalktığını gösteren pasajların çıkarılması" istenmiştir. *Kanun Der Ki* (1962/139) filminde ise, "Ece'nin göle girmek üzere soyunurken ve bilhassa mayolu haliyle yakın planda ve cepheden vücudunu teferruatıyla gösteren sahnenin, arkasını dönüp göle yürüyünceye kadar olan kısmının çıkarılması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir."

Mevlüd-Süleyman Çelebi (1962/146) filminde ise, "Vezirin halvetten çıktıktan sonra Fettah'la konuşurken kapı eşiğinde çıplak olarak görünen ve konuşma sırasında peyderpey giyinen ve Fettah'a Gülnur'u getirmek için emir verdiği sırada yine içki içtiği

sahnelerin tamamının çıkarılması"; "Vezirin Sarayda 2. defa olarak din aliminin dahil bulunduğu eğlence âlemine dair sahnelerin tamamen çıkarılması, (Davetlilerin mindere oturmuş kadınlarla sarmaş dolaş içki içmeleri -öpüşmeleri- ve rakkaselerin oynamaları; "Vezirin emriyle bağdaş kurarak bahçede yemek yediği yere Fettah marifetiyle zorla getirilen Gülnur'un babasına 'Bir erkek üç defa evlenir, sen istesen de istemesen de ben kızını zorla alırım' sözlerini ihtiva eden cümlelerin ve vezirin tek başına yemek yiyip içki içtiği sahnelerin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Öpme, Öpüşme, Sevişme

Çıplaklığın bulunduğu sahnelerin çıkarılmasının yanında "öpme", "öpüşme", "sevişme", "okşama" sahnelerinin de filmlerden çıkarılması ya da tadil edilmesi istenmiştir. *Kırmızı Karanfiller* (1962/69) filmi "kabul" edilse de Emniyet Genel Müdürlüğü'nden gelen temsilci, "Telefon konuşması esnasında Aysel Tanju'nun koltukta oturduğu sahnenin, Yılmaz'ın Türkan'ı boynunun muhtelif yerlerinden öpüş sahnesinin, Suphi'nin ağaçlıklar arasında kızla sevişmesindeki, kızın gözlüğünün Suphi tarafından çıkarılıp atıldıktan sonraki öpüşme sahnesinin, Suphi'nin kıza evlenmek istediğini söylediği en son sahnedeki öpüşme sahnelerini müstehcen gördüğümden, ve "Süslü boya güzellerinin iyi bir ev kadını olacağına inanıyor musun?" şeklindeki konuşmaları da münasip görmediğinden çıkarılması reyindeyim" diyerek şerh düşmüştür. *Ölüme Yalnız Gidilir* (1962/86) filminde "kır yerinde iki erkekle iki kızın sevişip öpüşmelerine ait sahnelerin tamamen" çıkarılması istenmiş; *Cengiz Han'ın Hazineleri* (1962/81) filminde "Jenerikte ikinci kızın koyun sürüsü içine gelerek Orhan'ın birinci kızla sevişmesine müdahale etmesinden sonra Orhan'ın bu kızla vaki sevişme sahnesinden öpüşmek pasajının çok kısa olarak gösterilmesi"ne ve "Tolunay'ın yatak odasına girmeden önce Orhan'ın, yelpazenin ipini çekerken uyuyan şişman adamın yatağının altındaki kızla vaki öpüşme sahnesinin kısaltılması yani (Bu öpüşmenin iki defa) olarak gösterilmesiyle iktifa edilmesi"ne karar verilmiştir. *Bardaktaki Adam* (1962/94) filminde ise "Çete reisinin karısı Müjgan'ın plajda Ahmet'le öpüşme sahnesinin çıkarılması" istenmiş; *Günahsız Aşklar / Kerem Dağı* (1962/73) filminde "Mühendisin Suna'yı göl kenarında yatırarak üzerine abanıp dudaklarından emer şekilde öptüğü sahnenin ve ağaç dibindeki öpüşme sahnesinin" çıkarılması talep edilmiştir. *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61) filminde ise, "senaryoda Aspasya ile Mahmut'un durumları, konuşmaları gayet temiz ve Aspasya'nın Mahmut'a karşı masum bir genç kız zaafı olarak işlenildiği halde filmde buna riayet edilmeyerek Mahmut'la Aspasya'nın uzun öpüşme sahneleri ilavesi yapıldığı görüldüğünden Mahmut'la Aspasya'nın amorstan dudaklarını birleşmiş vaziyetti tespit eden pasajların çıkarılması" istenmiştir. *Kıyma Bana Güzelim* (1962/92) filminde ise, "Elceylan'ın Ali Baba rolündeki şoför Ahmet'i odasında ve şezlongun üzerinde ilk olarak bacakları arasına girmesi kısmından şezlongun yanına gelip Ahmet'i öpmek üzere uzanmasıyla, ilk öpüşme ve gıdıklama sahneleri ile iktifa edilip diğer mükerrer öpüşmelerin çıkarılması" istenmiş; filme ilişkin daha sonraki bir kararda (*Kıyma Bana Güzelim*, 1962/104) bu sahnenin yer aldığı tespit edildiğinde, yine aynı sahnenin çıkarılmasına karar verilmiştir. *Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma* (1962/53) filmine ilişkin kararda ise, "Salkım söğüt ağacının altında Suphi'nin kıza öpüşme dersi verdiği sahnede; ilk sakin ve normal öpüşmenin bırakılarak diğer kısımlarının çıkarılması";

Şarkıcı Kız (Seven Asla Unutmaz) (1962/63) filminde "Maha ile Metin'in sarhoş olarak eve döndüklerinde yataktaki öpüşme sahnesinin başlangıç kısmı 1-2 saniye kadar gösterildikten sonra odadaki diğer detaylara geçilmesine" karar verilmiş, ancak "Balıklar, kuşlar, rüzgâr ve pencerenin açılıp kapanması vs. gibi sahnelerin" kalacağı belirtilmiş; filmdeki başka bir sahnenin, "Hasan'ın gelmesinden önce Maha'ın yatakta yan ve yüzükoyun yatarken kalça ve belini oynattığı pasajın çıkarılması"; *Avare / Şoförün Aşkı* (1962/123) filminde ise, "Adnan'la kaçakçı kadının denizden kıyıya çıktıkları zaman aralarında geçen sevişme sahnesinden, kadının kendiliğinden sırtüstü kumların üzerine yatışından sonraki pasajların" çıkarılması istenmiştir.

Köyün Güzeli (1962/150) filmine ilişkin kararda, "filmin umumi havasına tesir etmeyen: a) Zehra ile Yılmaz'ın çocukluk hatıralarına ait odada oturmuş kitap okur vaziyette iken hayalinden geçirdiği sırada yengesinin gelip şehevi duygularla yeğeni Yılmaz'ı öpmesi ve onu sevdiğini söylediği sahnenin, b) Sünnet düğününde yengenin Şevket ile görüşmek üzere bahçeye kocasından ayrılarak gittiği ve buluştuğu sahnenin, çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığını oybirliğiyle karar verilmiştir.

Fuhuş

Pazar Günü Asla (1962/32) filmi için 15.3.1962 tarihinde alınan kararda İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından filmin görüldüğü ifade edilmiş ve "Filmde teşkilâtlandırılmış bir fuhşun içyüzü aksettirilmekte olup bu husus sosyal yaşayışımıza ve ahlak telakkilerimize aykırı olarak mütalaa edilmekle *Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince yurda girmesi ve halka gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden reddine" karar verildiği belirtilmiştir; ancak filmin sahibi Mondial Film Şirketi'nin bu karara itiraz etmesi nedeniyle film Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tekrar görülmüş ve bu kararda (1962/32) "İlya'nın gemici ile pazarlık ettiğine dair olan sahnede sözlerin çıkarılarak sadece İlya'nın kendisiyle konuşan gemicinin arkadaşını beğenerek oradan ayrılması ve diğer gemicinin para teklif ettiğini kabul etmeyişi ve beğendiği kimse ile gideceğini ifade eden sözlerle iktifa edilmesi"ne karar verilmiştir.

Ver Elini İstanbul (1962/89) filmi için Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi ile Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisin "muhalif reylerine karşı ekseriyetle" karar verilmiş, muhalif oy veren Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nden gelen temsilci notunda "1) Kemal'in gittiği bardaki dansözün oyunu ve belindeki tülü attıktan sonraki hareketlerin, 2) Seher'in terzihanesinde defile havası verilerek mayolu kızların birer birer erkeklere gösterilmesi ve sonradan bu kızların Seher tarafından kadın ticaretinde satılık olarak kullanıldığının belirtilmesi, 3) Seher'in Türkan'ı tehdit ve Hızır'la ilgili konuşmaları, 4) Aysel'in 'İlle belaya mı bulaşmak lazım, yaşamak için namussuzluk mu etmek lazım' şeklindeki söz ve sahnelerin hiçbiri komisyonumuzca filme çekilmesi uygun görülen senaryoda olmadığı gibi *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkralarıyla 27. maddesinin amir hükmüne aykırı olması bakımından bu sahne ve sözlerin filmden çıkarılarak halka gösterilmesi reyindeyim" Millî Eğitim Bakanlığından gelen temsilcinin notu "Seher'in Türkan'la konuşmasını mahzurlu görmemekteyim. Çıkarılması gereken kısım Seher'in Müşfikle telefon konuşmasıdır."

Ayrımcılık

Sansür kurulları cinsiyete ya da yaşam tarzına ilişkin ayrımcı ifadeleri de sansürlemiştir. *Yavaş Yürü* (*Keklik Fadime*) (1962/43) adlı filmde geçen "sizin gibi kanı çekilmiş şehir zübbeleri" tabirinin çıkarılması; *Cengiz Han'ın Hazineleri* (1962/81) filminde "Ben yılanları severim" cümlesini takip eden "çünkü kadınlara benzer" tarzındaki teşbihi cümlenin çıkarılması"; *Kader Yollarımızı Ayırıyor* (1962/26) filminde geçen "siz basit bir kasaba kızısınız" sözünün çıkarılması istenmiştir. *Hayat Yolu-Gümüş Gerdanlık* (1962/161) filminde ise, "okul bahçesinde öğrenciler arasında konuşmalarda geçen 'Ne olduğu belirsiz bir kızla arkadaşlık edemeyiz' ve 'beslemeymiş' cümle ve kelimelerinin çıkarılarak; mesela 'Ailesini tam tanımadığım bir kızla…' gibi konuşmanın konulması"na karar verilmiştir. *Maceralar Yolunda* (1962/5) filminde "Fransız'ın söylediği 'Erkekler domuzdurlar fakat gece saat 10 dan sonra tamamen vazgeçilmez oluyor' cümlesinin İngilizce yazıların Türkçe dublajında ve alt yazılarında tercüme edilmemesi" şartıyla filmin yurda sokulmasında ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir.

Gelenek, Görenek

Harmandalı Mahmut Efe (1962/61) filmi için verilen kararda ise, "filmin başında Mahmut yaralı olarak dere kenarında su içerken eşkıyalar tarafından üzerine ateş edilmesi sahnesi geleneklerimize uymadığı gibi insanlık hisleriyle de kabili telif olmadığından ve senaryoda da bulunmadığından" ve "muhtelif sahnelerinde Türk efeleri tarafından kadın ve kızların saçlarının çekilmesi, dövülmesi, sürüklenmesi, suya atılması gibi işkenceler senaryoda olmadığı veçhile Türklerin ananevi ve tarihi hasletlerine de uymadığından tamamen çıkarılması" istenmiştir.

İçki

Kısmetin En Güzeli (*Dökülen Yaşlar*) (1962/100) filmi için verilen kararda ise, "Viskiyi kanı bozuklara bırakalım" sözünün çıkarılması; *Mevlüd-Süleyman Çelebi* (1962/146) filminde ise, Vezirin "Fettah'a Gülnur'u getirmek için emir verdiği sırada yine içki içtiği sahnelerin"; "din aliminin dahil bulunduğu eğlence âlemine dair sahnelerin, (Davetlilerin mindere oturmuş kadınlarla sarmaş dolaş içki içmeleri -öpüşmeleri- ve rakkaselerin oynamaları" ve "vezirin tek başına yemek yiyip içki içtiği sahnelerin" tamamen çıkarılması istenmiştir.

Çocuklar

Avare / Şoförün Aşkı (1962/123) filminde "Serap tarafından leğende ve odanın ortasında yıkanan çocuğa ait sahne ile çocuğun havluya sarılarak götürülüşünü gösteren pasajların tamamen çıkarılması, (Yani garson delikanlının yanında çocuğun görünüşü, yıkanışı ve garsona ait sahneler çıkarılacaktır) ve "yukarıdaki hususların yerine getirilmesi şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliğiyle karar verilmiş; *Yaban Gülü* (1962/18) filmi için verilen kararda "Süreyya'nın küçük Celil için söylediği 'Böyle bir oğlum olsa intihar ederdim' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir. *Çöpçatan* (1962/67) filminde ise çocuk oyuncu "Parla'nın [Şenol] masa üzerindeki oyununu gösteren sahnenin çıkarılması" şartı ve "*Nizamname*'nin 13. maddesi hükmünün tatbikine de mahal bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir [Nizamname'nin 13. maddesinde "Kontrol komisyonunun kontrol ettiği filimler arasın da terbiyevî veya hususî mahiyette filim bu-

lunduğu takdirde 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 167. maddesine göre altı yaşından yukarı çocukların gündüzün görebileceklerini de kararlarında göstermeleri lâzımdır" denir].

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta, Zaptiye vb.)

Sansür karar defterlerinde güvenlikle ilişkili konular da önemli yer tutmuştur. Asker, jandarma, polis, zaptiye, zabıta vb. gibi güvenlikle ilişkili birim ve kişilere ilişkin ifade ve sahneler sansürlenmiştir. Örneğin *Gel Barışalım / Battı Balık* (1962/148) filmi için verilen kararda "'Akşam' gazetesinin birinci sayfasında büyük puntolarla '12. Tümen Kumandanı değiştirildi' ibaresinin görüldüğü sahnenin çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına karar verilmiş; *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde "Kerpiç kırımına giderken Irazca'nın söylediği "askeriyenin gece talimi gibi" şeklindeki konuşmanın çıkarılması istenmiştir. *Bitmeyen Mücadele* (1962/9) filminde "Abbas'ın kızı kaçırmaya yeltendiğine göre artık lüzumsuz görülen ve jandarmayı tuhaf duruma düşürecek olan kumandanın söylediği "Taht-ı emniyettesiniz artık, merak etmeyin" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. Aynı filme ait 1962/25 tarih ve sayılı kararda ise, aynı sahnedeki bu cümle biraz farklılaştırılmış "artık emniyettesiniz merak etmeyin" biçiminde kullanılmış olmasına rağmen yine çıkartılması istenmiştir. *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/107) filmine ilişkin kararın 7. maddesinde senaryo kararında belirtilen ve "senaryoda geçen Zaptiye Kumandanı Yüzbaşı Hurşit'in eşkıyalarla iş birliği yaptığı veya bunu ima ettiği sahnelerin çıkarılması" isteğinin yerine getirilmediği; yani "lâzime riayet edilmediği ve aynı zamanda vazifesini hakkıyla başaran diğer Yüzbaşı Hüseyin'e ait söz ve sahnelerin filme intikal ettirilmediği" belirtilmiş ve senaryoyla kararın, ikinci maddeye uydurulması istenmiştir.

Polis ve polislikle ilişkili ifade ve sahneler de genellikle polisin prestiji ve imajı düşünülerek sansüre uğramıştır. *Güneş Doğmasın* (1962/19) filmine, "Bir polisin nişanlısı iken bilahare hayattan yediği darbeler neticesi mağlup olan bir katil ile kader birliği kuran Zehra'nın bu gence karşı davranışlarının seyirciler üzerinde polisin prestiji bakımından kötü bir tesir bırakmaması düşüncesiyle filmin baş tarafına, 'Bu film; olaylara meraklı maceraperest bir kızla namus uğruna katil olan bir gemicinin hikayesidir' tarzında bir konuşmanın veya yazının eklenmesi şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. *Ölüme Yalnız Gidilir* (1962/86) filminde ise, filmdeki Hayri karakterinin söylediği ve kararın 3. maddesinde belirtilen "Öyle bir soygun yapacağız ki polisin bile parmağı ağzında kalacak" biçimindeki konuşmadan "Polis" tabirinin çıkarılması şartıyla ve çoğunluk kararıyla izin verilmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi muhalif oy vermiş ve düştüğü şerhte, "Senaryo kararında belirtildiği gibi Kudret'in kardeşinin ameliyatı için hırsızlığı kabul etmesi, Oya'nın iffetsiz yaşamaya mecbur olmasının sebepleri, soygun için bir tefeci seçilmesi, soygunun yapılmasının öğretici şekillerde gösterilmesi, Kudret'in kardeşinin bakımsızlıktan ölmesi, polisin ilgisizliği ve görevini layıkıyla ifa edememesi, adli mekanizmanın iyi işlemeyişi ve genel havası bakımından filmin, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkralarına göre halka gösterilmesine muhalifim" demiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan gelen

temsilci ise "Üçüncü maddede bir sakınca görmediğimden, uymuyorum" diyerek not düşmüştür. *Esmer Delikanlı* (1962/13) filminde ise, "zehir kaçakçılığı yapan çetenin başındaki Leyla'nın huduttan girip çıkışını gösteren sahneler senaryoda olmadığı gibi hudut kapılarının nizam ve tatbikatına uymadığından ve adeta kaçakçılığa göz yumar mahiyette görüldüğünden hudut kapısını gösteren yan, TÜRKİYE ibaresinin yazılı olan kısmı ile iki nöbetçinin beklediğini gösteren ve otomobilin oradan geçtiği kısmın çıkarılması"na karar verilmiştir.

Şiddet, Dayak, Dövülme

Filmlerde kavga, dayak, dövüşme ve şiddet sahneleri de sansüre uğramıştır. *Bardaktaki Adam* (1962/94) filmine ilişkin kararda, "senaryo kararının 3. maddesinde zikredildiği halde kavga sahnelerinde istenilen hususlara riayet edilmediği" belirtilmiş, "Çetenin adamlarından uygunsuz hareketi görülen birisinin çete reisi tarafından 'şunu temizleyin' demesi üzerine adama, yani Cabbar'a mahzende birkaç yumruk atılmasıyla iktifa edilip denize atma sahnesine kadar olan pasajların çıkarılması" ve "Kerim adındaki şahsa çete mensupları tarafından mahzende yapılan, biri ortadaki dayak, diğeri filmin sonundaki işkence sahnesinde de elleri bağlı Kerim'e bir yumruk atılmasıyla yetinilip diğer kısımların 'Halkın ruhunda bir tevahhuş uyandırdığından' çıkarılması" istenmiştir. *Fosforlu Oyuna Gelmez* (1962/90) filminde ise, "filmin baş tarafındaki meyhanede Yalçın ile Nuri'ye ait kavga sahnesinden, birbirlerini boğazlama tarzındaki hareketlerini gösteren pasajın çıkarılması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir. *Lekeli Kadın* (1962/111) filminde, "Pavyondaki kavga sahnesinin başlangıç kısmı ile son kısmı-

(*Lekeli Kadın*, Yön.: Ülkü Erakalın, 1962)

nın gösterilmesi ile iktifa edilip aradaki kısımların çıkarılması" istenmiş, bu çıkarma işleminde ise, "şoför Yusuf'un diğer şoför arkadaşına hücumu ve bu arada geçen konuşması ve keza Sevgi adlı kızın teyzesinin oğlu ile orkestranın bulunduğu yerdeki hareket ve konuşmaların" çıkarılmayacağı belirtilmiş; *Zeynep* (1962/138) adlı filmde ise, "Mıstık'ın ve Arabın dövülme sahnelerinin, ayrıca mahalle kavgası sahnelerinin kısaltılması" istenmiş; *Dağların Aslanı Sepetçioğlu* (1962/103) filminin kararında ise, daha önceki senaryo kararında istenen tadilatların düzeltilip düzeltilmediği kontrol edilmiş ve kararın gereğinin yerine getirildiği belirtilmiştir. Daha önceki bu senaryo kararında "Bey'in, bir kadının evinde alışveriş yaparken yakalanan adamın paraları alındıktan sonraki (Havuz kenarında yürütülüp yakın mesafeden üzerine Bey tarafından ateş edildiği) sahnenin çıkarıldığı" ifade edilmiştir. *Bitmeyen Mücadele* filmine ilişkin 1962/9 tarih ve sayılı kararda "Abbas'ın Garibi dövdüğü sahneden tekmeyle vurduğunu

gösteren pasajların çıkarılması" istenmiş ve filmin tekrar görülmesine karar verilmiştir, daha sonraki 1962/25 tarihli kararda ise, bu sahnenin çıkarıldığının görüldüğü belirtilmiş ve filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında diğer şartların yerine getirilmesiyle bir mahzur bulunmadığına karar verilmiş; *Dağların Aslanı Sepetçioğlu* (1962/103) filmine ilişkin kararda daha önceki kararda çıkarılması istenen "Gülsüm'le Osman'ın annesinin Kastamonu Beyi'nin adamları tarafından zindana götürülme sahnelerinden bunlara işkence yapılarak götürüldükleri kısmın çıkarıldığı" ifade edilmiş; *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61) filminde her ne kadar senaryoya uyumsuzluk nedeniyle olsa da "Ferahi'nin uşağı Beşir'e yapılan işkenceler ve ayaklarını ağaca asmak suretiyle konuşturmak istemelerine ait sahnelerin senaryoda bulunmaması ve insanlık hislerini rencide etmesi bakımından çıkarılması" istenmiş; *Sahte Nikah* (1962/151) filmine ilişkin kararda ise, 15/9/1962 gün ve 296 sayılı senaryo kararının 4. maddesinde bahsedilen "Vasiyetnamenin yerini öğrenmek için Ali Dayı'nın, çiçeklik içinde iki kişi tarafından, (Tülin'in bu mahalle gelinceye kadar uzak plandan dövülme sahnesini takip eden) Ali Dayı'nın yüzünün cepheden görünüş haliyle bayılıncaya kadar yakından dövülme sahnesinin" çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filmi için verilen kararda ise, "Irazca'nın söylediği 'Yılanlar kadar olamadınız, insan öcünü bırakmamalı elimizden gelmeyeni de yapmalıyız, önümüze çıkarsa kafasını bile kırarız, Bununla Hacı Ali'nin kafasına bütün kuvvetinle vuracaksın' tarzındaki sözlerin" çıkarılması istenmiştir.

Kararda gerekçenin belirtilmeden sadece ilgili *Nizamname* madde ve fıkralarına atıf yapılarak yazılan filmlerden biri de *Du Rififi Chez Les Hommes* (*Altın Hırsı*) (1962/122) adlı filmdir. Film, 11/9/1962 tarihinde İstanbul Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 9. fıkrası gereğince ["Cürüm işlemeğe tahrik eden"] yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin sakıncalı olduğuna" (1962/588) sayı ile karar verilen film hakkındaki verilen karara itiraz eden sahibinin verdiği dilekçeye istinaden film Nizamnâmenin 15. maddesine göre gümrükten celbedilerek 1/11/962 günü komisyonumuz tarafından görülmüştür. Kontrol sonucunda "İstanbul Film Kontrol Komisyonunun yukarda tarih ve numarası yazılı kararı yerinde görüldüğünden mezkûr filmin yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Hayvanlara Şiddet

Hayvanlara şiddet konusu da sansür kurulları tarafından filmlerden çıkarılması istenenler arasında yer almıştır. *Ayşecik Yavru Melek* (1962/20) filminde "Handan'la kardeşinin kafes başındaki konuşmaları bittikten sonraki sahneden alevli çubukla tavşana işkence yapıldığını gösteren kısmın çıkarılması" şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına ekseriyetle karar verildiği belirtilmiştir.

Suç, Hukuk, Adalet

Filmlerde hukuk, adalet ve suçla ilişkili olan ancak uygun görülmeyen söz ve eylemler için de sansür uygulanmıştır. Sansür kurulları hukukla ilgili (mahkeme, avukatlar, hakimler vb.) konularda bunların "saygınlığı" için sorun oluşturacağını düşündüğü

söz ve sahneleri sansürlemiştir. Örneğin *Bitmeyen Mücadele* (1962/9) filminde "Ahmet'in Hasan'a yalancı şahitlik yapmazsa, Ağa'nın kendisini köyden süreceği, öldüreceği, çocuklarının aç kalacağı şeklindeki sözlerin çıkarılıp yerine (Bu hususta Hasan Kardeş beni kandırdılar, Mehmet ile Sultan'a yaptığın bu hareketten son derece pişmanım, gidip bunu kumandana söyleyeceğim, Ağa'dan korkmuyorum artık) sözlerinin konulması" istenmiş; *Ümitler Kırılınca* (1962/48) filminde "Mahkemede yani Ağır Ceza Mahkemesi'nde avukatla savcı arasında geçen münakaşanın çıkarılması" istenmiş ve bu hususlar yerine getirildikten sonra filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına verilmiştir. *Aşk ve Yumruk* (1962/15) filminde ise, 24.1.1962 tarih ve 10 sayılı senaryo kararında belirtilen koşullara uyulmadığı belirtilmiş ve bu senaryo kararının 5. maddesinde ifade edilen "Komiser Zihni'nin savcı ile yaptığı gizli konuşmada Erol'un kaçışına bilhassa göz yumduğu ve cinayetin bir çetenin işlediği fikrini telkin eden emarelerin mevcut olduğunu, vak'a yerindeki hadisenin akabinde alınan parmak ve ayak izlerinin Erolunkine uymadığı, kendini temize çıkarmak isteyen Erol ve Esen'in takip edildiğini ve yakında kat'i neticenin alınacağını" belirten bir sahne veya konuşmanın konulması istenmiştir. *Kısmetin En Güzeli* (*Dökülen Yaşlar*) (1962/100) adlı filmde ise "senaryoda bulunmayan ve filme sonradan intikal ettirilmiş bulunan Fikret'le Semih'in muhakeme sahnesi usul bakımından uygun olmadığından bu sahnenin; yani avukatın muhakeme salonuna girişi, konuşmaya başlaması dinleyicilerin tezahüratı ve avukatın bunları selamlayarak mukabele etmesi sahneleri muhakemelerin ciddiyetiyle kabili telif bulunmadığından bu sahnelerin çıkarılması, sadece avukatın son defa söylediği 'Müdafaamı yapmak istiyorum' demesi üzerine hakimin kararı tefhim etmesiyle iktifa olunması" şartıyla filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına karar verilmiştir.

Hukuk ve adalet konusunun yoğun olarak vurgulandığı filmlerden biri de *Yılanların Öcü* filmi olmuştur. Filme ilişkin kararda (1962/23) "kanun yollarına müracaat hakkına sahip olduğu fikrini telkin etme[si] gerekirken bunu yapmadığından" bu sahnelerdeki cevapların buna göre düzenlenmesi istenmiştir. Karar metninde "Beline taş atılma suretiyle çocuğu düşürülmüş Hatice'nin tedavisi için getirtilen sağlık memurunun kendisine sorulan sualler karşısında verdiği cevaplar, bitaraf olarak ve her vatandaş gibi böyle durumlarda kanun yollarına müracaat hakkına sahip olduğu fikrini telkin etme[si] gerekirken bunu yapmadığından bu sahnedeki cevabi konuşmanın buna göre tanzimi, mümkün olmadığı takdirde çıkarılması, Irazca ile oğlu ve gelini Hatice'nin kağnı ile

(*Yılanların Öcü*, Yön.: Metin Erksan, 1962)

(*Ateşli Kan*, Yön.: Süreyya Duru, 1962)

savcılığa müracaat etmek üzere gidişlerinin filme son teşkil etmemesi ve cereyan eden vak'aların savcılığa intikal ettirilmesi, savcının bir müzekkere ile Hacı Ali ve Muhtarı suçlu olarak celbettirmesi, keza savcının Irazca ve oğlu Bayram'ın haklarını kendi kendilerine almaya kalkışmaları hareketlerini suç sayıp haklarında kanuni takibat yapılacağını açıklaması, muhtarın vazifesini suistimal ile adam dövdürmekten ve Hacı Ali'nin de çocuk düşmesine sebebiyet vermesinden dolayı keza haklarında kanuni tatbikat yapılmakta olduğunun savcı tarafından belirtilmesiyle ilgili söz ve sahnelerin filme eklenmesi" istenmiştir. Kararda yer alan bu maddeye Millî Eğitim Bakanlığı ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcileri "muhalif" oy vermişlerdir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filminin kararındaki bir diğer maddede ise, "Irazca'nın torununa intikam hissi telkini, Irazca ailesinin hakkını şahsen koruma şekliyle başkasının kerpiçlerini kırması, muhtarın hırsızlıkla kaymakama ziyafet için kuzu kestirmesi, keza muhtarın Bayramı köy odasında falakaya yatırtması, Camide vaizin iyilik telkin edici nasihatlerinden sonra yılanın bir kadını sokması üzerine, Irazca'nın söylediği ve (Yılanlar yılanken bile….) diye başlayan ve (insan hiç bir zaman öcünü koymamalı) şeklinde son bulan konuşması toplum ve hukuk düzeni bakımından kötü örnekler

teşkil edeceği mülahazasıyla Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı temsilcisinin bu sahne ve sözlerin çıkarılmasına dair olan talebi komisyonca müzakere edilerek" reddedildiği belirtilir. 20.3.1962 tarihli 23 sayılı kararın nihai cümlesinde ise, kararda belirtilen bazı hususların "senaryoda mevcut olmakla beraber bunların film haline intikalinde aile kutsiyetini sarsıcı ve cemiyet nizamlarını bozabilecek, suça tahrik ve teşvik edecek, dini akidelerimizi rencide eyleyecek durumlarda görüldüğünden gerekli tadilatın yapılması ve yine izah edildiği tarzda bazı sahnelerin ilave edilmesi ve kesin kararın, bu hususların yerine getirilmesinden ve filmin tekrar görülmesinden ittihaz olunmasının uygun görüldüğüne oy birliği ile karar verilmiştir" denir. *Zeynep* (1962/138) filminde ise, "kanunlara göre bizatihi ihkakı hak [kendi adaletini sağlama] yasak olduğuna göre Zeynep'in kiracı olarak oturdukları evin kiralarını bir müddet verememeleri sebebiyle ev sahibi tarafından kapının tahtalarla çivilenerek kapatılması ve üzerine (Kiralık hane) levhasıyla kilit asılması sahnesinin (Zeynep'in gelip kapıyı görme sahnesi bırakılarak) çıkarılması" istenmiştir.

Uyuşturucu

Avare / Şoförün Aşkı (1962/123) filminde "beyaz zehir hakkında yapılan pazarlık konuşmalarında geçen ve beyaz zehir kaçakçılığını pek cazip gösteren rakamların çıkarılması, yani miktardan hiç bahsedilmemesi" istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Sansür kurulları zaman zaman siyasetle, çeşitli ideolojilerle ve hükümetlere ilişkin ifadelerin geçtiği yerleri de sansürlemiştir. *İsmail - Üvey Anne* (1962/55) adlı Azerice "söz ve şarkılı" film için verilen kararda "Ay sonuna kadar şu kayalıkların izi bile kalmayacak", "Hükümetin kararı ile burada büyük işler görülecek", "Sen köy iktisat okulunu bitirmeseydin seni baş çoban yaparlar mıydı oğlum?", "Sen geçmişin kara günlerini görmedin, o zaman mektep nerede, bizi hiç insan yerine koymazlardı" cümleleri ile "yoldaş" tabirinin çıkarılması şartıyla filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. *Pazar Günü Asla* (1962/32) filminde ise, "İlya'yı ziyarete gelen gemicilerin merdivenleri inerken söyledikleri 'Kapitalistler tiyatroya gitmek için mi kapıları kapatıyorlar? Yunanistan hakikaten kapitalist bir memleket değil midir? Marx buna kapitalizmin iç anlaşmazlıkları' şeklindeki konuşmaların" çıkarılması istenmiştir. *Acı ve Tatlı* (1962/144) adlı filmde ise, filmde görülen "'Yeni İstanbul" gazetesindeki 'Menderes' yazısının ilk planda açıkça görüldüğü kısmın" çıkarılması istenmiştir.

Harmandalı Mahmut Efe (1962/107) filmine ilişkin kararda ise, "Senaryonun 1/A sayfasında doktor, yüzbaşı ve savcıdan müteşekkil üç kişilik bir ekibin adli bir olayı tahkik etmek ve sorumlusunu tutuklu olarak gönderdikleri sırada doktorun heyecanı üzerine savcının konuşması ve Cumhuriyet öncesinden beri devlet hizmetinde bulunduğunu ifade ile eski devirle Cumhuriyet sonrası arasında güzel bir mukayese yapmakta, suçluların âdil Türk mahkemelerinde namuslu hâkimler tarafından muhakeme edileceğine dair olan inancını belirterek okulların artması, yeni yolların yapılması gibi Cumhuriyetin yurdumuza getirdiği batılaşma ve gelişme hareketlerine işaretle zaptiye ve eşkıya mücadelelerinin tarihe karıştığını ifade etmektedir. Bu arada Harmandalı Mahmut Efe'den bahsetmekte ve doktorun merakı üzerine savcı Harmandalı Mahmut Efe'nin hikâyesini anlatmaktadır. Tasdik edilen

senaryo[da] böyle bir başlangıçtan Baek Flashla [flashback / geçmişe dönüş] konuya girilmekte ve Mahmut Efe'nin hayat hikayesi anlatılmaktadır ki; filmde, müteaddit ısrarlara rağmen bunun yapılmamış olması mahzurlu görülmekle musaddak senaryoya göre bu pasajların film haline getirilmesi" isteğinin yerine getirilmediği ve bu nedenle de "doktor, savcı ve Yüzbaşı'ya ait hareketlerin mizansen olarak film haline getirildikten sonra sadece bu pasajların kontrolünden sonra nihai bir karara varılmasının uygun görüldüğüne ve filmin de tek film olarak nihai karardan sonra halka gösterilmesine" oybirliğiyle karar verildiği belirtilir.

Ruslar ve Sovyetler

Siyaset ve ideolojiyle ilgili konular söz konusu olduğunda geçmiş dönemde "komünizm propagandası" gibi konular öne çıkarken bu defterde "Rus"larla ilgili ifadeler "komünizm" vurgusu yapılmadan sansüre uğramıştır. *Asker Türküsü ve Donkişot* (1962/29) adlı filmler için verilen kararda filmlerin Ankara Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1 ["Her hangi bir devletin siyasî propagandasını yapan".], 5 ["Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî ideoloji propagandası yapan"] ve 7. fıkraları ["Askerlik şeref ve haysiyetini kıran, ve askerlik aleyhinde propaganda yapan"] hükmüne istinaden "yurda sokulmasının ve halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna" 1961/56 sayıyla karar verildiği belirtilen, "Moskova menşeili ve Sovyet Sefarethanesine ait (*Ballada O Soldata* ve *Donkişot*) orijinal, "Asker Türküsü ve Donkişot" Türkçe isimli filmler hakkındaki Ankara Vilayeti Film Kontrol Komisyonu'nun ittihaz ettiği 961/56 sayılı karara itiraz eden ilgililerin bu hususta yaptığı müracaat üzerine adı geçen filmler, mezkûr *Nizamname*'nin 15.ci maddesi hükmüne dayanılarak" komisyon tarafından kontrol edildiği belirtilmiştir. Kararda "Ankara Film Kontrol Komisyonu'nun sözü edilen filmler hakkında verdiği karar yerinde görüldüğünden bahis konusu filmlerin yurda girmesinin ve halka gösterilmesinin sakıncalı bulunduğuna ittifakla karar verilmiştir." *Maceralar Yolunda* (1962/5) adlı filmde ise "Ruslar çok iyidir" cümlesinin çıkarılması istenmiştir.

Budala / Lididt (1962/39) adlı filme ilişkin kararda ise, daha önce Ankara Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5. fıkrası gereğince "yurda girmesinin ve halka gösterilmesinin sakıncalı bulunduğuna 1961/100 sayı ile karar verilen Sovyet Sefarethanesine ait [orijinal ismi] 'Lididt', [Türkçe ismi] "Budala" [olan] film hakkındaki müttehaz karara itiraz eden mezkûr sefaretinin bu hususta yaptığı müracaat üzerine" bahis konusu film komisyon tarafından yeniden kontrol edilmiş ve yukarıda tarih ve numarası belirtilen "Ankara Film Kontrol Komisyonunun verdiği kararın yerinde olduğu anlaşılmakla sözü edilen filmin yurda girmesinin ve halka gösterilmesinin mahzurlu olduğuna ittifakla karar verilmiştir".

Etnik Kimlikler ve Ayrımcı İfadeler

Dağların Aslanı Sepetçioğlu (1962/103) filminin "muhtelif yerlerinde geçen "Elekçi, çingene, Çingene dölü ve benzeri" tabirlerin çıkarıldığı anlaşılmıştır bu haliyle halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Millî Hisler

Hakanlar Destanı / La Regina Dei Tartari (1962/17) adlı film için alınan kararda

"Mevzuun, bazı seyirciler arasında, ecdadımızın hayatının hoşa gitmeyecek bir tarzda filme intikal ettirildiği zehabını uyandıracak bir durum arzetmesi düşüncesiyle filmde bazı tadillerin" yapılmasının zaruri görüldüğü belirtilmiştir. *Şarkıcı Kız* (*Seven Asla Unutmaz*) (1962/63) adlı filmin jeneriğindeki "Beste ve şarkı Maha" şeklindeki takdim yazısı filmde geçen eski ve bugünkü Türk bestekarlarının eserlerini de Maha'ya mal etmek gibi yanlış fikir verici mahiyette görüldüğünden bu hususun tashih edilmesi, "yani şarkıları Arapça söyleyen ve Arapçaya armonize eden Maha" tarzında değiştirilmesi şartıyla yurt içinde gösterilmesine ve sadece 5. maddede gösterilen husus yerine getirilerek diğer kesintiler yapılmadan filmin olduğu gibi yurt dışına çıkarılmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Sansür kurulları Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'nın önemli isimleriyle ilgili konuların perdeye yansımasında bir hayli dikkatli davranmışlar, bu kişileri ilişkin her türlü söz ve ifadenin çıkarılması ya da değiştirilmesini istemişlerdir. Bu defterde her ne kadar bahsedilen konu doğrudan Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili olmasa da yaptığı çağrışımlar nedeniyle Atatürk'le ilişkili olarak değerlendirilmiş gibidir. Örneğin, *Elalem Ne Der* (1962/166) filminde "senaryoda mevcut olmadığı halde filmin sonuna doğru Süleyman Ağa ile Orhon Arıburnu tarafından ve bilhassa muhtar ve köylülere karşı nedametlerini belirten konuşmaları sırasında söylenen "Kemal'e doğru", "Kemal'in yolu", "Yolumuz değirmenci Kemal'in yolu" şeklinde tekrar edilen ve buna benzeyen sözlerin kat'iyetle çıkarılarak yerine, "Fazilet, ahlak, dürüstlük, yekdiğerine yardım v.s." gibi sözlerin konulması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına, film amilinin müracaatında filmin öğretici bir vasfı taşıdığı ileri sürülerek *Nizamname*'nin 13. maddesinin tatbiki hususundaki talebinin yerinde görülmediğinden bu maddenin tatbikine mahal bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir."

Osmanlı

Bazı filmlerde ise sansür kurulları Osmanlı İmparatorluğu ve padişahlarla ilgili konular söz konusu olduğunda da sansür yolunu seçmişlerdir. Örneğin *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde Irazca'nın söylediği "Padişah Cellatları" ibaresinden "Padişah" kelimesinin çıkarılması istenmiş; *Harmandalı Mahmut Efe* filminin (1962/61) kararında filmin muhtelif yerlerinde geçen "Osmanlı galleştir, Osmanlı gancıklık ederse, Osmanlıya güven olmaz" gibi ifadelerin "tarihimizi küçültücü mahiyette görüldüğünden ve senaryoda olmadığından" çıkarılması istenmiş; filme ilişkin daha sonraki bir kararda (1962/107) "Osmanlı kalleştir, Osmanlı kancıklık ederse, Osmanlı'ya güven olmaz" gibi yine aynı ifadelerin "tarihimizi küçültücü mahiyette görüldüğünden ve senaryoda olmadığından" çıkarılması istenmiştir. *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/61) filminde Osmanlı Paşa'sının filmdeki eşkıya Yanık Ali'nin "ayağına" gitmesi sansür kurulu için sansür nedeni sayılmıştır. "Senaryoda Efelerin düze inip yuvalarına dönmesi (istimamı) ile ilgili sahnelerde affin tebliği filmde, Türkiye'nin demokrasi ve batılaşma gayretlerinin öncülerinden olan ve o devrin hürriyet mücahitleriyle teşriki mesai eden tarihi bir şahsiyete sahip Mithat Paşa gibi bir zatın, bir eşkıya olan Yanık Ali'nin ayağına kadar yaya yapıldak gönderilmesi tarihi hakikatle-

re uymadığı gibi tasdik edilen senaryoda da mevcut değildir. Bu bakımdan bu sahne ve sözlerin çıkarılarak tasdikli senaryodaki mizansen ve diyaloglara göre tanzim edilmesi" istenmiştir.

Eğitim

Sansür karar defterlerinde eğitim konusu da sansür kararlarının verildiği konular arasındadır. Genel olarak eğitim, müdürler, öğretmenlerle ilişkili ifade ve sahneler sansüre maruz kalmıştır. *Ayşecik Yavru Melek* (1962/20) filminde "Ayşeciğin attığı lastik okun yuva müdürünün alnına isabet ettiğini gösteren sahnenin" çıkarılması istenmiştir. Filme ilişkin kararda bazı kurul üyeleri şerh düşerek fikirlerin belirtmişlerdir. *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/107) filminde ise, senaryoda bulunduğu halde filme alınmayan bazı yerlerin filme eklenip eklenmediğine bakılmış ve bunların filme alındığının görüldüğü belirtilmiştir. Kurul, filmin sonunda Ferahi'nin Mahmut'a söylediği "Onu okut, adam et, senin gibi Efe olmasın, Onu Efe yapma" gibi cümlelerin senaryoda bulunduğu halde daha önceki kontrolde filme alınmadığının tespit edildiği ve düzeltilmesi istendiği, bunun sonucunda da bu sözlerin de filme alındığının tespit edildiği belirtilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Sansür defterlerinde önemli yer tutan konulardan biri de sınıf ilişkileridir. Kimi zaman ekonomik ilişkiler içerisinde kimi zaman ise fakirlik-zenginlik karşıtlığı içerisinde ortaya çıksa da toplumsal eşitsizliğin altını çizen ifadeler ve sahnelerin filmlerden çıkarılması istenmiştir. Patron-işçi ilişkileri, köylülere ilişkin ayrımcı ifadeler, zenginlere ilişkin ifadeler, açlıkla ilişkili sahne ve ifadeler, iş arama sahneleri ve buna ilişkin ifadeler sansür kurulları tarafından engellenmiş, "sınıf" farkını ifade edecek ya da halk arasında "ayrım varmış intibaını" uyandıracak ifadeler ve sahnelerin filmlerden çıkarılması istenmiştir. Örneğin *Soytarı* (1962/5) filminde, "Tiyatroda 'Baba' diye tesmiye edilen ihtiyar patronun Ahmet'in Semiha ile evlenmesi haberi karşısında söylediği 'Dışardan birini mesut edemeyiz biz; herkes kendi etrafından anlar, biz de bizden' ve 'Cemiyet içinde ayrı iki noktayız' sözleri sınıf farkını tevlit edecek mahiyette görüldüğünden"; *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde ise, filmde tekrarlanan "köylü milleti" ibaresinden "millet" kelimesinin "halkımız arasında bir ayrım varmış intibaını uyandıracağından" çıkarılması istenmiştir. Köye ve köylülere ilişkin olumsuzluk taşıyacak ifadeler de sansür kurulları tarafından engellenmiştir. *Ümitler Kırılınca* (1962/48) filminde "pis köylüler" tabirinin çıkarılması talep edilmiş; *Yılanların Öcü* (1962/51) filmine ilişkin kararda ise, sahibinin film hakkında yurtdışına çıkarılması için "izin isteğiyle" verdiği dilekçeye istinaden alınan kararda, "filmin ihtiva ettiği bazı söz ve sahnelerle, köylerimiz ve köylülerimiz, sosyal hayatımız, örf ve adetlerimiz hakkında hariçte yanlış telakkilere yol açacağı sebebiyle mezkûr filmin, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 35. maddesi gereğince yurtdışına çıkarılmasının mahzurlu görüldüğüne oy birliğiyle karar verilmiştir" denir. Bu çerçevede değerlendirilecek bir diğer ifade ise *Külhan Aşkı* (1962/159) filmindeki imalı ifadedir. Karakterdeki ekonomik ve sınıfsal değişimi ifade eden Nurullah Bey'in Orhan'a söylediği, "Sokak köpeği idin salon köpeği olursun" cümlesinin çıkarılması şart koşulmuş, ancak bundan sonra filmin halka

gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Sonbahar Yaprakları (1962/16) filmi için verilen kararda ise, daha önce "üç defa görüldükten sonra hakkında 21.12.1961 tarihinde verilen nihai kararla ve bazı tadil ve tashihlerden sonra halka gösterilmesine müsaade olunan (*Sonbahar Yaprakları*) adlı film Ankara'da gösterilirken evvelce komisyonumuzca görülüp üzerinde karar verilen kopya ile sinemalarda halka irae edilen kopyalar arasında farklar bulunduğunun istihbar edilmesi" ve İçişleri Bakanlığı'nın isteği üzerine "halka gösterildiği bir sırada Komisyonumuzca da görülmüş" ve tutanakta 5 madde olarak tespit edilen hususların daha önce komisyon tarafından görülen kopyalarda bulunmadığı ifade edilmiştir. Buna istinaden filmde yer alan "kendini satmaya teşebbüs" eden kadınların bulunduğu sahnelerin filmden çıkarılması istenmiştir. Kararda; "Eser'le Necla'nın sokakta ayrı ayrı bir adamla karşılaşıp, 'iki kişilik yemek parasına' sözlerini sarf edip kendilerini satmayı teşebbüse kabullendikleri sahnelerin tamamen, parkta Necla'yı görüp evine götüren kadının desise ile onu uyuttuktan sonra mimik ve jestlerle bir adamla pazarlık yaptığı, para aldığı, adamı Necla'nın odasına götürdüğü, adamın da memnuniyet izhar ederek hemen ceket ve yeleğini çıkardığını gösteren ve yine randevucu kadının paraları Necla'nın suratına fırlatması sahnesi ile burada söylediği sözlere kadar olan kısımların tamamen" çıkarılmasına karar verilmiştir. Kararın sonuç bölümünde sayılan maddelerin "filme sonradan ticari bir maksatla eklenmiş olduğu ve bu kısımların ise çirkin, müstehcen ve gençliği zehirleyici bir durum ihtiva etmesi ve kötü örnekler vermesi, sosyal hayatımızı kötü tanıtması ve sosyal müesseselerimizi de inkar edici bir eda taşıması bir mahiyet ihtiva eylediği" tespit edildiği belirtilmiş, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7 inci maddesinin 5, 6, 9, 10 uncu fıkraları mucibince çıkarılmasına ekseriyetle karar verilmiştir. Filmin bu kararında Merkez Film Kontrol Komisyon Başkanı İçişleri Bakanlığı'ndan Alim Şerif Onaran "olduğu gibi gösterilmesinde mahzur görmüyorum" diyerek not düşmüş, Genelkurmay Başkanlığından gelen temsilci Osman Güvenatam ise, "yukarıda zikredilen hususlara katılmak ve yerinde bulmakla beraber filmin genel olarak *Nizamname*'nin 7. madde 7. fıkrasına aykırı gördüğümden tümüne muhalifim" demiştir.

İşçiler

İşçilerle ilgili ve iş aramayla ilişkili konular da filmlerde sansüre konu olmuştur. *Kader Yollarımızı Ayırıyor* (1962/26) adlı filmde "patronun işçisine kızarak onu kovarken söylediği 'Sen bir alçaksın' ibaresinin çıkarılması" istenmiş; *Esmer Delikanlı* (1962/13) filminde ise, "Necmi'nin muhtelif pasajlarda gösterilen iş arama sahnelerinin" çıkarılmasına karar verilmiş; *Sonbahar Yaprakları* (1962/16) filminde ise, filmin gösterim kopyasının sansürden geçen kopya olmadığına ilişkin şikayet üzerine film yeniden incelenmiş ve filmdeki bazı sahnelerin sansürden geçen kopyada yer almadığı belirtilmiştir. Bu sahnelerden biri olan hem iş aramayla ilgili hem de kadın karakterin uğradığı tacizi ifade eden "Necla'nın iş aramak için bir apartmanın merdivenlerinden çıkıp bir büroya girdikten sonra bir adam tarafından kovalanması sahnesinin" çıkarılması istenmiştir.

Zenginler ve Zenginlik

Bazı filmlerde ise zenginlikle ve zenginlerle ilgili ifadeler sansürlenmiştir. Örneğin

Otuz Milyonluk Miras / Şaka Yapma (1962/53) filminde hasta bir kadının söylediği "Şimdiki zenginler küpünü doldurmayı düşünüyor" cümlenin çıkarılması istenmiş; *Barbut Süleyman* (1962/147) filminde ise "Aşık'ın karakola geldiğinde Komiserin ona hitaben söylediği 'Senin gibi milyonere kapımız daima açıktır' cümlesinin" ve aynı biçimde filmin sonlarına doğru Barbut evine dönerken söylediği 'Haysiyetim olacağına 3-4 bin lira param olsaydı'" cümlesinin çıkarılması koşuluyla filmin halka gösterilmesine ve yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiş; *İki Yetime* (1962/2) filminde "Fatma'nın söylediği 'İyi ötsün diye saka kuşlarının bile gözlerini kör ederler' ve 'Para kazanmak için her şeyi yapacaksın' cümlelerinin" çıkarılması istenmiş; filmin daha önceki 27.12.1961 tarih ve 123 sayılı Film Kontrol Kararı'nın 1. maddesinde belirtilen "Sevgi'nin el açıp sokaklarda dilencilik yaptığı sahnelerin filmden tamamıyla çıkarıldığı görülmekle beraber, bu sahnelerin yeniden filme ilave edilmemesi, ancak sokaktan geçen Sevgi'nin sadece ev içinden sesinin duyulduğunun gösterilmesiyle iktifa edilmesine karar verilmiştir. *Pazar Günü Asla* (1962/32) filminde ise, "İlya'nın ve arkadaşlarının onu oturdukları evin sahibine karşı mücadelede yardıma davet ederken ev sahibinin 'Kendilerinin kazançlarının çok olduğunu tahmin ettiği için yüksek kiraları aldığını, İlya'nın bu adama tesir ve nüfuz etme kabiliyeti fazla olduğundan onu bu hususta önleyebileceğini' belirtir mahiyetteki konuşmaların tertip edilmesi" istenmiştir.

Açlık, Yemek, Ekmek Çalmak

Filmlerde "açlıkla", "yemek" ya da "ekmek çalmakla" ilgili ifade ve sahneler de sansüre uğramıştır. *Ekmek Parası* (1962/119) filminde küçük çocuğun "iki gündür açtık" diyerek Serpil'in kolunda bayılma sahnesinden, "İki gündür açtık" sözlerinin çıkarılması ve "Suphi'nin Serpil'in evinde buzdolabından yiyecek çaldığını gösteren pasajın çıkarılması ve yurt dışına çıkarılmaması şartıyla" adı geçen filmin yurtiçinde halka gösterilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; *Gönül Avcısı* (1962/126) filminde ise, "senaryo kararında belirtildiği halde çıkarılmadığı görülen, Vedat'ın söylediği 'Bilmem sizin gibi her gün karnımı doyuracak biri çıkmaz ki' cümlesinin çıkarılması" şartıyla gösterimine izin verilmiştir. *Kısmetin En Güzeli* (*Dökülen Yaşlar*) (1962/100) filminde ise, "Ziyafet evinin penceresinden ipe bağlı olarak sarkıtılan yiyecek maddelerine ait olan sahnelerin" çıkarılması istenmiştir.

Para

Ekonomi ve para söz konusu olduğunda filmlerde kumar masalarında görülen paraların bulunduğu sahnelerle fazla miktarda paranın bulunduğu sahnelerin çıkarılması istenmiştir. *İnsan Doğarken Ağlar* (1962/149) filminde, "kumar masasındaki kağıt paraların gösterilmemesi" şart koşulmuş; *Ver Elini İstanbul* (1962/89) filminde ise, "terzihane sahibinin kıza kürk giydirdikten sonra paraları sayması ve göğsüne koyması, Aysel'in satıldığını ima ettiğinden bu sahnenin de çıkarılması şartıyla" filmin halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi ile Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisin "muhalif reylerine karşı ekseriyetle" karar verilmiştir. *Allah Seviniz Dedi* (1962/118) "Otelde Maşallah adlı şahsın otel katibine bahşiş verdiğini gösteren sahnelerin çıkarılması şartı ile adı geçen filmin halka gösterilmesinde yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir."

Ağa ve Ağalık

Sansür defterlerinde toplumsal yapıya ve onun aktörlerine ilişkin de kararlar alınmış, filmlere bu konuda da müdahale edilmiştir. Ağalıkla ilişkili ifade ve sahneler de bu müdahale alanlarından biri olarak zaman zaman sansürlenmiştir. Örneğin *Bitmeyen Mücadele* (1962/25) filminde daha önceki kararda çıkarılması istenen "Abbas'ın Sultan'a söylediği Ağalar çalışmaz ki, seni altınlar ve elmaslar içinde yaşatırım" sözlerinin çıkarıldığı; "filmin kahramanlarından Abbas'ın Ağalık kisvesine bürünerek ve Ağalığı istismar ederek tarlada işçiler arasında yaptığı konuşmanın çıkarılması ve Mehmet'le münasebetinin bir ortaklıktan ileri geldiğinin belirtilmesi, keza Abbas'ın toplanan mahsulün sevk edilmeye hazır bir vaziyette olduğunu belirtmesi" isteğinin de yerine getirildiği belirtilmiştir. *Dağların Aslanı Sepetçioğlu* (1962/103) filmi için verilen kararda ise daha önce istenen "Derebeyi" tabiri yerine "Kastamonu Beyi" tabirinin kullanıldığı ifade edilmiştir.

Dinlere İlişkin Konular

Sansür kurullarında sansür konusu olan bir başka konu ise dinlere ilişkindir. Sansür kuruları İslam dinine ve diğer dinlere ilişkin söz ve ifadeler konusunda da hassas davranmış, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrası gereğince "din propagandası" yaptığı ya da dini istismar ettiği düşünülen filmlere karşı sansür uygulamıştır. Defterlerde din adamlarına ya da dini inanışlara ilişkin birçok ifade sansüre uğramıştır. Bu defterde *Ateşli Kan* (1962/85) filminde Hüseyin Baradan'ın filmin bir yerinde söylediği "Benim bozduğumu Mevla dahi düzeltemez" sözlerinin çıkarılması istenmiştir. *Yılanların Öcü* (1962/23) filminde ise "Bayram'ın, hocayı işaret ederek söylediği "yahu şaşıyorum şu Beytullah Hoca'ya, çok zaman adımını atmaya dermanı olmaz, eli bolca para görmez, oğlu sözünü tutmaz, karısı yüzüne gülmez, yine de şükür çeker" şeklindeki konuşmasıyla karısının buna cevaben söylediği, "Tübe de Tübe de günaha girersin sonra" sözlerin çıkarılması istenmiştir. Dini konulara ilişkin sansür zaman zaman da ayetlerdeki okunuş biçiminin yanlışlığına kadar titiz bir biçimde işlemiştir. *Mevlüd-Süleyman Çelebi* (1962/146) filmine ilişkin kararın 3 maddesinde "Yabancı vâiz ayeti kerimedeki (Rüsülih) kelimesini (Resûlih) şeklinde okumuştur, düzeltilmesi" gerektiği belirtilmiş; 4. maddede (Levlâke levlâke lemâ halâktül eflak) uydurma hadisinin çıkarılarak yerine (Ve mâ erselnâke illâ rahmeten bil âlemîn) ayetinin konulması" istenmiş; 5. maddede ise, "Süleyman Çelebi rolünü oynayan, Mevlid mısralarını yanlış okumaktadır. Mevlid aruz vezniyle yazılmıştır ve (Fâilâtün fâilâtün fâilün) veznindedir. Mısralar okunurken bu veznin gerektirdiği imâlelerin gösterilmesi çok lazımdır. Aksi halde eserdeki edebî sanat tamamen kaybolur. Binaenaleyh Klasik Türk Edebiyatını iyi bilen bir edebiyat hocasının nezareti altında ve diksiyon dersi almış biri tarafından yeni baştan okunması" istenmiş; 6. maddede ise, "Mevlidin metninde bulunmayan mısraların çıkarılması" gerektiği belirtilmiştir. Bunlar düzeltildikten sonra filmin komisyonca yeniden görülüp nihai bir karara varılacağına oybirliğiyle karar verildiği ifade edilmiştir.

Sadece İslam dinine ilişkin konular değil aynı zamanda Hristiyanlık söz konusu olduğunda da sansür kurulları kararlar almıştır. *Mucizeler Diyarında* (*The Big Fisherman*) [Frank Borzage, 1959] (1962/1) adlı film için verilen kararda "filmde (Dinimizce de Hak Peygamberi olarak kabul edilen ve İsa Suresi'nde hayatı ve mucizeleri hakkında

örnekler verilen Hazreti İsa'nın zuhuru ve Havariyyundan Aziz Piyer'in bir macerası konusunun bazı bölümlerini teşkil eden film) dinimize aykırı bulunmayan ve bütün dinlere has tanrı sevgisi, ahlaki nasihatler ve mucizeleri aksettirdiğinden; ancak Hristiyan aleminde de münakaşa konusu olan, filmde Hazreti İsa'nın ağzından söyletilen 'Kendinin Tanrının oğlu olduğu hakkındaki sözlerle'; Filmin muhtelif yerlerinde geçen: a) Cennette olan babamın… çocuğu olmak istersen; b) Cennette mekanı bulunan Pederim; c) Cennetin kapısı sana açıktır; d) Allah'ın bahçeleri sana açıktır; e) Yaşayan Allahın Oğlusun; f) Ancak Göklerdeki Babam; g) Cehennemin Kapıları sana tesir etmeyecektir; ve h) Sana Cennetin Anahtarlarını vereceğim" gibi konuşmaların çıkarılması istenmiş ve bunların filmin dublajı yapılırken filme alınmaması şartıyla yurda sokulmasına" ve "nihai kararın dublaj yapılmış şekli görüldükten sonra verilmek üzere" Genelkurmay ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü temsilcilerinin 7. maddenin 4. fıkrasına göre muhalif olarak verdikleri "ayrışık oylarına karşı ekseriyetle karar verilmiştir".

Beddua

Zeynep (1962/138) filminde "Ev sahibinin mükerreren söylediği 'Allah belanı versin, Allah kahretsin, defol' gibi yersiz, lüzumsuz söz ve beddualarının ancak iki defa söylenmesi ile iktifa edilmesi şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir."

Meslek

Oğlum (1962/45) adlı filmde "difteri olan çocuğun muayeneye götürülüşünde doktorun çocuğun anne ve babasına söylediği 'Çocuğunuz Ölecek' tarzındaki sözlerin doktorluk mesleği ile kabili telif görülemediğinden işbu sözlerin çıkarılması şartıyla" filmin gösterimine izin verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurullarının sansür için gerekçe olarak dikkate aldığı ve özellikle üzerinde durduğu konuların başında ise çekilen filmin senaryosuna ve bu senaryo için verilen karara uygun olup olmadığı gelmektedir. Bu açıdan birçok filmde senaryo ile uyumsuzluk tespit edilmiş ve bunların düzeltilmesi istenmiştir. Film ve senaryo arasındaki uyumsuzluk konusunda ciddi bir denetleme süreci geçiren filmlerden biri ise *Harmandalı Mahmut Efe* filmi olmuştur.

Mahmut Efem Geliyor ve *Harmandalının İntikamı* (1962/57) adıyla kontrole gelen filmi için verilen kararda "31/1/959 tarihli senaryo kararına uymayan bazı söz ve sahnelerin mevcut olduğu tespit edilmiş ve senaryodaki söz metinleriyle filmde geçen konuşmalar arasında farklar bulunduğu müşahede edilmiş bulunmakla bunların tespiti ve gereken kararı verilebilmesi için diyalog listesinin Hey'ete ibrazına ve filmin yeniden görülmesine" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir. 20.6.1962 tarihli *Harmandalı Mahmut Efe (*1962/61) filmi için alınan kararın girişinde ise, daha önce filmin senaryosunda üç maddede gösterilen değişikliklerin yapılması şartıyla "filme intikaline" izin verildiği ifade edilmiş; ve filmin "Bu kere senaryoda önemli değişiklikler, ilaveler ve çıkarmalar yapılmak suretiyle komisyonumuzun onayladığı ilk senaryodaki mevzudan tamamen uzaklaşılmış ve bununla da yetinilmeyerek iki ayrı film şeklinde tetkik için" komisyona getirildiği belirtilmiş ve "bu bakımdan *Nizamname*'nin 27. maddesi delaletiyle 19.

maddenin amir hükmüne göre aşağıdaki değişiklikler[in] [12 madde olarak sayılan] zaruri" görüldüğü belirtilmiştir.

Filme ilişkin 1962/61 tarih ve sayılı kararın 1. maddesinde belirtilen "doktor, yüzbaşı ve savcı"nın bulunduğu sahnenin onaylanan senaryoda öyle başlamadığı gerekçe gösterilerek kabul edilen senaryoya göre bu "pasajların film haline getirilmesi" gerektiği belirtilmiştir. Kararın 6. maddesinde ise "senaryonun 52. ve müteakip sahifelerinde Ferahi'nin Ferhat ve adamları tarafından kaçırılması Ferahi'nin babasının konuşmalarıyla anlaşıldığı ve Mahmut Efe'nin de bunun üzerine Ferahi'yi kurtarmak üzere harekete geçmesi şeklinde anlatıldığı halde filme tamamen farklı şekilde intikal ettirildiği ve ferahinin uşağı Beşir'e yapılan işkenceler ve ayaklarını ağaca asmak suretiyle konuşturmak istemelerine ait sahnelerin senaryoda bulunmaması ve insanlık hislerini rencide etmesi bakımından çıkarılması" istenmiştir. Karardaki 7. maddede ise, "senaryoda geçen Zaptiye Kumandanı Yüzbaşı Hurşit'in eşkıyalarla iş birliği yaptığı veya ima ettiği sahnelerin çıkarılması senaryo kararında istenildiği halde lazımeye riayet edilmediği ve aynı zamanda vazifesini hakkıyla başaran diğer yüzbaşı Hüseyin'e ait söz ve sahnelerin filme intikal ettirilmediği görüldüğünden senaryo ve kararın ikinci maddeye uydurulması" istenmiştir. Kararın 11. maddesinde "filmin sonunda Ferahi'nin Mahmut'a söylediği son sözlerinde 'onu okut, adam et, senin gibi efe olmasın, onu efe yapma' gibi cümleleri senaryonun 85. sayfasında mevcut olduğu halde filme intikal ettirilmediğinden bu cümlelerin filme intikal ettirilmesi" istenmiştir. Bu film için verilen karardaki 12. maddede ise, "Tasdik edilen bir tek senaryo olduğuna ve senaryonun başındaki (baek flesh)dan [flashback / geçmişe dönüş] önceki kısımda savcının konuşmaları ve hikayenin zincirleme birbirine bağlı hadiselerden meydana gelmiş olduğu görülmüş ve yukarıda on madde halinde derpiş edilen ve filmin senaryoya uydurulmasına müteallik değişikliklerin yapılmasından sonra iki film olarak ayrılması ve film sahibinin 15/3/962 günlü dilekçesindeki *Harmandalı Efem Geliyor* ve *Harmandalı'nın İntikamı* olmak üzere iki film halinde gösterilmesi uygun görülmediği" belirtilmiştir. *Harmandalı Mahmut Efem* filmine ilişkin 1962/97 tarih ve sayılı kararda ise önceki kararda istenenlerin yerin getirmediği belirtilmiştir: "Komisyonumuzun 20/6/1962 gün ve 61 sayılı kararıyla belirtilen hususlardan (Su içen adama ateş edilme sahnesi hariç) hiçbirinin yerine getirilmediği ve kararın 12. maddesinde filmin sarahatle tek bir film haline getirilmesi lüzumu belirtildiği halde buna da uyulmadığı görüldüğünden Komisyonumuzca yapılacak herhangi bir işlem olmadığına ve 61 sayılı karardaki esbabı mucibe ile adı geçen filmin halka gösterilmesinin mahzurlu bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir." *Harmandalı Mahmut Efe* (1962/107) filmine ilişkin 107 sayılı kararda ise, "Senaryoda Aspasya ile Mahmut'un durumları, konuşmaları gayet temiz ve Aspasya'nın Mahmut'a karşı masum bir genç kız zaafı olarak işlendiği halde filmde buna riayet edilmeyerek Mahmut'la Aspasya'nın uzun öpüşme sahneleri ilavesiyle yapıldığı görüldüğünden Mahmut'la Aspasya'nın amorstan dudaklarını birleşmiş vaziyetti tespit eden pasajların" ve "Senaryonun 52 ve müteakip sayfalarında Ferahi'nin Ferhat ve adamları tarafından kaçırılması, Ferahi'nin babasının konuşmalarıyla anlaşıldığı ve Mahmut Efe'nin de bunun üzerine Ferahi'yi kurtarmak üzere harekete geçmesi şeklinde anlatıldığı halde filme tamamen farklı şekilde intikal ettirildiği ve Ferahi'nin

uşağı Beşir'e yapılan işkenceler ve ayaklarından ağaca asmak suretiyle konuşturmak istemelerine ait sahnelerin senaryoda bulunmaması ve insanlık hislerini rencide etmesi bakımından" çıkarılması istenmiştir. Filmin kararlarında (1962/61 ve 1962/107) "muhtelif sahnelerinde Türk efeleri tarafından kadın ve kızların saçlarının çekilmesi, dövülmesi, sürüklenmesi, suya atılması gibi işkenceler senaryoda olmadığı veçhile Türklerin ananevi ve tarihi hasletlerine de uymadığından tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Ana Kalbi-Kayıp Kız (1962/44) filminde ise, filmin komisyonca "incelenen ve kabul edilen senaryosunda küçük kız çocuğunun ismi Aynur olarak geçtiği halde filmde bu ismin 'Ayla' şeklinde değiştirildiği görülmüştür. Ayrıca bu isim değişikliği için de bir müracaat vaki olmadığından: Filmin bütün sahne ve sözlerinde geçen Ayla ismi yerine senaryoya uyularak Aynur isminin ikamesi ve sahibi tarafından bastırılmaması sebebiyle afiş ibraz edilmediğinden afişlerde Ayla isminin konulmaması şartıyla adı geçen filmin halka gösterilmesinde, yurtdışına çıkarılmasında" bir sakınca olmadığına çoğunlukla karar verilmiştir. Ancak daha sonra film sahibinin yaptığı başvuru üzerine filme ilişkin alınan yeni kararda (1962/49) "senaryodaki küçük kızın Aynur olan isminin Aylâ şeklinde değiştirilmiş olması üzerine Komisyonumuz son 44 sayılı kararında bununla ilgili hükmün yerine getirilmesinin güçlüğü ve sebep olacağı maddi zararlar filim sahibi tarafından ileri sürülerek ismin filmdeki şekliyle kalması talep edilmektedir. Filmin birçok sahne ve sözlerinde ismin konuşma ve fotoğraflarda geçmesi ve bu isme ait bir şarkının da bulunması göz önünde tutularak Film Kontrol *Nizamname*si bakımından film sahibinin belirttiği hukuki sebepler de yerinde görülmüştür" denilerek ilk karardan vazgeçilmiştir. Filme ilişkin bu kararda İçişleri Bakanlığı temsilcisi ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisi muhalif oy vermiş ve İçişlerinden gelen temsilci şunları not düşmüştür: "Film hakkında müzakere yapılırken orada bulunan film sahibi davet edilerek "Aylâ'nın babasının muvafakatini aldınız mı? diye sorulmuş "teşebbüs ettik muvaffak olamadık. Biz bu ismi kullanabilmek için filme yüzbinlerce lira fazla masraf ettik Aylâ adını değiştiremeyiz. Bundan gelecek maddi ve manevi zararları karşılamağa hazırız" demiştir. Bu itiraftan senaryodaki Aynur adının istismar kastıyla "Aylâ" adına çevrildiği anlaşılmaktadır." Karardaki bir başka dikkat çekici nokta ise, kararın ikinci maddesindeki, "filmin baş tarafına 'Bu film cereyan etmiş olaylar ve gerçek şahıslarla hiçbir ilgisi olamayan hayali bir hikâyeyi anlatmaktadır' şeklinde bir yazının konulması"nı şart koşan ifadedir.

Aşk ve Yumruk (1962/15) filmine ilişkin kararda ise, "24/1/1962 gün ve 10 sayılı senaryo kararında zikredilen hususların yerine getirilmesi şart koşulduğu halde buna uyulmadığı görülmekle Suphi'nin Tülin ve keza Suphi'nin Erol ile aralarında geçen konuşmalardaki 'Ağabey' ve 'Kardeşim' kelimelerinin kâmilen çıkarılması, yani Suphi ile Tülin arasında hiçbir karabetin olmadığının açık olarak belirtilmesi" ve "senaryo kararının 7. maddesinde gösterilen (Bar kızı Neşe'nin ve taksi şoförünün tabanca ile yaralanmalarına ait sahnelerin) ilave edilmemesi" istenmiştir. *Dağların Aslanı* (*Sepetçioğlu*) (1962/66) filmi için verilen kararda ise, "senaryonun 9/12/1961 tarihli ve 269 sayılı kararla reddedilmesi üzerine, ikinci defa tadile gelmiş ve 28/3/1962 tarihinde tekrar test edilerek 62 sayılı kararla bazı tadil ve tashihlerin yapıldıktan sonra filme çekilmesine müsaade edilmişti. Filmin 269

sayılı kararla reddedilen senaryodaki söz ve sahnelerin 62 sayılı karara mevzu ikinci senaryoya göre değiştirilmesi, 62 sayılı kararda zikredilen değişikliklerin yapılmasından sonra adı geçen filmin tekrar görülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir."

Gizli Yuva / Aşka Kimim Var (1962/168) filmi için alınan kararda filmin kısa olmasından ve daha sonra filme sahne ilave etme olasılığından şüphe eden kurul kararında bunu açıkça belirtmiştir. "Film 8 kısım olup bir saatlik zamanlıdır. Filmin bu kadar kısa oluşu, hey'ette kontrole yetiştirme bakımından acele olarak çekildiği ve bazı sahnelerin sonradan ilave edileceği kanaati uyanmış ve bazı müphemiyetler ihtiva eden karşılıklı konuşmalar dikkati çekmiştir. Bu itibarla filme ilerde herhangi bir surette sahne ilaveleri zaruri görüldüğünde bu ilave sahnelerin de evvel emirde kontrolünün yapıldıktan sonra filme eklenmesi, şayet ekleme yapılmayacaksa adı geçen filmin bu kısa hali ile"; *Hayat Yolu-Gümüş Gerdanlık* (1962/161) filmi için verilen kararda ise, "Filmde, Feridun'un okul önünden yalnız otomobille geçişi vardır. Diğer sahnelerde ise Feridun'un Leyla'yı evvelden tanıştığını ima eden konuşmalara tesadüf edilmiştir. Feridun, Leyla ile ancak davette tanışır. Yukarıdaki hususların yerine getirilmesi şartıyla" halka gösterilmesinde yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca olmadığına karar verilmiştir. *İbo Rüyalar Aleminde* (1962/70) filminde ise, "Senaryo kararında çıkarılması belirtilen Hilmi'nin ufak ve basit bir kaza süsü verilerek öldürülmesi sahnesiyle ilgili konuşmalar filmin muhtelif yerlerinde geçtiği görülmekle bu konuşmaların çıkarılması"; *Merhaba Aşkım* (1962/22) filminde "Süha'nın söylediği 'Piyastos olduk' ibaresinin[1] de senaryo kararının dördüncü maddesinde çıkarılması karar altına alındığı halde çıkarılmadığı görülmekle işbu ibarenin de çıkarılmasında bir mahzur olmadığına oy birliği ile karar" verilmiştir.

Sevimli Efe (1962/141) filminin 6/10/1962 gün ve 315 sayılı senaryo kararının 3 ve 4. maddelerinde sarahaten belirtilen hususlar üzerinde istenilen tadilatın yapılmayarak senaryodaki aslı gibi filme intikal ettirildiği görülmüş olmakla bu sahnelerin mezkûr karara göre çekilmesi ve istenilen ilave sahnelere ait ek senaryonun da gönderilmesi ve bu suretle filmin tadil edildikten sonra Komisyonumuz tarafından, sadece bu sahnelerin fragman olarak görüldükten sonra nihai bir karara bağlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir. *Seviştiğimiz Günler* (1962/8) filmi için ise, "Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi muhalif oy vererek şu notu düşmüştür: "Senaryonun 29. sayfasında 'Mine'nin merdivenlerden çıkarken geceliğine ayağı takılıp kazaen düştüğü' yazılı olduğu halde filmde 'Mine'nin bunu tasarlayarak yapmasını' *Nizamname*'nin 7. maddesinin 9. fıkrasına aykırı bulduğum için bu sahnenin senaryoya uygun hale getirilmedikçe filmin gösterilmesine muhalifim."

Mevlüd-Süleyman Çelebi (1962/146) filminde ise, "Doğan Bey ile Süleyman Çelebi'nin zindana atılma sahnesi senaryoda (Süleyman Çelebiyi hapse götürmek üzere gelirler, fakat Emir Sultan'ın Padişaha hakikati söylemesi üzerine Yıldırım Bayezid Çelebi'yi affeder) şeklinde olduğundan Süleyman Çelebi'nin zindana atılması sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Belki Bir Sabah Geleceksin* (1962/99) filminin kararında "bu filmin kontrolü için yapılan müracaat evrakı arasındaki mübrez beyannamede iki bin beş yüz metre olarak yazıldığı halde filmin

[1] (Yun. piastos) Argo. "Yakalamak, tutmak" mânâsında Piyastos etmek ve "yakalanmak, tutulmak" anlamına gelen Piyastos olmak söyleyişlerinde geçer.

70 dakikada sonuçlandığına" ve bu haliyle halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur bulunmadığına karar verilmiştir.

Kıyma Bana Güzelim (1962/92) adlı filme ilişkin kararda filme ait senaryonun 17. sayfasındaki 96. sekansta "İbrahim'in takdimi üzerine şarkıcı kadına Elceylan'ın refakat ettiği sahne senaryoya aykırı olarak filme intikal ettirildiğinden Elceylan'ın tek başına sahnede dans ederken görüldüğü kısımların çıkarılarak şarkının çıkarılan pasajlara tekabül eden kısımlarının okuyucu kadın ve dinleyici halktan detaylar üzerine getirilmesi"; yine aynı kararda "senaryonun 12. sayfasında 60. sekansla müsabakadaki dansözlerin yıldırım panla arka arkaya zincirleme gösterileceği yazılı olduğu halde filmde müsabık dansözlerin ayrı ayrı raksetmeleri şeklinde gösterilen sahnelerin senaryoya ve bununla ilgili komisyon kararına uygun şekilde dansözlerin oyunlarının süperpoze, yıldırım pan geçmeleriyle gösterilmesi ve dans sahnelerinin buna göre düzenlenmesi" istenmiştir. Filme ilişkin 1962/104 tarih ve sayılı kararda filminin "senaryosunun 12. sayfasında 60. sekansla müsabakadaki dansözlerin yıldırım panla arka arkaya zincirleme gösterileceği yazılı olduğu halde filmde müsabık dansözlerin ayrı ayrı raksetmeleri şeklinde gösterilen sahnelerin senaryoya ve bununla ilgili karara uygun şekilde dansözlerin oyunlarının süperpoze, yıldırım pan geçmeleriyle gösterilmesi ve dans sahnelerinin buna göre düzenlenmesi" istenmiştir; aynı filmdeki bir başka sahnenin ise "senaryoya aykırı olarak filme intikal ettirildiğinden Elceylan'ın tek başına sahnede dans ederken görüldüğü kısımların çıkarılarak şarkının çıkarılan pasajlara tekabül eden kısımlarının okuyucu kadın ve dinleyici halktan detaylar üzerine getirilmesi"ne karar verilmiştir. Hem bu filme ilişkin 92 sayılı kararda hem de 1962/104 tarih ve sayılı kararda "bikinili kızların deniz topu ile oynamaların ve vücut hareketlerinin senaryoya aykırı olarak filme intikal ettirilmiş olduğu görüldüğünden bu sahnenin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Göreme / Capadocia / Moon (1962/93) (*Göreme-Cappadocia-Moon Valley*) adlı belgesel film komisyonca incelenmiş "Almanca sözlü olduğu tespit edilmiştir. *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname* gereğince Almanca sözlü işbu filmin yurt dışında gösterilmesinde bir mahzur olmadığına, ancak yurt içinde gösterilecek kopyalarının Türkçe dublajlı veya altyazılı (Sutitrli) [Fr. sous-titré - altyazı] Türkçe açıklamaları ihtiva etmesi şartıyla yurt içinde de halka gösterilebileceğine oybirliğiyle karar verilmiştir."

Dublaj

Filmlerde diyaloglarla ve dublajla ilgili sorunlar da sansüre uğrayan konular arasında yer almıştır. *Pazar Günü Asla* (1962/32) adlı filme ilişkin kararda "Homer'le ev sahibi arasındaki anlaşmanın, Homer'in İlya'yı ıslah etmek arzusuna dayandığının açıkça belirtilen konuşmaların da Türkçe diyalog listesinde yer alması" istenmiş, kararın sonuç cümlesinde "İstanbul Film Kontrol Komisyonu'nun kararında belirtilen mahzurları giderici [...] çıkarmalar yapıldıktan ve Türkçe yazılı açıklamaları veya dublajın söz metinlerini ihtiva eden Türkçe bir diyalog listesinin Komisyonumuzun tetkikinden geçmesinde sonra adı geçen filmin yurda sokulmasında bir mahzur olmadığına ve filmin Türkçe yazıları veya Türkçe dublajı yapıldıktan sonra Komisyonumuzca bir kere daha görülmesini müteakip halka gösterilmesi için nihai kararın verileceğine Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi ile Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisinin muhalif

reylerine karşı ekseriyetle karar verilmiştir" denmiştir.

Çocuklarım İçin (*Mother India*) [*Mother India*, Mehboob Khan, 1957] (1962/27) adlı film için verilen kararda daha önce orijinal kopyası görülen ve Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görülerek bazı "tadil ve tashihlerden sonra ve Türkçe diyaloglarının filme intikal ettirilmeden evvel mezkûr Komisyona tevdi edilmek şartı ile yurda girmesine müsaade edilen" Türkçe adı *Çocuklarım İçin* olan *Mother India* adlı filme ait film şirketinin verdiği dilekçede film için istenen "tadil ve tashihlerin yapıldığı" ve filme ait "6 nüsha diyalog listesinin verildiğini" belirtilmiştir. Dilekçe neticesinde "sözü edilen diyalog listesi tetkik edilmiş ve filmin Türkçe dublajının işbu mevdu listedeki diyaloglara göre yapılmasının uygun görüldüğüne oy birliğiyle karar verilmiştir." *Hakanlar Destanı* (*La Regina Dei Tartari*) (1962/17) adlı filme ilişkin kararda ise, "filmin Türkçe diyalogunun evvel emirde tetkik olunması kayıt ve şartıyla adı geçen filmin yurda girmesine ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen temsilci ise not düşerek karardaki hususlara "iştirak etmekle beraber filmin Türkçe diyalogunu tetkik ve keza filmin Türkçe dublajını gördükten sonra esas hakkında kanaatimi beyan edeceğim" demiştir.

Mucizeler Diyarında (*The Big Fisherman*) (1962/11) adlı filme ilişkin kararda, filmin 4/1/1962 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü ve "dublajının kontrolünden sonra nihai karara varılmasının uygun görüldüğüne ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiş ve "Filmin Türkçeleştirilmek üzere yurda sokulması", "dublaj zaruretleri dolayısıyla metinde yapılacak değişiklikleri de ihtiva eden Türkçe diyalog listelerinin 6 nüsha olarak tetkik için hey'etimize gönderilmesi"; "3/1/1962 tarihli kararda tadili istenilen hususların da bu diyalog listelerine ithali", "dublaj metin üzerinde alınacak nihai karardan sonra filmin dublaj edilmiş şeklinin de görülüp üzerinde gereken tadillerin yapılmasını müteakip halka gösterilmesi hususunda bir karar ittihazının uygun bulunduğuna ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir. *Mucizeler Diyarında* (*The Big Fisherman*) (1962/28) filmi 3/2/1962 tarihinde "Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından kontrol edilerek bazı tadil ve tashihlerden sonra Türkçe diyalog listelerinin tetkik ve dublaj metin üzerinde alınan nihai karardan sonra filmin dublaj edilmiş şeklinin de görülüp üzerinde gereken tadillerin yapıldıktan sonra halka gösterilmesine müsaade olunacağına" karar verilmiş olan *Mucizeler Diyarında* Türkçe isimli film hakkında verilen dilekçede, "film üzerinde istenilen tadil ve tashihlerin yapıldığından bahisle gönderdiği 6 nüsha diyalog listesinin tetkikini ve neticenin bildirilmesini talep etmiş olmakla dilek sahibinin işbu dileği yerinde görülmüş ve mevdu diyalog listeleri Komisyonumuzca tetkik edilmiştir. Bahis konusu filmin Türkçe dublajının bu listedeki Türkçe konuşmalara göre yapılmasının uygun bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir" denir. Filme ilişkin bu karara Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nden gelen temsilci, "Esas hakkındaki mütalaam mahfuz kalmak üzere usul bakımından katılıyorum" diye not düşmüştür. Film hakkında 11/4/1962 tarihli ve 37 sayılı kararda ise, daha önceki kontrollerde ve kararlarda istenilen "tadil ve tashihlerin yapıldığından bahisle, filme ait 6 nüsha diyalog listesinde geçen konuşmaların filme intikalini uygun görmüş" ve filmin "yurt içinde gösterilmesinde bir mahzur olmadığına; Genelkurmay Başkanlığı ve Basın-Yayın ve turizm Genel Müdürlüğü temsilcile-

rinin muhalif reylerine karşılık ekseriyetle" kabul kararı vermiştir.

İsim Değişikliği

İsim değişikliği konusu da sansür kurullarının üzerinde durduğu konulardan biri olmuştur. Bazen film sahiplerinin bazen de sansür kurulunun isteğiyle film isimleri değiştirilmiş, jenerikte yer almayan film isimlerinin jeneriğe eklenmesi istenmiştir. İsim değişikliği kabul edilen filmler şunlardır. *Ayaklar Altında* adının *Aşk Güzeldir* (1962/158) olarak; *Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken* (1962/74) adının *Izdırap Çocuğu* olarak; *Anber – Şarkıcı Kız* adının *Belki Bir Sabah Geleceksin* (1962/99) olarak; *İki Ahbap Çavuşlar* adlı filmin adının *Çifte Kumrular* (1962/143) olarak; *Gel Barışalım* (1962/148) adının *Battı Balık* olarak; *Babaların Günahı* adının *Gençlik Hülyaları* (1962/101) olarak; *Kanlı Define* (1962/52) adının *Cehennemde Buluşalım* olarak; *Seven Asla Unutmaz* (1962/63) adının *Şarkıcı Kız* olarak; *Kardeşler / Ayrılan Yollar* (1962/164) adının *Ayrılan Yollar* olarak; *Leylaklar Açarken* (1962/116) adının *Öldüren Bahar* olarak; *Kerem Dağı* adının *Günahsız Aşklar (Kerem Dağı)* (1962/73) olarak; *Aşkın Gözü Kördür* adının *Ümitler Kırılınca* (1962/48) olarak; *Dökülen Yaşlar* adının *Kısmetin En Güzeli* (1962/100) olarak; *Hayat Yolu* (1962/161) adının *Gümüş Gerdanlık* olarak; *Merhamet* (1962/50) adını *Rifat Diye Biri* olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. *Kenan Beye Maşallah* adının *Dilberler Yuvası* (1962/145) olarak değiştirilmesine ve filmin jeneriğinde film ismi yer almadığından eklenmesine ve *Zeynep* (1962/138) adlı filmin adının jenerikte yer almamasından dolayı ismin yazılmasına karar verilmiştir.

Zamanın ve Mekânın Belirsizleştirilmesi ya da Belirginleştirilmesi

Senaryo kurulları filmler hakkında verdikleri kararlarda sorun oluşturacağını düşündükleri zaman ve mekânları bazen belirsizleştirme bazen de tam tarih ve yer yazarak belirgin hale getirme yolunu seçmişlerdir. Bunun için zaman zaman filmde geçen olayın "hayali" olduğunu ifade edecek konuşma ya da yazıların filme eklenmesi istenmiştir. *Gurbet Yolcuları* (1962/156) filmine ilişkin kararda, 31/7/1957 gün ve 112 sayılı senaryo kararının 2. maddesinde belirtildiği gibi "filmin takdiminden evvel, vak'anın tamamen hayali olduğunu belirtecek bir konuşmanın yapılması veya bir yazı ile ifade edilmesi" şartıyla filmin gösterimine ve yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiş; *Cengiz Han'ın Hazineleri* (1962/81) filmine ilişkin kararda ise, 30/6/1962 gün ve 159 sayılı senaryo kararında belirtilen "filmde geçen vakaların Cengiz Han'la hiçbir ilgisi olmadığının ve tamamen hayâli bir hikâyenin mahsulü bulunduğunun gerek yazı ile gerekse bir spiker konuşması ile açıklanması kaydedildiği halde yalnız bir yazı gösterilmekle iktifa edildiği müşahede olunduğundan bu yazının yanına bir spikerin de konuşmasının ilâve edilmesi" istenmiştir. *Dağların Aslanı Sepetçioğlu* (1962/103) filmi için verilen kararda ise daha önce filmin başına konması istenen "18. Asırda Kastamonu" yazısının konulduğu ifade edilmiştir. *Kayıp Kız* (*Ana Kalbi*) (1962/49) filmine ilişkin kararda ise, filmin baş tarafına "Bu film cereyan etmiş olaylar ve gerçek şahıslarla hiçbir ilgisi olmayan hayali bir hikâyeyi anlatmaktadır" şeklinde bir yazının konulması şartıyla yurtiçinde halka gösterilmesinde ve yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel

Müdürlüğü temsilcilerinin muhalif oyuna karşı, ekseriyetle; *Dikmen Yıldızı* (1962/75) filminin kararında ise, filmin "baş tarafında geçen '1925' tarihinin '1921' olarak değiştirilmesi şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde, yurtdışına çıkarılmasında bir mahzur olmadığına, "*Nizamname*'nin 13. maddesinin ise tatbikine mahal bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir. *Hakanlar Destanı* (*La Regina Dei Tartari*) (1962/17) adlı filmin kararında ise, filmin "başında geçen, 'Orta çağdaki Tatarların göçebe hayattan medeni hayata geçtikleri' canlandırılırken, bu arada ifade edilen İngilizce yazı yerine Türkçe olarak 'filmde geçen vakaların tarihin çok eski devirlerinde Uzak Doğu'nun ücra köşelerinde iptidai olarak yaşayan ilkel toplulukların göçebelikten yerleşik hayata geçtiklerinin' ifade edilmesi, filmde görülen 'Tatarlık, Hakanlık' gibi sıfatların kaldırılması ve keza filmde görülen 'Barlas, Çağatay, Timur' gibi Türk isimlerinin ve Türk tarihi ile ilgili bilumum tabirlerin çıkarılması ve dublaj yapılırken de filmin isminden de Hakanlıkla alakalı tabirlerin kaldırılması" istenmiştir.

Diğer

Hodri Meydan (1962/140) filminde söylenen "Üçüncü Dünya harbi patlasa kılım kıpırdamayacak" cümlesinin çıkarılması şartıyla filme izin verilmiş; *Ölüme Yalnız Gidilir* (1962/86) filminde ise Amerikalının simit çalma sahnesiyle, arkası seyirciye dönük olarak divar dibinde def'i hacet eden şahsa ait sahnenin çıkarılması istenmiştir. *Çöpçatan* (1962/67) filminin kararında ise, filmde geçen "Paşazade" tabiri ile "Göbek mi atacaksın, nişanlı olmak da mühim değildir" tarzındaki sözlerin çıkarılması istenmiştir.

(*Can Evimden Vurdular,* Yön.: Sırrı Gültekin, 1962)

KARAR DEFTERİ
(SENARYO) 1962 CİLT 1

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1962 Cilt 1]

Karar Defteri (Senaryo) 1962 Cilt 1 adlı defterde 10 kabul, 92 şartlı kabul ve 49 ret kararı bulunmaktadır. Defterin en dikkat çekici yanı, bu yıl kabul edilen film sayısının ve senaryo kararlarının alındığı defter olması nedeniyle yabancı film sayısının da az olmasıdır.

Öncelikle ret kararlarından bahsedecek olursak, *Nizamname*'nin 7. maddesinden verilen 49 ret kararından kimisi tek bir fıkraya, kimi de birkaç fıkraya birden atıf yapılarak alınmıştır. Bunlar arasında 2, 5 ve 7. fıkralara birer kez, 9. fıkraya 16 kez, 6. fıkraya 30 kez ve 8. fıkraya 37 kez atıf yapılmıştır. Ret kararı verilen 49 karardan birinde herhangi bir maddeye doğrudan bir atıf yapılmadan eski ret kararına gönderme yaparak karar yazılmıştır. Bu kararda *Aptal Hırsızın Aşkı* (*Aristidi Deli*, Senaryo, 1962/184) filminin daha önce *Acemi* adıyla 23 Aralık 1961'de 275 sayıyla reddedildiği hatırlatılmakta ve şöyle denmektedir: "Bu kere aynı şahsın 'Aptal Hırsızın Aşkı' adıyla ve yeni bir senaryo imiş gibi müracaat ederek ve 28/6/1962 günlü bir dilekçe ile de aynı senaryonun bir an evvel tasdik edilmesini talep etmiş bulunmaktadır", "Aynı konu ve sahneleri ihtiva eden işbu senaryo hakkında başkaca bir işlem yapılmasına mahal bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir". *Ateşli Kan*'da (Remzi Cöntürk, Senaryo,

(*Ateşli Kan*, Yön.: Süreyya Duru, 1962)

1962/171) "Senaryo genel havası itibariyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 2 ve 6. fıkraları hükmüne aykırı bir durum taşıdığından filme çekilmesinin mahzurlu görüldüğüne oybirliğiyle karar verilmiştir" ve herhangi başka bir gerekçe yazılmamıştır.

Kadın Yüzünden ve *Sevdalı Efe* filmlerinde ise dört fıkraya birden atıf yapılmıştır. *Kadın Yüzünden* (Temel Bayraktar, Senaryo, 1962/105) adlı senaryoda *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 9. fıkralarına gönderme yapılmış, "Senaryo genel olarak, cemiyetimizin yözde seksenini teşkileden ve Atatürk'ün (Milletin efendisi) diye tavsif ettiği namuslu ve temis hasletleriyle tanınmış olan Türk Köylüsünün yaşayışı, günlük hayatını, aralarındaki iş münasebetlerini, aile müessesesini, dini inançlarımızı, örf ve adetlerimizi terzil edici (Yengesinin donunu yırtarak tecavüz eden bir yiğen, Üvey kız kardeşini eniştesinin yeğenine para ile satan ahlaksız bir tip) ve bunun gibi ar ve hayadan ari, ahlak ve utanç duygularından uzak bir şekilde kaleme alının işbu senaryonun, Nizamname'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 9. fıkralarına istinaden filme çekilmesine sakıncalı göründüğüne oy birliğiyle karar verilmiştir" [Yazım olduğu gibi bırakılmıştır]. Dolayısıyla senaryo, "Türk köylüsü"nün yaşayışına, genel ahlaka, dini inançlara, gelenek ve göreneklere aykırı bulunmuştur.

Sevdalı Efe (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/236) adlı senaryonun daha önce farklı isimlerle başvurduğu ve reddedildiği anlaşılmaktadır, ancak bunun dışında gerekçe belirtilmemiştir: "Evvelce 7/10/1961 gününde Merkez Film Komisyonu tarafından tetkik edilerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 7, 8 ve 9. fıkralarına istinaden filme çekilmesine mahzurlu olduğuna karar verilen Pan Film Şirketine ait *Kahraman Yüzbaşı* adlı senaryo bilahare sahibinin yaptığı itiraz üzerine ve adının da *Macera* olarak değiştirildiği ve yeniden incelenmesinin talep edilmesi üzerine adı geçen senaryo incelenmiş ve ilk kararda ileri sürülen hususların yerinde olduğu görülerek 9/2/1961 gün ve 268 sayılı kararla filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna karar verilen *Macera* adlı senaryonun bu kere Akar Film firması adı altında ve yazarı Nevzat Kığı gösterilmek ve ismi de *Sevdalı Efe* şeklinde değiştirilmek suretiyle gönderilen işbu senaryonun evvelce reddedilen *Kahraman Yüzbaşı* ve *Macera* adlı senaryoların aynı olduğu görülmekle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 7, 8 ve 9. fıkraları istinaden filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir"

Sadece *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dayanarak genel ahlakı, aileyi ilgilendiren yedi ret kararı yazılmıştır: *Kanlı Bıçak - Babamı Arıyorum*'da (Celal Gökkaya, Senaryo, 1962/124) "Senaryo genel havası itibariyle umumi ahlak kaidelerine aykırı, ayle [aile] kutsiyetini zedeleyici ve cemiyet nizamlarını sarsıcı bir mahiyet taşıdığından"; *Aşk Yağmuru*'nun (Ahmet Önat, Senaryo, 1962/142) senaryosu "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı görüldüğünden", *Memnu Meyve* (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/201) adlı senaryo "genel havası itibariyle itimat üzerine kurulmuş aile müessesesinin kutsiyetiyle kabili telif görülemediğinden ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına aykırı bir durum taşıdığından"; *Annemin Kızı* (Hüseyin Derinsu, Senaryo, 1962/207) "mevzu itibariyle mahzurlu görüldüğünden"; *Gümüş Gerdanlık* (Tahir Olgaç, Senaryo, 1962/230) senaryosu "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk, milli ve aile duygularımıza aykırı görüldüğünden", *Kafkasyalı* (Dursun Saligo, Senaryo, 1962/245) adlı senaryo "genel ha-

vası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka ve milli duygulara aykırı görüldüğünden" ve *Maziye Dönüş*'ün (Ahmet Türkmenoğlu, Senaryo, 1962/246) senaryosu "genel havası itibariyle umumi ahlaka ve terbiyeye aykırı görüldüğünden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince" sakıncalı bulunmuştur ve reddedilmiştir.

6. fıkrayla birlikte 8. fıkraya dayanan, genel ahlakla birlikte genel güvenliği ve toplumsal düzeni de gerekçe gösteren karar sayısı 12'dir; bu kararların büyük çoğunluğu reddedilmiştir, reddedilen kararlardan birkaç tanesi ayrıntılı olarak yazılmıştır. *Sevmek Bizim Suçumuz* (Ahmet Önat, Senaryo, 1962/100) adlı senaryo "genel olarak ihtiva ettiği söz ve sahnelerle memleketin emniyet ve asayişi bakımından mahzurlu, Gönül'ün davranışları ve konuşmalarının aile müessesinin kudsiyetini rencide edici durumda olması bakımından"; *Belalı Yosma*'nın (Ömer Doğan, Senaryo, 1962/111) senaryosu "genel durumu itibariyle umumî terbiye ve ahlâka mugayir, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı" bulunduğundan; *Kanunsuz Yol* (Engin Deniz, Senaryo, 1962/168) "genel terbiyeye aykırı, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Aşk Değil Arzu* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1962/176) adlı "Senaryo genel havası itibariyle umumi terbiyeye aykırı, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Fedakar Aşık* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1962/177) adlı "Senaryo genel havası itibariyle umumi terbiyeye aykırı, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden" 6 ve 8. fıkralara dayanarak reddedilmiştir. *Kanun Der ki* (Yücel Hekimoğlu, Senaryo, 1962/195) için "Senaryo mevzuu sonuna kadar döğüş, içki, müstehcen sahne ve iki aileye mensup gençlerin başıboş hareketleriyle geçmekte olduğundan, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkraları gereğince filme alınmasının mahzurlu olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". *Sonsuz Aşk* (Mustafa Zeybek, Senaryo, 1962/203) adlı senaryonun gerekçesi daha da ayrıntılıdır: "İffetsiz bir evli kadının yaşayışı, sevgilisinin evinde basılması, vatandaş hak ve hürriyetlerini korumak ve güvenliği sağlamak ile vazifeli polisi kanunsuz hareketler yapan, sert ve kötü muamele eden tipler olarak canlandırmış olması ve Rüçhan'ın annesinin kızı ile Mustafa hakkındaki konuşmaları ve öğretmenin Mustafa'yı merdivenlerdeki azarlaması gibi sahne ve sözleri ihtiva eden işbu senaryonun tashihinin gayri kabil olduğu görülmekle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkralarına göre filme çekilmesinin mahzurlu bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". *Boş Ver Doktor* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/ 210) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, memleketin emniyet ve asayiş bakımından da mahzurlu görüldüğünden"; *Aşkın Pençesi* (Kani Aydemir, Senaryo, 1962/211) "genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiyeye aykırı, emniyet ve asayiş bakımından da mahzurlu görüldüğünden"; *Aşk ve Kin* (Zaven Biberyan, Senaryo, 1962/213) "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Kadınların Esiri* (Bahattin Özdemir, Senaryo, 1962/222) "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı emniyet ve asayiş bakımından da mahzurlu görüldüğünden"; *Dehşet Gecesi* (Mustafa Zeyrek, Senaryo, 1962/228) de "genel havası itibariyle" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. ve 8. fıkralarına dayanarak reddedilmiştir.

6, 8 ve 9. fıkralara birlikte atıf yapan karar sayısı ise beştir; dolayısıyla genel ahlaka, ülkenin güvenliğine bir de suça teşvik/

tahrik eklenmiştir: *Fedakar Leyla*'da (Ömer Doğan, Senaryo, 1962/112) "Senaryonun umumi havası itibariyle, umumî terbiye ve ahlâka aykırı, cürüm işlemeğe tahrik eden, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından söz ve sahneleri ihtiva ettiğinden"; *Kardeş Kardeştir*'de (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/121) "Senaryo umumi havası itibariyle ayle [aile] kutsiyetini haleldar edici, genel ahlak kaidelerini sarsıcı ve memleketin inzibat ve asayişi bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik eyleyici bir durum taşıdığından"; *Dişi Kuşun İntikamı* (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/169) "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, Emniyet bakımından zararlı, suç işlemeye teşvik eder mahiyette görüldüğünden"; *Açık Kapı* (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/181) "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, cürm işlemeye teşvik edici mahiyette görüldüğünden" ve *Bitmeyen Macera* (Hakkı Özkan, Senaryo, 1962/209) adlı "Senaryo genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, emniyet ve asayiş bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici bir mahiyette görüldüğünden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fikraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna" hep oybirliğiyle karar verilmiştir.

6. ve 9. fikralara birlikte gönderme yapan üç karar vardır, bunlardan biri oy çokluğu ile alınmıştır: *Kirli Dudaklar* (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1962/116) adlı senaryo kararında genel havası itibariyle [yazım düzeltilmiştir] "umumi ahlak kaidelerine, aile duygularına aykırı ve suç işlemeye tahrik ve teşvik edici kötü örnekler teşkil eyleyecek söz ve sahneleri ihtiva etmesi ve gayri kabili tashih görülmesi bakımından, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9 fıkralarına göre adı geçen senaryonun filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna, (Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisinin eserin kabulü hakkındaki muhalif reyine karşılık) ekseriyetle karar verilmiştir". *Benim Küçük Meleğim* (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/147) adlı "Senaryodaki mevzuun suç işlemeğe teşvik edici bulunması, suçun yapılış şekillerinin teferruatlı olarak gösterilmesi, babanın kızını satmaya teşebbüs eylemesi gibi umumi terbiyeye aykırı olması bakımlarından mezkûr senaryonun, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9. fikralarına istinaden filme çekilmesinin sakıncalı görüldüğüne oybirliğiyle karar verilmiştir". Hiçbir açıklama yapılmadan sadece ilgili maddeye ve fikraya atıf yaparak ret kararı verilen filmlerden biri de *Küçük Şehir*'dir (Bülent Oran, Senaryo, 1962/151), "Senaryo umumi havası itibariyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9 fikralarına istinaden" oybirliğiyle sakıncalı bulunmuştur.

Sadece 8. fikrayı gerekçe gösteren 12 ret kararı vardır. Bu kararlardan *Haramiler* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/118) filmine ait karar ayrıntılı yazıldığı için olduğu gibi aktarmakta yarar vardır. Kararda öncelikle komisyona *Kardeş Kardeşi Vurur mu* adıyla gönderilen senaryonun 30 Temmuz 1960'ta 130 sayılı kararla reddedildiği ve bu "senaryonun ismi değiştirilmek ve küçük bazı değişiklikler yapılmak suretiyle yeniden gönderildiği" tespiti yapılmıştır. 1962/118 sayılı karar bu saptamadan sonra şöyle devam eder: [Yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun, genel olarak 27/MAYIS/1960 devriminden önceki siyasi iktidar mensuplarını ve yüksek mevkiler işgal eden askeri ve Mülki Devlet memurlarını ele almakta ve birçok yerlerde gerçeklere uymayan şekilde konuşturup canlandırılmaktadır. Senaryo, Demokratik yolla kanunların himayesinde evvelce faaliyet göstermiş olanları tezyifkar sıfatlarla topyekûn kötüleyerek vatandaşlar

arasında husumet ve intikam hisleri doğuracak veya tahrik edecek mahiyette söz ve sahneleri ihtiva etmektedir. Direnme hakkını kullanarak 27/MAYIS/1960 devrimini yapan Milletimizin bütün fertlerinin kıvançta kaderde ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ilkeler etrafında topladığı ve yurdumuzun milli güvenlik ve huzura ihtiyacı olduğu bir devrede adı geçen senaryonun film haline intikalinin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre mahzurlu olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Kararda 27 Mayıs savunularak siyasi/ideolojik gerekçelerle senaryo reddedilmiştir. 30 Temmuz 1960 tarih kararda ise *Kardeş Kardeşi Vurur mu?* (*Milli İnkılâp*) (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1960/130) adıyla başvuran senaryonun kararında "Muhteşem Durukan tarafından yazılıp İnkılap Film Kurumunca filme alınmak istenilen (*Kardeş Kardeşi Vurur mu? = Milli İnkılâp*) isimli senaryo Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiştir. Milli İnkılâbın üzerinden henüz iki ay geçmiş bulunduğundan ve bu hareketlerin oluş tarzı yetkili makamlarca tesbit edilmekte olduğu tebliğlerden anlaşıldığına göre bu tarihi olayların filmde göstermek için henüz şartların ve imkânların hâsıl olmadığı kanaatine varıldığından mezkür senaryonun bu şartlar tahakkuk etmeden evvel filme alınmasının mahzurlu görüldüğüne karar verilmiştir" denir. Kurul üyeleri arasında Emniyet Genel Müdürlüğünden IX. Şube Müdürü olarak Alim Şerif Onaran ismi mevcuttur.

Ümitsiz Aşk (Nejat Okçugil [Necat Okçugil], Senaryo, 1962/128) adlı "Senaryo umumi havası itibariyle toprak sahiplerini tezyif edici, sınaf [sınıf] tefriki yapan ve bu suretle cemiyet nizamlarını bozan ve memleketin emniyet ve asayişi bakımından zararlı görülen bir durum taşıdığından" *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre sakıncalı bulunmuştur. Diğer gerekçeler birbirinin benzeridir: *Yürük Osman Efe* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/137) adlı senaryo "umumi havası itibariyle Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Çiçekçi Kadın* (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1962/189) adlı "Senaryo genel havası itibariyle Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Bilinmeyen Kaatil* (Ramazan Dertkesen, Senaryo, 1962/199) adlı senaryo "genel havası itibariyle mahzurlu bir durum" taşıdığından; *Dadaylı Mehmet* (Ahmet Rüştü Tansu, Senaryo, 1962/202) "genel havası itibariyle emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Türkmen Gelini* (Muharrem Gürses, Senaryo, 1962/206) "genel havası itibariyle mahzurlu görüldüğünden ve emniyet ve asayişi sarsıcı bir durum taşıdığından"; *Aşk ve Pırlanta* (Recep Kocapıçaklı, Senaryo, 1962/212) "genel havası itibariyle emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Karabük Cinayeti* (İsmet Şen, Senaryo, 1962/218) "genel havası itibariyle emniyet ve asayiş bakamından mahzurlu görüldüğünden"; *Çobanın Köpekleri* (Ahmet Erfidan, Senaryo, 1962/223) adlı senaryo "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası gereğince emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Yurtta Casuslar* (Ahmet Erfidan, Senaryo, 1962/243) "genel havası itibariyle emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden" ve *Yakışıklı* (Rahmi Firuzan, Senaryo, 1962/244) adlı senaryo "genel havası itibariyle emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası gereğince filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Reddedilen kararlar arasında altı tanesi hem 8 hem de 9. fıkralara atıf yap-

mıştır. *Korkak* (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/125) adlı [yazım yanlışları düzelterek] "Senaryo her ne kadar 1911 tarihinde geçen ve eşkıyalıkla ilgili bir vakayı canlandırma havası için işlenmiş ise de hadiselerin vukuu ve cereyan tarzı emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu ve suç işlemeye tahrik edici bir mahiyet taşıdığı" görüldüğü için ret kararı yazılan senaryolardan biri olmuştur. *İdama Mahkum Kız* (Zekeriya Arslan, Senaryo, 1962/127) "Umumi havası itibariyle memleketin emniyet ve asayişi bakımından mahzurlu ve cürüm işlemeğe teşvik edici bir durum taşıdığından" reddedilmiştir. *Hızlı Yaşayanlar* (Hasan Kazankaya, Senaryo, 1962/135) adlı [Yazım yanlışları düzelterek] "Senaryo işlediği mevzuun dayandığı hadiselerin cereyan şekli amme hizmetini gören gazete idarecileri tarafından idari menfaatleri için geçim çabasında olan insanları hayatları pahasına çalışmaya mecbur bırakmaları ve şoförlerin gidiş ve gelişlerindeki yarışmaların Emniyet trafiğinin kontrolüne azade oluşu, sık sık vukuu bulunan kaza ölümlerinin tahkikatsız ve takipsiz kalışı, sebebiyet verenlerin ortada hiçbir hadise yokmuş gibi yine aynı suçları yaratacak vaziyette serbestçe hareketlerine devamları, bu hadiselere vazife bağlılığının değil kumarın sebep olması, daimi olarak içkili araba kullanılması gibi mahzurları ihtiva etmesi bakımından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkralarına istinaden reddine ittifakla karar verilmiştir". *Korkunç İftira* (Bülent Beşkardeş, Senaryo, 1962/145) "Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, suçların işleniş bakımından da cürme teşvik edici bir mahiyet taşıdığından"; *Tehlikeli Aşk - Bir Haydudu Sevdim* (Atilla Dinçer, Senaryo, 1962/180) adlı "Senaryo genel havası itibariyle, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, suç işlemeye teşvik eder mahiyette görüldüğünden" ve *Aşk ve Adalet* (Mustafa Abalı, Senaryo, 1962/200) adlı "Senaryo genel havası bakımından memleketin emniyetini ve asayişini ihlal ve suça teşvik edici bir durum taşıdığından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Suça teşvik gibi genel bir gerekçe dışında ayrıntılı biçimde kayıtlara geçen kumar oynanması, içki içilmesi ya da trafik kurallarına uyulmaması gibi gerekçelere şartlı kabul kararlarında da rastlanır.

Ret kararlarının ardından nispeten daha çok olan şartlı kabul kararlarına bakmakta yarar vardır. Çok sayıda şartlı kabul kararında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına uyulması ya da bu fıkranın göz önünde bulundurulması istenmiştir. *Dokunmayın Bizlere* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/101), *Aşk Gururu Yendi* (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/102), *Son Kahkaha-Esrarsız Hayat* (Yüksel Erdem, Senaryo, 1962/103), *Kenan Beye Maşallah-Baba Olur İnşallah* (Afif Yesari, Senaryo, 1962/123), *Akasyalar Açarken* (Göksel Arsoy, Senaryo, 1962/129), *Bir Çiçek Üç Böcek* (Süha Doğan, Senaryo, 1962/143), *Acı ve Tatlı*'da (Namık Kemal Şenal, Senaryo, 1962/146), *İnsan Doğarken Ağlar* (Yaşar Bülent Tunalı, Senaryo, 1962/148), *Tehlike Yolcuları* (Ömer Özbey, 1962/186) gibi filmler buna örnek olarak verilebilir. Bu filmlerin kararında *Çifte Nikah* (Hulki Saner, Senaryo, 1962/185) adlı filmin kararında olduğu gibi "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dikkat edilmek şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Çam Sakızı'nda (Nevzat Pesen, Senaryo, 1962/120) başka bazı koşullarla birlikte "Çam Sakızı'nın kardeşinin poposunu to-

katlarken, kardeşinin bacağını ısırırken ve keza sahife 13'te kavgayı müteakip üst ve başlarının perişan ve yırtık pırtık halde görülmesi sahnelerinde bu sahnelerin genel ahlak kaidelerine riayet edilerek filme intikal ettirilmesine dikkat edilmesi" de istenir. *Beş Kardeştiler*'de (İlhan Engin, Senaryo, 1962/167) "Çocukların anne ve babalarına karşı konuşmalarında terbiye haricine çıkılmaması" istenirken *Ayaklar Altında* (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/191) adlı eserde bir karakterin söylediği "Bırakın aile şerefini, bırakın anne baba sevgisini" cümlesine de itiraz edilmiştir. *Zamane Çocukları* (Gülten Harika, Senaryo, 1962/183) adlı "senaryoda geçen, Ayşe, Necati ve İhsan ismindeki çocukların himayeye alınmalarıyla sevişmelerine kadar geçen zaman içinde bir evde yetişen bu çocukların kardeş olmadıklarının filme intikal ettirilirken açık olarak belirtilmesi" istenmiş; *Kartal* (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) adlı "senaryoda geçen 'Kaçalım, kaçsaydık' tabirlerinin çıkarılması", "Fatih'in Mine'yi seven ve onunla evlenmek isteyen bir kimse olarak ve Mine'nin anne ve babasının da Fatih'e söz vermiş olarak gösterilmesi ve nişanlarının yapılmamış olduğunun belirtilmesi" şart koşulmuş; *Şoförün Aşkı-Avare* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/232) adlı eserde birkaç başka şartla birlikte "Serap'ın Adnan'la nişanlanmadan önce Adnan'ın evine götürülmesi ve orada yatış sahnesi çıkarılarak sadece nişan merasimi için geldiği sahnenin gösterilmesi" talep edilmiş; *Kiralık Koca*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/227) "Orhan'ın Jale'ye söylediği: 'Kalk zırlama, korkma hem Gül'ün yeri başka seninki başka, Gül'le evlensem bile seni bırakmam' cümlesinin"; *Gizli Aşk*'ta (Engin Deniz, Senaryo, 1962/196) "sinemadaki Nermin'in hareketlerinde anormallik olmaması", "Gül ve Nermin'in konuşmalarında geçen: 'Gene ne haltlar karıştırdın?' ve 'Neler karıştırmadım ki' tarzındaki sözlerin", "Yusuf ile Hakkı'nın konuşma ve hareketlerinin tamamen"; *Çifte Tuzak*'ta (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/235) "Senaryoda geçen defi hacetle ilgili sahne ve sözlerin" çıkarılması istenmiştir.

Müstehcenlik ve Cinsiyetçi İfadeler

Dokunmayın Bizlere (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/101) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "'Sana en kıymetli hazinemi, bekaretimi verdim' cümlesi yerine 'Sen en mukaddes bildiğim namusumu aldın' şeklinde" bir ifadenin eklenmesi talep edilmiştir. *Son Kahkaha-Esrarsız Hayat* (Yüksel Erdem, Senaryo, 1962/103) adlı senaryoyla ilgili kararda [yazım düzeltilmiştir] "Yılmaz ile Özcan arasında geçen Özcan'ın söylediği: 'İlk adım… Anlattınız ya… İlk defa… İnsan onu kendisi için yapmalı... Onda bir parça güzellik olmalı… Sonra ne olacaksa olur…' tarzındaki sözler seçtiği yeni hayata atılacak olan yeni bir kızın ifade etmesi uygun görülmeyen sözler olmakla bu ifadelerin biraz daha kapalı ve müstehceniyete kaçılmayacak şekilde düzenlenmesi" istenmiştir. Kadınların ne konuşacakları, nasıl giyinecekleri konusunda da karar verme yetkisini kendisinde gören sansür kurulunun aldığı kararın devamında; "Aysel ile Macit'in yatakta yatışlarını ve Bülent tarafından görülmesi"nin çıkarılması istenmiştir. "Artislik" olarak yazılan durum aynı zamanda meslekler içinde de değerlendirilebileceği gibi müstehcenliğe de uygun düşmektedir: "Ülkü'nün söylediği ve 'Evet öyledir… Sonra, Prodüktörden başlayıp kapıcıya kadar herkesin gönlünü yapmak lazımdır', 'Ama benden böyle bir şey isteyen olmadı ve yine Özcan'ın cevaben söylediği hem de hiçbir kimse ile bir gece geçirmeden tarzındaki konuşmaların ta-

(*Zorlu Damat*, Yön.: Hulki Saner, 1962)

mamen çıkarılarak yerine memleketimizde film artistliğine heves eden genç kızlarımızla aileleri üzerinde kötü tesir bırakmayacak ve artistlik mesleğini küçük düşürmeyecek ve bu mesleği zedelemekten kurtaracak konuşmaların konulması", "Aysel'in Bülent'e söylediği: 'Nerede olursa olsun, Bizim evde, otomobilde, Bir otel odasında' tarzındaki sözlerin çıkarılması" şartıyla eserin filme çekilmesine onay verilmiş; *Zorlu Damat* (Hulki Saner, Senaryo, 1962/106) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Gönül'ün babasına söylediği: 'Baba, Baba ne güzel çalılardan yatak yapıp sonra da ne güzel öpmüştü' tarzındaki konuşmanın çıkarılması" istenmiş; *Ver Elini İstanbul*'da (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/133) "Aysel'in mankenlik adı altında terzihanede bir adama peşkeh [peşkeş] çekilmesi sahnesinde, Aysel'in içki sofrasından ayrıldıktan sonra oteline gitmek istemesine terzi kadın ve Türkan tarafından mani olunmaması ve ayni pasajda geçen: (bu kadar para verdik, şuradan şuraya gidemezsin) tarzındaki konuşmaların çıkarılması ve keza Seher'le Türkan'ın ellerinde paralar sayarak Aysel'i satmışlar gibi vaki davranışlarının filme intikal ettirilmemesi" talep edilmiştir. *Gülün Aşkı* (Seyit Bilal Seyalıoğlu, Senaryo, 1962/173) adlı senaryonun kararında ise, "Nişanlı bir kızın nişanlısını bırakarak ve alaylı bir şekilde eski sevgilisine kaçması örf ve adetlerimize uymayacağından ve kötü bir örnek teşkil edeceğinden Sahir'le nişanlarının yapılmamış olup Paris seyahatlerinden sonra yapılacağı şeklinde senaryonun bu sahnelerinde bir düzeltme yapılması" önerilmiş ve bir şart olarak sunulmuştur.

Hem metin içinde hem de künyede "Acıları" yerine "Açıları" şeklinde yazılan *Aşk Acıları* (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/114, Dosya No: 91122-2112) [Filmin adı karar künyesinde ve metninde "Açıları" olarak yazılmıştır, ancak filme ait dosyada bulunan senaryosunda ve diğer yazışmalarda "Acıları" olarak kayıtlıdır.] adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Nalan'ın doğumundan sonra dedesinin doktorla konuşması ve çocuğun piç olduğunu ve gebermesini istediğini söylediği kısımlarla müteakip senelerde dedenin Nalan'a karşı takındığı haşin davranışları aile rabıtaları bakımından insanlık hislerini rencide edici mahiyette görüldüğünden dedeye torunu Nalan'a karşı müşfik davranması uygun bulunmuş ancak senaryonun dramatik akışının bozulmaması için dedenin kısa zamanda ölümünden sonra Nalan'ı himayesine alan uzak bir akrabanın ayni haşin hareketleri devam ettirmesi Nalan ile dede arasındaki konuşmaların buna göre tashihi" ve "Bülent'in Nalan'a söylediği (Büyük Ücret ödenen bir kahpe olduğunuza şüphe yok) sözlerinin çıkarılarak yerine (Sizinle eski bir hesabımız vardı onu ödeyeceğim) ibaresinin konulması" şart koşulmuştur. *Akasyalar Açarken*'de (Gök-

sel Arsoy, Senaryo, 1962/129) [yazım düzeltilmiştir] "Nedret'in Göksel'le olan aşkı itimat üzerine kurulmuş aile müessesesinin yüceliği ve ciddiyetiyle bağdaşamadığı gibi kendini cemiyet ve insanlığa ve hizmete vakfetmiş bir doktor olan Nedret'in kocası olan Agah'ın karısına karşı beslediği itimadın senaryodaki şekilde suiistimal edilişi mahzurlu görülmekle Nedret'in hastanede gönüllü ve fahri bir hemşire olarak belirtilip Agah'la olan konuşmalarının hastanede bir arkadaşa anlatılır şekilde düzeltilmesi ve Agah'ın karısının olmadığının açıklanması" istenmiştir. *Bir Gönülde İki Sevda*'da (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/130) "Leyla'nın evden kaçış sebebi olup sevmediği bir adamla evlenmeye zorlandığı için evinden kaçması müphem bırakılmak şartıyla" senaryonun filme çekilmesine onay verilmiş; *Gökten İnen Melek*'te (Necati Baloğlu, 1962/134) başka bir koşulla birlikte "Zifaf gelir geçer" ifadesinin çıkarılması istenmiş; *Satılan Sevgili-Dilber* (Zinnur Otyam, Senaryo, 1962/141) adlı senaryoda "Kerim'in Dilber'e söylediği; 'Ben senin baban yaşındayım, şöyle bir babaca bir öpsem' sözlerinin" ve *Aşka Karşı Gelinmez*'de (Hulki Saner, Senaryo, 1962/144) "Macide'nin söylediği 'ne yapayım kocamın ölümünden sonra yegane teselliyi onda buluyorum' cümlesinin" de çıkarılması istenmiştir. *Geçti Buranın Pazarı*'nda (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) birçok başka koşulla birlikte "Şefik'in söylediği 'Bir görüşte kızıma tutulmuş gibisiniz Kaya Bey' cümlesinin çıkarılması" da kayıt altına alınmıştır.

Aşk Heryerde Güzeldir-Meteliksiz Aşıklar (İlhan Engin, Senaryo, 1962/160) "Hulki denilen şahsın kızı için söylediği 'gece yarılarına kadar fing [fink] atıyor' cümlesinin", "Aysel'in babasına söylediği 'sen evlen öyle ise' cümlesinin çıkarılması", "yine Aysel'in babasına söylediği 'benim hoşlandığım bir adama 20 bin lira yardım etsen batar mısın?') şeklindeki cümlenin çıkarılarak yerine 'Evlenmek istediğim bir adama sadece 20 bin lira yardım etsen olmaz mı?' tarzında bir konuşmanın konulması", "Aysel'le Orhan'ın yaptıkları yolculuk esnasında aynı odada kalmak gibi pasajlarda hiçbir müstehceniyete kaçılmaması ve bunların aynı yatakta yatırılmaması" istenmiştir. *Salak Milyoner*'de (Mahmut Arseven, Senaryo, 1962/165) "Müstehcen sahnelerin olmamasına dikkat edilmesi" şartı ileri sürülmüş; *Bir Sürtük - İki Çiftliğin Hikayesi* (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/166) adlı senaryonun ismi sorun olmuş ve "'İki Çiftliğin Hikayesi' şeklinde bir ismi mevcut iken ikinci ve kötü bir kelime olarak '*Bir Sürtük*' adının verilmesi münasip görülmediğinden '*Bir Sürtük*' isminin çıkarılması" istenmiş; *Ekmek Parası*'nda (Erdoğan Tokatlı ve Ülkü Erakalın, Senaryo, 1962/238) başka birçok mad-

(*Ekmek Parası*, Yön.: Ülkü Erakalın, 1962)

deyle birlikte "Suphi ile cilveleşen kadının evli olduğunun" çıkarılması talep edilmiştir.

Kadın Olan Erkeğin Maceraları (Orhan Kurna, Senaryo, 1962/175) adlı eserde "bir randevu evi olduğu anlaşılan yere Bayramiye ve Cavidan'ın gitmemesi, buna ait konuşma ve sahnelerin tamamen", "bahse konu esrara ait sözlerin", "adamın Bayramiye'yi Boğaz içinde bir otele gitmesi için teklif ettiği paranın veriliş sahnesinin", "Bayramiye'nin banyoya giriş ve çıkış sahnesinin", "Agop'un söylediği: 'Ne olooorsun? gerdeğe girmiş genç kız gibi korkoorsun' cümlesinin", "Abdürrezzak'la Bayramiye'nin odaya girişleri sahnesiyle kızın söylediği: 'Nikahsız olmaz' sözlerinin kamilen çıkarılması", "Senaryonun komedi havasından inhirafla müstehceniyeti kaçılmaması şartıyla"; *Kader İsterse*'de (Bülent Beşkardeş, Senaryo, 1962/187) 6. fıkraya atıf yapılmış ve dans sahnelerine ilişkin uyarıyla birlikte "Güzar'ın kocasına söylediği: 'Salçalık domates suratlı herif seni' sözünün ve aynı sayfada Mahmut'un dağıtan tesbihlerini toplamak bahanesiyle kadının bacaklarını sıktığını gösteren sahnenin çıkarılması" koşuluyla gerekli izinler verilmiştir. *Fosforlu Oyuna Gelmez* (Aydın Arakon, Senaryo, 1962/219) adlı senaryoda ise, argo ifadelerin çıkarılması istenmiş ve "Yalçın'la Mastor'un birbirine yaptıkları ve mahiyeti anlaşılamayan el hareketlerinin müstehcen olmaması" şartı ileri sürülmüştür.

(*Fosforlu Oyuna Gelmez*, Yön.: Aydın Arakon, 1962)

Cinsel Saldırı

Gülün Aşkı'nda (Seyit Bilal Seyalıoğlu, Senaryo, 1962/173) "Gül ile Orhan'a üç genç tarafından vaki sarkıntılık sahnesinin"; *Kartal*'da (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) gazinoda yapılan sarkıntılık sahnelerinin, "şoför tarafından yapılan sarkıntılık" sahnelerinin ve ayrıca "bir kıza yapılan sarkıntılık sahnesinin tamamen" çıkarılması ve *Kaderin Sillesi*'ndeki (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1962/229) sarkıntılık sahnesinin de "tamamen çıkarılması" istenmiş; *Izdırap Fırtınası*'nda (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/225) [yazım düzeltilmiştir] "Hulusi'yle Mahmut'un Nesrin'le Melahat'a tabanca ile tecavüze teşebbüs ve tasallut etmeleri sahnelerinde ancak sarkıntılıkta ileri gidilmeyecek şekilde filme intikal ettirilmesi" koşulu karara yazılmıştır.

Müstehcenlik: Dans, Öpme, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık

Alınan kararlarda sansür için gerekçe oluşturan konular arasında en fazla atıf dans, öpüşme, sevişme, çıplaklık gibi konulara yapılmıştır. Bu başlık altındaki farklı kararlarda sıklıkla *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına atıf yapılmış ve bu fıkraya uygun hareket edilmesi önerilmiştir. *Dokunmayın Bizlere* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/101) adlı senaryonun kararında şu ifadeler yer alır: "Soyun çiçim [cicim]" sö-

zünün çıkarılması istenir ayrıca "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen kolis [kulis] arasında rekkasenin [rakkasenin] beklemesi ve soyunma sahnesiyle sahne boyunca devam eden raks sahnelerinin ve Rüchan'ın muhtelif yerlerdeki yatak hali ve soyunma pasajlarının, *Nizamname*'nin 7. maddenin 6. fıkrası hükmü göz önünde tutularak ona göre filme intikal ettirilmesi kayıt ve şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesine bir mahzur olmadığına oy birliğiyle karar verildiği belirtilmiştir.

Birçok başka koşulla birlikte *Aşk Gururu Yendi* (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/102) adlı "Senaryodaki sevişme ve raks sahnelerinin, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet edilmek suretiyle" filme çekilmesine onay verilmiş ve *Son Kahkaha-Esrarsız Hayat* (Yüksel Erdem, Senaryo, 1962/103) adlı senaryoda "diğer konuşma sevişme ve dans sahnelerinin filme intikal ettirilirken" 6. fıkranın göz önünde bulundurulması istenmiştir. Bu senaryonun kararında ayrıca şu koşullar da ileri sürülmüştür: [Yazım düzeltilmiştir] "Bülent'in denize girmesini müteakip Aysel'in gecelikli hali ve keza Aysel'in soyunarak suya koşması, yine Aysel'in ve Bülent'in yatakta yatış vaziyetleri, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutularak filme intikal ettirilmesi", "Aysel'in çıplaklık durumu hakkında ifade edilen pasajın müstehcen olmayacak, ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde filme intikal ettirilmesi" istenmiştir. *Hain Arkadaş* (Mahmut Boz, Senaryo, 1962/104) adlı senaryoda "Necla'nın kanepeye vesaireye yatış durumlarında ve keza senaryodaki öpüşme ve sevişme sahnelerinde, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmü göz önünde tutularak bu sahnelerin ona göre filme çekilmesine dikkat olunmak" koşulu karara yazılmıştır.

Senin İçin Ölürüm (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) adlı senaryoda başka koşullarla birlikte şunlar da yazılmıştır: [Yazım düzeltilmiştir] "Hülya'nın söylediği (Size tutulmak herhalde zevkli ve heyecanlı olsa gerek) sözünün çıkarılması", "yine Hülya'nın söylediği: (Metresin olarak evet) cümlesinin çıkarılması", "sevişme sahnelerinin ar ve haya duygularına aykırı olmaması", "Mahmud'un söylediği: (Şu güzel kızın tadına bakmak) sözünün çıkarılması", "(Artık terfi edersin kafir) sözünün çıkarılması ve birinci şubenin ikinci şube olarak değiştirilmesi, Demir'in Ümit'e söylediği: (eee müstakbel kocası polis olan hanımlar) sözünden (hanımlar) kelimesinin (lar) çoğul takısının kaldırılması", "Hülya'nın evinde Hülya ile Demir arasında geçen konuşma, sevişme ve mizansenlerin müstehcen ve umumi terbiyeye aykırı olduğu görülmekle bu sevişme ve Hülya'nın çıplak göründüğü kısımlar çıkarılarak senaryonun mevzu'u ve kışı icabı Demir'in morfin tüpünü görmesi ve Mahmut'la Hülya'nın telefon konuşması sahne ve sözleri lüzumlu olduğundan sahnenin bu hususları belirtecek şekilde tanzimine edilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme alınmasında bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir. Ayrıca birçok kararda olduğu gibi burada da yazıldığı şekliyle "Oryantal dans uzak plandan olmalıdır".

Beklenmeyen Fail'de (Aykut Süren, Senaryo, 1962/109) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun pek çok yerlerinde, bilhassa Nedim'le Gönül'ün sevişmelerinde çok müstehcen sahneler, arkası kesilmeyen öpüşmeler, müşahede edilmiştir. Senaryonun sadece bu sahneleri konu olarak aldığı kanaati hasıl olmaktadır. Bunların kısaltılarak ar ve haya'ya uygun bir şekle sokulması" istenmiş; *Aşk Acıları* (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/114) adıyla kayda geçen senaryoda

[yazım düzeltilmiştir] "plaj, dans ve gençlerin diğer eğlence sahnelerinin kötü örnek teşkil edecek şekilde filme intikal ettirilmemesi, bu sahne ile filmin diğer yerlerinde geçen sevişme sahnelerinin de *Nizamname*'nin 7. maddesnin 6. fıkrası dikkate alınarak filme çekilmesi"ne karar verilmiş; *Kalplerdeki Arzu* (Mustafa Çeltik, Senaryo, 1962/117) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Işık'la Kenan'ın sevişme, öpüşme sahnelerinin ar ve haya duygularına aykırı olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi", "Film çekilirken aile kutsiyetini zedeleyici söz ve sahnelerden içtinap edilmesi" ve "Hastaneden Kenan ile Işık'ın buluşmalarında ar ve haya duygularına ve hastane disiplinine aykırı sahnelerin bulunmamasına dikkat edilmesi" şart koşulmuştur.

İbret Olsun (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] Ahmet'in söylediği "Akşam olunca vagonların içinde bir mum yakıp kendimiz gibi berduş kadınları oynatırız" cümlesinin, "Ahmet'in anlattığı bir hanımın köpeğe attığı ekmeğin Ahmet tarafından alınış söz ve sahnesinin", Adnan'ın "görsen öyle parçalar geldi ki hele bir akşam olsun da gör" sözünün ve ilgili sahnenin, Ali'nin "Kucaklar dolduran o nazik vücudunun" sözlerinin çıkarılması, "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen Saide'nin sarhoş ve sevişme sahnelerinin ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde gösterilmesi", "Peri ile Kenan'ın buluşmalarının sık sık buluşmamaları bu hareketlerinde müstehceniyete ve buluşmaların teşvik edici mahiyet almaması[na] dikkat edilmesi" talepler arasında yer almış, iki karakterin sık sık buluşması da itiraz edilen noktalardan biri olmuştur.

Kenan Beye Maşallah-Baba Olur İnşallah (Afif Yesari, Senaryo, 1962/123) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun muhtelif yerlerinde Türkan, Aysel, Sevim ve Leyla ile ilgili plaj, dans, oyun ve mayolu kavga sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve bu hususta *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası dikkate alınarak çıplak kadın teşhiri cihetine gidilmemesi" şart koşulmuş; *Akasyalar Açarken* (Göksel Arsoy, Senaryo, 1962/129) adlı "Senaryoda geçen Plaj, Banyo sahnelerinin müstehceniyetine kaçılmamak üzere" 6. fıkraya atıf yapılmış ve diğer bazı koşullar da ileri sürülerek senaryonun filme çekilmesine izin verilmiş; hem metin içinde hem de filmin künyesinde adı *Bir Çiçek Üç Böcek* (Süha Doğan, Senaryo, 1962/143) [hem filmin karardaki künyesinde hem de metin içinde 'Çiçik' olarak yazılmış, ancak dosyadaki diğer belgelerde ve senaryoda 'Çiçek' olarak kayıtlıdır] olarak geçen senaryoda "Zerrin'in kalçasını ölçtüğünde söylediği; 'Yeğenim beni bu halde görürse rezil olurum' şeklindeki cümlenin" de çıkarılması istenmiştir.

Bir Gönülde İki Sevda (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/130) adlı "Senaryoda geçen pilajlar, dans sahnesiyle diğer dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olup ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde gösterilmesi"; *İbo Rüyalar Aleminde* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/131) adlı senaryoda "Dans sahnelerinin uzak plandan ve kısa olarak gösterilmesi" istenmiştir. Birçok senaryo kararında benzer ifadeler kullanılarak kararlar kayıt altına alınmıştır. *Kadınlar Adası*'nda (Muharrem Gürses, Senaryo, 1962/136) "Türkan'ın şortla sadece plaj sahasında gezişi gösterilip plaj haricinde şortlu olarak gösterilmemesi", "Hakan'ın söylediği 'Ha, sahih, senin nişanlıyı bir iki günlüğüne versene bana, iğreti olarak amucuma [amcama]; Karım işte bu diyeceğim de' tarzındaki sözlerinin çıkartılarak bu

işin müphem bir şekilde ifası", "Senaryoda geçen raks sahnelerinin çok kısa olarak ve uzak plandan filme intikal ettirilmesi kayıt ve şartıyla" gerekli izin verilmiş; *Bir Günah ve Cezası* (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/140) adlı "Senaryoda geçen bütün sevişme öpüşme ve mümasili sahnelerin ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde tanzimi" istenmiş; *Acı ve Tatlı*'da (Namık Kemal Şenal, Senaryo, 1962/146) "Senaryodaki denizde yıkanma ve sevişme sahnelerinin" müstehcen olmaması gerektiği kayda geçirilmiştir. *İnsan Doğarken Ağlar* (Yaşar Bülent Tunalı, Senaryo, 1962/148) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Asiye'nin iğfal ediliş sahnesinin *Nizamname*'nin, 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet edilerek filme çekilmesi", "Asiye'nin dans dersi alışı ile ilgili sahnelerde Asiye'nin gebe olduğunun dikkat nazara alınarak Asiye'nin kıyafet ve hareketlerinde ona göre hareket edilip filme intikal ettirilmesi", "Asiye'nin danslarıyla ilgili sahnelerin, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutulmak şartıyla filme çekilmesi" için onay verilmiştir.

Yusufun Kuyusu (Hüseyin Peyda, Senaryo, 1962/149) adlı "Eserin kahramanlarından Zeliha'nın konuşma ve hareketlerinde" müstehcenlikten kaçınılması; *Geçti Buranın Pazarı*'nda (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen dans, öpüşme sahne ve sözlerinde müstehceniyete kaçılmaması" ve "Oryantal dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi" istenmiş; *Şeytanın Oyuncakları*'nda (Mehmet Gökkaya, Senaryo, 1962/153) "öpüşme, sevişme ve buna benzer sahnelerde müstehceniyete kaçılmamak şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur" görülmemiş; *Küçük Beyefendi* (Safa Önal, Senaryo, 1962/161) adlı "Senaryodaki dansözün oynadığı dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" koşulu ileri sürülmüştür. *Lekeli Kadın-Lekeli Melek* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1962/156) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Eserde geçen soyunma ve dans sahnelerinin uzak plandan olması, ar ve haya duygularını incitmemek üzere de *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde tutulması", "Ferit'in Leyla'ya söylediği: 'Soyun soyun' şeklindeki sözleri üzerine Leyla'nın soyunmasının müstehceniyete kaçılmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi ve soyunma hareketine başlamasıyla iktifa edilmesi" istenmiştir.

(*Allah Seviniz Dedi*, Yön.: Nejat Saydam, 1962)

Allah Seviniz Dedi (İlhan Engin, Senaryo, 1962/158) adlı eserde "Oryantal dansın uzak plandan ve çok kısa olması", "Senaryoda geçen öpüşme ve sevişme sahnelerinin ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde olması"; *Aşk Heryerde Güzeldir-Meteliksiz Aşıklar* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/160) adlı senaryonun kararında birçok başka koşulun yanı sıra [yazım düzeltilmiştir]

"Orhan'ın otelciye verdiği çıplak kadın resimlerinin seyirci tarafından görülmeyecek şekilde bu sahnelerin ona göre tanzim edilmesi" istenmiştir.

Bu da Benden (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/162) adlı senaryoda "Gerek Leman'ın suni güneş banyosu yapmasında gerekse diğer öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Günahsızlar*'da (Macit Doğudan, Senaryo, 1962/163) "16/12/1961 gün ve 278 sayılı karara tamamıyla uyulması 'Yani istenilen hususların yerine getirilmesi'" ve "Senaryoda geçen oryantal dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Rüya*'da (Necati Haksal, Senaryo, 1962/164) "Dansların uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Bir Sürtük - İki Çiftliğin Hikayesi* (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/166) adlı "Senaryoda geçen öpüşme ve sevişme sahnelerinin ar ve haya duygularını rencide edecek şekilde olmaması istenmiştir. Son filmdeki gerek Melânâ [Mevlana] oyununun ve gerekse diğer dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi" de istenen başka bir koşuldur. *Beş Kardeştiler* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/167) adlı senaryoda "Öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" ve "Dansların uzak plandan ve çok kısa gösterilmesi"; *Tehlikeli Uçurum*'da (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) "Oryantal dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" ve "Ali ile Gönül'ün sevişmelerinde müstehceniyete kaçılmaması" istenmiştir. *Ümit Kurbanları*'nda (Hidayet Pelit, Senaryo, 1962/170) diğer şartların yanı sıra "Bülent'le kadının sevişmelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve kadının bu arada söylediği: 'Banyo yap ta ondan sonra geleyim sana, çok sabırsızmışsın' şeklindeki sözlerin çıkarılması şartıyla" onay verilmiştir.

Gülün Aşkı'nda (Seyit Bilal Seyalıoğlu, Senaryo, 1962/173) "Orhan ile Neş'e'nin öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması", "Florya'da denizdeki yüzme sahnesinde sadece Orhan'la Neşe'nin hareketlerinin filme çekilmesi", "Dansların uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Dağların Fatihi* (Fuat İşhan, Senaryo, 1962/174) adlı senaryoda "Öpüşme, sevişme ve diğer sahnelerin ar ve haya duygularına aykırı olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" ve "Gerek Mevlana oyunu gerekse diğer dansların uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi" talep edilmiş; *Mavi Köşk*'te (Orhan Hançerlioğlu, Senaryo, 1962/182) birkaç farklı maddeyle birlikte "Öpüşme, sevişme ve buna benzer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması", "Zehra'nın yanağının makaslanması sahnesinin" ve "Kızın söylediği: 'Öyle dostu ben bulsam 10 yıl yataktan kalkmam' sözünün çıkarılması"; *Tehlike Yolcuları* (Ömer Özbey, 1962/186) adlı "Senaryodaki Cemile ile Hasan'ın sevişme sahneleri ve harap evdeki Cemile'nin kıyafetinde müstehceniyete" kaçılmaması şart koşulmuştur.

Kader İsterse'de (Bülent Beşkardeş, Senaryo, 1962/187) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *Bulunmaz Şarkıcı*'da (Kemal Bekir, Senaryo, 1962/192) "Ali'nin plajdaki kabinede bir kadınla bir erkeği görüş sahnesinin" çıkarılıp "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Ve Allah Aptalları Yarattı* (Muharrem Gürses, Senaryo, 1962/194) adlı senaryoda da "Dansın uzak plandan ve çok kısa" olması ve başka sahnelerde de müstehcenlikten kaçınılması koşulu ileri sürülür. *Aptal Cafer Çocuk Hırsızı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1962/224) "Oryantal dans sahnesinin" ve *Kiralık Koca* (Bülent Oran, Senaryo, 1962/227) adlı senaryoda "Mev-

zu ile ilgisi bulunmayan oryantal dansın çıkarılması" istenmiştir. *Benim Küçük Meleğim*'de (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/248) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" de öne sürülen koşullardan biridir. *Gizli Aşk*'ta (Engin Deniz, Senaryo, 1962/196) "Öpüşme, Sevişme ve buna benzer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması"; *Erkek mi Tövbeler Tövbesi* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/205) adlı eserde de "Adnan'la Mine'nin sevişmelerinde müstehceniyete kaçılmaması" ve *Aşk Hasreti* (Ahmet Nail Akay, Senaryo, 1962/217) adlı eserde "Sevişme, Öpüşme ve diğer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması, dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi" şart koşulmuş; *Ağır Adamlar Kulübü*'nde (Rahmi Firuzan, Senaryo, 1962/214) "Senaryoda geçen dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve bu sahnelerin uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" istenmiş ve "Filmde umumi ahlaka ve terbiyeye aykırı sahne ve sözlerin bulunmamasına dikkat edilmesi" konusunda da uyarı yapılmıştır.

Kartal'da (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) "Öpüşme, sevişme ve plaj sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Beni Sev mi Dedim* (Safa Önal, Senaryo, 1962/226) adlı senaryonun kararında "Sevişme ve öpüşme sahnelerinin müstehceniyete kaçılmaması"; *Kaderin Sillesi* (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1962/229) adlı eserde "Dans sahnesinin uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *Çifte Tuzak*'ta (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/235) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi" ve "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Sinekli Bakkal*'da (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1962/237) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Kelepçeli Aşık*'ta (Müfit İlkiz, Senaryo, 1962/239) da aynı şekilde "Sevişme, öpüşme ve plaj sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" istenmiştir. *Ateşli Kan*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/242) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *Kibar Aşık*'ta (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) "Sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" şart koşulmuştur. Dans sahneleri ve sevişme sahneleri bazen aynı cümle ya da karar içinde geçmekte bazen de kararlarda tek birinden söz edilmektedir.

Küçük Dünya (Ayten Ürkmez, Senaryo, 1962/231) için yazılan kararda "bir adamın söylediği: 'Patron ya parayı ya kızı getirin dedi' cümlesinin çıkarılması" ve "Sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" istenmiş; *Şoförün Aşkı-Avare*'ye (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/232) "Semra'nın banyo veya banyodan çıktıktan sonraki Adnan'la sevişme sahneleriyle diğer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması" ve "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi şartıyla" onay verilmiştir. Çok sayıda benzer karar gibi *Fatoş* (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1962/241) adlı senaryoda da "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi", "Senaryonun komedi havasından uzaklaşılarak müstehceniyete kaçılmaması"; *Kime Niyet Kime Kısmet*'in (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/198) kararında birçok başka koşulla birlikte genel olarak "Müstehcen bir durum yaratılmaması" istenmiştir.

İç Çamaşırlarının Görünmesi

Kadın Olan Erkeğin Maceraları (Orhan Kurna, Senaryo, 1962/175) adlı senaryoda birçok başka şartla birlikte "Müdürün Bayramiye'ye söylediği: 'Nasıl iç çamaşırlarınız temiz mi?' sözü ile 'Eliyle tutup bakması' sahnesinin" de çıkarılması talep edilmiştir.

Cinsel Kimlikler

Ümit Kurbanları'nda (Hidayet Pelit, Senaryo, 1962/170) "Şerif olarak gösterilen şahsın kıyafet ve hareketlerinin acayip olmamasına dikkat edilmesi" ve *Ağır Adamlar Kulübü*'nde (Rahmi Firuzan, Senaryo, 1962/214) "kız rolüne sokulmuş erkekle diğer erkeğin öpüşme sahnesinin çıkarılması" istenmiştir.

Cinsel İma İçeren Sözler

Senin İçin Ölürüm'de (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) "Hülya'nın söylediği 'Senin dalgan oldum olalı' cümlesinin"; *Kadın Olan Erkeğin Maceraları*'nda (Orhan Kurna, Senaryo, 1962/175) "Recep'in söylediği: 'Sarı kıza yumulmuşum' cümlesinin"; *Ekmek Parası*'nda (Erdoğan Tokatlı ve Ülkü Erakalın, Senaryo, 1962/238) "Leyla'nın söylediği 'Gönül benim, kime istersem koklatırım kendimi' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir.

Argo, Küfür, Kötü Söz

İbret Olsun (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) adlı "Senaryoda geçen (Moruk) tabirlerinin"; *İbo Rüyalar Aleminde* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/131) adlı "senaryoda geçen; Bokunğa, Ayıboğan gibi tabirlerin;, *Satılan Sevgili-Dilber* (Zinnur Otyam, Senaryo, 1962/141) adlı "Senaryoda geçen; 'Piç kurusu, Namussuz piç' tabirinin"; *Dağların Fatihi*'nde (Fuat İşhan, Senaryo, 1962/174) "Hasan için kullanılan 'Ayı' tabirlerinin" ve *Kadın Olan Erkeğin Maceraları*'nda (Orhan Kurna, Senaryo, 1962/175) "Yaşar'ın söylediği: 'Anam avradım olsun'" sözünün çıkarılması istenmiş; *Çam Sakızı*'nda (Nevzat Pesen, Senaryo, 1962/120) "Çam Sakızı ile bir balıkçının konuşmaları arasında geçen Çam Sakızı'nın söylediği (Hayır babana..) sözünün"; *Zamane Çocukları*'nda (Gülten Harika, Senaryo, 1962/183) "Necati'nin söylediği: 'Bu dolmayı babama nasıl yutturdun' cümlesinin" çıkarılması talep edilmiştir. *Bir Günah ve Cezası* (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/140) adlı "Senaryoda geçen sürtek [sürtük], şırfıntı, gibi sözlerin"; *Geçti Buranın Pazarı*'nda (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) "Senaryoda geçen 'Kılkuyruk, mandepsiye bastırdım, Hıyarağa,' gibi argoların çıkarılması"; *Hayat Bazen Tatlıdır* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1962/152) adlı "Senaryoda geçen 'donguzun oglu' tabirlerinin"; *Bulunmaz Şarkıcı* (Kemal Bekir, Senaryo, 1962/192) adlı "Senaryoda geçen 'Dırlayıp durma, birtakım miras yediler, belalı, uçlansan, şişleyivermek, yolumuzu bulalım, lan' tabirlerinin" çıkarılması istenmiştir.

Fosforlu Oyuna Gelmez'de (Aydın Arakon, Senaryo, 1962/219) çok sayıda argo sözcük ve söz öbeğinin çıkarılması istenmiştir: "Yelkenleniyorlar, bir çocuk nalladılar, zamkinoz, polis kordonu, sizden böyle bir fedakarlık istemezdim doğrusu, ateş etmek mecburiyeti hasıl olursa bir an tereddüt etmeyin ve gecikmeyin, mantarı dağılmış incir rakısına dönersin, na bu kadar, katkütünü düğümlendirme, mandalını, sakızladım, salak Muuz, sonra ıslatırız, kesiliyorum, dostunum, molla desinler, anlalava, morukladın, ütülenmek, sürtük, dimbelengeni, yüzlük üfürüyorsun". *Ver Elini İstanbul* (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/133) adlı senaryoda "dalgamıza taş atma, fasarya, dalgayı kesin, mantami tosu, yumuldum paraları kanına ekmek doğramak" gibi "argoların kullanılmaması"; *Aptal Cafer Çocuk Hırsızı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1962/224) "Senaryoda geçen 'Lan, Domuz, Zırlama, şırfıntı, kokonoz' tabirlerinin"; *Barbut Süleyman*'da (İzzet Cankurtaran, Senaryo, 1962/234) "Senar-

yoda geçen 'Çuş', tabirinin çıkarılması" istenmiştir.

İçki, Sigara, Kumar, Uyuşturucu, Uyku Hapı, Uyku İlacı

Senin İçin Ölürüm'de (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) "Hülya pavyonda masalar arasında dolaşırken müşterilerin kadehlerinden içmemelidir" diye belirtilmiş; ayrıca *İbret Olsun*'da (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen Saide'nin sarhoş ve sevişme sahnelerinin ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde gösterilmesi" ve *Kibar Aşık*'ta (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) "Tülin'in hiçbir sahnede sarhoş olarak gösterilmemesi" istenmiştir. *Barbut Süleyman* (İzzet Cankurtaran, Senaryo, 1962/234) adlı senaryoda "kahvede herhangi bir içki verilmemesi" talepler arasında yer almış; *Ekmek Parası*'nda (Erdoğan Tokatlı ve Ülkü Erakalın, Senaryo, 1962/238) "Sigara izmariti toplama sahnelerinin ve bununla ilgili sözlerin" çıkarılması ve "Murat'ın şarap içtiğinin" gösterilmemesi gerektiği belirtilmiştir. *Devlet Kuşu*'nda (Hüseyin Derinsu, Senaryo, 1962/107) bağlamı bilinmemekle birlikte [yazım düzeltilmiştir] "Leylanın babasının ağzını koklaması sahnesiyle bu arada söylediği sözlerin çıkarılması"nın istenmesinin nedeni büyük olasılıkla içkidir.

Suç, Şiddet

Devlet Kuşu (Hüseyin Derinsu, Senaryo, 1962/107) adlı senaryoda "Nafiz'in söylediği: (Kimi Tabanca bıçak tedarik ediyormuş) cümlesinin çıkarılması"; *Senin İçin Ölürüm* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Hamdi'nin söylediği: (Zavallı böyle bir kazaya uğrayacak ki herkes yas tutacak) cümlesinin" ve Hamdi'nin söylediği: (Onu kamyon çiğnemiş sanırlar) cümlesinin çıkarılması" istenmiş; ayrıca "Demir'in gelen kamyona çiğnetilmek istenmesi hadisesi açık ve teferruatıyla gösterilmemelidir". *İbo Rüyalar Aleminde* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/131) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen ve Hilmi'nin öldürülme hadisesine kimsenin şüphelenemeyeceği ufak bir kaza süsü verme şeklindeki konuşmaların" çıkarılmasına karar verilmiştir.

Kanlı Eller-İçimdeki Şeytan'da (Cevat Okçugil, Senaryo, 1962/110) "Erol'un bıçaklanmasında" ve "Cevat'ın başına demirle vurulmasında" uşağın "elinde eldiven bulunmaması" itiraz edilen noktalardan biri olmuş; *Satılan Sevgili-Dilber* (Zinnur Otyam, Senaryo, 1962/141) adlı senaryoda "Hakkı'nın oğlu Ali'ye söylediği; 'Elimden bir kaza çıkacak katil olacağım' cümlesinin" ve *Geçti Buranın Pazarı*'nda (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) "Paranın ve sigaranın parayla yakılma sahnelerinin çıkarılması", "Avni'nin Oya için söylediği 'kızın da gö[z]lerini bağlayın, geçtiğiniz yerleri görmesin' cümlesinin çıkarılması ve mizansende de bağlanmaması", "Oya'nın kaynar süt kazanına atılmak istenmesine dair bütün konuşma ve sahnelerin" de çıkarılması istenmiştir.

Cengizhanın Hazineleri'nde (Abdullah Ziya Kozanoğlu, Senaryo, 1962/159, [yazım kısmen düzeltilmiştir] "Hayk, yarka ve Hülagünün (ki bu isimler değiştirilecektir) Karaoğlan'a yaptıkları eziyet ve cefa ve topuzla Karaoğlan'ın alnının yarıldığını gösteren pasajların insanlık hislerini rencide etmeyecek şekilde filme intikal ettirilmesi" şartı getirilmiş; *Beş Kardeştiler* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/167) adlı eserde "Öztürk'ün Hüseyin'in elinin önüne bıçak sapladığı pasajın çıkarılması", "Senaryoda canlandırılan düğün sahnesinde silah atılmaması"; *Zamane Çocukları*'nda (Gülten Harika, Senaryo,

1962/183) "silahlı soygunculuk sahnesinin" ve "Atın tabanca ile öldürülüş sahnesinin çıkarılması"; *Ayaklar Altında* (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/191) adlı "Senaryodaki katil hadiselerinin başa çuval geçirilerek yapılmaması" istenmiş, "Servet'in katillerinin bulunuşu ve cezalarını çekmeye başladıkları gösterilmelidir" diye karar yazılmıştır. *Yaralı Gönül-Sonsuz Bekleyiş* (Niyazi Baş, Senaryo, 1962/190) adlı eserde "Mahmut'un söylediği: 'Bu işi kan temizleyecek bana kalırsa' cümlesinin" ve "Şahitin söylediği: 'Allahını kesecektim kalleş oğlanın' cümlesinin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Bulunmaz Şarkıcı (Kemal Bekir, Senaryo, 1962/192) adlı eserde "Şakir'in telefona verdiği cevabın tamamen", "çocukların Ali'yi yalancı tabanca ile tehdit edişlerine ait sahnenin", "Tabanca teşhiri sahnesinin miktar itibariyle azaltılması", "polisin gösterilmemesi" istenirken "Bütün sahnelerde komedi havasından uzaklaşılmaması" da şart koşulmuştur. *Son Ümit* (Şükran Deniz, Senaryo, 1962/193) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Ahmet'in Hapishane müdürü için söylediği: 'Onun için rica ettim, müdüre anlattım derdimi erken çıktım'" demesi ve "Ahmet'in söylediği: 'Daha evvel teslim olmayacağım' cümlesinin, çıkarılması" istenmiş, "Ayşe'nin kaçırılışında ağzının bağlanmaması" koşulu ileri sürülmüştür.

Kartal'da (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) bazı dövüş sahnelerinin ve ayrıca "Kartal'la vaki döğüş sahnelerinin tamamen çıkarılması", "kaza yapan şoförün kaçmaya yeltenmemesi", "Suna'nın çiğnenme sahnesinin bir kaza olarak belirtilmesi ve döğüşün olmaması" özellikle belirtilir. *Aşk Hasreti*'nde (Ahmet Nail Akay, Senaryo, 1962/217) "Döğüş sahnelerinin çok kısa olarak gösterilmesi" kayda geçer. *Kaderin Sillesi*'ndeki (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1962/229) "döğüş sahnesinin tamamen" ve *Sinekli Bakkal*'da (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1962/237) "bıçakla kavga sahnelerinin", "karakol ve tokatlama sahnesinin" çıkarılması istenmiş; *Düşenin Dostu Olmaz* (Neriman Ulaş, Senaryo, 1962/216) adlı senaryoda "Komiserin konuşmasında: 'Meşru mazeretini' ile devam eden kısmın ve 'Beş sene' sözünün", "silah arama sahnesinin", "Komiserin söylediği: 'Suçlu bu gece nezarette kalacak' cümlesinin", "Komiserin konuşmalarının, çıkarılması", "Müteaddit defalar karakolda geçen konuşma ve hareketlerinin normal şekilde tanzimi" talep edilmiştir.

Taassup Kurbanları (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/221) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Zeynep'in söylediği ve 'Gideceğimiz yollar soyguncularla doludur' diye başlayıp 'Soyguncular tarafından öldürülmüş' diye son bulan cümlenin çıkarılması", "Şeref tarafından öldürülen değirmencinin öldürülmeyip yaralanmasıyla iktifa edilmesi", "köylünün söylediği: 'Haydutlar geceleri buralarda toplanır, gasp ettikleri malları paylaşır, ellerine geçirdikleri kadınları da günlerce bekletirler' şeklindeki konuşmanın çıkarılması" istenmiş, "'Üçümüzün de hayatına son veren dayından intikamını al, babaannenin gururuna münasip bir darbe indir' sözleri muğlak görüldüğünden filme intikal ettirilirken mahzurlu bir durum yaratılmamasına dikkat edilmesi"; *Aptal Cafer Çocuk Hırsızı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1962/224) "çocuk kaçırma hadisesinde paraya müteallik konuşmaların", "Senaryonun birkaç yerinde geçen: 'Bir kalleşlik yapmaya kalkarsanız oğlunuzu bir daha göremezsiniz' ve buna benzer öldürmekle tehditkâr sözlerin çıkarılması" koşullarıyla senaryoların filme çekilmesine izin verilmiştir. *Kiralık Koca*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/227)

"Orhan['ın] ayakkabılı ayaklarıyla yerdeki Jale'ye yaptığı fena muamelenin çıkarılması" talep edilmiş; *Şoförün Aşkı-Avare* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/232) adlı eserde "Serap'ın yan kesicilik sahnelerinin çıkarılarak yankesici olduğunun münasip şekilde belirtilmesi", "turistlerden Semra'nın çantasının Serap tarafından çalınmaması, vasıtanın içinde düşürülmüş ve Serap tarafından bulunmuş olarak gösterilmesi", "Senaryodaki Müdür yerine Kaçakçılık Masası Şefinin gösterilmesi" talep edilmiştir.

Barbut Süleyman (İzzet Cankurtaran, Senaryo, 1962/234) adlı eserde "Gangster" sözcüğünün çıkarılması istenmiştir. "Hapis cezasında müddetten bahsedilmemesi, ve af hakkındaki konuşmaların çıkarılması", "Komiserin gazeteye telefon ettirilmemesi", "Kasanın kaynak makinesiyle açılmasında öğretici bir durum gösterilmemesi, yani teferruata kaçılmaması", "Süleyman'ın girdiği odada gelen polislerle olan konuşmalarının çıkarılarak bunun hareketlerle belirtilmesi, pek az ve tehdide kaçmayan konuşmalar yaptırılması, polisin yaralandırılmaması", "Süleyman'ın söylediği: 'Amma çıkaracağım bunun acısını bedavadan yattığım 20 senenin diyetene [diyetini] alacağım mutlaka, hele bir çıkayım şuradan' cümlesinin çıkarılması şartıyla" onay verilmiş; *Çifte Tuzak*'ta (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/235) "Turan'ın Neriman'a söylediği: (Şeytan Kayadan attım mı, orada anafor var, kayaların altına girer bir daha su yüzüne çıkmaz) cümlesinin çıkarılması" ve *Fatoş*'da (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1962/241) "Düğün alayında silah atılmaması" istenmiştir.

Benim Küçük Meleğim (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/248) adlı Senaryo 23 Haziran 1962'de Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiş ve 147 sayıyla filme çekilmesi sakıncalı bulunmuş, bunun üzerine "sahibinin bu kere Ankara Mümessilliği vasıtasıyla verdiği 14/7/1962 günlü dilekçede" reddedilen konuları düzelttiklerinin ve senaryodan tamamen çıkardıklarının beyan edilmesi üzerine tekrar incelenen senaryoya şartlı kabul verilmiştir. maddelerden bir kısmını bu başlık altında anabiliriz: "Elmasların ele geçmesine kadar Fatoş'un alıkonulmasına ait söz ve sahnelerin çıkarılması", "Efgan'ın odada camı kesmesi gösterilmeyip müphem bırakılması, sadece elmas broşu eline alış anının gösterilmesiyle yetinilmesi", "Tarık'ın Fatoş'u kovalarken elinde bıçak bulunmaması ve kovalayışın uzun ve korku yaratacak şekilde filme çekilmemesi kayıt ve şartıyla" filme çekilmesine onay verilmiştir.

İbret Olsun (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) adlı senaryonun kararında didaktik bazı önerilerde bulunulur. [Yazım düzeltilmiştir] Gardiyanın "Bize öğleden sonra gelir" ve "O bir mikroptur etrafa yayılmaması için kurutmak icap ediyordu" cümlesinin çıkarılması istenir. "Ahmet'in hapishaneye ustası Ali'yi ziyarete geldiğinde" "'bu işi yapacağına onu terk etsen daha iyi olmaz mıydı' cümlesine 'hangi sebeple olursa olsun adam öldürmek ve sair suç işlemeleri kanunlarımız yasak etmiştir. Onlardan kanuni şekilde intikam almak lazımdır. Bak şimdi bir anlık sinirlerine hâkim olamama neticesi hayatın mahvoldu. Suçluları kanunun adil pençesine bırakıp layık oldukları cezayı çektirsen çok daha iyi olurdu' şeklindeki sözlerine Ali'nin de cevaben 'Hakikaten dediklerin çok doğru Ahmet. İnsan hadiseyi bu gibi hallerde kanun yoluyla halletse, hayatı hapishane köşelerinde çürümez' şeklinde ilave yapılması" istenir. Ayrıca "Perihan'ın yaptığı hatanın cezasını çekmesi icap ettiğine göre Ahmet'in ona ilgi göstermemesi lazımdır" denir. Bu karar aynı

zamanda suçun cezasız kalmaması içinde değerlendirilebileceği gibi hukuka/yasaya dair de atıflar içermektedir. *Geçti Buranın Pazarı* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) adlı senaryoda ise [yazım düzeltilmiştir] "Sahte para basma sahnelerinin çıkartılması ve buna dair konuşmaların da çok kısa olması" istenmiştir.

Hapishane

Aşk Gururu Yendi'de (Oğuz Özdeş [karar da "Öztaş" yazmasına rağmen filme ait diğer yazışmalarda ve filmin indeks kartında Oğuz "Özdeş"in senaryosu olduğu yazmaktadır], Senaryo, 1962/102) "Senaryonun muhtelif sahnelerinde geçen hapishane iç hayatının tarama ve detaylara kaçılmayarak yalnız mevzu ile ilgili mevki ve eşhas üzerinde durulup ona göre filme intikal ettirilmesi"; *Acı ve Tatlı* (Namık Kemal Şenal, Senaryo, 1962/146) adlı "Eserde geçen hapishane sahnelerinde fazla detaylara geçilmeden sırf mevzu ile ilgili olan Bülent'in masa başında gösterilmesiyle iktifa edilmesi"; *Günahsızlar*'ın (Macit Doğudan, Senaryo, 1962/163) senaryosunda "Hapishanede pasajda teferruata ve detaylara gidilmemesi"; *Beni Sev mi Dedim*'e (Safa Önal, Senaryo, 1962/226) "Hapishane sahnelerinde detaylara geçilmeden filme intikal ettirilmesi" ve *Kaderin Sillesi*'nde (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1962/229) "nezarethane sahnesinin gösterilmemesi" istenmiştir.

İşkence

Bu da Benden (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/162) adlı senaryoda "Nedret'in yakalanmasıyla ilgili sahnelerin çok kısa olarak gösterilmesi ve 'Nedret'e işkence yapılmaması'" istenir. *Leylaklar Açarken-Aşk Hüzünleri*'nde (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/157) "Yücel'in yabancı bir memlekete düştükten sonra kendisine yapılan eziyetlerin ğayri insani olmamasına dikkat edilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Ölüm, İntihar, İdam

İbret Olsun (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) adlı eserde "Annesinin hareketlerine içerleyen Ahmet'in intihar etmeyip çok üzülmesinden dolayı hasta olup birkaç gün sonra ölmesi ve mektubu yine ölümünden önce babasının cebine koymuş olması şeklinde değiştirilmesi" ve *Kartal*'da (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) "Gözlerini kaybeden Suna'nın bundan müteessir olarak intihar etmesinin çıkarılarak bir düşme veya buna benzer bir kaza neticesi ölmesi şeklinde değiştirilmesi" istenmiş; *Ver Elini İstanbul*'da (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/133) "Aysel'in intiharına ait sahnelerin halkın ruhunda bir tavahhuş [tevahhuş] yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" talebi "Aysel'in bileğini jiletle kestiği pasaj gösterilmeyecek" denilerek kayda geçirilmiştir.

Kumar, Uyku İlacı, Uyuşturucu

Sansür kararları içerisinde içki ve sigaranın yanı sıra uyuşturucu, uyku ilacı ve uyku hapı gibi maddeler için de verilmiş kararlar bulunmaktadır. *Hain Arkadaş* (Mahmut Boz, Senaryo, 1962/104) adlı senaryoda "oyun salonu ve kumar oyunlarının fazla detaylara girilmeden kısa pasajlar halinde filme intikal ettirilmesi" istenmiş; *Senin İçin Ölürüm* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) adlı senaryonun kararında "Demir'in kadehine uyku ilacı konurken gösterilmemelidir" diye yazılmış; *Düşeş Ali* (Necati Er, Senaryo, 1962/126) adlı eserde [yazım düzeltilmiştir] "Senaryo içerisinde geçen beyaz zehirle ilgi-

li sahnelerde bu maddenin paketler halinde dağıtılış ve imali gibi teferruatlı pasajlara girilmemesi", "Kadri'nin konuşması arasında geçen: (Bu ufak işi başardık mı hepimiz rahata kavuşuruz) cümlesi, beyaz zehir kaçakçılığı ile uğraşanların bu işte muvaffak oldukları ve müreffeh bir hayata kavuşacakları telkin ve zehafını [zehabını] uyandıracağı cihetle bu cümlenin çıkarılması" şart koşulmuş; *Geçti Buranın Pazarı* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) adlı senaryoda "Sabri'nin 'kloroforumla' uyutuluşuna ait bütün sahnelerin çıkarılması 'bir hile ile götürmek mümkündür' ve bu hususta bütün konuşmaların" çıkarılması talep edilmiş ve *Aşk Heryerde Güzeldir-Meteliksiz Aşıklar* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/160) "Aysel'in içkisine uyutulucu [uyutucu] bir ilaç konulması ile ilgili bütün söz ve sahnelerin çıkarılarak bunun yerine zararsız başka pasajların konulması" istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis vb.)

Zorlu Damat (Hulki Saner, Senaryo, 1962/106) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Jandarma Kumandanının söylediği: (Kendisi huzurunuza getirilecektir) cümlesinin çıkarılarak yerine (Bir şikâyetiniz varsa ilgili makamlara müracaat edip haklarında takibat yaptırabilirsiniz) sözlerinin konulması" talep edilmiş; *Bir Çiçek Üç Böcek*'te (Süha Doğan, Senaryo, 1962/143) Zerrin adlı karakterin "artık yemekler hakkında söylediği; 'Bir Orduya' tabirinin çıkarılması" istenmiş; *Bu da Benden* (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/162) adlı senaryodaki "adamın Kamil'e tanıştırdığı şahısların sadece Emniyet mensubu olduklarının belirtilmesiyle iktifa edilip 'Albay, Gizli Teşkilat' gibi tabirlerinin çıkarılması", "Faruk'un Kamil'e gösterdiği bir tarafı cam, bir tarafı ayna olan pencere ile ilgili konuşma sahnenin polisin vazifesine teallük eden bir meslek sırrı olması itibariyle çıkarılması", "Leman'ın söylediği: 'Hem polisin de hiç koku almaması lazım' şeklindeki cümleden 'koku almaması' tabirinin çıkarılarak yerine 'Hissetmemesi' ibaresinin konulması", "şefin söylediği 'Bak gördün mü, nasıl da anlamıştım onun polis olduğunu' cümlesinin çıkarılması", "Nedret'in yakalanmasıyla ilgili sahnelerin çok kısa olarak gösterilmesi ve 'Nedret'e işkence yapılmaması'", "Nedret'le Kamil'in bir motora konulması sahnesinden Nedret'in çıkartılarak sadece Kamil'in gösterilmesiyle iktifa edilmesi" istenmiştir.

Tehlikeli Uçurum (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) adlı "Senaryoda Emniyet Müdürü yerine Kaçakçılık Masası Şefi bir başkomiserle temas edilmesi daha muvafık görülmüştür" denilmiş; *Ayaklar Altında*'da (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/191) "Polisin kadına söylediği: 'Kıs sesini leş kargası' cümlesinin çıkarılması"; "Emniyet Müdürü yerine cinayet masası şefi bir başkomiserle temasın yapılması" istenirken "Nuran'la Engin'in saklandıkları evin etrafı polislerle çevrilip tekrar dönüp geri gitmeleri sebebi anlaşılamamıştır. Hiçbir ilgi görülmediğinden polislerin gelişi ve orada görülüşlerinin tamamen çıkarılması" talep edilmiştir. *Barbut Süleyman*'da (İzzet Cankurtaran, Senaryo, 1962/234) polisin yaralı olarak gösterilmemesi istenirken; *Çifte Tuzak* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/235) adlı "Senaryoda polisi küçük düşürecek hiçbir söz ve sahnenin filme intikal ettirilmemesi" koşulu karara yazılmıştır.

Ver Elini İstanbul'da (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/133) "Yirmi bir Kemal'in senaryodaki durumu, karakteri dürüst bir insan olarak canlandırılmış bulunduğuna ve Polis tarafından da iltifatla uğurlandığı-

(*Ver Elini İstanbul*, Yön.: Aydın Arakon, 1962)

na göre, senaryonun başından itibaren tekrarlanan (Ceketine dikili naylon kise [kese] içindeki büyük paraları Kemal'in çıkarıp sayması, bir kısmını cebine koyması, bavuluna kilitlemesi sonradan kontrol etmesi gibi hareketleri gayri meşru bir para edindiği intibaını vermekte olması ve nereden alındığının anlaşılmaması bakımından Polisin de Kemal hakkında yanıldığı şeklinde bir mana uyandıracağı cihetle bu sahnelerin filme intikal ettirilmemesi veya bu izahata göre bu sahnelerin düzenlenmesi" koşuluyla eserin filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Eğitim

Senin İçin Ölürüm (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) adlı senaryodan Necdet adlı erkek karakterin söylediği "Bana mektepli kız pozu yapma" ve *Ver Elini İstanbul*'da (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/133) yine erkek karakterin kadın karaktere söylediği "Bize sökmez bu mektepli kız numaraları" cümlelerindeki "mektepli kız" ibaresinin çıkarılması istenmiş; *Kalplerdeki Arzu*'da (Mustafa Çeltik, Senaryo, 1962/117) başka birtakım koşullarla birlikte "Konservatuvarda geçen dahili ve harici sahnelerde, ders alırken okul nizam ve kaidelerine riayet olunması şartıyla" söz konusu senaryoya onay verilmiş; *İbret Olsun*'da (Ahmet Kazanlar, Senaryo, 1962/119) "Dövüşen çocuklara karşı sarf edilen (Hem de orta okula gidiyorsunuz) şeklindeki sözlerinin çıkarılması" da talep edilmiş; *Lekeli Kadın-Lekeli Melek* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1962/156) adlı senaryoda "ders esnasındaki Suna'nın okul disiplinine aykırı hareketinin çıkarılması" ve *Mavi Köşk*'te (Orhan Hançerlioğlu, Senaryo, 1962/182) "sınıfta geçen ve bütün sınıfın gülüşmesiyle neticelenen sahne ve konuşmaların tamamen" çıkarılması istenmiştir.

Kibar Aşık'ta (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) Özkan adlı karakterin söylediği "Fakülte artık nikahlı karımız" cümlesinin "uygun bulunmadığı" kayıtlara geçmiş, "Başıboşluğa kaçan bir gençlik ve talebelik vekar ve ciddiyetiyle kabili telif olmayan bir durum yaratılmaması" kayıt ve şartı ile onay verilmiş; *Aşka Karşı Gelinmez* (Hulki Saner, Senaryo, 1962/144) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Nesrin'in ilacı mektebe (Sa.12) Sahife 20'de projeyi fakülteye götürerek dershaneye girmesine ait konuşma ve sahnelerin", "Suat'ın proje için Nesrin'e söylediği; 'keşke teneffüste verseydin' cümlesi, Nesrin'in ders esnasında sınıfa girmesinde zaruret yokmuş gibi bir mana taşıdığından çıkarılması", "ve Profesörün Nesrin'e söylediği: 'bari sütünü de getirseydin' cümlesi ve Nesrin'in buna mukabil söylediği sözlerin çıkarılması" talep edilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Kemalistler-Millî Mücadele (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/113) adlı senaryo [yazım düzeltilmiştir] "Eserin ihtiva ettiği mevzu: Millî Mücadele yıllarında İstanbul'un işgali, İşgal devletlerinin durumları ve Atatürk'ün Samsun'a çıkışı milletle el ele verip düşmanı memleketten kovmak ve istiklaline sahip zinde bir Türkiye Cumhuriyeti meydana getirmek etrafında toplanmaktadır. Dikkati çeken bir konu taşıyan işbu senaryodaki olayların tarihi hakikatlere uyup uymadığının anlaşılması için senaryonun bir kere de Türk Tarih Kurumu'na tetkik ettirilmesi ve buradan alınacak cevaba göre nihai bir karara varılmasının daha uygun bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Hassas olduğu düşünülen bu konuda senaryo, incelenmesi için Türk Tarih Kurumu'na havale edilmiştir.

Sinekli Bakkal (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1962/237) adlı senaryoda başka birtakım koşullarla birlikte "Eserdeki kabadayıların hal ve tavırlarında ve sözlerinde mübalağaya kaçılmaması şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Temsilcilerinin muhalif reylerine karşılık ekseriyetle karar verilmiştir. 21/7/1962". Bu karar doğrudan Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili olmamakla birlikte kararın altına düşülen ve kurul üyelerinin imzalarının altında parantez içine alınmış şerhte; [yazım düzeltilmiştir]: "Senaryonun işlediği mevzuun Atatürk Devrimlerinin sağlam ve köklü şekilde yerleştiği günümüz şartlarına uymaması ve ayrıca sayfa 30'da 'ananızı, avradınızı, kız kardeşinizi', 'Kadınlarımız sadece zevke ve çocuk doğurmaya birer alet s.6', 'Karakola düşersen kafa nasıl patlarmış görürsün s.9', 'Komiserin söylediği: (Bir daha imam efendiyi rahatsız edersen senin gözlerini şöyle çıkartırım) s.16' gibi söz ve sahneleri ihtiva etmesi bakımından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkralarına göre senaryonun filme intikalini mahzurlu görmekteyiz" denmektedir. Karar aynı zamanda "umumî terbiye ve ahlâk" konusuyla da ilgili olarak ele alınabilecek niteliktedir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar ve Paşa, Paşazade, -zade Sıfatının Kaldırılması

Devlet Kuşu'nda (Hüseyin Derinsu, Senaryo, 1962/107) [yazım düzeltilmiştir] "Şoförün Rumeli'den geldiklerinde verilen arazi miktarından bahsetmeyip sadece kalabalık nüfuslarını geçindirmek için çalışmak mecburiyetinde olduğunu belirten bir ifadenin konulması" istenmiş; *Satılan Sevgili-Dilber* (Zinnur Otyam, Senaryo, 1962/141) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Durmuş'un söylediği; 'Varımı yoğumu satsam faizini zor karşılar' cümlesinin", "Kadriye'nin Veli için söylediği; 'Fıkaramı' deyiminin" ve "Dilber'in Garibe söylediği; 'Faizden kurtulamıyor bir türlü' sözlerinin çıkarılması" koşuluyla senaryoya onay verilmiş; *Bulunmaz Şarkıcı* (Kemal Bekir, Senaryo, 1962/192) adlı senaryoda "birtakım miras yediler" sözünün; *Bir Sürtük - İki Çiftliğin Hikayesi*'nde (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/166) "Necla'nın konuşmasında geçen: 'Miras yedi bazı çiftlik sahipleri' sözlerinin çıkarılması" şart koşulmuş; *Üzgün Gelin*'de (Hüseyin Derinsu, Senaryo, 1962/115) [yazım düzeltilmiştir] "Şerif Ağa'nın söylediği: 'Buranın en ileride ağasıyım, sizde bir olan bende bindir' cümlesinin çıkarılarak yerine 'buranın en yaşlılarından birisiyim' ibaresinin

konulması" şartı getirilmiş; *Erkek mi Tövbeler Tövbesi* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/205) adlı eserde [yazım düzeltilmiştir] "Adnan'ın söylediği: 'O namussuz patron vermiştir' sözünün", "Adnan'ın söylediği: 'Patronun ahlaksız bir adamdı' sözlerinin", "Mine'nin Adnan'a söylediği: 'Eniştem dertlidir' diye başlayan konuşmadan 'hakkını vermemişler' ibaresinin"; *Kadın Olan Erkeğin Maceraları* (Orhan Kurna, Senaryo, 1962/175) adlı senaryoda birçok başka sahnenin kesilmesi istendiği gibi "Müdürün söylediği: 'Maaş bordrosuna iki kapıcı, üç odacı ve iki hademe yerine imza atan maaş alır başka da vazifesi yoktur' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir. *Ayaklar Altında*'da (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/191) "Nazmi'nin söylediği: 'Bu zenginlerin gözleri perdeli oluyor' cümlesinin"; *Kime Niyet Kime Kısmet*'te (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/198) "Ali'nin söylediği: 'Sizin denginiz şehirdeki züppelerdir' sözünün"; *Kartal* (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) adlı "Senaryodaki zenginlik, fakirlik hakkındaki konuşmaların" da çıkarılması istenmiştir. *Düşenin Dostu Olmaz*'da (Neriman Ulaş, Senaryo, 1962/216) "Zanbak'ın söylediği: 'Zenginleri münhasır olmayıp' sözünün" de diğer birçok sözle birlikte çıkarılması; *Izdırap Fırtınası*'nda (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/225) "Senaryoda fakir-zengin tefrikiyle ilgili bütün konuşmaların" ve "Senaryoda sık sık tekerrür eden 'İşçi kız' tabirinin" ve *Suphi Kaner'in Aşk Arabası* (Suphi Kaner, Senaryo, 1962/240) adlı senaryoda "Suphi'nin söylediği: (Ama onun parası bütün kirleri örter) cümlesiyle", "(Artık müsaade edin de muhitime döneyim) cümlesinin çıkarılması" istenmiştir.

Paşa, Paşazade, Malikzade

Senin İçin Ölürüm (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/108) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Demir'in söylediği 'Sonra da Paşa Paşa' tabirinin çıkartılarak 'Efendi Efendi' tabirinin konulması" ve "Senaryoda geçen patron, aşağılık patron tabirlerinin" de çıkarılması talep edilmiş; *Tehlikeli Uçurum* (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) adlı "Senaryoda geçen 'Paşa' tabirlerinin" ve *Kibar Aşık*'ta da (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) "Paşazade tabirinin" çıkarılması istenmiş; *Barbut Süleyman*'da (İzzet Cankurtaran, Senaryo, 1962/234) "'Paşa Konağında mı bekliyorsunuz' cümlesinin çıkarılması" ve *Taassup Kurbanları*'nda (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/221) "'Malikzadeler' tabirinden 'zade' sıfatının kaldırılması" talep edilmiştir.

Millî Hisler, Başka Milletler, Başka Ülkeler

Komisyon kendince ulusal duyguları tatmin edecek şekilde önerilerde bulunmuş, bunları sansür gerekçesi olarak kararlara geçirmiştir. *İnsan Doğarken Ağlar*'da (Yaşar Bülent Tunalı, Senaryo, 1962/148) "kamp yerindeki gece şenliklerinde İtalyan, İspanyol ve Arap kıyafetleriyle oynanan oyunlara mukabil Türk folklörünün bulunmayışı dikkati çekmiş olmakla bu sahnelerde milli oyunlarımıza da yer verilmesinin uygun olacağı" kararda yer almış; *Kartal* (Kemal Altın Mollalıoğlu, Senaryo, 1962/215) adlı senaryoda geçen "Bunlar da son Osmanlı İmparatorluğu'nun hatıraları" sözünün çıkarılması istenirken yerine "Dedelerimizin hatıraları" sözünün konması şart koşulmuş; *Şoförün Aşkı-Avare* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/232) adlı eserde "Kaçakçılıkla ilgili bulunan Semra'nın isminin çıkarılarak bir ecnebi kadın adının konulması" istenmiş; *Salak Milyoner*'de (Mahmut Arseven, Senaryo, 1962/165) "iki gazetecinin söylediği 'Amerikalılar çok acayip insanlar vesselam' sözünün" ve *Kibar Aşık*'ta (Orhan T. Öz-

türk, Senaryo, 1962/247) "(Cezayir meselesi) sözünün" çıkarılması istenmiştir. *Tehlikeli Uçurum*'da (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) çeşitli şartlar ileri sürülmüş ve sonunda da karara düşülen şerh şu şekilde yazılmıştır: "Yukardaki hususların yerine getirilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesine bir mahzur bulunmadığına, Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisinin: 'Senaryoda geçen Lübnan isminin çıkarılmasının uygun olacağı mütalaasındayım' şeklindeki beyanına karşılık ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir. *Ateşli Kan* (Bülent Oran, Senaryo, 1962/242) adlı senaryo, daha önce 4 Temmuz 1962'de komisyon tarafından incelenmiş ve sakıncalı olduğu 171 sayı ile kayda geçmiş, karara 14 Temmuz'da itiraz edilmiş ve çıkarılması istenen noktaların çıkarıldığı belirtilerek bu nedenle yeniden incelenmesi ve gerekli iznin verilmesi talep edilmiştir. Bu kez dans sahnesiyle ilgili kararın dışında bir de "Senaryonun filme intikalinde çingeneleri küçük düşürecek ve sınıf farkı yaratacak hususlara meydan verilmemesi" istenmiştir. *Allah Seviniz Dedi* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/158) adlı eserde "Dost ve komşu devletleri rencide edecek hiçbir hususun bulundurulmaması ve Şeyhin de hangi devletin vatandaşı olduğunun belirtilmemesi" istenmiştir.

Dinlere İlişkin Konular ve Batıl İnançlar

Yusufun Kuyusu'nda (Hüseyin Peyda, Senaryo, 1962/149) "Zeliha ile Yusuf arasındaki aşkın yüceliği göz önünde tutularak Din istismarcılığına gidilmemek ve mezhep ayrılığı yaratılmamak kayıt ve şartıyla" filme çekilmesi için gerekli izin verilmiş; *Zamane Çocukları* (Gülten Harika, Senaryo, 1962/183) adlı senaryoda "Emine'nin namaz kılış, tesbih çekişi ve mevlüt sahnelerinin tamamen" ve "Emine'nin söylediği: 'Abdestli ağzımla yemin ettim' sözlerinin" de çıkarılması istenmiş; *Kime Niyet Kime Kısmet*'te (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/198) "Senaryoda geçen yatıra gidiş ve mum yakış sahnelerinin çıkarılarak bu duanın camide yaptırılması"; *Düşenin Dostu Olmaz*'da (Neriman Ulaş, Senaryo, 1962/216) "Mesut'un imama gidiş ve konuşma sahnesinin"; *Sinekli Bakkal*'da (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1962/237) "cami sahnesinin", "Paşa'nın söylediği: (Yobazlar bize lazım) diye başlayan ve (Bu yobazlar olmasa bu milletin idaresi güçleşir) tarzındaki sözlerinin", "Perigrini'nin konuşmasında geçen: (Rabia salak porsiyon bir fesliye verilir de...) şeklindeki ibarenin, çıkarılması" istenmiştir. *Ekmek Parası* (Erdoğan Tokatlı ve Ülkü Erakalın, Senaryo, 1962/238) adlı senaryoda "Fala bakma sahnesinin fazla olmaması", bir başka deyişle bu sahnelerin azaltılması talep edilmiştir.

Sanatçılar

Son Kahkaha-Esrarsız Hayat (Yüksel Erdem, Senaryo, 1962/103) [yazım düzeltilmiştir]: "Ülkü'nün söylediği ve 'Evet öyledir… Sonra, Prodüktörden başlayıp kapıcıya kadar herkesin gönlünü yapmak lazımdır', 'Ama benden böyle bir şey isteyen olmadı' ve yine Özcan'ın cevaben söylediği 'hem de hiçbir kimse ile bir gece geçirmeden' tarzındaki konuşmaların tamamen çıkarılarak yerine, memleketimizde film artisliğine heves eden genç kızlarımızla aileleri üzerinde kötü tesir bırakmayacak ve artislik mesleğini küçük düşürmeyecek ve bu mesleği zedelemekten kurtaracak konuşmaların konulması"; *Ümit Kurbanları* (Hidayet Pelit, Senaryo, 1962/170) adlı "Senaryoda artistlik mesleğine heveslenmiş gençlerin hareket ve konuşmalarında fazla mübalağaya kaçılmayarak anormal bir durumun yaratılma-

ması" talep edilmiştir. *Tavan Arası-La Bohem* (S. Atila ve Sadi Mete, Senaryo, 1962/122) adlı senaryonun [yazım düzeltilmiştir] kararında "Senaryoda geçen kompozitör, ressam ve şair gibi tiplerin yaşayışlarının sefil ve bohem hayatını cazip gösterecek ve kötü örnek teşkil edecek şekilde filme intikal ettirilmemesi" kayıt ve şartıyla izin verilmiştir. Bağlamı bilinmemekle birlikte *Sinekli Bakkal*'da (Şakir Sırmalı, Senaryo, 1962/237) "Tevfik'in söylediği 'Bir daha ortaya çıkanın imanını dürtsünler, sanatkarlık dediğin aşiretlikten de aşağı' tarzındaki sözlerin" de çıkarılması talepler arasında yer almıştır.

Hukukçular ve Hukuk Sistemi

Aşk Gururu Yendi (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/102) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Eserin kahramanlarından Sahir'in sahte avukatlık yapması ve bunun takipsiz kalışı mahzurlu görülmekle; Murat'ın tahliye edildikten sonra Süleyman'ın evine geldiğinde Kenan'a, Nermin için sahte Avukatlık yapan Sahir'in yakalanarak hapishaneye getirilmiş olduğunu açıklayan bir konuşmanın konulması" istenmiş; *Beklenmeyen Fail* (Aykut Süren, Senaryo, 1962/109) adlı senaryoda, hukuk ve adalet başlıkları altında da değerlendirilebilecek olan [yazım düzeltilmiştir] "Mahkeme safhaları, Savcının ithamkar konuşmaları tamamen usul kanunlarına aykırıdır. Bunların da mevzuata uyar şekle sokulduktan sonra hazırlanarak gönderilecek senaryonun tekrar tetkik edilebileceği"ni belirten karar alınmış; *Damat Beyefendi* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/139) adlı senaryoda "Leyla ile Salih'in evlenme muamelesinin, umumi vekâleti haiz avukat tarafından yapılması kanunen mümkün olmadığından Salih'in yatakta ateşli bir vaziyette yatarken nikahının kıyılması şeklinde değiştirilmesi", "Mahkemenin teşekkülü ve hakimin muhakeme yapışının, soru soruşlarının mevzuata uygun olarak tanzim edilmesi" de karar olarak yazılmıştır.

Bir Günah ve Cezası'nda (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/140) [yazım düzeltilmiştir] "Mahkemenin teşekküllü, Hakimin soru soruş, deliler ve şahitlerin ifade veriş şekilleri, işlenen suçun amme hukukuna giren bir suç olması bakımından şahsi feragatle düşemeyeceği de nazarı itibara alınarak ona göre mevzuata uygun değişiklikler yapıldıktan sonra adı geçen senaryonun filme alınmasında bir mahzur olmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; *Küçük Beyefendi* (Safa Önal, Senaryo, 1962/161) için komisyon aynı zamanda "Mahkemedeki duruşmanın usul kanunlarımıza göre uygun olarak tanzim edilmesi"ni talep etmiş; *Fatoş*'da (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1962/241) "Kanun nice oluyor" ifadesinin çıkarılması istenmiş; *Aşk Hasreti*'nde (Ahmet Nail Akay, Senaryo, 1962/217) "Mahkemenin teşekkülü, savcı ve hakimin konuşmalarının mevzuata uygun şekilde tanzimi" gerekirken "Necdet'in söylediği: 'Her ihtimale karşı genci tevkif etmiş' sözünün", "Savcının söylediği: 'Yalnız nihai karara kadar amcanızın yanında, avukatınızın nezdinde otomobil kullanmamak kaydıyla serbestsiniz sözünün, çıkarılması" istenmiştir.

Meslekler

Bu başlık altında yazılan kararlarda çoğu zaman senaryoda meslekle ilişkilendirilen niteliklerin, hareketlerin, olayların o mesleğe yakışmadığı ya da mevzuata, teamüle uygun olmadığı düşünülen noktalar üzerinde kurularak kararlar alınmıştır. *Zorlu Damat* (Hulki Saner, Senaryo, 1962/106) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] "Nikah merasiminde nikah memurunun hiçbir zaman için salondaki davetlilere hitaben (Sizlerde

de bu iki gencin birleşmesine mani olacak bir hal var mı?) şeklinde bir sual soramayacağı cihetle bu sualin çıkarılması", "nikah sahnesinde nikah memurunun davetlilere ve şahitlere (Bu gencin birleşmesinde bir mani var mı) tarzındaki suali ve Nejdet'in Gönül'ün kocası olduğu iddia edilen pasajdaki davranışının, Evlenme nizamnamesine ve nikah törenindeki resmi vazifeli memurun vazife ciddiyetine uygun şekilde bu sahnenin tanzim edilmesi" istenmiştir.

Çam Sakızı (Nevzat Pesen, Senaryo, 1962/120) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Kadıköy iskelesinde hareket halinde bulunan bir motorda Çam Sakızı adlı kıza atılan lakırdılar motordaki müşterilerle bir kaptanın rezalet haline döktükleri kavga sahneleri dikkati çekmektedir. Bu motorlarda dahi kaptan nihayet buranın amiri mutlakı ve motorda bulunan müşterilerin hayatlarını korumakla mükellef bir kimsedir. Bu itibarla kaptan Murat'ın motorda bir fiil kavgaya iştirak etmesi ve bilhassa laf atanlardan gayrisine dahi Çam Sakızıyla beraber yumruk atması ve böyle sahneleri yaratması uygun görülmediğinden; Senaryonun mukaddimesindeki umumi komedi havasını sarsmaması için Murat'ın yalnız Çam Sakızı'na laf atanlarla ve ona kolonya vermeye kalkan şahıslarla Çam Sakızı'nın ve kız kardeşinin yapacağı kavga sahnesine girmesi ve bu şahısları basit bir şekilde hırpalaması suretiyle bu pasajların ona göre filme intikal ettirilmesi" istenir. Bu karar kadınlara laf atılması bağlamında "umumi" ahlak başlığı altında da değerlendirilebilir.

Akasyalar Açarken'de (Göksel Arsoy, Senaryo, 1962/129) [yazım aynen korunarak] "Agah'ın ameliyat yapamaması üzerinde Nedret'in (Görmesini istemedim, kıskandın değil mi;) Cümlesinin çıkarılması ve Agah'ın bu cümleye verdiği cevabın ona göre düzenlenmesi", "Gökselin söylediği: (Hemşirelerin sonsuz aşklarının.....) cümlesi; Sağlık hizmetlerinde çalışan sınıfı tezyif edici mahiyette görüldüğünden (Hemşere) ifadesiyle iktifa edip (hemşireler) kelimesinin çıkarılması" ve "fabrikadaki patronunun söylediği: (Göksel'in tatminleriyle ilgilenmemesine) dair söz ve tehditlerinin çıkarılması ve sosyal güvenlik mevzuatına uygun şekilde cevap vermesinin temini" istenmiştir. *Tehlikeli Uçurum*'da (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) "Ancak büyük bir profesör tarafından ikinci ameliyatın yapılması lazım" cümlesinin çıkarılması istenmiştir; *Geçti Buranın Pazarı* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) adlı senaryoda "Sahtekar Profesor, Asaf'a ait konuşmalardan 'Profesör' tabirinin çıkarılması" istenirken *Ayaklar Altında* (Cemal Sahir, Senaryo, 1962/191) adlı eserde "doktorun söylediği: 'Nişanlı olması nişanlısını sevmeye onu mecbur edemez eder mi' cümlesinin çıkarılması", "Doktorun Nuran'ı nezaret ve takibiyle ilgili hareketleri bu mesleği gereklerine uymadığı cihetle doktorun Nuran'ların bir akrabası olarak gösterilmesi", "Şadan'ın söylediği: 'Basit bir memurmuş' sözünden 'Basit' kelimesinin", "ikinci memurun söylediği: 'Gel benimle onları bulana kadar sen bizim misafirimiz ol' cümlesinin", "doktorun söylediği: 'Emniyet Müdürü dostumdur' cümlesinin" de çıkarılmasına karar verilmiş; *Mavi Köşk*'te (Orhan Hançerlioğlu, Senaryo, 1962/182) "İş bulma Kurumu memurunun '10 lira bırak 10 gün sonra gel' şeklindeki cümlesinin" çıkarılmasının istenmesine neden olan şey bir memurun rüşvet almaması gerektiğidir. *İbo Rüyalar Aleminde* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/131) adlı "senaryonun bazı yerlerinde geçen ve kasabaya öğretmen olarak gelen Güner'in kaçırılışına dair konuşmalardaki Öğretmen tabirinin" de kaldırılması karara bağlanmıştır.

Gökten İnen Melek (Necati Baloğlu, 1962/134) adlı "Senaryoda Subay olarak Murat'ın herhangi bir sivil kimse, Göker'in de Sivil havacılıkta çalışan bir pilot olarak gösterilmesi" koşulu ileri sürülmüş; *Rüya*'da (Necati Haksal, Senaryo, 1962/164) [yazım düzeltilmiştir] "Komiserin her iki konuşması da uygun değildir" ifadeleri yer almış, "Bunların muntazam ve iyi bir konuşma şekline konulması" talep edilmiş; *Çifte Tuzak*'ta (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/235) "Ayhan'ın: 'Boş ver ağabey, seni de emniyete alalım' demesi üzerine Turan'ın: 'O da meslek mi' sözünün çıkarılarak yerine: 'Çok zor meslek' ibaresinin kullanılması", "Komiser Esat'ın Ayhan'a: (Bu işi başarırsan komiser olacağını unutma) cümlesinin: (Bu işi başarırsan taltif görebilirsin) şeklinde değiştirilmesi" istenmiştir.

Dağların Fatihi (Fuat İşhan, Senaryo, 1962/174) adlı senaryoda "Şöför Fehmi'nin yaralı şahsa yardım ederek onu arabaya alması hem kanuni hem de insani vazifesi iken homurdanarak: 'Yer yoksa ben ne yapayım, kucağımda götüremem ya' demesi yersiz görüldüğünden", "Fehmi'nin söylediği: 'Hıh şuna bakın...sana ehliyet aldıracak ben değil miyim' şeklindeki konuşmasının", "direksiyonda bulunan Fehmi'nin hafif yana kayarak ehliyeti olmayan şoför muavini Hasan'ı direksiyonu terkedip arabayı ona idare ettirmesi sahnesinin" çıkarılması talep edilir. *Tehlikeli Uçurum*'un (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/172) kararında "Trafik polisinin birinci kontrolü müteakip hemen ikinci defa kontrol yapması uygun görülmemiştir" denir.

Çocuklar

Aşk Acıları'nda (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/114) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryoda vuku bulan kazanın vukuuna çocukların sebebiyet vermeyecekleri şekilde meydana geldiğinin belirtilmesi ve bu sahnenin ona göre tashih edildikten sonra filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Trafik Kuralları

Aşk Hasreti (Ahmet Nail Akay, Senaryo, 1962/217) adlı senaryoda "bisikletli kızın otomobile tutunmaması" şartı ileri sürülmüş ve *Kibar Aşık*'ta (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) "Özkan'ın ayaklarını direksiyona koyarak arabayı idare etmesi sahnesinin" çıkarılma istemi kayıtlara geçmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Bir Gönülde İki Sevda'da (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/130) "Leyla'nın evden kaçış sebebi olup sevmediği bir adamla evlenmeye zorlandığı için evinden kaçması"-nın belirsiz bırakılması istenmiş; *Zamane Çocukları* (Gülten Harika, Senaryo, 1962/183) adlı senaryoya isim olarak verilen "'Zamane Çocukları' adı bu günkü cemiyetimizde yanlış anlamlara meydan vereceğinden bu ismin zamanla olan mefhumunun giderilmesi ve yeni ismi için tescil ettirilmek üzere tekrar müracaat edilmesi"; *Taassup Kurbanları*'nda (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/221) [yazım düzeltilmiştir] "'Üçümüzün de hayatına son veren dayından intikamını al, babaannenin gururuna münasip bir darbe indir' sözleri muğlak görüldüğünden filme intikal ettirilirken mahzurlu bir durum yaratılmamasına dikkat edilmesi" istenmiştir.

Gerçeklik

Hem *Allah Seviniz Dedi* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/158) adlı senaryoda hem de

Altın Kemer'de (Ahmet Türkmenoğlu, Senaryo, 1962/197) filmin başına "hayal mahsulü olduğuna dair" açık bir biçimde yazı ve konuşma eklenmesi istenmiş; *Cengizhanın Hazineleri* (Abdullah Ziya Kozanoğlu, Senaryo, 1962/159) adlı senaryonun kararında hem başta hem de sonda senaryo ve tarihi gerçeklikle ilgili uyarılar yapılmıştır [yazım düzeltilmiştir]: "Senaryo konu itibariyle tarihi gerçeklere uymayan olaylara dayanmaktadır. Ancak bu hayali olaylar, tarihimizde hala Türk Büyükleri arasında anılan Cengizhan ve onun soyundan gelen Hülagü, Kubilay, Otsukarcı gibi isimlerle canlandırılan eşhasa senaryoda yaptırılan hareketler bunların tarihi hüviyetleriyle kabili te'lif görülemediğinden bu kabil bütün isimlerin çıkarılarak yerine hayali isimlerin konulması, 'yani Cengizhan'ın Hazinelerini arayan sergüzetçi lalettayin insanların hikayesi olarak senaryonun filme intikal ettirilmesi'" ve "Filmin baş tarafına: (Cengizhan'la hiçbir ilgisi olmayan ve tamamen hayali bir hikayeyi canlandıran bu film...) şeklinde bir yazının konulması ve bunun da bir spiker tarafından okunması" talep edilmiştir.

Diğer Kararlar

Kanlı Eller-İçimdeki Şeytan (Cevat Okçugil, Senaryo, 1962/110) adlı senaryoda Leyla adlı kadın karakterin konuşmasında geçen "büyülenmiş" kelimesi yerine "manyetize edilmiş" tabirinin kullanılması istenmiştir. Tuhaf denebilecek kararlardan biri ise *Çam Sakızı* (Nevzat Pesen, Senaryo, 1962/120) adlı senaryoyla ilgilidir. Kararda birçok başka koşulla birlikte "Ahmet'in motoru ile Murat'ın motoru arasında yapılacak yarışa her iki motora ancak kendi yakınları ve dostlarının bindirilmesi, müşteri adı altında kimsenin motora alınmaması" da istenmiştir. *Dağların Fatihi*'nde (Fuat İşhan, Senaryo, 1962/174) birçok farklı koşulun yanı sıra "Hasan'ın ameliyatının çok kısa olarak gösterilmesi" ve "Hasan'ın sahneye sokulmaması" da istenmiş; *Kelepçeli Aşık*'ta (Müfit İlkiz, Senaryo, 1962/239) "Oraya ahlak zabıtası karışır" cümlesinin çıkarılması koşul olarak belirtilmiş; *Ekmek Parası*'nda (Erdoğan Tokatlı ve Ülkü Erakalın, Senaryo, 1962/238) diğer koşullarla birlikte Murat adlı karakterin söylediği "Babam bile karışmaz bana" cümlesinin çıkarılması istenmiş ve "Murat ile Suphi'nin Suna'nın evine giriş sebebi olarak aç kalmalarının belirtilmemesi şartıyla" senaryoya onay verilmiş; *Kenan Beye Maşallah-Baba Olur İnşallah* (Afif Yesari, Senaryo, 1962/123) adlı senaryonun kararında Kenan karakterinin söylediği "Kendimi Kalafata çekeceğim" sözünün çıkarılarak yerine "İstirahate çekileceğim" ibaresinin konulması talep edilmiş; *Bir Günah ve Cezası* (Mehmet Ali Erişkin, Senaryo, 1962/140) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Suat Hanım'ın söylediği 'iş temini için müracaat ettiğim yerlerin çoğunda karşılaştığım münasebetsizlerden bu da bir başka çeşidi' cümlesinin", "Necla'nın söylediği: 'söz aramızda bu ticaret zannedersem diğer işlerimizden çok daha kârlı olacak'" ve "Belimizi doğrulttuk demektir" cümlesinin, "Necla'nın söylediği; 'Evimde, şurada burada çeşitli hovardaları idare' sözünün", "Necla'nın söylediği; 'Derdini Marko Paşa'ya anlat' cümlesinin çıkarılması" şart koşulmuş; *Geçti Buranın Pazarı*'nda (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/150) [yazım düzeltilmiştir] "Suzan'ın söylediği cümlelerden 'kocam' tabirinin", "Kaya'nın söylediği 'bir dahaki sefere kocanı da al gel Üç kol prafa atarız' cümlesinin"; *Hayat Bazen Tatlıdır*'da (Özdemir Birsel, Senaryo, 1962/152) "Semih'in söylediği 'Benim de size çok ihtiyacım var çünkü ondan daha sıhhatlisiniz' cümlesinin", "Ayşe'nin söylediği 'dediğim

saatte sana daha tatlılarını veririm' cümlesinin, çıkarılması" koşuluyla filme çekilmesine onay verilmiştir. Defterdeki kararlardan *Kime Niyet Kime Kısmet* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/198) adlı senaryonun kararında birçok başka koşulla birlikte bağlamını bilmediğimiz bir konuda belirtilen "48. sahnenin kısa ve mübalağaya kaçılmamak kaydıyla filme intikal ettirilmesi" istenmiş; *Kibar Aşık* (Orhan T. Öztürk, Senaryo, 1962/247) adlı senaryoda "Sahne 23 ve 24 ün tamamen", "Haluk'un söylediği (Ne yapayım….) la başlayan paragrafın", "Aynı sayfada büyük harflerle yazılı ve (Dün akşam eğlenmek üzere) ile başlayan cümlenin", "Sahne 60,63 ve 64 ün tamamen" çıkarılması da istenmiştir.

Örnek Karar

Anadolu Tebessümü veya Amerika Amerika

Elia Kazan'ın yazdığı *Anadolu Tebessümü veya Amerika Amerika* adlı senaryoyu geniş olarak değerlendirmekte yarar vardır. *Anadolu Tebessümü veya Amerika Amerika* (Elia Kazan, 1962/98) adlı senaryonun kararı "Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığına Elia Kazan tarafından gönderilmiş bulunan 8/Mayıs/1962 tarihli mektup adı geçen Bakanlığın mümessili tarafından heyetimize sunulmuş komisyonumuzca tetkik edilmiştir" diye başlar. "Elia Kazan bu yazısında da 13/Nisan/1962 tarihli mektubunda olduğu gibi aynı samimi hisleri izhara çalışmış ve senaryosunun bazı kısımlarında tadili talep edilen hususlar üzerinde gerekli değişiklikleri yapacağı vaadinde bulunmuştur. 'Anadolu Tebessümü' veya 'Amerika, Amerika' adlı senaryo üstünde bugüne kadar yapılan çalışmalar Elia Kazan'la olan karşılıklı konuşma bir fikir teatileri ve gerek Elia Kazan'ın 13 Nisan ve 8 Mayıs tarihli mektuplarında ileri sürdüğü fikirlerle bazı önemli tadilleri kabul ettiği görülmüş olmakla, heyetimiz, senaryonun bu tadillerle tereddütlü kısımların izale edilebileceği kanaatine varmıştır. Elia Kazan'ın mektubunda belirttiği ve Ankara'da heyetimizle yaptığı temasta vaad ettiği gibi bütün bu tadilleri yazılı olarak belirten ek sahneleri muhtevi yazısı ile orijinal senaryonun alındıktan sonra gerekli resmi müsaadenin verilebileceğine ittifakla karar verilmiştir. 22/5/1962".

Bu karardan Elia Kazan'ın komisyonla iletişim halinde olduğu, komisyon kararlarına uyacağını belirttiği ve senaryoyu tekrar göndereceğine dair mektup gönderdiğini anlıyoruz. 22 Mayıs'taki bu karardan bir ay sonra yeni karar alınmıştır, 27 Haziran 1962 tarihli ve 154 sayılı karar şöyledir: [Yazım kısmen düzeltilmiştir] "(Amerika Amerika) isimli senaryo üzerinde evvelce komisyonumuzun tespit etmiş bulunduğu mahzurlara cevaben Elia Kazan'ın 23/Nisan [98 sayılı kararda 13 Nisan tarihli mektup] ve 8 Mayıs tarihli mektuplarında ileri sürdüğü fikirlerde gerekli tadilleri ve tashihleri yaptığı ve tereddütlü kısımların izale edilebileceği kanaatiyle Orijinal senaryonun tadilleri açık olarak belirten ek sahneleri ihtiva eden bir listenin Komisyonumuza ibrazından sonra gerekli müsaadenin verilebileceği 22/5/962 gün ve 98 sayı ile karar altına alınmıştır." "Bu kere Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının 25/6/962 gün ve 564 sayılı yazılarına ekli olarak gönderilen (Amerika Amerika) adlı senaryonun İngilizce metni ile Türkçeye çevrilmiş nüshaları tetkik edilmiştir. 1) Sahife 1'de diğer sahifelerde Sultan Hamit ve Generaller için kullanılan (Kızıl) tabirinin çıkarılması, 2) Sahife 5'de bir hizmet erinin paşaya nargile getirdiğini gösteren sahnenin çıkarılması, 3) Kilise yerine bir ermeni evi-

nin yakılması, 4) Türk subayının Vartan'la Stavro'nun buzlarını döktürmesiyle ilgili bu sahnenin, buz yüklü arabanın bir kaza neticesi devrilmesi veya bir tümseğe takılması ve onlar uğraşırken [bir] Türk subayı ile birkaç erin Stavro ile arkadaşının bulunduğu mahale tesadüfen gelmeleri ve Türk subayının eski emir erini tanıyarak onlara askerleriyle birlikte yardım etmesi, dökülen buzları yükletmesi ve çadırına götürmesi şeklinde tanzimi, 5) Sahife 12'de subayın söylediği (hayır bugün hiçbir ermeni affedilmeyecektir) şeklindeki cümlenin çıkarılması, 6) Sahife 18'de, senaryoya sonradan ilave edilen hocanın cenaze merasimine katılan eşhasın aynı gün gitara meyhanesinde eğlenmeleri örf ve adetlerimize uygun olmadığından bu sahnelerin ona göre düzeltilmesi (yani cenaze merasimine iştirak eden şahısların meyhanede gösterilmemesi), 7) Sahife 47'de Abdül'ün söylediği: (ne de olsa şu Ankara yolu bütün eşkıyaların yatağıdır) tarzındaki cümlenin çıkarılması, 8) Sahife 48 ve müteakip sahifelerde Abdül'ün pis bir vaziyette ve tozlu bir seccade üzerinde yaptığı ibadet dini akidelerimize aykırı görüldüğünden bu sahnenin, sahife 49'da yine Abdül'ün söylediği: (Kardeş bu şehri iyi bilin vaktiyle bu şehrin eşkıyalarının kurbanı olmuştum) tarzındaki cümlenin çıkarılması, 9) Sahife 66'da sahne 237'de Abdül'ün söylediği 'Senin gibi insanları öldürürüm, koyun kesmekten farksız' şeklindeki cümlenin yanlış tedailere [çağrışımlara] yol açacağı mülahazasıyla çıkarılması, 10) Yeraltı toplantılarına ait sahne ve sözlerden sahife 90'da bir adamın konuştuğu: 'ben şunu söylerim, bir gün Türkiye Büyük bir devlet olacak, bir gün bir önder gelecek Türkiye'yi madrn [modern] dünya milletleri seviyesine çıkartacak' cümlesinin bırakılması ve yalnız toplantı sahnesinin gösterilerek diğer konuşma ve toplantıya ait bilumum sahne ve sözlerin çıkarılması, 11) Senaryoda azınlıklara kötü muamele yapıldığını gösteren bütün sahne ve sözlerin filme intikal ettirilmemesi. Yukarıdaki hususların yerine getirilmesi kayıt ve şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisinin ayrışık oyuna karşılık ekseriyetle karar verilmiştir." Neredeyse tüm maddeler yukardaki başlığın tümünü karşılamakta hatta kararda fazladan güvenlik güçlerini (Türk subayı), dinle ilgili başlığı (tozlu seccade) ya da genel ahlakı-gelenek göreneği (cenaze törenine katılanların aynı gün meyhanede bulunması) ilgilendiren maddeler de yer almaktadır.

Aynı senaryo ile ilgili bir sonraki karar iki gün sonra 29 Haziran'da 1962/155 sayı ile yazılmıştır. "*Amerika Amerika* adlı senaryo üzerinde evvelce Komisyonumuzun tespit etmiş bulunduğu mahzurlara cevaben Elia Kazan'ın 23/Nisan [1962/98 sayılı kararda 13 Nisan olarak geçen mektubun tarihi muhtemelen iki kararda da yazıldığı gibi 23 Nisan'dır ve sehven 13 olarak yazılmıştır] ve 8/Mayıs tarihli mektuplarında ileri sürdüğü fikirlerde gerekli tadilleri ve tashihleri yaptığı ve tereddütlü kısımların izale edilebileceği [giderilebileceği] kanaatiyle orijinal senaryonun tadilleri açık olarak belirten ek sahneleri ihtiva eden bir listenin Komisyonumuza ibrazından sonra gerekli müsaadenin verilebileceği 22/5/1962 gün ve 98 sayı ile karar altına alınmıştı. Bu kere Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının 25/6/1962 gün ve 564 sayılı yazılarına ekli olarak gönderilen *Amerika Amerika* adlı senaryonun İngilizce metniyle Türkçeye çevrilmiş nüshaları tetkik edilmiştir. 1) Elia Kazan'a tebliğ edilen 27/6/1962 gün ve 154 sayılı karar üzerine mezkûr kararının 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. maddelerini aynen kabul ve bu maddelerle ilgili söz ve sahnelerde

gereken değişiklikleri yapacağını, 2) İkinci madde[de] belirtilen Paşaya nargile yerine kahve getirilmesinin uygun olduğunu, 3) Üçüncü maddedeki buz sahnesinin subayın buz satın almak üzere para uzatması ve paranın kabul edilmeyerek atılmasından dolayı Türk subayının da bunu hakaret telakki ederek buzları döktürmesi şeklinde tadili ile filme intikal ettirilmesi, 4) İçinde 50 kişinin bulunduğu bir kilisenin Türkler tarafından yakılması dini inançlara aykırı olduğu gibi Türkiye hakkında da yanlış tanıtıcı ve kötü tesir bırakacak mahiyette görüldüğünden kilise yakılması yerine bir ev yakılması veya kilise yakılması kadar ağır olmayacak bir dramatik sahne ilavesi şartıyla adı geçen senaryonun (Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcisinin sadece ev yakılması şeklindeki ayrışık oyuna karşı) filme çekilmesinde bir mahzur olmadığı ekseriyetle kabul edilmiştir" [yazım düzeltilmiştir].

KARAR DEFTERİ
(SENARYO) 1962 CİLT 2

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1962 Cilt 2]

Karar Defteri (Senaryo) 1962 Cilt 2 adlı defterde 40 ret, 88 şartlı kabul, 15'de kabul olmak üzere toplan 143 karar yazılmıştır. Kabul edilen kararlardan bir kısmı ticari gerekçelerle eser sahiplerinin verdiği dilekçeler üzerine isim değişikliğinin kabul edilmesini içermekte, bazı şartlı kabul kararları ise daha yumuşak ifadelerle yazılmış olmakla birlikte ret kararına benzer biçimde yazılmışlardır; bu nedenle birkaç şartlı kabul kararını kısmen ret gibi düşünmekte yarar vardır. Örneklerine metin içerisinde yer verilecek olan bu kararlar ret kadar sert olmadıkları ve koşullu ifadelerle (ya da koşula benzeyen bittiği için şartlı kabul olarak değerlendirilmiştir. Öncelikle bu defterdeki ret kararlarına bakmakta yarar vardır. Bu defterde reddedilen kararlar içinde tek başına 7. fıkraya bir kez, 9. fıkraya iki kez ve 6. fıkraya on bir kez atıf yapılmış, 3 ve 6'ya birlikte bir kez, 6 ve 8'e birlikte iki kez, 8 ve 9'a birlikte dört kez (bu kararlardan biri de önceden verilmiş başka bir karara atıf yaparak dolaylı yoldan bizi 8. ve 9. fıkralara götürmektedir), 6 ve 9'a birlikte altı kez ve son olarak üç fıkraya birden (6, 8, 9) on üç kez başvurulmuştur. Yine reddedilen kararlar göz önünde bulundurulduğunda toplamda 3. ve 7. fıkralara birer kez, 8. fıkraya 19 kez, 9. fıkraya 25 kez ve en çok da 6. fıkraya 33 kez atıf yapılmıştır.

Ret Kararları

İlk önce *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına dayanan tek karara bakalım: *İsimsiz Kahramanlar* (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1962/358) adlı bu senaryo "genel havası itibariyle askerlik şeref ve haysiyetini kırıcı olması hasebiyle" sakıncalı bulunmuştur.

Defterde 9. fıkraya dayanan iki karar yer almaktadır, bu kararlardan *Karakolda Evlendik* (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1962/355) adlı senaryoya ilişkin olan için daha önce 1962/322 sayılı kararla bazı değişikliklerin yapması istenmiş ancak sahibinin yeniden başvurması ve gerekli düzeltmeleri yaptığını beyan etmesi üzerine komisyon önlerine gelen senaryoyu ikinci kez incelemiş ve şu şekilde karar yazılmıştır: "Yukarda tarih

ve numarası yazılı kararımızda açık olarak belirtildiği halde senaryo üzerinde istenilen tadil ve tashihatın yapılmadığı görülmekle mezkûr senaryonun *Nizamname*'nin 7. maddesinin 9. fıkrası hükmüne uyularak filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Diğer ret kararında gerekçe daha net yazılır. *İnsanlık Yolu* (Rahmi Kafadar, Senaryo, 1962/359) adlı "Senaryo genel havası itibariyle sosyal düzene aykırı ve suça teşvik edici mahiyette görüldüğünden" 9. fıkraya dayanarak, "sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir" denilerek reddedilmiştir.

Nizamname'nin 7. maddesinin sadece 6. fıkrası gerekçe gösterilerek on bir senaryo sakıncalı bulunmuştur. *Çilekeş* (Ömer Aykut, Senaryo, 1962/382) adlı senaryo için 6. fıkraya göre filme çekilmesinin sakıncalı olduğu dışında başka bir bilgi yer almamaktadır. *Kanun Benim-Köydeki Sevgili* (M. Reşat Öğütçü, Senaryo, 1962/285) [Mehmet Raşit Öğütçü / Orhan Kemal] ve *Hırçın* (Ehat Alinçe, Senaryo, 1962/366) gibi senaryo kararların da 6. fıkraya atıf yapılırken "genel havası itibariyle umumi ahlaka ve terbiyeye aykırı görüldüğünden" sakıncalı bulunduğuna dair ifadeler yer almıştır.

Aşk Burcu (Ahmet Canbil Kaytar, Senaryo, 1962/364) adlı senaryonun kararında "genel havası itibariyle (Bilhassa okul yönetimini ve genel olarak eğitimi rencide eder bir hava taşıdığından) umumi ahlaka aykırı görüldüğünden" 6. fıkraya dayanarak; *O Bir Melekti* (Aykut Süren, Senaryo, 1962/377) adlı senaryo "genel havası itibariyle aile müessesesini sarsıcı ve kötü örnekler verici mahiyette görüldüğünden" 6. fıkra gereğince; 6. fıkranın içerdiği anlamlara ek olarak (ama 6. fıkra dışında başka fıkraya gönderme yapmadan) *Ağlayan Gönüller* (Ahmet Erfidan, Senaryo, 1962/271) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu suç işlemeye teşvik edici mahiyette görüldüğünden", dolayısıyla eser hem genel ahlaka hem de güvenliğe ve suça teşvike dayanarak; *Çılgınlar* veya *Çılgın Gençlik* (Günbay Yıldız, Senaryo, 1962/323) adlı "Senaryo genel olarak Üniversite öğrencilerini ele alıp yaşayışlarını, başıboş şuursuz ve dejenere bir şekilde göstererek Üniversitenin de bir eğlence ve yaşama yeri şeklinde canlandırılması ve Yılmaz'la kız kardeşi arasındaki konuşma ve hareketlerin örf ve adetlerimize uyması, her vesile ile gençlerin sık sık kavgaları da yukarda belirtilen hususlara inzimam ederek Cumhuriyetin ve devrimlerin bekçisi olan Türk Gençliğini yanlış tanıtıcı ve kötü örnek teşkil edici mahiyette görüldüğünden" 6. fıkra gereğince sakıncalı bulunmuştur.

Hızlı Neriman-Şoför Abla (Esin Erol, Senaryo, 1962/351) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırılığı, müstehcen sahnelerin bulunması, aile düzenini bozucu konuşma ve pasajları ihtiva etmesi, konuşmaların ekseriyetinde argoların teşkil etmesi ve hatta argolara yer verilmesi için lüzumsuz cümleler hazırlanması dolayısıyla" 6. fıkraya göre reddedilmiştir. *Kötürüm-Korku Aşkı Kamçılar* (Atilla Eldem, Senaryo, 1962/299) adlı "Senaryo, kötürümün karısı Nesrin'in uşak Ali ile, Uşak Ali'nin yanaşma Zehra ile cinsi münasebetlerine istinad ettirildiği gibi yine Nesrin'in kocasının yeğeni Orhan'la sevişmek istemesi ve sarkıntılığı kötürümün karısının yeğeni olan ve küçüklükten beri elinde büyütüp okuttuğu Hülya'ya tasallut teşebbüsü gibi sahneleri ihtiva etmesi bakımından itimat üzerine kurulmuş aile müessesesinin kutsiyetiyle kabili telif olmayan çirkin davranışları ele alıp canlandırmak istemesi dolayısıyla" 6.

fıkraya göre filme çekilmesi sakıncalı görülmüştür.

Altın Kolye (Tahir Olgaç, Senaryo, 1962/309) [yazım düzeltilmiştir] adlı "senaryonun evvelce komisyonumuzun 21/7/1962 gün ve 230 sayılı kararıyla, genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk, milli ve aile duygularımıza aykırı bulunduğundan reddedilen *Gümüş Gerdanlık* isimli senaryonun aynı olduğu müşahede edilmiştir. Adı geçen senaryonun da mevzu itibariyle aynı mahzurları ihtiva ettiği görüldüğünden, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle"; *Telefondaki Aşk* (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/280) adlı bütünüyle eğitim konusu üzerinden kararın yazıldığı senaryonun kararında da yine "*Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına istinaden adı geçen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

3. ve 6. fıkraya dayanarak reddedilen *Kemalistler-Millî Mücadele* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1962/301) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] "1) Senaryonun esas planına alınan ve filme intikalinde canlandırılmak istenilen hadiselerle *Kemalistler* adını taşıyan eser arasında bir münasebet görülmemiştir. Yakın tarihimizin en canlı, en önemli ve en manalı safhasını taşıyan (Millî Mücadele), bu senaryoda, bu devrin yaşanmış vakalarını kısmen olsun içine almaya gayret edilmiş ise de eserde yer almış bulunan bu olaylar ki bunlarla Millî Mücadeleyi değil, onun ruh ve gayesini dahi küçük çapta da olsa ifade etmek havasını taşımamaktadır. 2) Konunun tarihi önemi ile bu senaryonun filme intikalinde, Millî ve insani terbiye üzerinde oynayacağı rolü, (Muharririn iddiasının haricinde) gereği gibi işlenmemiştir. 3) Senaryoda yer alan olayların çoğu, o günün yaşanmış tarihi vak'alarına ve mantıki gerçeklere uymaktan uzak, basit duyguları heyecanlandırmayı hedef tutan, seyredenlerde o devrin tarihi şahsiyetleri ve hadiseleri hakkında yanlış kanaatler uyandırabilecek bir durumdadır. İnsani amaçları sarsacak, unutulmuş münaferetleri [nefretleri/huzursuzlukları] tazelemek ve beslemek suretiyle halkımıza fena telkinler yapmaya elverişli bir karakter taşıyan işbu senaryonun yukarıda sayılan sebeplerle ve tarihi gerçeklere uymadığından dolayı ve taşıdığı isimle yaşatmak istediği devir arasında bir bağlantı kurmaya imkân görülemediğinden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 3 ve 6. fıkralarına göre filme alınmasının mahzur olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Hem 6. hem de 8. fıkraları gerekçe göstererek iki senaryo reddedilmiştir. Bunlardan *Sevmek Neden Suç Olsun*'da (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1962/261) "Senaryo genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiyeye aykırı, Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden" sakıncalı bulunmuş; *Kanun Der ki* (Yücel Hekimoğlu, Senaryo, 1962/263) adlı senaryonun kararında ise [yazım düzeltilmiştir] "mevzuun sonuna kadar döğüş, içki, müstehcen sahne ve iki aileye mensup gençlerin başıboş hareketleriyle geçmekte olduğundan" bu fıkralara dayanarak daha önce 1962/195 sayıyla reddedildiği belirtilmiş ve yapılan başvuru üzerine komisyonun senaryoyu tekrar incelediği ifade edilmiştir. Kararda, "ilk kararda bahsedilen mahzurların ikinci senaryoda da aynen kaldığı görülmüş olup *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fıkraları gereğince adı geçen senaryonun tekrar reddine oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Hem 6. hem de 9. fıkraya atıf yapan altı karar yazılmıştır. *Bulunmaz Uşak* (Mahmut

(*Kanun Der Ki*, Yön.: Yücel Hekimoğlu, 1962)

Arseven, Senaryo, 1962/289) adlı senaryo sadece "genel havası itibariyle" ilgili fıkralara gönderme yapılarak; *Üç Bedbaht Kız* (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/376) ve *Büyük Günah* (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/387) adlı senaryolar ise, "Senaryo genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiyeye aykırı, suç işlemeye teşvik edici mahiyette görüldüğünden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildi denilerek reddedilmiştir. *Ömer Babanın Duası* (Nurcan Özpolat, Senaryo, 1962/361) adlı "Senaryo genel havası itibariyle aile düzenine tamamen aykırı bir ruh taşıdığından ve suça teşvik edici mahiyette görüldüğünden" ve *Korkunç Hatıralar* (Rüstem Tanık, Senaryo, 1962/374) adlı senaryo ise, "genel havası itibariyle aile kutsiyetini rencide edici, kötü örnekler vermesi ve suça teşvik edici mahiyette görüldüğünden" kurul tarafından red gerekçesi yazılmıştır. Bu iki fıkraya atıf yapan bir diğer karar ise, *Bir Damla Kan* (Halil Eren, Senaryo, 1962/348) adlı senaryo için yazılmıştır. "Senaryo, karaktersiz, insanlık, yardım hislerinden uzak; fabrikadaki bir dövüşme sebebiyle uyanan derin bir intikamın alınması yolunda yürüyen, karşılık görmemiş bir sevginin hınçları, para hırsı uğrunda suçlar işleyen tipleri belirtmekte", "Memleketimizde sosyal yardım müesseselerinin olmayışı gibi ve bilhassa Ayşe'nin herhangi bir iş yerinde çalışıp kendini ve çocuklarını -kısmen de olsa- sefaletten kurtarması mümkün olduğu halde aksi bir tema üstünde yürümesi bakımından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 9. fıkraları gereğince adı geçen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Nizamname'nin 7. maddesinin 8. ve 9. fıkralarına birlikte atıf yapan üç kararda suç, suça teşvik ya da güvenlik güçlerini küçük düşürme gibi konularda itirazlar kayda geçmiştir: *Beraber Vuruşalım*'da (Aleksan Al Boyacıoğlu, Senaryo, 1962/308) "Senaryo genel olarak baştan sonuna kadar soygun, cinayet, kavga sahnelerini ihtiva etmekte olduğundan düzeltilmesi gayri kabil" görüldüğünden; *Efem Benim*'de (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/360) "Kurulu Nizama aykırı hareket edenleri kahramanlaştırarak memleket zabıta ve idare amirlerini küçük düşürücü mahiyette" görüldüğü için senaryoların filme çekilmesi reddedilmiştir. *Kinli Kalpazanlar-Kızıl Kurşun*'da (Nadir Nihat Uslay, Senaryo, 1962/391) [yazım düzeltilmiştir] "Orhan Bey'in: 'Sizinle, bütün Türk polisleriyle iftihar ediyorum. Sizler taltife, taktire layık insanlarsınız sözünü görmekte olmamıza rağmen senaryonun başından sonuna kadar cereyan eden kalpazanlık, müteaddit öldürme, dövüşme sahnelerinde bilakis polisin mevcudiyeti hissedilmemektedir. Hadiseler birbirini takip etmekte, uzun

zaman geçmesine rağmen zabıta bihaber, asayişsizlik almış yürümüştür. Sayfa 21'de polis hadise yerine gelmiştir. Ancak suçlular yakalanmayıp dövülen Orhan Bey'i çıkarmışlardır. Doktor Orhan Bey sebepsiz yere hapsedilmiş ve polis tarafından hapishaneden kaçışı temin cihetine gidilmiştir. Yukarda zikredilen sebepler muvacehesinde olay emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, suç işlemeye teşvik edici mahiyette görülmekle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkralarına göre filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Son karar suçla ve suçun cezasız kalması dışında bu konuyla yakından ilişkili olan güvenlik güçleriyle (polis) ilgili cümleleri de içinde barındırmaktadır.

Dolaylı biçimde 8. ve 9. fıkralara başvuran son karar bu senaryo ile ilgili bir önceki karara gönderme yapar. *Tehlikeli Aşk-Bir Haydudu Sevdim* (Atilla Dinçer, Senaryo, 1962/281) adlı senaryonun kararında 7 Temmuz 1962'de 180 sayılı kararla bu fıkralara dayanarak eserin düzeltilmesi istendiği belirtilmiştir. 8 Ağustos'ta eser sahipleri gerekli düzeltmeleri yaptıklarını belirtmiş ve komisyon ikinci kez inceleme yapmıştır [yazım düzeltilmiştir]: "Tapu memuru Hüseyin Efendi resmi bir devlet memuru olduğu halde haksız ve kanun dışı muameleler yapmak, tapu defterindeki resmi kayıtları hak sahiplerine bildirmemek ve tarlasına sahip olmak isteyen Hasan'ın (Anlaşırız Hüseyin Efendi) şeklindeki konuşmasıyla Hüseyin Efendi'nin bir rüşvet alma yoluna gittiğinin anlaşılması", "Kaymakamlık makamı bulunduğu mevkiin en yüksek amiri olması dolayısıyla bir odacının müracaat sahibini bir takım yersiz sebepler ileri sürerek onu Kaymakamın huzuruna çıkarmak istememesi", "Zaptiye kumandanının kızı Suzan'ın babasının rızası olmadan fundalıklar arkasına saklanıp sevgilisi Murat'ı davetkar bakışlarla oraya çağırışı", "Kaymakamlık bulunan bir mahalde o mahallin imamının nikah kıyma şekli o zamanın havasına tamamen aykırı bulunduğu müşahede edilmekle adı geçen senaryoda gerekli tadil ve tashihatın yapılmadığı anlaşıldığından 7/7/1962 tarih ve 180 sayılı karara uyularak mezkûr senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Birçok gerekçeden söz eden ve hem 6, hem 8 hem de 9. fıkralara atıf yapan 13 karar bulunmaktadır. *Beyaz Maske* (Ömer Özbey, Senaryo, 1962/288), *Beyaz Kadın Avcıları* (Ahmet Erfidan, Senaryo, 1962/336) ve *Suçumuz Hayatı Sevmek* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/381) adlı senaryolar "genel havası itibariyle" sakıncalı bulunmuştur. *Talihsiz Dilber* (Ali Turgut Giritlioğlu, Senaryo, 1962/329 [Eser, Hasan Şedadi]) adlı "Senaryo genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, suça teşvik edici, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu görüldüğünden" reddedilmiştir. *Aşk Solucanları* da (Çilekçi Firuz, Senaryo, 1962/273) "baştan sona kadar umumi terbiyeye, ahlaka ve ananelere tamamıyla aykırı, ağıza alınamayacak, sahne olarak gösterilemeyecek kadar müstehcen hususları ihtiva ettiği, emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, suç işlemeye teşvik eder şekilde görüldüğünden" 6, 8 ve 9. fıkralara göre reddedilir.

Şadiye (Mehmet Raşit Öğütçü [Orhan Kemal], Senaryo, 1962/262) adlı "Senaryo genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu, suç işlemeye teşvik edici mahiyette görüldüğünden" ve *Kindarların Döğüşü* (Bekir Aydoğdu, Senaryo, 1962/319) adlı "Senaryo baştan sonuna kadar sosyal müesseseleri inkâr edici, suça teşvik eyleyici, Emniyet ve asayiş bakımından mahzurlu,

umumi terbiye kaidelerine aykırı ve galiz kelimeleri ihtiva etmesi bakımından" 6, 8 ve 9. fıkralarına göre sakıncalı bulunmuştur.

Ayrılan Yollar (Hüsamettin Gönenli, Senaryo, 1962/306) adlı "Senaryo [paragraflar birleştirilmiştir] mevzu ve sahneler itibariyle birçok müphemiyetler ifade etmesi bakımından film haline intikal ettirilirken bazı ilaveler yapılacağı intibaını vermektedir. Diğer taraftan senaryo genel havası itibariyle Hacer'in açlığı, Yakup'un arsa parası sebebiyle Hacer'le konuşması ve tecavüze teşebbüsü, evlenecek olan Gülşen'e, etrafı korkutmuş olan Apti'nin tehditle ırza tecavüz ve kızı iğfali, Hasan'la Hayati arasındaki konuşmalar" 6, 8 ve 9. fıkralara dayanarak sakıncalı bulunmuştur.

6, 8 ve 9. fıkralara dayanan diğer kararlar için daha da ayrıntılı gerekçeler yazılmıştır. *Zülcelal* (Mustafa Zeyrek, Senaryo, 1962/279) adlı senaryonun "başından sonuna kadar mevzua mesnet teşkil eden kinin ve sebeplerinin meçhul bırakılması, bir babanın oğlunu ezercesine döğmesi ve sonra oduna bağlayıp bodruma atması evinden kaçtığı için adamları vasıtasıyla oğlunu ormanda takip ettirmesi, sebebi her ne olursa olsun bir babanın oğluna karşı bu derece hunharca hareket etmesi hatta bu arada oğlunu müdafaa etmeye çalışan karısını da aynı şekilde döğüp tekmeletmesi, oğlunu tuzağa düşürmek için komplolar kurdurması, oğluyla kızın ormanda buluşmaları, babanın adamları tarafından sarılışları ve tecavüze uğramaları", "Senaryonun (*Zülcelal*) adını taşıması, Zülcelal'in senaryonun muhtelif sahnelerindeki dua ve niyazlarıyla bir şahsa verilen Zülcelal adının bir aziz haline getirilmeye çalışılması, duaları müteakip birtakım mucizevi hareketlerin meydana getirilmesi ve bu mucizeler sayesinde bazı tehlike ve manialardan kurtulma şekilleri", "Senaryonun mevzuu ile ilgili kavga ve döğüş sahnelerinin senaryonun %70'ini teşkil etmesi, Jandarma ve diğer zabıta kuvvetlerinin bu kavga ve döğüş sahnelerinde aciz durumda gösterilmeleri vs. Senaryo bu bakımlardan ve genel havası itibariyle aile duygularına, milli hislere aykırı, memleketin inzibat ve asayişini sarsıcı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Sabahsız Geceler (İsmail Şimşek, Senaryo, 1962/292) adlı "Senaryo; Fuat'la Ayla'nın iyi niyetlerle evlerine alıp büyüttükleri Kenan'a gösterdikleri ihtimama çocuğun layık bulunmuş olması ve üniversiteye kadar başarılı şekilde okumuş olmasına rağmen birden Can için kurduğu tuzak gerek Kenan'ın o zamana kadarki beliren şahsiyetine ve gerekse hükümetçe teşvik edilen koruyucu aile müessesesinin gelişmesine kötü örnek teşkil edecek mahiyette olması, bir hakimin öz oğlu olan Can'ın evden kaçması üzerine hiç aranmayışı ve bir hırsızlık şebekesinin içine girmeye mecbur kalması, Avukat Sadi'nin suali üzerine Hakim Fuad'ın hal tercümesini ve aile mahremiyetine tealluk eden olayları riyaset kürsüsünden anlatması ve Can'ın oğlu olduğunu anlamış bulunduğu halde duruşmaya devamla oğlu hakkında karar vermesi gibi hususlar da ilgili mevzuat ve teamüle uymadığından adli teşkilatımızın kuruluş, işleyiş ve adalet tevzi hakkında yanlış fikirler verici bulunmasından dolayı, *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9 uncu fıkralarına göre adı geçe senaryonu filme çekilmesinin mahzurlu bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Kiralık Kaatil (Fikret Uçak, Senaryo, 1962/300) adlı senaryo için maddeler ha-

linde şu karar yazılmıştır: "Fehmi'nin yaşamak için işsiz ve aç kalması sebebiyle kötü işlere girmesi ve bunun neticesinde katil olması, askerden dönüşünde annesinin bir randevu evi işletmekte oluşu ile Fehmi'den başka kimsesi bulunmayan bir kadının oğlu devletçe askere alındığı için böyle kirli bir işe girmeye mecbur kalması hissini vermiş bulunması", "Öldürülen Naci'nin hayır kurumlarına servetini vasiyet etmiş olduğunun anlaşılmış bulunması, diğer taraftan vasiyet edilen servetin de bir vurgun mahsulü olduğunun anlatılması, Genel Menfaatlere Yarar Dernekler ve yapılan yardımların gayri meşru şekilde elde edinilmiş iktisaplardan ibaret olduğu fikrini telkin edici mahiyette bulunduğunun anlatılması", "Fehmi'nin iş arayışları ve bunun neticesiz kalışı mizansen olarak ifade edildikten sonra 51. sahnede nihayet bulduğu işten kovuluşu belirtilerek: (Belki burada Fehmi'nin pis işlere nasıl karıştığı gösterilir) denilmektedir. Bu kabil bir ifadenin müphemiyeti ve 'belki' tabiriyle ifade ettiği keyfilik, Komisyonumuzun şimdiye kadar takip ettiği çalışma sistemine uymadığı gibi *Nizamname* bakımından da mahzurlu görülmüş olduğundan adı geçen senaryonun, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8, 9. fıkralarına istinaden filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Izdırap Çocuğu-Yaşlı Gözler (Behlül Dal, Senaryo, 1962) adlı senaryonun karar süreci biraz karışık hal almıştır. Senaryoya ve daha sonra filme ilişkin tetkik sürecinde birçok defa gidip gelen senaryo, nihayetinde *Zeynep* adıyla filme çekilmiş ve Merkez Film Kontrol Komisyonu'nın kontrolüne sunulmuştur. Bu süreç kararlar üzerinden şöyle takip edilebilir: *Bağbozumu/Rahmetler Yağarken* (1959/236) isimli, Behlül Dal tarafından yazılmış ve Antiş Film Şirketi tarafından filme çekilmek istenen senaryo 21.11.1959 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından kontrol edilmiş ve 236 sayılı kararla filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiştir. Filme ilişkin 10.8.1962 tarihinde alınan (*Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken*, 1962/74) kararda ise Yıldız Film Kurumuna ait *Bağ Bozumu / Rahmetler Yağarken* adlı filmin 10.8.1962 günü Büyük sinemada Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından görüldüğü, komisyonun filmin 21.11.1959 gün ve 236 sayılı kararla izin alan senaryoya dayalı olduğu belirtilmiştir. Yıldız Film Kurumu 8.8.1962 tarihli dilekçeyle senaryonun filme çekildiğini, isminin de *Izdırap Çocuğu* olarak değiştirildiğini belirterek filmin kontrol edilmesini istemiştir. [Yazım düzeltilmiştir] Kararda "İncelenen filmin, senaryo ile ilgisi bulunmadığı, musaddak senaryodaki Kemal'in kumarda kaybedişi, kalp sektesinden ölüşü üzerine geride kalan iki kızının İstanbul'a gidişi, Mıstık'ın çalışmasıyla dürüst ve mütevazi bir hayat yaşamaları filme intikal ettirilmemiştir. Diğer taraftan Ferhan'ın evine gelinmesi ve Zeynep'in annesine samanlıkta tasallutu da senaryoda mevcut olmadığı halde sonradan uydurularak filme eklendiği anlaşılmıştır. Yine çetenin çalışmasına ait detaylar ve Mıstık'a yapılan gayri insani hareketler de senaryo hilafına uydurularak filme sokulmuştur. Kadının bir terzihanede kendi arzusu ile mankenlik yapmak teşebbüsünde senaryodan ayrılarak kadının işsiz kalışı sebebiyle ev kirasını ödemek tahdında bir pavyonda çalışmayı kabul edişi şeklinde filme intikal ettirilmiştir. Kadının kaza geçirmesi, çocuğun çıldırması, Zeynep'in mahalle çocukları tarafından bir başkasının himayesine para mukabili verilmesi, hastanenin önünde kuşları seyreden Zeynep'in kovuluşu ve Mıstık'ın tokatlanarak yere düşürülmesi, dansözün oyunu, çete

mensuplarından birinin anahtar deliğinden banyo yapan kadını seyredişi sonra tasalluta kalkması, telefonla polise ihbarda bulunuşuyla ilgili sahne ve detaylar da senaryoya aykırı olarak filme ilave edilmiştir. Senaryodaki polisin başarılı çalışması, suçluları önceden teşhis edip yakalaması hadisesi de filmde gösterilmemiştir. Bu sebeplerden *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 19. maddesi delaletiyle 27. maddesine istinaden ve 7. maddenin de 6, 8, 9. fıkraları mucibince filmin reddine ve 17. maddenin son bendine göre başkaca bir muamele yapılmasına mahal bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Izdırap Çocuğu/Yaşlı Gözler adıyla (1962/293), Yıldız Film Kurumu tarafından Behlül Dal tarafından yazılan senaryo filme çekilmek için kurula başvurmuş, 15/9/1962 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiştir. Kararda "Yazarın, senaryonun hususiyetleri hakkındaki izahatından senaryonun ticari zihniyetlerden uzak, öğretici gayeler taşıyan, iyilerin ve fenaların bariz bir şekilde işlendiği, emniyet teşkilatımızın muntazam bir halde çalıştığı tebarüz ettirilmek istenildiği iddia olunduğu halde senaryo umumi havası bakımından yukarıda belirtilen hususlardan uzak kalmıştır" denmekte; maddeler halinde sorunlar sıralanmaktadır. "Zeynep'in annesine Ferhan'ın müteaddit defalar tasallutu, pavyonda çalışmak istemeyen Leyla'nın aç kalışı yüzünden ve başka hiçbir iş yokmuş gibi pavyonda çalışmaya mecbur kalması, Mıstık'ın paralarının çalınması ve kendisinin şebeke tarafından hapsedilmesi, ev sahibinin: (Kirayı vermezseniz kolunuzdan tutar atar kapıya da kilit vururum) demesi, Hayganoş'un sebepsiz yere tımarhaneye atılması", […] Bu kere (*Izdırap Çocuğu*) isimli senaryonun reddedilen bu filmdeki söz ve sahneleri ihtiva ettiği tespit edilmiş bulunmaktadır. 74 sayılı kararımızda belirtildiği üzere bahis konusu senaryonun *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir denir.

Senaryo daha sonra, 24.11.1962 tarihinde Cem Selahattin tarafından yazılmış olarak, Sia Sinema Ajansı adına *Zeynep* adıyla tekrar kurula gelmiştir. Senaryoyu tetkik eden Merkez Film Kontrol Komisyonu filmin daha önceki karar sürecini aktararak, film çekimine izin vermiş, senaryo *Zeynep* adıyla filme çekilmiş ve 4.12.1962 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından filmin Büyük sinemada görülmesinden sonra 138 sayıyla karar alınmıştır. Bu kararda Jenerikte filmin adı olan "Zeynep"in yer almadığı ve "konması" gerektiği belirtilmiş, "Kanunlara göre bizatihi ihkakı hak yasak olduğuna göre Zeynep'in kiracı olarak oturdukları evin kiralarını bir müddet verememeleri sebebiyle ev sahibi tarafından kapının tahtalarla çivilenerek kapatılması ve üzerine (Kiralık Hane) levhasıyla kilit asılması sahnesini (Zeynep'in gelip kapıyı görme sahnesi bırakılarak) çıkarılması", "Mıstık'ın ve Arabın dövülme sahnelerinin, ayrıca mahalle kavgası sahnelerinin kısaltılması"; "Ev sahibinin mükerreren söylediği (Allah belanı versin, Allah kahretsin, defol) gibi yersiz, lüzumsuz söz ve beddualarının ancak iki defa söylenmesiyle iktifa edilmesi şartıyla" adı geçen filmin halka gösterilmesinde ve yurt dışına çıkarılmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir.

Şartlı Kabul Kararları

Bu konular üzerinde durularak alınan ret kararlarından sonra şimdi de şartlı kabul kararları üzerinde durmakta yarar vardır.

(*İki Çalgıcının Seyahati*, Yön.: Süreyya Duru, 1963)

Bu kararlar arasında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına uyulması ya da bu fıkranın göz önünde bulundurulması konusunda uyarılar içeren senaryolar ise şunlardır: *Seven Sevilir* (Ali Peköz ve Ali Erdal, Senaryo, 1962/284), *Aşka Tövbe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1962/291), *İki Çalgıcının Seyahati* [Karar'da "Seyyahati" olarak yazılmış olmakla birlikte bütün yazışmalarda ve sonraki kararlarda "Seyahati" olarak kayıtlıdır] (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294), *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295), *Zoraki Milyoner* (Atilla Oğuz, Tarık Kakınç ve Orhan Elmas, Senaryo, 1962/318), *Kiralık Nişanlı* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/328), *Nankör* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/330), *Oyuncakçı Dükkanı* (Atilla Tokatlı ve Duygu Sarıoğlu, Senaryo, 1962/332), *Bize de mi lo lo lo* (Rüstem Tanır, Senaryo, 1962/341), *Avare Şoförün Aşkı* (Sadi Mete, Senaryo, 1962/344), *Cehalet Çemberi* (Ali Kamil Bankalı, Senaryo, 1962/347), *Bizanslı Aspasya* (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/352), *Aşk Merdiveni* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380), *Affedilmeyen Günah* (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1962/383), *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388), *Aşksız Yaşanmaz* (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/378) ve *Can Evimden Vurdular* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282).

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu başlıkta "umumî terbiye ve ahlâka" atıf yapılmasa da çok genel ifadelerle yazılmış bazı kararlar değerlendirilmiştir. Bu kararlardan *İki Ahbap Çavuşlar*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1962/338) "Vazifeli komiser Numan'ın Nazan'la olan konuşma ve hareketlerinin, hatta kır gezmesinde laubaliliğe kaçmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" koşulu getirilmiş; *Sönmeyen Aşk*'ta (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) "Bedri ile Semih'in İstanbul'a dönüşlerinde Bedri'nin söylediği: 'İnsan hem vatanını hem de güzel kızları özlüyor' sözleri"nin çıkarılması istenmiş; *Dağ Çiçekleri* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1972/302) adlı senaryoda "Orhan'la Şükran arasındaki münasebetleri Kahya'nın hiçbir suretle bilmemesi", "Şükran'ın Handan'a söylediği: 'Ben onun damarlarındaki şeytanı, şehveti bulup çıkardım' cümlesinin çıkarılması" şartı ileri sürülmüştür. *Affedilmeyen Günah*'ta (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1962/383) "Atıf'ın Doğan'a söylediği: 'Çok şey zenginsin, güzelsin, namütenahi imkanların var. Herkes evli ama kimse senin gibi akşamın karanlığı basar basmaz tavuk gibi kümesine koşmuyor. Dünyaya bir daha gelecek değiliz dostum' cümlesinin de çıkarılması istenmiştir.

Kadınların arzularının sakıncalı bulunduğu genel ifadeleri de bu başlık altında değerlendirmek mümkündür. *Ava Giden Avlanır* (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/265) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde Bü-

lent'e hayran hayran bakan kadın ve kızların bu bakışlarının komedi havasından uzaklaştırılarak anormal bir durum yaratılmaması" kayda geçmiştir. *Aşk Bekliyor* (Kerime Nadir, Senaryo, 1962/303) adlı eserde "Süeda'nın Cem'e ilanı aşk edişi ve kocasının ihtiyarlığından bahisle Cem'i arzuladığını ifade ettiği" sahneler ve *Şöminede Yıllar* (Ömer Nida Bıçakçı, Senaryo, 1962/346) adlı senaryoda "Meral'in Şükran'a söylediği: '...Ama bana kalırsa her fırsatta yaşamaktan geri kalmamalısın, herhalde buna kocan da anlayış gösterir' cümlesinin çıkarılması" talep edilmiş; ayrıca "Şükran'ın Erol tarafından, şöminede hasta olan kocasının önünde zorla öpülmek istenmesi aile hukukunu ve aile anlayışını rencide eder mahiyet arz ettiği tabiidir" değerlendirmesi yapılmış, hemen arkasından "Bu itibarla senaryonun bu sahnesinin bu haliyle filme intikal ettirilmemesi" istenmiştir.

Billur Köşk'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) "Türkan'ın daha okul hayatından ayrılırken Göksel hakkında söylediği 'Mutlaka bir kadının kolları arasındadır' ifadesinin"; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) [yazım düzeltilmiştir] "Hulusi'nin hemşire için söylediği: 'eğer biraz genç olsaydım şu güzel hemşireyi kandırır yanında kalırdım' tarzındaki cümlenin", "Ahmet'le satıcının söyledikleri: 'Namus lekesini temizler' sözünün" çıkarılması istenmiştir.

Gizli Sevda'da (Neriman Ulaş, Senaryo, 1962/345) argo ifadeler dışında [yazım düzeltilmiştir] "Tarık'ın söylediği 'Bu bebek ne türlü günahın mahsulü olduğunu bilir mi?' cümlesinin çıkarılması" koşulu ileri sürülmüş; *Cehalet Çemberi*'nde (Ali Kamil Bankalı, Senaryo, 1962/347) "Turgut'un söylediği 'Daha dudaklarımdan Alman kızlarının rujları silinmedi' cümlesinin" çıkarılması istenmiş; *Can Evimden Vurdular*'da (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) "Salih'in söylediği ve 'Yalancıktan' anlamına gelen 'Gülme kız ayıptır, yalandan utanıp dışarı çık bakayım' cümlesinin", "İşveli'nin söylediği 'Koca demezlerdi' sözlerinin", "Salih'in söylediği: 'Sana gül gibi kızımı veriyorum var hayrını gör' cümlesindeki 'Var hayrını gör' ibaresinin" çıkarılması, ayrıca "Belma'nın ağlama sahnelerinin uzun olmaması" da istenmiştir.

(*Billur Köşk*, Yön.: Muzaffer Aslan, 1962)

Sesli Sahneler (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Güllü'nün 'Gelirim, korkacak ne var. Nasıl olsa babam rıza gösterip beni sana vermeyecekti' şeklinde konuşması münasip görülmediğinden çıkarılması, senaryonun akışına halel vermeyeceğinden Güllü ile Abidin'in İstanbul'a gidişlerinde nişanlı olduklarının belirtilmesi"; *Güzelleri Severim* (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) kararının dilini düzelterek "Leyla'nın Ali ile evli-

lik bağının olmadığının belirtilmesi ve Leyla ile Ali arasındaki konuşmaların tamamen" ve *Mesut Olamıyanlar*'da (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/267) "Mete'nin söylediği 'Mesela Cumartesi günlerini dolduran bir flört gibi... Neden olmasın her genç kızın...' şeklindeki cümlenin", "Selma'nın söylediği 'Çünkü o benim eski müşterilerimden biriydi' tarzındaki cümlenin", "Orhan'ın ve annesinin babaya karşı takındıkları isyankâr tavırlarla bu hususta ki konuşmaların tamamen" çıkarılması istenmiştir.

Aşksız Yaşanmaz (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/378) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] "Gündüz evli olduğundan Mehtap'la flörtünde resmen karısından ayrılmadığı cihetle filme intikal ederken nişanlanma durumunun sadece sözle anlaşmada kalması ve resmiyete intikal etmemesi, dolayısıyla Sayfa 45'te Mehtap'ın söylediği 'Nişanı da bozdum' cümlesinin çıkarılması", "Mehtap'ın söylediği 'Kızını görmeye gitti. Karısı her çarşamba günü kızını görmesine müsaade ediyor' cümlesinin resmen ayrılmadıklarına göre çıkarılması", "Ben bir kadınım cümlesini takip eden 'Bir sürü yollar biliyorum' cümlesinin çıkarılması" istenirken "Gündüz ile Mehtap'ın, Mehtap ile Yılmaz'ın ve Suphi ile Sunay'ın aralarındaki münasebetlerinin *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre filme intikali" konusunda uyarılar yapılmıştır.

Müstehcenlik

Kıyma Bana Güzelim'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/266) "Müstehcen bir sahne yaratılmaması ve eserin komedi havasından uzaklaştırılmaması"; *Derdimden Anlayan Yok*'ta (Afif Yesari, Senaryo, 1962/312) diğer koşullarla birlikte "Cemal'e karşı Aysel'in ve diğer artistlerin hareketlerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Zoraki Milyoner*'de (Atilla Oğuz, Tarık Kakınç ve Orhan Elmas, Senaryo, 1962/318) [yazım düzeltilmiştir] başka gerekçelerin yanı sıra "Yandık 31'le", "Necdet'in söylediği: 'Zahir yüksek sosyetede kardeş alışverişleri böyle' cümlesinin", "Aysel'in senaryonun muhtelif yerlerindeki tavır ve hareketlerine ait sahnelerde müstehcenliğe kaçılmamak için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmünün göz önünde tutulması"; *Nankör* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/330) adlı senaryonun "muhtelif yerlerinde geçen ve Ali'nin yazıhanesinde kucağında kızlar veya kızların tabanlarını gıdıklaması gibi sahnelerde sadistlik ve müstehcenlik gibi hareketlere kaçılmamak için" 6. fıkraya uyulması istenmiştir.

Cinsiyetçi İfadeler, Cinsel İmalar ve Arzular

Kararlarda ayrıca erkek karakterlerin söylediği şu cümlelerin de senaryodan çıkarılması istenmiştir: *Eyy Kahpe Felek*'te (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/256) "Esat'ın söylediği: 'Bir de bikrini [bekaretini] aldım mı artık başkasına yaramaz olur, kendisi bana talip olur'"; *Izdırap Çemberi* (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/260) adlı senaryoda "Ekrem'in söylediği: 'Ben bilirim, çok iyi bilirim, hem burnum tazı gibi koku alır, saçların perişanlığından, dudakların allıksız oluşundan bilirim'"; *Güzelleri Severim* (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) adlı senaryoda "Orhan'ın söylediği: 'Fıstık gibi kızları görünce ağzımın çerçevesi bozuluyor'"; *Toy Delikanlı*'da (Sami Uzun, Senaryo, 1962/316) "Mehmet'in söylediği: 'Eh, her genç kızın kendine göre edepsizliği olur'"; *Gönül Tuzağı*'nda (Giovanni Scognamillo, Senaryo, 1962/340) "Kadir'in söylediği: 'Her köşede bir etek bulmak kolay', Orhan'la Kadir'in söylediği: 'Kırkına basmış kadının tadı başkadır' cümlesinin", "Şiş-

man adamın söylediği: 'Karıyı tavladın galiba' sözünün", "Orhan'ın söylediği: 'Kadın buna derler. Hiçbir şey talep etmeden, uslu bir cariye gibi kendisini teslim eder' cümlesinin çıkarılması talep edilmiştir. *Kiralık Romanlar*'da (M. Ali Erişkin, Senaryo, 1962/268) "Avram'ın söylediği: 'Telaşa lüzum yok Oya hanım! Size yangın söndürme aletini getirdim' tarzındaki cümlenin çıkarılması şartıyla" ve başka bir koşul daha yazılarak eserin filme çekilmesine onay verilmiştir. *Küçük Beyin Kısmeti* (Hulki Saner, Senaryo, 1962/353) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Selim'in söylediği 'Kim bilir geceyi hangi kadının koynunda geçirip' sözünün 'Kim bilir geceyi nerede geçirdi' şeklinde değiştirilmesi", "Selim'in söylediği '...Hangi kadınla kırıştırıyordun' cümlesinin 'Hangi kadını kandırmaya çalışıyordun' olarak değiştirilmesi", "Suat'ın söylediği: 'Güzel olsaydı parasıyla bize yamamaya kalkmazlardı' sözü yerine '...Bize vermezlerdi' cümlesinin konulması" ve "Selimin 'Al şu kızı cebin para görsün' cümlesinin çıkarılması" istenmiş; *Şaka Maka Derken*'de (Hikmet Bil, Senaryo, 1962/254) "'Poposu şöyle kocaman cinsinden bir şey olsun' cümlesindeki 'Poposu' tabiri yerine müstehcen olmayacak bir kelime konulması" talep edilmiş; *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "Harun'un meyhanede Nihal'e söylediği: 'Bak şunun yediği halta, kalça sallamaktan, onu bunu ayartmaktan başka ne bilirsiniz' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir.

İki Çalgıcının Seyahati'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) [yazım düzeltilmiştir] "Fatma'nın söylediği: 'yağma yok kırk yılda elime ağzı burnu düzgün bir erkek geçti…' şeklindeki sözlerle: 'daha iyi soyunsana' tarzındaki konuşmalarının ve buna karşılık Ahmet'in söylediği: 'Soba mısın be kadın?', 'dana gibi karısın' sözlerle aynı sahifede Fatma'nın söylediği: 'Ben ısıtırım' ibaresinin", "Fatma'nın söylediği: 'oh civanım! ne de yumuşak etlerin varmış, sarıl bana, iyice sarıl' sözlerin"; *Billur Köşk*'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) "Bayram'ın söylediği 'Validelerini belletiyor' cümlesinin"; *Kadın ve Tabanca*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/310) [yazım düzeltilmiştir] "Kamil'in iç ses olarak söylediği: 'Öf, bu kadın değil yanardağ, mübarek ocak söndüren soyundan' cümlesinin", "Kamil'in söylediği: 'Ve nüfus artım meselesiyle uğraşacağız' cümlesinin" ve "yine Kamil'in söylediği: 'Bak burada harareti ölçülecek bir sürü hatun varken kimse yerimden kımıldatamaz beni' cümlesinin"; *Genç Kızların Sevgilisi*'nde (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/276) "Selim'in söylediği: 'Şu Metin'e bir mıhladık mı Jale'yi'" ve *Gönül Tuzağı*'nda (Giovanni Scognamillo, Senaryo, 1962/340) "Karıyı tavladın galiba" cümlelerinin çıkarılması istenmiştir.

Sansür Kurulları kadınların arzularını ifade ettikleri cümleleri de uygun bulmamış, bunların da tadil edilmesine karar vermişlerdir. *Koğuşa Gelen Yabancı*'da (Engin Deniz, Senaryo, 1962/365) "Meral'in söylediği: '... Canım yatmak istiyor' cümlesinin çıkarılması" şartı kayda geçmiş; *Beyaz Güller* (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) [yazım düzeltilmiştir] "Evli bulunan Gülseren'in doktor Nazif ile arabada tanıştıktan sonra, geçen günler zarfında aralarında derin bir yakınlık, bağlılık ve sevgi hisleri uyanmış olsa bile bunu herhangi bir şekilde hareket ve fiillerle ortaya koymamaları gerekir. Gülseren, başından mühim hadiseler geçmiş ve geçmekte olan bir kızdır. Nazif'in himayesine girmiş ondan yardım bekleyen ve derman umandır. Nazif de bunu takdir etmişken yaralı bir kıza tasallutu doğru değildir", "Ankara'ya dönmektense bana

teslim olmaya razısın demek" sözü, "yatak odasında uykusu kaçan Gülseren'in sabaha karşı yattığı yerden kalkıp Nazif'in arkasına girip uyuması", "Yine aynı pasajda, sabah aynı yatakta gazete okuyan Nazif'in yanında mışıl mışıl [uyuyan] Gülseren'i seyri", "Gülseren'in Nazif'in saçlarını okşarken iç ses olarak söylediği (Kıpırdamayayım da, bari azmasın) cümlesi", "'İç ses' Gülseren'in söylediği 'Ne iyi ettim de koynunda yattım' cümlesi yerine 'Ne iyi ettim doktorla tanıştım, himayesine girdim' şeklinde düzenlenmesi", "Nazif'in Gülseren'i sıkı sıkı öpmesi, karşılıklı sarılmaları, Gülseren'in dudaklarını bulması ve devrilerek kadırdan [kadrajdan] çıkmaları", "Nazif'in 'Artık benim oldun, karım oldun' cümlesinin", sonuç olarak "Yukarıda maddeler halinde gösterilen kısımlardaki konuşma ve hareketlerin çıkarılması" ya da yerlerine uygun ifadelerin konması talep edilmiştir.

Cinsel Saldırı

Can Evimden Vurdular (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) adlı senaryoda başka koşullarla birlikte [yazım düzeltilmiştir] "Belma'nın Hayati tarafından odaya zorla hapsedilmesi ve 19. sayfada Belma'ya vaki tecavüz sahnesinin filme intikal ettirilirken *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmünün göz önünde tutulması"; *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı "Senaryodaki dans sahneleriyle Kenan'ın ağaçlıklar arasında kıza vaki tecavüz sahnesinin, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmü göz önünde" tutulması; *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "Ahmet'in Nihal'e tasallut etme sahnesinin filme intikalinde" yine benzer bir biçimde 6. fıkranın göz önünde tutulması istenmiştir. *Beyaz Güller* (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] bir önceki başlıkta da belirtildiği gibi Nazif karakterinin Gülseren karakterine yönelik davranışları doğru bulunmamış, Nazif'in "yaralı bir kıza tasallutu doğru değildir" ifadeleri karara yazılmıştır.

Müstehcenlik: Dans, Raks, Çıplaklık, Öpüşme, Sevişme ve Bikini, Mayo, Şort Giyilmesi

Dans, çıplaklık, öpüşme, sevişme, striptiz gibi konular çoğunlukla birlikte anılmış, bunlara ilişkin kararlar bu nedenle iç içe geçerek yazılmıştır. Bu kararlarda şort giyilmesi, sırta krem sürülmesi, elde seks kitabı bulunması, mayolu kızların twist yapmaları, dans sahneleri gibi birçok konu sansür gerekçesi olarak sayılmıştır. Bu durumlar filmlerin büyük bir kısmında kararlara yansımıştır. *Sahte Nikah*'ta (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/296) [yazım düzeltilmiştir] "Tülin'in Ferit ile denize girişlerinde Ferit'in Tülin'in sırtına krem sürmesinde, Leyla'nın Ferit'i kendine bağlamak için gerek otomobilde gerekse yatak odasında bacaklarını fazlaca açarak göstermesi gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması", "Leyla'nın yarı dekolte bir halde yatakta yatarken elindeki sekse ait kitabın yerine herhangi bir romanın bulundurulması, (sekse ait kitap gösterilmeyecek)", "kotranın güvertesinde bikinili mayolu kızların tüvist [twist] yapmalarının uzak plandan ve çok kısa olarak filme alınması" gibi ifadelerde bedenin bazı yerlerinin görülmesinden dans etmeye kadar pek çok konu sakıncalı bulunup çıkarılması koşuluyla esere onay verilmiştir. Müstehcenlik ve sevişme sahnelerini değerlendiren bir diğer karar ise *Şehvet Uçurumları* (Kevkep Öklem, Senaryo, 1962/307) adlı senaryo için yazılmıştır: "Senaryo mevzu itibariyle cinayet tahkikatına dayandığı halde Jale ve hayatına giren erkeklerle ilgili sahnelerde geniş teferruata kaçıldığı görülmüş ve senaryonun film

haline intikalinde bu sahnelerin müstehcen, umumi terbiyeye aykırı olarak mahzurlar tevlid edeceği [doğuracağı] anlaşılmıştır. Mezkûr sevişme sahnelerinin kısa detayları ve anlatanlara çabuk dönülecek süperpozelerle belirtilmesi" koşulu ileri sürülmüş; *Aşka Tövbe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1962/291) "Şortlu kızların dolaşmalarına, danslarına ve kadının evindeki sevişmelere ait sahnelerde müstehcenliğe kaçılmamak için *Nizamname*'nin 7. maddesini 6. fıkrasının göz önünde tutulması" ve "Streap-Teasse'ci kıza ait sahnelerin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Dans, Raks

Striptiz ve dans sahneleri de sansür gerekçesi olarak fazlasıyla kararlara yazılmıştır. *Eyy Kahpe Felek*'te (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/256) "dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; "Sevişmelerde müstehceniyete kaçılmaması"; *Aşk Orada Doğdu* (Necati Deliorman, Senaryo, 1962/257) adlı eserde "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" ve "Sevişme, öpüşme ve buna benzer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması"; *Izdırap Çemberi* (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/260) adlı senaryoda "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" ve "Sevişme sahnesinin müstehceniyete kaçmaması"; *Kıyma Bana Güzelim*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/266) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak çekilmesi"; *Kiralık Romanlar*'da (M. Ali Erişkin, Senaryo, 1962/268) "Plaj sahnelerinde ve Ateş dansında müstehcenliğe kaçılmaması ve bu sahnelerin uzak plandan çekilmesi"; *Yaz Fırtınası*'nda (Lale Oraloğlu ve Fikret Arıt, Senaryo, 1962/269) "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *Sönmeyen Aşk*'ta (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) dans sahnelerinin çıkarılması; *Derdimden Anlayan Yok*'ta (Afif Yesari, Senaryo, 1962/312) diğer koşullarla birlikte "Dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Toy Delikanlı* (Sami Uzun, Senaryo, 1962/316) adlı "Senaryodaki dans sahnesinin uzak plandan, çok kısa olarak ve müstehcenliğe kaçılmamak şartıyla filme intikal ettirilmesi"; *Bize de mi lo lo lo* (Rüstem Tanır, Senaryo, 1962/341) adlı senaryoda "Dansların uzak plandan, çok kısa olarak gösterilmesi"; *Cehalet Çemberi*'nde (Ali Kamil Bankalı, Senaryo, 1962/347) "Dans sahnelerinin uzak plandan ve kısa olarak gösterilmesi"; *Affedilmeyen Günah* (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1962/383) adlı "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" ve *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı senaryoda "Kızların dans dersi almalarında, sevişme ve öpüşme sahnelerinde ar ve hayaya aykırı bir durum yaratılmaması" istenmiştir.

İki Aşk Arasında (Sadık Akalan, Senaryo, 1962/325) adlı senaryodaki "rakkasenin raks ve bütün hareketlerinde müstehcenliğe kaçılmaması ve raks sahnelerinin uzak plandan ve kısa olarak filme intikal ettirilmesi şartıyla"; *Sahte Müfettiş*'te (Muharrem Gürses, Senaryo, 1962/337) "Bardaki raks sahneleri, Şehrazat'ın dansları ve doğum yıldönümü münasebetiyle evdeki eğlencede yapılan tvist dansında müstehcenliğe kaçılmaması ve uzak plandan, kısa olarak gösterilmesi şartıyla"; *Aşk ve Mezar*'da (Rüstem Tanık, Senaryo, 1962/363) "Senaryoda geçen dans sahnelerinin uzak plandan, çok kısa olarak ve müstehcenliğe kaçılmamak şartıyla filme intikal ettirilmesi"; *Vefakar Namzetler*'de (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" ve

"Feride'yle Kasım'ın atların sevişmesi hakkındaki konuşmalarının çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

Avare Şoförün Aşkı'nda (Sadi Mete, Senaryo, 1962/344) 6. fıkraya atıf yapılarak sadece "Senaryoda geçen öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Ava Giden Avlanır* (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/265) "Senaryonun filme intikalinde müstehcen sahnelere yer verilmemesi" ve "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak çekilmesi" de koşullar arasındadır. *Seven Sevilir*'de (Ali Peköz ve Ali Erdal, Senaryo, 1962/284) "Erdal'ın karyolada çıplak sırt üstü yatış sahnesinin uzak plandan gösterilmesi" ve "Dansın uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" istenmiştir. *Atçalı Kel Mehmet* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1962/324) adlı eser ikinci kez incelenmiş ve "Senaryoda geçen dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması, uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" koşuluyla ve bir önceki kararda belirtilen hususlara uyulması uyarısıyla kabul edilmiş; *Şaka Maka Derken*'de (Hikmet Bil, Senaryo, 1962/254) "Gerek Beyrut'ta gerekse İstanbul'daki gezmeler esnasında girilen eğlence yerlerindeki oyun ve dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" şart koşulmuştur. *Güzelleri Severim*'de (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) "Orhan'ın Semra ve Leyla ile ve diğer sevişme sahnelerinde kat'i surette müstehcenliğe kaçılmaması", "Niyazi'nin söylediği: 'Bu akşam eşimle dans etmeyecek misin Orhancığım' cümlesinin" çıkarılması istenmiş; *Zoraki Milyoner*'de (Atilla Oğuz, Tarık Kakınç ve Orhan Elmas, Senaryo, 1962/318) "streap-Teass yapan dansöz Aysel'in Ekrem'in önünde derece derece soyunması, hatta sütyenini çözmeye kadar gitmesi sahnesinin" çıkarılması, "Aysel'in odasında Aysel'in Necdet'e içki ikram ettikten sonra yapacağı dansların müstehcenliğe kaçılmamak, uzak plandan çok kısa şekilde filme intikal ettirilmesi" de talepler arasında yer almıştır.

Yorgancının Oğlu Bekri Mustafa'da (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/326) "Çengi Nimet'in Bekri Mustafa ile olan alakasında, önündeki işveli rakslarında ve Nimetle ilgili bütün dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması, uzak plandan ve kısa olarak filme intikal ettirilmesi" ve *Kiralık Nişanlı* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/328) adlı senaryoda "bikinili sahnelerle, sevişme, öpüşme gibi kısımlarda *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet edilmesi" istenmiştir. *Bizanslı Aspasya* (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/352) adlı senaryoda geçen "Aspasya'nın muhtelif yerlerdeki danslarında, soyunmalarda, sevişme, öpüşmelerinde, kucağa oturmalarda, sedir ve divandaki yatışlarında, hal ve hareketlerinde müstehcenliğe kaçılmaması" ile ilgili koşul yazılırken 6. fıkraya atıf yapılmış; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) [yazım düzeltilmiştir] "senaryodaki şortlu kızlara, plaj ve danslara ait sahnelerin müstehcenliğe kaçılmamak için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde tutulması" şart koşulmuş ve diğer koşullarla senaryoya onay verilmiştir. *Sesli Sahneler* (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) adlı senaryoda başka koşullarla birlikte "Plaj sahnesinin kısa olması ve müstehcen bir durum yaratılmaması" koşulu da ileri sürülmüştür.

Korkusuz Kardeşler'de (Turgut Özatay, Senaryo,1962/305) "kızların odalarında soyunmaları ile Ece'nin göle girmek için soyunması ve diğer sevişme sahnelerinde de müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiş; *Beyaz Güller*'de (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) "Gülseren'in otomobilde gelin-

liğini çıkarıp giyinmesinde, yatak odasında geceliğini giyerken, banyodaki soyunma, giyinme, küvetteki sabunlu hali, Nazif'i beklerken kapının arkasına saklanış hal ve hareketlerinde müstehcenliğe kaçılmaması" ve *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "streap-teasse sahnesinin tamamen çıkarılması", *Beyaz Güller* (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) "Namık'ın konuşmaları arasında geçen 'Karımsın, seni evvela soyacağım, sonra da….' cümlesinin tamamının çıkarılması" istenmiştir.

Billur Köşk'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) okul düzenine ve kurallarına uygun bulunmayan şu sahnelere itiraz edilmiş ve uyarılar yapılmıştır [yazım düzeltilmiştir] "Naylon perde ile örtülü kabinelerde yıkanan kızlara Türkan'ın, muziplik yapması sırasında, duşlarda yıkanan öğrencilerden hiçbirinin müstehcenliğe kaçacak hareket yapmaması", "Gerek bornozla dolaşan Türkan'ın gerekse sıra bekleyen kızların da vücutlarını teşhir edecek bir vaziyette olmamaları", "Yatakhanede soyunan kızların yukarıdaki maddeler şeklinde bulunmaları" istenmiş, ayrıca okul dışında da "Göksel'le plajda buluşan kızın hareketlerinde ve kumlar üzerinde yuvarlanışında müstehcenliğe kaçılmaması", "Suzan'ın kombinezonlu hali"nde, "Türkan'la Göksel'in denize girmelerinde (yani sudan çıkınca vücutlarını güzel gösterecek şeyler giymelerinde) ve aynı sayfada köpükler arasında sarılmaları"nda ve "Göksel'in kızın bacaklarına uzanması sahnelerinde ar ve hayaya uygun şekilde çekilmesi" uyarısı yapılmıştır.

Kadın ve Tabanca'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/310) adlı senaryonun kararında senaryonun daha önce Komisyon tarafından incelendiği ve 30.6.1962 tarih ve 162 sayılı kararla yedi madde halinde şart ileri sürüldüğü belirtilmiş ve bu şartlardan 4. maddedeki "Gerek Leman'ın suni güneş banyosu yapmasında gerekse diğer öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiştir. *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda dans sahnelerine dikkat edilmesi; *Sahil Çiçeği Selma*'da (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/313) "Dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikali"; *Genç Kızların Sevgilisi*'nde (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/276) "Metin ile Turgut'un, seviştikleri diğer kızların sevişme ve hareketlerinde müstehcenliğe ve anormalliğe kaçılmaması" ve "Jale'nin Metin'in kucağına oturması sahnesinin çıkarılması" istenmiştir. *Yarım Adam*'da (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) "Hastabakıcının hastanede Macit'le öpüşme ve buna dair bütün sahne ve konuşmalarının çıkarılması" ve "Senaryoda geçen öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" talep edilmiş; *Dağ Çiçekleri*'nde (Özdemir Birsel, Senaryo, 1972/302) "Orhan'ın kahyaya: 'Kızını getir oynasın' dediği ve Şükran'ın oynadığı kısımların çı-

(*Kadın ve Tabanca*, Yön.: Aram Gülyüz, 1962)

karılması"; *Genç Osman*'da (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) "Senaryoda geçen raks sahnelerinin adap ve erkanına uygun düşecek tarzda hazırlanması" koşul olarak yazılmıştır. *Aldanma-Kanma* (*Gölge Etme*) (Ali Kaptanoğlu, Senaryo, 1962/286) adlı "Senaryodaki öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehcenliğe" kaçılmaması; *Sevimli Efe*'de (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/315) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Gönül Tuzağı*'nda (Giovanni Scognamillo, Senaryo, 1962/340) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Katibim-Fikret ve Katibesi* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1962/385) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Oyuncakçı Dükkanı* (Atilla Tokatlı ve Duygu Sağıroğlu, Senaryo, 1962/332) için yazılan kararda "Senaryodaki öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutularak filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Argo, Küfür, Hakaret ve Kadınlara Yönelik Ayrımcı İfadeler

Aşk Bekliyor (Kerime Nadir, Senaryo, 1962/303) adlı "Senaryoda geçen (Ulan, Domuz, bir amele parçası, köpek, namussuz, defol it) gibi tabirlerin"; *Kadın ve Tabanca*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/310) "Kamil'in söylediği: (Mübarek Kadın değil değirmen taşı çabuk yoruyor) cümlesinin", "Kamil'le Şef arasında geçen 'Köppolusu' tabirinin"; *Genç Osman*'da (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) "Nazlıca'nın Osman'ın ve IV. Murad'ın konuşmaları arasında geçen (Boynuz, Öküz boynuzu, yaldızlı boynuz v.s.) gibi konuşmaların"; *Affedilmeyen Günah*'ta (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1962/383) "Kabadayının söylediği: (Kıyak kaçmaz) cümlesinin", "Suzan'ın söylediği: (Basit küstah) tabirinin" çıkarılması istenmiş; *Atçalı Kel Mehmet* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1962/304) adlı senaryoda "Ülen, tonguz, it, yarşu donguzun kel kafasını gibi tabirleri" içermesi açısından ve başka koşullara da dikkat ederek senaryonun yeniden yazılması talep edilmiş; *Bize de mi lo lo lo* (Rüstem Tanır, Senaryo, 1962/341) adlı senaryoda "Rüstem'in söylediği: (…artık borun ötmiyecek ben ne dersem o olacak) cümlesinin", "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: (Ulan, Gaco, asılalım, tüymek, rol kesmek, söyüşlemek, enseleme, aynasız) gibi tabirlerin", "ikinci şahsın söylediği: (İnşallah iyi şeyler buluruz söyüşlemek için) cümlesinin" diğer başka maddelerle birlikte çıkarılması istenmiş; *Seven Sevilir*'de (Ali Peköz ve Ali Erdal, Senaryo, 1962/284) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen (Ulan keriz, Ulan, Kel, Herif, Moruk) kelimelerinin çıkarılması"; *İki Çalgıcının Seyahati* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) adlı "Senaryoda [yazım düzeltilmiştir] geçen Katır Cema, Cemo, aygır Fatma, Koçero, Keriz, sazlı eşek gibi sözlerin" ve "Ahmet'le Mehmet'in söyledikleri: (Uşak efendi! şu yulara benzeyen ipi takmasak olmaz mı, arkadaş boyunduruğa vurulmuş öküze döndün), sözlerinin" ve *Sevimli Efe*'de (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/315) adlı senaryoda geçen "Uyuz keçi, katır tepti, katır" gibi tabirlerinin çıkarılması şart koşulmuştur.

Boşver Doktor'da (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) "Kaltak" sözcüğünün çıkarılması; *Leyla'nın Dolmayan Çilesi*'nde (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/342) "'Herif' ve 'avrat' tabirlerinin değiştirilerek yerine 'Yahu' ve 'Hatun' gibi daha uygun kelimelerin konması", Mustafa ve Komiserin söylediği (Kaşıntısı var) tabirinin çıkarılması"; *Beyaz Güller*'de (Hüsnü Cantürk, Senaryo,

1962/349) "Sevim'in Gülseren için söylediği 'Yapışkan orospu' sözleri yerine 'böyle adi yapışkan bir kadınla' cümlesinin konulması"; *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "Ahmet'in söylediği: (Bu kafayla bir bok olamazsınız) cümlesinin", "Harun'un meyhanede Nihal'e söylediği: (Bak şunun yediği halta, kalça sallamaktan, onu bunu ayartmaktan başka ne bilirsiniz) ve (Sokak süprüntüsü, aşüfte sen de) cümlesinin", "Harun'un söylediği: (Namussuz edepsiz karı) sözünün", "Ahmet'in söylediği (Ulan, herif) gibi tabirlerin"; *Sönmeyen Aşk*'ta (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) "aftos" (sevgili, metres) sözcüğünün; *Sevgilim Doktor*'da (İzzet Özboy, Senaryo, 1962/331) "Rıza ile hastaneye giren arkadaşının orada gördüğü hemşire veya diğer kadınlar için Rıza'ya söylediği: (Abi be kıyak karılar var burada) cümlesinin çıkarılması ve Rıza'nın konuşmasının da buna göre tanzim edilmesi" ve "Bahri'nin rakı içerken söylediği: (Ulan bu karı milleti) cümlesinden (Karı milleti) tabirinin çıkarılarak yerine (Kadınlar) kelimesinin konması"; *Serseri Aşık*'ta (Sadi Mete, Senaryo, 1962/390) [yazım düzeltilmiştir] "Adnan'ın söylediği: 'Toz ederim sizi'", "Ayşen'in söylediği: 'Bu günlerde zilim' cümlesinin", "Adnan'ın söylediği: 'Arakladım' tabirinin", "Ayşen'in söylediği: 'Kim bu şırfıntılar' sözünün", "Ayşen'in söylediği: 'Anlarsın ya' tabirinin", "Cemile'nin söylediği: 'Gündelikçiye bak hele. Kız yırtarım senin o biçimsiz ağzını' cümlesinin çıkarılıp, usule uygun olarak Cemile'nin konuşturulması" istenmiştir.

Aşk ve Mezar (Rüstem Tanık, Senaryo, 1962/363) için yazılan kararda: [Yazım düzeltilmiştir] "İhtiyarın söylediği: (Devranı böyleymiş kahpe dünyanın) cümlesinden 'Kahpe' tabirinin çıkarılması", "arkadaşın söylediği: (Ne o Erol çok dalgınsın, yine mi av peşindesin, bu seferki tavuk mu yoksa piliç mi) cümlesinin (Yine mi av peşindesin, bu seferki tavuk mu yoksa piliç mi) tabirinin çıkarılması", "Zafer'in ablası Zuhal'e söylediği: (Boş ver abla sende çocuğa kesildin ya) dan 'Kesildin ya' kelimesinin çıkarılması", "Şişko Nuri'nin söylediği: (Ulan kıytırık) tabirinin çıkarılması", "Aykut'un söylediği: (… İkisi de el memleketi değil mi) cümlesinin çıkarılması", "Çiroz'la Şişko'nun söyledikleri: (Ne mal be bir Hilton alacağım böyle bir karıya) ve (Sebep ne Hilton yıkılır be halbuki bu karıyı ne top ne tüfek yıkar) sözlerinin tamamen çıkarılması", "Yılmaz'ın söylediği: (Kim bu parça) sözünden "Parça" tabirinin çıkarılması"; *Aşksız Yaşanmaz*'da (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/378) birçok başka koşulla birlikte "Sunay'ın söylediği: (Suphi nihayet beni tavladı) cümlesindeki 'Tavladı' tabiri yerine uygun bir kelimenin konulması" ve "(Muhallebici çocuğu) tabirinin çıkarılması" ve *Yorgancının Oğlu Bekri Mustafa*'da (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/326) "İ. Arap'ın söylediği: (Herkese şapur şupur, bize gelince yarabbi şükür) cümlesinin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Katibim-Fikret ve Katibesi (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1962/385) adlı senaryodaki [yazım düzeltilmiştir] "Arif'le Osman arasında geçen: (Parlak Osman, o kız kurusuna mı kaldı yani) (O kıza şöyle çeyrek porsiyon afili bakayım, rüzgara tutulmuş hazan yaprağına döner) cümlelerinin çıkarılması", "Fikret'le Cemil'in konuşmalarında geçen: 'Ruhsar denen o kara çalıyla) tabirinden 'Kara çalıyla' ibaresinin çıkarılması", "Ruhsar'ın Erol için söylediği: 'Onun yüzü manda derisi gibidir' yine aynı sayfada Arif'in söylediği: 'Hişt Osman parçaya bak parçaya' cümlesinin çıkarılması", "Ruhsar'ın söylediği: 'Kara çalı gibi paslanmış demire benzeyen kazulet bir hanımdı değil mi?' cümlesinin

çıkarılması", "Fikret'in söylediği: 'Baksana hortlak görmüş kundak çocuğuna dönmüş' ve yine aynı sayfada Fikret'in söylediği: 'Kız fena şişledi beni' cümlelerinin", "Fikret'in söylediği: 'Bu kıza karşı içimde karıncalanmalar başladı' cümlesinin", "Senaryodaki şahısların birbirine hitap ederken kullandıkları: (Ayı, domuz, it, çüş) gibi tabirlerin, çıkarılması" şart koşulmuştur.

Ayşecik Ateş Parçası'nda (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1962/297) "Ayşeciğin dedesiyle konuşurken söylediği: (Teke kafalı sen de) şeklindeki hitabının" ve başka birtakım sahnelerin çıkarılması şartıyla onay verilmiş; *Küçük Beyin Kısmeti*'nde (Hulki Saner, Senaryo, 1962/353) "Herif" ve "Anırırım, anırırım" ifadelerinin çıkarılması koşul olarak ileri sürülmüş; *Yarım Adam*'da (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) "Macit'in söylediği: (Sıkıntıdan gebermiş) cümlesindeki 'Gebermiş' kelimesinin çıkarılarak yerine 'Bunalmış' tabirinin ikamesi"; *Gizli Sevda*'da (Neriman Ulaş, Senaryo, 1962/345) "Mürvet'in söylediği: (Düdüğün birisindir) sözünün", "(Al voltanı, bozulma aslanım) tabirlerinin"; *Söminede Yıllar* (Ömer Nida Bıçakçı, Senaryo, 1962/346) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen 'Herif' tabirinin"; *Aramıza Kan Girdi*'de (Suphi Kaner, Senaryo 1962/367) "Alengirli işlere meraklı" gibi ifadelerin çıkarılması talep edilmiştir.

Silahlı Gelin-Yaman Adam (Bülent Oran, Senaryo, 1962/371) adlı senaryoda "Fatma'nın söylediği: (Yaklaşırsan akıtırım işkembeni) cümlesindeki 'İşkembeni' kelimesinin çıkartılarak yerine bir münasipinin konulması" şartı koşulmuş; *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı senaryoda geçen "Ahmet'e izafeten 'Bidon' ve Nuri'ye izafeten söylenen 'Avanta' tabirleriyle, 'Yumurtla bakalım', 'Enayi dolması' gibi sözlerin" çıkarılması istenmiş; *Cehalet Çemberi*'nde (Ali Kamil Bankalı, Senaryo, 1962/347) "Senaryonun birçok yerlerinde geçen: (Herif, ulan be) gibi tabirlerin tamamen çıkarılması", "ananın söylediği: (Gene zıkkımlanmışsın domuz evlat)", "Aysel'in söylediği: (Su koyvermeye başladı)" cümlesinin, "Ahmet'in söylediği: (Muhallebi çocuğu)" ve çeşitli yerlerde geçen "(Ah moruk ah) ve 'Herif' cümlelerinin", "(O senin keş oğlan), (Vay hergele vay), yalan babında (Tevekkeli birkaç gündür kıvırmaya başlamıştı)" ifadelerinin çıkarılması, "Karı" yerine "Kadın" denmesi ve ayrıca "'Ağbi' hitabının da mümkün olduğu kadar azaltılması" da düzeltme talepleri arasında yer almıştır. *Ne Şeker Şey*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/335) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Şıngırdak Melahat, Bomba Süheyla' isimlerinin başındaki 'Şıngırdak' ve 'Bomba' mahlaslarının, Nazım için söylenen (Eksik etek canavarı) ve (Canavar) müstear isimlerinin tamamen kaldırılması", "Yine senaryonun muhtelif yerlerinde geçen (Oy horozuna kravat taktığımın çocuğu)", "(Hepanata püften) tabirlerinin"; *Gönül Tuzağı*'nda (Giovanni Scognamillo, Senaryo, 1962/340) "Şişman adamın söylediği: (Karıyı tavladın galiba) sözünün", "Orhan'ın kendi kendine söylediği: (Güle güle kullan enayi)", "Leyla'nın söylediği: (Sümükleme) sözlerinin" çıkarılması ve *Şehirdeki Yabancı*'da (Ahmet Önat, Senaryo, 1962/362) "Recep'in söylediği: (Ne kişniyorsun kadına) tabirinin (Ne istiyorsun kadından) şeklinde değiştirilmesi" istenmiştir.

Kiralık Nişanlı'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/328) "(Kelleleri parlatalım), (Bir salata patlatırız) cümleleri yerine daha uygun başka tabirlerin konulması"; *Vefakar Namzetler*'de (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Ayarladım, çaktırmadım' gibi

argoların yerine uygun kelimelerin konulması" istenmiş; *Can Evimden Vurdular* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) adlı senaryoda "Geberirsem" sözcüğünün, "Fertiyi çekersem" [fertiği çekmek, kaçmak anlamında] ifadesiyle "Aşık'ın söylediği: (Dallı basmanı danalar yesin emi) ibaresinin", "Aşık'ın bağlama ile söylediği türküler arasında geçen (Herifler) kelimesinin çıkarılarak yerine (Adamlar veya İnsanlar) gibi tabirlerin konulması" ve *Külhan Aşkı* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/384) adlı senaryoda yer alan "Hulusi'nin söylediği: (Vay zilli vay) cümlesinin", "İspinoz'un söylediği: (Yesinler seni.. orevuar) kelimesinin, çıkarılması; 'Orevuar' yerine Türkçesinin konulması" şart koşulmuştur.

İçki, Kumar

Nankör'de (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/330) başka şartlarla birlikte "Lale'nin annesinden içki istemesi ve annesinin de: (Biraz vereyim ama çok içme, sonra sarhoş olursun) gibi konuşmasının çıkarılması ve bu içki teklifinin yaptırılmaması"; *Genç Osman*'da (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) [yazım düzeltilmiştir] "İçkiyi meneden bir padişahın umumi yerlerde ve bilhassa askerleri arasında içki içmesi doğru bir hareket sayılamayacağından bu sahnelerin ona göre düzeltilmesi"; *Boşver Doktor*'da (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) "Sevim'le Enver'in içkili sahnesinin ve buna ait konuşmaların çok kısa olarak belirtilmesi"; *Sevgilim Doktor*'da (İzzet Özboy, Senaryo, 1962/331) "(Ne hoş duruşun var be aslan sütü) şeklinde rakıyı metheder tarzdaki konuşmanın çıkarılması"; *Derdimden Anlayan Yok*'ta (Afif Yesari, Senaryo, 1962/312) diğer koşullarla birlikte "Fulya'nın meyhane yerine nezih bir muhitte çiçek satması"; *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda "Bedri ile Semih'in bulundukları barda oturuş ve içki içiş hallerinin öğretmenlik vakarını zedelemeyecek şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Güzelleri Severim*'de (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) "bütün gençlerin içkili olduğu hakkındaki söz ve sahnelerin"; *İki Çalgıcının Seyahati* (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) adlı eserde "üçkağıt oyunu"nun; *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "Cüneyt'in poker sahnesinin çok kısa ve para gösterilmeksizin filme intikal edilmesi" istenmiştir.

Suç, Şiddet, Hukuk, Adalet

Suç ve Şiddet

Ayşecik Ateş Parçası'nda (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1962/297) [yazım düzeltilmiştir] "maç seyredilirken Durmuş'un tükürmesi ve tükürüğün ön taraftaki çıplak kafalı adamın başına isabet etmesi ve gazoz içmekte olan aşçının kızarak ağzındaki gazozu püskürtmesi hadiselerini de ihtiva eden stadyumdaki kavga sahnesinin çıkarılarak Ayşecik'in yanındakilerle maç sonrası tesadüfen vuku bulan bir kavga neticesi olarak karakola celbedilmiş olduklarının diyaloglar içinde bunun sözle ifade edilip işbu sahnenin buna göre yeniden tanzim olunması (Yani stadyumdaki kavga sahnesi gösterilmeyecek)" talep edilmiş; *Can Evimden Vurdular* (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Ömer'in vuruluş sahnesiyle bu hususiaki kavga sahnelerinin halkın ruhunda bir tevahhuş [korkutma, ürkütme] uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" ve "dövüşme ve kavgaların da keza *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre filme çekilmesi" şart koşulmuş; *Sesli Sahneler*'de (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) "müsademe [çarpışma, çatışma] sahnesinin çok kısa olarak gösterilmesi"; *Izdırap Çemberi* (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/260) adlı senaryo-

da "Döğüş sahnelerinin uzatılmaması"; *Aşk Bekliyor* (Kerime Nadir, Senaryo, 1962/303) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen kavga sahnelerinin uzatılmadan ve halk üzerinde tevahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Sahil Çiçeği Selma* (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/313) adlı senaryoda "kavga sahnelerinin asgariye indirilmesi"; *Ne Şeker Şey*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/335) başka koşullarla birlikte "Kavga sahnelerinin mümkün olduğu kadar kısaltılması"; *Yarım Adam* (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] "kavga esnasında gelen polislerin Hüsnü, Atıf ve Turhan'ı yakaladıkları belirtilmekte ise de Sayfa 55'te Atıf ve Turhan'ın serbest oldukları görülmektedir. Bu müphemiyetin izalesi [giderilmesi], (Macit'in evindeki ilk hadiseye Atıf ve Turhan'ın iştirak ettirilmemesiyle olabilir)" istenmiştir.

Mesut Olamıyanlar'da (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/267) "kiracı adamın karısına karşı sarf ettiği sözlerin ve onu itmesine dair hareketlerin" çıkarılması ve *Serseri Aşık*'ta (Sadi Mete, Senaryo, 1962/390) [yazım düzeltilmiştir] "Ayşen'in söylediği: 'Kan doldururum karnını yoksa' sözünün" çıkarılması, "Adnan'ın çocuğa sıkı bir tokat atmaması", "Ayşen'in sustalıyı bacağından değil çantasından çıkarması", "Ayşen'in Cemile'yi hırpalama sahnesinin çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi" karara yazılmış; *Dağ Çiçekleri* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1972/302) adlı senaryonun büyük bir kısmında "Cevat'a yapılan dayak ve işkence sahnelerinin azaltılması ve birçoklarının çıkarılarak, sadece Şükran'la Cevat'ın birlikte yakalandıkları gece bayıltıncaya kadar dövülmekle yetinilmesi" denilerek şiddetin derecesi azaltılmış; *Atçalı Kel Mehmet* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1962/304) adlı eser için birkaç farklı koşulla birlikte "genel olarak Mehmet'e Hüseyin Ağa ve adamları tarafından yapılan dayak ve işkence Kel Mehmet'in annesinin düçar olduğu eziyet ve fena muameleler"in de çıkarılıp senaryonun yeniden yazılıp gönderilmesi istenmiş; *Boşver Doktor*'da (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) [yazım düzeltilmiştir] "Sadri'nin sadece kasa soymasının kısa gösterilerek hadisenin müddetinden bahsedilmemesi, bu hadiseye ait diğer sahne ve konuşmaların", "Sadri'nin şoförü tehdidine dair sahnelerin" ve "Sevim'in göğsüne bıçak dayanması" sahnelerinin çıkarılması talep edilmiş; *Hırsız* (Semih Evin, Senaryo, 1962/277) adlı eserde [yazım yanlışları düzeltilmiştir] "müdürün söylediği: 'Şöhretini bilmiyor değilim, memleketin en namlı kasa hırsızısın… Açamayacağın kasa yokmuş' cümlesinin", "Doğan'ın söylediği: 'Büyük bir parti bu'dan' 'O zaman aletleri satarım belki'ye kadar olan konuşmaların çıkarılması", "Doğan'ın kasayı açışında teferruata girişilmemesi" şart koşulmuştur.

Gönül Avcısı'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1962/255) "Leyla'nın kaybolan ve Vedat tarafından çalınmayan bileziğinin bir arama esnasında tesadüfen bulunduğunun gösterilmesi ve böylece Vedat'ın hırsız olmadığının meydana çıkarılması", "Vedat'ın kompartımandan çaldığı tıraş takımını olduktan sonra münasip bir şekilde yerine koyması, çaldığı elbisenin cebinde de bir kart bularak bu karttaki adresi okuyarak çaldığı elbiseyi götürüp sahibine teslim etmesi gibi bu sahne ve konuşmaların ona göre yeniden tanzim olunması" istenmiş; *Geceler Bitmesin* (Aydın Erekli, Senaryo, 1962/372) adlı senaryonun "muhtelif yerlerinde geçen ve birçok sahnelerinde aynı mevzu üzerinde yürünen (soygun ve adam öldürme) hareketler memlekette asayişsizlik gibi hisler tevlit edeceği

ve bu günlerde esasen vak'alar bakımından çoğalmış bulunan bu suç üstüne film yapılmamalıdır" denmiş ve karar [yazım düzeltilmiştir] "Faruk'un ölümü lüzumlu olduğuna göre bunu seyahatte, yolda, bir virajda veya bir trafik kazasında öldürülebilir, bu sahnelerin buna göre düzenlenmesi", "Sayfa 46 da bardaki konuşmada, ölen Faruk Bey'in ölüsünü soyanlar ve Faruk Bey'in üzerinde fabrikaya ait külliyetli bir para olabilir. Yalnız bütün diyaloglar buna göre (Nuri dahil) tanzim edilmelidir" diye devam etmiştir.

Vatansızlar'da (Murat Akovalıgil, Senaryo, 1962/274) "Kemal'in söylediği 'Malum ya ölmemek için öldürmek lazım' sözünün çıkarılması", "omuzda bir adam taşındığı sahnesinin gösterilmemesi", "Kemal'in vurduğu şahsın ölmediğinin gösterilmesi", "İlya'nın Nuri'nin üzerine ateş ettiği sahnenin", "Nesrin ve şoför Osman'ın kaçırılış sahnelerinin" çıkarılması ve "senaryonun filme intikalinde memlekette kesif bir casusluk işlerinin döndüğü hissini bırakmayacak şekilde olması şartıyla" adı geçen senaryonun filme çekilmesinde mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiş; *Billur Köşk* (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) adlı senaryoda "Göksel'le dedenin konuşmalarında geçen ve dedenin bir korucuyu vurduğuna dair sorusuna dedenin verdiği cevap uygun görülmediğinden bu sual ve cevabın çıkarılması" istenmiş; *İki Ahbap Çavuşlar*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1962/338) "Ayşe'nin elindeki oyuncak tüfekle cam kırması sahnesinin tamamen çıkarılması", "Rüştü'nün söylediği: (İstanbul'u ve herkesi titreten) cümlesinin"; *Korkusuz Kardeşler*'de (Turgut Özatay, Senaryo,1962/305) "Spikerin konuşmasında (Kinlerini oğullarına da aşıladılar) cümlesinin", "6 kardeşin kazıklara bağlı ve göğüslerine kağıt asılması sahnesinin" ve "Yılmaz'ın söylediği (Benim prensibim dişe diş, kana kan) cümlesinin çıkarılması" talep edilmiştir.

Kararlarda suçun cezasız kalmaması, didaktik bir biçimde cezalandırma ve bunun yasalara uygun şekilde yapılması da talep edilmiştir. *Güzelleri Severim*'de (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) "Selim ve konuşmaları ve sayfa 58'de Leyla'nın ortadan kaldırılmasına dair konuşma ve sahnelerin" ve "Orhan'ın kaçmasına dair" konuşmaların çıkarılması ve "Ali ve Leyla'yı öldürenlerin cezalarını çekmesinin filmde gösterilmesi" şartı öne sürülmüştür. *Beyaz Güller* (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) adlı senaryoda "Mihriban'ın boğulması, köşkün yakılması gibi suçlar mevcutken ve bu suçlar Nazif'le Murat tarafından anlaşılmış olmasına rağmen keyfiyeti polise intikal ettirmemek, yalnız başlarına bunu takiple sonuçlandırmaya kalkmak, hatta Namık'ın suç ortaklarının takipsiz ve cezasız kalmaları doğru değildir" denilmiş; *Şehirdeki Yabancı*'da (Ahmet Önat, Senaryo, 1962/362) "Selami'nin ölümünden sonra kötü kişiler belli olduğuna göre bunların kanuni kovuşturmaya tabi tutulduklarının filme intikal ettirilmesi" şartı ileri sürülmüştür.

Kan Davası'nda (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/270) "Murat'ın katilinin hadiseden kısa bir müddet sonra Yusuf tarafından öldürülmesi ve bu arada birinci katil hadisesiyle de zabıtanın ilgilendiğinin açık olarak belirtilmesi, Yusuf'un sadece Cemal'i öldürdüğü sahne kısa olarak gösterilip hadisenin hemen akabinde Yusuf'un da polis tarafından yakalandığının belirtilmesi şeklinde bu sahnelerin yeniden düzeltilmesi" istenirken "ihtiyarın söylediği: (Kan davasıdır bu, böyle gelmiş böyle gider) şeklindeki konuşmanın" da çıkarılması şart koşulmuş; *Toy Delikanlı*'da (Sami Uzun, Senaryo, 1962/316) Leman'ın karakterinin "Sami bu işi için

hapise girmedi, Sami bir cinayet işledi, bunda bizim kabahatimiz yok" biçimindeki konuşmasının çıkarılması istenmiş, "Leman ve arkadaşlarının tertipledikleri şebekenin yaptığı hareketin sanki suç değilmiş gibi gösterilmesi"nin de önlenmesi talep edilmiştir.

Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen intikam ifade eden Demir'in söylediği: 'Ödeteceğim bunu o alçağa ben, komam ben bunu o herifin yanına' cümleleriyle buna benzer bütün konuşmaların", "Kaçakçılıkla ilgili ve hududa ait konuşmaların, (yani kaçakçılığın hudut dışına intikali belirtilmeyecek şekilde olması)", "Senaryonun sonlarında geçen Nuri'nin oğlu Orhan'ı atma tehdidi sahnelerinin çıkarılması" da koşullardan bazılarıdır.

Uyuşturucu, Uyku Hapı ve Uyku İlacı

Yarım Adam'da (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) "Birçok sahnelerde morfin ve vuruşları yer almaktadır. Bunların seyirciler üzerinde cazip bir tesir ifa etmeyip kötü bir iş olduğunun bilhassa belirtilmesi" şartı başka koşullarla birlikte yazılmış; *Bize de mi lo lo lo* (Rüstem Tanır, Senaryo, 1962/341) adlı senaryoda "eroinlerin mankenlerin içine yerleştirildiğinin gösterilmemesi"; *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı senaryoda "Rüştü'nün cebinden bir kutu çıkarıp aldığı bir miktar tozu burnuna çekmesi sahnesinin" çıkarılması istenmiş; *Aramıza Kan Girdi* (Suphi Kaner, Senaryo 1962/367) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Beyaz zehir kaçakçılığı hakkında geçecek konuşmalarda bu matahın yüksek fiyatlarla alınış ve satılışının ve bilhassa büyük kazançlar temin ettiğine dair konuşmaların yapılmaması" konusunda uyarı yapılmıştır. *Cehalet Çemberi*'nde (Ali Kamil Bankalı, Senaryo, 1962/347) "Esrarın alımı ve satımında onu metih ve teşvik edici kelimelerin ve eğer herhangi bir içim keyfi mevcutsa detaylarına girilmemesi ve yine bu maddenin alım-satımlarının yüksek fiyatlarla olduğu hakkında konuşmaların da yaptırılmaması" istenilen koşullar arasında sayılmıştır. Bu konuda geniş biçimde yazılmış *Karakolda Evlendik* (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1962/322) adlı senaryonun kararında şunlar yazılmıştır: "Senaryoda geçen vak'alar iki nokta etrafında toplanmaktadır. Eroin kaçakçılığı ile Orhan'ın Yurdan ile sevişmeleri ve nihayet karakolda evlenmeleri ile son bulan bir konu ile işlenmiştir. Dar bir çerçeve içinde yaratılmak istenen sahneler, beyaz zehir kaçakçılığının bir zenginlik yaratacağı hissinin uyandırılması (Bu vesile ile suça teşvik) ve bilhassa polis takibinin de kifayetsiz bulunması ve senaryonun filme intikalinde bazı ilaveler yapılacağı intibaını vermektedir. Bu halde senaryonun filme çekilmesinin, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkraları hükmünce sakıncalı olduğuna, ancak yukarda belirtilen sakıncalı hususların tadil ve tashihi ile sahneler arasındaki irtibatları kuracak şekilde yeni bir senaryo yazılması halinde Komisyonumuzca yeniden incelenebileceğine oybirliğiyle karar verilmiştir". Dolayısıyla senaryonun düzeltme yapılarak yeniden gönderilmesi istenmiştir.

Hukuk ve Adalet

Darbe (Sami Uzun, Senaryo, 1962/334) adlı senaryoda "eksik görülen ve filme intikalinde ekleme zarureti hasıl olacağı kanaatine varılan" noktalar şunlar olarak belirtilmiştir: "Melek'le teşriki mesai ettikleri bildirilen ve senaryoda adları geçen eşhas neticede ve bilhassa; a- Mahkeme safahatın-

da meçhul kalmışlardır, bunlar takip ediliyor idiyseler ne gibi bir neticeye varılmıştır? b- Faili müşterek iseler bunların da mevkufen mahkemede bulunmaları ve Melek gibi hüküm giymeleri icabeder" ve "Beyaz zehir kaçakçılığı ağır suçlardan bulunmakla Melek'e hükmedilen cezanın kanuni mevzuatımıza göre düzenlenmesi, bu cezanın hangi hususta verildiği anlaşılamamıştır, bunun da açıklanması" talepler arasında yer almış ve senaryonun bunlara göre yeniden yazılıp gönderilmesi istenmiştir. *Şehvet Uçurumları*'nda (Kevkep Öklem, Senaryo, 1962/307) "İşlenen cinayetin tahkikatının Nahiye Müdürü tarafından yürütülmesi usule aykırı olduğundan olayın tahkikatının Savcılıkça yapılması" gerektiği belirtilmiş; *Sesli Sahneler*'de (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) "Hakimin 'Savcılığa emir vereceğim' sözünün çıkarılarak 'Savcılığa müzekkere yazacağım' cümlesinin konması" ve "Selim B.in söylediği 'Dünyada masumlara ceza giydirildiği bir devlet görülmemiştir' sözünün çıkarılması" talep edilmiştir. *Güzelleri Severim* (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) adlı senaryoda ise "adaletle ilgili konuşmaların" ve "Leyla ile Orhan'ın konuşmalarından boşanmaya ve bütün malını Orhan'a devredeceğine dair konuşmaların" da çıkarılması istenmiştir.

Hapishane

Koğuşa Gelen Yabancı'da (Engin Deniz, Senaryo, 1962/365) [yazım düzeltilmiştir] "Ali'nin söylediği: (Halbuki ne kadar yanlış, buraya düşenler bilmezler ki onlardan daha iyi insanlardır ama gel de bunu onlara anlat. Bir sefer buraya düşünce de çıksan bile, artık onların arasında yaşayamazsın, yaşatmazlar seni. Ey gidi felek ey kimine gülersin kimine sırtını dönersin) sözlerinin tamamen çıkarılması" şartı karara yazılmıştır.

İşkence

Atçalı Kel Mehmet (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1962/304) adlı eser için birkaç farklı koşulla birlikte "genel olarak Mehmet'e Hüseyin Ağa ve adamları tarafından yapılan dayak ve işkence Kel Mehmet'in annesinin düçar olduğu eziyet ve fena muameleler"in de çıkarılıp senaryonun yeniden yazılıp gönderilmesi; *Dağ Çiçekleri* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1972/302) adlı eserde "işkence sahnelerinin azaltılması"; *Kadın ve Tabanca*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1962/310) [yazım düzeltilmiştir] "(Nedret'in yakalanmasıyla ilgili sahnelerin çok kısa olarak gösterilmesi ve Nedret'e işkence yapılmaması) hususlarına riayet edilmesi"; *Sahte Nikah* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/296) adlı senaryonun [yazım düzeltilmiştir] "son kısımlarında geçen ve vasiyetnamenin gizli bulunduğu yeri öğrenmek için Ali dayıya yapılan işkence sahnelerinin halkın ruhunda bir tevahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" şartıyla filme alınmalarına izin verilmiştir.

Ölüm, İntihar, İdam, Mezarlık

İki Çalgıcının Seyahati'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) kararda şöyle yazılmıştır: [yazım düzeltilmiştir] "Otobüsün üzerinde nakledilen tabutun boş olduğu anlaşılmakla Ahmet buna girebilir, ancak otobüs maksud mahalle vardığında Ahmet herhangi bir mizansen veya diyalogla tabuttan çıkar. Bu hususun dikkate alınarak 31. sahnede hazırlanmış bulunan cenaze merasiminin herhangi bir alay mevzuu yapılmaması için işbu cenaze merasiminin filme intikal ettirilmemesi, (böylece de sahife 22'de İstanbul'da münteşir Işık gazetesine verilmiş olan ilan kendiliğinden çıkmış olacaktır)"; *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "mek-

tepten diploma merasiminden sonra evine dönen Semih'in annesinin cenazesiyle karşılaştırılmayıp ev komşu kadınlarla karşılaştırılması (Cenaze sahnesi tamamen çıkarılacaktır"; *Kardeş* (Semih Evin, Senaryo, 1962/278) adlı senaryoda "müdürün söylediği: 'Eskiden idamlar bu kadar dokunmazdı bana' cümlesinin", "infazın geciktirilmesi hakkındaki Valiye ait bütün konuşmaların" ve idam sahnesinin çıkarılması; *Zoraki Milyoner*'de (Atilla Oğuz, Tarık Kakınç ve Orhan Elmas, Senaryo, 1962/318) [yazım düzeltilmiştir] "Necdet'ten para sızdırmaya çalışan Ahmet'in Necdet'i davet ettiği mahallin Ortodoks mezarlığı olmayıp mezarlık dışında bir yerde" gösterilmesi şart koşulmuştur.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Asker, jandarma, polis, zabıta gibi güvenlikle ilgili birimlere ait senaryolarda yer alan ifadeler de yoğun biçimde denetlenmiş, çoğunlukla bunların olumsuz gösterilmesinin önüne geçilmeye çalışılmış ve senaryolarda eylemlerinde etkin bir biçimde gösterilmesi uyarılar arasında yer almıştır. *Sevgilim Doktor*'da (İzzet Özboy, Senaryo, 1962/331) "Polisin köşke gelişi ve ev sahibi Kemal'le konuşmalarındaki sual-cevapların mantıki olması ve polis mevzuatına uygun tarzda düzenlenmesi; nitekim, polisin 'Peki kızın durumu davaya müsait değil, 18 yaşını aşmış' tarzındaki konuşması mevzuatla kabili telif değildir. Çünkü ortada bir haneye taarruzla kaçırma olayı mevcuttur" denilerek belirtilen hususların yerine getirilmesi şartıyla filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına karar verilmiş; *Boşver Doktor*'da (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) "Senaryonun filme intikali esnasında polisle doktorun sık sık teşriki mesai etmesi, polisin suç ve suçlular üzerinde hassasiyetle durulduğunun belirtilmesi" koşulu da ileri sürülmüş; *Sesli Sahneler*'de (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) "polis memurunun konuşmasının başka bir şahsa yaptırılması" talep edilmiş; *Bize de mi lo lo lo* (Rüstem Tanır, Senaryo, 1962/341) adlı senaryoda "Polis Tahsin'in hataya düştüğü sahnenin çıkarılması" istenmiş; *Bir Hayat Hikayesi*'nde (Mahmut Arseven, Senaryo, 1962/287) "polis mevcutken Nuri'nin onlar huzurunda silaha sarılıp ateş etmesi gibi keyfiyetler" itiraz edilen sahneler arasında sayılmıştır.

Darbe (Sami Uzun, Senaryo, 1962/334) adlı eserde "Bütün bu kaçakçılık işleriyle Ruhi adında vazifeli şahsın mesaisi kifayetsiz görülmekle Emniyet teşkilatının bu mevzudaki çalışma ve titiz faaliyetinin ek sahnelerle kuvvetlendirilmesi" istenmiş; *Aramıza Kan Girdi*'de (Suphi Kaner, Senaryo 1962/367) uyuşturucu satışından yüksek kazanç elde edildiğine dair konuşmalara yer verilmemesi ve "Emniyet teşkilatıyla ilgili sahnelerde titizlikle hareket edilmesi ve takiplerde bu mevzua fazla yer verilmesi" şart koşulmuş; *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı senaryoda "Kamil'in söylediği: 'Oralarda jandarmalık yaptığın için yolları bilirsin' cümlesinin" çıkarılması istenirken "Senaryonun muhtelif sahnelerinde polis faal vaziyette gösterilmiştir. Film haline intikalinde de aynı hususun tebarüz ettirilmesi" belirtilmiştir. *Beyaz Güller*'de (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1962/349) komisyon senaryo için; [yazım düzeltilmiştir] "Nazif'in emniyete müracaatı, bu işle sivil Komiser Murat'ın vazifelendirilmesi, Murat'ın bir tesadüf eseri olarak Nazif'in küçüklük veya okul arkadaşı çıkması mümkündür. Nitekim şok tedavisinde Namık'a yardım eden avanesinin 'Alişan dahil' Gülseren'in yanlarından çıkarılmasından sonra,

Murat'ın yolda emniyete yapacağı bir telefonla ve adres verme suretiyle bunları tevkif ettirmesi de mümkündür. Bu ve buna benzer birkaç telefon sahnesinde Murat emniyetle daimî bir temas temin eder, direktifler alabilir, Nusaybin'e de izini kaybeden Namık'ı takip için gelmiş olması mümkündür" gibi önerilerde bulunmuştur. *Sevimli Efe*'de (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/315) "Valinin tahkikatı yapması ve Şahin'le İlyas'a söylediği sözler mevzuata uygun olmadığından tahkikatın mahalli Jandarma Kumandanlığınca yapılması ve son sahnede Valinin: (Şahin davasında haklıdır) diye başlayan pasajdaki konuşmanın Jandarma Kumandanı tarafından (Şahin davasında eğer haklı çıkarsa) şeklinde başlatılarak değiştirilmesi ve İlyas'a söylediği cümlenin de (Mahkeme eğer seni suçlu görürse cezanı çekeceksin) şeklinde değiştirilmesi" istenmiş; *İkisi de Cesurdu*'da (Yücel Hekimoğlu, Senaryo, 1962/251) "Mevzunun tamamıyla hayal mahsulü olduğu, askeri kaidelerle bağdaşmayan sahneleri ihtiva ettiği görülmüştür. Hakikatlere ve askeri kaidelere uygun yeri ve zamanı belirtilen bir senaryo hazırlandığı takdirde tekrar inceleme konusu yapılacağına dair oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Etnik Konular, Millî Hisler, Başka Milletler

Kardeş (Semih Evin, Senaryo, 1962/278) adlı senaryoda bağlamı belirsiz biçimde ifade edilen "Kore ile konuşmanın" çıkarılması istenmiş; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) "Mısır Eleği" ibaresinden "Mısır" kelimesinin; *Güzelleri Severim*'de (Mustafa Büncü, Senaryo, 1962/275) "Tatar milleti" tabirinin çıkarılması istenmiştir. *Küçük Hanım Avrupa'da* (Özdemir Birsel, Nejat Saydam, Senaryo, 1962/272) adlı senaryoda "Gerek Yunanistan'da ve gerekse İtalya'da Bülent'in muhakeme edilirken konuşmalarının ve müdafaasının ciddiyet sınırının dışına çıkmaması ve (Yaşasın İtalyan adaleti v.s.) gibi tezahürata mucip konuşmaların yapılmaması" şartıyla izin verilmiş; *Kahramanlar Kanı-Şehitler Köyü*'nde (Sadi Mete, Senaryo, 1962/333) "Tam bir kahramanlık hisleriyle dolu olan Adıyaman köyünün savaşan fertlerinin hepsinin şehit olması derin bir inkisar yaratacağı cihetle dövüşenler arasından 1-2'sinin şehit ve birkaçının da yaralanması kifayetiyle ve düşmanın bu mukavemet karşısında yol değiştirmesi suretiyle filme son verilmesi" ve "Bu çarpışma esnasında köydeki ihtiyar kadın ve erkeklerin yaralıları geriye çekmek suretiyle onların da bu mevzii savaşta yararlıkları bulunması sahnelerinin ilavesiyle filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Genç Osman (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) adlı senaryoyla ilgili kararları ise geniş biçimde aktarmakta yarar vardır. Senaryonun komisyon tarafından ikinci defa değerlendirilmesi sonucunda ek senaryonun ve ek sahnelerin uygun olduğu, gerekli düzeltmelerin yapıldığı tespit edilmiş "Yalnız ek senaryoda isyancıların tezahüratı arasında söyledikleri (Ya ya ya şa şa şa)nın çıkarılarak (Padişahım çok yaşa) ile iktifa edilmesi" istemiş ve önceki karara "uyulması" şart koyulmuştur. "Mührü-Sadaret (Huzurda bulunulsa dahi) daima öpülüp başa konduktan sonra Sultana teslim edilir veya gönderilir. Bu sahne, huzurda olduğuna göre Hafız Paşa'nın mührü aynı kaide ile öpüp başına götürdükten sonra IV. Murad'a vermesi iktiza eder. IV. Murad'ın da bir hitap ile mührü tevcihi gerekir. (Bu sahnelerin buna göre düzeltilmesi)" istenirken birçok maddede dönemin koşullarına, geleneğine, tarihi gerçeklere ve metinlere de uyulması istenmiştir. Bunun dışında "Padişahlar tebdil gezmiş ol-

salar bile yanlarında muhakkak lalası veya onları koruyanların bulunması lazımdır. Bu sahnelerin ona göre dikkat edilerek çekilmesi", "Tebdil gezmenin gayeleri arasında halkla temas ve onların ihtiyaçlarını yakından görüp öğrenmek, anlamak ve ona göre adaletin tevzii hususlarında hassas davranmak icabederken bu hususlar senaryoda zayıf ve eksik olarak kaleme alındığından bu sahnelerin kuvvetlenmesi için ona göre ve bu ışık altında sahneler ilave edilmesinin dikkat nazara alınması" istenir. "Padişahların sözlerinin padişahça olması karşısındakilerinin de ona göre hürmetkarane tavır takınması icabettiğinden bu kabil sahnelerin ona göre düzeltilmesi" talep edilmiştir. Ayrıca "Senaryoda geçen 'Reşit Paşa' tabiri yanlıştır, bu ismin 'Recep Paşa' olarak düzeltilmesi" istenirken "(Türk uşağının) kelimesi yerine (Türk gencinin) kelimesi konulması" da talepler arasında yer almıştır. Ayrıca kararda şunlar yazılmıştır: "Osmanlı tarihinin mühim bir devresini teşkil eden ve o zamanın Padişahı bulunan IV. Murad'ın hayatından mühim ve dikkati çekici bazı safhaları ihtiva etmesi bakımından adı geçen senaryonun bir kere de Millî Eğitim Bakanlığınca tetkik ettirildikten sonra gelecek rapora göre bir neticeye bağlanmasına oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Modern Türkiye (İtalcaribe Film Şirketi, Senaryo, 1962/317) adlı senaryonun kararında iki paragraf halinde şunlar yazılmıştır: "İtalcaribe Film Şirketi tarafından hazırlanıp aynı Şirket tarafından Şan Film Kurumumuzla koprodüksiyon olarak çekilmek istenilen Modern Türkiye'ye ait dokümanter film senaryosu Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilmiştir. Resmi bir Türk mihmandarın nezareti altında bahis konusu senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Mesut Olamıyanlar'da (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/267) "Zuhal'in: (Ah şu çalışma hayatından nasıl nefret ediyorum bilsen?) cümlesiyle başlayan paragrafın" ve "Selime'nin söylediği: (Kuvvetliler zayıfları ezerler) cümlesinin"; *Gönül Avcısı*'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1962/255) "Vedat'ın söylediği: (Bilmem sizin gibi hergün karnımı doyuracak biri çıkmaz ki) cümlesinin çıkarılması" istenmiş; *Boşver Doktor* (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) adlı senaryonun kararında daha önce incelenip komisyon tarafından "sakıncalı" bulunduğu ve eser sahibinin gerekli düzeltmeleri yaptığını belirterek başvurusu üzerine yeniden incelenmiş ve bu yeni kararda [yazım düzeltilmiştir], "Sevim'in Yaşar'la olan münasebetlerinin çıkarılması, yalnız çocuğunun okul taksitini vermek isteyen Sevim'in çaresizlik içinde kıvrandığının belirtilmesiyle iktifa edilmesi", "Sevim'in söylediği 'Ne zenginler, ne hacıağalar' tabirinin" çıkarılması istenmiş ve başka koşullar da ileri sürülmüştür.

Kiralık Nişanlı (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/328) adlı senaryonun "jenerik kısmında, Ayhan'ın muhtelif müessese ve iş yerlerinde iş istemesi ve iş vericilerin baş ve el hareketleriyle bu talebi reddetmeleri uygun görülmemiş olmakla jeneriğe münasip bir şekilde fon verilmesi", "Ayhan'ın bir patrondan iş isterken, patronun Ayhan'ı hapishaneden çıkmış bir adam olarak anlaması üzerine red cevabı verirken (Sana göre iş yok aslanım) tarzında bir konuşma ile değil, (Adresini ver, iş olduğunda size bil-

dirириz) şeklinde cevap vermesinin temini", "Ayhan'ın Nuran'la konuşması esnasında geçen (Beni kiralayın, satın alın...) gibi bütün sözlerin çıkarılarak yerine (Teklifinizi kabul ettim, çok sıkışık durumdayım, bana bir miktar avans verebilir misiniz) şeklinde bir konuşmanın yaptırılması" istenmiş; *Derdimden Anlayan Yok*'ta (Afif Yesari, Senaryo, 1962/312) "Cemal'in diğer gazinolara telefonla, Selma'ya iş vermemelerini söylediği sahnenin çıkarılması" şartı getirilirken *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) "Nihal'in iç ses olarak söylediği: (Sefalet yollarında yalnız değildim) cümlesindeki (Sefalet yollarında) tabirinin, çıkarılması", "Nihal'in birçok yerlerde dolaşmak suretiyle iş arayıp bulamaması sahnelerinin tamamen çıkarılarak Nihal'in doğrudan doğruya ihtiyarla tanışması ve onun yanında çalışmaya başlamasının temini" talep edilmiş; *Ayşecik Ateş Parçası*'nda (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1962/297) "Mualla'nın doktorla yaptığı konuşmalar arasında geçen ve reçetesiyle ilgili bulunan: 'Lüzum yok nasıl olsa alamıyacağım' şeklindeki cümlenin çıkarılıp Mualla'nın reçeteyi alarak muayenehaneden ayrılması şeklinde işbu sahne ve sözlerin buna göre tashih edilmesi"; *Serseri Aşık*'ta (Sadi Mete, Senaryo, 1962/390) [yazım düzeltilmiştir] "Yahudi'nin söylediği: 'Üç ay sonra 4000 vereceksin' cümlelerinin", "Adnan'ın söylediği: 'Satacak bir şey bulamazsam yarın açız demektir' cümlesinin" de çıkarılması şart koşulmuştur.

Toy Delikanlı'da (Sami Uzun, Senaryo, 1962/316) "Sami'nin söylediği: (Ben fakir bir ailenin çocuğuyum) cümlesinin", "Sami'nin söylediği: (Fakir olduğum için içimi dökemiyorum) cümlesinin", "Emine'nin söylediği: (Hem de fakir birini sevmek) sözünün", "Emine'nin söylediği: (Sami kendi karnını doyursun ondan sonra Yücel'i isteyin, sonra Sami o çalışmış olduğu kara toprakta mı kızımı geçindirecek) cümlesinin çıkarılması ve bundan sonraki konuşmaların sınıf tefriki yapılmadan düzenlenmesi", "Müdürün Ruhi'ye söylediği: (Ankara Genel Emniyet Müdürlüğünden gelen yazıya göre aylığına zam ve kıdem rütbesi verildiği yazıyor) şeklinde cümlenin: (Ankara Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen bir yazıya göre bir maaş nisbetinde taltif aldınız) tarzında değiştirilmesi"; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) "Mehmet'in sabunla silinmiş yerleri ima ederek söylediği: (biz yüzümüze bulamıyoruz sabunu onlar yere sürüyorlar) tarzındaki" sözlerin de çıkarılması istenmiştir.

Bir Hayat Hikayesi'nin (Mahmut Arseven, Senaryo, 1962/287) [yazım düzeltilmiştir] "teması arasında zenginlik-fakirlik, patron gibi birtakım mevzuatın bulunması, milyoner Nuri'nin durumu, polis mevcutken Nuri'nin onlar huzurunda silaha sarılıp ateş etmesi gibi keyfiyetler" ve senaryonun kısalığı eleştirilmiş, düzeltme sonrası yeniden incelenmesine karar verilmiştir. *Kan Davası*'nda (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/270) "Fethi'nin zengin bir insan olarak değil de köyde huysuz ve kötü bir insan olarak gösterilip senaryoda bununla ilgili kısımların buna göre düzeltilmesi" ve *Affedilmeyen Günah* (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1962/383) adlı senaryoda "Doğan'ın konuşmasında geçen: (Ne yapayım, benim gibi fakir bir insan fabrikatör Avni beyin kızına aşkını nasıl itiraf eder, nasıl evlenme teklif eder, herkes onunla parası için evlenmek istediğimi zannedecek) cümlesinin" çıkarılması istenir.

Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) [yazım düzeltilmiştir] adlı senaryoda şu cümlelerin çıkarılması istenir: "Bizden keseceğin pa-

(*Başımı Belaya Sokma*, Yön.: Nişan Hançer, 1963)

rayla ilerde paşalar gibi yaşarsın", "Aldığım paranın yarısıyla kendilerine bir hayat kurarlar", "Şu anda bir buçuk milyonluk adamım". Ayrıca "Kamil'in adamlarına verdiği paranın miktarının belirtilmemesi" de istenir. *Aşk Merdiveni*'nde (Atilla Oğuz, Senaryo, 1962/380) bir poker sahnesinde "para gösterilmeksizin filme intikal edilmesi"; *Külhan Aşkı* (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/384) adlı senaryoda "Hulusi'nin Orhan'la tavla oyunun müteakip Orhan'ın: (Sökül beybaba) sözünden sonra Orhan'a para verilme sahnesinin gösterilmemesi" istenmiş; *Zoraki Milyoner*'de (Atilla Oğuz, Tarık Kakınç ve Orhan Elmas, Senaryo, 1962/318) "Aysel'in söylediği: (….Bazıları da para babalarına işte böyle şantajcılık yaparak hayatlarını kazanırlar) cümlesinin" de diğer bazı sahneler gibi çıkarılması istenmiş ayrıca bu kararda Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "Senaryo genel olarak milyoner Ekrem'in yerine geçen Necdet'le konuşmalarında gelir ve servet dağılışındaki eşitsizliği manasız ve lüzumsuz bulan konuşmaları ihtiva etmesi bakımından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre filme intikal ettirilmesine muhalifim" diyerek şerh düşmüştür.

Nankör (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/330) adlı "Senaryoda temiz kalpli, iyilik sever bir tip olarak yaratılan Kama adlı şahsın kızına 3 bin liralık masrafla yapılacak ameliyat sebebiyle bu iyi vasıflardan ayrıldığı belirtilmektedir. Memleketimizde Sosyal Yardım Kurullarının hatta umumi hastanelerin yokluğu, her hastalık, parasızlık ve daha bu gibi sebeplerle fertlerin kötü yolları ihtiyar edeceği zehabını uyandıracağı cihetle" şu düzeltmelerin yapılması istenmiştir: "Sayfa (61-62) deki doktorun konuşmasında, kızın ameliyatı umumi bir hastanede de yapılmış olsa (Para zikretmeden), hastanın bünyesinin zayıf olduğundan, ameliyattan sonra 1-2 sene için dikkatli bir bakıma ihtiyaç görüleceği, hatta bir tebdil havanın lüzumu ileri sürülerek babanın dikkatini çekmesi", "Sayfa (62-63) te Kama'nın Ali ile konuşmasında bu şekil konuşmanın kaldırılarak, Kama'nın Ali'ye yalnızca 'Teklifinizi kabul ettim, hastam var, bana yardım olarak avans veriniz' gibi konuşmalar yaptırılması", "Sayfa (89) da yine Kama'nın ayni mevzuda Nihat'la yaptığı konuşmasının düzeltilmesi", "Lale'nin Ali hakkında babasına bilgi verirken yaptığı konuşmasında geçen "Anneannem de paranın hatırı için her şey olur' cümlesinin değiştirilmesi" talep edilmiş, birkaç başka koşulun da yazıldığı bu kararda Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "Yukarda yapılan değişikliklere rağmen gerek Kama'nın arabuluculuk yapmasının saiki ve gerekse Belma'nın Ali'ye itilme sebepleri bakımından senaryonun filme intikaline muhalifim" diyerek şerh düşmüştür.

Ağam, Paşa, Paşazade

İki Çalgıcının Seyahati (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) "Ahmet'in söylediği: (Kusura bakma ağam) ibaresinden (Ağam) kelimesinin" çıkarılması; *Kıyma Bana Güzelim*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1962/266) "Senaryoda geçen bilumum 'Paşa' tabirlerinin" çıkarılması; *Ava Giden Avlanır* (Temel Karamahmut, Senaryo, 1962/265) adlı "Senaryoda geçen bilumum 'Paşa' tabirlerinin" çıkarılması; *Leyla'nın Dolmayan Çilesi*'nde (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/342) "Zade" sözcüğü yerine "oğlu"nun getirilmesi ve [yazım düzeltilmiştir] "Mustafa'nın söylediği: 'Buz gibi kalemlerde, birkaç satır yazacak, ayda yüzleri çekeceksin, ya bir de müdür olmak şansımda varsa at ayda 50-60 imza çek binleri' cümlesinin" de çıkarılması istenmiştir.

Köy, Köylü

Can Evimden Vurdular (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) adlı senaryoda "(Bagırakın) v.s gibi köylü ağzından söylenmek istenilen kelimelerin uydurma şekillerden uzaklaşılarak bunların esas Türkçe kelimelerle değiştirilmesi" ve *Billur Köşk*'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) Suzan'ın Türkan için söylediği 'Köylüler gibi yalpalıyor' cümlesinin çıkarılması" koşulları karar yazılmış; *Atçalı Kel Mehmet* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1962/304) adlı "Senaryonun baş tarafında mevzu ve olayın Cumhuriyetten önceki devreye ait hayali bir hikaye olduğu belirtilmekle beraber, Hüseyin ağa ile Mehmet ve diğer köylüler arasında sınıf tefriki yapılmakta olduğu intibaını veren sahne ve sözler"in bulunması nedeniyle ve birkaç başka konudaki itirazlarıyla birlikte senaryonun yeniden yazılıp incelenmesine karar verilmiş; *Korkusuz Kardeşler*'de (Turgut Özatay, Senaryo,1962/305) "Tekin'in söylediği: (Şehir çocuğu olmak lazım) sözünün" ve "Reha'nın (Biri yer biri bakar)" sözünün çıkarılması istenmiştir.

Dinlere İlişkin Konular

Leyla'nın Dolmayan Çilesi'nde (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/342) "Senaryodaki çarşaflı kadınların çarşaf yerine manto veya yeldirme giymeleri" ve "senaryonun filme intikalinde ancak bir namaz sahnesinin gösterilmesiyle iktifa edilmesi" talepler arasında yer almış; *Vefakar Namzetler*'de (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) "Türbe sahnesinin ve türbe içinde Feride'nin duasının kısaltılması" istenmiş ve *Mesut Olamıyanlar* (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/267) adlı senaryoda "babanın söylediği: 'Tanrıyı aramaya...' tarzındaki ibarenin çıkarılması" şart koşulmuştur.

Meslekler (Postacı, Gümrük Muhafaza Memuru, Zabıta, Doktor, Öğretmen)

Öldüren Aşk (Rüstem Tanık, Senaryo, 1962/314) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryo mevzu itibariyle postacının Işıl'a gönderilen mektupları açıp okuması ve imha etmesi hadisesine dayandığına ve bu hal teminat altına alınmış haberleşme hürriyetini ihlal ettiği cihetle bu hususun düzeltilmesi şartıyla yeni bir senaryo yazıldığı takdirde" komisyon tekrar inceleyebileceğini kayda geçirmiş; *Sesli Sahneler* (Mehmet N. Gökalp, Senaryo, 1962/250) adlı senaryo için ikinci incelemede yine şartlar yazılmış ve "Yabancının söylediği 'Sizin gibi Gümrük Muhafaza memurlarıyla çok müsademeler yaptım, teslim olmam' cümlesinin çıkarılarak 'Siz Gümrük Muhafaza memurusunuz değil mi' veya buna benzer bir cümle konulması" [yazım kısmen düzeltilmiştir] istenmiştir.

Can Evimden Vurdular'da (Sadık Şendil, Senaryo, 1962/282) [yazım düzeltilmiştir] "Ömer'in kardeşi Can'ın o köyde jandarma karakolu olduğu halde muhtara müracaat etmesi, muhtarın da onu saklaması, odaya yatırması ve keyfiyeti jandarmaya haber vermemesi ve dolayısıyla zabıta olan bir yerde zabıtanın salahiyetini kullanma hissini veren hareketleri mevzuatımıza aykırı görüldüğünden bu sahnelerin ona göre tanzimi" istenmiştir. Bu kararın muhtarı ilgilendirmesi nedeniyle meslek başlığında jandarmanın görevlerini hatırlatması nedeniyle de güvenlik güçleriyle ilgili başlık altında değerlendirilebileceğini belirtelim.

Yaz Fırtınası (Lale Oraloğlu ve Fikret Arıt, Senaryo, 1962/269) adlı senaryoda komisyon önerilerde bulunarak [yazım düzeltilmiştir]; "Yaralanan Demir'in doktor arkadaşı tarafından ve uzun müddet bu aile arasında tedavi edilmesi Kanunlarımıza aykırı bir harekettir. Mevzuatımız herhangi bir aleti cariha [âlât-ı câriha / yaralayıcı alet] ile yaralanan bir kimsenin durumunu (Şahsi iddia ve şikayeti olmasa dahi) ilgili adli ve zabıta makamlarına bildirmeyi amirdir. Kaldı ki yeminli bir doktorun bunu devletten saklaması ayrı bir suçtur. Bu duruma göre: Demir, Londra Asfaltı üzerinde yine Şule eliyle yaralanır ve arkadaşının çiftliği kapısına gelir. Fakat Demir'in iddiası kendisini meçhul bir şahsın yaralayarak otomobille kaçmış olması yolundadır. Keyfiyetin polise intikali küçük sahnelerle temin edilir, hadisenin faili meçhul kalır, bu arada da senaryoda geçen yaralanmanın saklanmasıyla ilgili sözler böylece kendiliğinden kalkmış olur" diyerek, pasajların buna göre "düzenlenmesi"ni istemiştir.

Sönmeyen Aşk (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda da [yazım düzeltilmiştir] "doktorun söylediği: 'maalesef beyefendi bundan sonra kızınız sakat kalacak' şeklindeki konuşması bir babanın ümidini kıracak tarzda görülmüş olmakla bu cümlenin daha mülayim bir şekilde söylettirilmesi" istenmiş; yine *Sönmeyen Aşk* (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda "barda oturuş ve içki içiş hallerinin öğretmenlik vakarını zedelemeyecek şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Kan Davası* (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/270) [yazım düzeltilmiştir] adlı senaryoda "öğretmen için kullanılan (Hoca) tabirinin çıkarılarak yerine (Öğretmen) kelimesinin konması", "iyilik timsali olan öğretmenin Ferit'e kötü muamele yaptırılmaması, bu pasajların ona göre düzeltilmesi", "öğretmen Hasan'ın (Bacım kendini yorma) diye başlayan cümlesinden itibaren bütün konuşmalarının çıkarılması" istenmiştir. Her iki karara hem kötü alışkanlıklarla hem de eğitimle ilgili başlıklarda da değinildiğini belirtelim.

Çocuklar

Bağlamı bilinmemekle birlikte *Leyla'nın Dolmayan Çilesi*'nde (Nazmi Beylergil, Senaryo, 1962/342) "Mustafa ile Leyla'nın çocuk hakkındaki konuşmalarının" çıkarılması; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) [yazım düzeltilmiştir] "Ahmet'le Mehmet'in küçük çocuklara: 'altı tane, on iki tane çocuk isterim' gibi sözlerin çıkarılması ve yerine: 'bizim de sizler gibi akıllı ve hayır işlerini seven çocuklarımızın olmasını isterdik' sözlerinin konulması" istenmiş; *İki Ahbap Çavuşlar*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1962/338) "Muayyen yerde çocukları kapılara getirmek için sebep olarak bulunan Maarif Müfettişliği ismi, Maarif Müdürlüğü emri gibi konuşma ve buna müstenit sahnelerin çıkartılarak yerine sebep olarak mesela çocuk sayımı gibi bir keyfiyetin konulması" talep edilmiştir.

Eğitim

Kan Davası'nda (Turgut Kalyoncu, Senaryo, 1962/270) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryoda öğretmen için kullanılan 'Hoca' tabirinin çıkarılarak yerine 'Öğretmen' kelimesinin konması", "iyilik timsali olan öğretmenin Ferit'e kötü muamele yaptırılmaması, bu pasajların ona göre düzeltilmesi", "öğretmen Hasan'ın 'Bacım kendini yorma' diye başlayan cümlesinden itibaren bütün konuşmalarının çıkarılması" istenmiş; *Geceler Bitmesin*'de (Aydın Erekli, Senaryo, 1962/372) şiddetle ilgili bazı koşullardan sonra "Okulda geçen sahnelerde okul adap ve nizamlarına riayet şarttır. Mesela: Dersanede Cengiz'in uyuması, rüyası ve öğretmenle konuşması yanlıştır. Cengiz Emel'in bu acı veya hasta gününde öğretmeninden Emel'i evine götürmek için izin ister. Bu sahnelerin de ona göre düzenlenmesi şartıyla adı geçen senaryonun yeniden yazılıp gönderildiği takdirde yeniden incelenip nihai bir karara bağlanmasına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiş; *Hayat Yolu* (Tahir Olgaç, 1962/379) adlı senaryoda "Leyla'nın mektepten kaçma ve müdirenin duruma müdahale etmesi, Leyla'nın kaçmasına yardım eden arkadaşları Nilgün ile Suna'nın ayrıca Leyla'nın Feridun'la bilhassa okul içi ve okul dışındaki münasebetlerinde vakar ve şerefine halel getirmeyecek şekilde filme çekilmesi" başka koşullarla birlikte kayda geçirilmiş; *Billur Köşk*'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) "Senaryo tümü itibariyle bir komedi havası taşımakla birlikte ilk sahneleri Türkan'ın okulunun iç hayatı ile ilgili kısımları ihtiva etmektedir. Bilhassa okulda geçecek sahnelerin okul nizam ve kaideleri dışına çıkarak birtakım çirkin ve öğrenciyi teşvik edici sahneler bulunmamasına dikkat edilmesi" uyarısı yapılmış; "Yatakhanede şakalaşma, kahkahalar hatta şarkı söylenmesinin bir okuldan ayrılma gününe inhisar ettirildiğine dair 1-2 konuşmanın senaryoya ilavesi" ve "Filmin devamı müddetince okuldaki kızların hiçbirinin diğer figüranlar arasında gösterilmemesi" talep edilmiştir.

Sönmeyen Aşk (Serdar Erfidan, Senaryo, 1962/295) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Diploma merasimi, yatılı okula girmek için müracaatlar (özel mevzuata tabidir) okul içi, imtihan salonu, imtihan neticesini öğrenmek üzere okula geliş ve okul müdürüne müracaat etmek gibi senaryonun muhtelif yerlerinde geçen okul iç ve dış hayatiyle alakalı görülen sahnelerde okul nizam ve kaidelerine dikkat edilmesi", "Bedri'nin imtihan sualleri hakkında söylediği 'Masal gibi sorular' sözlerinin çıkarılıp yerine 'Basit sorular' ibaresinin konulması" ve ayrıca bardaki sahnelerde içki içmenin öğretmenlik mesleğini "zedelemeyecek" şekilde yapılması istenmiş; *Genç Kızların Sevgilisi*'nde (Aram Gülyüz, Senaryo, 1962/276) kararda "Metin'in okula giderek okul müdürüyle birlikte sınıfa girmesi mevzuata aykırıdır" ifadesi de yer almıştır.

Bu başlık altında değerlendirebileceğimiz son karar ise, *Telefondaki Aşk* (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/280) [yazım düzeltilmiştir] adlı senaryoya aittir. Kararda "1) Öğretmenlik, öğretmen [ve] her derecedeki okul bugün için memleketin üzerinde önemle durduğu mevzulardan biridir. Herhangi bir zihniyetle kutsi bir mevki taşıyan bu unsuru zedeleyici birtakım sahneler koymak acı olduğu kadar yine bu mesleğe karşı duyulması gereken saygıyı sarsacaktır. Bu bakımdan 'Biyoloji hocası laboratuvarda alıkoydu' cümlesi zihinlerde istiğfam [istifham] yarattığından bilhassa cümlenin devamından 'Çok beklettim mi seni' suali de Leyla'nın laboratuvarda fazla kaldığını ima ettiğinden bu konuşma ve sahnelerin, 2) Leyla'nın öğ-

renciler arasında kimya öğretmeniyle yaptığı münakaşa Nuran'a bunu anlatış tarzı ve bununla ilgili diğer konuşmalar, 3) Münakaşa sonunda öğretmenin dershaneden çıkışı, disiplin kuruluna verilmeden mütevellit bir öğrencinin hicap duyması icap ederken Leyla'nın 'Umurumda bile değil' şeklinde bu olayı umursamayışı, bir babanın kızının telefon konuşmalarıyla ilgilenmemesi, bunun bu telefon muhaberesi için babasına 'Çok terbiyesizce şeyler konuşuyorlar' demesi, diğer kızların telefondaki muhabereleri, Rasim Bey'in Hanımefendiye 'Benimki bozuk değil' tarzındaki cinaslı sözleri, Nuran'ın buna mukabelesi, Nuran'la Leyla'nın cebir dersi çalışıyorlarmış gibi annelerini aldatmaları, Leyla'nın okul inzibat meclisindeki tavır ve hareketler ve bununla ilgili konuşma ve sahneler, 4) Sahne 51'de ders arasında Leyla'nın Nuran'la konuşması, öğretmenin bu konuşmaya müdahalesi, sayfa 38'de Salih'in öğretmenler hakkında söylediği 'Hemen çocuğu suçla[ndır]mayalım, hocaların anlayışlı insanlar değil' keza imtihanlar için okul değiştirmek isteyen Nuran'ın bu hususdaki konuşma ve iddiaları. Hülasa, senaryonun muhtelif kısımlarından alınan bu sahneler okul çağında ve bir öğrenci durumunda bulunan genç kızların okul hayatı, öğrenci ve öğretmen münasebetleri, dershane, inzibat meclisi gibi okulların talimat ve nizamlarıyla alay edilir tarzda birtakım hareket ve konuşmaların senaryoda yer alması, Leyla ile arkadaşının ailelerini aldatması ve daimi bir flört hayatı geçirmeleri aile duygularıyla ve genel ahlak kaideleriyle kabili telif görülemediğinden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına istinaden adı geçen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". *Vefakar Namzetler*'de (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) "Medresedeki öğretim sahnesinin kısa olması (23. sayfada başlayan tek kelime halindeki Farisi kelimelerin öğretilmesi ile iktifa edilmesi, diğerlerinin yani 24, 25 ve 26. sayfadakilerin çıkarılması)" istenmiştir.

Trafik Kuralları

Kiralık Nişanlı'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1962/328) "Memleketimizde trafik kaidelerine riayeti küçük çocuklara bile öğretmeye kalktığımız günlerde, yine bunların seyredeceği böyle bir filmde, Sayfa 63'teki sahnenin trafik kaidelerine uydurularak filme intikal ettirilmesi şartıyla" ve diğer koşullarla birlikte senaryonun filme çekilmesine onay verilmiştir.

Senaryo ve Filmin Yapısıyla İlgili Konular

Gerçeklik

İkisi de Cesurdu'da (Yücel Hekimoğlu, Senaryo, 1962/251) konu "hayal mahsulü olduğu" için eleştirilmiş, "hakikatlere ve askeri kaidelere uygun yeri ve zamanı belirtilen bir senaryo" hazırlanması; *Kahramanlar Kanı-Şehitler Köyü* (Sadi Mete, Senaryo, 1962/333) adlı senaryonun "filme intikalinde jenerikten önce olayın hayali bir hikaye olduğuna dair olan kaydın yazı ile belirtilmesi" istenmiştir.

Geçmişin Senaryoya Doğru Aktarılması

Genç Osman'da (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) "Mazimiz ve saltanat devriyle ilgili olarak hazırlanmak istenilen bu nevideki eserlerde geçmişteki daha doğrusu tarihe mal olmuş olayların hakiki cephelerini tam olarak tebarüz ettirmek, şahısların mizaç ve karakterlerini o günkü adet, an'ane ve giyimlerini teferruatıyla inceleyip mevzua"

sokmanın şart olduğu belirtilmiş, "Hafız Paşa'nın mührü verirken yaptığı konuşmanın tarihi metinlere uyularak ve anlaşılacak şekilde yapılması", "IV. Murad'la Ases başının (S.18'de) ki konuşmaları gibi Sultana nazaran bir kul mevkiinde olanların (diğerleriyle beraber bunun da) bu şekildeki cüretkarane konuşmaları o mevki ve zamana uygun hale getirilmesi", "konak odası sahnesi boş ve meçhul bırakılmıştır, belirtilmesi" diye yazılmıştır.

Dil Kullanımı ve Yazım Kurallarına Uygunluk

Genç Osman (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1962/354) adlı senaryoda "'Ödev' ve 'Münadim' kelimelerinin o zamanki söylenişe göre düzenlenmesi" diğer talepler arasında yer almış; Diğer başlıklar içinde yer alan pek çok başka koşul dışında kararın sonuna şöyle yazılmıştır: "Yukarda maddeler halinde belirtilen hususların yerine getirildiğini gösterir ek bir senaryonun: (Ek senaryoda, sayfa veya sahne numaraları ile değişen kısımların mizansen ve ek diyalogların açıklanması lazımdır) tetkikinden sonra nihai bir karar verilmesi oybirliğiyle uygun görülmüştür". *Vefakar Namzetler* (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) adlı "Senaryonun filme intikalinde düşük cümlelerin dilimizin konuşma ve yazma kurallarına uydurulması", "Senaryo filme intikal ederken konunun eski devirlere ait bir aşk hikayesini ifade ettiğine dair bir yazının konulması ve bu yazının bir spiker tarafından aynen okunması" da diğer koşullarla birlikte yazılmıştır.

Senaryo Tekniğine Uygunluk

Macera Köpeği (Osman Ayhan Şentürk, Senaryo, 1962/259) adlı senaryonun kararında şöyle yazar [yazım düzeltilmiştir]: "Hikâye şeklinde, Osman Ayhan Şentürk tarafından yazılan 4, 5 sayfadan ibaret *Macera Köpeği* adlı yazı Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkik edilmiştir. Ne şekilde filme intikal edeceği hususunda sarih bir fikir vermediğinden ve diyaloglar da bulunmadığından senaryo tekniğine uygun şekilde sahneler ve bunların mizansenleriyle diyalogları ayrılmış olarak bir senaryo yazılıp Komisyonumuza ibraz edildiği takdirde yeniden incelenip bir karar verilebileceğine oybirliğiyle karar verilmiştir". *Bir Hayat Hikayesi* (Mahmut Arseven, Senaryo, 1962/287) adlı "11 sayfayı ihtiva eden bu senaryonun [yazım düzeltilmiştir] istinat ettiği mevzu dar çerçeveli, basit sahnelerle ifade edilemeyeceğinden" ve başka gerekçelerle "bu senaryonun filme intikalinde bilmecburiye yeni sahne ve konuşmalar bulundurulacağından senaryo bu ışıklar altında ve tam bir senaryo haline getirilmesi şartıyla" yeniden gönderilirse yeniden incelenebileceği belirtilmiştir. *Sevimli Efe*'de (Nevzat Kığı, Senaryo, 1962/315) başka bazı koşullarla birlikte "Senaryo ihtiva ettiği sahneler itibariyle hacim bakımından film haline intikalinde bazı ilaveler yapılacağı intibaını verdiğinden bu şekilde ilavelere lüzum görüldüğünde bu ilave sahneleri ihtiva eden yeni bir senaryonun gönderilmesine, Komisyonumuzca incelenen senaryonun yukardaki hususlar yerine getirilmesi şartıyla" onaylanmış; *Aramıza Kan Girdi* (Suphi Kaner, senaryo 1962/367) adlı "senaryonun filme intikali sırasında bu dar çerçeve içinden sıyrılarak gerek diyalog ve gerekse mizansen kısmında birtakım ilaveler yapılması zarureti karşısında kalınacağı görülmüştür. Böyle bir vaziyet hasıl olduğunda ve yine herhangi şekilde bir ekleme ihtiyacı mevzuu bahis olduğunda filme intikalinden evvel bir ek senaryonun (aynı isimde) gönderilmesi" [yazım düzeltilmiştir] talep edilmiştir.

Seven Sevilir'de (Ali Peköz ve Ali Erdal, Senaryo, 1962/284) başka koşullarla birlikte "Senaryonun havasına tesir etmediğinden Gül'ün babası ile Hasan'ın babasının kardeşliği olmamalıdır", "Gül-Erdal, Canan-Erdal, Erdal ile Gül'e ait sahnelerde yapılacak konuşmalara ait senaryoda bir söz olmadığına göre bu sahnelerin filme alınmasında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde bulundurulması" ve *Hayat Yolu*'nda (Tahir Olgaç, 1962/379) "Bir tercüme eserin adaptasyonu ile bünyemize uydurulmaya çalışılarak meydana getirilen bu senaryonun filme intikalinde: a) Senaryoda yaradılış itibariyle nobran ve haşin-kıskanç ve servetiyle övünen bir tipi canlandıran Süreyya'nın Leyla'ya karşı davranışlarının sözde kalması" istenmiş (paragraf birleştirilmiş), b maddesinde ise eğitime, okula dair koşullar ileri sürülmüştür.

Kıyafet

Gönül Avcısı (İlhan Engin, Senaryo, 1962/255) adlı senaryoda "Hırsız kıyafetinde yırtık pırtık elbiselerle kompartmana giren Vedat'ın kıyafetinin normal şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Yorgancının Oğlu Bekri Mustafa*'da (Oğuz Özdeş, Senaryo, 1962/326) "Bekri'nin bilhassa Sarayda bulunduğu sıralarda (Hünkarın da bulunduğu meclisle ilgili sahnelerde) o günün kıyafet ve adabına riayet edilmesi" ve *Kahramanlar Kanı-Şehitler Köyü*'nde (Sadi Mete, Senaryo, 1962/333) "Gerek mücadele eden köylülerin gerekse düşmanların o günkü kıyafetlerine uygun şekilde tanzim edilmesi" talepler arasında yer almış; *Billur Köşk*'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) "Göksel'in bulunduğu gece kulübünde egzistansiyalistliğe [Varoluşçuluk / Existentialism] özenen sakallı erkekler ve acayip kılıklı kızların filme intikalinde bu durum ve kıyafetten uzaklaştırılmış şekilde çekilmesi" koşulunda kıyafet uyarısı bulunmakla birlikte en dikkat çeken durum varoluşçuluğa özenme diye bir durumun yaratılmış olmasıdır.

Diğer

Başlıklar altında kategorize edilmeyen karar maddeleri şunlardır: *Bu Kadın Benimdir*'de (Necat Okçugil, Senaryo, 1962/375) "Senaryo filme intikalinde *Nizamname*'nin mahsus maddelerine riayet edilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle"; benzer şekilde *Plaj Doktoru*'nda (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1962/386) "*Nizamname*'nin mahsus maddelerine riayet edilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca olmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; *İki Çalgıcının Seyahati*'nde (İlhan Engin, Senaryo, 1962/294) "Mehmet'in söylediği: (tabağımıza çocuk pisliği bulaştırıyorsun) gibi tabağının kenarına konulan hardalı kasten söylediği konuşmanın" ve "Ahmet'in söylediği: (Oturak getirttim) şeklindeki sözlerinin" çıkarılması istenmiştir. *Gönül Avcısı*'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1962/255) "Son nikah muamelesinin Vedat ismi üzerine yapıldığının sarih olarak belirtilmesi, mesela; (Dedenin bunu bir konuşma ile açıklamasının temini)"; *Yarım Adam* (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun birçok yerlerinde Macit Berrin'e 'Küçük' diye hitap etmektedir. Senaryonun filme intikalinde Berrin'in yaşının seyirciler üzerinde anormal bir tepki yaratmayacak şekilde olmasına dikkat edilmesi" ve *Vatansızlar*'da (Murat Akovalıgil, Senaryo, 1962/274) "Senaryonun filme intikalinde memlekette kesif bir casusluk işlerinin döndüğü hissini bırakmayacak şekilde olması" ve "No.14 ün söylediği: (Merak etme bu işlerin ustası olduk artık) cümlesinin" çıkarılması isten-

miştir. *Korkusuz Kardeşler*'de (Turgut Özatay, Senaryo,1962/305) [yazım düzeltilmiştir] "Bilemedik, süt çocuğu muyuz biz? şeklindeki konuşmalarının" çıkarılması talep edilmiş; *Yarım Adam* (Adnan Tahir, Senaryo, 1962/373) adlı senaryoda geçen "'Diyaloglara göre resim' denmekte nasıl olacağı izah edilmemektedir" diye karara yazılmıştır.

Boşver Doktor (Faruk Kenç, Senaryo, 1962/252) adlı senaryonun kararında "Doktorun söylediği: 'Hayır hayır resmi muameleye lüzum yok ağabey' sözlerinin"; *Başımı Belaya Sokma=Silahlar Konuşuyor* (Suavi Süalp, Senaryo, 1962/388) adlı senaryoda "Demir'in söylediği: 'Peki neden beni yakalayıp daha önce söylemediniz' cümlesiyle Hakkı Baba'nın verdiği cevabın"; *Katibim-Fikret ve Katibesi* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1962/385) adlı senaryoda "Fikret'le Cemil'in konuşmaları arasında geçen: 'Gözün arkada kalmasın Cemil'ciğim, senin yokluğunu belli etmem, yarım kalmış işlerini de ben tamamlarım anlarsın ya'; 'Onlara dokunma bari dönüşte bize de iş kalsın' cümlelerin"; *Vefakar Namzetler*'de (Süleyman Demir, Senaryo, 1962/392) "Kasım'ın: 'İşte' kelimesiyle başlayıp 'Edecekmisiniz' le son bulan konuşmasının"; *Billur Köşk*'te (Bülent Oran, Senaryo, 1962/283) "kapıcının araba hakkında söylediği sözle Sami'nin verdiği cevabın tamamının" ve "Göksel'in kapıcıyla 'İçeriye girip arasak' şeklinde konuşması, böyle bir şeyin varid olamayacağından"; *Kardeş*'te (Semih Evin, Senaryo, 1962/278) "Müdürün söylediği: 'Bunu hepimiz biliyoruz' cümlesinin" ve "doktorun konuşmalarının tamamen" çıkarılması istenmiştir. *Sahil Çiçeği Selma*'da (Mahmut Kemas, Senaryo, 1962/313) "hizmetçi ve yaralı olan Aysel'in yalnız olarak bırakılmaması şart koşulmuş"; *Mesut Olamıyanlar*'da (Sabahat Emir, Senaryo, 1962/267) "annenin, 'Ne bedbaht' sözü ile başlayan onu takiben Nihal'in cevabı ve ondan sonra tekrar annenin yaptığı konuşmanın" çıkarılması talep edilmiştir.

KARAR DEFTERİ
1962

[Film Karar Defteri Sahife Sureti 1962]

Karar Defteri 1962'de Yunanistan yapımı *Egede Tatil* (1962/388) filmi kabul edilmiş ancak Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti'nden gelen temsilci şerh düşerek, "Ananelerimize uygun değildir. Fena bir ruhla meydana gelmiştir. Türkiye'de gösterilmesine taraftar değilim" demiştir. Karar Defterinde *Nizamname*ye dayanarak 7 film reddedilmiştir. Bu filmlerden biri 8. maddeye dayanan *Kumsalda Aşk* (*Erotas Stus Amolofus*) [*Erotas Stous Ammolofous*, Kostas Manoussakis, 1958] (1962/612) adlı filmdir. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 1, 2, 4, 7 ve 9. fıkralarına birer kez, 6. fıkrasına iki kez atıf yapılmıştır. Reddedilen filmlerin en ünlüsü kuşkusuz 6. fıkraya dayanan, 1961 yapımı Jean-Luc Godard'a ait *Kadın Kadındır* [*Une Femme est une Femme*, 1961] (1962/290) filmidir. Aynı fıkraya dayanan diğer film de yine Fransız yapımı, Fabien Collin ve François Moreuil imzalı 1961 yapımı *Yeniden Doğuş* [*La Récréation*, 1961] (1962/514) adlı filmdir. Bu film için karar şöyle yazılmış: "Adı geçen film kül halinde müstehcen ve genç kızların ahlak ve düşünceleri üzerinde menfi tesir icra edici, umumî terbiye ve ahlâka mugayir görülmekte, *Filimlerin ve Filim senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası gereğince yurda girmesi ve halka gösterilmesi mahzurlu görüldüğünden reddine karar verildi".

L'enfer de Stalingrad ve chiens a vous se crever (1962/501) adlı film *Nizamname*'nin 7 maddesinin 1 ve 7. fıkralarına dayanılarak; *Gül-Baba* (*Leyla et Gabor*) (1962/495) filmi 2. fıkraya dayanılarak; *Adalar Şeytanı* (*The Devil at 4 O'Clock*) (1962/609) adlı film 4. fıkraya dayanılarak; *Altın Hırsı / Du Rififi Chez Les Hommes* (1962/588) ise 9. fıkraya dayanılarak reddedilmiştir. Bunların dışında 1962/327 tarih ve sayılı kararda "isim ve evsafi yazılı orijinal *Eğlence Filmleri* 26.4.1962 Perşembe günü Em. Sarayı'nda görüldü; adı geçen filmlerin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına yalnız beş adet *Bain de Venüs* müstehcen sahneleri ihtiva ettiğinden reddine karar verildi"ği belirtilmiştir.

Defterin dinsel hoşgörü açısından en önemli kararında bir film olumlu anlamda reddedilmiş ve özgün haliyle gösterilmesi gerektiği karara bağlanmıştır. Nicholas Ray ile Budd Schulberg'e ait 1958 yapımı *70 Batak İçinde* (*Wind Across The Everglades*) (1962/362) adlı film için yazılan kararda "Mezkûr film Irak'ta gösterildikten sonra memleketimize getirilmiş ve kontrolü sırasında film kahramanının boynunda taşıdığı (6 köşeli) siyonist sembolünün filmin devamınca Irak'ta silinmiş olduğu görülmüştür. Filmin bu şekilde memleketimizde gösterilmesi dost İsrail devleti ve bilumum Musevilerin dini hislerini rencide edici mahiyette olduğu mütalaasıyla; yeniden ve film amili memleketten orijinal bir kopyasının getirilmesi şartıyla *Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname*'nin 7. maddesi 3. fıkrası gereğince ve yukarıda izah olunan esbab üzerine reddine karar verildi" denmiştir.

Defterde *Şark Fatihi*'nin üstü çizilmiş; *Çöl Arslanı-Şeyh Ahmed* (*Il Conquistatore d'oriente*) (1962/586) adı yazılmıştır. Kararda "adı geçen filmin içinde geçen Super poze […] üzerinden geçen istila ordularına ait sahnelerin çıkarılması şartı ile yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar verildi"ği belirtilmiş, sayfaya "kesilen parça alındı" notu düşülmüştür. Anatole Litvak'a ait *Maceralar Yolunda* (*The Journey*) (1962/759) için "filmin içindeki 'Rusça konuşmaların' da Türkçe dublajı yapıldıktan sonra halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına karar" verilmiş; *Kralın Tavşanları* (The Royal […]) (1962/321) filminde ise "içinde geçen 'Rusça yazıların' çıkarılması şartıyla adı geçen filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Dinlerle İlgili Konular

Hazreti Muhammed'in Doğuşu (*Mouled El Rasolel*) (1962/643) için "Adı geçen filmin başındaki ezan ve camilerdeki ibadet sahnelerinin jeneriklere kadar olan kısmının tamamıyla çıkarılınca, Arap hurufatı ile geçen yazıların Latin harfleri ile yazılması, filmin dublajının yapılarak tekrar görülmesi şartı ile yurda girmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular

Dadının Şansı (*Houseboat*) (1962/673) için şu yazılmış: "Adı geçen filmin baş kısmındaki erkek artistin arkadaşı olan subayı 'yüzbaşı' olarak takdim etme sahnesinde yüzbaşı kelimesinin çıkarılması Erkanı Harbiye Temsilcisinin beyanına karşılık halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına ekseriyetle karar verildi".

Millet ve Devlete İlişkin Konular

Altın Kız (1962/315) adlı filmin kararında "Adı geçen filmin içinde çocukların kahvaltı ettiği sahnede geçen 'Türk' kelimesinin çıkarılması şartı ile yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiş; *Toto Şeytan* (*Toto Diabolicus*) (1962/662) filminde "erkek artistin başında görülen ay yıldızlı fesli sahnelerin çıkarılması" istenmiş ve sayfaya şu notlar düşülmüştür: "K. örneği y. Kesilen parça alındı. Filmciye yazıldı. Kesilen parçalar tekrar iade edildi. Ayyıldızlar çıkarıldı.)

Çıplaklık, Öpme

Asi Kadın (La Legge, Jules Dassin, 1959) adlı filmde (1962/326) "erkek artistin kulübede kadın artistin göğsünü öptüğü sahne-

nin çıkarılması" istenmiş, sayfaya "kesilen parça alındı" diye not düşülmüştür. Sayfaya filmin adı olarak *La Loi* yazılmış, *Kanun ve Kadın*'ın üstü çizilmiştir. *Çıldırtan Arzu* (1962-343) filminde yabancı isim olarak *Stop me Before I Kill the Full* yazılmış, *Ölüm Saati* başlığının üzeri çizilmiştir. "Adı geçen filmde kadının banyodaki çıplak görünüşü ve kocasıyla ayakta sarıldığı iki sahnenin çıkarılması şartıyla mezkûr filmin yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" karar verilmiş; *Adalar Güzeli* (*Tiara Tahiti*, Ted Kotcheff, 1962) (1962/661) filminde "kadın artistin çıplak olarak gölde yıkandığı sahnede, yan taraftan göğüslerinin göründüğü kısmın çıkarılması şartıyla"; *Cehennem Ateşi Kulübü* (*The Hellfire Club*) (1962/574) adlı filmde "filmin muhtelif kısımlarındaki çıplak ve yarı çıplak sahnelerin çıkarılması şartıyla", *Çıplak Vücutlar* (*Costa Azzurra*) (1962/545) filminde "striptiz yapan kızın göğüslerinin göründüğü sahnenin çıkarılması şartıyla", *Amours Célèbres*'de (1962/410) "Adı geçen filmin içinde geçen (Brigitte Bardot'nun) gölden çıplak olarak çıktığı sahnenin çıkarılması şartıyla" filmlerin gösterilmesine onay verilmiştir. Henri-Georges Clouzot'a ait *Hakikat* (*La Vérité*) (1962/513) filminde "Mahkemede hakimin okuduğu 'dudakları göğsüme geldi, oradan aşağı doğru kaydı' vs. halkın itiraz nidalarına kadar olan cümlelerin", "erkekle kadın yatakta yatarken ışıkları söndürdükten sonra 'çok tatlısın istiyor musun? evet' sözlerinin" ve "kadın artistin belinden aşağı kısmı açık olarak dans ettiği -yatakta yüzü koyun yatarken kalçalarını oynattığı- yine yatakta çarşafa sarılı olarak yatarken çıplak şekilde arka plandan göründüğü kısmın çıkarılması" istenmiştir. *Kaplanlı Kadın* (*Polosatiy Reys*) (1962/591) adlı filmin kararında "Filmde geçen Rusça yazıların ve emblemlerin (sembol) banyodan çıplak çıkan adamın olduğu sahne çıkarıldıktan sonra yurda girmesinde ve halka gösterilmesinde bir mahzur olmadığına" Komisyon Başkanının "müstenkifim" reyine karşılık çoğunlukla karar verilmiştir.

(*Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri,* Yön.: Nejat Saydam, 1963)

KARAR DEFTERİ
(SENARYO) 1963 CİLT 1

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1963 Cilt 1]

Karar Defteri (Senaryo) 1963 Cilt 1 adlı defterde toplamda 38 ret, 123 şartlı kabul, 19 da kabul olmak üzere 180 karar yazılmıştır. Kabul edilen kararlardan bir kısmı ticari gerekçelerle eser sahiplerinin verdiği dilekçeler üzerine isim değişikliğinin kabul edilmesini içermektedir. Öncelikle defterde reddedilen kararları inceleyeceğiz. 38 filme ilişkin verilen ret kararları *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına beş kez, 7. ve 8. fıkralarına birer kez, 6. ve 8. fıkralara ikişer kez, 6. ve 9. fıkralara birlikte ikişer kez, 8. ve 9. fıkralara birlikte altı kez, 6, 8 ve 9. fıkralara birlikte on dokuz kez ve 5, 6, 8 ve 9. fıkralara birlikte bir kez atıf yapılmıştır. Bir de hangi fıkra olduğu belirtilmeyen ret kararı bulunmaktadır. Sonuç olarak defterde ayrı ayrı ya da diğer fıkralarla birlikte 6. ve 8. fıkradan toplam 29 kez bahsedilmiştir. Bunların dışında 5. ve 7. fıkralardan birer kez söz edilmiştir.

Ret Kararları

Öncelikle sadece 6. fıkraya gönderme yapan kararları ele alacağız. *İhtiras Heykeli* (Nurettin Sapankaya, Senaryo, 1963/33) adlı "Senaryo, genel havası itibariyle umumi terbiye ve ahlâka aykırı görüldüğünden" ve *Çıktı Çıktı Bir Oyun Daha Çıktı* (Summani Çimen, Senaryo, 1963/117) adlı "Eser genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiye kaidelerine aykırı görüldüğünden"; *Felaket Arkadaşları*'nda (Ali Kemal Meram, Senaryo, 1963/163) "Okul çağında ve okula devam eden genç kızların memleket değiştirme gibi heveslerinden istifade edilerek bunları çeşitli hile ve yollarla iğfal edip fuhuşun kucağına atmak ve izale edilmiş bir bikrin yeniden yaptırılacağı gibi bir keyfiyeti ortaya koymak suretiyle yeni suç numuneleri verme cihetine gitmek, birtakım eğlence yerlerinde yine böyle genç ve masum kızlarla sefahat âlemleri tertip etmek gibi memleketimizin umumi terbiye ve ahlâk kaidelerini zedeleyen ve ulvî hislerimizi rencide eden" işbu senaryonun da 6. fıkra gereğince sakıncalı olduğu kayda geçmiştir.

Tarihi konuları içeren *Lale Devri ve Halk Hareketleri* (Güler Kotan, Senaryo, 1963/151) adlı senaryonun kararında "Ta-

rihimizde mühim bir yer işgal eden Lale devrinin basit bir aşk hikayesinin işlenmesiyle iktifa olunarak sadece isminden istifade edilmek yoluna gidildiği müşahede olunmakla beraber bilhassa padişahlar zamanın saraya kabul, saray hayatı, padişahla konuşma ve temas ve yine Damat İbrahim Paşa'nın öldürülmesi ve isyan tarzı ile ilgili sahnelerin hafif olduğu kadar basit ve tarihi hakikatlerin tam bir açıklıkla ifade edilmemesi ve milli duygularımızı da rencide eder bir durum taşımasından dolayı" 6. fikra gereğince sakıncalı bulunduğu belirtilmiştir. Tarihi konuları ele alan bir diğer senaryo olan *Baltacı Mehmet Paşa ve Katerina* (Orhan Kurna, Senaryo, 1963/70) adlı eserde ise, "Eserin mühim bir tarihi olayı kapsaması ve bilhassa senaryonun son kısımlarında Baltacı Mehmet Paşa'ya, Katerina'nın yalnız kendisinin değil harbe iştirak eden prenslerin ve diğer kumandanların da mücevheratını rüşvet olarak götürmesi dikkati çekmekte ve bu nokta üzerinde senaryoda muhtelif konuşma ve imaların bulunması ve senaryo tamamıyla hayal mahsulü olup mevcut ciddi literatürden istifade edilmeyerek kaleme alınması bakımından" aynı fikraya dayanarak sakıncalı görülmüştür.

"Askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhinde propaganda yapan" filmlere ilişkin kararlar için başvurulan 7. fikra ve "Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan" filmlere ilişkin düzenleme yapan 8. fikra da bazı filmlerin sansürlenmesinde uygulanmıştır. *Ölümsüz Kahramanlar* (Birol Işın, Senaryo, 1963/98) adlı senaryoya ilişkin kararda [yazım düzeltilmiştir] "Eser, tarihi gerçeklerden uzak olmakla beraber askerlik şeref ve haysiyetiyle de kabili telif görülemediğinden" 7. fikra gereğince; *17. Yolcu* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/37) adlı senaryo ise "genel havası itibariyle, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı görüldüğünden" 8. fikrası gereğince sakıncalı bulunmuştur.

Yolcu (Safa Önal, Senaryo, 1963/11) adlı senaryoya ilişkin karar ise daha kısadır: "Senaryoda geçen olayların cereyan tarzı, işleniş şekli ve yerleri itibariyle umumi efkâr üzerinde yaratacağı kötü tesir ve telkinler dikkat nazara alındığından, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6 ve 8. fikraları gereğince adı geçen senaryonun filme alınmasının sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Hem 6 hem de 9. fikralara dayanarak reddedilen iki kararda ise şunlar belirtilmiştir [yazım düzeltilmiştir]: *Benimki de Aşk* (Safa Önal, Senaryo, 1963/19) adlı senaryonun kararında "baştan sona kadar argo numunesi verecek surette dolu oluşu", "Beyaz zehrin, kullananlar üzerinde keyif verici tesirlerinin açık bir şekilde misallerle anlatılmış olması", "Bu beliyeden [bela, dert] kurtarılmak için tedavi altına alınmış bulunan bir kızın (Dublörü olsa dahi) hastaneden çıktığında yine aynı şahıs tarafından tazyikle musallat olarak aynı şekilde kötü yollara teşvik ve tahrik edilmek suretiyle temiz bir aile çocuğunun bu suretle baştan çıkarılmış olması ve bütün bu ileri sürülen sebeplerle kötü örnekler taşıması, suça teşvik eder mahiyette görülmesi ve umumi terbiyeye aykırı söz ve sahnelerin bulunması bakımından" bu fikralara göre reddedilmiş; *Kirli Dudaklar* (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/137) adlı senaryo daha önce 2 Haziran 1962'de 6. ve 9. fikralara dayanarak sakıncalı bulunmuş, tekrar gönderilen senaryonun "bu kere yine aynı isim altında ve sadece firma adı değiştirilmek suretiyle tekrar sunulduğu yapılan incelemeden anlaşılmıştır. Bahis konusu senaryo incelenmiş olup evvelce redde sebep teşkil eden hususların aynen baki olduğu

müşahede edilmekle mezkûr karara uyularak filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Karar Defteri'nde hem 8 hem de 9. fıkraya dayanılarak reddedilen 6 senaryo vardır. *Gizli İntikam*'da (Lütfü Angün, Senaryo, 1963/18) "Son zamanlarda memleketimizde çocuk kaçırma olaylarının devam ettiği ve durumun gerek veliler ve gerekse efkârı umumiye üzerinde kötü ve acı tesirler bırakması ve işbu senaryonun da aynı havayı taşıması bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *Hayat Mücadelesi* (Lâtif Özdemir, Senaryo, 1963/39) adlı senaryo yeniden incelenmek üzere komisyon önüne bir kez daha gelmiş ve "Senaryo genel havası itibariyle memleketin emniyet ve asayişi bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici görüldüğünden" ve *Kahraman Polis* (Ömer Doğan, Senaryo, 1963/57) adlı senaryo "genel havası itibariyle suça tahrik ve teşvik edici hususları ihtiva ettiği, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından mahzurlu görüldüğünden"; *İmanım İsmail* (Atilla Oğuz ve Yücel Hekimoğlu, Senaryo, 1963/124) [yazım düzeltilmiştir] adlı senaryoda "genel havası itibariyle kanunen menedilmiş bulunan kan davası gibi bir konuyu ele almakta, çeşitli cinayetler ve bilhassa dağa çıkma gibi, memleketimizin bugün için hiçbir suretle terviç edemeyeceği sahneleri ihtiva etmesi bakımından" aynı maddelere dayanarak reddedilmiş; *İnsanlar ve Para Hırsı* (Birol Işın, Senaryo, 1963/126) adlı senaryoda ise [yazım düzeltilmiştir] "Bir lise öğrencisi olan Erol ve Cengiz'in tahsili bir tarafa bırakarak kumarhane ve meyhanelere gidişleri, banka soygunları ve adam öldürme gibi fiilleri yapmaları", "Annesinin ölümünden sonra onu okutup yetiştirmeye çalışan ve senaryodaki geçen konuşma ve hareketlerde iyi bir insan olduğu anlaşılan enişteşine karşı Cengiz'in verdiği cevaplar, banka soygunundan sonra eve gelerek çaldığı paraları ablasının önüne atışı ve bu arada enişteşine vaki hareketleri", "Cengiz ve Erol ile konuşan Tuncay'ın her iki arkadaşının da suçlarını ve posçe [polisçe] takip edildiklerini bildiği halde polise ihbar etmemesi", "Konuşmalar arasında geçen argolar ve bilhassa manaları bilinmeden cümleler arasına yersiz olarak konulan kelimeler, cümlelerdeki intizamsızlık ve irtibatsızlıklar sebebiyle konuşmalarda meydana gelen manasızlıklar", "Polisi küçük düşürücü söz ve hareketlerin bulunması" ve söz konusu "sebeplerden dolayı adı geçen senaryonun genel havası itibariyle memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı, suça tahrik edici bir durum taşıdığından" 8. ve 9. fıkralar gereğince reddedilmiştir.

Karar Defteri'nde yer alan kararlar içerisinde 19 adet 6. 8. ve 9. fıkraya birlikte atıf yapan karar mevcuttur. *Her Aşkımla Ölürüm* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/12) adlı senaryo daha önce *Suçumuz Hayatı Sevmek* adıyla başvurmuş ve 19 Aralık 1962 günü komisyon tarafından incelenmiş, 6, 8 ve 9. fıkralara atıf yapılarak reddedilmiştir. Senaristin yeniden dilekçe vermesi üzerine de bu kez yeni adıyla eser ikinci kez incelenmiştir. "Senaryo eski senaryonun aynı değilse de hava ve karakter itibariyle hiçbir fark taşımadığı görülmekle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme alınmasının sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Benzer bir karar *Sabahsız Geceler* (İsmail Şimşek, Senaryo, 1963/109) adlı senaryo için geçerlidir. Bu senaryo daha önce 8 Eylül 1962'de 292 sayılı kararla 6, 8 ve 9. fıkralara dayanarak reddedilmiş, sahibinin verdiği dilekçe ve sorunların giderildiğini beyan etmesi üzerine komisyon bir kez daha incelemiş ve "Mezkûr senaryonun

tashih edildiği ileri sürülmekte ise de reddine amil olan hususların aynen bulunduğu görülmekle yine aynı sebepler tahtında filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Erkek Fatma Baş Belası* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/20) adlı senaryonun kararında dikkat çekici bir gerekçe ileri sürülmüştür [yazım düzeltilmiştir]: "Bir komedi havası taşıyan bu senaryoda yaratılmak istenilen tip, yani Erkek Fatma, senaryonun bilhassa ilk kısımlarında kadın kılığı ile bir külhan beyi tipini canlandırmaya çalışmaktadır. Erkek Fatma'nın meyhanede münakaşaya girmesi, sarhoşlara yumrukla hücumları, meyhanedeki toplu kavga sahneleri, evlâtlığa yakışmayacak tarzda babasıyla yaptığı konuşmaları, babadan evlenmek için kız isteme şekillerindeki garabet, babanın konuşma tarzı ve aldığı cevaplar, bilhassa bazı yerlerde mizansen kısmının kifayetsizliği, aksaklıkları, kötü şakalarla kötü örnekler vermesi bakımlarından, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9 fıkraları gereğince adı geçen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir. *Arka Sokaklar* (Veli Akbaşlı, Senaryo, 1963/51) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryoda argolara fazlaca yer verilmiş olması", "Kanunen suç sayılan soygun, kalpazanlık gibi ağır fiilleri işlemek suretiyle menfaat teminine çalışılması ve bunun âdeta meşru bir kazanç matarı haline getirilmiş bulunması ve bu sebeple bazı masum kimselerin çeşitli kötü yollara düşürülerek hayatlarına mal edilmek istenmesi ve dolayısıyla da memleketin müesses emniyet ve inzibatının bozulmasına vesile teşkil edeceği cihetle" eser 6, 8 ve 9. fıkralara göre reddedilmiştir. *Fırtına Kardeşler* (Mustafa Çeltik, Senaryo, 1963/52) adlı senaryo "genel havası bakımından umumi ahlâka aykırı bir tarzda ve bilhassa müstehceniyeti kamçılayan sahnelere fazla yer verilmesi ve Fırtına kardeşlerle, muhtelif isimlerdeki bar ve eğlence yerlerine devam eden gençlerin umumi hayatları ve aralarında geçen ağır ve yine edebe aykırı argolarla, kavgalarla, ağır sevişme sahneleriyle kötü örnek teşkil edeceği cihetle" sakıncalı bulunmuştur.

Kısa ifadelerle 6, 8 ve 9. fıkralara atıf yapan kararları şöyle belirtmek mümkündür: *Ölüme Çeyrek Var* (Safa Önal, Senaryo, 1963/16) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumi terbiye ve ahlâkı zedeleyici, aile müessesesini rencide edici sahne ve sözleri ihtiva etmesi" açısından; *Öldüren Aşk* (Rıza Avcı, Senaryo, 1963/55) adlı senaryo "genel havası itibariyle mevcut adlî mevzuatımıza uymamakta ve aynı zamanda suça tahrik ve teşvik edici, umumi ahlâk ve terbiyeye aykırı hususları ihtiva ettiğinden" dolayı; *Karanlıkta Bir Tuzak* (Sami Uzun, Senaryo, 1963/114) senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici mahiyette görüldüğünden"; *Mukaddes Ölüm* (Birol Işın, Senaryo, 1963/125) adlı eser "genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiye kaidelerine aykırı, memleketin inzibatı bakımından zararlı ve suça tahrik edici bir mahiyet taşıdığından"; *Bitirim-Karanlıkların Çocuğu* (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1963/127) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin inzibatı bakımından zararlı ve suça tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Her Şeye Veda* (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/128) adlı senaryo "genel havası itibariyle, umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Kollarımın Arasındaki İblis* (İsmail Kora, Senaryo, 1963/149) adlı eser "umu-

mi havası itibariyle genel terbiye kaidelerine, aile duygularına aykırı, memleketin inzibatı bakımından zararlı ve suça tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Kanun Adamı* (Mustafa Abalı, Senaryo, 1963/150) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı, polislik mesleğinin şerefiyle kabili te'lif görülmediğinden ve suçu tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Dar Sokaklar-Bırakın Ağlasınlar* (Selahaddin Mogul, Senaryo, 1963/162) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Hafiyeler Kralı Birol Şeytanla Dans Ediyor* (Birol Işın, Senaryo, 1963/177) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumi terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Cehennemde Aşk* (Birol Işın, Senaryo, 1963/178) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumi terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici mahiyette görüldüğünden"; *Saadet Işınları* (Birol Işın, Senaryo, 1963/179) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumi terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Sarışınlara Bayılırım* (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/180) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından" sakıncalı bulunup söz konusu fıkralara dayanarak eserler reddedilmiştir. Bu eserlerin dördü aynı isme (Birol Işın) aittir. Ayrıca daha önce sözü edildiği gibi Işın'a ait başka bir eser 7. fıkra, bir eser de 8 ve 9. fıkra gereğince reddedilmiştir. Toplamda reddedilen 38 senaryonun altısı Işın'ın imzasını taşımaktadır.

Aynı anda *Nizamname*'nin 5, 6, 8 ve 9. fıkralarına dayanılarak *Bir Gönülde İki Sevda* (Temel Bayraktar, Senaryo, 1963/164) adlı senaryonun kararında [yazım düzeltilmiştir] "Tahsildeki gayenin mutlak meb'us olmak amacını taşıyamayacağı Meclise girmekle bir insanın insanlık vasıflarından uzak kalamayacağı, demokrasinin de Durmuş Ağa'nın görüşü gibi bir idarî tarz olmadığı", "Farz olan namazın gençlik ve ihtiyarlıkla bir alâkası bulunmadığı, Devletimizin lâikliği kabul ettiği cihetle gençliği namaz kılma veya namaza gecikme gibi sözlerle dinsizlik yolunda kötülemeye bir hakkın mevcut olamayacağı", "Af, devletin karar altında çıkardığı bir keyfiyet olup bu mevzuun istismarına meydan verilemeyeceği ve bu devlet ve hükümet kararıyla istihzaya matuf konuşmaların yapılamayacağı", "Sevin ile Yaşar arasında geçen: 'Çok maddecisin, her şey madde ile başlar, onlar çok sonra gelir, hem kendiliğinden gelir' ve bilhassa 'Her maddede bir anlam vardır' gibi kapalı ve meçhul ifadeler bulunması", "Zeki'nin kazandığı paranın bu mevzu üzerine bina ettirilmesi keyfiyeti ile birçok konuşmalarda şahsî ve kavranması müşkül ifadeler taşıması umumi terbiye ve ahlâk kaidelerine mugayir, milli hislerimizi rencide eden, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik eyleyen bir durum taşıdığından dolayı mezkûr senaryonun *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Reddedilen senaryolar içerisinde son olarak belirtilmesi gereken *Cephe ve Gerisi* (Atilla Oğuz ve Hakan Cenkçi, Senaryo,

1963/173) adlı eser daha önce komisyon tarafından 1 Ağustos 1962'de 251 sayılı kararla farklı bir isimle incelenmiş ve kararda şunlar belirtilmiştir: [Yazım düzeltilmiştir] "Bahis konusu senaryo, evvelce 1/8/1962 tarihinde tetkik edilerek (251) sayıyla filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna karar verilen *İkisi de Cesurdu* adlı senaryonun aynı olduğu, yazarın ve çekecek firmanın ismi değiştirilmek suretiyle yeniden tetkike sunulduğu ve senaryonun üzerinde en ufak bir tâdilatın yapılmadığı dosyasının tetkikinden anlaşılmıştır. Yukarda tarih ve numarası yazılı karardaki mucip sebeplere istinat edilerek sözü edilen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir". Daha önceki kararda koşullu ifadeler kullanıldığı halde yeni kararda net bir biçimde senaryonun sakıncalı bulunduğu belirtilmiştir. Söz konusu eski kararı hatırlatmak gerekirse Yücel Hekimoğlu tarafından yazılan *İkisi de Cesurdu* için "Mevzuun tamamıyla hayal mahsulü olduğu, askeri kaidelerle bağdaşmayan sahneleri ihtiva ettiği görülmüştür. Hakikatlere ve askeri kaidelere uygun yeri ve zamanı belirtilen bir senaryo hazırlandığı takdirde tekrar inceleme konusu yapılacağına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Ret kararları içerisinde yer alan ve hem 6 hem de 8. fıkraya dayanılarak reddedilen iki kararda biri olan *Eğriden Doğruya* (Hidayet Pelit, Senaryo, 1963/10) adlı senaryoda eğitim ve öğretmenlik konusu uzunca bir kararın yazılmasına yol açmıştır [yazım düzeltilmiştir]: "Yurdumuzda ilk öğretime verilen hız ve bilhassa 27 Mayıs İnkılabından sonra bu problemi kökünden halle çalışan hükümetimiz, askerlik vazifesini gören yedek subaylarımızı da öğretmen ordusuna katmak suretiyle okulsuz köy bırakmamak yolundaki azmini bir kere daha açıklamış ve bir kat daha arttırmış bulunmaktadır. Bilhassa Atatürk İnkılaplarından beri, cehaletin kötülüklerini yakından görenler, cinci hocaların dini alet ederek muhitlerinde yarattıkları bozguncu hava ile kendilerinin ne şekilde yaşadıklarını bilenler, anlayanlar ve bundan fazlasıyla zarar gören köylülerimiz iğvadan [ayartmadan], bu telkin ve sapık yollardan çoktan uzaklaşmış, hakikati görmüş ve anlamış bulunmaktadırlar. Türkiye'de bugün için her köy ve her köylü, öğretmeni için evini değil bağrını açmıştır, okullarını yakmak değil hükümetin de yardımı ile bizzat yapmakta ve öğretmen istemektedirler. Bir köyü, bir çevreyi kendi menfaatleri için telkinlerle zapt edecek cinci hocalar ve bunlara âlet olanlar kalmamıştır. Senaryoda köye tayin edilen bir öğretmenin karşılaştığı güçlükler, köylünün, bazı ağaların ve bilhassa cinci hocanın telkin ve yalanlarına kapılıp çocuklarını okula göndermemek yolundaki direnmeleri, müfsit bir hava içinde yaşamaları, cinci hocanın da din perdesi altındaki mel'anet dolu hareketleriyle bu olaylara karşı koymaya çalışan öğretmenle ona katılan bir iki gencin müspet çalışmaları belirtilmek istenmiş ise de senaryoda ele alınan konu tümü itibariyle hakikatlerden uzak ve uydurulmaya çalışılan sahneleriyle memleketimizin en ücra köşelerine kadar bu millî ve vatani ödevini yapmaya koşan, ileride de koşacak olan genç ve körpe dimağlarda yaratacağı kötü telkin ve kötü örnekleri ihtiva etmesi bakımından" bu fıkralara göre sakıncalı bulunmuştur.

Şartlı Kabul Kararları

Şartlı kabul kararları arasında *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına atıf yapan senaryolar şunlardır: *Canan'ın Çilesi* (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8), *Beni Unut* (Rahmi Kafadar, Senaryo,

1963/59), *Suçlu Aşıklar* ya da *Kanundan Kaçanlar* (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/88), *Fahişenin İntikamı* (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/44), *Belalı Kiracılar* (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46), *Neşemizi Bulalım* (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/94), *Kırık Anahtar* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/99), *Kanlı Şafak* (Birol Işın ve N. Kemal Şafak, Senaryo, 1963/100), *Yalının Esrarı* (Doçent Jale Sıhay, Senaryo, 1963/101), *Halime* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/104), *Rajan Hafiyeler Kralı* (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120), *Bahriyeli Ahmet* (Safa Önal, Senaryo, 1963/130) ve aynı zamanda 2. fikraya da dikkat edilmesi gerektiği belirtilen *The Light of Day / Günün Işığı* (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) adlı senaryo ile 8. fikranın da göz önünde bulundurulması istenen *Yalnız Adam* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/112) adlı senaryolardır. *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. ve 9. fikralarına uyulması istenen karar ise *222 Numaralı Dosya* (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/89) adlı senaryoya aittir.

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Bu başlık altında genellik kadınlarla ilişkilendirilmiş, günün "namus" anlayışını içeren ya da kadınlara karşı gösterilen ve "umumî terbiye ve ahlâka" uygun olmadığı düşünülen hareketleri, davranışları içeren kararlar tasnif edilmiştir; bu kararlar içerisinde bazen "aile terbiyesi"ne ve "aile müessesesi"ne de atıf yapılmıştır. *Kırbaç Yarası*'nda (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/107) "Jale'nin Orhan'a sahip olmak için dişiliğine has hareketlerle şehevi hisleri tahrik edecek derecede takındığı pozisyonların umumi terbiyeye aykırı olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Şafak Bekçileri*'nde (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/141) başka koşullarla birlikte "Caddede dolaşan ve Göksel'e laf atan kolejli kızlar sahnesinin çıkarılması" ve "Eserde Zeynep'in sözlü bir kız olduğunun belirtilmemesi"; *Tuzak*'ta (Fikret Arık, Senaryo, 1963/65) "Neclâ ile Necdet arasında çocuk düşürme mevzuundaki konuşmaların tamamının" ve *Rüya Gibi Geçti*'de (E. Sungur Kaymak ve Kemal Erten, Senaryo, 1963/81) "bir aile müessesesini rencide edici tarzda bulunan söz ve sahnelerin tamamının değiştirilmesi" istenmiş; *Azrailin Habercisi*'nde (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) "İnterpole mensup Komiser Rita adındaki kadının gazeteci Murat'la buluştuğu zaman söylediği, 'bir evde yatalak bir koca, erkek canlısı bir kadın varsa orasını polis göz hapsinde tutmalıdır" sözünün çıkarılması" talep edilmiş; *Kardeş Gibiydiler*'de (Semih Evin, Senaryo, 1963/83) bir karakterin söylediği "Kendine bir kadın bul" sözüne de itiraz edilmiş; *Leyla ve Mecnun* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/26) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen ve Leylâ'nın söylediği: 'Delinin de zillisisin, ben rolüm bittiği an dış kapılarını bütün erkeklere kapatan bir kızım, ya ben ağabeyinize yamanmak isteyen sokak kızıysam' gibi sözlerin", "İlhan'ın konuşmalarında geçen: 'Üstelik Doğan bu yaşa kadar pek kadın yüzü görmedi', 'Leylâ'nın âşık olduğu gazetecilerin eline düştü mü şöhreti de yarıya indi demektir' cümlelerinin", "Doğan'ın söylediği: 'Sizinle bir gece geçirmek için altüst edebilecek bir sihirbaz da değilim' cümlesinin", "Senaryoda Ahmet'in, oğlu Doğan hakkında sarf ettiği hakaretâmiz sözlerin bir aile reisine yakışır şekilde ve aile müessesesini rencide etmeyecek ve gençler üzerinde kötü tesirler yaratmayacak tarzda düzeltilerek bu şekilde filme intikal ettirilmesi" ve *Hayat Acıları*'nda (M. Ali Uğur, Senaryo, 1963/22) "Ender'in konuşmaları arasında geçen: 'Kızlar hiçbir zaman sevdikleriyle evlenmezler' cümlesinin" çıkarılması talep edilmiştir.

Kibarlar (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Tamirci ustasının Aliye denilen kızla sonunda münasebet peyda ettiğinin metres olarak değil resmi nikahlı olarak gösterilmesi ve Aliye'nin Gazanfer'in karısı olduğunun açıklanmaması ve Aliye ile Ali arasındaki temiz ve namuslu hayatın sonuna kadar devam ettirilmesi", "genç bir kız olan Aliye'nin gece geç vakit evine dönüşünde babanın ona çıkışması karşısında annenin babayı bu itabında haksız düşünen sözlerinin filme intikal ettirilmemesi", ve başka koşullar da ileri sürülerek karar yazılmış; *Annem İçin*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "Saz salonundaki okuyucu kızlara halk arasına inmek suretiyle konsmatristlik yaptırılmaması", "yürümekte olan Aysel'le annesini otomobilde gören bir babanın yanında oturan kızına söylediği sözler arasında: 'Böyle kadınların kızları da kendilerine benzer' ve yine 'O kadın kötü yoldadır' tarzındaki cümlelerin çıkarılması" "randevu evinin basılması sahnelerinde; sadece polislerin gelişi, eve girişleri ve bir takım polis arabalarının (şahıslar gösterilmeden) gidişleri ve kapının mühürlenmesiyle iktifa edilip evin basılışından sonra evin içi ile ilgili, yani kadın ve erkeklerin basılışındaki durum, kadın ve erkeklerin teker teker arabalara bindirilişlerini gösteren sahnelerin filme intikal ettirilmemesi", "Nejdet'in içtiği şeyi öksürmek suretiyle masaya ve masadakilere doğru püskürtmek suretiyle yaptığı hareket çok çirkin olduğundan bu sahnenin çıkarılması", "Turgut'un söylediği: 'Müşteriyim' sözünün çıkarılması", "saz salonunun vestiyerinde çalışan Gülistan'a hayretle bakıp birbirlerini dürtükleyen müşterilerin aralarında geçen konuşmalar senaryoda olmadığından bu konuşmaların filme intikal ettirilmemesi" de istenmiştir.

Susuz Yaz'da (Necati Cumalı, Senaryo, 1963/153) [yazım düzeltilmiştir] "Osman'la Hasan arasındaki kardeşlik bağının kaldırılarak iki samimi arkadaş olarak gösterilmesi"ne ilişkin kararın yazılması ya da belirtilmemesi; *Rajan Hafiyeler Kralı*'nda (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) "dedenin pavyonda çalışan torunu hakkında söylediği sözlerin" çıkarılması talep edilmiş; *Erkek Fatma Baş Belası=Hırçın Kız* (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/143) adlı senaryo 10 Ocak 1963'te 20 sayı numarasıyla incelenmiş, sakıncalı bulunmuş, ilgili şirketin Ankara temsilciliğinin 8 Mayıs'ta verdiği dilekçede "Senaryonun reddine amil olan bütün hususların çıkarıldığı, mizansenlerdeki noksanların tamamlandığı ileri sürülerek yeniden tetkik" edilmesi istenmiştir. Yazım yanlışlarını düzelterek şöyle aktarabiliriz: "İlk tetkikte varılan neticeler arasında ve bilhassa senaryonun muhtelif yerlerindeki mizansen kısımlarında yapılan konuşmalara ait pasajlar mevcut olduğu halde bu kısımlar yine (Sahne 54, 58, 60, 62 vs. olduğu gibi) meçhul bırakılmıştır. Bu sahnelere dair konuşmaların filme intikalinde yukarıda tarih ve numarası yazılan kararda zikredilen hususlara riayet edilmesi, (küfür, argo, meyhane vesaire gibi yerlerde toplu kavgalardan kaçınılması), aile terbiyemize de uygun tarzda konuşmaların yapılması kayıt ve şartıyla mezkûr senaryonun işbu tadil ve tashihli şekli ile filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; Birçok başka gerekçenin yanı sıra *Çiçekçi Leyla*'da (Baki Çallıoğlu, Senaryo, 1963/72) sayfa 26'da "Mıstık'in söylediği 'İşte yüznumarayı da sen aldın' sözü", "Jak'ın 'Yüznumara mı'" ve "'Adamın başını zorla belediyeye sokmayın' cümlelerinin çıkarılması" istenmiştir.

Müstehcenlik: Cinsiyetçi İfadeler, Yalanma, Laf Atma

Aşk Tomurcukları'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/97) [yazım düzeltilmiştir] "Lale'nin konuşmasında geçen: 'Erkekler kendilerine yaklaşan kızlardan hoşlanıyorlar bugün, ideallerimizdeki yuvaları da bu hoşlanmalar koruyor' cümlesinin" çıkması ve "yatak halleri, yataktan fırlama, bir çift çıplak bacağın yataktan indiğini gösteren sahnelerde umumi terbiye kaideleri dikkat nazara alınarak müstehcenliğe kaçılmaması" ve *Kaldırım Mühendisi*'nde (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) [yazım düzeltilmiştir] "Handan'la kızı arasında geçen gayri samimi, açık, saçık ve aile bağlarını sarsıcı mahiyette görülen konuşmanın filme intikal ettirilmemesi", "Aynı sayfada Cevat'ın Haldun'a söylediği: 'Çünkü müşkül durumda kalmış bütün kadınları korumak vazifemdir' ibaresinden 'Bütün' kelimesinin çıkarılması" talebi karara yazılmıştır.

(*Aşk Tomurcukları*, Yön.: Orhan Elmas, 1963)

Beyaz Güvercin (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/155) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Leyla'nın, istemeyerek evlendiği Göksel'den yakın bir ilgi görmediği için ona nispet olsun diye sevişiği Ümit isimli şahsa Göksel'den bahsederek söylediği: 'Dur şekerim acele etme nasıl olsa geç vakte kadar beraberiz' şeklindeki konuşması ile yine Göksel için söylediği: 'Göksel benim için bir aylık ihtirastı, balayında ondan alacağım her şeyi aldım, şimdi o fabrikasıyla ben de sevgilerimle....' tarzındaki konuşmanın çıkarılıp irtibatı bozmamak için bu kötülüğün sadece sessiz ve hareketle gösterilmesiyle iktifa edinilmesi" istenmiş; *Şeytan Ayağı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) "Necla'nın söylediği: 'Körpe kadın vücutları için dökülen paralar haramdır' cümle ile aynı sayfada gazinodaki müşterilerin konsomatris kızlara yaptıkları sulu ve çirkin hareketlerin" ve "Ayhan'ın Alev'i görünce dudaklarını yalaması" sahnesinin çıkarılması; *Annem İçin*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "saz salonunda oturan Öztürk'ün yanından geçen kadınlara bakarak: 'İzah edildiği veçhile' yalanması ve yutkunması gibi hareketleri çok çirkin görüldüğünden bunların çıkarılması" ve *Kaldırım Mühendisi*'nde (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) "kızları görünce dilini şapırdatarak yalanan Cevat'ın bu hareketine ait pasajın çıkarılması" talep edilmiştir.

Ali Derler Adıma'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Leyla'ya saz salonunda şarkı söylerken müşterilerin laf atması, mesela: 'S. 19' da 'Tek mezem sen ol, damacana ile rakı içerim gülüm, yoluna paspas olayım, varım yoğum uğruna feda olsun' şeklindeki sözlerin filme intikal ettirilmemesi"; *Azrailin Habercisi*'nde (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) "Ayni sahifede Muratla Margo adındaki kızın dansları sırasında kızın kendisine sarılan Murat'a: (bir az daha sıkı) diyerek sarılmanın daha sıkı yapılmasını istediğine dair vaki

konuşmanın çıkarılması"; *Şeytan Ayağı* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) adlı senaryoda "üç kızın münasebette bulundukları adamlar için otel katibinden aldıkları ücretlerine ait sahnelerden ve bununla ilgili sözlerin tamamen çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Masa altından ev sahibi yanında oturan erkeğin ayaklarının veya bacaklarının üst üste görünüşü"nün müstehcen olmaması ve "Zeynep'i muayene eden doktorun konuşmalarında geçen: 'Cinsi hayata, karı koca münasebetlerine hazırlanmamış olmasından' tarzındaki cümlelerinin tamamen çıkarılması" istenmiş; *İlk Göz Ağrısı* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/2) adlı senaryoda "Hasan'ın konuşmaları arasında geçen: 'Keferelerin frijide dediği cinsî soğukluk' cümlesinin"; *Bahçevan*'da (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/79) "Ali'nin söylediği: 'Ulan tecavüzü etse etse o bana eder, karı nerede ise ağır sıklette dövüşecek' cümlesinin" çıkarılması; *Evlat Evlattır*'da (Vedat Yağcıoğlu, Senaryo, 1963/5) "Necla ile Selim'in ve yine yerine Neclâ ile Kerim'in yatak odalarında veya salonda giyiniş ve hareketlerinde müstehcenliğe kaçılmaması" uyarısı yapılmıştır.

Aşk Yemini ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "Bir kızın söylediği: 'Kaçırdığı delikanlı beton gibi' cümlesinin" ve *Milyonların Sevgilisi*'nde (Necat Okçugil, Senaryo, 1963/132) "Şinasi'nin söylediği: 'Herifin biri avradı hamur gibi yoğurmuş' cümlesinin çıkarılması" şartı koşulmuştur.

Müstehcenlik: Dans, Raks, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık

Aşk Yarışı'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) "Sait'in yanına ilişen Suzan'ın giyiniş ve harekatında ve yine muhtelif defalar, çeşitli pavyon ve eğlence yerlerinde geçen sahnelerde (Özel raks mevcutsa) müstehcenliğe kaçılmaması"; *Canan'ın Çilesi*'nde (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) "Raks ve dans sahnelerinin de umumi terbiye ve nezahat kaideleri dışına çıkmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" ve *Ali Derler Adıma*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Gazinodaki dansların açık ve çıplak olmaması için genel ahlak kaidelerine riayet edilmesi" uyarıları yapılır. *Çiçekçi Leyla*'da (Baki Çallıoğlu, Senaryo, 1963/72) "Ayten'in samanlıkta uyuyan Tunç'un üzerine kendini atması ve onu öpmesi sahneleriyle" "Ayten'in samanlıkta kıvrıla kıvrıla yaptığı dans", "Leyla'nın tüller içindeki dansı ve diğer dansları" ve "çadırdaki dans sahnesinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Haram Lokma*'da (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1963/142) "Kasabadan gelen rakkasenin, Aşık'ın önünde çiftetelli oynadığı sahnenin uzak planda ve kısa olarak çekilmesi"; *Sevmek Günah mı?* (Mümtaz Alpaslan, Senaryo, 1963/166) adlı eserde "Hüseyin'in bir çiftlik evinde oynattığı çengi kadına ait oyun sahnesinin bayağı ve müstehcen olmamasına dikkat edilmesi" istenir. *Erzurum Yanıyor* (Hikmet Barlıoğlu, Senaryo, 1963/174) adlı "Senaryoda geçen dans sahnesinin müstehcenliğe kaçılmadan filme intikal ettirilmesi şartıyla" ve "İşgal Orduları Kumandanı'nın kucağında oturan açık saçık şekildeki kadına ait pasaj ile yine aynı sayfada aynı kadının dansına ait sahnenin" çıkarılması; *Cici Can*'da (Safa Önal, Senaryo, 1963/84) "Cariyelerin gerek giyinişinde, gerekse oyunlarında müstehceniyete kaçılmaması" şartıyla senaryoların filme çekilmesine onay verileceği belirtilmiştir.

Arka Sokaklar'da (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/91) [yazım düzeltilmiştir] "yatak odasında Elif'in elbiselerini omuzlarından

aşağıya kaydırma ve dönme hareketlerinde, kısa etekliği sıyrılmış kız veya kızların yaptıkları tüvist dansında, Leman'ın bardaki danslarıyla dansöz Nur'un oyunları, Leman'ın yatak odasındaki yatak kıyafeti, keza Elif'in de yatak kıyafeti ve Murat'ı dekolte vaziyette karşılayan kadının tavır ve hareketlerinde müstehceniyete kaçılmaması" talepler arasında yer almış;

Çoğu kararda başka koşulların ya da gerekçelerin yanı sıra benzer şu ifadelere de rastlanmaktadır: *Hayat Acıları*'nda (M. Ali Uğur, Senaryo, 1963/22) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Bir Turistin Macerası*'nda (Güler Katan, Senaryo, 1963/25) "sevişme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Püsküllü Bela-Aman Ayhan Geliyor* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/30) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Aşk Yemini* ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "Senaryodaki sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Uçurumdaki Kadın* (Safa Önal, Senaryo, 1963/103) adlı "Senaryoda geçen sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Ruhumu Şeytana Sattım-Kaderim*'de (Kayahan Arıkan, Senaryo, 1963/133) "sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmamak şartıyla"; *Gel Barışalım*'da (Ayşe Tokatlı, Senaryo, 1963/139) "sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmamak şartıyla"; *Şafak Bekçileri*'nde (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/141) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Azrailin Habercisi*'nde (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) "Senaryodaki Dans, Oyun, Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Yaşa*'da (Aram Gülyüz, Senaryo, 1963/145) "sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Can Pazarı* (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/168) adlı "senaryoda geçen bil'umum sevişme, öpüşme, dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Kadın Berberi* (Safa Önal, Senaryo, 1963/170) adlı "senaryoda geçen sevişme, öpüşme, plâj, kotra ile geziş, dans gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Issız Vadideki Aşk*'ta (Safa Önal ve Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/24) "sevişme ve öpüşme sahnesinin filme intikalinde müstehcenliğe kaçılmaması şartıyla"…

Fahişenin İntikamı (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/44) "Sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dikkat edilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle"; *Sabahsız Gece* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/64) adlı senaryoda geçen "sevişme, öpüşme dans sahnelerinin müstehcen olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi şartıyla"; *Tuzak* (Fikret Arık, Senaryo, 1963/65) adlı senaryoda geçen "sevişme, öpüşme sahnelerinin müstehcenliğe kaçılmamak suretiyle filme intikal ettirilmesi kayıt ve şartıyla" ve *Sisler Bulvarı* (Sırrı Öztürk, Senaryo, 1963/66) adlı senaryoda geçen [yazım düzeltilmiştir] "sevişme, öpüşme ve plâj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle "karar verildiği belirtilmiştir.

Kırık Anahtar'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/99) "Sevişme, öpüşme sahnelerinin müstehcen olmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutulmak şartıyla hiçbir dans sahnesi bulunmayan işbu senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle"; *Kanlı Şafak* (Birol Işın ve N. Kemal Şafak, Senaryo, 1963/100) adlı "Senaryoda ge-

çen sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına riayet edilmesi"; *Yalının Esrarı* (Doçent Jale Sıhay, Senaryo, 1963/101) adlı senaryoda "bir gazinoda geçen atraksiyon ve oryantal dans sahneleriyle plaj sahnelerindeki kadınların durumlarında müstehcenliğe kaçılmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmünün göz önünde tutulması"; *Bahriyeli Ahmet* (Safa Önal, Senaryo, 1963/130) adlı senaryonun "muhtelif yerlerinde geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinin açık saçık ve dekolte olmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde tutulması" istenmiştir.

Gizli Yaralar ya da *Çapraşık Yollar*'da (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/85) "Ruhsar'la sevgilisinin garsonyerdeki sevişmelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Bir Aşkın Sonu*'nda (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1963/86) "Nerkiz'le Seyfettin arasında ve barda cereyan eden buluşma ve eğlencelerde geçen sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Aşk Tomurcukları*'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/97) [yazım düzeltilmiştir] "Mutfakta Tijen ile Zafer'in öpüşme sahnesinin müstehcenliğe kaçılmadan filme intikal ettirilmesi"; *Devlerin İntikamı* (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/54) adlı senaryoda ise dans sahnesine rastlanmadığı belirtilmiş ve "filme de konulmaması" uyarısı yapılmış, "sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" yine kayıt altına alınmış; *Şaklamayan Tokat* (Pakize Türkel, Senaryo, 1963/105) adlı eserde yer alan "sevişme, öpüşme, soyunma ve banyo sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Can Pazarı* (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/168) adlı eserde "banyo yapan Leman'a ait sahnede umumi terbiye ve ahlâk kaideleri dışına çıkılmaması" ve *İhtiras Rüzgarları*'nda (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/140) "Ayhan'la Nermin'in sevişme, yatakta yan yana yatma, birbirlerine sarılma sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve doğum sancıları çeken Nermin'in bu azaplı hallerinin çok kısa olarak gösterilmesi" şartı ileri sürülmüş; *Ali Baba ve Kırk Haramiler*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/36) senaryoda "Cemile'nin yaptığı bil'umum dansların uzak plândan ve müstehcenliğe kaçılmadan filme intikal ettirilmesi" ve "kadının banyodaki çıplak halinde de umumi terbiye kaideleri dışına çıkılmaması" gerektiği belirtilmiştir.

Suçlu Aşıklar ya da *Kanundan Kaçanlar*'da (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/88) "Ayten'in yatak odasındaki soyunma sahnesiyle, senaryoda geçen diğer bütün sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması" ve *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Suphi'nin uyandırmak üzere Zeynep'in yatak odasına girişinde: Zeynep'in yataktaki yatış ve uyandıktan sonraki çıplak vaziyetiyle Suphi'nin bu güzel vücudu seyredişi" sahnesinde müstehcen olunmaması uyarısı yapılmış; *Yaklaşma Yakarım* (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/77) adlı senaryoda "Doğan'la Alev arasında geçen ve devamlı surette yürütülen sevişmelerle, yine Alev'le Musa arasında ve aynı tarzda bulunan sevişme sahnelerinin senaryoda belirtildiği şekilde filme intikal ettirilmemesi ve müstehcen bulunan bu sahnelerin düzeltilmesi" gerektiği belirtilmiş; *Kader Asla Değişmez* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) adlı "Eserde Leman'la Necmi'nin müteaddit yerlerde geçen sevişme ve öpüşmelerine ait sahnelerin filme intikalinde genel ahlak kaidelerine dikkat edilmek ve müstehcenliğe kaçılmamak şartıyla" senaryonun filme çekilmesine onay verilmiştir.

Kaatil ile Yosma'da (Rüstem Tanık, Senaryo, 1963/6) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun çeşitli yerlerinde geçen Selim'le Sevim'in sevişme ve bilhassa Sevim'in dekolte bir vaziyette dolaşmaları, hatta geceliğini dizlerinin üzerine kadar çekmesi, Selim'in üzerine abanması, yatakta yarı çıplak vaziyette yatması gibi ve buna benzer sahnelerde müstehceniyete kaçılmaması" ve "yine sevişme sahnesinde Sevim'in Selim'e söylediği: 'Yaramazlık istemez, zamanı gelince ben sana haber veririm' cümlesinin tamamen çıkarılması" istenmiş; *Beni Unut* (Rahmi Kafadar, Senaryo, 1963/59) adlı senaryodaki "sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve filme intikalinde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına dikkat edilmesi"; *The Light of Day / Günün Işığı* (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) adlı eserde "sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinin müstehcen olmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde tutulması, gece aleminde 'Seçme kadınlar' olarak kullanılan tabirin açıklanması" ve *Annem İçin*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63)"Aysel'in üçüncü saz salonu vitrinlerindeki seyrettiği dansöz ve artistlere ait resimlerin açık saçık ve umumi terbiye kaidelerine aykırı olmayacak şekilde bulunmasına dikkat edilmesi" istenmiş; *Halime* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/104) adlı senaryoda "sevişme, öpüşme, dans ve tasallut sahnelerinin ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde filme intikali için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde tutulması"; *Rajan Hafiyeler Kralı* (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) adlı senaryoda "geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası göz önünde tutularak filme intikal ettirilmesi" talep edilmiştir.

Gelmiyecek Günler'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) [yazım düzeltilmiştir] "Gerek Twist gerek egzotik ve gerekse diğer çeşitli dans ve rakslarda açık sahnelerden ve müstehcenlikten kaçınılması", "İsterik bir kadın olan Jayan'ın serbest hareketleriyle öpüşme sahnelerinin tahrik edici olmaması", "Moda salonunda vazife gören kısa etekli figüran kızların giyinişlerinde, eda ve hareketlerinde ve yürüyüşlerinde âdâba mugayir tarz ve hareketlerden kaçınılması", "Suzi'nin karyolanın üzerine gelişigüzel uzanmış durumu ile tahrik edici bir açıklık yapılmaması", "çekilen fotoğraflar ile ilgili sahnelerde fotoğrafların mahiyetlerinin gösterilmemesi" talep edilmiş; *Aşağıdaki Kadın* (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/48) adlı senaryo 9 Ocak 1963'te 9 sayı ile incelenmiş ve düzeltme yapılması istenmiştir. İstenen düzeltmelerin yapıldığını eser sahibinin beyan edip dilekçe vermesi üzerine komisyon senaryoyu tekrar incelemiş, "Mehtab'ın yatak odasında Orhan'la olan sevişme, yine senaryonun muhtelif yerlerinde geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmamak şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; tecavüz ve cinsel saldırının da söz konusu olduğu *Beyaz Güller* (Türkan Duru, Senaryo, 1963/60) adlı senaryoda (cinsel saldırı başlığı altında da değerlendirilmiştir) "Yılmaz'ın sahile gelip, Leylâ'yı çırılçıplak yüzer halde görmesi" ve "Kadını tam bir üryanlık içinde gören herhangi bir kimsenin geçireceği heyecan kendisini belki bir şok tesiri altına alabilir", bu bağlamda kriz geçiren bir hastanın bu hareketi düşünmemesi gerektiği yazılırken bir yandan da "Leylâ'nın çıplaklığı" ve başka sahnelerin yeniden düzenlenmesi ve senaryonun düzeltilmiş halinin komisyona tekrar gönderilmesi istenmiştir.

Eğitim başlığında bahsedilen *Silah ve Kalem* (Nadir Nihat Uslay, Senaryo, 1963/92) adlı senaryoda "Tarık'ın söylediği: 'Ders ders ders, nedir yahu sen git te Ayla Nur'un danslarını seyret, ah öldürüyor bu danslar beni' ve 'Dansöz Dostum var benim Rıfat Atlas barında çalışıyor, idare edip gidiyoruz işte'" cümlesinin de çıkarılması karara yazılmış; *Badem Şekeri*'nde (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/82) "spikerin konuşmasını müteakip gösterilecek olan (Birbirinin üzerine atılan 4 kız) hamam sahnesi ve Sayfa 25'te ayna önünde yazlık şortlarını prova eden Güner'le Nilüfer'in hareket tarzlarıyla Osman'ın şortlu bulunan Güner'in önünde eğilişi, Gül'ün soyunması sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması", "Komiserin söylediği: 'Bu kadar öpüşülmez ki' kelimelerinin çıkarılması", "Muhtelif eğlence yerlerinde geçecek danslar, twistler veya artist numaralarında müstehceniyete kaçılmaması şartıyla" senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca olmadığına oyçokluğu ile karar verilmiştir. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü temsilcisi "Senaryonun hiçbir çıkartma yapılmadan kabulü reyindeyim" diyerek şerh düşmüştür.

(*Badem Şekeri*, Yön.: Osman F. Seden, 1963)

Kaderin Günahı Ne - Aradığım Kadın'da (Kenan Tatlıcı, Senaryo, 1963/135) "Muhlis'le Fatma'nın (11-12 yaşlarında iken) aşıkane konuşmalarıyla Fatma'nın saçlarını öpme sahnesinin düzeltilmesi", "senaryonun muhtelif yerlerinde geçen dans sahnelerinin uzak plandan, müstehceniyete kaçılmamak şartıyla filme intikali ve 84. sayfadaki 'Yakın planda dansözün göbek hareketi' diye belirtilen kısmın çıkarılması", "Fatma ile, ona taarruz eden meçhul adamın boğuşmalarında Fatma'nın yırtılan etek, bluz gibi kısımlarında görünecek vücut kısımlarının müstehcen olmaması" talepler arasında yer almış;

Kaldırım Mühendisi (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) adlı eserde geçen her türlü "plaj, dans, sevişme, öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması", "şortlu kızların voleybol oynamalarına ait sahnenin umumi terbiyeye aykırı olmayacak şekilde filme intikali"; *Kibarlar*'da (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) "Ali usta ile Minay ismindeki kadının sayfa 5'te karyola üstündeki sevişmelerine ait sahneden bacaklarının göründüğü pasajın çıkarılması", "Senaryoda geçen dans, şortlu kıyafetle geziş, plaj, sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiş; *Şeytan Ayağı* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) "Alev'in entarisinin düğmelerini açarak çıplak vücudunu Ayhan'a gösterdiği sahnenin filme intikal ettirilmemesi", "Streap-Tease yapıldığını gösteren sahnenin tamamen çıkarılması veya başka bir atraksiyonla değiştirilmesi", "Senaryoda geçen dans, oyun, sevişme ve öpüşme sahnelerinde" müstehcen olunmaması uyarısı yapılmış; *Alçaklar Cehenneme Gider*'de (Burhan Bolan, Senaryo, 1963/165)

"Selma'nın Orhan'a bacaklarını ve göğüslerini göstermesine ait sahnelerin fazla tahrik edici olmaması ve müstehcenliğe kaçılmaması" ve "Senaryodaki sevişme, öpüşme, dans, plâj gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması kayıt ve şartıyla" ve başka gerekçeler de ileri sürülerek senaryonun filme çekilmesine onay verilmiştir.

Manyaklar Köşkü'nde (Yerli Film Kurumu, Senaryo, 1963/167) "sırtüstü yatmış mayolu kadını yağlayarak masaj yapan adama ait sahnenin ve senaryoda geçen diğer öpüşme, sevişme, dans ve oyun sahnelerinin müstehcen olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Muhteşem Serseri* (Özdemir Hazar, Senaryo, 1963/169) "mizansen kısmında görülen kadın çamaşırları arasında kadın kilotu, südyen gibi eşyaların gösterilmemesi, aynı pasajdaki çıplak kadınla Naci'nin sevişmelerine ait pasajlarda umumi terbiye ve ahlâk kaidelerinin dışına çıkılmaması ve senaryoda geçen diğer bil'umum sevişme, öpüşme, dans ve plâj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiş; *Belalı Kiracılar*'da (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına göre filme intikal ettirilmesi şartıyla" "yere düşen Hayganoş ile Atıfet'in bacaklarının havaya dikilmesi sahnesinin", "Mizansen kısmında Aptal Rebi'nin Leylâ'nın bacaklarını koklama sahnesinin tamamen", "Tosun ve Sadi'nin dansözleri seyretme sahnelerinin" çıkarılması; *Neşemizi Bulalım* (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/94) adlı senaryonun muhtelif yerlerinde geçen "soyunma, giyinmelerde ve sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması, banyo sahnelerinin de plaj olarak filme intikal ettirilmesi ve *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasına azami dikkat edilmesi, Yukardaki hususların yerine getirilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; *Susuz Yaz*'da (Necati Cumalı, Senaryo, 1963/153) genel ahlakı ya da argoyu ilgilendiren birtakım koşullar ileri sürülmüş ve kararın sonunda "Yukardaki hususların yerine getirilmesi şartıyla hiçbir dans ve oyun sahnesine rastlanmayan işbu senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle "karar verildiği belirtilmiştir.

Cinsel Saldırı

Canan'ın Çilesi'nde (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) "Faruk'un Canan'a vâkî fiili tasallut sahnesinin filme intikal ettirilirken *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmünün göz önünde tutulması"; *Halime* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/104) adlı senaryoda "tasallut sahnelerinin" de "ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde filme intikali için *Nizamname*'nin 7.maddesinin 6.fıkrasının göz önünde tutulması" istenir. *Sevmek Günah mı?* (Mümtaz Alpaslan, Senaryo, 1963/166) adındaki senaryoda "Hüseyin'in Suzan'a vâki tasallut sahnesinin çok kısa geçmesi"; *Can Pazarı* (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/168) adlı eserde "Fazıl tarafından Nilüfer'e tasallut edilmek istenen sahne"de genel terbiye ve ahlak kurallarının dışına çıkılmaması; *Kanlı Şafak* (Birol Işın ve N. Kemal Şafak, Senaryo, 1963/100) adlı "Senaryoda, Saadet adlı kıza Vural tarafından vaki tasallut sahnesiyle kıza abanma sahnelerinin çıkarılması", *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Zeynebin iğfali" ve "Suphi'nin Zeynep'e tasallutunda üstü başı parçalanan Zeynep'in perişan hali" ile ilgili sahnelerde müstehcen olunmaması özellikle istenmiş; *Kibarlar* (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) adlı senaryoda "Şişman adamın Lale adındaki kızı film yıldızı yapacağım diye kandı-

rıp bir pansiyona götürmesi ve orada kirletip bırakmasıyla ilgili sahnelerin tamamının çıkarılması, bunun ancak muayene eden doktorun 'Maalesef kızınız iğfal edilmiştir' sözü ile iktifa edilmesi" talep edilmiştir.

Annem İçin'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "Gülistan'ın uyutucu bir ilâçla kocasının yanına sokuluyormuş şeklinde bir odaya itilmesi ve karyolada yatan yabancı adamın Gülistan'ı bileğinden yakalayıp kendisine doğru çekmesi sahnelerindeki taarruz ve tasallut şekli meçhul bırakılmıştır. Senaryonun akışında Gülistan'ın şeref ve iffetini ihlâl edecek herhangi bir hareketin mevcut olmadığı belirtilirken işbu tasallut sahnesinin meçhul bırakılması bir tezat yaratacağı cihetle bu halin telifi cihetine gidilmesi" karara yazılmış; *Kaldırım Mühendisi*'nde (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) "deniz banyosu yapmak için kıyıya inen Füsun'a saklandığı yerden çıkıp hücum eden ve onu zorla öpmek isteyen Haldun'un bu hareketine dair tasallut sahnesinin tamamen çıkarılması" ve "Genç kızları artist olmak üzere büroya çağıran şahısların bu maske altında onları iğfal ettiklerine dair söz ve sahnelerin filme intikal ettirilmemesi" istenmiş; *Beyaz Güller* (Türkan Duru, Senaryo, 1963/60) adlı eserde [yazım düzeltilmiştir] "Kriz geçirmekte olan Yılmaz'ın sahile gelip, Leylâ'yı çırılçıplak yüzer halde görmesi, Leylâ'ya tasallutu müstehcen bir sahnenin yaratılışına meydan vereceği gibi, bu kısımda herhangi bir diyaloğun olmayışı sahnesinin tam bir tasallut ve ırza tecavüzü tasvirden gayri bir mânâ ifade etmeyecektir. Kadını tam bir üryanlık içinde gören herhangi bir kimsenin geçireceği heyecan kendisini belki bir şok tesiri altına alabilir. Fakat olayları bilmiyormuş gibi krizler geçiren bir hastanın bu kadınla münasebeti düşünmesi, harekete geçmesi ve neticede o çirkin fiili yapacak düşünceye de malik olmaması gerekir. Bu gibi fiil ve hareketler olaylar içerisinde cereyan edebilir. Senaryonun sıklet merkezini teşkil eden bu sahneler bilhassa filme intikali sırasında birçok noktalardan birtakım aksaklıklar yaratacağı dikkat nazara alınmakla: a) Leylâ'nın çıplaklığı, b) Yılmaz'ın kriz hali, sahilde Leylâ'ya tasallutu, c) Bu vak'ayı hatırlamayışı gibi pasajlarda yukarda belirtilen hususlar göz önünde tutularak düzeltilmiş ve düzenlenmiş bu sahnelere ait ek bir senaryonun gönderildiği takdirde tetkik konusu yapılmasının uygun görüldüğüne oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

İç Çamaşırlarının Görünmesi

Belalı Kiracılar (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Odada ipte görünen iç çamaşırlarına ait" tüm pasajların çıkarılması ve *Muhteşem Serseri* (Özdemir Hazar, Senaryo, 1963/169) "mizansen kısmında görülen kadın çamaşırları arasında kadın kilotu, südyen gibi eşyaların gösterilmemesi" istenmiştir.

Cinsel Kimlikler

Kibarlar (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) adlı senaryoda "Sitreap- Tease yapan sarışın kadının sonunda kadın değil erkek olduğunun anlaşılması ve oradaki meraklıların kahkahalarla gülmelerine ait sahnelerin hiç münasebeti görülmediğinden çıkarılması" istenmiştir.

Röntgencilik, Seyretme, Gözetleme

Aşk Tomurcukları'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/97) "kanunen suç sayılan röntgencilik sahnesinin çıkarılması"; *Kaldırım Mühendisi*'nde (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) "deniz kenarı bir fundalıkta soyunup denize girecek olan Handan

adındaki kart bir kadınla Cevat'ın onu gözetlemesi sahnesinden gözetleme pasajının çıkarılması"; *Belalı Kiracılar*'da (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Atıfet'in kiracılarını anahtar deliğinden seyretmesi sahnelerinin tamamının" çıkarılması şart olarak yazılmış; *Esir Kuş*'ta (Kerime Nadir, Senaryo, 1963/118) komisyon öneride bulunmuş; "Mustafa'nın bir ağaç üstünden geceleri Mine'nin yatak odasını gözetlediği şeklinde Cebrail'in konuşmaları ve Mine'yi korkutmaları", "Mine'nin pencereden baktığında Mustafa'yı ağaç dalında görmesi sahneleri, senaryonun akışında Mustafa'nın kötü bir niyet beslediğine ve Cebrail'in tasavvur ettiği fiile yeltenmediği görülmektedir. Buna mukabil Mustafa gizli bir sevginin kahramanı olarak, öldürülmek üzere olan Mine'yi Yakup Bey'in elinden kurtarmış, kendisi de Yakup'un kurşunuyla ölmüştür. Bu itibarla Mustafa'nın röntgencilik şeklindeki hareketinden senaryo kurtarılarak (Sevgisi izhar edilecekse) ağacın dibinde Mine'yi muhafaza etmesi şekline ifrağı ve konuşmaların buna göre tanzimi (Mustafa'ya bir hami sıfatının verilmesi)" istenmiş; *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Merdivenle temizlik yapan Zeynep'in kendisini aşağıdan seyreden ev sahibinin bu seyri"nin müstehcen olmaması talep edilmiş, "Suphi'nin uyandırmak üzere Zeynep'in yatak odasına girişinde: Zeynep'in yataktaki yatış ve uyandıktan sonraki çıplak vaziyetiyle Suphi'nin bu güzel vücudu seyredişi" sahnesinde müstehcen olunmaması uyarısı yapılmıştır.

Argo, Küfür, Kötü Söz

The Light of Day / Günün Işığı'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Senaryonun bir yerinde geçen ve meçhul bırakılan Türkçe küfürlerin açıklanması ve bunların umumi terbiye ve ahlâka aykırı olmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Erkek Fatma Baş Belası=Hırçın Kız*'da (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/143) küfür ve argoların çıkarılması, aile terbiyesine uygun konuşmaların yapılması istenmiş; *Kaatil ile Yosma*'da (Rüstem Tanık, Senaryo, 1963/6) "Selim'in büyükçe bir peynir parçasını ağzına atarken Sevim'in söylediği: 'Yuh ayı'" sözünün çıkarılması; *Azrailin Habercisi* (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) "Murat'ın Apostolun ölüsü ile karşılaşınca sarf ettiği 'Hergele ve Herif' tabirlerinin çıkarılması"; *Yaklaşma Yakarım*'da (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/77) "'Yağcılık, racon, ulan, be', gibi hitap ve argolara yer verilmemesi"; *Devlerin İntikamı*'nda (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/54) "Kemal'in söylediği: 'Ama büyük voliler vururum' cümlesinin çıkarılması"; *Şeytan Ayağı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) "Ayhan'ın Sevda'ya söylediği, 'Anladımsa Arap olayım' sözünün 'Anladımsa kömür olayım' şeklinde değiştirilmesi"; *Bücür* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/157) adlı senaryoda "geçen 'Körmüsün, afilli, be adam v.s. gibi' sözlerin çıkarılması ve hiçbir ilâve yapılmaması"; *Muhteşem Serseri* (Özdemir Hazar, Senaryo, 1963/169) adlı senaryoda "geçen 'Ulan', 'Herif, be, dangalak ve buna benzer' argoya kaçan sözlerin kullanılmaması" istenmiştir.

Evlat Evlattır'da (Vedat Yağcıoğlu, Senaryo, 1963/5) "Kerim'in söylediği: 'Megalladık' kelimesinin"; *Bazıları Dayak Sever*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/28) "Orhan'ın konuşmaları arasında geçen: 'Nalları uzatıp' tâbirinin"; *Püsküllü Bela-Aman Ayhan Geliyor* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/30) adlı senaryodaki "Zibidi, ayı azmanı, kül yutturamazsın ve kemik yalayıcı gibi sözlerin"; *Çıtkırıldım*'da (Selma Madenci, Senaryo, 1963/49) senaryonun muhtelif yerlerinde geçen "Ayı, hergele" gibi kelimelerin;

Badem Şekeri'nde (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/82) "Karakolda Tayfur'un Komisere söylediği: 'Yani ya masumane bir abidik kubudik numarası' cümlesinden 'Abidik kubidik' sözünün" ve "Komiserin konuşmasındaki: 'Tepiştiniz'" sözcüğünün; *Kardeş Gibiydiler*'de (Semih Evin, Senaryo, 1963/83) "Senaryoda geçen: 'Kaşınmak, eşşek, orospu' kelimelerinin"; *Gizli Yaralar* ya da *Çapraşık Yollar*'da (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/85) "'Şehvet kusmuğu' tâbirinin"; *Bir Aşkın Sonu* (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1963/86) adlı senaryoda geçen "'Ulan, be' gibi amiyane tabirlerin"; *Bire On Vardı* (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/95) adlı eserde "Fatma'nın söylediği: 'Su koyverecek olursan' cümlesinin"; *Kader Asla Değişmez*'de (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) "Ali'nin Murat'a söylediği: 'Façan ne kadar afilli olursa olsun medeniyet yularını takmazsan farsız arabaya benzersin' cümlesinin" de çıkarılması istenmiştir.

Tuzak'ta (Fikret Arık, Senaryo, 1963/65) "Necdet'in söylediği: 'Bu işi raconu ile kıvırabilecek miyiz, onun dümenine bakalım' cümlesinin", "İrfan'ın söylediği: 'Kahpe'" ve "Hüseyin'in söylediği 'Karı' tâbirlerinin"; *Arka Sokaklar*'da (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/91) [yazım düzeltilmiştir] "Nejat'in söylediği: (Çeşitten hoşlandığımı ve...) sözleri ile aynı sahifede geçen: (ne ise pilici daha fazla bekletmeyelim) cümlesinden (pilici daha) ibaresinin"; *Susuz Yaz*'da (Necati Cumalı, Senaryo, 1963/153) "Hasan'ın söylediği: 'Ülen südü bozuklar' sözünün çıkarılarak yerine "Utanmıyor musunuz bizimle uğraşmaya' şeklinde bir ibarenin konulması", "Hasan'ın söylediği: 'Git ülen hayvan herif' ibaresinin çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

Aşk Yemini ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) senaryoda geçen "İt, aynasız gibi kelimelerle", "Dızdız, Bitirim ve Barbut" gibi takma isimlerin; *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Zeynep'in: 'Filmlerdeki karılara dönmüşsün' konuşmasının" çıkarılması; *Yaşa*'da (Aram Gülyüz, Senaryo, 1963/145) "Senaryoda geçen 'Be', 'Bozuluyorum', 'dikiz etmek' ve buna benzer argoların kullanılmaması", "Barmenin söylediği 'Ben kafayı vurmaya gidiyorum' sözlerinin, 'ben yatmaya gidiyorum' şeklinde değiştirilmesi"; *Kaldırım Mühendisi*'nde (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) "Cevat'ın söylediği 'Ulan enayi' ibaresinden 'Ulan' kelimesinin çıkarılması", "senaryoda geçen 'Dalga geçme, bizi açmaz, marizlemek, zübbe, tavlamak, be, yağlı kuyruk ve buna benzer' argoya kaçan sözlerin çıkarılması"; *Kendini Arayan Adam* (Kevkep Öklem, Senaryo, 1963/67) adlı "senaryoda geçen: 'Ulan, mandepsi, peşkeş çekmek, yaylan, zoka, tüymek, bitirim, kolpo, hergelelik' ve buna mümasil bilumum argolarla, 'Çağanoz' gibi mahlâsların çıkarılması"; *Aşk Yarışı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) [yazım düzeltilmiştir] "Sayfa 10'da Sait'in söylediği: 'Çok helâlim parçasın' ve 'Yani Allah'ına kurban demek'; sayfa 14'te 'Kelle koydum' yerine 'Kafa vurdum' denilmesi, diğerlerinin çıkarılması", ayrıca "Korhan'ın söylediği: 'Kofti, tavlayamadı' ve Atillâ'nın söylediği: 'İkinci sayfada hatunun işi tamamdı'" ve "Sait'in söylediği: 'Korkudan donuna ettin galiba' cümlesinin çıkarılması" istenmiş, bir de "tribünlerdeki sesler arasında işitilen: 'Bunu oynatanın...' cümlesinin münasip şekilde tamamlanması veya çıkarılması"; *Canan'ın Çilesi* (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Arnavut Ali ile Lâz Osman arasındaki konuşmalarda geçen: 'Mori eşşek sıpası, more koca hayvan, be ayı, bre kahpe sülalesi, benim 7 sülâlem

fethetti Sırbistâni' şeklindeki tâbirlerin", "'Ey Arnavut domuzu' ibaresi ile Arnavut Ali'nin söylediği: 'More var mı insanlıkta bine böyle karı gibi cascavlak ortalıkta bırakmak' tarzındaki konuşmanın" çıkarılması istenmiştir.

Leyla ve Mecnun'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/26) "Yine senaryonun muhtelif yerlerinde Suphi'nin söylediği: 'İpsiz, hergele, it, kıyak, tüymek, nal toplatma, kesilmek, yayla gibi kadın, parsellemek, kolpa, helâlim kadın be, paça lâstiği olur, tereyağ sen de, mahcubiyetin modasına karyağdı be ağbi, yırtıl biraz da' gibi argoların", "Recep'in söylediği: 'Bunların tümü Edirne kaşarı, polis yenmez' tâbirlerinin", "Ne yapıp yapıp Cahit itini yolla buraya' cümlesinin", "Suphi'nin söylediği: 'Hürriyeti ebediye torpillisi sen de' ve 'Asılmıyalım depoya gider' cümlelerinin"; *Vatansız Haydut* (Ömer Özbey, Senaryo, 1963/32) adlı "senaryoda geçen: 'Dangalak, kaz kafalı, pas vermek' gibi tâbirlerin", "Burhan'ın konuşmaları arasında geçen 'O kaz kafalıya hiçbir kız pas vermez demiştin, halbuki aldanmışsın, pas verdiler de şutunu çekmeye hazırlanıyor' cümlesinin"; *Gelmiyecek Günler*'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Nejat'ı kontrol altında tutan iki fedainin aralarındaki konuşmalarda argolu sözlerin çıkarılması", "İki muhafızın söylediği "Köpoğlu" kelimesinin çıkarılması" istemi de kayda geçmiştir.

Ali Baba ve Kırk Haramiler'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/36) "saatçinin söylediği: 'Toz ettim seni' cümlesinin", "Kadının söylediği: (Onunla tokalaşmadan toz olsan) ve Rıza'nın söylediği: (Kadın dediğin sevdiği erkeğe paspas olur) cümlelerinin", "Asım'ın söylediği: (Kazık atmak) tâbirin", "Rıza'nın söylediği: (Yeşillenmiş kıza) ve Sayfa 17 de Cemile'nin söylediği: (Adam bana kesiliyor) cümlelerinin"; *Ağlama Sevgilim*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/41) "Türkân'ın söylediği: 'Açıl be, ağır ol bakalım' cümlesinin çıkarılması", "Suphi'nin söylediği: 'Kızın kıyafeti de o biçim saç taraması da o biçim, en birinci' cümlesinin çıkarılması", "Senaryoda geçen bil'umum 'Be' tâbirlerinin çıkarılması", "Türkân'ın söylediği: 'Vay anasına' cümlesinin"; *Ali Derler Adıma* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) adlı "Eserde geçen bil'umum argoların çıkarılması, mesela: 'Gaco, ayarlamak, meret, piliç, cumbanın kıyısından paçoz sirkafi sarkıtınca avalın dizleri cavladı, tornadan çıkma bitirim, façayı ayarladım, toz olmak, enayi pilakisi, lafı ufala da doğrusunu çakozlıyalım, ayıp salladın, arka kapıdan tüyelim, turalıyorsun, para dedin mi rumba sülalesini işportaya verir vesaire' gibi argoların tamamının çıkarılması" istenmiş; *Çiçekçi Leyla* (Baki Çallıoğlu, Senaryo, 1963/72) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Traş etmek, bozum etmek, çuval, çuvalla sipaliler, dut gibi sarhoş olmak, dalgana tünemek, gırgır geçmek, volta, askı olmak, tekerine taş koymak, eşek şakası, ütülemek, iki fırt içmek, işlet toriği, toriğin cavlaması, yolsuzum galiba' gibi argoların tamamen çıkarılması", "Leyla'nın Ayten'a söylediği: 'Al halazadeni de tıka basa kullan' ve yine Ayten'in söylediği: 'Sen aç ta....' cümle ve kelimelerinin çıkarılması" karar altına alınmış; *Bahçevan* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/79) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Lan, ulan, karı, dalga' gibi tâbirlerin", "Ali'nin söylediği: 'Pişpirik Üniversitesi mektebi' sözleri ile bakkalın söylediği: 'Bırak matrağı' ibâresinin", "Ali'nin söylediği: 'Kaytarmasın' sözü ile" "'Bilenmiş bıçak gibiyim' ibaresinin çıkarılması", "Hayganoş'un meçhul bırakılan küfürlerinin filme intikal ettirilmemesi", "Ali'nin söylediği: 'Ulan tecavüzü etse etse o bana eder, karı nerede ise ağır siklette döğüşecek' cümlesinin", "Hayganoş söylediği:

'Öküz gibi heriftir' sözü ile Ali'nin söylediği: 'Bakkalla mercimegi fırına verdiğin de mi yalan' cümlesinin", 'Bak dünyada ne dalgalar da var' ve 'Lâflarız' tâbirlerinin", "Afro'nun söylediği: 'Bugün beni sıkıştırmıyazak misin' ve" "Satırın söylediği: 'Hadi be düdük' ibaresinin çıkarılması şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Kırbaç Yarası'nda (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/107) "Mehmet'in Fatma'ya söylediği: 'Kaltak' sözünün", "Mehmet'in çalışan işçilere hitaben söylediği: 'Mevlüde giden kocakarılar gibi ne sallanıp duruyorsunuz' cümlesinden 'Mevlüde giden kocakarılar gibi' tabirinin", "Mehmet'in muhtelif yerlerde sarf ettiği: 'Kaltak, şırfıntı, velet, ulan' gibi argoların", "İsmail'in karısına söylediği: 'Yüz verme şu boka' cümlesinden 'Bok' kelimesinin"; *Şeytan Ayağı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) "Ayhan'ın söylediği: 'Eşşek cenneti' ibaresinin çıkarılması", "Ayhan'ın Alev'i görünce dudaklarını yalaması sahnesiyle bu arada söylediği: 'Ben sığır gibiyim' ve yine S.12'de söylediği: 'Plan bodrum sıçanı' sözlerinin"; *Şeytan Büyük Kalpler*'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/175) "'Yumul, be, mektep etsek, toz olmak' gibi argoya kaçan sözlerin", "Recep'in söylediği: 'Sende bu kafa varken aynasızlarla açık edersin bizi' şeklindeki konuşma ile diğer müteaddit sayfalarda geçen 'Aynasız, kirişi kırmak' gibi sözlerin çıkarılması" şart olarak ileri sürülmüştür. *Beyaz Güvercin* (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/155) "Leyla'nın ilk tanıştığı Göksel için sarf ettiği 'Dağdan inme' sözlerinin 'yabani, hodbin' kelimeleriyle değiştirilmesi şartıyla" ve başka koşullarla birlikte onaylanmış; *Belalı Kiracılar*'da (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Tosun'unu söylediği: 'İşte böyle kalçalar rak rak, göbekler aşağı yukarı şak şak, kalçalarınız kıvır kıvır oynak olacak' cümlesinin", "2. kadının söylediği: 'Göz göre göre boynuz taktıracaklar' cümlesinin", "Ev sahibinin söylediği: 'Pis zamparalar' tâbirinin"; *Rajan Hafiyeler Kralı*'nda (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) "Adnan'ın sözleri arasında geçen: 'Kafanın tamiri bitti' ibaresinin değiştirilmesi veya çıkarılması", "Rejan'ın Hasan'a söylediği: 'Reçete gibi herifsin be, haraç vermiyoruz ahbap, yaylan da boyunu görelim' cümlelerinin" çıkarılması ve *İbo Kadın Avcısı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/119) "Ali ile Kadir ve kıyafet değiştirmiş İbo'nun konuşmalarında geçen: (Gönlünü edersen razı olur), (Sana kesik), yine Kadir'in söylediği: (Bu karı çekilir mi yahu?) gibi imalı sözlerin çıkarılması veya değiştirilmesi" de istenmiştir.

Neşemizi Bulalım (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/94) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Tavlamak, kokoz, ulan, matrak, herif, be, kafeslemek, madara, süt kuzusu, dikizlemek, kıyak, dalgaya bak salak, mantar, bitmek, zamparalık, kakne, fındıkçı, su koyvermek, açmazlar, nur ol, çakmak, tüymek, enselemek, güme gitmek, marizlerine kayalım' gibi argoların tamamının", "Suphi (Aşkın)nın söylediği: "Ne domuz heriftir o bilsen (S. 11); Hop dedik babalık (S. 21), Sonra endamınızı bozarım...Çaktınızya (S.24), Var mı yani bizim ayakkabıyı kaynatmak (S. 30), Bakıyorum zamparalık üstüne her türlü teşkilatı kurmuşsun (S. 40) cümlelerinin", "Sayfa 29'da Suna'nın söylediği: 'Bozarım fiyakanı senin' ve yine aynı sayfada Taşkın'ın söylediği: 'Atma da sağlam cam kalsın' cümlesinin", "Birinin söylediği: 'Kesiyorsun traşı bakıyorum', öbürünün söylediği: 'Bunlar bir tostla kız araklıyacaklarını sanırlar oğlum' ve yine aynı sayfada diğerinin söylediği: 'O züppeyi tatlat ta yavrum

(*Bahriyeli Ahmet*, Yön.: Türker İnanoğlu, 1963)

sana esaslı bir kayıntı ısmarlıyayım' cümlelerinin, çıkarılması" istenmiş; *Bahriyeli Ahmet* (Safa Önal, Senaryo, 1963/130) adlı senaryoda "Dırlanıp durma ulan", "Başlatma evladına….", "'Hadi oradan bacağı eksik meyhane masası, kafam bozuldu' tarzındaki ibare ve cümlelerin çıkarılması", "Sana bir çarparım, feleğini şaşırırsın", "'Ahmet'le postayı kes'sözlerinin çıkarılması veyahut argosuz temiz bir dille yazılması" da şartlar arasına kaydedilmiştir.

İçki

The Light of Day / Günün Işığı'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Villadaki gece âleminde Türk kadınlarının içki ve sefahate teşne oldukları intibaının uyandırılmaması için bu sahneleri ona göre düzenlenmesi" ve *Kardeş Gibiydiler*'de (Semih Evin, Senaryo, 1963/83) "Filiz'in söylediği: 'Merak etmeyin içkili olduğu zaman daha iyi araba kullanır' cümlesinin" de çıkarılması istenmiş; *Gelmiyecek Günler*'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Suzi'nin Nami ile yazıhanede geçirdiği sahnelerde: a) İçtiği kaba uyutucu madde konulduğunu gösteren pasajın kapalı geçmesi" talep edilmiştir.

Suç, Şiddet

Canan'ın Çilesi'nde (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) "Senaryodaki kavga sahnelerinin seyircinin ruhunda bir korku ve heyecan uyandırmayacak şekilde filme alınması"; *Vatansız Haydut* (Ömer Özbey, Senaryo, 1963/32) adlı senaryoda "iki kardeş arasında geçen kavga sahnelerinin kısa ve halk üzerinde tevahhuş uyandırmayacak şekilde olması"; *Fahişenin İntikamı* (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/44) adlı "Senaryoda geçen kavga sahnelerinin halk üzerinde tavahhuş [tevahhuş] uyandırmayacak şekilde ve kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *İki Gemi Yanyana* (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/47) adlı senaryoda geçen "kavga sahnelerinin ve Gül'e yapılan işkencelerin halk üzerinde tavahhuş uyandırmıyacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Aşk Yemini* ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "Kavga sahnelerinin kısa olarak filme intikali"; *Suçlu Aşıklar* ya da *Kanundan Kaçanlar*'da (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/88) "Kavga sahnelerinin kısa ve halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Ali Derler Adıma*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Kavga sahnelerinin halkın ruhunda tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme çekilmesi"; *Kanlı Şafak* (Birol Işın ve N. Kemal Şafak, Senaryo, 1963/100) "Kavga sahnelerinin çok kısa ve halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Halime* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/104) adlı senaryodaki "kavga ve öldürme sahnelerinin halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme inti-

kal ettirilmesi"; *Bahriyeli Ahmet* (Safa Önal, Senaryo, 1963/130) adlı senaryoda "geçen kavga sahnelerinin vahşiyane yani halkın ruhunda bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Kadın Berberi*'nde (Safa Önal, Senaryo, 1963/170) "Kavga sahnelerinin de seyircinin üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Şeytan Ayağı (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) adlı senaryonun "muhtelif yerlerinde Ayhan'ın tabancasını gösterdiği sahnelerin filme intikal ettirilmemesi", "kavga sahnelerinde de seyirciyi ürpertecek hususlardan kaçınılması"; *Can Pazarı*'nda (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/168) "Jenerikteki kavga sahneleri pek uzun görüldüğünden mümkün olduğu kadar kısaltılması" ve "kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Rajan Hafiyeler Kralı*'nda (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) "Kavga sahnelerinin kısa ve halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde olması" şartı getirilmiş ve "Hasan'ın Rejan'a söylediği: 'Burada herkes bana haraç vermeye mükelleftir' cümlesinin" de çıkarılması istenmiştir. *Erkek Fatma Baş Belası=Hırçın Kız*'da (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/143) meyhane gibi yerlerde toplu kavgalardan kaçınılması; *Püsküllü Bela-Aman Ayhan Geliyor*'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/30) "Leylâ ile Türkân ve Ayhan'ın sadece kır kahvesinde buluşmalarıyla iktifa edilmesi (Lâf atma, kavga gibi sahnelerin tamamen çıkarılması)"; *Çiçekçi Leyla*'da (Baki Çallıoğlu, Senaryo, 1963/72) "Çiçekçi kızların Leyla'ya tecavüzlerindeki kavga" sahnesinde, "Ayten'le Leyla'nın alt alta üst üste kavgaları"nda müstehcen olunmaması ve "Panayırdaki dans pistinde; (S.18) boş çadırda Ahmet'le Tunç'un ve adamlarının yaptığı kavgaların halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" şartlar arasında yer almış; *Susuz Yaz* (Necati Cumalı, Senaryo, 1963/153) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Eserin sonlarında Osman'ın kendisini Hasan'ın tabanca ve bıçağından korumak için nefis müdafaasına geçtiğinin daha açık olarak gösterilmesi", "Kavga sahnelerinin vahşice ve seyircinin ruhunda bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikali" talep edilmiş; *Leyla ve Mecnun* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/26) "yine İlhan'ın söylediği: 'Kanım o iti gebertene kadar yeter bana... Ne yapıp yapıp Cahit itini yolla buraya' cümlesinin" ve *Ağlama Sevgilim*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/41) "Türkân'ın Hulusi'yi göğsünden iterken babası yaşında bir kimse için söylediği: 'Döveyim mi?' tâbirinin çıkarılması" karara yazılmıştır.

Kaatil ile Yosma'da (Rüstem Tanık, Senaryo, 1963/6) [yazım düzeltilmiştir] "Selim'in elindeki satırla karısını doğraması, parçalar halinde çuvala yerleştirmesi hareketlerinin halkın üzerinde tevahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi", "Ne bu kadar ağır bir cinayeti işleyen Selim'in harekâtından ve ne de bu cinayet sebebiyle takip ve tahkike girişen polis teşkilâtının cinayet sebebi olarak bir açıklamada bulunmaması dikkati çekmiştir. Bunun münasip bir diyalogla açıklanması" ve diğer koşullarla birlikte tüm hususların yerine getirilmesi şartı ileri sürülmüş; *Bir Aşkın Sonu*'nda (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1963/86) "Aşk cinayet yaratır" cümlesine de itiraz edilmiştir.

Kibarlar (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) alı eserde "Beyaz kadın ticareti yapmak esasen ceza kanununda suç teşkil ettiğinden buna ait sahnelerin tamamen çıkarılması"; *222 Numaralı Dosya*'da (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/89) "Kaçak malın yurt dışına çıkarılmaması", "Polisin kumar-

haneyi basmasında veya herhangi bir suç failini meydana çıkarması faaliyetlerinde mevzuat dairesinde vazife görmesi, suça teşvik edici mahiyette olmayacak şekilde düzenlenmesi ve bu olaylarda detaylara girilmemesi"; *Kardeş Gibiydiler*'de (Semih Evin, Senaryo, 1963/83) "Doğan'ın parktan çiçek çalma sahnesinin" çıkarılması; *Yeşil Eldiven*'de (İzzet Özkaya, Senaryo, 1963/90) [yazım düzeltilmiştir] "Hulusi'nin oğlu Doğan'ın babasından bu tahkikatla ilgili dosyayı çalması ve yine bu hâdisenin gazetelere intikali doğru görülmediğinden senaryonun bu kısmının, yani dosyanın Doğan tarafından çalınmayıp ancak gizli olarak tetkik edildiğinin gösterilmesi ve buna ait söz ve sahnelerin buna göre düzeltilmesi"; *The Light of Day / Günün Işığı*'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Hareminden bıkan sultanın bütün haremini torbalara diktirip denize atması sahnesi bir vahşeti ifade ettiğinden bu sahnenin filme intikal ettirilmemesi", "'Sultan'ın yağmasından bir parça aşıralım' şeklindeki ibarenin çıkarılması", "Topkapı Sarayı'nda yapılan hırsızlığın plânlanması, icrası ile ilgili sahnelerde hırsızlığın teferruatıyla yaptırılmaması ve bu sahnelerin câzip gösterilip suça teşvik edici bir mahiyet taşımamasına dikkat edilmesi" istenmiştir.

Suçlu Aşıklar ya da *Kanundan Kaçanlar*'da (Ergun Dalkılıç, Senaryo, 1963/88) [yazım düzeltilmiştir] "Yapılan soygunda, hadisenin suça teşvik edici olmaması ve detaylara girilmemesi", "Soygun hadisesiyle ilgili olup Eşref tarafından söylenen: 'Daha çok büyük vurgunlar vuracağız', 'Bir iki voliden sonra idealimizdeki uçuşu yaptık mı her şey bitmiş olur', 'Fırsat varken bir soygun daha yapalım' 'Ben düşündüm ve buldum, zengin bir kuyumcuyu soyacağız', 'Öyle yavrum hem de çok büyük bir soygun, son soygunumuz', 'Sana her zaman ölmek var yakalanmak yok demez miyim. Şu son büyük vurgunu yapalım ondan sonra paso', 'Çok dikkatli olup bu vurgundan da yüzümüzün akıyla çıkmalıyız ki idealimizdeki seyahati yapabilelim' cümlelerin tamamının çıkarılması" talepler arasında yer almış; *Kaatiller*'de (Sami Uzun, Senaryo, 1963/45) "Naci'nin söylediği: 'Büyük bir vurgunluk var' cümlesinin çıkarılması", "Kasanın açılışıyla ilgili teferruatın gösterilmemesi" şartı ileri sürülmüştür.

Hayırsız Çocuk'ta (Rahmi Akıncı, Senaryo, 1963/106) [yazım düzeltilmiştir] "Fabrika kasasının soyulması, Ferhat'ın annesinin öldürülmesi, babanın kör oluşu gibi büyük bir sirkat ve bir cinayetle ilgili bulunan kısımlarda polisin hiçbir hareket ve faaliyetine rastlanmamıştır. Soygunu müteakip Nesrin'le Ferhat'ın lüks bir hayat içinde barlarda para yemesinin bile polis için bir takip mevzuu olduğu halde buna dahi senaryoda bir yer verilmemiştir. Herhangi bir ihbar üzerine veya Ferhat'ın hayatının polisçe dikkate alınarak takibatı girişilmesi ve bütün cezaların baba Fehim tarafından yaptırılmaması (suçsuz bir dedenin öldürülme keyfiyeti yerine), harekete geçmiş bulunan zabıtanın son hadisede yetişerek olaya el koydurulması", "Suçta müşterek bulunan diğer suç faillerinin de herhangi bir şekilde yakalandıklarına ve haklarında gerekli işlemin yapıldığına dair sahnelerin ilave edilmesi", "Yukarda belirtilen hususların yerine getirilebilmesi için yalnız bu sahnelere ait ek bir senaryonun gönderilip tetkikinden sonra nihai bir karara varılmasının uygun görüldüğüne oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Derecikli Ali* (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/23) adlı senaryoya ait kararda "Derviş'in dayak yeme vakasından sonra 19. sayfada merkeple gelirken âmâ bir kimsenin öldürülmesi sahnesi haşin bulunmakla çıkarılması veya tehditle iktifa edilmesi", "Kan gütmeden nefret ettiği anlaşılan Ömer,

(s. 22'de) oğlu ile konuşmalarında oğluna çatmalı, bilhassa kız kaçırma mevzuunda da sert hareket etmelidir", "Kavga ve Cafer'in Kezban'a atılma sahnelerinin kısa ve halk üzerinde tevahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi", "Cafer'in babası tarafından öldürülmesi yerine yaralanması", "Kezban'ın muhtar delâletiyle grubun yanına getirilmesi ve Ömer Ağa tarafından Ali'ye teslimi", "Senaryoda suçlular hakkında, muhtarın konuşmaları arasında bile yer verilmemiştir, düzeltilmesi" ve başka bazı koşullarla birlikte sonuç olarak "Yukardaki tashihler yapıldığı ve kan gütme mevzuunun bu şekilde müspet ve ibret verici tarza sokulması, yapılan tashihlere ait (yalnız bu kısımlar için ve sayfalarla ait olduğu sahneler belirtilerek) ek senaryonun tetkikinden sonra nihaî bir karara varılacağına oybirliğiyle karar verilmiştir". 9 Şubat tarihli bu kararın ardından senaryo, 6 Nisan tarihinde ikinci kez incelenmiştir, aynı şartlar ayrıntılarıyla buraya da aktarılmıştır. *Derecikli Ali*'de (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/74) "Derviş'in dayak yeme olayından sonra 19. sayfada merkeple gelirken âmâ bir kimsenin öldürülmesi haşin bulunduğundan çıkarılması ve tehditle iktifa edilmesi", "Kan gütmeden nefret ettiği anlaşılan Ömer (s. 22) oğlu ile vâki konuşmalarında oğluna çatmalı ve kız kaçırma mevzuunda da oğluna karşı sert hareket ettirilmesi", "Kavga ve Cafer'in Kezban'a atılması sahnelerinin kısa ve halk üzerinde tavahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi", "Senaryoda suçlular hakkında muhtarın konuşmaları arasında yer verilmediğinden bu hususun ona göre düzeltilmesi", "Cafer'in babası tarafından öldürülmesi sahnesi yerine yaralanması sahnesinin konulması, a) Kezban'ın muhtar delâletiyle grubun yanına getirtilmesi ve Ömer Ağa eliyle Ali'ye teslim edilmesi, b) Hüseyin ile yaralılara hareketi temin için jandarmanın orada görülmesi ve emirler vermesinin temin olunması. Yukardaki tâdil ve tashihlerin harfiyen tatbik edilmekle beraber ve başkaca hiçbir ilâve yapılmamak kayıt ve şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Kumar

Gelmiyecek Günler'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Kumar salonundaki kumarla ilgili sahnelerde detaylara geçilmemesi"; *Aşk Yarışı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) "'Burası futbol sahası değil' ve 'Poker' tabirlerinin çıkarılması" ve *Evlat Evlattır* (Vedat Yağcıoğlu, Senaryo, 1963/5) adlı senaryonun "mühim kısmını teşkil eden kumar sahnelerinin kısa kısa pasajlarla gösterilmesi" istenmiş; *Ayşecik Canının İçi*'nde (Hulki Saner, Senaryo, 1963/35) "Kumarhanede ve kumar masasında geçen kısımlarda detaylara ve teferruata girilmemesi, yâni bu sahnelerin kısa ve basit şekilde gösterilmesi", "kumar masasında kâğıtlara tırnak atma fiilinin gösterilmemesi", "Ayşe'nin babasıyla poker oynamasına ait sahnede pokerin çıkarılması ve bu oyunun, çocuğun yaşıyla mütenasip basit bir oyun ismiyle ve şekliyle gösterilmesi" talep edilmiş;

Uyuşturucu, Uyutucu İlaç

Kaatiller'de (Sami Uzun, Senaryo, 1963/45) "Eroin imalinin detaylarına girilmemesi ve çok kısa olarak gösterilmesi" talepler arasında yer almış; *Annem İçin*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "Gülistan'ın uyutucu bir ilâçla kocasının yanına sokuluyormuş şeklinde bir odaya itilmesi ve karyolada yatan yabancı adamın Gülistan'ı bileğinden yakalayıp kendisine doğru çekmesi sahnelerindeki taarruz ve tasallut şekli meçhul bıra-

kılmıştır. Senaryonun akışında Gülistan'ın şeref ve iffetini ihlâl edecek herhangi bir hareketin mevcut olmadığı belirtilirken işbu tasallut sahnesinin meçhul bırakılması bir tezat yaratacağı cihetle bu halin telifi cihetine gidilmesi" talep edilmiştir.

Hapishane

Gizli Yaralar ya da *Çapraşık Yollar*'da (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/85) "Melih ve Orhan'ın hapishanedeki hayatlarında hapishanenin iç hayatını gösteren sahnelerde detaylara girilmemesi ve taramalar yapılmaması şartıyla" ve bir iki başka şartla birlikte senaryonun filme çekilmesine gerekli onay verilmiştir.

İşkence

İki Gemi Yanyana'da (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/47) "Gül'e yapılan işkencelerin halk üzerinde" korku yaratmayacak şekilde filme alınması uyarısı yapılmış; *222 Numaralı Dosya*'da (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/89) "Dayak sahnelerinin işkence şeklinden çıkarılarak kısa olarak ve bir defa gösterilmesi" istenmiş; *Kırbaç Yarası*'nda (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/107) "Küçük Türkan'a yapılan işkence sahneleriyle Türkan büyüdükten sonra bir gün Jale'nin ona kırbaçla vurması sahnesinin halkın ruhunda tevahhuş uyandırmayacak şekilde olmasına dikkat edilmesi" talep edilmiş; *Azrailin Habercisi* (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) adlı senaryoda "geçen dayak ve işkence sahnelerinin seyircinin ruhunda bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" şart koşulmuştur.

Ölüm, İntihar, İdam

Yeşil Eldiven'de (İzzet Özkaya, Senaryo, 1963/90) "Uzun takiplerden sonra ele geçirilmiş bulunan mücrim Bülent'e bir emniyet mensubu tarafından intihar etmesi için teklifte bulunulması ve hatta tabanca dahi verilmesi gibi hareketler ve sözler kanuna aykırı bulunduğundan bu sahnelerdeki intihar teklifi ile tabanca verilmesi pasajlarının çıkarılarak sadece Bülent'in tevkif edildiğinin gösterilmesiyle iktifa edilmesi" karara yazılmıştır. *Sehpadan Dönen Adam* (Bahattin Özdemir, Senaryo, 1963/50) adlı eserin kararında [yazım düzeltilmiştir] "Masum bir kimsenin idam sehpasına kadar götürülerek hürriyetinin ağır bir şekilde tahdit edilmesi ve infazla ilgili kısımların bütün detaylarla filme intikal ettirilmesi hukuk nizamlarına aykırı olmakla adaletin yanlış bir istikamete götürülmesini intaç edeceğinden [adaletin yanlış bir istikamete götürülmesiyle "sonuçlanacağından" anlamında]", "Hükümet tabibi Abidin Bey'in, Ahmet Ağa'nın düşüp kalktığı bir kadının kızıyla evlenme teklifinin cinayet sebebi sayılamayacağı cihetle" 8. ve 9. fıkralara dayanarak sakıncalı bulunmuştur.

Mezarlık

Kırık Keman (İzzet Özkaya, Senaryo, 1963/31) adlı senaryoya ilişkin karar ise bu defterdeki en ilginç kararlardan biri olarak görülebilir: "Nejdet'in bir kuduz köpek tarafından ısırılması sahnelerinde, Nejdet'in hiçbir tarzda tedavi yoluna gitmemesi ve bunu ihmali, netice itibariyle kendini ölüme sevkedecek bir olay olması aşikar olmakla beraber, son demlerinde uluyarak mezarlığa doğru koşması ve sevgilisinin mezarı üstünde ölmesi uygun bir sahne görülmediğinden, Nejdet'in ölümü kendi odasında, uluma keyfiyeti olmadan içkilerinin tesiriyle ölmesi şeklinde gösterilmesi şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Trafik Kuralları

Ali Derler Adıma'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Vedat'la Ali arasındaki otomobil yarışının trafik kaidelerine uygun olarak yapılmasına dikkat edilmesi" ve *Kader Asla Değişmez*'de (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) "Ali'nin söylediği: 'Son trafik muayenesi yapalım, ondan sonra gazlarız' şeklindeki cümlenin 'Arabayı kontrol edelim sonra gideriz' tarzında değiştirilmesi" istenmiştir.

Adalet, Hukuk, Mahkeme

Ağlama Sevgilim'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/41) "Ağır ithamlarla mahkemeye sevkedilen Ayşe'nin mahkeme safahatı ile mahkemenin kuruluş tarzının tam olarak ve adlî ve hukukî nizam ve kaidelere uygun olarak filme intikal ettirilmesi"; *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Mahkeme sahnelerinin adlî nizam ve hukuk kaidelerine riayet edilerek; hapishane sahnelerinde de detaylara ve taramalara girilmemesi"; *Bir Aşkın Sonu*'nda (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1963/86) "Mahkeme safhalarında adli ve hukuki kaide ve nizamlara uygun olarak hareket edilmesi"; *Arka Sokaklar*'da (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/91) "Mahkeme safahatiyle ilgili sahnelerde mahkeme hey'etinin adli mevzuat ve hukuk kaidelerine uyularak teşkil ettirilmesi"; *Esir Kuş*'ta (Kerime Nadir, Senaryo, 1963/118) "Mahkeme safahatiyle ilgili kısımlarda adli ve hukuki nizamlara riayet edilmesi"; *Ölüm Korkusu*'nda (Hakan Cenkçi ve Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/123) "Mahkemenin teşekkül tarzının adli ve hukuki nizamlara uyularak filme intikal ettirilmesi"; *Alçaklar Cehenneme Gider*'de (Burhan Bolan, Senaryo, 1963/165) "Senaryodaki mahkeme heyetinin adlî nizam ve kaidelere uygun şekilde teşekkül ettirilmesi"; *Lorel-Hardi İstanbulda* (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/176) adlı "senaryonun sonundaki mahkeme heyetinin adli nizam ve kaidelere uygun şekilde teşekkül ettirilmesi" şart olarak kayıtlara geçmiştir.

Yaklaşma Yakarım'da (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/77) "Yargılama sahnesinin tamamen adlî nizam ve hukuk kaidelerine uygun olarak yapılması"; *Çiçekçi Leyla*'da (Baki Çallıoğlu, Senaryo, 1963/72) "Mahkeme sahnesinde adlî nizama ve hukuk kaidelerine riayet edilmek ve hapishane ile ilgili sahnelerde fazla detaylara ve taramalara yer verilmemek şartıyla"; *Unutulmayan Yıllar* (Burhan Özsaraçoğlu, Senaryo, 1963/116) adlı "Eserin sonundaki nikah sahnesinin mevzuata uygun şekilde tanzimi" şeklinde şartlar ileri sürülmüş; *Hayat Mücadelesi*'nde (Latif Özdemir, Senaryo, 1963/1) "Mahkeme düzeninin Kanun ve mevzuata uygun bir şekilde hazırlanması (Jüri usûlü Türkiye'de mevcut değildir)" ve *Yalının Esrarı*'nda (Doçent Jale Sıhay, Senaryo, 1963/101) "İdam cezası veren muhakeme hey'etinin teşkilinde adli nizam ve usullere uyulması" istenmiş; *Belalı Kiracılar*'da (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Nikâh merasiminde, kıyılan nikâhta, evvelâ nikâh memuru suali bayana tevcih etmesi uygun bulunmakla bu kaidelere göre tanzim edilmesi" de istenmiştir.

Talebe Aşkı'nda (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/42) "Muhakeme esnasında her fert serbestçe atılıp söz söyleme hakkını haiz olmadığından mahkeme salonunun tertip, tanzim, sual ve cevap gibi kısımlarla şahitlik yapacak kimselerin, daha doğrusu umumi şekilde muhakeme safahatının ve C.Savcısının ceza talebinde hukuk ve adlî nizamlara uygun bir şekilde bu sahnelerin filme intikal ettirilmesine dikkat edilmesi" şartı getirilmiş; *Şeytan Ayağı*'nda (Hulki Saner, Senaryo,

1963/156) "Bir hukukçu ve avukat olan Yılmaz'ın yaptığı kirli işler bakımından taşıdığı avukatlık sıfatının tezliline [aşağılanmasına] yol açacağından bu sıfatın kaldırılarak Yılmaz'ın alelade bir tüccar olarak gösterilmesi ve bununla ilgili bütün sözlerin ona göre düzeltilmesi" talep edilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Kendini Arayan Adam'da (Kevkep Öklem, Senaryo, 1963/67) "Rahmi'nin, duvardaki Atatürk resmi önünde durarak alnına şaplak vurup: 'Tamam, buldum, Kemal diyelim sana; ha nasıl?' şeklindeki konuşmasıyla buna ait sahnelerin çıkarılması ve 'Kemal' isminin değiştirilmesi" istenmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Yalnız Adam (İlhan Engin, Senaryo, 1963/112) adlı senaryo 20 Şubat 1963 tarihinde *17. Yolcu* adıyla kurul tarafından incelenmiş ve reddedilmiştir. Şirketin 24 Nisan'da verdiği dilekçede sorunlu kısımların çıkarıldığı, adının değiştirildiği söylenmiş, yeniden incelenmesi istenmiştir. Bunun üzerine 18 Mayıs tarihinde yapılan ikinci incelemede [yazım düzeltilmiştir] "Senaryonun tamamen değiştirildiği ve ret sebeplerinin ortadan kaldırıldığı görülmekle beraber eserdeki polisle ilgili söz ve sahnelerde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrası göz önünde tutularak polisi küçük düşürecek hususlardan kaçınılmak kayıt ve şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiş; *The Light of Day / Günün Işığı*'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) [yazım düzeltilmiştir] "Hırsızlık vakası sarayda görevli polisin gözü önünde cereyan ettiği halde burada polisin bigâne kalışı dikkati çeker görüldüğünden hırsızlık olayının oluşu sırasında sarayda hiçbir polisin gösterilmemesi" istenmiş; *Derecikli Ali*'de (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/23) [yazım düzeltilmiştir] "Senaryoda jandarma pasif durumdadır. Takip vesaire gibi sahnelerde azamî faaliyetin detaylarla gösterilmesi", "Hüseyin ile yaralılara hareketi temin için jandarmanın emirler vermesi" istenmiş; İkinci incelemede (1963/74) yukardaki koşullardan sadece senaryoda "jandarma pasif durumdadır. Takip vesaire gibi sahnelerde zabıtanın azami derecede faaliyet göstermesine çalışılması" şartı yazılmıştır.

Kendini Arayan Adam (Kevkep Öklem, Senaryo, 1963/67) adlı senaryoda "vukubulan ölüm vakalarının polise intikaliyle bu olayların başlangıçtan itibaren polis tarafından takip edilerek polisin buradaki rolünün takviye edilmesi"; *Sarı Köşkün Esrarı* ya da *Sevda Yüzünden* (İhsan Tomaç, Senaryo, 1963/108) adlı senaryodaki "polis faaliyetinin takviye edilmesi"; *Ali Derler Adıma*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Kaçakçıları yakalamak için polis faaliyetinin daha fazla işlenmesi ve buna göre filme çekilmesi"; *Şaklamayan Tokat*'ta (Pakize Türkel, Senaryo, 1963/105) "Polis faaliyetinin takviye edilmesi" ve *Kibarlar* (Kamil Kocainan, Senaryo, 1963/154) adlı senaryoda "Kötü işler peşinde bulunan Talat adındaki şahsın kurduğu şebekenin baştan sonuna kadar polis tarafından adım adım takip edildiğinin gösterilmesi"; *222 Numaralı Dosya* (M. Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/89) adlı eserde "Emniyet Müdürlüğünde şube şeflerinin yaptığı toplantı, alınan tedbirler, kararlar ve verilen direktiflerin polis mesleğince bir sır olmasına binaen açıklanmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" ve "senaryodaki polis faaliyetinin arttırılması"; *Manyaklar Köşkü*'nde (Yerli Film Kurumu, Senaryo, 1963/167) "Bir hadisenin meydana çıkarılması için

gazeteci ve romancı olan Ergun'un polisle daha sıkı işbirliği yaptığının gösterilmesi, polisin de hadiseleri pek yakından takip ettiğinin daha bariz şekilde belirtilmesi" istenmiştir.

Alçaklar Cehenneme Gider'de (Burhan Bolan, Senaryo, 1963/165) "Feci bir cinayet hadisesini meydana çıkarmak için çabalayan sigortacı Orhan'ın polisle yaptığı iş birliğinin daha sıkı olmasını, polisin de hadiseleri plânlı şekilde adım adım takip ettiğinin gösterilmesi" talepler arasında yer almış; *Kırık Anahtar* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/99) adlı "Eserde bahçevan rolü oynayan ihtiyar şahsa verilen polislik sıfatının kaldırılması"; *Rajan Hafiyeler Kralı*'nda (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) "Polisin gösterdiği faaliyette, polis mesleğinin şeref ve vekarına yakışır tarzda ve mevcut nizamlara uygun bir şekilde hareket etmesinin sağlanması" şartı yazılmış; *İbo Kadın Avcısı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/119) "'Türk polisi size mani olamaz (S.38)', 'Türk polisinin o gemiye ayak basmaya hakkı yoktur (S.39)' gibi cümlelerdeki Türk polisinin faaliyet ve hareket sahasını daraltan ve aslında ise bunlara selahiyetli bulunduğundan bu cümlelerin" düzeltilmesi şart olarak yazılmıştır.

Polislere ait başka bir şart da *Hayırsız Çocuk* (Rahmi Akıncı, Senaryo, 1963/106) adlı senaryoda geçmektedir: "Fabrika kasasının soyulması, Ferhat'ın annesinin öldürülmesi, babanın kör oluşu gibi büyük bir sirkat ve bir cinayetle ilgili bulunan kısımlarda polisin hiçbir hareket ve faaliyetine rastlanmamıştır. Soygunu müteakip Nesrin'le Ferhat'ın lüks bir hayat içinde barlarda para yemesinin bile polis için bir takip mevzuu olduğu halde buna dahi senaryoda bir yer verilmemiştir. Herhangi bir ihbar üzerine veya Ferhat'ın hayatının polisçe dikkate alınarak takibatı girişilmesi ve bütün cezaların baba Fehim tarafından yaptırılmaması (Suçsuz bir dedenin öldürülme keyfiyeti yerine), harekete geçmiş bulunan zabıtanın son hadisede yetişerek olaya ey koydurulması" gerektiği belirtilmiştir.

Gelmiyecek Günler'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Moda salonu adı altında çalışan, aslında ise kumarın her çeşidi bulunan, kız ve kadın düşürülen, ırza tasallut edilen, uyutucu maddeler kullanılan, fotoğraf çekme odalarıyla şantaj yolunda yürüyen, 10-20 fedai kullanan böyle bir rezalet batağının şehrin merkezinde çalışması ve böyle müesseseden zabıtanın haberdar olmayışı, hattâ en küçük bir takibe uğramaması senaryonun umumi havası içinde tam bir eksikliktir. Bu sahnelerin filme intikali sırasında zabıtanın tam bir faaliyet içinde olduğunun gösterilmesine dikkat edilmesi, a) Orhan'ın Suzan'la konuşmaları arasında geçen (S. 94) 'Bir iki arkadaşımı da gönderdim, o günden sonra bir daha onları görmedim, hattâ akibetlerinden bile endişelenmekteyim' tarzındaki konuşması, b) Polis hafiyesi olarak gelen Sadi'nin Orhan'la soyulmaları, denize atılmaları gibi ehemmiyetli bir hadisede bile bilhassa Sadi'nin pasif kalışı ve zabıta ile hiçbir temasa geçmemesi sahnelerinin dikkat nazara alınarak muhakkak şekilde emniyet teşkilâtının bu müessese ve bu mevzu ile çok yakından alâkadar olduğunun gösterilmesi için bu kısımlara mevzu ile alâkalı pasajların eklenmesi" istenmiş; *Devlerin İntikamı* (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/54) adlı senaryoda "birçok ölüm vakası vukubulduğuna göre bu olaylara polisin el koymasıyla iktifa edildiği görüldüğünden, aynı anda hadisenin mahalli C. Savcılığına bildirilmesinin de filme intikal ettirilmesi" şart koşulmuş; *Sevmek Günah mı?* (Mümtaz Alpaslan, Senaryo, 1963/166) adlı eserde "Reşit bir kız olan

Suzan'ın gönül rızasıyla Musa'ya kaçışına ait sahnelerde Suzan'ın jandarma kumandanının değil hatta yakın-uzak akrabasının kızı dahi olmadığının açık bir şekilde filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Çatkırıldım'da (Selma Madenci, Senaryo, 1963/49) "Jandarmanın Gâvur Ali'ye söylediği: 'Buradan öteye geçme' şeklinde sinirlenerek Ali'nin serbestisini tahdit etmesi doğru görülmediğinden bu ibarenin de çıkarılması" ve *Badem Şekeri*'nde (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/82) "Karakolda Tayfur'un Komisere söylediği: 'Yani ya masumane bir abidik kubudik numarası' cümlesinden 'Abidik kubidik' sözünün", "Komiserin konuşmasındaki: 'Tepiştiniz' ve", "yine Komiserin söylediği: 'Bu kadar öpüşülmez ki' kelimelerinin çıkarılması" istenir. *Bazıları Dayak Sever* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/28) "Cesedin köşkte aranmasıyla görevli bulunan Komiser Fahri ve arkadaşlarının bu arama esnasında ve vazifeleriyle ilgili kısımlarda meslek vakar ve haysiyetine yakışır tarzda filme intikali" koşulu da karara yazılmıştır. *Azrailin Habercisi* (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) adlı senaryoda "bir cinayet vak'asının failinin meydana çıkarılması için Cinayet Masası Şefi Vedat'la Gazeteci Murat'ın yaptığı işbirliği ve birbirlerine olan samimiyet derecesi gösterilirken ciddiyet ve vakarla hareket edilmesi, vazife şeref ve haysiyetinin üstün tutularak ona göre hareket olunması" istenmiştir. Karara göre *Bücür* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/157) adlı eserde "İşportacıları yakalayan memurların komiserin yanına geldiklerinde komiserin işportacı Bücür ile fazla lâubali konuşmaması, vazife vekar ve ciddiyetini muhafaza etmesi" gerekmektedir. *Şafak Bekçileri*'nde (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/141) dilini düzelterek yazarsak "Aydan'ın resmi elbiseli olarak, hıçkırarak ağlaması sahnesinin çıkarılarak, Göksel'i sevdiğini münasip bir tarzda yani askerlik vekarını küçük düşürmeyecek bir şekilde ihsası", "Uçak Mezarlığı sahnesinin gösterilmemesi", "Senaryonun hiçbir konuşma ve mizanseninde havacılığımızı zedeleyecek sahneye yer verilmemesi" şartı kaydedilmiştir.

Şeytan Ayağı'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) "Finalde Ayhan adındaki şahsa verilen 'Müfettiş' unvanının ya 'Başkomiser' veya 'Komiser' olarak değiştirilmesi" istenmiş; *Hayırsız Çocuk* (Rahmi Akıncı, Senaryo, 1963/148) adlı senaryo 11 Mayıs 1963 tarihinde 106 sayı ile incelenmiş, düzeltme sonrası ek senaryo gönderilmesi istenmiş, kurumun dilekçe verip düzeltmelerin yaptığını beyan edince yeniden incelenmiştir: "Yukarıda tarih ve numarası yazılı kararda bahis konusu olan itirazi noktaların ehemmiyetle dikkate alınarak işbu senaryoda belirtilen sahnelerin de tamamının yerine getirilmesi ve bundan başka eserde geçen (Ser komiser) tabirinin çıkarılarak yerine (Baş Komiser) tabirinin konulması şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir". *İki Gemi Yanyana*'da (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/47) "Kâhya'nın söylediği: 'Bir kolorduluk şoför saldım' cümlesindeki 'Kolorduluk' tâbirinin çıkarılması" ve *Kanlı Miras*'ta (Ömer Özbey, Senaryo, 1963/75) "'Millî Emniyet' tabirinin çıkarılması" şartı ileri sürülmüş; *Sevmek Günah mı?* (Mümtaz Alpaslan, Senaryo, 1963/166) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Hüseyin ismindeki şahsın Musa'nın yakalanması hususunda jandarma kumandanını kastederek söylediği: 'Kumandan işi gevşek tutuyor' sözü ile senaryoda geçen 'Zaptiye' tabirlerinin çıkarılması" istenmiş; *Ha-*

lime'de (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/104) "Zabıta faaliyetinin biraz daha arttırılması"; *Kanlı Şafak* (Birol Işın ve N. Kemal Şafak, Senaryo, 1963/100) adlı senaryoda "zabıta faaliyetinin takviye edilmesi, yani daha fazla işlenmesi kayıt ve şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur bulunmadığına" karar verilmiştir. *Dağların Kralı Köroğlu* (Fikret Arıt, Senaryo, 1963/131) adlı senaryonun kararında ise, "senaryoda geçen 'Şehit' tabirinin çıkarılması" istenmiştir. *Savaşan Kadın* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/111) adlı senaryoda "Askerlikle ilgili kısımlarda "Düşman asker ve subaylarının köylere ve sair yerlere baskın hadiselerinde zilzurna sarhoş nara atar vaziyette askerlik vakarını zedeleyecek hareketlerinin değiştirilmesi (Düşman dahi olsa)", "Askeri kıyafetlerde ve konuşmalarda düşmanın herhangi bir millete mensubiyetini belirtecek söz ve işaretlerden kaçınılması", "O devirde 'Komutan' tabiri olmadığından eserde geçen 'Komutan' sözü yerine: 'Kumandan, kumandanım' gibi tabirlerle sayfa 54'te bir erin söylediği: 'Teğmenim' tabirinin çıkarılması ve yerine 'Kumandanım Binbaşım sizi istiyor' şeklinde tashihen bir konuşmanın konulması" istenmiş ve diğer koşullarla birlikte bunların sağlanması halinde "ek bir senaryonun gönderilerek tetkikinden sonra esas hakkında bir karara varılmasının uygun bulunduğuna oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir.

Eğitim

Aşk Yarışı'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) [yazım düzeltilmiştir] "Okul içi ve dışı sahnelerinde okul nizamlarına, Zeynep'in de öğretmenlik vakar ve ciddiyetine riayetkâr olması"; *Ölüm Korkusu*'nda (Hakan Cenkçi ve Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/123) "Aysan'ın sevgililerinden Semra'ya verilen öğrencilik sıfatının kaldırılması"; *Haram Lokma*'da (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1963/142) "öğretmenin, okulun bahçesinde ibrikten su dökerek abdest alma sahnesinin filme intikal ettirilmemesi" ve *Öksüz Hasan*'da (Şuayip Şenman, Senaryo, 1963/80) "Hasanın kamışlarla ilk Elifba öğrenmesi sahnesinin değiştirilmesi" istenmiş; *Ayşecik Canımın İçi* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/35) adlı senaryoda "Okul salonu ile okul bahçesinde geçen bazı sahneler bilhassa mizansen bakımından bir müphemiyet taşımaktadır. Okul ile ilgili kısımlarda, okul kaide ve nizamlarına azami dikkat edilmesi gerekir: a) Sayfa 14. Babası dahi olsa bir veli bir öğrenciyi okul idaresine bilgi vermeden kolundan tutup götüremez. Bu sahnede Orhan'ın müdürle bir konuşma yapması lâzımdır. b) Senaryoda öğretmen, dersane, ders verme gibi şahsi ve buna müteallik hareketler mevcut değildir. Filme intikalinde bu hususlarla alâkalı sahnelerin ilâvesi zaruri görüldüğü takdirde, bu kısımlara ait verilecek ek senaryonun tetkikinden sonra işbu ilâvelerin filme çekilmesi" koşullar arasında yer almış; *Annem İçin* (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) adlı senaryoda "okul ile ilgili sahnelerin mevcut olmadığı görülmüştür. Bununla beraber Aysel'in annesiyle yaptığı konuşmalar arasında geçen: 'Bağır, sesin mektepten duyulsun', annenin söylediği: 'Seni hemen alıp başka bir mektebe veririm', 'Ama öyle ısrar ediyorlar ki' tarzındaki cümleler Aysel'in okulda arkadaşları tarafından tariz ve istihfaflara uğradığı hissini yaratmakta olduğundan bu konuşmaların bu hissi yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi" istenmiş; *Rüya Gibi Geçti*'de (E. Sungur Kaymak ve Kemal Erten, Senaryo, 1963/81) "Büyük vakansta [tatilde] dahi olsa yatılı bir okul öğrenci-

sinin izinli çıkabilmesi için idareden veya nöbetçi öğretmenden müsaade alması gerekir. Bu bakımından bu sahnelerle ilgili kısımlardaki konuşmalara veya Semra'nın izin talebine dair detaylar ilâvesi şarttır" ve "Okulla alâkalı iç ve dış sahnelerde okul kaide ve nizamlarına riayet edilmesi" şartı getirilmiştir.

Silah ve Kalem'de (Nadir Nihat Uslay, Senaryo, 1963/92) "Tarık'ın söylediği: 'Ders ders ders, nedir yahu sen git te Ayla Nur'un danslarını seyret, ah öldürüyor bu danslar beni' ve 'Dansöz Dostum var benim Rıfat Atlas barında çalışıyor, idare edip gidiyoruz işte' cümlesiyle yine aynı sayfada geçen: 'Mehmet sen derslerine iyi çalış yavrum, büyüyünce nasihat müdürlüğüne fevkalade bir sekreter olursun' cümlelerinin çıkarılması" talep edilmiş; *Sıralardaki Heyecanlar* (Alekos Sakellarios, Senaryo, 1963/102) adlı senaryonun kararında "ehemmiyetli kısmı okul, okul içi, öğretmen ve öğrenci mevzularıyla alakalı" olduğu belirtilmiş ve bu bakımdan "Okul iç ve dış hayatını belirten kısımlardaki dersane, bahçe, öğretmenlerin öğrencilere karşı tavır ve hareketleri, Nesrin'in ve diğer öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenleriyle mükalemeleri, disiplin kurulu çalışmaları gibi sahnelerde (Bütün bir komedi havası içinde geçmekle beraber) aşırı bir laubaliliğe kaçılmaması", "Cimnastik dersine hazırlıkta, bu derste öğrencilerin kıyafetleri meçhul bulunduğundan, bu ders ve okulla ilgili sahnelerdeki kıyafetlerin okul nizam ve kaidelerine uygun bir şekilde filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Millî Hisler, Başka Milletler, Etnik Kimlikler

Öksüz Hasan (Şuayip Şenman, Senaryo, 1963/80) adlı senaryonun [yazım düzeltilmiştir] "muhtelif yerlerinde geçen ve köylere kadar işgal askerini ve polisini gösteren kısımlarla", "Bir taraftan Millî Mücadele safhaları bazı diyaloglarla izaha çalışılırken bir taraftan şapka hakkında konuşmalar yapılmaktadır. Arada yedi yıllık bir zaman farkı göze çarptığından bu pasajların tarihi hakikatlere sadık kalarak düzeltilmesi" istenmiş; *Yeşil Eldiven*'de (İzzet Özkaya, Senaryo, 1963/90) "'İstiklâl Madalyası Hâmili' diye belirtilen cümlenin filme intikal ettirilmemesi" talep edilmiş; *Leyla ve Mecnun*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/26) "Ahmet'in konuşmalarında geçen: 'Çanakkale savaşının çılgın Ahmet'iyim' cümlesinin" de çıkarılması istenmiştir.

The Light of Day / Günün Işığı'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Nuruosmaniye Camiinden bahsedilirken 'Osman Camii' denilmek suretiyle hataya düşüldüğünden bunun aslındaki gibi telaffuz ettirilmesi", "Topkapı Sarayı içinde bir cami bulunduğu halde burada 'Camiler' diye bahsedilmesi yanlış olduğundan bu konuşmanın ona göre düzeltilmesi", "Binbaşı Tufanın söylediği: 'Bu konuda Yunan hükümetinin yaptığı iş birliğine şükranım. Yunan polisinin vaktinde müdahalesi sayesinde Türk milli hazinesinin bir kısmı kurtulmuştur' şeklindeki konuşmasının çıkarılması", "Eserdeki soygun hadisesinin memleketimizde işlendiğine göre yine memleketimizde ve romandaki gibi sonuçlandırılması" istenmiştir. Aynı defterde 1963/93 tarih ve sayılı daha sonraki bir kararla yeniden incelenen ve bu defa kabul edilen senaryo kararında şunlar belirtilmiştir; "United Artist Corp Film Şirketine ait *The Light of Day / Günün Işığı* adlı senaryo hakkında bu kere adı geçen şirket namına Jules Dassin imzasıyla alınan 16/4/963 günlü dilekçe komisyonumuzca tetkik edilmiştir. 16 madde halinde olan mezkûr se-

naryo kararının 14 maddesinin aynen, 13 ['Topkapı Sarayında yapılan hırsızlığın planlanması, icrası ile ilgili sahnelerde hırsızlığın teferruatıyla yaptırılmaması veya bu sahnelerin cazip gösterilip suça teşvik edici bir mahiyet taşımamasına dikkat edilmesi'] ve 14. maddelerinin ['Hırsızlık vakkası sarayda görevli polisin göz önünde cereyan ettiği halde burada polisin bigane kalışı dikkati çeker görüldüğünden hırsızlık olayının oluşu sırasında Sarayda hiçbir polisin gösterilmemesi'] de bahis konusu dilekçede tebarüz ettirildiği şekilde filme intikal ettirilmesinde bir mahzur görülmediğine oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Kalbimdeki Türkiye (Bahattin Özdemir, Senaryo, 1963/58) adlı eser için verilen kararda "umumi havası bakımından iyi, dürüst karakterleri yaratmak bilhassa turistik bölgelerini de göstermek istemesi bakımından kabul edilebilecek bir durumda" olduğu belirtilse de senaryoya dair eleştirilerin yanı sıra şu gerekçeler sıralanmıştır: "iyi yerleri gezme ve Türkiye'yi görme gibi tekliflere ait diyalog metinleri[nin] kısa ve sade" olduğu belirtilmiş ve "bunların tamamlanması" ve "Türkiye'nin görülmeye değer vilâyet, kaza ve köylerinin turistik bir tarzda dolaşım kısımlarının da senaryoya ilâvesi[nin] uygun görüldüğü" ifade edilmiştir.

Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları (Mustafa Uyar, Senaryo, 1963/40) adlı eserde "Hudut komşularımızın izahı yapılırken sembol olarak kullanılan kıyafetlerle kendilerine has mahalli oyunların filme intikal ettirilmemesi", "Türkiye'nin kuzeyinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile Trakya kısmında Bulgaristan da vardır, bunun da ilâve edilmesi", "Doğu komşularımız arasında S. S. C. Birliği varken bunun adının 'Rusya' kelimesiyle ifade edilmesi doğru olmadığından esas tabiriyle ifade edilmesi", "Spikerin son konuşmalarında 'Türkiyemiz 7 bölgeye ayrılmıştır' tarzındaki ifadeye göre verilen izahat kâfi değildir. Bu 7 bölgeye ayrılışın hangi ehemmiyetli mevzua bağlı bulunduğu meçhul kaldığından bu ayrılışın ilmî mesnetleriyle ve izahlarıyla tamamlanması", "Aynı konuşmada geçen 'Doğuda Sovyetler Birliğine dayanır' ibaresinin çıkarılması", "*Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları* ismini taşıyan ve öğretici bir vasfı haiz bulunan işbu senaryoda verilmek istenilen malûmatın natamam bırakıldığı görüldüğünden verilecek bilginin biraz daha genişletilerek ve coğrafî esaslara uyulmak" şartı ileri sürülmüştür.

From Russia With Love / Rusyadan Sevgiler (Harry Saltzman, Senaryo, 1963/61) adlı senaryo için "konu itibariyle dikkati çeken bir durum taşıdığından bir kere de Millî Emniyet Hizmeti Başkanlığının tetkikinden" geçirildikten sonra bir karara varılması konusunda 16 Mart 1963'te karar yazılmış; senaristi farklı kaydedilen bir diğer inceleme 30 Mart 1963'te (Richard Maibum, 1963/71) yapılmıştır. 71 sayılı bu ikinci incelemede senaryo, Dışişleri Bakanlığı'ndan bir temsilcinin katılımıyla incelenmişti. Kararda [yazım düzeltilmiştir], "senaryonun muhtelif yerlerinde geçen ve İstanbul'daki Rus Konsoloshanesinin içinde veya civarında vukubulan hadiselerin şimdiki Rus Konsoloshanesinin bulunduğu yerde değil, başka bir semtte çekilmesi" istenmiş; "Esir pazarı tabiri"nin anlaşılamadığı belirtilmiş ve "Türkiye'de böyle bir yer olmadığı gibi esir ve cariye satışı dahi yoktur" ifadesi de karara yazılmıştır. Kararda şu koşul ileri sürülmüştür: "'Kondüktöre trenin (IgIu) isimli küçük bir istasyonda durdurulmasını Türkiye'nin emniyeti için hayati bir önem olduğu bildirecektir' cümlesi çıkarılarak münasip bir cümle konulması" istenmiş, "filmin hiçbir sahnesinde Türkiye'yi ve Türkleri

küçük düşürecek, ilgili devletlerle dostluk münasebetlerini zedeleyecek bir sahneye yer verilmemek ve Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'nda görevlendirilecek mihmandar nezaretinde çekilmesinde bir mahzur olmadığına, Millî Eğitim Bakanlığı'nın temsilcisinin müstenkif [çekimser] reyine karşılık ekseriyetle" karar verildiği belirtilmiştir. Bu karara Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi, "Çingene muhitlerinde esir pazarları teneke ve kenar mahallelerini filme intikal ettirilmek için senaryoda yer alması; filme çekilmesi sırasında dikkate alınması için ileri sürülen maddelere uyulacağı hususunda müspet kanaat taşımamaktayım" diyerek şerh düşmüştür.

Öksüz Hasan (Şuayip Şenman, Senaryo, 1963/110) adlı senaryoda 6 Nisan 1963'te 80 sayılı kararla düzeltmelerin yapılması istenmiş, düzeltildiği gerekçesiyle tetkik için başvuran senaryo tekrar incelenmiş, "Eserdeki askeri kıyafet ve konuşmalarda düşmanın herhangi bir millet mensubiyetini belirtecek işaretlerden kaçınılması ve (80) sayılı karardaki hususlara riayet edilmesi" şart olarak yazılmış; *Savaşan Kadın*'da (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/111) "Osmanlı Devri tarihimizde milletimizi şan ve şöhretlere kavuşturan, adli ve idari bakımdan diğer milletlere numune olacak hareketler yaratmış padişahlar ve kahramanlar da mevcuttur. Bu itibarla baştaki anonsta ilk cümlede: 'Asırlarca müddet' diye başlayan ve tarihimizin mühim devirlerini de kötüler tarzda içine alan konuşmanın bu noktalar göz önünde tutularak değiştirilmesi", "Yine anonsun son cümlesini teşkil eden: 'Türkü kamilen sen halkettin' cümlesinin tamamen çıkarılması", "Zeynep'in çadırda oğluna ve oradaki düşmanlara hitaben söylediği: 'Çünkü o sizden evvel eşşek cennetini boyladı' ibaresinin çıkarılması", "Cephe gerisi bir yerde çadırda tedavi gören Murat ismindeki gence kız kardeşi Gülsüm'ün gönderdiği mektupta nişanlısı Ayşe'nin başka biriyle kaçtığı yolundaki habere ait söz ve sahnelerin tamamen çıkarılması", "Planları kaçırıyor zannıyla Zeynep Onbaşıyı takip eden düşman ajanlarının bu takiple ilgili hareketlerini gösteren sahneler tatminkar bulunmadığından bu sahnelere ait daha açıklayıcı pasajların ilave edilmesi" istenmiştir. "Senaryoda geçen: 'Sallabaş, Çekirge' gibi mahlasların çıkarılması", "kumandanın 'Hey Yorgi' şeklindeki hitabında geçen 'Yorgi' adının çıkarılarak sadece 'Hey nöbetçi' demesiyle iktifa edilmesi", "Murat'ın söylediği: 'Türkler geliyor' sözlerinin çıkarılarak yerine: 'Ordumuz geliyor' tarzında bir konuşmanın konulması" istenmiş ve diğer koşullarla birlikte bunların sağlanması halinde "ek bir senaryonun gönderilerek tetkikinden sonra esas hakkında bir karara varılmasının uygun bulunduğuna oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir. *Erzurum Yanıyor*'da (Hikmet Barlıoğlu, Senaryo, 1963/174) [yazım düzeltilmiştir] "Murat'ın söylediği: 'Bizim ordunun geleceği yok' 'Murat Ağa kaçarken Hacı Hamdullah efendiyi bıraktı kaçtı demesinler, etme eyleme gel kaçalım' şeklindeki konuşmaların", "İşgal Orduları Kumandanının kucağında oturan açık saçık şekildeki kadına ait pasaj ile yine aynı sayfada aynı kadının dansına ait sahnenin", "Kumandanın söylediği: 'Bir gün kendimi karargâhımda değil de İhsan Dadaş'ın ahırında bulursam hiç hayret etmeyeceğim' şeklindeki sözlerin çıkarılması"; *Ayşecik Canımın İçi*'nde (Hulki Saner, Senaryo, 1963/35) "Orhan'ın kumar masasında adam diye belirtilen şahısla konuşurken söylediği: 'El-yüzük Arabistan 50 bine verir yasidi, kazikasyon 20 bin' cümlesindeki 'Arabistan ve Kazikasyon' sözlerinin çıkarılması" ve *Şeytan Ayağı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156)

"Ayhan'ın Sevda'ya söylediği: 'Anladımsa Arap olayım' sözünün 'Anladımsa kömür olayım' şeklinde değiştirilmesi" istenmiş; *Canan'ın Çilesi* (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) adlı senaryoda [yazım düzeltilmiştir] "Arnavut Ali ile Lâz Osman arasındaki konuşmalarda geçen: 'Mori eşşek sıpası, more koca hayvan, be ayı, bre kahpe sülalesi, benim 7 sülâlem fethetti Sırbistâni' şeklindeki tâbirlerin", "'Ey Arnavut domuzu' ibaresi ile Arnavut Ali'nin söylediği: 'More var mı insanlıkta bine böyle karı gibi cascavlak ortalıkta bırakmak' tarzındaki konuşmanın" çıkarılması istenmiştir. *Canan'ın Çilesi* (Ali Haydar Abdullahoğlu, Senaryo, 1963/8) adlı senaryoda ise "dadı ile Osman arasında geçen konuşmalardan dadının söylediği: 'Karadenizlilere güven olmaz' ibâresinin çıkarılması" istenmiştir.

Siyaset

Şeytan Ayağı (Hulki Saner, Senaryo, 1963/156) adlı eserde "Lemi'nin Ayhan'a söylediği: 'Ortada büyük paralar dönüyor, işe politika dahi karıştırıldı' şeklindeki cümleden 'Politika dahi karıştırıldı' ibaresinin çıkarılması" istenmiş; *İbo Kadın Avcısı* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/119) adlı senaryoda "casuslar için kullanılan 'Teneke perde casusları' cümlesinden 'Teneke perde' tabirinin çıkarılması ve buna benzer bir tabirin kullanılmaması" talep edilmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Kader Asla Değişmez'de (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) "Necmi'nin Yaman'a söylediği: 'Hayır, para her lekeyi örter'" sözünün; *Can Pazarı*'nda (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/168) "Fazıl'ın Metin'e söylediği: 'Para her ayıbı örter' şeklindeki ibarenin" ve *Hayat Acıları*'nda (M. Ali Uğur, Senaryo, 1963/22) "Ender'in babasının konuşmaları arasında geçen: 'Bu zamanda paranın halletmediği dert yoktur' cümlesinin, çıkarılması" istenmiş; *Kaldırım Mühendisi* (Suavi Süalp, Senaryo, 1963/152) adlı senaryoda "Nuri'nin konuşmaları arasında geçen 'Parasızlıktan dört köşe oluyoruz' şeklindeki ibarenin çıkarılması" ve *İbo Kadın Avcısı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/119) "Remzi babanın ameliyatı için doktorun, (Ailenin fakirlik halini gördükten sonra) ameliyatın bir devlet hastanesinde yaptırılmasını tavsiye etmesi ve fakat ameliyattan sonra tedavisinin uzun süreceği ve buna itina edilmesi için de paraya ihtiyaç olduğunu söylemesi; bu sahnelerdeki konuşmaların da buna göre tanzimi" istenmiş; *Ayşecik Canının İçi* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/35) adlı eserde "Orhan'ın Elif'le konuşurken söylediği: 'Ama dürüst olmak karın doyurmuyor' ibaresinin tamamen"; *Alevli Kalpler*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/15) ise hem argo hem de sınıfsal duruma ilişkin bir ifade olarak görülebilecek "Hala'nın İnci'ye söylediği sözler arasında geçen 'Cebi Delik' tabirinin çıkarılması" istenmiştir.

Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Zeynep'in hemen hemen her konuşmasında geçen: 'Benim gibi bir hizmetçi parçasından' sözleri arasından 'Parçasından' kelimesinin", "'Biz hizmetçi kızların kaderidir... En kıymetli şeyimizi bir anda kaybediveriyoruz işte' cümlesinin umuma teşmilden kurtararak yalnız kendinden bahsetmesi" şart koşulmuş; *Katil ile Yosma*'da (Rüstem Tanık, Senaryo, 1963/6) "Selim'in konuşmaları arasında geçen: 'Ben basit bir işçiyim o kadar' cümlesinden 'Basit' ibaresinin çıkarılması" talep edilmiş; *The Light of Day / Günün Işığı*'nda

(Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) [yazım düzeltilmiştir] "Harper adlı şahsın Arthur'a 7000 dolarlık Lincoln marka bir arabanın Türkiye'de 14000 dolar edeceğine dair söylediği sözlerin, memleketimizde karaborsacılığın mevcut olduğunu ima ettiğinden çıkarılması" talep edilmiştir.

Vatansız Haydut'ta (Ömer Özbey, Senaryo, 1963/32) argo olarak da ele alınabilecek şu ifade sınıf bağlamında da düşünülebilir: "Necla'nın takdim edilişinde geçen: 'Hacıyatmaz sülalesinden asilzade kızı' cümlesinin" de çıkarılması; *Aşk Yemini* ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "gazeteci çocuğun bağırarak söylediği: 'Fakir bir delikanlıyı kaçıran milyoner bir kızı yazıyor' cümlesiyle yine aynı sayfadaki 'Bir kız kaçırmış delikanlıyı' sözlerinin", "Ahmet'in söylediği: 'Şu milyoneri yolunmuş kaza çevirmezsem bana Barbut Ahmet demesinler' cümlesinin", "Polis muhabirinin söylediği: 'Kız milyoner, oğlan fakir' sözlerinin" kaldırılması istenmiştir; *İki Tatlı Yalanmış*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/78) adlı senaryoda "Jülide'nin söylediği: 'Ne o ağbi, yoksullar mektebi mi açtın' cümlesinin çıkarılması" istenirken *From Russia With Love / Rusyadan Sevgiler*'de (Richard Maibum, Senaryo, 1963/71) "Fakir halkın toplu olarak yaşadıkları yerlerde çekilmemesi (Gecekondular ve buna benzer yerlerde)" şartı konmuştur.

Cennetin Yedinci Katı'nda (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/87) "Nâlân'ın iş aramasıyla ilgili sahnelerin tamamının çıkarılması" istenirken "Nâlân'ın söylediği: 'Handan bir sene bir barda dans etti, bense o barda sarhoşlar arasında fındık fıstık sattık. Kişiliğimizden çok şey kaybettik' cümlesinin sadece sözde kalması, buna ait sahnelere geçilmemesi" talep edilmiş; *Evlat Evlattır* (Vedat Yağcıoğlu, Senaryo, 1963/5) adlı senaryoda "Necdet'in iş arama esnasındaki muhtelif yerlere başvurmasında aldığı red cevaplarının kırıcı bir şekilde jestlerle değil, konuşmalarla ve makul şekilde cevaplarla yaptırılması" karara yazılmış; *Bire On Vardı*'da (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/95) "Mehmet'in söylediği: 'İşten işe, orada burada süründüm bir müddet'" sözünün çıkarılması istenmiştir.

Dinlere İlişkin Konular

Aşk Tomurcukları'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/97) "Lale'nin söylediği: 'Bazen Allah baba da işini şaşırıyor' sözlerinin, (Ay tutulmasıyla ilgili)"; *Belalı Kiracılar* (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) "Göksel'le I. ve II. delikanlının aralarında geçen: 'Hah hah gülelim bari' diye başlayıp 'Rabbena hep bana var mı' diye biten sözlerin" de çıkarılması talep edilmiş; *Züleyha ve Hazreti Yusuf*'ta (Sıtkı Yüzgüler, Senaryo, 1963/146) karar "Deni [dini] menkıbelerimiz arasında yer almış bulunan bu önemli mevzuun filme intikalinde dini hissiyat ve inançlarımızı rencide edecek hususlardan kaçınılması ve o devrin kıyafet ve adetlerine tam manasıyla riayet edilmek kayıt ve şartıyla" diye yazılmış; *Haram Lokma*'da (Hüsnü Cantürk, Senaryo, 1963/142) "öğretmenin, okulun bahçesinde ibrikten su dökerek abdest alma sahnesinin filme intikal ettirilmemesi" de istenen şartlar arasında sayılmış; *The Light of Day / Günün Işığı*'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Nuruosmaniye Caminden bahsedilirken 'Osman Camii' denilmek suretiyle hataya düşüldüğünden bunun aslındaki gibi telaffuz ettirilmesi", "Topkapı Sarayı içinde bir cami bulunduğu halde burada 'Camiler' diye bahsedilmesi yanlış olduğundan bu konuşmanın ona göre düzeltilmesi" istenmiştir.

Meslekler

Yaşa'da (Aram Gülyüz, Senaryo, 1963/145) "Ölmüş Ferdi'yi, polis Savcı ve doktor gelmeden sırt üstü çevirip bakan Sami'nin bu hareketine ait sahnenin çıkarılması ve bu pasajların, doktor, Savcı ve Polis gelmeden hiç kimsenin ölüye el sürmemesi şeklinde düzeltilmesi"; *Ayşecik Canımın İçi*'nde (Hulki Saner, Senaryo, 1963/35) "'Profesör' kelimelerinin tamamen değiştirilmesi"; *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Zeynep'i muayene eden doktorun konuşmalarında geçen: 'Cinsi hayata, karı koca münasebetlerine hazırlanmamış olmasından' tarzındaki cümlelerinin tamamen çıkarılması"; *Cici Can*'da (Safa Önal, Senaryo, 1963/84) "çöpçünün söylediği: 'Ne demek istiyorsun hemşerim. Sen devlet memuruna hakaret mi ediyorsun' cümlesinin" ve *The Light of Day/Günün Işığı*'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Gümrük memurlarımızdan aptal diye bahsedilmesine dair sözlerin çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

Sinema Sanatçıları

Talebe Aşkı (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/42) adlı eserde "Tanınmış ve isim yapmış bir artistin aralarına girme ve takdim sırasında diğerlerinin birbirinin kulağına fısıldama sahnelerindeki konuşmaların belli edilmemesi, ancak mimiklerle iktifa edilmesi", "Oya'nın odasında bir erkeğin olacağı şüphesinde bulunan Türkân'la Fatma'nın odaya girdiklerinde rejisör Altan'ı görmeleri sahnesi dinlerken işittikleriyle, odaya girdiklerinde Altan'ın Oya'nın takındıkları durumlar mizansen kısmında meçhul bırakılmıştır. Bu sahnelerin tanziminde *Nizamname* hükümlerine dikkat edilmesi, nitekim Fatıma'nın Oya'ya 'Biz gidiyoruz, siz işinize bakınız ' tarzındaki konuşması ve karanlık odada ışığın birden yanması bu sahneye dikkati çekmeye kâfidir", "Oya'nın kızlar arasındaki konuşması sırasında fütursuzca 'Dün gece rejisör Altan'ı odama aldım' şeklindeki cümlesiyle 'Siz de benim yaptıklarımı yapmak istersiniz ama cesaretiniz yok' tarzındaki konuşmalar film çekmekle meşgul bir müessesenin nezahati ile kabili telif görülmediğinden çıkarılması veya bu konuşmaların o müessesenin şeref ve haysiyetiyle ilgili şekilde düzeltilmesi" istenmiştir.

Gazetecilik

Aşk Yarışı'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) "gazetecinin söylediği tekerlemede bir yanlışlık görülmüştür, düzeltilmesi" ve "gazetelerin başlığı ile havadis kısmında gerek fotoğraflarda ve gerekse yazıda Zeynep'e ait kısımlar (Ki bunlar meçhuldür) mevcutsa, bunlarda Zeynep'in öğretmenlik vasfının açıklanmaması"; *Aşk Yemini* ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "tavlacının söylediği: 'Sevişenleri bile rahat bırakmıyor şu gazeteciler'" sözünün çıkarılması ve *Muhteşem Serseri* (Özdemir Hazar, Senaryo, 1963/169) adlı "senaryonun filme çekilişinde gazetecilik mesleğini küçük düşürücü hususlardan kaçınılması" istenmiş; *Azrailin Habercisi* (Murat Aşkın, Senaryo, 1963/144) adlı [yazım düzeltilmiştir] "senaryoda bir cinayet vak'asının failinin meydana çıkarılması için Cinayet Masası Şefi Vedat'la Gazeteci Murat'ın yaptığı işbirliği ve birbirlerine olan samimiyet derecesi gösterilirken ciddiyet ve vakarla hareket edilmesi, vazife şeref ve haysiyetinin üstün tutularak ona göre hareket olunması", "Gazeteci Murat'la Trafik Polisi Necati'nin her ne kadar samimi de olsa vazife esnasındaki laubali hareketlerinin filme intikal ettirilmemesi ve öndeki arabada oturan kızı kastede-

rek Murat'a söylediği: (ona bej arabanın ardından demezler, sarı saçlı afetin arkasından derler) şeklindeki konuşmanın çıkarılması" koşullar arasında yer almıştır.

Emniyet Umum Müdürü

Yeşil Eldiven (İzzet Özkaya, Senaryo, 1963/90) adlı "senaryoda Hulusi Bey Emniyet Umum Müdürü olarak gösterilmektedir. Nitekim (Sahne 28) Sevgi adlı kızın Doğan'la konuşurken, Dahiliye Vekilinin bahis konusu tahkikatı Hulusi Beye havale ettiği hususu açıklanmakta ve senaryonun devamı müddetince de bu, Emniyet Umum Müdürlüğü unvanı geçmektedir: a)Mevzuatımız bakımından Dahiliye Vekili Herhangi bir vak'anın takibi işini Emniyet Umum Müdürlüğü makamında bulunan bir kimseye havale etmez, ancak dikkatini çeker, b) Emniyet Umum Müdürü, emrinde olan bir kimseyi bu işe memur eder ve kendisi de vak'ayı önemli görüyorsa ayrıca takip eder. Bu bakımlardan ve senaryoda en mühim rol sahibi bulunan Hulusi Bey'i Emniyet Umum Müdürü değil Cinayet masası şefi gibi göstermek suretiyle senaryoda bununla ilgili bütün konuşmaların ve gazete havadislerinin buna göre düzeltilmesi", "Uzun takiplerden sonra ele geçirilmiş bulunan mücrim Bülent'e bir emniyet mensubu tarafından intihar etmesi için teklifte bulunulması ve hatta tabanca dahi verilmesi gibi hareketler ve sözler kanuna aykırı bulunduğundan bu sahnelerdeki intihar teklifi ile tabanca verilmesi pasajlarının çıkarılarak sadece Bülent'in tevkif edildiğinin gösterilmesiyle iktifa edilmesi" de kayıtlara geçmiştir.

Çocuklar

Erzurum Yanıyor'da (Hikmet Barlıoğlu, Senaryo, 1963/174) "beyaz karlar üzerine bırakılmış bağıran ve ağlayan kundaklı çocuğa ait sahnenin çıkarılması" koşullar arasında yer almış; *Öksüz Hasan* (Şuayip Şenman, Senaryo, 1963/80) adlı senaryoda "dilenci çocuklarla ilgili sahnelerin de Meni Tese'ül Kanunu'na göre çıkarılması [Tese'ülün Menine Dair *Nizamname* (16 Kanunusani 1311; 13 Şaban 1313, Tertip: 1, Cilt: 7, Sayfa: 48)]" istenmiştir.

Şarkı, Türkü

Annem İçin'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "sarhoş İsmail'in, Turgut'un evinin kapısına gelirken söylediği 'Karakolda Ayna Var' şarkısının başka bir şarkı ile değiştirilmesi" ve *Bir Aşkın Sonu*'nda (Seyfettin Özkan, Senaryo, 1963/86) "Hapishanede söylenen 'Kışlalar' türküsünün değiştirilmesi" istenmiş; *Ali Derler Adıma*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) "Saz salonunda şarkı söyleyen Leyla'nın sahneden aşağıya müşteriler arasına inmeden sahnede sabit olarak şarkı söylemesinin temin edilmesi, buna dair sahnelerin buna göre düzenlenmesi" şart koşulmuştur.

İstanbul

Bire On Vardı (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/95) adlı eserde "Mehmet'in söylediği: 'Bir yakasına yapıştı mı çamura batırmadan bırakmıyor insanı İstanbul' cümlesinin", "Fatma'nın söylediği: 'Bu şehir böyledir. İnsanı ya yüceltir ya ayağının altına alır ezer' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir.

Akıl Hastası

Lorel-Hardi İstanbulda (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/176) adlı senaryoda "Akıl hastanesiyle ilgili sahnelerde zavallılığın örneklerini teşkil eden 'Deli' akıl hastalarının hareketlerini aşırı bir derecede aslında hazin fakat harekâtta gülünç olabilecek pasaj-

ların istismara gidilmeden ve fazla detaylara kaçılmadan filme intikal ettirilmesi" şart koşulmuştur.

Kişi İsmi, Takma İsim, Lakap: Afilli Rıza, Altı-patlar İbrahim, Kara Davut, Abdül

Bazıları Dayak Sever (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/28) adlı "Senaryoda 'Alfabe Hüsnü, Hazirancı İsmail ve Montekarlo Necdet'teki müstear isimlerin çıkarılması"; *Ali Baba ve Kırk Haramiler*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/36) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen 'Afilli Rıza' ve 'Altı-patlar İbrahim'deki müstear isimlerin, çıkarılması"; *Yaklaşma Yakarım*'da (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/77) "Senaryoda geçen: 'Çiyan, Saksağan, Harley' gibi müstear isimlerin kullanılmaması"; *Silah ve Kalem*'de (Nadir Nihat Uslay, Senaryo, 1963/92) "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen 'Rum ateşi' gibi müstear isimlerin çıkarılması"; *Kader Asla Değişmez* (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) adlı "senaryoda geçen: 'Sansar, Kriko, Çürükçü' ve buna benzer takma isimlerin"; *Cici Can*'da (Safa Önal, Senaryo, 1963/84) "Senaryoda geçen 'Kocaoğlan' tabirlerinin" çıkarılması istenmiştir.

Savaşan Kadın (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/111) adı senaryoda geçen "Sallabaş, Çekirge" gibi mahlasların çıkarılması, "kumandanın 'Hey Yorgi' şeklindeki hitabında geçen 'Yorgi' adının çıkarılarak sadece 'Hey nöbetçi' demesiyle iktifa edilmesi" ve *İbo Kadın Avcısı* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/119) adlı senaryoda geçen "Tahtakurusu, Hamsi Cemil, Balon Ali, Tekel Hüsnü, Sülo ve Arap Abdi" gibi mahlasların kullanılmaması, "limanda bulunan 'Dunkof Kostoviç' adlı geminin isminin değiştirilmesi" istenmiş; bir benzerlik, anıştırma olmaması için *Kahramanlar Geçidi* (Lütfi Akad, Senaryo, 1963/34) adlı senaryodaki "'Kara Davut' isminin, iltibasa meydan vermemek için değiştirilmesi" talep edilmiş; *Gelmiyecek Günler*'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Suzan'ın hayatı ile Fransız İhtilâl tarihinin kahramanlarından Jandark'ın mukayesesinin yapılması doğru görülmediğinden Orhan'ın konuşmaları arasında geçen: 'Jandark' isminin çıkarılması" şartı ileri sürülmüş; *Ali Derler Adıma* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/96) adlı senaryoda "Eserin başından sonuna kadar 'Abdül' adı geçmektedir. Bu kısaltma ismin, mesela: 'Abdullah, Abdülkadir' gibi tam olarak filme intikal ettirilmesi", *Şafak Bekçileri* (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/141) adlı senaryoda geçen "'Memo' kelimelerinin 'Mehmet' olarak düzeltilmesi" şart koşulmuştur.

Genelleme

Çoğu zaman farklı bağlamlarda gördüğümüz şartlardan biri de genelleme yapılmasına itiraz edilmesidir. O nedenle "biz" diyerek birinci çoğul şahısla değil, "ben" diyerek birinci tekil şahısla konuşulması istenmiştir. *Aşk Yarışı*'nda (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/4) "Sait'in söylediği: 'Bizim gibi sahte kahraman' cümlesi yerine: 'Benim gibi' tabirinin konulması" talep edilmiş; *Belalı Kiracılar*'da (Kudret Sulatası, Senaryo, 1963/46) [yazım düzeltilmiştir] "Ev sahibinin 'Sinirlenme kocacığım'la başlayıp 'Kiracıların hepsi belâlıdır'la biten konuşmasının", "Ev sahibi kadının söylediği: 'Oh aman'la başlayıp 'İki paralık ettiniz'le biten cümlesinin tamamının", "Atıfet'in söylediği: 'Üstelik misafirleriyle sevgililerine de burada banyo yaptırırlar' cümlesinin" de çıkarılması istenmiş; *Derecikli Ali* (Senaryo, Lütfi Akad) adlı eserin hem 1963/23 ve hem de 1963/74 sayılı kararlarında aynı koşul ya-

zılmıştır: "Ali'nin, hadiseleri Ömer'e daha açık ve kederini belirtir şekilde anlatması" şart koşulmuştur.

Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

Sansür kurulları genellikle senaryodaki belirsizlikleri, anlatılanların gerçekle ilişkisini, senaryodaki zamansal ve anlamsal boşlukları, senaryo tekniğine uygun olarak yazılmamalarını, kıyafetlerin döneme uygun olmaması gibi noktaları ileri sürerek sansür kararları vermişlerdir. Tarihi gerçeklere dayandırılan bir gerekçe *Baltacı Mehmet Paşa ve Katerina* (Orhan Kurna, Senaryo, 1963/17) senaryosu için yazılmıştır: "Eserin mühim bir tarihi vak'ayı ihtiva etmesi ve bilhassa senaryonun son kısımlarında Baltacı Mehmet Paşa'ya Katerina'nın yalnız kendisinin değil, bu harbe iştirak eden prenslerin ve diğer kumandanların da mücevheratını rüşvet olarak götürmesi dikkati çekmekte ve bu nokta üstünde senaryoda muhtelif konuşma ve imaların bulunması, bu olayın tarihî hakikatlere ne derece uygun olup olmadığı üzerinde tereddütte düşüldüğünden adı geçen senaryonun evvel emirde Türk Tarih Kurumunca tetkiki ve buradan alınacak cevaptan sonra bir neticeye bağlanacağına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. *Macera Köpeği* (Osman Ayhan Şentürk, Senaryo, 1963/38) [yazım düzeltilmiştir] adlı senaryonun "temiz ve açık bir dille yazılması" istenmiş, "senaryo[nun] baştan sona kadar hareketlerle doldurulmuş olup söze pek az yer verilmekle beraber, konu itibariyle de tamamen müphemiyet" taşıdığı belirtilmiş; "Teknik bakımından da çok zayıf bulunduğundan mizansenler bir tarafında, diyaloglar bir tarafında olmak üzere bütün teferruatıyla birlikte yazıldığı takdirde yeniden inceleme konusu yapılabileceğine oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir.

Talebe Aşkı'nda (Abdurrahman Palay, Senaryo, 1963/42) "Zaman geçiminde muhtelif detaylar denilen kısım meçhul bırakılmıştır. Filme intikali sırasında bu sahneye ilaveler yapılmak isteniyorsa düşünülen ek kısımlar hakkında (Yalnız bu kısma ait) ek bir senaryonun gönderilmesi" istenmiş; *Hayat Mücadelesi* (Latif Özdemir, Senaryo, 1963/1) adlı senaryoda "mevcut mizansen ve diyaloglar çevrilecek film hakkında tatmin edici bir fikir vermekten uzaktır. Filmi tam olarak canlandıracak şekilde mizansen ve diyaloglar ilâve edildiği takdirde senaryonun yeniden incelenebileceğine oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

İstikbal (Sabri Ünlüsaraç, Senaryo, 1963/56) adlı senaryonun kararında "Senaryo tekniğine uygun bir şekilde yazılıp gönderildiği takdirde yeniden inceleme konusu yapılabileceğine oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiş; *Kaatiller Avcısı* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/158) adlı senaryodaki "diyalog ve mizansenler mezcedilerek insicam kaybedilmiş ve fikir vermekten uzak bırakılmıştır. Diyalog ve mizansenlerin ayrı ayrı ve bütün teferruatıyla ve senaryo tekniğine uygun şekilde yazılıp gönderildiği takdirde inceleme konusu yapılacağının uygun bulunduğuna oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiş; Arka arkaya iki kararda senaristin adı farklı yazılmakla birlikte aynı kişiye ait olan iki senaryonun kararı neredeyse birebir aynı şekilde yazılmıştır. *Izdırap ve Saadet* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/159) ve *Hisli Kadın* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/160) adlı senaryoların kararında "Mizansen ve diyaloglar birbiriyle mezcedilerek [birbirine katmak, katıştırmak] yazılmış ve insicam [tutarlık] kaybedilerek fikir vermekten uzak bırakılmıştır. Mizansen ve di-

yaloglar ayrı ayrı ve bütün teferruatıyla ve senaryo tekniğine göre yazılıp gönderildiği takdirde inceleme konusu yapılacağına oybirliğiyle"; *Kalbimdeki Türkiye* (Bahattin Özdemir, Senaryo, 1963/58) adlı senaryo [paragraflar birleştirilmiştir] "Umumi havası bakımından iyi, dürüst karakterleri yaratmak bilhassa turistik bölgelerini de göstermek istemesi bakımından kabul edilebilecek bir durumda ise de: 1) 7 sayfalık bir senaryonun filme intikalinde birçok sahne ve kısımların eklenmek zarureti hasıl olacağı, 2) Sayfa 2'de olduğu gibi iyi yerleri gezme ve Türkiye'yi görme gibi tekliflere ait diyalog metinleri kısa ve sadedir. Bunların tamamlanması 3) Jalila ile Faruk'un muhtelif detaylarla (Sayfa 5) Türkiye'nin görülmeye değer vilâyet, kaza ve köylerinin turistik bir tarzda dolaşım kısımlarının da senaryoya ilâvesi uygun görülmüştür. Yukarda belirtilen maddeleri nazarı itibare alarak senaryonun bu hususları tamamlandıktan sonra gönderilecek yeni senaryonun tetkikinden sonra nihai karara varılacağına oybirliğiyle" karar verilmiş; *Öksüz Hasan*'da (Şuayip Şenman, Senaryo, 1963/80) [yazım düzeltilmiştir] "Hasan'ın bir hukuk doktoru oluncaya kadar arada geçen tahsil devreleri en küçük tarzda dahi belirtilmemiştir. Hasan'ın bu payeye vardığının detaylar ilavesiyle belirtilmesi" istenmiştir.

Savaşan Kadın (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/111) adlı senaryoda ise senaryonun diline ilişkin bir karar yazılmıştır: "Eserin başındaki anonsta spikerin konuşmaları arasında geçen 'Sui idare, aczügaflet, meş'um, zillet, zulmet, ibda etme, dahiyane, ilahi zafer' gibi seyircilerin anlayamayacakları ve kavramada müşkülat çekecekleri kelimelerin çıkarılarak yerine sade bir dille anlaşılabilecek ifadelerin konulması" şart koşulmuş; *Kanlı Dağlar-3 Serseriler* (Hamza Çorapçı, Senaryo, 1963/113) adlı eser için "İfade tarzından, teknik ve tape bakımlarından önemli yanlışlıkları ihtiva etmesi dolayısıyla mevzuun anlaşılmasında müşkülatla karşılaşıldığından bu hususların göz önünde tutularak eserin yeniden hazırlanması ve yeniden tetkikinden sonra esas hakkında bir karara varılmasının"; *Aşağıdaki Kadın* (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/9) adlı eserin kararında [yazım düzeltilmiştir] "Artist Mehtab'ın garson Fikret'i ayartarak İstanbul'a götürmesi, İstanbul'da ona hiçbir yardımda bulunmaması veya herhangi bir yol göstermeden onu terk etmesi ve keza ertesi gün için verdiği randevuya gelmeyerek Fikret'i büsbütün ve sebepsiz yere ortada bırakması senaryonun işlenmesinde bir garabet ve sebepsiz yere terk etmekte de bir boşluk yaratıldığı görülmüştür. Adı geçen bu senaryonun filme intikali sırasında yukarıda belirtilen hususların yeniden sahneler ilâvesine ihtiyaç göstereceği aşikâr bulunmakla senaryonun bu kısmının da tamamlanarak (yani ek sayfalar halinde mizansen ve diyalogların tamam olarak) gönderildikten sonra nihaî bir karar verilmesinin uygun bulunduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir. *From Russia With Love / Rusyadan Sevgiler*'de (Richard Maibum, Senaryo, 1963/71 "Türkiye'deki çekilecek sahnelerdeki insanların kıyafetlerinin bugünkü tabii kıyafette gösterilmesi" ve *Erzurum Yanıyor* (Hikmet Barlıoğlu, Senaryo, 1963/174) adlı senaryodaki "kıyafetlerin o zamanki tarihe uydurulması" istenmiştir.

İsim Değişikliği

Genellikle kabul kararlarında, eser sahiplerinin senaryolarında ya da filmlerindeki ilk düşündükleri ismi değiştirmek istediklerine dair dilekçe verdikleri ve bu talebe uygun da kararlar çıktığı görülmektedir; nadir olarak da isim değişiklikleri reddedilmiştir.

Bu duruma istisnai bir örnek *Minnoş* (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/14) için yazılan kararda söz konusudur. "Evvelce 26/11/1960 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkik edilerek filme çekilmesine (212) sayıyla karar verilen *Minnoş* adlı senaryo hakkında bu kere sahibi bulunan Şevket Tuncel tarafından verilen 22/1/1963 günlü dilekçede bahis konusu senaryonun adının bazı ticari düşüncelerle *Erkeğim* olarak değiştirilmek istenilmiş ise de bu ismin iki manaya yorumlanacağı dikkat nazara alınarak sadece *Benim Erkeğim* seklinde kabul edildiği takdirde adı geçen senaryonun *Benim Erkeğim* adı altında filme intikal ettirilmesinde bir sakınca olmadığına oybirliğiyle" karar verildiği ifade edilmiştir.

Diğer

Kader Asla Değişmez'de (Erdoğan Tünaş, Senaryo, 1963/129) "Leman'ın Necmi'ye söylediği: 'Çok acelecisin' şeklindeki ibarenin"; *Ağlama Sevgilim*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/41) "Türkân'ın Hüseyin'e söylediği: 'Bir gün daha sabredemez misin?' şeklindeki ibarenin"; *Gelmiyecek Günler*'de (Tacettin Ertuğ, Senaryo, 1963/43) "Figüran kızın desinatöre söylediği 'Bir saatlik için rahatsız edilmemesini bana emretti' sözlerinin"; *Aşk Yemini* ya da *Affedersin Güzelim*'de (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/68) "Ahmet'in söylediği: 'Askerlik hatırası çekmiyoruz' cümlesinin", "'Bunlar iki ayrı kutbun insanları, aşkları da meraklı' cümlesinin"; *Rüya Gibi Geçti*'de (E. Sungur Kaymak ve Kemal Erten, Senaryo, 1963/81) "Semra'nın sesiyle ifade edilen kısımdaki 'Bir başka gün dağlara tırmanırdık' cümlesinin çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

Annem İçin'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/63) "Mehmed'in bağırması neticesi yoldan geçenlerin durup onu dinlemeleri, mahalledeki evlerin kapı ve pencerelerini açarak bir takım insanların başlarını dışarıya doğru sarkıtmaları sahnelerinin gösterilmemesi" istenirken "Mehmed'in ilk konuşmalarını çıkarılarak sadece 'üstelik cüzdanımız da gidiyor' sözleriyle iktifa edilip diğer söz ve sahnelerin çıkarılması"; *Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri*'nde (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/69) "Can'ın söylediği: 'Cemiyetin kaidelerini değiştireceğim' cümlesi yerine: Sayfa 15'te olduğu gibi 'Senin kaderini veya hayatını değiştireceğim' kelimelerinin kullanılması", "Nilgün'ün, nişanlısının hareketine karşı söylediği 'Sabredelim sevgilim, düğünümüze çok az kaldı' imâlı sözlerinin, çıkarılması veya değiştirilmesi"; *Aşk Tomurcukları*'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/97) "Lale'nin bu arada aniden odaya girişini müteakip söylediği: 'Kapının dışına meşguldür diye bir levha asar insan' sözlerinin çıkarılarak yerine: 'Biz de sizi limonata getireceksiniz diye bekliyorduk' cümlesinin konulması"; *Şaklamayan Tokat*'ta (Pakize Türkel, Senaryo, 1963/105) "Belkıs'ın Sedat'a söylediği: 'Nerede o bolluk, tabii ki gayri meşru' cümlesinin çıkarılması"; *Esir Kuş* (Kerime Nadir, Senaryo, 1963/118) adlı "Eserdeki av uçağının hususi bir uçak olarak değiştirilmesi"; *İlk Göz Ağrısı*'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/2) "Şoförün söylediği: 'Karada, havada, denizde' kelimelerinin çıkarılması"; *Yaşa*'da (Aram Gülyüz, Senaryo, 1963/145) "Sami'nin söylediği: (ne matrak gece) ibaresinin: (ne uğursuz gece) tarzında değiştirilmesi" de talepler arasında yer almıştır.

Büyük Kalpler'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/175) [yazım düzeltilmiştir] "Melih'le Selma arasında geçen ve 'İnci'yi biraz olsun seviyorsan' diye başlayıp 'Ben ise İnci'nin istikbâli için yaşamak istiyorum' şeklinde son bulan üç paragraflık konuşmanın";

Cici Can'da (Safa Önal, Senaryo, 1963/84) "Huriye'nin söylediği: 'Huzuru ilâhiye diye başlarsın' cümlesinin", "Uçaro'nun söylediği: 'Benim için vaadedilen mükâfat şimdi üç misline çıkarılmış' cümlesinin"; *Rajan Hafiyeler Kralı*'nda (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/120) "Seyran'ın söylediği ve 'Şeey,' ile başlayıp 'Birşey bilmiyorum' la biten cümlenin tamamının" çıkarılması istenmiştir.

Evlat Evlattır'da (Vedat Yağcıoğlu, Senaryo, 1963/5) "ihtiyarın Necdet'e emanet olarak bıraktığı çıkın ve bununla ilgili sahne tatminkâr görülmediğinden bu sahnenin daha kuvvetlendirilerek filme intikal ettirilmesi" şart olarak yazılmış; *The Light of Day / Günün Işığı*'nda (Michael Wilson, Senaryo, 1963/62) "Filmin çekilmesi sırasında Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığından muhakkak surette bir mihmandarın bulundurulması" istenmiştir.

KARAR DEFTERİ
(SENARYO) 1963 CİLT 2

[Merkez Film Kontrol Komisyonu Senaryo Tetkikine Dair Karar Defteri 1963 Cilt 2]

Karar Defteri (Senaryo) 1963 Cilt 2 adlı defterde 37 ret, 108 şartlı kabul, 20 de kabul olmak üzere toplam 165 karar yazılmıştır. Kabul kararlarının büyük bir kısmı eser sahiplerinin ticari gerekçelerle verdiği isim değişikliği talepleriyle ilgilidir. Defterin geneli itibariyle bakıldığında kabul kararları diğer kararlara nazaran azdır. Bu kabul kararları içerisinde *Tren-Kara Sevda* (Ayşe Şasa, Senaryo, 1963/341) adlı senaryonun kararı dans sahnelerinin ne derece önemli ve baştan olumsuz bakılan bir öge olarak öne çıktığını göstermesi açısından önemlidir. Kararda "Ayşe Şasa tarafından yazılıp 341 karar numarasıyla Maya Film Kurumunca filme alınmak istenilen *Tren-Kara Sevda* adlı senaryo Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenmiş ve hiçbir dans sahnesi bulunmayan mezkûr senaryonun filme çekilmesinde bir mahzur olmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. Çeşitli gerekçelerle farklı sahnelerin çıkarılmasına ilişkin koşullar ileri sürülmüş olan *Çapraz Delikanlı* (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/327) adlı senaryonun kararının sonunda "Senaryoda hiçbir argoya ve kavga sahnesine rastlanmamıştır. Senaryoya hiçbir ilave yapılmamak ve yukarıdaki hususlara da riayet edilmek kayıt ve şartıyla" filme çekilmesine onay verilmiştir.

Ret Kararları

Öncelikle defterde verilen ret kararları ele alınacaktır. Ret kararları içerisinde *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına bir kez; 7. fıkrasına iki kez; 8. fıkrasına iki kez; 7, 8 ve 9. fıkralara birlikte ikişer kez; 6. ve 9. fıkralara birlikte ikişer kez; 4, 6 ve 9. fıkralara birlikte bir kez; 4, 6, 8 ve 9. fıkralara birlikte bir kez; 5, 6, 8 ve 9. fıkralara birlikte bir kez; 8. ve 9. fıkralara on bir kez; 6, 8 ve 9. fıkralara on iki kez atıf yapılmıştır. İki de herhangi bir fıkraya atıf yapılmayan ret kararı bulunmaktadır. Dolayısıyla defterde ayrı ayrı ya da diğer fıkralarla birlikte 5. fıkradan bir kez; 4. fıkradan üç kez; 7. fıkradan dört kez; 6. fıkradan on yedi kez; 8. fıkradan yirmi dokuz kez ve 9. fıkradan otuz kez söz edilmiştir.

Ret kararı "din propagandası yapan" film ve senaryolar için uygulanan 4. fıkraya dayandırılan tek senaryo *Çocuk ve Allah*'tır (Ahmet Arman Edalı, Senaryo, 1963/262) ve "genel havası itibariyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4. fıkrasına aykırı görüldüğünden adı geçen senaryonun filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir. 7. fıkranın gerekçe gösterildiği iki kararda ise şu gerekçeler ileri sürülmüştür: *Mülazim Mustafa* (Haydar Gökoğlu, Senaryo, 1963/222) adlı "Senaryo genel havası itibariyle askerlik vekar ve ciddiyetiyle kabili telif görülemediğinden" ve *Damarlarımdaki Kan*'da (Nurettin Takır, Senaryo, 1963/322) "Basit bir şekilde canlandırılmak istenilen mevzuu ile eser genel havası itibariyle İstiklal Savaşımızın haşmet ve azametiyle ve askerlik şeref ve kutsiyetiyle kabili telif görülemediğinden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 7. fıkrasına istinaden filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Ali Beyin İki Hali (Bülent Oran, Senaryo, 1963/276) adlı "Senaryo genel havası itibariyle memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı ve men'i tese'ül kanununa aykırı bir durum taşıdığından" ve *Kamçılı Haydut* (Abbas Temizer, Senaryo, 1963/312) adlı "Senaryo genel havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı bir durum taşıdığından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8. fıkrasına göre filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oybirliğiyle" karar verilen senaryolar olmuşlardır.

6. ve 9. fıkraya birlikte dayanan iki kararlardan *Şımarık=Aşk Güzel Şeydir* (Namık Saki Tınaz, Senaryo, 1963/230) adlı senaryo "genel havası itibariyle Umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı ve bilhassa aile müessesemizi sarsıcı gayri ahlaki konuşmaları ihtiva etmesi ve suça tahrik eyleyici bir durum taşıması bakımından"; *O, Dönülmez Akşamın Ufkunda* (Ş. Ahmet Kazanlı, Senaryo, 1963/331) adlı senaryo "genel havası itibariyle genel ahlak kaidelerine aykırı ve suç işlemeye teşvik edici bir durum taşıdığından" sakıncalı bulunmuştur. *Dünya ve Ahret-Allaha Giden Yol* (Vural Erman, Senaryo, 1963/253) adlı "Senaryoda argoya fazlaca yer verildiği", "Umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine uymadığı", "Dini hislerimizle alay ve tezyif edici mahiyette görüldüğünden *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4, 6 ve 9. fıkralarına göre filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna" oybirliğiyle karar verilmiştir.

Nizamname'nin 7. maddesinin 4 fıkrasına birden dayanan iki karar bulunmaktadır, *Yarım Aşk-Aşık Reyhaninin Hayatı* (Hikmet ve Nazire Barlıoğlu, Senaryo, 1963/285) adlı senaryo "genel havası itibariyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 4, 6, 8 ve 9. fıkralarına aykırı görüldüğünden filme çekilmesinin sakıncalı bulunduğuna oy birliğiyle karar verilmiştir". *Bir Gönülde İki Sevda-Gizli Sevda* (Temel Bayraktar, Senaryo, 1963/313) için şu yazılmıştır: "Evvelce 22/6/1963 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonunca incelenerek *Nizamname*'nin 7. maddesinin 5, 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna (164) sayı ile karar verilen Temel Bayraktar'ın yazdığı *Bir Gönülde İki Sevda-Gizli Sevda* adlı senaryonun bu kere aynı isim altında ve aynı şahıs tarafından tekrar gönderildiği anlaşılmıştır. Mezkûr senaryo incelenmiş olup evvelce redde sebep teşkil eden hususların aynen baki olduğu görüldüğünden mezkûr karara uyularak filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir. *Dilencinin Aşkı* (Sırrı Türel, Senaryo, 1963/243) adlı senaryo "genel havası itibariyle Memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı, askerlik şeref ve haysiyetini zedeleyici ve suç işleme-

ye tahrik edici bir durum taşıdığından" ve *Hudutların Kanunu* (Yavuz Yalınkılıç, Senaryo, 1963/259) adlı senaryo "genel havası itibariyle suça tahrik ve teşvik edici, askerlik şeref ve haysiyetini rencide edici mahiyette ve memleketin emniyet ve inzibatı bakımından mahzurlu görüldüğünden" 7, 8 ve 9. fıkralara dayanarak reddedilmiştir.

Nizamname'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkralarına dayanan 12 karar yazılmıştır. Genel ahlak, emniyet/güvenlik, suça tahrik gerekçeleri benzer biçimde şu şekilde yazılmıştır: *Melek Yüzlü Şeytan* (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/181) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Çapkın Koçero*'da (Satı Sami Gökçen, Senaryo, 1963/229) "Senaryo Umumi havası itibariyle genel ahlak kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Genç Kızlar Cehennemi* (Birol Işın, Senaryo, 1963/231) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Haracıma Dokunma-Kızgın Delikanlı* (Hasan Kazankaya, Senaryo, 1963/278) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *İpsizler*'de (Sabahaddin Engin, Senaryo, 1963/190) "Eser umumi havası itibariyle genel ahlak kaidelerine aykırı, aile hislerini sarsıcı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Koynumdaki Yılan* (Birol Işın, Senaryo, 1963/232) adlı senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararla ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Mahvedilenler-Çekilir Çile Değil*'de (A. Nail Akay, Senaryo, 1963/302) senaryo "baştan sonuna kadar umumi terbiyeye, içtimai geleneklerimize aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Yanılanlar*'da (İsmail Çözer, Senaryo, 1963/189) senaryo "umumi havası itibariyle genel ahlak ve terbiye kaidelerine aykırı, aile hissiyatını sarsıcı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Yüksek Katlar*'da (Memduh Özakman, Senaryo, 1963/214) "Eser umumi havası itibariyle genel ahlak ve terbiye kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Gizli Hayat*'ta (Hüseyin Ulaş, Senaryo, 1963/286) "Senaryo genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici bir durum taşıdığından"; *Maceralar Kralı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/198) senaryo "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâka aykırı, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici bir durum taşıdığından"; *Azrail Geliyor*'da (Rajan Sahara, Senaryo, 1963/191) senaryo "genel havası itibariyle umumi ahlak ve terbiye kaidelerine aykırı, memleketin emniyet ve asayişi bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6, 8 ve 9. fıkraları gereğince filme çekilmesinin mahzurlu olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Nizamname'nin 7. maddesinin 8. ve 9. fıkralarına dayanan 11 karar yazılmıştır. Bunlar emniyet kuvvetleriyle, güvenlikle ve suça teşvikle ilgili gerekçeleridir. *Allah Aşkı Öğretti* (Ahmet Arman Edalı, Senaryo, 1963/270) adlı senaryo "genel havası itibariyle memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı, suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Reziller* (Toygar Belevi ve A. Haluk Albayrak, Senaryo, 1963/197) adlı "Eser umumi havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Ölüme Hoş Geldin* (Birol Işın, Senaryo, 1963/328) adlı senaryo "genel havası ve argoların eserde fazlaca yer alması itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suça tahrik edici bir durum taşıdığından"; *İzmir Tatili* (Memduh Özakman, Senaryo, 1963/223) adlı "Senaryo Umumi havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı, polisi küçük düşürücü ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Deli Kim* (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/332) adlı senaryo "genel havası itibariyle Memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Demir Yumruk* (Müslüm Oğuzhan, Senaryo, 1963/224) adlı senaryo "genel havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Fırtına Kardeşler* (Namık Kemal Şenay, Senaryo, 1963/271) adlı senaryo "genel havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı, suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *Gurur ve İhtiras* (Birol Işın ve Rajan Doğanay, Senaryo, 1963/296 adlı senaryo "genel havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici bir durum taşıdığından"; *İkisi de Öldü* (Aydın Yağan, Senaryo, 1963/340) adlı senaryo "genel havası itibariyle Memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye teşvik edici bir durum taşıdığından"; *Ömür Bitimi* (Birol Işın ve Hikmet Daye, Senaryo, 1963/337) adlı senaryo "genel havası itibariyle memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı, suç işlemeye teşvik edici bir durum taşıdığından" ve *Kara Duvaklı Gelin* (Şükran Eğilmez, Senaryo, 1963/275) adlı senaryo "genel havası itibariyle *Nizamname*'nin 7. maddesinin 8 ve 9. fıkralarına aykırı görüldüğünden" sakıncalı bulunmuştur.

Reddedilen iki senaryo için herhangi bir fıkra gerekçe gösterilmemiştir. Bir kararda 1. Ciltte yazılan ilk karara atıf yapılır. *Lale Devri ve Şair Nedimin Aşkı*'nda (Güler Kotan, Senaryo, 1963/326) karar şu şekilde yazılmıştır: "Evvelce 15/6/1963 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonunca tetkik edilerek bazı sebeplerden dolayı filme çekilmesinin sakıncalı olduğuna (151) sayı ile karar verilen Güler Kotan'ın yazdığı *Lale Devri ve Halk Hareketleri* adlı senaryo hakkında bu kere sahibinin verdiği dilekçede; senaryonun adının *Lale Devri ve Şair Nedimin Aşkı* olarak değiştirildiği ve senaryo üzerinde de bir takım tadiller yapıldığından bahisle yeniden tetkikinin talebedilmesi üzerine mezkûr senaryo komisyonumuzca yeniden incelenmiştir. Eser umumi havası itibariyle eski karardaki red sebeplerini hala muhafaza ettiğinden işbu yeni şekli ile de filme alınmasının mahzurlu görüldüğüne oybirliğiyle karar verilmiştir". *Deniz Kurtları* (Cengiz Ülkümen, Senaryo, 1963/330) adlı senaryo [yazım düzeltilmiştir] "genel havası itibariyle umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine aykırı, askerlik şeref ve haysiyetini zedeleyici, memleketin emniyet ve inzibatı bakımından zararlı ve suç işlemeye tahrik edici ve durum

taşıdığından filme alınmasının sakıncalı olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Zambak Sokak 9 (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266), *Kızlar Büyüdü* (İdris Erol, Senaryo, 1963/267), *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268), *Acı İntikam* (Cem Ozan, Senaryo, 1963/306) adlı senaryoların kararında ise, *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrasının göz önünde bulundurulması istenmiştir.

Şartlı Kabul Kararları

Umumî Terbiye ve Ahlâk

Aile, Kadın-Erkek İlişkileri, Cinsiyetçi İfadeler, Önyargılar ve Müstehcenlik

Cinayet Var'da (Monte Doyle'un eserinden oyunlaştıran Lale Oraloğlu, Senaryo, 1963/345) "Eser adaptasyon olması hasebile, filme intikal ettirilirken bünyemize, örf ve adetlerimize mutlaka riayet edilmesi icabeder" diye yazılmış; *Şıp Sevdi*'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Muharrir Suat'la Babası Selim arasındaki münasebetlere ait söz ve hareketlerde aile terbiye ve duygularına saygı gösterilip Suat'ın babasına karşı yaptığı şaklabanlıklarda ifrata çıkılmaması"; *Kızlar Büyüdü*'de (İdris Erol, Senaryo, 1963/267) "Kızların ana ve babalarıyla yaptıkları konuşmalarda, oturuş ve kalkışlarında saygı ve sevgiye riayet edilmesi"; *Belalı Misafirler*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) "Baba ile çocukların birbiriyle olan konuşma, tavır ve hareketlerinde aile kutsiyeti dikkate alınarak ve fazla laübalilikten kaçınılarak filme intikal ettirilmesi", *Çapraz Delikanlı*'da (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/327) "muvazenesini kaybederek Cevad'ın kucağına düşen Gülay'a ait hareketlerin ve bununla ilgili sözlerin filme intikal ettirilirken umumi terbiye kaidelerine dikkat edilmesi"; *Kezban ve Ali*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/293) "Ali'nin yakın bir alaka gösterdiği ve himayesine aldığı Kezban'ın gerek Ali ile gerekse Bekir Ağa ile olan sıhriyet [hısımlık] derecesinin açık bir şekilde filme intikal ettirilmesi" gibi uyarılar kararlar arasında yer almaktadır. Osman F. Seden'in yazdığı çeşitli senaryolarda son derece genel ifadelerle bazı sahnelerin çıkarılması istenmiştir. *Sayın Bayan* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/255) adlı senaryoda "Doğan'ın Neriman'ı sevdiğini ima eden bütün söz ve sahnelerin", "Neriman'ın 'Mecbur oldum yalan söylemeye' ile başlayan paragraf'", "Türkan'ın ilk nişanlısından bahsedilmemesi", "Laubaliliğe kaçan bir konuşma veya harekete yer verilmemesi" koşullar arasındadır.

Bana Annemi Anlat (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı senaryoda başka gerekçeler de bulunmakla birlikte son derece genel ifadelerle bazı sahnelerin çıkarılması

(*Bana Annemi Anlat*, Osman F. Seden, 1963)

istenmiştir: [Yazım düzeltilmiştir] "Zeynep'in Tayfur'a 'Ayaklarını yıkayacaksın' sözüne mukabelede bulunan Tayfur'un 'Kokusuz erkek yelesiz aslana benzermiş' cevabının", "Kuklayı takdime çalışan palyaçonun suratına domates atılması sahnesinin", "yabancı bir bahçeye babası tarafından sokulması, orasını kirletmesi, bahçıvan tarafından görülerek 'Seni gidi yumurcak lan... pisleyecek yer bulamadın mı? loooo...' sözleriyle alakalı kovalama ve konuşmaların", "Zeynep tarafından uşak Kamil'in masa altından pantolonunu yakması sahnesinin", "3. sarhoşun 'Anlamam ben arkadaşım' sözlerinden gerisinin tamamen" çıkarılması istenir; "Kadir'le Zeynep'in seyircileri güldürme yolundaki konuşmaları belli değildir. Bu konuşmaların da Zeynep'in yaşıyla mütenasip olması, terbiyevi bir mahiyet taşıması", "Erdal'ın Beyoğlu'nda Filiz ve Fikret'in yanında gençlere takılması keyfiyetinin yaptırılmaması", "Senaryonun muhtelif yerlerinde hiçbir sahne ve hareketle ilgisi bulunmadığı halde 20 küsur defa ' Yaşaaa…' hitabı geçmektedir. Bu hitabı kullanma zaruri ise yerinde ve birkaç defalık olarak kullanılması" da şart koşulmuştur. *İnatçı Kardeşler*'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/209) "terzihaneye giren Ayşe'nin mankenlik yaptığı sahnede umumî terbiye ve ahlâk kaideleri dışına çıkılmaması ve Necmi'nin Ayşe için söylediği: 'Şimdilik bize el sürmek yasakmış' sözlerinin çıkarılması", "Selma'nın Ruhsar'a söylediği: 'Kalk bir duş al biraz sonra aşağıdakilere meze olacaksın. Mardin haydutlarının da gönlü hoş olsun' cümlesinin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Kelebekler Çift Uçar'da (Nizamettin Uludağ, Senaryo, 1963/256) "Zeki'nin Ayla'ya karşı takındığı tavırlarla, konuşmalarının seyirci üzerinde kötü bir tesir yaratmayacak şekilde olması"; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "Şevket ve Yusuf arasında geçen Ayşe hakkındaki konuşmalarının ar ve haya duygularını rencide etmeyecek şekilde olması", "Ahmet'le Emine'nin birbirine sarılış sahnelerinin çıkarılması", "'Cesaretin var idiyse beni kaçırırsın' cümlesinin" çıkarılması; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Babanın Murat'a hiddetle söylediği: 'Namuslu ol bakalım ne kazanacaksın?' tarzındaki sözlerinin", "Gazinoda geçen sahne ile ilgili konuşmalar imalı ve meçhuldür. Bu cümlelerin tamamlanmasında hiçbir surette kötü tesir yaratacak söz ve imalara yer verilmemesi" istenmiştir.

Kurşunum İmzamdır'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "Erol'un söylediği: 'Üstelik cennet kapısını aralık bulup sıvışmış cinsinden' sözü ile yine aynı sayfada 'Yalnız ne var ki tanımadığı bir kadınla münasebette bulunan bir erkek ne cins hayvan olduğunu bilmeksizin bir av etiyle karnını doyuran kimseye benzer' cümlesinin"; *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "Afet'in söylediği ve 'O yaşta genç kadınla evlenenlerin' diye başlayıp 'Herşey bana kaldı' diye son bulan cümlenin tamamen, çıkarılması" istenir. *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Fahir'in kadınlar için söylediği: 'Onların ne yılan olduklarını' cümlesinin", "'Mübarek burun' tabirlerindeki 'Mübarek' kelimesinin" de çıkarılması koşulu yazılmıştır kararda.

Büyük Yemin'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/184) "'Kadın milletinin anahtarı paradır, ne kadar çok sarfedersen.... o kadar çok anahtarın olur' sözlerinin", "Turgut'un söylediği: 'Fahişelerin uydurdukları palavralara inanılsaydı, aile yuvaları süprüntülerle dolardı' cümlesinin", "Lale'nin söylediği: 'Şu namuslu kadınların aptallıklarına da diyecek yok yani' cümlesinin, çıkarılması";

Fatoşun Bebeği'nde (Zafer Turan, Senaryo, 1963/295) "'Güvenilir kadın, sadık kadın totoda 13 bulmak gibi birşey' tarzındaki konuşmanın", "Serpil'in söylediği: 'Dur yabani ne yapıyorsun', İzzetin söylediği: 'Bu da yalan mı?' tarzındaki konuşma ve hareketlerin müphemiyet havasından çıkarılması", "'Namus lekesinin en birinci ilacı kadındır' sözünün" çıkarılması koşulu ileri sürülmüştür.

Sevenler Ölmez'de (Tarık Kaptanoğlu, Senaryo, 1963/282) "Şeyda'nın söylediği: (vah! anasının kuzusu, sen hakkını kullanmasını bilmiyorsan ben kullanmasını çok iyi bilirim) tarzındaki sözlerin çıkarılması veya Reha'nın edep dairesindeki konuşmalarına uydurulacak şekilde yeniden düzenlenmesi" istenirken başka gerekçelerin/koşulların dışında karar şu şekilde biter: "Eserin sonlarına doğru; sevgilisini kardeşi Kenan'a bırakacak kadar ulvi hislere sahip bulunan Reha'nın bu yüksek duygularını dile getirecek şekilde senaryonun bu kısımlarında gerekli değişikliğin yapılması, yani diyaloglar ve sahneler ilave edilmesi. Yukarıda maddeler halinde gösterilen hususların yerine getirildikten sonra senaryonun yeniden incelenip nihai kararın ona göre verilmesinin uygun bulunduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir".

Makber'de (Ümit Utku, Senaryo, 1963/240) [yazım düzeltilmiştir] "Nihal'in Jale'ye söylediği: 'Yaşa, bütün kadınlar senin gibi olsalar erkekler ayaklarımızın altında kaldırım taşı gibi dönerler' şeklindeki konuşma ile yine aynı sayfada Jale'nin söylediği: 'Hakiki bir kadının en büyük zevki erkekleri ezmektir.' tarzındaki cümlenin", "Osman'ın kızına söylediği: 'Feridun'u kaçırma da..' sözleriyle Jale'nin buna cevaben söylediği sözler ve keza Osman'ın 'Bir de büsbütün yoldan çıkarırsın' diye başlayıp '... bir fırsatı kaçırmış olacaksın' diye son bulan cümlenin"; *Avare Yavrucuk*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) "Hayriye'nin Parla'yı küçümseyerek kocasına söylediği: 'Hı hı hı istersem bunun gibi yüz tane doğururum' cümlesinin"; *Ayşecik Fakir Prenses*'de (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1963/208) [yazım düzeltilmiştir] "Yasemin'in altınla tartılma keyfiyetinde, spikerin bir hususta ki konuşmasıyla iktifa edilip altınla tartılma gibi bir sahneye yer verilmemesi", "Ayşeciğin söylediği: 'Neredeyse altına edeceksin' sözlerinin çıkarılması", "Yasemin'in umumi bir helaya getirilmesiyle ilgili sahnenin tamamen çıkarılması" istekler arasındadır.

Katır Tırnağı'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Metin'in babasıyla yaptığı konuşmada söylediği: 'Biz senin sevgililerine karışıyor muyuz?' tarzındaki sözlerin ve babanın da Metin'in yanında eliyle bir kadın silueti çizmesi üzerine keza Metin'in babasına hitaben söylediği: 'Bu da iş mi?' şeklindeki sözlerinin ve hareketlerinin, çıkarılması", "küçük Metin'in babasıyla yaptığı konuşmalarda aile terbiye ve nezahatine dikkat edilmesi", "Fikret iyi kalpli ve oğluna düşkün bir baba olarak senaryoda yer almasına rağmen oğlunun yanında plajdaki aleni hareketleri karşısında Metin'in söylediği: 'Babamın bu biçim işlerinden bıktım artık' şeklindeki konuşmanın, Fikret'in de Semra ile yalnız kalmak için oğlunu başından savmak istemesi, Semra ile içki içmesi, bu arada oğluna 'Benim işim var sen git' şeklinde bir ihtarla onu uzaklaştırmak istemesi söz ve hareketlerinin filme çekilmemesi" istenir.

Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "pansiyona gelen kızları muayene eden kapıcının bir kapıcı muavini ve kadın olarak filme intikal ettirilmesi", *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "Sevişerek evlenen

Kenan'la Gül'ün bilahare aralarında geçen şiddetli geçimsizliğin çocuk yapmamak yüzünden değil, Kenan'ın dışarıda bir kadınla temas ettiği şüphesinden dolayı Gül'ün Kenan'dan soğuması ve bu suretle evi terketmesi şeklinde bu pasajların yeniden düzenlenmesi", "Kenan'ın söylediği: 'Bana kalırsa karı-koca arasında hangisi daha çok eziyet ederse o daha kârlı çıkıyor' cümlesinin"; *Koruyucu Şeytan*'da (Ertuğrul Oğuz, Senaryo, 1963/241) "Suzan'la Sevim'in yaptığı konuşmada geçen: 'Zaten sen onunla karı koca olmadın ki' cümlesinin" çıkarılması istenmiştir.

Son Pişmanlık'ta (Abbas Temizer, Senaryo, 1963/252) "Necla'nın babası Emin'le evlenme hususundaki konuşmalarında ciddiyetten uzaklaşılmaması ve Necla'nın Ferit'i sevdiğinde dair sözlerinin çıkarılması", "Emin'in söylediği: 'Onları da terketmişsin' sözüyle Necla'nın cevaben söylediği: 'Ne yapayım baba? Bütün ömrümü onlarla geçirecek değilim ya' cümlesinin çıkarılması"; *Yedi Kocalı Hürmüz*'de (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) "Hürmüz'ün söylediği 'Bir kere dondurmacıyı sevdim, tabi evlenemezdim, çünkü 4 yaşında idim' cümlesinden '4 yaşında idim' ibaresinin çıkarılması"; *Menekşe Gözler*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/210) "Hasan'ın söylediği: (kızımın saadeti için dünyadaki bütün masum kızları mahvedebilirim) şeklindeki konuşmanın çıkarılması"; *Şantözün Sevgilisi*'nde (Haydar Gökoğlu, Senaryo, 1963/233) kadın karakterin erkeğe söylediği "Hadi haydi çapkın"la başlayan sözün ve "sana söylemeyi unutmuşum" diye başlayıp "görme hani bir içim su" diye biten konuşmanın çıkarılması koşullar arasında yer almıştır.

Hisli Kadın-Zavallı Handan (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/264) adlı senaryoda "Handan'la evlenmiş bulunan Naim Bey'in karısı ile parkta otururken Rıza'ya tesadüflerinde Naim'in 'Anlaşıldı benden çekiniyorsunuz, bir yere telefon etmeliyim, hemen kalkayım, bu sizin de işinize yarar, rahatça konuşabilirsiniz' cümlelerinin bir koca tarafından söylenemeyeceğine göre tamamen çıkarılması, bu konuşmanın ve bununla ilgili pasajın, Naim Bey'in o anda bir yere telefon edeceği aklına gelerek oradan ayrılmak zorunda yani 1-2 dakika oradan uzaklaşmak mecburiyetinde kaldığı şeklinde yeniden düzenlenmesi" gerektiği karara yazılmıştır. *Ölmek mi? Yaşamak mı?* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı eserde "Doğum yapan kadının doğum sancıları çektiğini ve kıvrandığını gösteren pasajların filme intikal ettirilmemesi ve doğumun kapalı geçmesi", "Bahis konusu tarihlerde genç kızların bilhassa Saraya mensup Paşa kızlarının kapı önlerinde aşk mektupları okumaları mümkün olmadığından bu gibi pasajların, o günlerin edep ve terbiye çerçevesi içinde mütalaa edilerek ona göre filme intikal ettirilmesi" istenir; *Haram Yol*'da (Hasan Bilge, Senaryo, 1963/194) "Celile'nin kocası Azmi'den şikayetle kızına söylediği: 'Babanı bilmezsin, az hizmetçiye, az komşuya mı sataştı' sözlerinin" de çıkarılması istenmiştir.

Kurşunum İmzamdır'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "'Olmadı yavrum, falcılığı bırak ta şöyle o ilahi yuvarlaklarını tempoyla oynatmaya bak' cümlesinin" ve "Erol'un Şevkiye'ye söylediği: 'Ben kadınların yanında yaramazlaşırım' sözünün"; *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Ali ile Bekir, Fahri ile Kadri arasında geçen konuşmalarda 'Kızı yediysen helal olsun sana, yedim de şimdi hazmedemiyorum, mühendis Fatma'yı yiyemez, yese de midesine oturur, yer de hazmeder, yemelisin onu' şeklindeki sözlerin"; *Macera Adamı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/237) "Jale ile Erol'un arasında geçen konuşma-

da Jale'nin söylediği: 'Benim sana verecek param yok ama başka şeyim var' şeklindeki sözleriyle Erol'un buna cevaben söylediği: 'Onu gece 12'den sonra düşünürüz' tarzındaki konuşmanın çıkarılması" istenir.

Kurt Kapanı-Yağmurlar Yağarken (Nezih Evin, Senaryo, 1963/343) adlı "Senaryodaki piknik ve eğlence yerlerinde cereyan eden hal ve hareketlerin ar ve haya duygularını rencide edici mahiyette olmamasına ve bu sahnelerde müstehcenliğe kaçılmamasına dikkat edilmesi"; *Helal Olsun Ali Ağabey*'de (Hulki Saner, Senaryo, 1963/284) "Ali'nin söylediği: 'Nedeni var mı dört tane piliç gibi sekreter kızı vardı dördünü de idare etmeye kalkınca işin suyu çıktı' cümlesinin çıkarılması veya değiştirilmesi" uyarıları yapılır. *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "İşportacı Necmi'nin zincir kıran şurubunu satarken bir kadına söylediği: 'İlaç değil, kudret pınarı mübarek' ve 'Biz dalgamıza bakalım' cümlelerinin"; *Yedi Kocalı Hürmüz*'de (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) "kadınlar hamamı ile ilgili bu sahnelerin ve bununla ilgili bütün konuşmaların tamamen çıkarılması" istenir. *Zambak Sokak 9*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266) "bir kadının Metin için söylediği: (Ne kadar da yakışıklı ayol, insanın yiyeceği geliyor) cümlesinden (İnsanın yiyeceği geliyor) ibaresinin ve üçüncü kadının arkadaşına (sen de amma obursun kardeş) sözlerinin", "Hizmetçiyi öpen uşak sahnesiyle sözlerin", çıkarılması; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "kızlara iğne yapan İboya bir kızın: 'Benim iğnemi bacağımdan yapınız' diyerek bacağını açtığı sahnenin filme çekilmemesi ve bu kızın iğneyi kolundan yaptırması"; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/316) "Nilgün'ün söylediği: 'Çıplak kadına kızacak erkek var mıdır yeryüzünde? Erkek milletini tam kalbinden vuracak tek silah çıplaklıktır' tarzındaki sözlerinin çıkarılması" şartı ileri sürülmüştür.

Tosunla Yosun'da (Nejat Candener, Senaryo, 1963/211) "Tosun'la Yosun'un Mahmutpaşa Çarşısı'nda işportacılık yaparken sattıkları mallar içinde kadın eşyalarından kadın kilotu ve sudyen gibi eşyaların gösterilmemesi"; *Birimizle Evleneceksin*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/310) "Serpil'in S.37 de karyolada yatarken kameranın vücudunu taramasında ve diğer buna benzer sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Hani Bir Gün Gelecektin*'de (Türkan Duru, Senaryo, 1963/321, senaryonun adındaki Bir Gün bitişik yazılmıştır) "'Genç bir erkek Paris gibi bir yerde boş kalır mı?' ve 'Hele o Fransız kızları' tabirlerinin" de çıkarılması istenir. *Haram Yol*'da (Hasan Bilge, Senaryo, 1963/194) "iyilik timsali görünen Emine'nin, yanlarına sığınmış olan Nurdan'a geçmişten bahsederek söylediği: 'Bu kadar erkeğin koynuna girmişsin, bir benim oğlum mu fazla?' şeklindeki sözlerle Nurdan'ın buna cevap olarak söylediği sözler"e itiraz edilmiştir. *Şıp Sevdi*'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Selim'in oğlu için söylediği '...kimbilir o şimdi hangi kadının yanında etütler yapıyor' şeklindeki konuşmanın çıkarılması"; *Bela-Umacı Öldü*'de (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) "Naci'nin söylediği: 'Sakın bizimki sinemaya diye erkeklerle fingirdeşmeye gitmesin' ve Samiye'nin söylediği: 'Bizim kızımız zamane kızlarına benzemez' cümlelerinin" de çıkarılması istenir. *Menekşe Gözler*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/210) Gül'ün Ali'ye "Bir genç kızın vücudu her şeyi ödemeye kafi değil mi?" demesine de itiraz edilmiştir.

Nikah, Evlilik

Satılık Kız'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "Ayşe ile Ahmet'in yıldı-

rım nikahı yaptırma arzuları ile ilgili adli makama müracaatının temini"; *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "Nikah salonu ile ilgili ve nikah merasimini gösterecek olan 86. sahnenin mevcut nizam ve kaidelere uygun olması" uyarısı yapılır. *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "Gül Kenan'ı terkedip gittikten sonra Kenan'ın resmen mahkemeye müracaat edip boşandığını belirten sahnelerin ilave edilmesi" istenir.

Müstehcenlik: Dans, Öpüşme, Sevişme, Çıplaklık, Plaj Sahneleri

Bana Annemi Anlat (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı senaryoda dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması istenmiş; *Nem Alacak Felek Benim* (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı eserde "Murat'ın suçluları arama yolunda uğradığı pavyonlarda tesadüf edeceği dans, raks sahnelerinde, (Sahne 31, 38)deki eğlence yerlerindeki dansözlerin danslarının, (Sahne 50)de denize girme kıyafeti ve Aysel'in dişice hareket ve bakışlarının müstehcen olmamasına dikkat edilmesi"; *Cilalı İbo Krallar Kralı*'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "banyo sahnesinin", "dans ve sevişme sahnesinin", "Senaryodaki oryantal dans sahnelerinin uzak plandan bir hayal halinde gösterilmesi ve kısa olması, sevişme, öpüşme sahnelerinde de kat'iyetle müstehcenliğe kaçılmaması, gözdenin kralın koynuna girmesiyle ve cariyelerle olan sahnenin çok kısa gösterilmesi", "oryantal dans sahnesi ve Arapça şarkının çıkarılması"; *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "bir terzihanede iş zamanı Afet'in çiftetelli oynaması sahnesinin", "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme, dans, gece ve yatak hali sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiştir.

Benzer cümleler pek çok senaryo kararında tekrarlanır. *Taşralı Kız*'da (Arşavir Alyanak ve Bülent Oran, Senaryo, 1963/183) "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme ve plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmamak"; *Büyük Yemin*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/184) "Sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmamak"; *Kirli Kan*'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/186) "Dans, plaj, sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Acı Hatıralar* (Günbay Yıldız, Senaryo, 1963/188) adlı senaryoda "geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Son Karar*'da (Muharrem Gürses, Senaryo, 1963/195) senaryoda "geçen bilumum sevişme, öpüşme, dans, plaj, mayolu vaziyette kayıkla gezmeler gibi sahnelerde umumi ahlak kaidelerine riayet edilmesi"; *Bulunmaz Uşak* (Safa Önal, Senaryo, 1963/203) adlı senaryoda "geçen sevişme, öpüşme, dans ve plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Aşkın Acıları*'nda (Halil Sevi, Senaryo, 1963/206) senaryoda "geçen sevişme, öpüşme, dans ve plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Tosunla Yosun*'da (Nejat Candener, Senaryo, 1963/211) senaryoda "geçen bilumum dans, sevişme, öpüşme ve plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Yedi Kocalı Hürmüz*'de (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) "sevişme, öpüşme ve dans, plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Yaralı Arslan* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/215) adlı senaryoda "geçen bilumum sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Mahkumlar Arasında* (Erol Sağlamer, Senaryo, 1963/216) adlı eserde "Sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Şantözün Sevgilisi* (Haydar Gökoğlu, Senaryo, 1963/233) adlı "Eserde geçen sevişme öpüşme dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Geceler Bitme-*

sin'de (Aydın Erekli, Senaryo, 1963/244) "Sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Bütün Suçumuz Sevmek* (Ülkü Erakalın ve Kadri Yurdatap, Senaryo, 1963/248) adlı senaryoda "geçen bilumum sevişme, öpüşme, dans ve plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) adlı senaryonun "muhtelif yerlerinde geçen öpüşme sevişme, giyiniş, oturuş hareketlerine ait pasajlarda müstehcenliğe kaçılmaması"; *Kurşunum İmzamdır* (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) adlı senaryoda "geçen sevişme, öpüşme, dans, gece ve yatak hali sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Avare Yavrucuk* (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) adlı senaryoda "geçen bilumum dans, sevişme, öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "Sevişme, öpüşme, plaj ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Üç Öfkeli Genç*'te (İlhan Engin, Senaryo, 1963/289) "Eserde geçen sevişme öpüşme dans, plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Kanlı Pazar* (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) adlı "Eserde geçen dans, sevişme, öpüşme, plaj gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Kezban ve Ali*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/293) "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme ve yatak sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler* (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) adlı senaryoda "geçen sevişme, öpüşme, dans, bale gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Can Düşmanı*'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1963/301) "Senaryodaki bilumum sevişme, öpüşme, yatak, gece hallerinde ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Acı İntikam*'da (Cem Ozan, Senaryo, 1963/306) "Senaryoda geçen dans, sevişme, öpüşme, pilaj ve yatak sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Aşkların En Güzeli*'nde (Ali Uğur, Senaryo, 1963/308) "Sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Belalı Misafirler*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) "diğer sevişme, öpüşme, yatak sahnelerinde de müstehcenliğe kaçılmaması"; *Bela-Umacı Öldü* (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) adlı "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme ve dans sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Namus Borcu*'nda (Dürüye Özüzüm, Senaryo, 1963/320) "sevişme ve öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmamak"; *Çapraz Delikanlı*'da (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/327) "Senaryoda geçen bütün sevişme, öpüşme, dans sahnelerinde umumi terbiye kaideleri dikkat nazara alınarak müstehcenliğe kaçılmaması" koşulu ileri sürülmüştür.

Lekeli Aşk'ta (Müfit İlkiz, Senaryo, 1963/187) "Nevin isimli kadının muhtelif yerlerdeki dekolte kıyafetlerine ait pasajlarla diğer öpüşme ve sevişme sahnelerinde müstehceniyete kaçılmaması"; *Şeytan Bunun Neresinde* (Sırrı Gültekin, Senaryo, 1963/196) adlı senaryoda "raks sahnesinin müstehcen olmaması şartıyla"; *Koruyucu Şeytan*'da (Ertuğrul Oğuz, Senaryo, 1963/241) "Suzan'ın yatak odası ve keza Suzan'ın açılan bacaklarına ait pasajlarda müstehcenliğe kaçılmaması"; *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Fahir'in tertip ettiği gecedeki dans sahnesinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Beni Osman Öldürdü*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/274) "Osman'la Türkan'ın sevişme, öpüşme, denize giriş, mayolu ve şortlu hallerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Deli Gönül* (Burhan Bolan, Senaryo, 1963/307) adlı "Senaryoda geçen sevişme, öpüşme, yatak ve bilhassa 6.sayfadaki Sibel'in dans sahnesinde müstehcenliğe kaçılmaması şartıyla"; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo,

1963/316) "Nilgün'ün ve diğer kızların tavır ve hareketlerinde, gece kıyafetlerinde, sevişme ve öpüşmelerinde, danslarda müstehcenliğe kaçılmaması"; *Yetimler*'de (Rahmi Kafadar, Senaryo, 1963/334) "Saba'nın yaptığı dans ve diğer sevişme, öpüşme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Ölünceye Kadar*'da (İsmail Güngenci, Senaryo, 1963/281) "Sevişme, öpüşme, dans gibi sahnelerde müstehcenliğe kaçılmamak ve başkaca hiç bir ilave yapılmamak şartıyla" ve başka gerekçeler gösterilerek senaryonu filme alınmasına onay verilmiştir.

Son Pişmanlık (Abbas Temizer, Senaryo, 1963/252) adlı "Senaryoda, Necla ile Ferit'in sevişmelerinde müstehcenliğe kaçılmaması", "Dans sahnesinin uzak plandan ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Canım Memo*'da (Nevzat Kığı, Senaryo, 1963/309) "Melek'in gölde yıkanışı ve onu seyrediş sahnelerinin ve buna ait konuşmaların" ve "Sevişme, öpüşme, dans, yatak ve şortla geziş sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Adanalı Tayfur*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/344) "Eserin muhtelif yerlerinde geçen: Dansöz kızlara karşı müşterilerin sulu ve bayağı hareketlerinin ve onlara şarkı ısmarlamak gibi tavır ve sözlerinin filme intikal ettirilmemesi", "Dansözün şarkı söyleyerek masalar arasında dolaştırılmaması" ve "Sevişme, öpüşme ve yatak sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiş; *Zambak Sokak 9*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266) "Receple Jalenin sevişmeleriyle diğer bütün sevişme, öpüşme, dans, plaj, yatak ve gece kıyafetlerinde Umumi terbiye kaidelerine riayet edilmek üzere *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6.fikrası hükmünün göz önünde tutulması ve kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi

(*Adanalı Tayfur*, Yön.: Zafer Davutoğlu, 1963)

şartıyla" senaryonun filme çekilmesine onay verilmiştir.

Satılık Kız'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "çıplak kadın fotosunun" ve "Senaryoda geçen dans sahnelerinin uzak plandan ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *And İçerim*'de (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/250) "Çingene kızının raksında herhangi bir müstehcenliğe kaçılmaması" ve *Kavgasız Yaşayalım* (Safa Önal, Senaryo, 1963/319) adlı "Senaryoda geçen twist yapan gençlere ait sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması" koşullar arasında yer alır. *Macera Adamı* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/237) adlı kararda şöyle yazılmıştır: "oda içinde geçen dans sahnesi: senaryoda izah edildiğine göre bu sahne oda içinde yani dar bir çerçeve dahilinde geçeceğine nazaran şekli ve mahiyeti bilinmeyen bu dansın uzak plandan filme intikal ettirilmesi".

Adım Adım'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/272) "Lale'nin çıplak bacaklarının görünüşü ve sayfa 6'daki madamın

pavyonundaki sahnelerin müstehcenliğe kaçılmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Kan ve Gurur*'da (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/246) "Bardaki oyun ve dans sahneleriyle, sayfa 20 de Behire'nin açık seçik bir kıyafetle şezlongda yatma sahnelerinin müstehceniyete kaçılmadan filme intikal ettirilmesi"; *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Fatma'nın çeşitli pozlarda bacaklarının açılışı, sereserpe oturuşundaki durumlar, sıyrılmış eteklerin altında görünen bacaklarına Kadri'nin ihtirasla bakışları sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması"; *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "Tayfur'un sahne 6'daki mürebbiye ile karyoladaki durumları ve müstehceniyete kaçan: 'Var şimdi başka şeyle sarhoş olmak, var öpüşmek', 'Benim de çok mühim işim var', 'Kimseyi görecek halim yok', 'Tam bir iş çevirelim deriz, dalgamızı taşlarlar' gibi sözlerin tamamının" çıkarılıp "Afrodit'e ait 'Sivil resim' olarak ifade edilen tablo ile Necmi'nin duvardan topladığı dekolte resimlerin gösterilmemesi" talepler arasında yer alır.

Korkunç Şüphe'de (Hasan Kazankaya, Senaryo, 1963/291) "Oya ile Nejat'ın ve arkadaşlarının kotradaki mayolu kıyafetleri, tavır ve hareketleri, at gezintilerindeki hareketleri pavyondaki dansları, plajdaki oturuş ve gezişleriyle ilgili sahnelerle öpüşme ve sevişme sahnelerinde umumi terbiye kaideleri dışına çıkılmaması ve bir müstehcenlik yaratılmamasına dikkat edilmesi" şartı ileri sürülmüş; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "Kadın ve erkeklerin denizde yıkanma ve mayolu hallerine ait sahnelerde umumi terbiye kaidelerinin dışına çıkılmaması", "İbo'nun Serpil'i uzunca öpüşü ve bunu seyreden kızlara ait sahnenin çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi", "Eserde geçen bilumum sevişme, öpüşme ve dans, plaj, deniz kenarında mayo ile geziş, pansiyon bahçesinde şortlu cimnastik hareketleri sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" kararlarda kayıt altına alınmıştır.

Menekşe Gözler'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/210) "Keriman'ın dekolte vaziyetini gösteren pasajda umumî terbiye ve ahlâk kaidelerinin göz önünde tutulması" istenmiş; "senaryoda geçen bilumum dans, sevişme, öpüşme, plaj sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması" şartı koşulmuş; *Kızlar Büyüdü*'de (İdris Erol, Senaryo, 1963/267) "Ekrem'le Sevim'in sahife 82 ve 83'teki sevişme ve öpüşmeleri ve Sevim'in isteyerek Ekrem'e teslim oluşu sahne ve bu aradaki sözlerin umumî terbiye ve ahlâk kaideleri göz önünde tutularak çok kısa ve kapalı geçmesi" ve başka koşullarla birlikte "Esere hiç bir ilave yapılmamak suretiyle bu halde filme intikal ettirilirken dans, sevişme, öpüşme, plaj, mayolu kıyafetler ve gece giyinişlerinde müstehcenliğe kaçılmaması için *Nizamname*'nin 7. maddesinin 6. fıkrası hükmünün göz önünde bulundurulması" talep edilmiş ve *Aşka Susayanlar*'da (Feyzi Tuna, Senaryo, 1963/251) "Eserde geçen bilumum öpüşme, sevişme sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması şartıyla hiçbir dans sahnesi bulunmayan mezkûr senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Koçum Benim (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/342) adlı senaryoda "geçen bilumum sevişme, öpüşme ve eğlence sahnelerinde müstehcenliğe kaçılmaması şartıyla hiçbir dans sahnesiyle argo kelimeye rastlanmayan mezkûr senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir", birçok senaryoda olduğu gibi başka koşullar da ileri sürülmüş; *Ölmek mi? Yaşamak mı?* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı eserde "Ali ile Binnur'un sık sık buluşup öpüşmeleri sahnelerinde mev-

zunun ciddiyet ve hususiyetini zedeleyecek cihetlerden kaçınılması"; *Şıp Sevdi*'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Necla ile Suat arasında geçen sevişme, öpüşme ve yatak odası sahnelerinde umumî terbiye ve ahlâk kaideleri dışına çıkılmaması", "Selim'in oğlu Suat'a kızarak Necla ile seviştiği odaya girmesi ve Necla'yı yatakta görmesine ait söz ve sahnelerin filme intikal ettirilmemesi" istenmiştir.

Cinsel Kimlikler

Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) adlı senaryoda "kızların yatak odasına kadın kıyafetinde giren İbo ve kızlara ait sahnelerde nezahat ve terbiye kaideleri dışına çıkılmaması" uyarısı yapılırken "Pansiyon müdiresinden ev idaresi dersi alan kızlar arasında İbo'nun kız kıyafetinde göründüğü sahnede müdüre çıktıktan sonra İbo'nun Serpil'le yaptığı 'Anladım, vallahi anladım' diye başlayıp 'Annemin evine gidiyorum' diye son bulan konuşmanın (Telefon muhaberesi dahil)", "gangster şefinin İbo'ya: 'Ay sen erkek misin?' şeklinde alaylı bir sual sorunca İbo'nun buna cevaben söylediği: 'İnanmazsan ablana sor, dün gece kontrol etti, o bilir' şeklindeki konuşmalarının bayağı ve çirkin bir durum taşımasından dolayı" tümüyle çıkarılması koşulu kayıt altına alınmış; *Adanalı Tayfur*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/344) "Tayfur'un, erkek kılığına giren Filiz'e manidar bakarak: 'Nerede senin sakalın' demesi, Filizin verdiği cevap ve bu arada Sami'nin söylediği: 'Ha, şimdi anladım' cümlesinin çıkarılması" istenmiştir.

Ensest

Erguvan Ağacı'nda (Orhan Elmas, Senaryo, 1963/333) "Tarık'ın, öz kızı Gülistan'la bilmeyerek de olsa nişanlanması toplum düzenine aykırı görüldüğünden, bununla ilgili söz ve sahnelerin çıkarılması" istenmiştir. Ensest endişesiyle sansüre uğrayan bir başka film ise *Susuz Yaz*'dır (Necati Cumalı, Senaryo, 1963/193). Film için verilen kararda daha önce 22/6/1963 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından incelenip 153 sayılı kararla filme çekilmesine müsaade edildiği belirtilen Necati Cumalı'nın yazdığı ve Hitit Film Kurumu'na ait *Susuz Yaz* adlı senaryo hakkında karara dair sahibinin yaptığı itiraz üzerine ileri sürdüğü hususların incelendiği belirtilmiş ve "Hasan'la Osman'ın kardeşlik bağının bırakılması için Osman'ı Hasan'ın yeğeni olarak gösterilmesi ve birinci karardaki birinci madde hariç diğer şartların yerine getirilmesi kaydıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiştir. Benzer biçimde *Büyük Yemin*'de (Esat Tangüler, Senaryo, 1963/234) "Hasan'ın, Mehmed'in Hülya ile kardeşlik durumları ve bilhassa bunlarla ilgili sahnelerin bir meçhuliyet taşıması" nedeniyle düzeltilmesi istenmiştir.

Cinsel Saldırı

Bana Annemi Anlat (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı senaryoda Filiz'e "tecavüzle ilgili sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması" istenmiş; *Nem Alacak Felek Benim* (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı senaryonun kararında "Denenmeyen bir eğlence adı altında keyfi bir suç işlenmez. S.5'teki konuşmaların buna göre tertibi, bir tahrikin vukubulması lazımdır. Zeynebin tecavüze uğraması meçhuliyetini muhafaza etmektedir. Murat'ın bunu kavraması da ihsas edilmiş değildir" denmiştir. *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "çapkın adamla Mine'nin konuşma ve Mine'ye sarkıntılık sahnesinin çıkarılması"; *Belalı Misafirler*'de (Cansun Tulunay, Senar-

yo, 1963/315) "Ergül'ün Sema'yı iğfal edişi ile ilgili sahnede" ve bazı diğer sahnelerde müstehcenliğe kaçılmaması istenmiştir.

Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "İhsan'ın Serpil'e yaptığı sarkıntılık sahnesinin çıkarılarak bunun bir şakalaşma şeklinde gösterilmesi", "iri kıyım adamın dansederken Serpil'i sıkıştırması daha evvel Serpil'i İbo'dan almak için söylediği 'Bırak biraz da biz dansedelim' sözü ile iktifa edilip diğer 'Şapur şupur da bize yarabbi şükür mü' ibaresinin" ve *Son Karar*'da (Muharrem Gürses, Senaryo, 1963/195) "Ormanın ıssız bir yerinde Sevda isimli kıza tasallut etmeye yeltenen sarhoş şahsa ait tasallut sahnesinde umumî terbiye ve ahlâk kaidelerine riayet edilmesi", "Eserin sonlarına doğru Mertoğlu adlı şahsın evinde misafir ettiği Sevda'ya tutularak fundalıklar arasına gizlenip Sevda'nın derede yıkanışını gözetlemesi, dere kenarında kıza tecavüz etmesi sahneleriyle yine bu tecavüzün samanlıkta vuku bulduğunu gösteren tasallut sahnesinin ve bununla ilgili söz ve hareketlerin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Geceler Bitmesin'de (Aydın Erekli, Senaryo, 1963/244) "Doğan'ın Zuhal'e vaki tasallut sahnesinin"; *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "bir gencin Gül'e sarkıntılık ettiği sahnenin"; *Haram Yol*'da (Hasan Bilge, Senaryo, 1963/194) "Nurdan adlı kıza dirsek vurmak suretiyle sarkıntılık eden şahsa ait sahne"nin; *Şıp Sevdi*'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Selim'in Suat için söylediği 'eğer Suat kıza sarkıntılık etmeye kalkarsa mahvolurum' şeklindeki konuşmanın" ve "Suat'ın Filiz'i uyku ilacı içirmek suretiyle iğfal ettiğine dair sahnenin ve bununla ilgili sözlerin" de çıkarılması koşulu kayıtlara geçmiştir. *Hisli Kadın-Zavallı Handan* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/264) "İğfal sahnesi için mühendis Rıza'nın Handan hakkında 'öz kardeşimdir' gibi yaptığı konuşmanın çıkarılması", "İğfal sahnesinin müstehcenliğe kaçılmadan filme intikal ettirilmesi ve bu hususta umumî terbiye ve ahlâk kaidelerinin göz önünde tutulması" istenmiş; *Kara Fatma* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı senaryoda "Şahin'in nişanlısı gülün düşmanlar tarafından kaçırıldığına dair sahnelerde bu kaçırılışın (Irza tecavüz) hissini uyandırmayacak şekilde, yani haber almak gayesine matuf olarak yapıldığının açık olarak belirtilmesi" şart koşulmuştur.

Cinsiyetçi İfade, Cinsel İma ve Kadınlara Yönelik Hakaret İçeren İfadeler

Zambak Sokak 9'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266) "(Karı) tabirinin (Kadın) tabiriyle değiştirilmesi"; *Satılık Kız* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) adlı "Senaryoda geçen: 'Kahpe' kelimelerinin", "'Üç nikahlıyla beş metresini taburcu ettin' cümlesinin"; *Çobanın Aşkı-Ayşe* (Halil Bedi Fırat, Senaryo, 1963/335) adlı senaryoda "Dereli'nin söylediği: 'Sen misin yoksa ulan zübbe. Salıver yakamı kahpenin dölü' cümlesinin"; *Yetimler*'de (Rahmi Kafadar, Senaryo, 1963/334) "Salih'in söylediği 'Basit hayata' ibaresinden 'Basit' kelimesinin", "Zilliyi kıralım", "O azgın karı" ve "Sen bana salata gelirsin' tabirlerinin çıkarılması"; *Mahkumlar Arasında* (Erol Sağlamer, Senaryo, 1963/216) adlı "Senaryoda geçen herif, be, ulan, yaylan, al voltanı ve buna benzer argoya kaçan bilumum sözlerin" ve "kaltak" sözünün; *Haram Yol*'da (Hasan Bilge, Senaryo, 1963/194) "Sürtük" ifadesinin; *And İçerim*'de (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/250) "'Karı, Kaltak, kahpe' gibi kelimelerin"; *Helal Olsun Ali Ağabey*'de (Hulki Saner, Se-

naryo, 1963/284) "Ali'nin söylediği: 'Bu piliçleri silkseniz fena olmaz' sözleri fonda başka manada anlaşılacağından", "Sezen'in söylediği: 'Buraya zamparalığa mı geldin' tarzındaki konuşmasının çıkarılması", "Senaryoda geçen 'Gazla bakalım' sözünün 'Çık git buradan' şeklinde değiştirilmesi" koşul olarak yazılmıştır.

Argo, Küfür, Kötü Söz

İnatçı Kardeşler (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/209) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Bozuk çalmak, katır, ulan, moruk, be, sökülmek, posta etmek, bozulmak, toz olmak, haltetmek, ufatlık etmek, volta almak, kafa bulmak, mıhlanmak' ve buna benzer argoya kaçan bilumum sözlerin"; *Ayvaz Kasap* (Özkan Subutay, Senaryo, 1963/227) adlı "Eserde geçen rol kesmek, yuvarlak laflar, torpil, çakmak, toz olmak, paş koy, yaylan, herif, kırıştırmak gibi ve buna benzer argoya kaçan sözlerin"; *Bana Annemi Anlat* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Çüş be, lan, it, yuh ervahına, çakozlamak' gibi kelimelerin"; *Sayın Bayan*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/255) "Senaryoda geçen 'Soytarı, kısa kes Aydın havası olsun, umum müdür sökül, hıyar, bozuntuya verme, kazık çaktı, dangalak' gibi argoya kaçan tabirlerin"; *Nem Alacak Felek Benim* (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı "Senaryoda geçen: 'Ecnebi, cibilik, racon, bitirimci, volta, tımar, uylama' gibi argoların"; *Kurşunum İmzamdır*'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "Senaryoda geçen 'Kıllı, piston' ve buna benzer bilumum takma isimlerin çıkarılması", "Erol'un söylediği: 'Zıngıl dayının tayı gibi yerinde duramıyorsun anlaşılan, yalazlanma'" sözlerinin çıkarılması koşulu yazılmış; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "İbo'nun söylediği: 'Sinek oğlu Sinekler' sözlerinin"; "İbo'nun Serpil' e söylediği: 'Sonra memleketin zamparaları buraya dolsun öyle mi? Yağma yok' şeklindeki konuşmanın" ve daha sonraki tarihli bir kararda da "Senaryoda geçen 'Sinek, sinek oğlu sinek, kartaloz, lan, babanın şarap çanağından, şırfıntı, yezid' gibi argoya kaçan kelimelerin" çıkarılması (*Cilalı İbo Krallar Kralı,* Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) istenmiştir.

Birimizle Evleneceksin'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/310) "kız ve Serpil'in söylediği: 'Caddede anırırım', 'Anırmam' tabirlerinin", "senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Hayvan, patronun sıpaları' Avukatlar için söylenen: 'Onlar kanunun olduğu kadar rezaletin de temsilcileridir', 'Eşek bile çamura bir kere yatar', 'Ayakkabıma dahi anlatamazsın, pisliği bile sarar, eşek oluyorsun' gibi cümle ve tabirlerin çıkarılması veya değiştirilmesi"; *Avare Yavrucuk*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) "Osman'ın söylediği: 'Kafa ütüleme' sözü yerine 'Kafa ağrıtıyorsun' ibaresinin konulması", "'O domates, babalık, yuh' ve 'Yürüüü' şeklindeki alaycı kelimenin ve sahneye domates atılmasına ait pasajların", "seyircilerin söylediği: 'Yuuhh… çabuk düş te kurtulalım' şeklindeki konuşmanın", "Parla'nın söylediği: 'Bo [y] eşekte de var ama eşek eşektir' sözlerinin", "Ahmet'in söylediği: 'Dalgasına taş atma çocuğun' cümlesinin" çıkarılması istenir.

Cinayet Var'da (Eser: Monte Doyle, Oyunlaştıran: Lale Oraloğlu, Senaryo, 1963/345) "Roy'un söylediği: 'Ahırın her eşşeği için', 'Kuklalardan, eşeklerden hiçbir farkın yok'", yine "Roy'un söylediği: 'Ama beni teşvik edecek yerde, siz de bu ayı da söylediklerimi her boku bilirmişsiniz gibi sırıtarak dinliyorsunuz' cümlesinin çıkarılması", "Roy'un söylediği: 'Memnu meyve-

nin ambalajını açıp' 'Ben hayvan değilim, o sensin' ibarelerinin çıkarılması", "Sally'nin söylediği: 'İğreniyorum. Midemi bulandırıyorsun. Bir hayvansın sen, hafızası olmayan bir hayvan, bir hayvan' cümlesinin çıkarılması" şartı ileri sürülmüştür.

İntikam Yemini (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) adlı senaryoda geçen "Bozulmak, Be, Ulan, Kerkenez, Gaco, Volta, Tabansız, Uyuz, laf sarkıtmak" gibi ve buna benzer argoların çıkarılması, "Külhanilerin konuşmasında geçen: (Annalıdın mı abisi) diye başlayıp (Eyvallah abisi) diye diye biten konuşmanın tamamen", "Barmenin söylediği: (Haydi karıyı ayarladım) ibaresinin çıkarılması", "Jiklet satan ufak çocuğa garsonun tahkiramiz sözler söylemesi ve onu bardan kovmasıyla ilgili söz ve sahnelerin filme intikal ettirilmemesi" uyarısı yapılır.

Kelebekler Çift Uçar (Nizamettin Uludağ, Senaryo, 1963/256) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen 'Ulan' tabirlerinin"; *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "I. memurun şefine 'Yoksa komiserin milletler arası bir dalga olmasın' cümlesindeki 'Dalga' kelimesinin 'Mesele' olarak değiştirilmesi"; *Kadınlar Hep Aynıdır* (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/311) adlı "Senaryonun bazı yerlerinde geçen: 'Herif, toz etmek' gibi argoların", "Turgut'un söylediği: 'Heriflerin regiletörünün şanzumanları oksidasyon yapmadan vibrosyon yapalım' şeklindeki cümlenin çıkarılması"; *Orman Prensesi Ayşe* (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/257) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Kodesledik, koca köpekler, kızıl köpek, saloz' gibi ve buna benzer argoya kaçan kelimelerin filme intikal ettirilmemesi" talepler arasında yer alır.

Sevenler Ölmez'de (Tarık Kaptanoğlu, Senaryo, 1963/282) "Şeyda'nın söylediği: (Haydi ulan Moruk sende babam yaşında adamsın, utanmıyor musun sübyancılık etmeğe, haydi yallah çek arabanı) tarzındaki konuşmasının", "Yine senaryoda geçen yuh, enayi, şıllık ve buna benzer sözlerin", "Nilgün'ün söylediği: (anne bak! adam galiba altını ıslatmış) sözleriyle Cafer'in söylediği: (Nermin Hanım ne çabuk bizi unuttun, şimdi o mahallebici ile mi kırıştırıyorsun) tarzındaki ibarenin", "Nermin'in söylediği: (Sana verilecek para yok çık dışarı pis jigolo) şeklindeki sözlerin çıkarılması" istenmiştir.

Ayşecik Fakir Prenses'de (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1963/208) "Kamil'in söylediği: 'Kayıntı yapalım' ibaresinin çıkarılması"; *Ölüm Allahın Emri*'nde (Afif Yesari, Senaryo, 1963/239) "Meyhanecinin müşterilere söylediği: 'Su koyvermemenizi rica ederim, çakal olmuyor musunuz?' tarzındaki konuşmaların çıkarılması"; *Makber*'de (Ümit Utku, Senaryo, 1963/240) "Atıf'ın hizmetçisi Selma'ya çıkışarak söylediği: 'Karnında taşıdığın bu piç nereden peydahlandı?' sözlerindeki ' Piç' tabirinin çıkarılması"; *Fatoşun Bebeği*'nde (Zafer Turan, Senaryo, 1963/295) "Necdet'in söylediği: 'Don lastiği, meteliksiz yakışıklı gençlerimiz' sözlerinin"; *Adanalı Tayfur* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/344) adlı senaryonun "birçok yerinde geçen ve Tayfur'un kullandığı: 'Yaşşaa' kelimesinin azami derecede az kullanılması", s senaryoda "geçen 'Fıstık, kaymak' ve buna benzer teşbihlerin çıkarılması" şartı ileri sürülmüştür.

Katır Tırnağı (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) adlı "Senaryoda geçen: 'Sen dalgana bak, taş tutmak, habeci, avanta' gibi ve buna benzer argoya kaçan sözlerle 'Fırıldak, telli, rüzgar' şeklindeki takma isimlerin çıkarılması", "Vildan'ın söylediği: 'Ben yalnız yatamam' tarzındaki imalı sözlerinin değiştirilmesi"; *Acı Aşk*'ta (Hulki Saner, Senaryo,

1963/185) "Küçük Fikreti kimsesiz olduğu için himayesine alıp çiftliğine getiren Selim Beyin bu insani hareketine karşılık Selim'in kızı Nevin, oğlu Murat ve evin diğer sakinleri tarafından küçük Fikret'e yapılan hakaretamiz hareket ve sarfedilen sözlerde ifrat derecesine çıkılmaması" uyarısı yapılır.

Milyon Avcıları (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) adlı "Senaryodaki: 'Dalgamızı taşlamak, yaylanmak, turalamak, film bozmak, kızılaylık etmek, keyfe limon sıkmak, su dalgası, façası, sivil resim, direksiyon sallamak, iskele almak, postunu papaz etmek, posta koymak' gibi ve buna benzer argolarla" bazı takma isimlerin/lakapların da çıkarılması istenir. "Tayfur'un söylediği: 'Kadın kız takımına yaklaşırsam arada paravana değil contalık pay bile bırakmam' cümlesinin", "'Tam bir iş çevirelim deriz, dalgamızı taşlarlar' gibi sözlerin"; *İkimiz de Suçluyuz* (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) adlı "Senaryoda geçen 'Zübbe, bozulmak, kıyak karı, kıyak, tüymek, be, ulan' ve buna benzer argoların"; *Belalı Misafirler* (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) adlı "Senaryoda geçen: 'Bibip bibip, tak, guguk, zibidi, zıppiri, cicoz' ve buna benzer argoya kaçan tabirlerin"; *Korkunç Şüphe*'de (Hasan Kazankaya, Senaryo, 1963/291) "(Patroniçe, Karı, Keriz) ve buna benzer tabirlerin"; *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "Senaryoda geçen: 'Herif, be, köpek' ve buna benzer sözlerin"; *Yedi Kocalı Hürmüz* (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) adlı "Senaryoda geçen ulan, bozuk, bozulma ve buna benzer argoya kaçan sözlerin" de çıkarılması istenmiştir.

Son Karar'da (Muharrem Gürses, Senaryo, 1963/195) "Ali'nin mütecaviz şahsa söylediği: 'Kereste müdürü' tarzındaki ibarenin", "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Çayır züppesi, çayır kabadayısı' gibi tabirlerin çıkarılması", "Ali'nin söylediği: 'Tohuma kaçacağım' sözleriyle aynı sayfada ve diğer muhtelif sayfalarda geçen: 'Araklamak, matrak, zıpçıktı' ve buna benzer argoya kaçan sözlerin çıkarılması", "Tayfur'un karısı ile konuşurken söylediği: 'İyi bir arkadaştır ama çok zamparanın biridir' tarzındaki ibarenin çıkarılması"; *Kahraman Mahkum*'da (A. Nail Akay, Senaryo, 1963/314) "Tahir Ağa'nın söylediği: 'Versene avradını öyleyse bu gece bana' cümlesinin çıkarılması"; *Lekeli Aşk* (Müfit İlkiz, Senaryo, 1963/187) adlı "Senaryoda geçen: 'Kıyak Ali, Tilki, Piliç Mehmet' ve buna benzer bütün takma isimlerin hakiki isimlerle değiştirilmesi", "Senaryoda yer alan 'Enselemek, fiyasko, cavlağı çekmek, tava düşürmek, be, çaktırma' ve buna benzer argoya kaçak bilumum tabirlerin çıkarılması" talepler arasındadır.

Canım Memo'da (Nevzat Kığı, Senaryo, 1963/309) "Ahmet'in söylediği: 'Bu parayla yüznumaraya bile gidilmez, moruk ta işin tadını kaçırdı artık' cümlesinin", "Senaryoda geçen: 'Çayır zübbesi, moruk, teres, pis domuz, uyuz' gibi argoya kaçan sözlerin"; *Can Düşmanı* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/301) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'İpsiz, Kıral, Tekkanat, Katır, Hırbo' gibi müstear isimlerle, 'Mangiz, aynasız, zula, ulan, dümenci, zıbardı hergeleler, dalga, cartayı çekmek, lan' ve buna benzer argoya kaçan bütün sözlerin", "Hırbo'nun söylediği: 'Oh be, banka para dağıtıyor' cümlesinin", "birinin söylediği: 'Mangizleri görünce diller çözülür ağabey' cümlesinin" de çıkarılması istenir. *Kara Fatma* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı "Senaryoda geçen herif, be gibi tabirlerin çıkarılması"; *Bela-Umacı Öldü*'de (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) "'Neredeyse kuyruğu titreteceklerdi' sözünün" ve "'Mayk Hammer' ve s. 38 de geçen

'Keyfin gıcır' tabirlerinin" çıkarılması koşul olarak öne sürülmüştür.

Yaralı Arslan'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/215) "Kadir'in söylediği 'Senin gözünün bebeğinin yağını yerim kız' şeklindeki konuşmanın çıkarılması", "Ayhan'ın söylediği 'Artık omu bana etti, Ben mi ona ettim orasını Allah bilir, hem karı milletinin ağlamasına aldırma' şeklindeki konuşmanın çıkarılması"; *Taşralı Kız* (Arşavir Alyanak ve Bülent Oran, Senaryo, 1963/183) adlı "Senaryoda geçen: 'Toz olmak, Rol kesmek, Kafeslemek' gibi argoların çıkarılarak yerlerine mukabillerinin konulması"; *Geceler Bitmesin*'de (Aydın Erekli, Senaryo, 1963/244) "Senaryoda geçen 'Zübbe, beyeşillenmek' ve buna benzer argoya kaçan sözlerin çıkarılması"; *Hani Bir Gün Gelecektin* (Türkan Duru, Senaryo, 1963/321, senaryonun adındaki Bir Gün bitişik yazılmıştır) adlı eserde "Haluk'un söylediği: 'Mercimeği fırına versinler' tabirinin", *Üç Öfkeli Genç*'te (İlhan Engin, Senaryo, 1963/289) "Sametin söylediği: (kaldır neticeni de) tazındaki ibare (Kaldır Kıçını) telmihini yarattığından" söz konusu ifadelerin de çıkarılması koşul olarak yazılmıştır.

Kişi İsmi, Takma İsim, Lakap: Reco, Memo

Nem Alacak Felek Benim'de (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) "'Arap Haydar, Parlak Nevzat' gibi mahlasların çıkarılması"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) adlı "senaryonun baş taraflarında geçen 'Reco' tabirinin 'Recep' olarak değiştirilmesi"; *Beni Osman Öldürdü*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/274) "Osman'a verilen 'Filinta' müstear adının", *Kurşunum İmzamdır*'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "Senaryoda geçen 'Kıllı, piston' ve buna benzer bilumum takma isimlerin çıkarılması"; *Fatoşun Bebeği* (Zafer Turan, Senaryo, 1963/295) adlı senaryoda geçen "'Lokman, İbni Sina, Pastör' isimleriyle diğer bilumum müstear isimlerin" çıkarılması; *Kanlı Pazar*'da (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "İçki Müptelası bir şahsa profesör lakabı takıldığından bu tabirin kullanılmaması" istenmiştir.

Kaatiller Avcısı Amanvermez Nuri'de (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/277) "Mesleğinde muvaffak olmuş bir cinayet masası şefi için uygun görülen 'Amanvermez Nuri' mahlasının suiistimal edilmemesi ve en lüzumlu yerlerde ve birkaç defa kullanılmasıyla iktifa edilmesi"; *Cinayet Var* (Eser: Monte Doyle, Oyunlaştıran: Lale Oraloğlu, Senaryo, 1963/345) adlı "Senaryodaki bilumum yabancı isimlerin Türkçeye çevrilmesi ve takma isim kullanılmaması"; *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "'Yandan çarklı, İbiş' gibi müstear isimlerin"; *Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler*'de (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) "senaryo itibariyle filmde rol alacak her çeşit ve her tabakadaki (Profesörler dahil) eşhasın adlarının müstear isimlerle de kullanılmamak suretiyle değiştirilmesi"; *Canım Memo* (Nevzat Kığı, Senaryo, 1963/309) adlı "Senaryonun ismindeki 'Memo'nun 'Mehmet' olarak değiştirilmesi", *Ölmek mi? Yaşamak mı?* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı senaryo için "Filmde kullanılacak isimlerin, İstiklal Savaşı tarihimize adları karışan eşhastan olmaması ve istismar yoluna gidilmemesi"; *Bela-Umacı Öldü* (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) adlı "Senaryoda geçen: 'Tahtaburun, beton Rıza, Palikarya Nuri, Karakulak, İpsiz' gibi müstear isimlerin"; *Şaşkın Baba* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/318) adlı "Senaryoda geçen: 'Kelle Nafiz ve Keçi Naci' mahlaslarının", *Kanlı Pazar* (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) adlı "Senaryoda geçen (Kamçıl, Kıl, Postal, Çö-

mez, Hapishane) gibi ve buna benzer bilumum takma adların çıkarılıp yerlerine doğru dürüst isimlerin konulması" istenmiştir.

İçki

Sayın Bayan'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/255) "komiser Fahri'nin söylediği: 'Önce evin tahliyesini' cümlesinin ve "Otello Kazım'ın içki sahnesinin çıkarılması"; *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "içki, gazino ve otele ait 54. sekansın tamamen" çıkarılması; *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Mürebbiye Domna'nın, terbiyesi kendisine bırakılmış küçük Metin'in yanında içki içmesi ve bilhassa Metin'in yanında 'Ah bre içim yanıyor' şeklinde konuşma yapması buna mukabil olarak Metin'in de mürebbiyesine karşı iğmalı sözler sarfetmesi sahnelerinin çıkarılması veya değiştirilmesi"; Fikret'in de Semra ile yalnız kalmak için oğlunu başından savmak istemesi, Semra ile içki içmesi, bu arada oğluna 'Benim işim var sen git' şeklinde bir ihtarla onu uzaklaştırmak istemesi söz ve hareketlerinin filme çekilmemesi"; *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "'Var şimdi başka şeyle sarhoş olmak, var öpüşmek'" sözlerinin; *Sevenler Ölmez* veya *Akdeniz Şarkısı*'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/235) "Şemseddinin sözleri arasında geçen 'Ya Kumkapı meyhaneleri, yüzlerce kilo rakı içiliyor, ah, rakı... ona nasıl hasretim bilseniz' şeklindeki konuşmanın" çıkarılması şart koşulmuştur. *Kanlı Pazar*'da (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "Boyacı Postal adındaki şahsın söylediği: (gidip içelim de yiğitliğimiz üstümüze gelsin) tarzındaki konuşmanın çıkarılması istenmiştir.

Suç, Şiddet

Kavga sahneleri için benzer cümlelerle karar defterlerine kararlar yazılmıştır. *Kirli Kan*'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/186) *Lekeli Aşk*'ta (Müfit İlkiz, Senaryo, 1963/187), *Acı Hatıralar*'da (Günbay Yıldız, Senaryo, 1963/188), *Bulunmaz Uşak*'ta (Safa Önal, Senaryo, 1963/203) "Kavga sahnelerinin seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Yaralı Arslan*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/215) "pavyonda vukuu bulan kavga sahnesinin mübalağaya kaçılmadan ve kavga sahnesinin uzatılmadan filme intikal ettirilmesi"; *Mahkumlar Arasında* (Erol Sağlamer, Senaryo, 1963/216) adlı senaryodaki "kavga sahnelerinin seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Geceler Bitmesin*'de (Aydın Erekli, Senaryo, 1963/244) senaryoda geçen "kavga sahnelerinin halk üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde ve çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Bütün Suçumuz Sevmek* (Ülkü Erakalın ve Kadri Yurdatap, Senaryo, 1963/248) adlı eserde "Kavga sahnelerinde de seyirci üzerinde ürpertici bir tesir bırakmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi şartıyla"; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "senaryoda geçen kavga sahnelerinin seyirci üzerinde bir tevahhuş uyandırmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Kızlar Büyüdü*'de (İdris Erol, Senaryo, 1963/267) "Kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme aktarılması"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) adlı "Senaryoda geçen kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde filme alınması"; *Kurşunum İmzamdır*'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde ürperti yaratmayacak şekilde filme intikal ettirilmesi"; *Canım Memo*'da (Nevzat Kığı, Senaryo, 1963/309) "Kavga sahnelerinin seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde olması"; *Kurt Kapanı-Yağmurlar Yağarken*'de

(Nezih Evin, Senaryo, 1963/343) "Kavga sahnelerinin seyirci üzerinde bir ürperti yaratmayacak şekilde olması" istenmiştir.

Milyon Avcıları'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "Sokaktaki herhangi bir çeşme veya kuyu için su parası almak ve buna herhangi bir kavganın doğmasına vesile olacak sahne ile hareket ve sözlerin tamamının çıkarılması. Bir kavga sahnesi yaratılmak isteniyorsa başka sebebin ihtası" ve "birtakım adamların Nazmi'nin üstüne doğru yürümeleriyle kifayet edilip herhangi bir kavgaya meydan verilmemesi"; *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "Haydar'ın kardeşi Ömer'in mezarı başında söylediği ve 'Ömer kardeşim' diye başlayıp 'Öcünü alacağım'la son bulan cümlenin çıkarılması"; "Haydar'ın söylediği: 'Kardeşimin katilini bulup ellerimle parçalayacağım' sözünün çıkarılması", "kavga sahnelerinin de seyirci üzerinde ürperti yaratmayacak şekilde olması" talep edilir.

Nem Alacak Felek Benim (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı senaryoda "çocukların söylediği: 'Kaatil' yerine 'Suçlu' denilmesi" şartı ileri sürülmüş; *Karlı Dağdaki İzler*'de (Haydar Gökoğlu, Senaryo, 1963/238) "Maksut'un söylediği: 'Hani öğünmek gibi olmasın ama bizim şubede vazife icabı çok daha uzun yolculuklarda bulunmuş arkadaşlar vardır. Asıl güç olanı suçluyu yakaladıktan sonraki dönüş faslıdır' cümlesinden 'Suçluyu yakaladıktan sonraki dönüş faslıdır' ibaresinin çıkarılması" ve *Öğretmen*'de (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/329) "Polisler tarafından götürülmekte olan Ömer'in Sedat tarafından göğsünden karanfilin bir infialle alınması ve bu arada yüzüne tükürülmesi Ömer'in de bu harekete bir tekme atmak suretiyle mukabelede bulunması sahnelerinin", "Ömer'in hapisten çıkışının polisin malumatı tahtında bulunmasına binaen esas suçlu ile kurulan münasebetlerde de suç teşkil edecek hareketlerden sakınılması" kaydı ve şartıyla karar kayıt altına alınmıştır.

Sevenler Ölmez'de (Tarık Kaptanoğlu, Senaryo, 1963/282) "Mişel'in söylediği: 'Sandığım kadar değil, çoğu sefer buraya ipsiz, sapsız, kanun dışı adamlar gelir, hiç bir zaman ne yapacakları belli olmaz bu adamların' şeklindeki sözlerin" çıkarılması, "Gerek Cafer'in öldürdüğü adam hadisesinde gerekse Kenan'ın çaldığı mücevherat olayında polisin sıkı takibi ve suç yerinde ele geçen parmak izi, kanlı hançer, boyun bağı vs. gibi suç delillerini kıymetlendirip bunlar sayesinde suçluları yani Cafer'i ve mücevherat hırsızı Kenan'ı yakaladığının belirtilmesi için senaryonun bu kısımlarında icabeden tadilatın yapılması"; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Yalçın'ın, hizmetçinin Murat hakkında ithamkar sözlerinin Muradın duymayacağı bir mahalde söylenmesi ve bu konuşmanın ona göre düzeltilmesi", "Murat'ın arkadaşlarıyla film seyrederken filmdeki hareketlerin tesiri altında kalarak 'Vur gözüne karakolu görmesin, ağzına vur ifade veremesin' tarzında sarfettikleri sözlerin" ve "Sinema dağılışından sonra suç hareketlerinin bırakılarak 'Biz buraya film seyretmeye değil, yolumuzu bulmaya geldik' şeklindeki cümlenin" çıkarılması talep edilmiştir. *Üç Öfkeli Genç*'te (İlhan Engin, Senaryo, 1963/289) "Bir Cinayet Suçundan zanlı bulunan Metinin polis memuruna: (Söyledim ya, içtim, kafayı çektim yani..) sözü özerine polisin söylediği: (Kiminle?) sorusuna karşılık Metin'in: (Meraklanma seninle değil…) şeklinde cevap vermesi polisin de: (aksileşme, bizi de aksiliğe başlatma) tarzındaki konuşmasının çıkarılarak polis mesleğinin vekar ve ciddiyetiyle mütenasip bir konuşmanın konulması"; *Kezban ve Ali*'de (Bilge Bender-

li, Senaryo, 1963/293) "Hacer'in jandarma komutanına söylediği: 'Sakın ha… Vurun gebersin gitsin, hemen buracıkta vurun' şeklindeki konuşmasının" da çıkarılması istenmiştir.

Kelebekler Çift Uçar'da (Nizamettin Uludağ, Senaryo, 1963/256) "Zeki'nin söylediği: 'Karaborsaya çimento sürmeye benzemiyor bu iş' cümlesinin"; *Orman Prensesi Ayşe*'de (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/257) "Mağaradaki Ayşe'nin korkutuluşunun seyirci üzerinde ürperti yaratmayacak şekilde filme çekilmesi"; *Kurşunum İmzamdır*'da (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) "Kıllı Abbas'ın Aliye isimli kadına şamar vurduğunu gösteren sahnenin çıkarılıp onu tartaklamakla iktifa edilmesi"; *Korkunç Şüphe*'de (Hasan Kazankaya, Senaryo, 1963/291) "mefluç [inmeli] ve hasta karısını tokatlayan Nejad'ın bu hareketi çok çirkin ve gayri insani görüldüğünden bu hareketin yaptırılmaması, ancak tokatlayacakmış gibi hırsla üzerine doğru yürüdüğünün gösterilmesiyle iktifa edilmesi" koşullar arasında yer alır.

Adanalı Tayfur'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/344) "Hulusi'nin söylediği: 'Yaklaş ta mezbaha boğazlamadan hesabını temizliyeyim' cümlesinin çıkarılması"; *Helal Olsun Ali Ağabey*'de (Hulki Saner, Senaryo, 1963/284) "Ömer'in söylediği: 'Kurbanlık koyunlar gibi öldürülen öldürülene' ibaresinin çıkarılması"; *Kaatiller Avcısı Amanvermez Nuri*'de (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/277) "Cinayet faillerinin yakalanmasıyla ilgili tahkikatta detaylara fazla yer verilmemesi", *Aşka Susayanlar*'da (Feyzi Tuna, Senaryo, 1963/251) "Kalabalık ve umuma mahsus bir yerde Suna'yı vurup kaçan Cemil'in halk tarafından görülüp polise ihbar edildiğinin açık olarak belirtilmesi"; *Can Düşmanı*'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1963/301) "Erol'un okuduğu gazetedeki 'Üç kişinin kaatili İpsiz Sabri dün Sultanahmet'ten kaçtı' cümlesindeki 'Kaçtı' kelimesinin 'Çıktı' olarak değiştirilmesi" istenir.

Satılık Kız'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "çiftenin köylülerin üzerine tevcih sahnesinin", "Senaryodaki, babanın küçük yaştaki oğlunu yaşının küçük olması sebebiyle ikna ve eniştesini öldürmeye azmettirmesi, bu hususta atış talimleri yaptırması sahnelerinin kamilen çıkartılıp, Ahmet'in çocuk tarafından öldürülüşünün meskut geçilerek sonunda bu işe babası ve Yusuf tarafından sevkedilmiş olduğunun ihsas ettirilmesi" ve *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Kadri'ye verilmiş ve infaz edilmiş ceza hakkında Kadri'nin bu cezayı küçümseyerek söylediği: 'Bir tebdili hava yaptık' tarzındaki sözlerinin çıkarılması" koşuluyla karar yazılmış; *Cinayet Var*'da (Eser: Monte Doyle, Oyunlaştıran: Lale Oraloğlu, Senaryo, 1963/345) "İşlenen cinayetle ilgili sahnelerde fazla teferruata kaçılmaması ve çok kısa olarak gösterilmesi", "Hasseten bayan Sally ile işbirliği yapan akıl hastahanesi doktorlarından Reg'in birtakım basit menfaatleri için bir cana kıyılmasında gösterdiği alaka cidden basit ve çirkindir. Bir doktor tarafından sıhhatli bir insanın hayatına kastedilmesi için yapılan hareket bir defa tababet mesleğini küçük düşürücü mahiyette görüldüğünden bu rol için hastahane dışından herhangi birisinin seçilerek filme buna göre intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Kalbe Vuran Düşman'da (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/303) "Neriman ile Hasan ismindeki şahsın Neriman'la olan münasebetinin nereden geldiği ve Neriman'ın sonunda neden dolayı öldürüldüğü anlaşılamadığından bu hususların açıklanması", "Eserde cüce rolünde olup cinayetler işleyen şahsın Aysel'e olan aşkının ne zaman ve nerede başladığının açık bir şekilde gösterilmesi", "manyak tipli Şefik'in söylediği

(Ben Napolyon Ponapart) sözü ile yine 10. sayfada aynı şahıs tarafından söylenen (Sen iyi askersin… Hamdi'yi seviyorsun, Dezire sana kızıyor ama aldırma) sözlerinin ve keza aynı sayfada aynı şahıs tarafından söylenen kim mi biliyor musun bizim hanım Napolyon olduğumu sakın unutma sözlerinin çıkarılması", "cinayetle karşılaşan Eşref'in hemen polisi haberdar etmesi şeklinde bu sahnenin ona göre düzeltilmesi ve yukardaki bütün hususların yerine getirildikten sonra adı geçen senaryonun yeniden inceleme konusu yapılmasının uygun olduğuna oybirliğiyle" karar verilmiştir; *Kanlı Pazar*'da (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "Boyacı Postal adındaki şahsın söylediği: (gidip içelim de yiğitliğimiz üstümüze gelsin) tarzındaki konuşma ile kendisine boya sandığı emanet edilen Çömez'in Postal gider gitmez onun sandığından bir kutu boya aşırdığını gösteren pasaj, emanete ihanet olduğundan filme intikal ettirilmemesi" ve "Finalde Gündüz denilen kabadayının Kamçı ile Duranı yan yana getirip arkadan ve kalleşçe vurduğunu gösteren sahnenin çıkarılıp, Duran ile Kamçı denilen iki kabadayı sabıkalının birbiriyle barışıp cemiyete yarayan işler göreceklerine ve serserilikten vaz geçip namuslu yaşayacaklarına dair ant içtiklerini belirtir şekilde bir final yapılması" istenmiştir.

İntikam

Kurt Kapanı-Yağmurlar Yağarken'de (Nezih Evin, Senaryo, 1963/343) "Bülent'in, Ali'nin karısını teşhir ederek ondan intikam almak istediği sahne ile buna dair sözlerin çıkarılması" istenmiştir.

Hapishane

Son Karar'da (Muharrem Gürses, Senaryo, 1963/195) "Hapishane sahneleri gösterilirken detaylara kaçılmaması ve mahkeme heyetinin teşekkül tarzında adli nizam ve kaidelere uyulması"; *Mahkumlar Arasında* (Erol Sağlamer, Senaryo, 1963/216) adlı "Eserde geçen bilumum hapishane sahnelerinin detaylara gidilmeden kısa olarak filme intikal ettirilmesi"; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "Hapishanedeki sahnelerin tarama yapılmayarak ve çok kısa olarak gösterilmesi"; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Senaryodaki umumi hava suçlu Murat'ın bir çocuk olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Suçlu çocuklar ise hapishaneye değil çocuk ıslah evlerine sevk edileceklerinden bu pasajların ona göre düzenlenmesi"; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/316) "Hapishane sahnelerinin kısa detaylar halinde gösterilmesi" istenmiş; *Kanlı Pazar*'da (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "Berberin Sabıkalı Duran için söylediği: (Hapishane Duran mıdır nedir. Bir kazık, o da sivri, yok asmak daha iyi olur ne de olsa insanız değil mi) şeklindeki konuşmasından: (Bir kazık o da sivri) ibarenin çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

İşkence

Kara Fatma'da (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) "İhtiyar Ayşe anaya düşmanlar tarafından dipçik vurumak suretiyle işkence yapıldığını gösteren sahnenin çıkarılması veya işkence yaptırılmaması"; *Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler*'de (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) "Dr. Yako'nun bileklerinden tavana asılı ve çıplak vaziyetteki işkence sahnesinin tüyler ürpertecek şekilde olmaması" uyarısı yapılmış; *İstikbal* (Sabri Ünlüsaraç, Senaryo, 1963/221) adlı "Senaryodaki babanın yani Yakup'un çocuklarına karşı gösterdiği haşin (küfürbaz ve işkence edici) hareketlerinin seyirci üzerinde aile müessesesi bakımından kötü tesirler bırakabileceğinden bu hususların düzeltildikten sonra adı geçen senaryonun filme

çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir.

Ölüm, İntihar, İdam

Adalet Tecelli Eder'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "Afet'in söylediği: 'Ölülere bağlılıktan hiç anlamam, benim işim dirilerle', 'Bizim kaz' şeklindeki sözlerinin"; *Aşka Susayanlar*'da (Feyzi Tuna, Senaryo, 1963/251) "Eserin final kısmında ölmüş bulunan Suna'yı çılgın bir aşkla seven Ekrem'in ölü kızın üzerine eğilerek onu öpmesi sahnesinden öptüğünü gösteren pasajın çıkarılması" koşulu yazılmıştır.

Çiçeksiz Bahçe'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Cenaze merasiminin çok kısa gösterilmesi", "Ayten konuşmalarında fazlaca ölümden bahsetmektedir. İki sahnede bundan bahsedip diğerlerinin çıkarılması"; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "Cenaze merasiminin gösterilmemesi ve merasim esnasında babanın kızına karşı takındığı haşin hareket ve sözlerin" de çıkarılması; *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Mine'nin söylediği: 'Olmasa intihar eder' cümlesinin", "Fahir'in Ayten'in mezarı başındaki intihar teşebbüsüne" dair sahnenin çıkarılması; *Ergwan Ağacı*'nda (Orhan Elmas, Senaryo, 1963/333) "finaldeki Tarık'ın intihar etmesiyle ilgili sahnenin de buna göre değiştirilmesi" ve *Kızlar Büyüdü*'de (İdris Erol, Senaryo, 1963/267) "Suzan teyzenin sözlüsünü bilmeyerek elinden alan Sevim'in ızdırap ve pişmanlık duyguları içinde bir arabaya binip kendini bir uçurumdan atmak suretiyle intihara giderken birden bire bu fikirden vaz geçerek intiharın kötü bir şey olduğunu anlaması söz ve sahnelerinin daha açık bir ifade ile filme intikal ettirilmesi" koşullar arasında yer almıştır.

Mezarlık

Kelebekler Çift Uçar'da (Nizamettin Ludağ, Senaryo, 1963/256) ve *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) aynı cümlelerle "Mezarlık sahnesinin çok kısa olması"; *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Ayten'in sadece ölüm sahnesinin bırakılarak diğer bütün sahnelerin çıkarılması (Babasının mezara götürüşü, mezarı başında kalışı ve bütün konuşma ve sahnelerin çıkarılması)", "Mine'nin koşarak mezarlığa gelmesine dair bütün sahnelerin, (Gül ve çiçek getirdikleri sahne kalacak)" çıkarılması istenmiştir.

Kumar

Kadınlar Hep Aynıdır'da (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/311) "Kumar sahnesinin kısa olması"; *Macera Adamı*'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/237) "Erol ve arkadaşlarının oynadıkları poker oyununun yani kumarın teferruatlı olarak gösterilmemesi"; *Lekeli Aşk* (Müfit İlkiz, Senaryo, 1963/187) adlı senaryodaki "kumar sahnelerinin kısa olarak ve detaylara kaçılmadan filme intikal ettirilmesi"; *Nankör Kadın*'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "kumarbaz bir şahsın Babalık denilen adamın paralarını aldıktan sonra babalığın söylediği: 'Namussuzum son param, ekmek param kalmadı' sözlerinin" çıkarılması; *Büyük Yemin*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/184) "Kumar sahnelerinin çok kısa ve detaylara geçilmeden filme intikal ettirilmesi"; *Kara Fatma*'da (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) "Senaryonun muhtelif yerlerinde içki alemleri yapan sarhoş düşmanlara ait pasajlarda düşman askerinin resmi elbiseyi labis olarak sarhoş, şuursuz vaziyetteki rezilane hareketlerini göstermek doğru olmadığından bu hususlardan kaçınılması, düşman dahi olsa vekar ve ciddiyet askerliğin şiarı bulun-

duğundan bu pasajların ona göre yeniden düzenlenmesi" istenmiştir.

Uyuşturucu, Uyku Hapı, Uyku İlacı

İnatçı Kardeşler'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/209) "Eroin imal, kullanma, enjektöre zerk, kriz halleri gibi sahnelerde teferruata kaçılmaması ve bu beyaz zehirin iyi bir meta halinde gösterilmemesi ve müptelası olan kimselerin zaaflarının fazlaca istismar edilmemesi", "Selma'nın ağına düşen Ayşe'nin bardağına uyutucu ilaç konulduğunu gösteren sahnenin gösterilmemesi", "eroin müptelası Ruhsar'ın kriz geçirmesine ait sahnenin çok kısa olarak filme intikal ettirilmesi", "eroin müptelası Necmi'nin Ayşe'ye zorla iğne yapmak istediği sahnenin filme intikal ettirilmemesi" istenmiştir. *Şıp Sevdi*'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Suat'ın Filiz'i uyku ilacı içirmek suretiyle iğfal ettiğine dair sahnenin ve bununla ilgili sözlerin" de çıkarılması koşulu kayıtlara geçmiştir.

Hukuk ve Adalet

Nem Alacak Felek Benim (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı eserde "Celal Hoca'nın, Murat'a sükunu tavsiye ederken 'Unutma ki ilahi bir adalet var' sözlerinin yanına 'Devletin de bir kanununun bulunduğunu' ilavesi lazımdır"; *Adalet Tecelli Eder*'de (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) "Haydar'ın polis şefine söylediği: 'Siz kardeşimin kaatilini bulmakta gecikirseniz ben bulacağım ve adaletin tecellisini beklemeden kendi ellerimle boğacağım sözünün" çıkarılması istenmiş

Bana Annemi Anlat (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı senaryoda "Mahkeme safahatında, mahkemenin kuruluş ve faaliyetinde adli ve hukuki nizamlara azami riayet edilmesi", *Kan ve Gurur*'da (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/246) "(Geçmelerle mahkeme anlatılır) şeklindeki ifade diyalog kısmını meçhul bırakmaktadır. Bu itibarla mahkemenin kuruluş ve safahatının adli nizam ve kaidelere riayet edilerek film intikaline dikkat edilmesi"; *Mahkumlar Arasında* (Erol Sağlamer, Senaryo, 1963/216) adlı "Senaryodaki Ağır Ceza Heyetinin teşekkülü ile oturuş şekillerinin adli nizam ve kaidelerine uydurulması"; *Kezban ve Ali*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/293) "Mahkeme ile ilgili sahnelerde adli nizam ve kaidelere titizlikle riayet edilmesi, Ali hakkında verilecek cezai hükmün de Türk Ceza Kanunu hükümlerine uydurulması" istenmektedir.

Ölüm Allahın Emri'nde (Afif Yesari, Senaryo, 1963/239) "Nejdet'in cezasıyla ilgili olarak dinleyicilerin birbirlerine 'Buna idam verirler, müebbet hapis verirler, varsa suçu çeker' gibi sözlerle fısıldayarak mahkeme salonunu gürültüye boğmaları doğru bir hareket olmadığından bu fısıldaşma pasajlarının çıkarılarak dinleyicilerin mahkemeyi sükun ve ciddiyetle takip edecek şekilde düzenlenmesi", "Zabıta, C. Savcılığı ve mahkemenin yapacağı tahkikatta, duruşmalarda, avukat ve savcının konuşmalarında ve muhakemenin cereyan tarzı ile teşekkülünde usûl kanunlarına tamamıyla uyulması" şartı getirilmiş; *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Fatma'nın yargılandığı mahkemede yargıcın suallerine verdiği cevaplarda hiçbir surette istihzaya kaçılmaması ve bütün muhakeme safahatının adli nizamlara uydurulması, muhakemenin sonunda da Fatma'nın külhanbeyivari 'Yaşşaaaa...be hakim amca' tarzındaki sözlerinin çıkarılması" talepler arasında yer almıştır.

İkimiz de Suçluyuz (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) adlı [yazım düzeltilmiştir] "Senaryodaki mahkeme safahatının adli mevzuata uydurulması, Murat'ın babası-

nın Murat aleyhinde şahadette bulunan bir kimsenin üzerine hakimin önünde yürümesi hareketiyle Murat'ın şahadet için Yalçın'a söylediği: 'Yaşa be ağbi, tam zamanında geldin, yoksa bu hakim beni bazı rakamlarla hapsettirecek' söz ve sahnelerin çıkarılması ve mahkemedeki dinleyicilerin sükutu ihlal edici hareketlerinin filme intikal ettirilmemesi", "Şahit Yalçın'ın, şahitlik sıfatının dışına çıkarak umumi bir konuşmaya girmesi doğru olamayacağından ancak hakimin kendisine bu hususta bir söz vermesinden veya kanaatini sorduğunda ancak konuşabileceğinden bu detayların ona göre yeniden düzenlenmesi", "Senaryodaki umumi hava suçlu Murat'ın bir çocuk olduğu kanaatini uyandırmaktadır. Suçlu çocuklar ise hapishaneye değil çocuk islah evlerine sevk edileceklerinden bu pasajların ona göre düzenlenmesi" istenmiştir.

Belalı Misafirler'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) "Ergül'ün söylediği: 'Hukukta, hukukta, biliyor musun ben adam öldürmek için onun mezun olmasını bekliyorum, ahbap diye bizim davaya meccanen bakar', 'Sakla da turşusunu kur' sözlerinin" de çıkarılması talep edilmiş; *Kalbe Vuran Düşman*'da (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/303) "Avukat [metinde avkat yazılmıştır] rolündeki Orhan'ın işlenen cinayetlerde sanki parmağı varmış gibi bir durum göze çarptığından bunun açıklanması ve Orhan'ın cinayet masası şefi olarak gösterilmesi ve avukatlık rolünün de başka birisine verilmesi" ve "Suçluların mümkün olduğu kadar ölü değil diri olarak yakaladıklarını göstermek için buna dair pasajların ona göre yeniden düzenlenmesi" istenmiştir.

Eğitim

Nem Alacak Felek Benim (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı eserde "'Mektepten mi eniştemdin' sözünün 'Çocukluktan mı eniştemdin?' olarak değiştirilmesi", "Sevil'in kaçırılma olayında kolejin önü (S.66), kolejli kızlarla ve okulun önü ile ilgili konuşma ve sahnelerinin çıkarılması, Sevil'in kaçırılması için bir okul öğrencisi olması şart değildir. Issız bir gazinodan da kaçırılabilir" ifadeleri kararda yer almış; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "'Ben ne okumuş adamlar bilirim ki, bilgileriyle başkalarına zararlı olmuşlardır' cümlesinin" çıkarılması istenmiş; *Katır Tırnağı*'nda (Ali Fuat Özlüer, Senaryo, 1963/249) "Mürebbiye Domna'nın, terbiyesi kendisine bırakılmış küçük Metin'in yanında içki içmesi ve bilhassa Metin'in yanında 'Ah bre içim yanıyor' şeklinde konuşma yapması buna mukabil olarak Metin'in de mürebbiyesine karşı iğmalı sözler sarfetmesi sahnelerinin çıkarılması veya değiştirilmesi" talep edilmiş; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda* (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) adlı senaryoda "koro halinde şarkı söyleyen kızların söyledikleri şarkının (Erkeksiz kadınlar) güftesi yerine öğrenciye yakışır bir şarkının söylettirilmesi" şart olarak koşulmuştur.

Birimizle Evleneceksin'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/310) "Serpil'in öğretmenlik yaptığı okulla ilgili sahnelerde: a) Okul nizam, kaide ve disiplinine uygun olmasına dikkat edilmesi, b) Öğretmenine ait olduğunu bildiği halde bir talebenin mektubu okuması, c) Yine öğretmenin bu mektubu derste okuması, d) Kürsüye kapanıp ağlaması, e) Öğrenciye hücum ile onu tokatlaması ve attığı tokatları 15'e kadar çıkarması, isim benzerliği dolayısıyla öğrenci yanlışlıkla mektubun bir kısmını okuyabilir. Bahçede vaki olan bu harekette öğrenci özür dileyerek mektubu öğretmenine verir, öğretmen affeder, okur ve bir köşeye çekilip ağlaması suretiyle yukarda belirtilen hususlar düzelmiş olur" diye belirtilmiş; *Kanlı Pazar*'da

(Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "Sabıkalı Duran'la münasebet kuran Hilal'in talebelik sıfatının ve okul ile olan ilgisinin tamamen kaldırılması ve 42 inci sahnenin filme intikal ettirilmemesi" istenmiş; *Haram Yol*'da (Hasan Bilge, Senaryo, 1963/194) "Celile'nin kızına söylediği: 'Çalış bakalım, okulu bitir, ondan sonra da hemen koca.... Bütün emekler boşa gitsin' şeklindeki konuşmadan 'Çalış bakalım okulu bitir' ibaresiyle iktifa edilip diğer sözlerin" çıkarılması talep edilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk

Son Karar'da (Muharrem Gürses, Senaryo, 1963/195) "Ali'nin Sevda'nın kız kardeşi Afacan'a Kemal'den bahsederek söylediği: 'Baş kurtarıcı' kelimesinin iltibasa mahal verilmemek için değiştirilmesi" koşulu getirilmiştir.

Güvenlikle İlgili Konular (Asker, Jandarma, Polis, Zabıta vb.)

Karlı Dağdaki İzler'de (Haydar Gökoğlu, Senaryo, 1963/238) "Komiser Maksut'un bir çiftlikte vukubulan bir cinayetin tahkikine gittiği zaman bir kadının silah atarak birini vurduğunu görüp kadının peşine düşmesi ve yaralıyı öylece bırakması yanlış bir harekettir. Yaralıyı derhal en yakın bir sağlık müessese veya memuruna yetiştirdikten sonra kaatili takip etmesi icabettiğinden bütün bu sahnelerin ona göre düzeltilmesi"; *Kelebekler Çift Uçar*'da (Nizamettin Uludağ, Senaryo, 1963/256) "Komiserle Ayla'nın konuşmaları ciddi bir şekilde cereyan etmeli ve komiserin söylediği: 'Niçin yalan söyledi acaba? Kızmayın erkeklere güvenilmez pek' sözlerinin, Çıkarılması" aynı zamanda engellemelere karşı "Polis faaliyetinin muvaffakiyetli olarak gösterilmesi şartıyla"; *Beni Osman Öldürdü*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/274) "Gerek karakolda, gerek köşkte ifade alan komiser Hulusi beyin sarsak tipli Tayfur'a ikide bir 'Sallanma be' şeklindeki sözünün", "Hadiselerle alakalı komiser Hulusi'nin polislik mesleğinin şeref ve haysiyeti göz önünde tutularak karikatürize edilmemesi"; *Helal Olsun Ali Ağabey*'de (Hulki Saner, Senaryo, 1963/284) "Ali'nin komiserine söylediği: 'Her halde bu işten sonra izini hakederim değil mi komiserim' sözü ile komiserin verdiği cevabın", "Komiserin söylediği: 'Senelik izini hakettin muhakkak muavinlikten komiserliğe de terfi edersin' şeklindeki tavizkar sözlerin çıkarılması"; *Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler*'de (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) "Çiçekçi kız Ayşe'nin Başkomiser Hilmi'nin kızı olduğunun hiçbir suretle açıklanmaması ve alelade bir kız olarak gösterilmesi" şart olarak not düşülmüştür.

F.B.I. İstanbul Arıyor (Samuel Mordo, Senaryo, 1963/199) "Yabancı ajanların ancak Türk polisiyle birlikte çalışmasının temin edilmesi ve Türk Polisinin muvaffakiyetinin belirtilmesi ve geniş çapta Türkiye'de büyük kaçakçılık hadiselerinin vukubulduğu intibaının verilmemesi"; *Kaatiller Avcısı Amanvermez Nuri*'de (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/277) "Polisin, mevcut kanun ve nizamlara uygun, meslek şeref ve vekarına yaraşır bir tarzda vazife görmesi, kılık kıyafetlere itina gösterilmesi ve takviyeli çalışmasının temini" şart koşulmuş; *Üç Öfkeli Genç*'te (İlhan Engin, Senaryo, 1963/289) "Polisin suçu zorla Metine kabul ettiren: (onu öldürdün, söyle de kurtul) şeklindeki ifadesiyle ayni sayfada polis şefinin söylediği: (Suçlu sensin, atın bunu içeri) tarzındaki konuşmasının ve ayni konuşmaların sonunda Polis Müdürünün Şef'e: (itiraf ettiremeyecek mi-

yiz yani?) şeklinde ve zorla suç yükleme hissini veren ifadesinin" ve *Acı İntikam*'da (Cem Ozan, Senaryo, 1963/306) "Filmde polis rolü alacak şahısların polisle ilgili mevzuat hükümlerine riayetinin sağlanması", "Sami'nin konuşmasında geçen: 'Ne olurdum bilir misin? Ya polis ya hırsız ya da kaatil olurdum' cümlesindeki 'Ya polis' ibaresinin" de çıkarılması talep edilmiş; *Öğretmen* (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/329) adlı "Senaryonun son sahifesinde geçen; polisin elinden kelepçenin alınıp Kemal tarafından Sedad'a takılması sahnesinde kelepçenin Sedad'ın bileklerine Kemal tarafından değil polis tarafından takılması şeklinde bu pasajın ona göre yeniden düzeltilmesi" istenmiştir.

Kirli Kan'da (Şevket Tuncel, Senaryo, 1963/186) "Hadiselerin takip ve sonuçlandırılmasında polis faaliyetinin daha sıkı olarak gösterilmesi"; *Lekeli Aşk*'ta (Müfit İlkiz, Senaryo, 1963/187) "Polis faaliyetinin daha çok belirtilmesi ve polisi küçük düşürecek söz ve hareketlerden kaçınılması"; *Aşkın Acıları*'nda (Halil Sevi, Senaryo, 1963/206) "Sezai'nin tabanca ile intiharından sonra bu hadiseye polisin el koyduğunun gösterilmesi"; *Aşka Susayanlar*'da (Feyzi Tuna, Senaryo, 1963/251) "Kalabalık ve umuma mahsus bir yerde Suna'yı vurup kaçan Cemil'in halk tarafından görülüp polise ihbar edildiğinin açık olarak belirtilmesi"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) adlı "Senaryodaki polis faaliyeti çok kısır görüldüğünden bunun mizansenler ve diyaloglar ilavesiyle genişletilmesi"; *Adalet Tecelli Eder* (İhsan Nuyan, Senaryo, 1963/298) adlı "Eserde pipolu komiser olarak ele alınan şahsa vazife esnasında pipo kullandırılmaması", "Haydar'ın polisle işbirliği yaptığının gösterilmesi"; Senaryoda polis rolü verilecek olan şahısların polis mevzuatına göre hareket ettirilmesi"; *Kurşunum İmzamdır* (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/294) adlı "Senaryoda polis amir ve memuru rolünde olan eşhasın polis mevzuatı dairesinde hareket etmesi"; *Kadınlar Hep Aynıdır*'da (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/311) "polis faaliyetinin takviye edilmesi"; *Bela-Umacı Öldü*'de (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) "polisin söylediği: 'Bankanın vaadettiği mükafatı bize verirler mi acaba?' cümlesinin, çıkarılması"; "Senaryoda polisi küçük düşürücü söz ve sahnelerden kaçınılması"; *Koçum Benim* (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/342) adlı "Senaryonun filme intikalinde polisi küçük düşürücü herhangi bir hareketten kaçınılması" şartları yazılmıştır.

Büyük Yemin (Esat Tangüler, Senaryo, 1963/234) adlı eserde "Hasan'ın, Mehmet'in Hülya ile kardeşlik durumları ve bilhassa bunlarla ilgili sahnelerin bir meçhuliyet taşıması", "Gerek kaçırma, gerekse cinayet olaylarında zabıta faaliyeti zayıf görülmüştür: a- Şakir'i kovalayan jandarma çavuşunun [tüm metinde çuvuş şeklinde yazılmıştır], Şakir yaralandıktan sonra takip durumunun meçhul kalması ve hiçbir adli tahkikatın yapılmaması, b-Üç kişi öldüğü halde jandarma çavuşunun 'Bunları kaldırın' diye emir vermesi, Şakir'in de bulunduğu ölüler önünde çavuşun selam durması, c-Savcı gelmeden evvel ölülerin bulundukları yerde kalması icap ederken bunun yapılmayıp çavuşun emri ile ölülerin arabaya konulup götürülmesi gibi pasajlar usul ve kaidelere aykırı görüldüğünden bütün bu noktaların mevcut mevzuat dairesinde düzeltilmesi ve senaryoda meçhul olarak hiçbir noktanın bırakılmaması suretiyle eserin yeniden yazılıp gönderildiği takdirde tetkik konusu yapılacağına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Tosunla Yosun'da (Nejat Candener, Senaryo, 1963/211) "Seyyar satıcıları ve bu arada Tosunla Yosunu kovalayan Belediye Zabıta memurları için işportacıların (Belediye, belediye geliyor) şeklinde birbirlerine haber vermeleriyle ilgili pasajdaki (Belediye) tabirinin çıkarılması"; *Kara Fatma*'da (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) "senaryoda geçen: (Teğmen, üstteğmen komutan) gibi tabirlerin o devirdeki tabirlere uydurulması veya (Kumandanım) sözü ile iktifa edilmesi, yani rütbe söylenmemesi"; *Satılık Kız* (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) adlı "Senaryodaki askeri mevzularla ilgili kısımlarda ve talimlerde askerlik nizam ve kaidelerine riayet edilmesi"; *And İçerim*'de (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/250) "Suat'ın Edip'e söylediği: 'Miralay İsmet Bey'e elinle ver' cümleden 'Miralay İsmet Bey' ibaresinin"; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Emniyet Müdürünün gazeteci Yalçın'a hitaben söylediği: 'İşte gazeten için iyi bir konu Yalçın' ibaresinin, çıkarılması"; *Cilalı İbo Krallar Kralı*'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "'Başvekil' olarak geçen söz ve sahnelerin 'Saray Nazırı' olarak değiştirilmesi, marş, bayrak, subay ve polis elbiseleriyle diğer bütün hususların hiçbir devletinkiyle benzer olmaması"; *Adım Adım*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/272) "Suçluları takip, tevkif ve trafik gibi emniyet teşkilatıyla ilgili bütün sahnelerde adli ve emniyet nizamlarına azami riayet edilmesi", "Cinayet olayının takibinde vazife alan ekibin başındaki şahsın Emniyet Müdürü değil, cinayet masasından bir şef olarak gösterilmesi"; *Ölmek mi? Yaşamak mı?* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı eserde "Zati Paşa ile Veli arasında geçen konuşmalarda askerlik vekar ve ciddiyetinin göz önünde tutulması"; *Kalbe Vuran Düşman* (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/303) adlı "Senaryodaki polis faaliyetinin artırılması ve sonuna kadar devam ettirilmesi", "Jandarmanın elinden kaçak Eşrefin bu firarından sonra zabıtanın onu takip için hiçbir faaliyeti göze çarpmadığından savcının Eşrefin suçsuz olduğunu ve delil toplamak için biraz serbest bırakılması için savcı tarafından zabıtaya emir verildiğini belirten bir sahnenin eklenmesi" şartları karar olarak yazılmıştır.

Kara Fatma (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı senaryoya ilişkin kararda ise "Senaryonun muhtelif yerlerinde içki alemleri yapan sarhoş düşmanlara ait pasajlarda düşman askerinin resmi elbiseyi labis [giyen] olarak sarhoş, şuursuz vaziyetteki rezilane hareketlerini göstermek doğru olmadığından bu hususlardan kaçınılması, düşman dahi olsa vekar ve ciddiyet askerliğin şiarı bulunduğundan bu pasajların ona göre yeniden düzenlenmesi" koşullar arasına yer alarak düşman askerlerinin askerliğe yakışacak şekilde gösterilmesi istenmiş; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/316) ise "Esat'ın Vildan'ı mirasçısı imiş gibi köşke sokuşunun, Emniyet müdürlüğü ile kısa bir temas neticesi meydana geldiğinin açıklanması" talep edilmiş; *Kahraman Mahkum* (A. Nail Akay, Senaryo, 1963/314) adlı senaryoda "geçen 'Eğitim Subayı' ibaresinin 'Okulun en kıdemli subayı' olarak değiştirilmesi", "'Merasim yürüyüşü alaaay ileri marş' sözünün 'Merasim yürüyüşü alay yerinde say' veya 'Marş' şeklinde değiştirilmesi" istenmiştir.

İdeoloji ve Siyaset

Ölmek mi? Yaşamak mı? (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı eserde "Ali'nin söylediği: (o zaman herkes bir olacak) cümlesinin (o zaman herkes hür olacak) şeklinde değiştirilmesi" istenir. *Yarın Bizimdir* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/305) adlı senaryoda "adı

geçen senaryonun: Gerek münferit gerekse toplu olarak herhangi bir partiyi hedef tutarak propaganda yapmamak ve ileride bu hususta kötü bir örnek ve emsal teşkil etmeyecek şekilde filme alınmasında bir sakınca bulunmadığına oybirliğiyle karar verilmiştir".

Millî Hisler, Başka Milletler, Etnik Kimlikler

Lale Devri ve Şair Nedim'in Aşkı (Güler Kotan, Senaryo, 1963/242) adlı "Eserin taşıdığı mevzu mahiyeti itibariyle önemli görüldüğünden bir kere de Türk Tarih Kurumu'nun tetkikinden geçirildikten sonra nihai bir karar verilmesinin uygun bulunduğuna oybirliğiyle" karar verilmiş; *Adım Adım* (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/272) adlı eserde "finalde, Mustafa'nın: 'Maksat vatan kurtulsun ağbey' sözüyle, Ayhan'ın takdiren terfii ve izni hakkındaki konuşmalarının tamamının"; *Fatoşun Bebeği*'nde (Zafer Turan, Senaryo, 1963/295) "Senaryodaki 'Pertavsız hafiye' tabiriyle iktifa edilip 'Türk Şerlok Holmesi' tabirinin" çıkarılması istenmiş; *Izdırap ve Saadet* (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/269) adlı "Senaryonun sonunda Necla tarafından idealist bir hüviyetle gösterilen Ferit'in Necla'ya vereceği cevabın: 'Necla, sen benim için bir zamanlar sadece bir kadın olarak mana ifade ederdin. Nüfuzlu dostların sayesinde beni kurtarıp beraberce Paris'e gitme teklifini şiddetle reddederim. Ben Anadolu'nun kaderinde kısmen de olsa rol oynayacak vazife aldım. Milyonlarca milliyetçi kardeşim aziz vatanımın kurtarılması için can verirken nasıl olur da ben Paris'in renkli ışıkları altında seninle basit kıymeti haiz günler geçirebilirim? Benim dünyam Türkiye'dir. İstiklal güneşinin zafer ışıkları parlayıncaya kadar ister zindanda ister sürgünde olayım, yılmadan bu mukaddes davanın gerçekleşmesi için çalışacağım' şeklinde olması", "İstanbul'da yapılan Kuvayı Millîyecilere ait toplantıların detaylar halinde gösterilmesi", "Ferit'in Saraya mensup jurnalci hafiyeler tarafından göz hapsinde tutulduğunun da keza detaylarla gösterilmesi. Yukardaki hususlara ait söz ve sahnelerin yeniden düzenlenerek senaryonun inceleme konusu yapılmak üzere tekrar gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir".

Ölmek mi? Yaşamak mı? (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı "Senaryonun ihtiva ettiği mevzuun İstiklal Harbi'nde ve İstanbul'un işgali yıllarında geçtiğine göre bu konuda tam bir dikkat ve itina ile hareket edilerek gerek bizim, gerekse ecnebi ordusuna mensup askerlerin, sivili halkın, imamın daha doğrusu senaryodaki vak'alarla ilgili kimselerin giyiniş ve kıyafetlerinin o tarihteki giyiniş ve kıyafetlere uydurulması", "Millî Mücadelenin seri ve sert olarak başlaması karşısında İstanbul'da Anadolu'ya, değerli bir kurmay subayın geçirilmesinin mecburi olduğunu anlatan cümlenin, ilgili subay tarafından arkadaşlarına: (arkadaşlar! aldığım son emre göre, bu günlerde İstanbul'dan Anadolu'ya kıymetli ve tecrübeli bir Erkanıharbin geçirilmesi istenilmektedir….) şeklinde ifade edilmesi ve bu konuya gereken önemin verildiğinin açıklanması" beklenmektedir.

Sevenler Ölmez veya *Akdeniz Şarkısı*'nda (Özdemir Birsel, Senaryo, 1963/235) "Atina'da Türk turistlerine lokantasındaki yemekleri överken sahibi kadının bu arada söylediği konuşmalar arasına geçen 'en güzel kadınlarımız da ...' var şeklindeki konuşmanın çıkarılması", "Şemseddin'in Türk turistlerine Yunanistan'ın tarihi ve turistik güzelliklerini anlatması sırasında söylediği 'size Yunanistan'ın eşsiz güzelliklerini ancak ve ancak

vatandaşınız olan ben anlatabilirim' cümlesindeki 'Yunanistan'ın eşsiz güzellikleri' ibaresinin çıkarılarak yerine 'Yunanistan'ın tarihi ve turistik yerleri' sözlerinin konulması", "yine Şemseddin'in söylediği 'söyleyin bana Sultan Ahmet nasıl ?' ibaresinin çıkarılarak yerine 'Sultan Ahmet nerededir?' sözlerinin konulması"; *Avare Yavrucuk*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) "Cemile'nin söylediği: 'Arkadaşım da Kral Suud'un gözdesi' cümlesinin", "Organizatör Mişon'un sözleri arasında geçen: 'Milletler arası telif hakları komisyoncusu' ibaresinin çıkarılması", "Organizatör Mişon'un konuşturulmasında ve hareketlerinde Yahudileri tezyif edecek hususlardan kaçınılması", "Lamia'nın İsrail'e gözlerini tedavi ettirmek için gitmesi sahnesinin, çıkarılması" koşullar arasında yer almıştır.

Sınıfsal ilişkiler bağlamında da değerlendirilebilecek *Makber* (Ümit Utku, Senaryo, 1963/240) adlı filme ait kararda ise "Atıf'ın Avrupa'dan dönen oğlu için söylediği: 'Feridun İngiliz asilleri arasında büyüdü' sözleriyle keza Atıf'ın söylediği 'İngiliz asaletine alışmış bir genç nişanlısını bekletmez' tarzındaki konuşmalarda geçen 'İngiliz asilleri, İngiliz asaleti' tabirlerinin çıkarılması" istenmiştir.

Ayşecik Fakir Prenses'de (Hamdi Değirmencioğlu, Senaryo, 1963/208) "Ayşeciğin söylediği: 'Gelelim Ülkemizin dertlerine' sözünün çıkarılarak yerine 'Gelelim prensliğimizin dertlerine' sözünün konulması", "Senaryonun muhtelif yerlerinde geçen: 'Üdül Krallığı' 'Ürdün Krallığı' ile iltibasa imkan vereceğinden bu 'Üdül' kelimesinin münasip bir şekilde değiştirilmesi", "Kralın bir gazeteciye söylediği: '.... şahsınızda misafirperver Türk milletine teşekkürü bir borç bilirim' cümlesindeki 'Şahsınızda' kelimesinin çıkarılması" şartlar arasında yer almıştır.

Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler'de (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) "Konuşma dilinde herhangi bir ekalliyetin veya bir milletin konuşma tarzından istifade ederek bu lisanı tezyif edecek şekilden kaçınılması", "Mıgır'ın Aziz'e söylediği: 'Çünkü Napolyon Bonapart beni mutfakta beklor' cümlesinin çıkarılması", "Kemal'in söylediği: 'Fes düştü bayım' tabirinin 'Maske düştü bayım' tabiriyle değiştirilmesi"; *Zambak Sokak 9*'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266) "Recebin söylediği: (İspanya ile Türkiye arasında suçlular iade edilmez) şeklindeki sözlerin" çıkarılması; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "İbo'nun Amerika' da ölen ve kendisine muazzam bir miras bırakan amcasını kasten gangster şefinin söylediği: 'Conun külahını Tom'a, Tomun külahını Cona giydirmiş, böylece arada külahsız kalanları kazıklaya kazıklaya kırk yılda tam on milyon dolar kazanmış....' tarzındaki konuşmada Türklerin Amerika'da hilekarlıkla para kazandıklarını ima eden bir mana çıkarılacağı müşahede edildiğinden 'Kazıklaya kazıklaya tam on milyon dolar kazanmış' ibaresinin çıkarılması veya münasip şekilde değiştirilmesi" istenmiş; *Kara Fatma* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı "Senaryonun muhtelif yerlerinde içki alemleri yapan sarhoş düşmanlara ait pasajlarda düşman askerinin resmi elbiseyi labis [giyen] olarak sarhoş, şuursuz vaziyetteki rezilane hareketlerini göstermek doğru olmadığından bu hususlardan kaçınılması, düşman dahi olsa vekar ve ciddiyet askerliğin şiarı bulunduğundan bu pasajların ona göre yeniden düzenlenmesi" koşullar arasına yer almıştır.

Cilalı İbo Krallar Kralı'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "Başvekilin söylediği

'Yerinize tıpkı size benzeyen bir Türk genci bulduk' cümlesinin", "İzmir Marşı"nın çıkarılması", "Senaryonun hiçbir yerinde Türk Bayrağının gösterilmemesi", "Arapça şarkının çıkarılması ve diğer sahnelerde de 'Çingene' tabirine yer verilmemesi"; *Acı Aşk* (Hulki Saner, Senaryo, 1963/185) adlı "Eserin muhtelif yerlerinde Fikret için söylenen 'pis çingene, pis dilenci' ve buna benzer sözlerin kullanılmaması", "Fikret'in yaptığı konuşmada '.... Babamın bir Çin İmparatoru, annemin de Hintli bir prenses olduğunu hatırladım....' tarzındaki ibarenin, diğer cümlelerdeki irtibatı kaybetmemek için münasip şekilde değiştirilmesi" şartı karar olarak yazılmıştır.

Resmi Kurum

Şıp Sevdi'de (Orhan Aksoy, Senaryo, 1963/236) "Nezihe ve Filizi kandırmak için Suat'la babasının bir gün için yetimhaneden aldıkları küçük çocuk Ali'ye ait sahnelerin değiştirilmesi yani resmi bir müessese olan yetimhanenin bu işe karıştırılmaması"; *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "Kızılay gibi bir hayır cemiyetinin hiçbir veçhile bu nahoş hadiseye karıştırılmaması" istenmiştir.

Ekonomik Konular, Yoksulluk-Zenginlik, Sınıfsal Farklılıklar

Nem Alacak Felek Benim'de (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) "İstanbul turistik hamleleriyle önplanda gelen ve gelecek olan şehirlerimizden biridir. Spikerin sözleri her büyük şehir için varittir. Bu sözlerin 'İstanbul herşeysiyle güzelim bir şehir, her büyük şehir gibi onun da içinde iyi ve kötü olanlar, lüks hayat peşinde koşanlar, her çeşit, her tabakadan olanlar var' tarzında ifadesi mümkündür, değiştirilmesi" istenir. Aynı kararda "Bar kapısında bir dilenciye lüzum yoktur. Bunun yerine bir çiçekçi kız veya erkek, hatta ihtiyar bir sigaracı da bu duayı aldığı paraya göre yapar" ifadeleri yer almış; *İnatçı Kardeşler*'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/209) "Necmi'nin söylediği: 'İşine göre....' diye başlayıp 'Onbeş bin' şeklinde son bulan cümlenin tamamen çıkarılması", "Senaryonun başında panoramik olarak gösterilen kenar mahallenin harap, yıkık-dökük ve kötü gösterilmemesi" ve *Cilalı İbo Krallar Kralı*'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "Naciye'nin 'Haşmetmeap bugüne kadar bir şey yapamadınız ama?' sözü ile kralın cevaben söylediği: 'İyi ya şimdi hepsini birden yaparım' tarzındaki konuşmaların", "İbo'nun söylediği: 'Başlarım senin kralına ha' cümlesinin, çıkarılması"; *Kara Fatma* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı senaryoda "Köylü Osman'ın bacağındaki Şalvarın yırtık, pırtık ve Çuval parçalarıyla yamalı olduğunu gösteren pasajın normal giyimli olarak filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Çiçeksiz Bahçe'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "Mine'nin söylediği: 'Fakir ölülerin cenazeleri bile zor kalkıyor, gazeteye nasıl geçirsinler' cümlesinin" çıkarılması; *Koruyucu Şeytan*'da (Ertuğrul Oğuz, Senaryo, 1963/241) "Nihat'ın konuşmaları arasında geçen: 'Fakir' kelimesinin 'Zavallı' olarak değiştirilmesi", "Türkler arasında drahoma almak vermek gibi ve bu tabirlerle geçen herhangi bir adet mevcut olmadığından senaryonun muhtelif kısımlarındaki drahoma kelimeleriyle bu belirten hususların", "'Bizde parasız insan evlenemez' ibaresinin"; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "'Kızımı tarlada, bu topraklarda kocasıyla çalıştıramam, çürütemem ben', 'Toprakla biz köylüler, kadın, erkek uğraş-

mazsak aç kalır şehirliler.' 'Biraz da şehirliler kalksınlar, köye gelsinler, onlar uğraşsınlar toprakla' cümlelerinin" ve *Aşkların En Güzeli* (Ali Uğur, Senaryo, 1963/308) adlı "Senaryodaki Asaf'la Nevin'in Kemal'e söyledikleri: 'Balıkçı parçası' ibaresinden 'Parçası' kelimesinin çıkarılması" koşullar arasında yer alır. *Aşka Susayanlar*'da (Feyzi Tuna, Senaryo, 1963/251) "Özkan'ın iş bulmak için İşçi Bulma Kurumuna müracaat ettirilip iş bulduğunun gösterilmesi için buna dair sahnelerin ona göre yeniden düzenlenmesi" de istenmiştir.

Macera Adamı'nda (Hulki Saner, Senaryo, 1963/237) "Nihat'ın Erol'a zarfla para verirken söylediği: 'Necmi haraç için mırıldanmağa...' cümlesinden 'Haraç' kelimesinin çıkarılarak yerine 'Necmi bu verdikleri için mırıldanmağa başladı' ibaresinin konulması"; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/316) "Esat'ın söylediği: 'Biz, ben dahil, para için herşeyi göze alabilen insanlarız' cümlesinin çıkarılması"; *İkimiz de Suçluyuz*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Eczanede yaraları temizlenen Murat'tan para istenmesi sahnesinin filme intikal ettirilmemesi"; *Çapraz Delikanlı*'da (Nejat Saydam, Senaryo, 1963/327) "Oğluna nasihat veren Cimri ve hasis karakterli Hamit'in söylediği: (senin de aklında olsun, çok mecbur olup da telefon edersen ahizenin burasından konuş, para yazmaz) şeklindeki konuşmanın"; *Taşralı Kız*'da (Arşavir Alyanak ve Bülent Oran, Senaryo, 1963/183) "Necmi'nin Türkan'a söylediği: 'Sosyete içinde nasıl hareket edileceğini hiç olmazsa kolej partilerinden bilirsin zannediyordum' cümlesinden 'Kolej partilerinden' ibaresinin çıkarılması"; *Karanlıkta Üç Kişi*'de (Dinçer Sümer, Senaryo, 1963/205) "İzzet'in Kenan'a söylediği: 'Seni elmas lazımlığa oturtsak gene de sidikli Kenan'sın gene de sidikli Kenansın' cümlesinin çıkarılması" şartları defterde yazılmıştır.

Hisli Kadın-Zavallı Handan (Nurettin Koparal, Senaryo, 1963/264) adlı senaryoda "Faik Bey, köşk sahibi geliri yerinde bir kimse olarak tanıtılmaktadır. Öz çocuğu maddi imkanları yerinde olmasına rağmen bir başkasının himayesi altına vermesi izah edilmeyecek bir keyfiyet olarak görülmekte ve senaryoda da bu kısım bir meçhuliyet yaratmaktadır. Tema bakımından Rıza'nın Salih beye verilmesi meşru ise, Faik beyin tedavi veya ticaret gibi sebeplerle muhitten ayrılmış olması ve hatta kızını da başka bir arkadaşına emanet etmesi mümkündür, bu vaziyette bina metruk bir halde kalır" ifadeleri yer alır. *Acı Aşk*'ta (Hulki Saner, Senaryo, 1963/185) "Eserin muhtelif yerlerinde Fikret'in Nevin'e söylediği: 'Seni bu kontluğun en güzel kadını yapacağım' şeklindeki konuşmada geçen 'Kontluğun' kelimesinin 'Bu muhitin veya civarın' kelimeleriyle değiştirilmesi"; *Belalı Misafirler*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) "Şoförün söylediği: 'Benim altımda öyle araba olsa kraliçe Süreyya'yı baştan çıkarırım' cümlesinin" ve *Makber*'de (Ümit Utku, Senaryo, 1963/240) "Atıf'ın Avrupa'dan dönen oğlu için söylediği: 'Feridun İngiliz asilleri arasında büyüdü' sözleriyle keza Atıf'ın söylediği 'İngiliz asaletine alışmış bir genç nişanlısını bekletmez' tarzındaki konuşmalarda geçen 'İngiliz asilleri, İngiliz asaleti' tabirlerinin çıkarılması" istenir. *Birimizle Evleneceksin*'de ise (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/310) "Millî piyangoya ait konuşmanın" çıkarılması şart koşulmuştur.

Dinlere İlişkin Konular

Nem Alacak Felek Benim (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) adlı eserde "Hoca Ce-

lal'in giyinişinin mesleğine layık bir tarzda olması, dini kisve ile dolaştırılmaması, yine Hoca Celal'in Murat'la vaki konuşmaları arasında bir otomobil kilidinin açılması ile cennet anahtarları hususundaki konuşmalarla bir irtibat kurdurma istenişi bu dini mevzuun layiklikle ifade ve izharı olmamakla beraber bu sahne ve konuşmaların yeniden tertip edilmesi", "'Vaaz' kelimesinin 'Nasihat'" olarak değiştirilmesi istenir. Kararda "Murat'ı teslim almaya giden Celal Hoca'nın, Murat'ın üstüne doğru giderken müziğin 'Allahümme salliala seyyidine…' nağmeleri arasında gidişi bu ilahi kelimelerin terennümü ile kabili telif değildir" ifadeleri yer alır.

Ölmek mi? Yaşamak mı? (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı "Senaryoda geçen (Ben Allah'ın yer yüzündeki gölgesi halifemiz…) ibaresinin tamamen çıkarılıp sadece (Padişah) sözü ile iktifa edilmesi"; *Belalı Misafirler* (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) adlı senaryoda "Zuhal'in söylediği: 'Biliyorum tanrım işin çok, o kadar yıldızı birbirine çarptırmadan dolaştırmak kolay değil ama, Allah'ım eğer sen varsan, başkalarının dedikleri de doğru ise sen herkesi görürmüşsün' cümlesinin"; *Çobanın Aşkı-Ayşe*'de (Halil Bedi Fırat, Senaryo, 1963/335) "Ahmet'in söylediği: 'İnsanlar insanlar içindir. Allah ta bütün insanların Allahıdır. Allah hakkı üçtür, sular üç gün akacaktır' cümlesinin"; *Çiçeksiz Bahçe*'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "'Allah'ın eline bir şey geçiyor mu?' cümlesinin"; *Üç Öfkeli Genç*'te (İlhan Engin, Senaryo, 1963/289) "Dedektif Mehmet'in ve Şefinin söylediği: (bazıları yani daha ileri cileri, mademki herşey mubahtır, o halde tanrı yoktur, felsefesine gidiyorlar değilmi? Allahsız bir zümre çıkıyor ortaya) tarzındaki konuşmalarının" ve *Can Düşmanı*'nda (İlhan Engin, Senaryo, 1963/301) "Yunusun söylediği: 'Cafer Allah'ına kadar bir tabanca buldu sana' cümlesindeki 'Allah'ına kadar' tabirinin"; *Aşkın Acıları*'nda (Halil Sevi, Senaryo, 1963/206) "Sezai'nin ölen annesinin arkasından okunan kasidenin çok kısa olması"; *Kezban ve Ali*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/293) "kurban kesme sahnesindeki kurban kesilme pasajının gösterilmeyip kurban kesildiğini hissettiren hareketlerle iktifa edilmesi"; *Öğretmen*'de (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/329) "Zübeyde Hanım'ın Kemal ile yapılmış imam nikahına dair bütün sahne ve bu sahne ilgili sözlerin", "tapmak ve taptırmak gibi tabirlerin" ve *Cilalı İbo Krallar Kralı*'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "'Hafiz' kelimesinin" çıkarılması istenmiştir

Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler'de (Kemalettin Çelme, Senaryo, 1963/297) "Kiveli'nin kilisede Hazreti İsa'nın karşısında dua edişi ve haç çıkarma gibi dini mevzularla ilgili söz ve sahnelere filmde yer verilmemesi" koşul olarak yazılmıştır.

Batıl İnançlar

Nankör Kadın'da (Nevzat Tayşi, Senaryo, 1963/287) "komşu kadınlardan birisinin söylediği: 'Zaten çocuğu olmayan bir kadın yeni doğan bir bebeğin yüzünü açıp bakarsa o çocuk yaşamaz' şeklindeki hurafeye dayanan sözlerin ve ona karşılık veren kadının konuşmasının tamamen" ve *Kezban ve Ali*'de (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/293) "Elif'in söylediği: 'Sana kurşun döktürmek için ihtiyar bir kadına gitti' cümlesinin" de çıkarılması şartlar arasında sayılmıştır.

Meslekler

Cinayet Var'da (Eser: Monte Doyle, Oyunlaştıran: Lale Oraloğlu, Senaryo, 1963/345) "Hasseten Bayan Sally ile işbirliği yapan

akıl hastanesi doktorlarından Reg'in birtakım basit menfaatleri için bir cana kıyılmasında gösterdiği alaka cidden basit ve çirkindir. Bir doktor tarafından sıhhatli bir insanın hayatına kastedilmesi için yapılan hareket bir defa tababet mesleğini küçük düşürücü mahiyette görüldüğünden bu rol için hastane dışından herhangi birisinin seçilerek filme buna göre intikal ettirilmesi" istenmiştir. *Acı Aşk*'ta (Hulki Saner, Senaryo, 1963/185) "Selimlerin aile doktorları olan şahsın Fikret'i eve getirdi diye Selime kızması, Fikret aleyhinde konuşması bir şefkat kaynağı olan doktorluk mesleğiyle kabili te'lif görülemediğinden doktorun bu konuşmalarının çıkarılıp yerine 'iyi yaptın, bu hareketin cemiyete bir hizmettir' tarzında bir cümlenin konulması" da talepler arasında yer almış; *Kanlı Pazar*'da (Nuri Tuğ, Senaryo, 1963/290) "İçki Müptelası bir şahsa profesör lakabı takıldığından bu tabirin kullanılmaması" ve *Milyon Avcıları*'nda (Bülent Oran, Senaryo, 1963/279) "Hurşit'in söylediği: 'Kadın milletini yola getirmenin baş profesörü' cümlesinden 'Baş profesörü' tabirinin" çıkarılması istenmiştir.

Zambak Sokak 9'da (İlhan Engin, Senaryo, 1963/266) "bir Trafik polisinin Metin'e söylediği: (yavuklunuzu mu kaçırıyordunuz bayım), (Aaaa.. Siz miydiniz? yasaklara riayet hakkında bir yazınızı okumuştum, mükemmeldi) tarzındaki sözlerinin" de çıkarılması; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) "kızlara bale, müzik v.s. öğreten pansiyon eserin baştan sonuna kadar mevzuuna karışmış olmakla beraber ne kadar olsa hususi bir okul sayılan bu pansiyondaki idareciler, personel karikatürize edilirken ifrat derecesine çıkılmaması ve bunları küçük düşürecek hususlardan kaçınılması"; *Yedi Kocalı Hürmüz*'de (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) "Hürmüz'le nikah memurunun çok aşırı olan laubali hareket ve bununla ilgili sözlerin filme intikal ettirilmemesi" ve "Hürmüz'ün nikah memuruna para verdiğini, memurun da bunu aldığını gösteren pasajın ve bununla ilgili konuşmaların çıkarılması" şart olarak yazılmıştır.

Çocuklar

Bana Annemi Anlat (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/245) adlı senaryoda "Perdenin inişinden sonra kuklanın devamı için çocukların ve seyircilerin isteklerinin kısa bir şekilde ve senaryodaki haliyle belirtilmesi"; *Avare Yavrucuk*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) "Tiyatro sahnesinde oynayan küçük Parla'nın yaptığı dansın yaşı ile mütenasip bir oyun olması"; *Satılık Kız*'da (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/247) "çocuğun söylediği: 'Vatan size emanet ağalar' cümlesinin" ve *Acı Aşk*'ta (Hulki Saner, Senaryo, 1963/185) "Kadıköy evlendirme memurluğu önünde toplanıp evlenme salonunu gözetleyen çocuklara ait pasajların, bununla ilgili konuşma ve hareketlerin tamamen çıkarılması" istenmiştir.

Trafik Kuralları

Cilalı İbo Krallar Kralı'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "İbo'nun söylediği: 'Kabahat bunlara şoför diye ehliyet verende' cümlesinin"; *Acı İntikam*'da (Cem Ozan, Senaryo, 1963/306) "şoförün Kemal'e söylediği: 'Ya trafik bizi paket eder, ya da melekler' tabirinin"; *Aşkımızın Izdırabı* (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/260) adlı senaryoda "geçen trafik kazasıyla ilgi sahne ve sözlerin mevcut trafik nizam ve kaidelerine uygun bir tarzda filme intikal ettirilmesi şartıyla hiçbir dans, sevişme ve öpüşme sahnesi bulunmayan işbu senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca bulunmadığına oybirliğiy-

(*Hızlı Yaşayanlar*, Nevzat Pesen, 1963)

le karar verilmiştir". *Hızlı Yaşayanlar* (Nevzat Pesen, Senaryo, 1963/213) adlı senaryoyla ilgili kararda "9/6/1962 tarih ve 135 sayılı karardaki hususlar göz önünde tutulmakla beraber Trafik Kanun ve Nizamlarına azami derecede riayet olunmak şartıyla adı geçen senaryonun filme çekilmesinde bir sakınca olmadığına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Hastalık vb.

Çiçeksiz Bahçe'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "'Kemik vereminden' tabirinin" çıkarılması istenmiştir. *İnatçı Kardeşler*'de (Seyfi Havaeri, Senaryo, 1963/209) "Akıl hastanesine ve delilere ait sahnelerde istismara kaçılmaması" istenmiştir.

Kıyafet

Ölmek mi? Yaşamak mı? (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı "senaryonun ihtiva ettiği mevzuun İstiklal Harbi'nde ve İstanbul'un işgali yıllarında geçtiğine göre bu konuda tam bir dikkat ve itina ile hareket edilerek gerek bizim gerekse ecnebi ordusuna mensup askerlerin, sivili halkın, imamın daha doğrusu senaryodaki vak'alarla ilgili kimselerin giyiniş ve kıyafetlerinin o tarihteki giyiniş ve kıyafetlere uydurulması", *Kara Fatma*'da (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) "Düşman kıyafetleriyle ilgili sahnelerde, o zamanki işgal devletlerine ait kıyafetlerin gösterilmemesi, uydurma bir kıyafet şeklinde perdeye aksettirilmesi" ve "Köylü Osman'ın bacağındaki Şalvarın yırtık, pırtık ve Çuval parçalarıyla yamalı olduğunu gösteren pasajın normal giyimli olarak filme intikal ettirilmesi" istenmiştir.

Soyadı Kanunu

Kara Fatma (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı "Eserde bazı Türk şah-

siyetlerine (Tümtürk, Ünal) gibi soyadları verilmiştir ki o tarihte henüz soyadı kanunu çıkmadığından bu soyadlarının çıkarılarak sadece göbek adiyle hitap edilmesinin temin olunması" istenmiştir.

Şarkı

Cilalı İbo Krallar Kralı'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "Arapça şarkının çıkarılması"; *Avare Yavrucuk*'ta (Bülent Oran, Senaryo, 1963/283) "Yunan müziğinin filme intikal ettirilmemesi" istenmiştir.

İstanbul

Nem Alacak Felek Benim'de (Süha Doğan, Senaryo, 1963/273) "İstanbul turistik hamleleriyle önplanda gelen ve gelecek olan şehirlerimizden biridir. Spikerin sözleri her büyük şehir için varittir. Bu sözlerin 'İstanbul herşeysiyle güzelim bir şehir, her büyük şehir gibi onun da içinde iyi ve kötü olanlar, lüks hayat peşinde koşanlar, her çeşit, her tabakadan olanlar var' tarzında ifadesi mümkündür, değiştirilmesi" istenmiştir.

Senaryonun Yapısıyla İlgili Konular

Unutma ki Benimsin (Niyazi Gürsu, Senaryo, 1963/192) adlı "Eserdeki diyalog ve mizansenler birbiriyle karıştırılarak kaleme alındığından insicam kaybedilmiş ve insana fikir vermekten uzak bir durumda bırakılmıştır. Mizansen ve diyaloglar ayrı ayrı ve bütün teferruatıyla ve tam bir senaryo tekniğine göre yazılıp gönderildiği takdirde inceleme konusu yapılacağına oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiş; *Büyük Yemin* (Esat Tangüler, Senaryo, 1963/234) adlı senaryonun "Jenerikte belirtildiği sahnelerle final arasında tam bir irtibatın bulunmaması" eleştirilmiş; *Kalbe Vuran Düşman* (Bilge Benderli, Senaryo, 1963/303) adlı "Senaryoda rol alan şahısların konuşma ve hareketlerinde ve birbirleriyle olan alaka ve münasebetleri bir müphemiyet arz ettiğinden senaryonun tümü hakkında bir fikir edinilememiştir", "Mizansen ve diyaloglarda, yeniden yazılırken hiçbir müphemiyet bırakılmamasına dikkat edilmesi" ve "Perihan'ın diğer adı Selma'nın denizden baygın olarak Eşref tarafından çıkarılması sahnesi anlaşılamadığından bunun bütün teferruatıyla açıklanması" talep edilmiş; *Kara Fatma* (Mustafa Çetinkaya, Senaryo, 1963/225) adlı eserde "düğüne ait pasaj yersiz ve zamansız görülmüştür. Her taraftan ateş yağmuru yağarken düğün yapılması manasız düştüğünden bu düğünün zaferden sonraya bırakılması hususunda bu sahnelerin ona göze düzeltilmesi" şart koşulmuş; *Ölmek mi? Yaşamak mı?* (İlhan Engin, Senaryo, 1963/288) adlı eserde "Ali'nin boynundaki küpenin kopup düşmesiyle Veli'nin kurşuna dizilmesi arasında bir rabıta görülemediğinden bu pasajların daha açık bir şekilde belirtilmesi istenmiştir.

İsim Değişikliği

Satılık Kız (Muhteşem Durukan, Senaryo, 1963/323) adlı senaryonun kararında "Evvelce 18/9/1963 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilerek filme çekilmesine (247) sayılı kararla müsaade edilen Durukan Film Kurumuna ait (*Satılık Kız*) adlı senaryo hakkında bu kere adı geçen kurumun verdiği 25/11/1963 günlü dilekçede; senaryonun adının bazı ticari sebeplerle (*Satılık Ayşe*) olarak değiştirilmek istenildiği açıklanmaktadır. (*Satılık Ayşe*) ismi komisyonumuzca uygun görülmediğinden filmin mezkûr karar gereğince yine (*Satılık Kız*) şeklinde filme intikal ettirilmesine oybirliğiyle" karar verildiği belirtilmiştir.

Makber (Ümit Utku, Senaryo, 1963/240) adlı senaryo için yazılan kararda ise şunlar belirtilmiştir: "Makber; memleketimizin medarı iftiharı olan ve büyük şair unvanıyla tanınan Abdülhak Hamit'in meşhur eserlerinden biri olmakla bu adı taşıyacak bir film herhangi bir iltibasa meydan vereceği ve bilhassa *Makber* gibi şöhret yapmış bir eserle hiçbir ilgisi olamayacağı cihetle bu ismin kat'iyetle değiştirilmesi ve yeni verilecek ismin bildirilmesi" istenmiştir. Senaryoya ilişkin daha sonraki bir kararda (*Makber*, Ümit Utku, Senaryo, 1963/258) "Evvelce 7/9/1963 tarihinde Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik edilerek isminin değiştirilmek ve bazı hususların da yerine getirilmek şartıyla filme alınmasına (240) sayılı kararla müsaade edilen Kervan Film Kurumuna ait *Makber* adlı senaryonun isminin değiştirilmesi hakkındaki karara itiraz eden sahibinin verdiği 20/9/1963 günlü dilekçe komisyonumuz tarafından incelenmiştir. Mezkûr kararda belirtildiği veçhile edebiyatımıza hediye edilen memleketimizin medarı iftiharı olmuş, edebiyat tarihimizde bir çığır açarak Şair-i Azam unvanını almış bir zatın kıymetli bir eseri olan *Makber* Türk nesillerinin kalplerinde yer etmiş olup herhangi bir maksatla daha doğrusu ticari bir düşünce ile çevrilen filmlerde ad olarak gösterilmesinin kabul edilmeyecek bir keyfiyet olduğuna kaniiz. *Makber* kelimesi her ne kadar Arapça bir isim ise de bu kelime okunur okunmaz merhum şairin yine merhum eşi Fatma için yazdığı eserin hatıra gelmemesine imkân olmayıp isim iltibasından dolayı seyircinin yanılacağı açıktır. 'Makber' adının kullanılması zaruri ise 'Makbere Doğru', 'Makber Yolu' gibi ve buna benzer bir ek ilavesinin yapılmasında bir mahzur bulunmadığına oybirliğiyle" karar verilmiştir. *Öğretmen* (Yusuf Karaca, Senaryo, 1963/329) adlı senaryoya "verilmiş bulunan "Öğretmen" isminin konu ile hiçbir ilgisi görülmediğinden başka bir ismin konularak yeniden müracaat edilmesi, yani müracaatın sırf isim için yapılıp tescil ettirilmesi" istenmiş; *Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda*'da (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/182) adlı senaryo için verilen kararda ise, filmin isminin "*Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda* değil *Cilalı İbo Kızlar Pansiyonunda* olarak değiştirilmesi talep edilmiştir.

Diğer

Son Pişmanlık (Abbas Temizer, Senaryo, 1963/325) adlı senaryo ile ilgili karar bir önceki kararı tekrar etmiştir. Daha önce 28 Eylül 1963'te 252 sayılı kararla şartlı kabul verilmiş, ama ilgili film kurumu anlaşıldığı kadarıyla karara itiraz etmiş ve 17 Ekim 1963'te yeniden incelemiştir. "Mezkûr senaryo hakkında evvelce verilen karar yerinde görüldüğünden başkaca bir muamele yapılmasına mahal olmadığına" oybirliğiyle karar verildiği belirtilmiş; *Cilalı İbo Krallar Kralı*'nda (Sezai Solelli, Senaryo, 1963/265) "'Yeni dünya' tabirinin" ve 30. sayfadaki kralın "Sizinkiler'le" diye başlayan paragrafın; *Çobanın Aşkı-Ayşe* (Halil Bedi Fırat, Senaryo, 1963/335) adlı senaryoda kapsamı bilinmeyen "Nihat'ın konuşmalarının" ve "Özer'in 78 no.lu konuşmasının tamamen" çıkarılması; *Sayın Bayan*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/255) "Türkan'la babası Selah'ın konuşmalarının", kapsamı bilinmeyen "'Ama tekbir tesellim vardı' ile başlayan paragrafın", "komiser Fahri'nin söylediği: 'Önce evin tahliyesini' cümlesinin", "komiser Fahri'nin konuşmalarının çıkarılması"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) "Reconun söylediği: (Tabi ya) diye başlayıp (Asansöre binemedik) diye biten konuşmadaki (asansöre binemedik) ibaresinin"; *İntikam Yemini* (Atilla Oğuz, Senaryo, 1963/268) "Kemalin söylediği: (Keçi boynuzu yalamayı sevmem)

tarzındaki konuşmanın, çıkarılması"; *Kelebekler Çift Uçar*'da (Nizamettin Uludağ, Senaryo, 1963/256) "Adnan'ın söylediği: 'İşte mükemmel bir çiftiz seninle' cümlesinin", *Beni Osman Öldürdü*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/274) "İ. Hakkı'nın söylediği: 'Desturun helaya' sözünün" çıkarılması istenmiştir. Defterdeki ilginç kararlardan biri ise *F.B.I. İstanbul Arıyor* (Samuel Mordo, Senaryo, 1963/199) adlı senaryoda geçen "develerin gösterilmemesi"ne dair taleptir.

Çiçeksiz Bahçe'de (Bülent Oran, Senaryo, 1963/254) "'107' rakamının 'Çok müracaat var' şeklinde değiştirilmesi"; *Dinmeyen Acılar* (Yusuf Canıtok, Senaryo, 1963/300) adlı "senaryonun bu haliyle filme alınmasında bir mahzur görülmemiştir. Ancak, filme çekilmesi sırasında ilave söz ve sahne ihtiyacı olduğu takdirde bu ilavelere ait bir ek senaryo gönderilmesi" şart koşulmuştur; *Adım Adım*'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/272) "Selim ve Lale gurubunun kaçış sahneleri müphem bir tarzda geçmektedir. Mahzenle ilgili sahnelerin senaryonun umumi havasını ihlal etmeyecek tarzda tanzim edilmesi"; *Paylaşılmayan Sevgili*'de (Safa Önal, Senaryo, 1963/338) "Filiz'in söylediği: 'Birkaç arkadaşım Helvacı Babaya gitmemi söyledi, gittim' cümlesinin çıkarılması"; *Kan ve Gurur*'da (Zinnur Otyam, Senaryo, 1963/246) "Ahmet'le Behire arasında geçen konuşmada Behire'nin son cümlesindeki 'İnan bana Ahmet senin için her deliliği yapabilirdim' sözüyle iktifa edilip müteakip konuşmaların çıkarılması" koşulu getirilmiş sonrasında ne tür konuşmalar olduğu yazılmamıştır.

İkimiz de Suçluyuz'da (Mustafa Gediközer, Senaryo, 1963/261) "Elinde paketlerle eve gelen Murat hakkında mahalle arkadaşlarının gerek kendi aralarında gerekse Murat'la yaptıkları konuşmaların", *Belalı Misafirler*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/315) "şişeye idrar yapmak ve tahlille ilgili konuşmanın", "deniz kenarına kadar olan sahnenin"; *Tophaneli Osman*'da (Bülent Oran, Senaryo, 1963/316) "Mualla ile kızı arasında geçen bütün konuşmaların"; *Koçum Benim*'de (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/342) bağlamı bilinmediği için: "Tayfur'un Leyla için söylediği: 'Koşan milyonum benim' cümlesinin"; *Son Pişmanlık*'ta (Abbas Temizer, Senaryo, 1963/252) "Selma ile Orhan'a dair bütün söz ve sahnelerin"; *Yedi Kocalı Hürmüz*'de (Sadık Şendil, Senaryo, 1963/212) "Hürmüz'ün maceraları ile ilgili radyo konuşmasının"; *Canım Memo*'da (Nevzat Kığı, Senaryo, 1963/309) "Ahmet'in söylediği ve 'Ne gezer' diye başlayıp 'Rahatlıyayım' diye biten cümlenin tamamının"; *Yaralı Arslan*'da (Osman F. Seden, Senaryo, 1963/215) "Cengiz'in söylediği 'Görkemli birgüç yaptı' şeklindeki ibarenin çıkarılarak herkesce anlaşılabilen sözlerin konulması", "Cengiz'in söylediği 'Korumsal göreviniz kutlak olsun' tarzındaki ibarenin çıkarılarak anlaşılabilen bir konuşmanın konulması ve müteakip sayfalarda bu gibi tabirlerin de çıkarılarak yerlerine anlaşılabilen sözlerin konulması"; *Taşralı Kız* (Arşavir Alyanak ve Bülent Oran, Senaryo, 1963/183) "Necmi'nin Jale'ye söylediği: 'Memnun etmen için en işe yarayan kısımlarının balık olmasına lüzum yok' cümlesinin çıkarılması"; *Birimizle Evleneceksin*'de (Cansun Tulunay, Senaryo, 1963/310) "Serpil'in bulunduğu trenin hareketinde, uğurlayanlar arasındaki gençlerin konuşmalarının tamamen çıkarılması", "Serpil'in vapurda yüznumaraya değil, bir memur kamarasına kaçması ve diyalogların buna göre tanzimi"; *Bela-Umacı Öldü*'de (Şinasi Özonuk, Senaryo, 1963/317) "Ali ile Babası arasında geçen konuşmaların" çıkarılması şart koşulmuştur.

(*Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri,* Yön.: Nejat Saydam, 1963)

DİZİN

Numaralar

3 Serseriler 438

9 Nolu Oda 118

12 Angry Man 237

12 Öfkeli Adam 237

17. Yolcu 400, 425

27 Mayıs 34, 331, 404

47 Morto Che Parla 134

70 Batak İçinde 396

99 Mustafa 178

222 Numaralı Dosya 405, 420, 423, 425

400 Darbe 268

500. Fetih Yılında İstanbul 124

2000 Sene Sonra Viyana 156

A

Abbas Temizer 442, 448, 452, 478, 479

Abdelalim Khattab 231

Abdulhamid the Damned 41

Abdullah Ziya Kozanoğlu 343, 355

Abdul Rashid Kardar 205, 206

Abdurrahman Conkbayır 138

Abdurrahman Palay 166, 177, 373, 375, 379, 382, 388, 402, 406, 415, 420, 424, 434, 437

Ace in the Hole 155

Acemi Çaylaklar 114

A Christmas Carol 161

Acı Aşk 457, 472, 473, 475

Acı Bir Hayat 258

Acı Bir Kayıp 256, 258, 262

Acı Günler 178

Acı Hakikat 143

Acı Hatıralar 450, 460

Acı İntikam 445, 451, 468, 475

Acı Sevda 217

Acı ve Tatlı 299, 300, 311, 332, 339, 346

Acı Yol 193, 217

Acı Zeytin 279, 281, 288

Açık Kapı 330

Adada Aşk Kurbanları 103, 105

Adalar Güzeli 397

Adalar Şeytanı 293, 395

Adalat 241

Adalet 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 85, 88, 106, 117, 138, 139, 167, 190, 200, 209, 221, 241, 258, 285, 308, 332, 378, 381, 424, 446, 450, 457, 461, 464, 465, 468

Adalet Kılıcı 200

Adam est… Ève 134

Adana 210, 213, 231, 242, 271

Adanalı Tayfur 452, 454, 457, 462

Ada Sahillerinde 144

Addio Kira! 107

Adım Adım 452, 469, 470, 479

Adile Dudu 36, 37

Adnan Menderes 212, 274

Adnan Tahir 374, 377, 379, 381, 393, 394

Adorables Creatures 142

Adorables Créatures 147

Adrian Brunel 67

A.D.S Dünya Haberleri 274

A.D.S. Haberleri 272

Adurrahman Conkbayır 114

Afacan 237, 280, 284, 467

A Farewell to Arms 238

Affedersin Güzelim 408, 409, 416, 419, 433, 434, 439

Affedilmeyen Günah 367, 372, 375, 386

Affet Beni 60, 70, 77

Afif Yesari 332, 338, 355, 369, 372, 378, 386, 457, 465

afiş 127, 128, 302, 320

Agah Hün 216, 236

Ağa 19, 145, 148, 152, 223, 309, 313, 317, 349, 379, 382, 422, 431, 445, 458

Ağah Hün 65, 214

Ağalık 19, 317

Ağam Eğleniyor 143

Ağır Adamlar Kulübü 341, 342

Ağlama Sevgilim 417, 420, 424, 439

Ağlarsa Anam Ağlar 255

Ağlayan Gelin 189

Ağlayan Gönüller 360

Ağlayan Gözler 259

Ağlayan Kaya 180, 189, 192

A. Haluk Albayrak 444

Ahmet Arman Edalı 442, 444

Ahmet Canbil Kaytar 360

Ahmet Erfidan 139, 331, 360, 363

Ahmet Hamdi Akata 219, 225

Ahmet Kazanlar 338, 342, 343, 345, 346, 348

Ahmet Nail Akay 341, 344, 352, 354

Ahmet Önat 328, 329, 377, 380

Ahmet Rüştü Tansu 331

Ahmet Tarık Tekçe 246, 249, 252

Ahmet Türkmenoğlu 329, 355

aile 27, 63, 65, 76, 81, 82, 94, 95, 96, 106, 117, 138, 166, 215, 216, 217, 218, 223, 224, 228, 246, 265, 267, 294, 295, 311, 328, 329, 330, 333, 334, 335, 338, 360, 361, 362, 364, 368, 389, 391, 400, 402, 403, 405, 406, 407, 415, 442, 443, 445, 446, 447, 463, 475

Akasyalar Açarken 294, 332, 334, 338, 353

Akdeniz Kartalları 97

Akdeniz Şarkısı 460, 470

Akıncılar 86

aktüalite 40, 64, 73, 74, 123, 124, 130, 131, 162, 170, 199, 200, 204, 209, 233, 235

Ala Geyik 222

Ala mesrihel hayat 63, 70

Alçaklar Cehenneme Gider 412, 424, 426

Aldanma-Kanma 375

Aldatılan Kızlar 269

Alekos Sakellarios 429

Aleksan Al Boyacıoğlu 362

Aleksander Ford 199

Alerte dans les Montagnes 211

Alevden Gömlek 143, 151, 152

Alevli Kalpler 432

Alexander Shirvanzade 207

Alexis Granowsky 158

Alex Segal 208

Ali Baba ve Harunu Reşit 40

Ali Baba ve Kırk Haramiler 410, 417, 436

Ali Beyin İki Hali 442

Ali Derler Adıma 407, 408, 417, 419, 424, 425, 435, 436

Ali Erdal 367, 373, 375, 393

Ali Eşref Kurdemir 57

Alif ile Leyla 235

Ali Fuat Özlüer 341, 345, 352, 410, 415, 424, 436, 447, 448, 453, 457, 460, 462, 465, 466

Ali Haydar Abdullahoğlu 404, 408, 413, 416, 419, 432

Aliiii 247, 248, 253

Ali Kamil Bankalı 367, 368, 372, 377, 381

Ali Kaptanoğlu 334, 342, 346, 347, 348, 375

Ali Kemal Meram 217, 224, 399

Ali M. İpar 118

Alim Şerif Onaran 8, 174, 315, 331

Ali Peköz 367, 373, 375, 393

Ali Rıza Seyfioğlu 128

Ali Turgut Giritlioğlu 363

Ali Uğur 405, 409, 432, 451, 473

Alkazar 62

Alkol ve İnsan Vücudu 197

Alkoponun Oğlu 171

Allaha Giden Yol 442

Allah Aşkı Öğretti 444

Allah Büyüktür 216, 217, 224

Allahım Günah Yazma 138

Allahın Dediği Olur 168, 226, 247, 249, 262

Allahın İki Hazinesi 93

Allah Korkusu 182, 193

Allah Seviniz Dedi 316, 339, 351, 354

Allah-u Ekber 242

Allah-ü Ekber 271

Alle kann ich nicht heiraten 270

Allı Gelin 178

Alman 12, 33, 37, 39, 40, 63, 66, 67, 72, 156, 162, 261, 268, 270, 368

Almanya 39, 40, 66, 129, 156, 163, 199, 204, 227, 268

Almanya Dünya Kapısı 156

Al Muttahima 61

Alnımın Kara Yazısı 178

Alp Kum 120

Altın Ceylan 198

Altın Hırsı 256, 262, 293, 294, 308, 395

Altın Kalpler 254

Altın Kemer 355

Altın Kız 396

Altın Kolye 361

Altın Şehir 39, 40, 56

Altın Trompet 270

Altı Ölü Var 114, 125

Amerika Amerika 19, 356, 357

Amerika'yı Nasıl Keşfettim 198

Amo Bek-Nazaryan 207

Anadolu 19, 94, 104, 145, 169, 223, 238, 258, 261, 356, 470

Anadolu Tebessümü 19, 356

Anadolu Yolları 261

Anadolu Yollarında 238

Ana Hasreti 175

Ana Hindistan 259, 260, 261

Ana Izdırabı 39, 40, 114

A. Nail Akay 443, 458, 469

Ana Kalbi-Kayıp Kız 320

Anası Gibi 178

Anatole Litvak 396

Anber 324

And Angel in Black 233

Andar 132

And İçerim 452, 455, 469

André Cayatte 134, 163, 208, 209

André Chotin 72

André Hunebelle 158

Andrew Marton 38

Andrzej Wajda 197

Angela 162

Anhoone 271

Ankara Ekspresinde 40

Ankara sineması 28, 35, 38, 40

Anne Kalbi - Köprüaltı Çocukları 119

Annem İçin 406, 407, 411, 414, 422, 428, 435, 439

Annemin Kızı 328

Annem Kim / Kanayan Kalpler 216, 217

Antakya Mozaikleri 238

Anthony Mann 211

Antonio Leonvilla 157

Antony Asquith 240

Anush 48, 49

Anuş / Ağlayan Dağlar 48, 49, 86

Anya, Manya, Kumpanya 101

Aptal Cafer Çocuk Hırsızı 340, 342, 344

Aptal Hırsızın Aşkı 327

Arabacı 239

Aradığım Kadın 412

Aram Gülyüz 340, 346, 347, 370, 374, 390, 409, 416, 434, 439

Aramıza Kan Girdi 301, 377, 381, 383, 392

Aramızdan Biri 106

Aramızda Yaşayamazsın 119

Arap 60, 105, 108, 189, 206, 210, 225, 242, 350, 376, 396, 415, 432, 436, 459

Arapça 53, 55, 58, 76, 124, 143, 151, 203, 210, 213, 227, 231, 235, 313, 450, 472, 477, 478

Arapça şarkı 210

Arbah banat wa zabit 210

Areess Min Istambul 59

Aris Min İstanbul 59

Aristidi Deli 327

Arka Sokaklar 402, 408, 416, 424

Arnavut 416, 417, 432

Arrivederci Roma 273

Arshin Mal Alan 43, 46

Ar Sineması 211

Arslanların İsyanı 163

Arşevir Alyanak 450, 459, 473, 479

Arşın Mal Alan 43, 45, 46, 47

Arthur Maria Rabenalt 163

arzu 43, 193

Asaf Tengiz 140

Asi Evlat 191

Asi Kadın 396

Asil Kan 156

Asi Ruhlar 229

Asker Türküsü 293, 312

Asrın Maçı 150

As Young As We Are 293, 294

Aşağıdaki Kadın 411, 438

Aşık Garip 140, 196, 217, 226

Aşık Reyhaninin Hayatı 442

Aşık Veysel'in Hayatı 126, 127, 196

Aşık Veysel'in Hayatı / Karanlık Dünya 126, 127

Aşiret 17, 260

Aşk Acıları 334, 337, 354

Aşka Dönüş 251

Aşka Karşı Gelinmez 335, 348

Aşka Kimim Var 321

Aşk Arasında 281, 283, 288, 372

Aşka Susayanlar 239, 453, 462, 464, 468, 473

Aşka Tövbe 367, 372

Aşk Bekliyor 300, 301, 368, 375, 379

Aşk Besteleri 103

Aşk Burcu 360

Aşk Cehennemi 55

Aşk Çocukları 131

Aşk Değil Arzu 329

Aşk Gururu Yendi 332, 337, 346, 352

Aşk Güzeldir 324

Aşk Güzel Şeydir 442

Aşk Hasreti 341, 344, 352, 354

Aşk Heryerde Güzeldir 335, 339, 347

Aşk Hırsızı 253, 260

Aşkı Arayan Kadın 134

Aşkı İcat Eden Kadın 122

Aşkım Günahım 189

Aşkın Acıları 178, 190, 192, 216, 450, 468, 474

Aşkın Gözü Kördür 324

Aşkın Gözyaşları 297

Aşkın İntikamı 142

Aşkın Kudreti 196, 221

Aşkın Masalı 174, 234

Aşkın Pençesi 329

Aşkın Satılmaz 158

Aşkın Zaferi 58, 60

Aşkların En Güzeli 451, 473

Aşk Mektupları 233, 242

Aşk Memnu 56

Aşk Merdiveni 367, 370, 371, 374, 376, 378, 386, 387

Aşk Orada Doğdu 372

Aşksız Yaşanmaz 367, 369, 376

Aşk Solucanları 363

Aşktan da Kuvvetli 234

Aşktan Da Üstün 257, 263

Aşk Tomurcukları 407, 410, 414, 433, 439

Aşk ve Adalet 332

Aşk ve Avare 242

Aşk ve Fedakârlık 57, 69

Aşk ve Hayat 246, 263

Aşk ve İntikam 114

Aşk ve Kin 329

Aşk ve Kumar 150

Aşk ve Mezar 372, 376

Aşk ve Ölüm 143

Aşk ve Pırlanta 331

Aşk ve Yumruk 309, 320

Aşk Yağmuru 328

Aşk Yarışı 408, 416, 422, 428, 434, 436

Aşk Yemini 408, 409, 416, 419, 433, 434, 439

Aşot Madat 28

A Tale of Two Cities 236

Atçalı Kel Mehmet 373, 375, 379, 382, 388

Ateş 197

Ateş Bacayı Sardı 278, 279, 287, 288, 290

Ateşli Kan 301, 302, 310, 317, 327, 341, 351

Ateş Rıza 183, 188, 191, 195, 265

Ateşten Damla 255, 257, 263

Atı Alan Üsküdar'ı Geçti 297

Atıf Yılmaz 99, 104, 106, 146, 223

Yılmaz Batıbeki 99, 106, 114

Atilla Dinçer 332, 363

Atilla Eldem 360

Atilla Oğuz 367, 369, 370, 371, 373, 374, 376, 378, 382, 383, 386, 387, 401, 403, 409, 424, 428, 445, 451, 457, 459, 460, 468, 478

Atilla Tokatlı 367, 375

Atlas Film 41, 57, 127

À toi de jouer… Callaghan! 158

Attila 235

Augusto Genina 131, 169

Au Theatre de la Vie 63, 70

Avadis Aharonyan'ın Hayatı 51, 53

Ava Giden Avlanır 367, 373, 388

Avant le déluge 163

Avare 133, 242, 282, 283, 284, 288, 297, 302, 304, 305, 311, 333, 341, 345, 350, 367, 373, 447, 451, 456, 471, 475, 477

Avarenin Aşkı 157

Ave Maria 161

Avni Dilligil 92, 113, 115

Avni Erdoğan 40, 103

Avni Güler 114, 137

Awaara 133

Aware Shahzadi 240

Aya Giden Afacan 237

Ayaklar Altında 324, 333, 344, 347, 350, 353

Aydın Arakon 114, 281, 336, 342, 348

Aydın Erekli 379, 390, 451, 455, 459, 460

Aydın Yağan 444

Ayı Sirki 198

Aykut Süren 337, 352, 360

Ay Mavidir 229

Ayn Rand 107

Ayrı Dünya 276, 277, 280, 288, 290

Ayrılan Kalpler 240

Ayrılan Yollar 300, 324, 364

Ayrımcılık 16, 18, 206, 305

Aysel Tanju 280, 298, 303

Ayşe 70

Ayşecik Ateş Parçası 301, 377, 378, 386

Ayşecik Canımın İçi 422, 428, 431, 432, 434

Ayşecik Fakir Prenses 447, 457, 471

Ayşecik Şeytan Çekici 263

Ayşecik Yavru Melek 308, 314

Ayşe'nin Çilesi 178, 185, 190

Ayşe Nurun Rüyası 113, 144

Ayşe Şasa 441

Ayşe Tokatlı 409

Ayten Ürkmez 341

Ayvaz Kasap 456

Azaba Mahkûm Olanlar 138

Azap Dünyası 114

Azap ve İhtiras 138

Azrail Geliyor 443

Azrailin Habercisi 405, 407, 409, 415, 423, 427, 434

B

Babaların Günahı 55, 58, 324

Babamı Arıyorum 328

Background to Danger 40

Badem Şekeri 412, 416, 427

Bad For Each Other 162

Bağbozumu 365

Bağ Bozumu 293, 294, 324, 365

Bağçe Saray Çeşmesi 131

Bağdadın Kadın Hırsızları 129

Bağdat Perisi 56

Bağrı Yanık Zeynebim 249

Baha Gelenbevi 98, 104, 118, 191

Bahattin Özdemir 329, 423, 430, 438

Bah bah fi bağdat 57, 58

Bahçevan 408, 417

Bahriyeli Ahmet 405, 410, 419, 420

Bahtı Kara Zeynebim 179

Bain De Venus 272

Bain de Venüs 395

bakış 143

Baki Çallıoğlu 406, 408, 417, 420, 424

Bakü Petrolleri 130

Balıkçı Güzeli 118, 172

Balıkçının Karısı 39, 40

Ballada O Soldata 312

Ballada o soldate 293

Balpare 39, 40

Baltacı Mehmet Paşa ile Katarina 107

Baltacı Mehmet Paşa ve Katerina 400, 437

Balta Sesleri 184

Bana Annemi Anlat 445, 450, 454, 456, 465, 475

bar 58, 143, 148, 178, 180, 185, 250, 278, 280, 289, 291, 402

Barajlar Yükselirken 257, 263, 264

Barbarların Dehşeti 273

Barbaros Hayreddin Paşa 95

Barbut Süleyman 293, 316, 342, 343, 345, 347, 350

Bardaki Adam 303, 307

Bardaktaki 297, 303, 307

Baron Münchausen 132

Barska Sokağın Beşleri 199

Basibadelmevt 65

Başı Ezilen Yılan 120

Başımı Belaya Sokma 367, 372, 377, 381, 383, 386, 387, 394

Başkasının Çocuğu 134

Bataklıktaki Kız 142, 147, 149, 151

Battı Balık 306, 324

Batvo Hamar 207

Bawra Nagin 242

Bayard Cheval Fée ve Décembre mois des Enfants 241

Bay i Batrak 159

Baykuşlar Deresi veya Tek Kollu Canavar 111

Bay Tekin Afrikada 111

Bay Vensan 271

Bazıları Dayak Sever 415, 427, 436

Bazıları Sıcak Sever 271

Beat Girl 267

Beau-Geste 40

Beddua 19, 318

Bedreddin Tuncel 123

Bedrettin Özal 216

Bedri Rahmi Eyüboğlu 126

Behçet Kemal Çağlar 85

Bekir Aydoğdu 363

Beklenmeyen Fail 337, 352

Belalı Kiracılar 405, 413, 414, 415, 418, 424, 433, 436

Belalı Misafirler 445, 451, 454, 458, 466, 473, 474, 479

Belalı Yosma 329

Bel Ami 72

Bela-Umacı Öldü 449, 451, 458, 459, 468, 479

Belgin Doruk 260

Belki Bir Sabah Geleceksin 321, 324

Belle of the Yukon 161

Bengt Logart 157

Beni Affedin 28, 29, 82

Beni Asla Bırakma 173, 228, 230

Benim Erkeğim 439

Benimki de Aşk 400

Benim Küçük Meleğim 330, 341, 345

Benim Üniversitelilerim 35

Beni Osman Öldürdü 451, 459, 467, 479

Beni Sev mi Dedim 341, 346

Beni Unut 404, 411

Ben Kahpe Değilim 176, 183

Benli Emine 92, 246, 250

Ben Masumum 117, 247, 252, 262

Ben Öldürdüm 28

Bent el Hava 200

Bent el Seikh 61, 71

Benzincinin Aşkı 249, 250, 252

Benzincinin Aşkı ve Rüyası 249

Benzincinin Rüyası 252

Beraber Ölelim 184, 190, 193, 194

Beraber Vuruşalım 362

Berç Güler 103, 105, 120

Berduş Ömer 141, 152

Berlin Macerası 267

Bernard Borderie 237

Bernard Girard 293

Besim Tecer 118

Bestekar Hamamizade İsmail Dede'nin Hayatı 38

Beszterce Ostroma 169

Beş Hasta Var 151

Beşinci Kat 103, 105

Beşinci Senfoni 38

Beş Kardeştiler 333, 340, 343

Beter 223, 224

Beyaz Baykuş 88

Beyaz Cehennem 118, 149

Beyaz Esire 42, 43, 50, 51, 133, 142

Beyaz Güller 370, 371, 373, 374, 375, 380, 383, 411, 414

Beyaz Güvercin 407, 418

Beyaz Kadın Avcıları 363

Beyaz Maske 363

Beyaz Mendil 151, 152

Beyaz Şehir 141, 148, 152, 153

Beykoz Baskını 218, 224

Beyoğlu Batakhaneleri 126

Beyoğlu Güzeli 110, 117, 128

Beyoğlu Piliçleri 114

Beyond Bengal 210

Beyond Our Own 199

Bhai Bhai 240

Big House 229

bikini 145, 146, 250, 281, 288, 296

Bilali Habeşi 162

Bilge Benderli 432, 433, 445, 451, 461, 462, 465, 466, 469, 474, 477

Bilinmeyen Aşk 185, 188

Bilinmeyen Kaatil 331

Bilinmeyen Sevgili 246, 248, 255, 264

Billur Köşk 368, 370, 374, 380, 388, 390, 393, 394

Billy Wilder 155

Binbir Gece 57, 58, 216

Binbir Gece Yolcuları 57, 58

Bin Yüzlü Adam 242

Bir Arslana Dokunulmaz 95

Bir Aşk Günahı 279

Bir Aşkın Sonu 410, 416, 420, 424, 435

Bir Avuç Toprak 174, 212

Bir Bahar Akşamı 288

Bir Çapkının Maceraları 270

Bir Çiçek Üç Böcek 332, 338, 347

Bir Damla Kan 362

Bire On Vardı 416, 433, 435

Bir Ermeni Filmi Hakkında 51

Bir Fahişenin Izdırabı 116

Bir Film Böyle Çevrildi 110

Bir Gelin Gitti 245, 251, 252, 256

Bir Gönülde İki Sevda 335, 338, 354, 403, 442

Bir Günah ve Cezası 339, 342, 352, 355

Bir Hayat Hikayesi 383, 386, 392

Bir Haydudu Sevdim 332, 363

Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri 408, 410, 413, 415, 416, 424, 432, 434, 439

Birimizle Evleneceksin 449, 456, 466, 473, 479

Bir İnsanlık Meselesi 182, 193

Bir Kadının Esrarı 127, 145

Bir Kadın Uğruna 190, 193

Bir Katil Aranıyor 230

Bir Kız Kaçınca 167

Bir Millet Uyanıyor 25, 30

Bir Milyonluk Macera 293, 297

Bir Muhafız ile Dört Genç Kız 203

Bir Numaralı Halk Düşmanı 131

Birol Işın 400, 401, 402, 403, 405, 409, 413, 419, 428, 443, 444

Bir Pazar Sabahı 132

Bir Serseri 194

Bir Sürtük 335, 340, 349

Bir Sürtük - İki Çiftliğin Hikayesi 335, 340, 349

Bir Şoförün Hayatı 147

Bir Turistin Macerası 409

Bir Tuzakta Dört Kadın 161

Bir Yabancı Gibi 229

Bir Yavrunun Gözyaşları 280, 282, 286

Bir Yaz Yağmuru 252, 260

Bir Yetimin Hasreti 265

Bir Yudum Su 185

Bitirim-Karanlıkların Çocuğu 402

Bitlis 210, 213, 231, 242, 271

Bitmeyen Harbin Kahramanları 209

Bitmeyen Macera 330

Bitmeyen Mücadele 296, 300, 306, 307, 309, 317

Bizanslı Aspasya 367, 373

Bize de mi lo lo lo 367, 372, 375, 381, 383

Biz Günahkarlar 125

Bizim Mahalle 246

Biz İnsan Değilmiyiz 283, 285

Blake Edwards 211

Boğaç Han 73

Bolluk Dünyası 35

Bonnes à Tuer 161

Boris Vian 268

Boş Beşik 105, 108, 109, 110

Boşver Doktor 301, 375, 378, 379, 383, 385, 394

Boş Ver Doktor 329

Boyalı Kızlar Sokağı 169, 170

Bölgesel Yasak 16, 17, 18, 210, 213, 231, 242, 271

Börek 198

Brigitte Bardot 155, 207, 397

Bring Your Smile Along 211

Broadway Eğleniyor 211

Bu Adam Kim 298

Bu Asri Çağ 53

Bu Benim Kaderim 217

Bu da Benden 340, 346, 347

Bu Dağların Sevgilisi 217

Budala 293, 312

Budd Schulberg 396

Bugles in the afternoon 159

Bu Hangi 198

Bu Kadın Benimdir 393

Bu Kız Böyle Düştü 126

Bulganin [Nicolay] 163, 170, 204

Bulunmaz Şarkıcı 340, 342, 344, 349

Bulunmaz Uşak 361, 450, 460

Burhan Bolan 412, 424, 426, 451

Burhan Özsaraçoğlu 424

Bu Vatan Bizimdir 186

Bu Vatan İçin 140, 187, 189

Bu Yuva Cennet midir? 183

Bücür 415, 427

Bülent Beşkardeş 332, 336, 340

Bülent Oran 330, 333, 340, 341, 344, 351, 367, 368, 370, 372, 374, 375, 377, 380, 382, 388, 390, 393, 394, 405, 407, 408, 410, 415, 417, 419, 420, 424, 425, 427, 429, 433, 435, 436, 442, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 458, 459, 460, 461, 463, 464, 469, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 479

Bütün Suçumuz Sevmek 451, 460

Büyük 366

Büyük Cambazhane 156

Büyük Diktatör 87

Büyük Gün 240, 274

Büyük Günah 362

Büyük Hayal 197

Büyük İhtilal 39

Büyük Kalpler 418, 439

Büyük Katerin 63

Büyük Keşif 110

Büyük Sinema 222, 248, 296

Büyük Sirkin Maceraları 269

Büyük Yemin 446, 450, 454, 464, 468, 477

C

Cadet Rouselle 158

Cahit Günal 219, 220

Cahit Irgat 101

Cahit Saffet 55

Call me Madam 150

Camillo Mastrocinque 231, 239

Canan 242

Canan'ın Çilesi 404, 408, 413, 416, 419, 432

Canavar 85, 105, 111, 176, 180, 377

Canavarın Damgası 34

Can Bedeli 208

Can Düşmanı 451, 458, 462, 474

Can Evimden Vurdular 301, 367, 368, 371, 378, 388, 389

Canım Memo 452, 458, 459, 460, 479

Cani Aşık 169

Can Mustafa 258

Can Pazarı 409, 410, 413, 420, 432

Cansun Tulunay 444, 445, 449, 451, 454, 456, 458, 466, 473, 474, 479

Can Yoldaşı 118

Carlo Borghesio 198

Carlo Lizzani 231

Carlo Ludovico Bragaglia 134, 158

Carol Reed 227, 267

Casus Mard Rişard 66

Cavidan Dora 260

Cehalet Çemberi 367, 368, 372, 377, 381

Cehennem Ateşi Kulübü 397

Cehennemde Aşk 403

Cehennemde Buluşalım 324

Cehennem Elçisi 58

Celal Balkır 120

Celal Bayar 227

Celal Erten 220, 226

Celal Gökkaya 328

Cellat Düğümü 114

Nasır 230

Cemal Sahir 166, 330, 333, 344, 347, 350, 353

Cemile 36, 73, 94, 237, 253, 340, 376, 379, 410, 417, 471

Cemile Bu Hreda 237

Cemile Hurmalar Altında 73

Cemil ve Tevfik 72

Cemo 138, 175

Cem Ozan 445, 451, 468, 475

Cem Selahattin 366

cenaze 104, 192, 212, 213, 258, 274, 357, 382

Cengiz Han 106, 107, 130, 301, 303, 305, 324

Cengizhanın Hazineleri 343, 355

Cengiz Ülkümen 444

Cennetin Yedinci Katı 433

Cennet Yolcuları 102

Cennet Yolu 162

Cenubi Afrika 150

Cephe ve Gerisi 403

Cesur Hafiye 161

Cevat Boyer 218

Cevat Fehmi Başkut 106, 117, 213

Cevat Okçugil 343, 355

Cezayir Batakhaneleri 234

Cezayir Haydutları 162

Cezayir Kalesi 132

Cezayir Kartalı 57

Chansons populaire de noces 228

Charge of Light Brigade 68

Charles Brabant 239, 240

Charles d'Espinay 73

Charles Vidor 238

Chaplin 87, 133

Chatterbox 60

Chori Chori 213

Christian Jacque 131

Christian-Jaque 208

Christine 274

Cici Can 408, 434, 436, 440

Cilalı İbo Kadınlar Pansiyonunda 447, 449, 453, 454, 455, 456, 466, 471, 475, 478

Cilalı İbo Kızlar Pansiyonunda 478

Cilalı İbo Krallar Kralı 450, 456, 469, 471, 472, 474, 475, 477, 478

Cilalı İbo Perili Köşk 247, 250

Cilalı İbo Perili Köşkte 247, 248, 258

Cinayet Var 445, 456, 459, 462, 474

Cingöz Recai 118, 149

cinsi münasebet 238

Circus of Horrors 269

Civan Ali 176, 223

Club de Femmes 234

Coiffeur pour Dames 134

Come Scopersi L'America 198

Conspiracy of Hearts 268

Coqueta 157

Cornel Wilde 209, 239

Costa Azzurra 397

Court Histoire 228

Crisis 174, 227

Cumbadan Rumbaya 246, 249, 253

Cumhuriyet 38, 51, 62, 74, 75, 96, 97, 116, 165, 311

Cürüm Cezasız Kalmaz 98

Cüzzamlı Köy 226

Cy Endfield 234

Çadır Gülü 247, 253

Çakıcı Geliyor 178, 188, 189, 190

Çakırcalı 97, 98, 105

Çakırcalı Mehmet Efenin Definesi 105

Çalıkuşu Gibi 278

Çalışkuşu 222

Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar 120, 125

Çam Sakızı 332, 342, 353, 355

Çanlar Kimin İçin Çalıyor 87, 98, 127, 128

Çapkın Gelin 255

Çapkın Kızlar 210

Çapkın Koçero 443

Çapkınlar 284, 285

Çapraşık Yollar 410, 416, 423

Çapraz Delikanlı 441, 445, 451, 473

Çarşambadır Çarşamba 114

Çar ve Marangoz 199

Çaykovski 131, 227

Çekilir Çile Değil 443

Çetin Karamanbey 76, 103, 118, 119, 120, 124, 126, 166, 225

Çıkmaz Sokak 216, 220

Çıktı Çıktı Bir Oyun Daha Çıktı 399

Çıldırtan Arzu 397

Çıldırtan Buse 284, 285

Çılgın Aşk 282

Çılgın Bakire 113, 144

Çılgın Bakire veya Ayşe Nurun Rüyası 113

Çılgın Gençlik 360

Çılgın Kız 119

Çılgınlar 158, 360

Çılgınlar Revüsü 158

Çıngıraklı Yılan 180

Çıplak Ayaklı Kontes 169

Çıplak Vücutlar 397

Çıtkırıldım 415, 427

Çiçekçi Kadın 331

Çiçekçi Leyla 406, 408, 417, 420, 424

Çiçekler Bakiresi 219, 220, 223, 224

Çiçeksiz Bahçe 446, 451, 454, 460, 464, 472, 474, 476, 479

Çifte Kumrular 324

Çifte Nikah 332

Çifte Tehlike 287

Çifte Tuzak 333, 341, 345, 347, 354

Çiftlik Yosması 269

Çile Bülbül Çile 116

Çilekçi Firuz 363

Çilekeş 360

Çin 204, 209, 274, 472

Çingene 17, 102, 139, 141, 142, 151, 153, 163, 234, 253, 260, 261, 312, 431, 452, 472

Çingene Baron 141, 151, 163

Çingene Kanı 142, 151, 153

Çingeneler Diyarında 139

Çinli 188

çirkin 29, 38, 68, 74, 82, 94, 166, 170, 174, 178, 179, 181, 182, 184, 193, 194, 221, 239, 250, 253, 261, 278, 282, 301, 315, 360, 390, 406, 407, 414, 454, 462

Çoban Aşkı 165, 180, 183, 184, 186, 190

Çobanın Aşkı-Ayşe 455, 474, 478

Çobanın Köpekleri 331

Çoban Kızı 179

Çocuğumu Öldürdüm 27

Çocuk 61, 176, 181, 185, 192, 216, 241, 340, 342, 344, 421, 426, 427, 442

Çocuklarım İçin 323

Çocuklarım İçin (Mother India) 323

Çocuk ve Allah 442

Çok Şey Bilen Adam 189

Çöl Arslanı-Şeyh Ahmed 396

Çöl Arslanları 203

Çölde Bir İstanbul Kızı 195

Çöl Gülü 221, 226

Çöl Kahramanı 161

Çöl Kızı Cemile 36

Çöl Kızı Leyla 72

Çöpçatan 294, 305, 325

D

Dadaylı Mehmet 331

Dadının Şansı 396

Dağ Başını Duman Almış 257

Dağ Çiçekleri 367, 374, 379, 382

Dağlar Bulutlu Efem 296

Dağlarda Alarm 211

Dağların Aslanı 296, 307, 308, 312, 317, 320, 324

Dağların Aslanı Sepetçioğlu 296, 307, 308, 312, 317, 324

Dağların Fatihi 340, 342, 354, 355

Dağların Kızı 111

Dağların Kralı Köroğlu 428

Dağlar Kızı Ceylan Emine 179, 191

Dağlar Şahini Yürük Efe 174, 189

Daha Çekecek miyim? 126, 178, 183

Daima Seninim 129, 150

Dakota Fedaileri 159

Dalavereciler Kralı 145, 151, 152

Dalgıcın Kızı 142

Damarlarımdaki Kan 442

Damat Beyefendi 352

Danko Pista 57

dans 59, 82, 83, 94, 102, 115, 116, 132, 134, 137, 143, 144, 145, 151, 162, 178, 179, 181, 182, 200, 208, 211, 216, 228, 234, 247, 250, 251, 252, 253, 269, 280, 281, 283, 285, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 302, 322, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 351, 371, 372, 373, 374, 397, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 420, 433, 441, 450, 451, 452, 453, 475

dansöz 94, 102, 145, 178, 180, 192, 245, 247, 277, 280, 281, 296, 373, 409, 411

Dansözlerin Kulübü 71

Dansözün Kızı 200, 275

Dans Resmi Geçidi 169

Darbe 268, 381, 383

Dar Sokaklar-Bırakın Ağlasınlar 403

Das Testament des Dr. Mabuse 169

David e Golia 274

Davut ve Golyat 274

dayak 87, 190, 191, 221, 246, 259, 260, 307, 379, 382, 421, 422, 423

Dayak 18, 307, 415, 423, 427, 436

Define Peşinde Yahut Sihirli Define 94, 96, 97

Dehşet Gecesi 329

Dehşet Yolcuları 148, 156, 161

Dehşet Yolculuları 155

dekolte 104, 108, 178, 180, 245, 247, 248, 371, 409, 410, 411, 451, 453

Deli Gönül 254, 255, 451

Deli Kim 444

Delmer Daves 159, 228, 230

Demetrius and the Gladiators 159

Demir Kapı 229

Demir Kıratlar Geliyor 140

Demir Perde 94, 98

Demir Perde veya Çizmeler Altında 94

Demir Yumruk 444

Denizaltı 104 60

Denizaltı Kahramanları 121

Deniz Ejderi 199

Deniz Film 138

Denizin Ötesindeki Dünya 149

Deniz Kahramanları 67

Deniz Kurtları 444

Denizler Kartalı - Barbaros Hayrettin 57

Denizler Kartalı Barbaros Hayrettin 26

Deniz Melikesi 64

Derdimden Anlayan Yok 369, 372, 378, 386

Derecikli Ali 421, 422, 425, 436

Der Fremdenführer von Lissabon 198

Dertli Ana 175

Dertli Çoban 259

Dertli Fatma 183, 196

Dertli Irmak 185, 190

Dertli Pınar 65

Der Zigeunerbaron 163

Deux Victoires 207

Devils Island 71, 72

Devlerin İntikamı 410, 415, 426

Devlet Kuşu 343, 349

Die 12 Nacht 294

Die Letzte Brücke 142, 150

Die Todesarenaf 235

Dikenli Çit 185

Dikenli Gül 283

Dikenli Teller 185

Dikenli Yol 178, 185, 191, 196

Dikmen Yıldızı 294, 325

Diktatörün Son Günleri 37

Dilberler Yuvası 301, 324

Dilber Yosma 132, 157

Dilencinin Aşkı 442

Dimitros Lulakos 139

Dinçer Sümer 473

Dino Risi 170

Diri Gömülenler 155

Dişi Canavar 180

Dişi Kaplan 125

Dişi Kumarbaz 171

Dişi Kuşun İntikamı 330

Dişlerinizi Kurtarınız 197

Diyarbakır 210, 213, 231, 242

Djamilah 237

Do Bigha Zamin 174

Doçent Jale Sıhay 405, 410, 424

Doğru Yol 59

Doğu Almanya 199, 204

doğum 137, 146, 176, 177, 238, 286, 372, 410, 448

Doğum Hakkı 228

doktor 145, 153, 178, 181, 219, 223, 224, 255, 263, 289, 311, 312, 319, 335, 370, 389, 434, 462, 475

Dokunmayın Bizlere 332, 333, 336

Dokunulmaz Bu Arslana 102, 111

Dokuz Dağın Efesi 178, 188, 189, 190, 225

Dolu Dizgin 293

Don Kikhot 207, 293

Donkişot 293, 312

Don Kişot 207

Donnez Moi Ma Chance 269

Don Siegel 169

Dost Hayvanlar 197

Douglas Sirk 207

Dökülen Yaşlar 305, 309, 316, 324

Dört Yüz Yirmi 274

Dr. Mabuse'un Vasiyetnamesi 169

dublaj 28, 29, 46, 48, 49, 58, 67, 82, 86, 101, 154, 195, 238, 242, 318, 323, 325

Duilio Coletti 161

Dul Kadın 237

Dumlupınar Şehitleri 121

Du Rififi chez les hommes 146, 148

Du Rififi Chez Les Hommes 293, 294, 308, 395

Dursun Saligo 328

Duvaksız Gelin 56, 298, 300

Duygu Sarıoğlu 367

Düğün Gecesi Orta Oyunu 25

Düğün Kitabı 238

Dümbüllü 41, 57, 73, 99, 114, 143

Dümbüllü Macera Peşinde 41, 57, 99

Dünyadaki Cehennem 277, 279, 281, 284, 285, 286

Dünya Eğleniyor / Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar 125

Dünya Haberleri 73, 162, 170, 200, 203, 204, 206, 209, 212, 230, 235, 241, 270, 271, 274

Dünya Kalbi 156

Dünyanın En Komik Gösterisi 203

Dünya ve Ahret 442

Dünyayı Titreten Cengaver 207

Dürüye Özüzüm 451

Düşenin Dostu Olmaz 344, 350, 351

Düşeş Ali 346

Düşkünler 73, 88, 174, 184, 191

Düşmana Ölüm 65, 88

Düşman Kardeşler 155

Düşman Yumruğu Altında Paris 60

Düşmeyen Kız 116

E

East of Eden 162

Ebedi Aşk 103

Ebedi İstirahat 52, 53, 56, 70, 78, 102, 108

Ebedi Meşale 123

Ebediyen Seninim 224

Ebediyyen Seninim 184

Ebu Zeyd El Hilali 55, 58

Edmond Gréville 158, 234

Edward Cahn 208, 228

Edward R. Murrow 270

E. Enis 37, 61, 68, 74

E. E. Reinert 101

Efe Aşkı 86

Efelerin Efesi Yürük Osman Efe 105, 108

Efem Benim 362

Egede Tatil 395

Eğlence Filmleri 395

Eğriden Doğruya 404

Ehat Alinçe 360

Ehli Salip 198

Ejderler Nehri 210

Ek hi raasta 204

ekmek 119, 191, 194, 230, 261, 316, 342, 464

Ekmek Parası 316, 335, 342, 343, 351, 355

Ekmek ve Şarap 173, 212

ekonomik 88, 95, 200, 262, 264, 289, 290, 314

Elalem Ne Der 294, 313

Elamel 60

Elcinsül Latif 39

El Derecho de Nacer 228

Elektra 37, 39, 50, 51, 139

Eletjel 157, 158

El Gran Dia 274

Elia Kazan 161, 162, 199, 356, 357

Elmas Kaçakçıları 269

Elveda 185, 188

Emek Film 139

Emeric Pressburger 207

Emilio Gómez Muriel 131

Emin Demirtay 221

Emin Film 289

Ender Kaner 216, 217

Endonezya 150

En Effeuillant La Marguerite 270

Engin Deniz 329, 333, 341, 370, 382

England Beats the Clock 40

Ensest 21, 454

Ercüment Er 32

Erdoğan Tokatlı 335, 342, 343, 351, 355

Erdoğan Tünaş 339, 348, 375, 376, 394, 408, 410, 416, 424, 432, 436, 439

Ergun Dalkılıç 405, 409, 410, 419, 421

Erguvan Ağacı 454, 464

Erkeğim 439

Erkek Fatma 258, 402, 406, 415, 420

Erkeklik Öldü mü Atıf Bey? 298

Erkek mi Tövbeler Tövbesi 341, 350

Erkel 133

Erman film 108

Erman Kardeşler Film 153

Ermeni 46, 47, 48, 51, 139, 207, 222

Ermenice 43, 46, 47, 48, 49, 53, 86, 207

Erol Sağlamer 450, 455, 460, 463, 465

Erotas Stous Ammolofous 395

Ertuğrul Muhsin 32, 68

Ertuğrul Oğuz 448, 451, 472

Erzurum Yanıyor 408, 431, 435, 438

Esat Tangüler 454, 468, 477

Esen Tepe 116, 125

Esin Erol 360

Esir Kuş 415, 424, 439

Eski İstanbul Kabadayıları 262, 265

Eski Sevgili 126

Eski ve Yeni Türkiye 53

Esmer Delikanlı 296, 301, 302, 307, 315

Esmerim Kıyma Bana 266

esrar 118

Esrarengiz Ormanlar 210

Esrarlı Ev 212

Esrarlı Kadın 180, 185, 220

Esrarlı Tepe 269

Estargon Kalesi 96, 98

Este a fonóban 170

E. Sungur Kaymak 405, 428, 439

Et Dieu… créa la femme 207

Et par ici la Sortie 228

Et ve Balık Kurumu 231, 267

Evde Emniyet 197

Eve Veut Dormir 271

Evlat Acısı 89, 113, 143, 148

Evlat Acısı: Hicran 143, 148

Evlat Evlattır 408, 415, 422, 433, 440

Evlat Hasreti 196

Evlat Yüzünden Her Yer Karanlık 196

evlilik 218, 294, 368

Eyy Kahpe Felek 369, 372

ezan 108, 124, 125, 152, 162, 189, 209, 224, 258, 262, 263, 396

Ezo Gelin 143, 151, 152

F

Fabien Collin 395

Fabrique d'e Pouses 71

Fahişe 94, 116, 153, 154

Fahişenin İntikamı 405, 409, 419

Faik İncirkuşu 218

Faik Reşit Onat 123

Faik Türkmen 116, 121

fakir 56, 70, 89, 95, 150, 193, 204, 228, 274, 288, 350, 386, 433

Fakir Kızın Kısmeti 166

Fakirler 183, 193, 196

fakirlik 95, 223, 314, 350, 386, 432

Faruk Kenç 38, 105, 121, 195, 329, 331, 333, 341, 345, 347, 354, 362, 367, 369, 375, 378, 379, 383, 385, 387, 394

Faruk Nafiz Çamlıbel 60

Fatma 237

Fatoş 218, 265, 341, 345, 352

Fatoşun Bebeği 447, 457, 459, 470

F.B.I. İstanbul Arıyor 467, 479

Fedailer Mangası 168

Fedai Manga 220

Fedai Mangası 219

Fedakâr Ana 178

Fedakar Aşık 329

Fedakar Leyla 330

Federico Fellini 199

Felaket Yolu 117

Felaket Zinciri 144

Feleğin Sillesi 260

Félix Mariassy 159

Ferdi Öner 114, 125

Ferdi Tayfur 127

Feridun Fazıl Tülbentçi 122

Fernado Rivero 157

Ferruccio Cerio 122, 230

Feryad 224

Fevzi Paşa 258

Feyzi Tuna 453, 462, 464, 468, 473

F. Franko 37, 61, 68, 74

Fındıkcı Gelin 142

Fırtına Kaptan 180, 185, 190

Fırtına Kardeşler 402, 444

Fırtına Korkusu 209

Fiamme Sulla Laguna 142

Fighting 69th (69. Alay) 36

Fikret Arık 405, 409, 416

Fikret Arıt 372, 389, 405, 409, 411, 413, 419, 428

Fikret Uçak 364

Fikret ve Katibesi 375, 376, 394

Fikri Rutkay 85

Filles a Soldat 237, 238

Filles De Nuit 269, 271

Film Çeviriyoruz 110

Firavunlar Vadisi 155

Firavunun Kızı 240

Fi Sebilel İslam 242

Fitaş Film 38, 60, 61, 63, 70, 71, 189, 248, 269, 294

Flamenco İlahi Danslar 228

flashback / geçmişe dönüş 312, 319

Flesh and the Spur 228

Flight For Freedom 35

flört 369, 391

Folco Quilici 200

Foreign Correspondent 36

Fort Algers 132

Fortune Carrée 237

Fortune is a Woman 212

For Whom the Bell Tolls 127

Fosforlu Cevriye 180

Fosforlu Oyuna Gelmez 307, 336, 342

Francesco de Robertis 201

Franko 98

François Moreuil 395

Frank Borzage 317

Frank Sinatra 270

Fransa 50, 64, 71, 72, 97, 129, 130, 170, 237, 270

Fransız 33, 43, 66, 72, 97, 123, 197, 208, 305, 395, 436, 449

Friendly Persuasion 240

Frine Cortigana d'oriente 153

Fritz Lang 169

From Russia With Love 430, 433, 438

Fuat İşhan 340, 342, 354, 355

Fudbol Maçı 135

fuhuş 180, 183, 217, 294

Funda 192

Führer 12, 37

G

Gandi 14, 150

Gaptains of the Cloud 40

Garip 223

Garip Baba 194

Gaşyolma 247

Gavur Osman 140

Gayri Ahlaki Müstehcen Film 237, 238

gazete 61, 152, 264, 332, 371, 435

gazetecilik 434

Gaziantep 123, 192, 210, 213, 231, 242, 271

Gaziret Elahlam 231

Gazolas 170

Gece Açan Güller Barı 119

Gece Kızları 269, 271

Gecekondu Yosması 115

Gece Kuşları 158

Gece Kuşu 257

Geceler Bitmesin 379, 390, 450, 455, 459, 460

Gecelerin Ötesi 251, 261

Geçit 40, 130

Geçmeyen Yıllar 97

Geçti Buranın Pazarı 298, 335, 339, 342, 343, 346, 347, 353, 355

Gel Barışalım 306, 324, 409

Gelen Ağlar Giden Ağlar 139, 140

gelenek 138, 174, 328, 357

Gelmiyecek Günler 411, 417, 419, 422, 426, 436, 439

Genç Kızlar Cehennemi 443

Genç Kızların Sevgilisi 370, 374, 390

Gençlik Baharı 174, 237

Gençlik Hülyaları 324

Gençlik Serenadı 26

Genç Osman 375, 378, 384, 391, 392

Gentleman's Agreement 199

George Sherman 107

George Sidney 230

George Stevens 133

Gerald Rayson Adams 107

Giacomo Gentilomo 170

Gian Gaspare Napolitano 200

Giovanni Scognamillo 369, 370, 375, 377

Gioventu Alla Sbarra 230

Girls in Prison 208

Giuseppe Maria Scotese 241

Gizli Ajanlar 130, 150

Gizli Aşk 333, 341

Gizli El 180, 190, 193

Gizli Hayat 443

Gizli İntikam 401

Gizli Sevda 368, 377, 442

Gizli Yaralar 410, 416, 423

Gizli Yuva 321

Gli Ultimi Giorni Di Pompei 271

Golgauda Mahkumları 157

Gomez Urquiza 228

Gomulka [Władysław] 204, 209

Goubiah 269

göbek 55, 102, 143, 144, 145, 178, 179, 180, 182, 251, 294, 296, 297, 298, 299, 412, 477

göğüs 179

Göksel Arsoy 332, 334, 338, 353

Gökten İnen Melek 335, 354

Gölbaşı Sineması 297

Gölge Etme 375

Göl Kızı 208

Göl Yosması 218, 223, 224

Gönlüm Yaralı 255, 259, 262, 264

Gönül Avcısı 316, 379, 385, 393

Gönül Bayhan 146, 249, 252

Gönülden Yaralılar 215, 218

Gönül Ferman Dinlemez 293, 298

Gönül Kimi Severse 246, 247, 262

Gönül Tuzağı 369, 370, 375, 377

Göreme / Capadocia / Moon 322

Göreme-Cappadocia-Moon Valley 322

görenek 174

Görülmemiş Bir Maç 198

Görünmeyen Adam İstanbul 145

Görünmeyen Hortlak 59

gözetleme 251, 415

Gözler ve Bakımı 197

Grigoriy Aleksandrov 159

Grigoriy Chukhray 293

Grigoriy Kozintsev 207, 293

Gubiah 269

Gueule d'ange 162

Gun Fever 239

Gurbet 168, 193, 219, 324

Gurbet Yolcuları 168, 324

Gurur ve İhtiras 444

Maupassant 72

Gül Ayşe 143, 144

Gül Baba 26

GülBaba 395

Güldağlı Cemile 94

Güler Kotan 399, 444, 470

Güllü Fatma 165, 189, 191, 192

Gülmeyen Yüzler 87

Gülten Harika 333, 342, 343, 351, 354

Gülün Aşkı 334, 336, 340

Gümüş Gerdanlık 305, 321, 324, 328, 361

Gümüş Kupa 162, 233

Gümüşlü Rüzgar 235

Günah Bende 180, 185, 190, 220

Günahımın Cezası 113, 143, 148

Günah Kadını 174

Günahkar 150

Günahkar Çocuklar 163

Günahkar Gençlik 230

Günahkar Kızlar Pansiyonu 146, 157, 158

Günahkarlar Adası 130, 134

Günahkarlar Kervanı 130

Günah Peşinde 63, 70

Günahsız Aşklar 298, 303, 324

Günahsız Gönüller 210

Günahsızlar 41, 340, 346

Günahsız Sevgili 242

Günbay Yıldız 360, 450, 460

Gün Doğarken 167

Güneş Bir Daha Doğacak 268, 271

Güneş Doğmasın 306

Günün Haberleri 129, 130, 131, 132, 135, 155, 156, 162

Günün Işığı 405, 411, 415, 419, 421, 425, 429, 432, 433, 434, 440

Gürcistan 237

Güzel Hisar Sitesi 169

Güzelleri Severim 368, 369, 373, 378, 380, 382, 384

Güzeller Resmi Geçidi 246, 250, 253, 260, 266

Güzellik Başa Bela 114

Güzel Monişka 162

H

Haberler 207, 235

Hab' ich nur deine Liebe 208

Habil ile Kabil 166

Hacı Baba ve Uşağı 159

Hac Yolu 108

Hadamtü Beyti 28

Hadi Hün 105

Hafiyeler Kralı Birol Şeytanla Dans Ediyor 403

Hain Arkadaş 337, 346

Hainin Sonu 239

Hakan Cenkçi 403, 424, 428

Hakanlar Destanı 294, 312, 323, 325

hakaret 74, 94, 118, 217, 218, 246, 358, 434

Hakikat 143, 173, 235, 397

Hakikat Güneşi 173, 235

Hakkı Özkan 330

Haldun Taner 137, 140

Halide Edip 83

Halil Bedi Fırat 455, 474, 478

Halil Eren 362

Halil Kamil 33, 36, 59, 60, 64, 74

Halil Sevi 450, 468, 474

Halime 405, 411, 413, 419, 427

Halit Ziya 62

Halk Düşmanları 39

Halk Film 56, 60, 68, 142

Değirmencioğlu 119, 218, 377, 378, 386, 447, 457, 471

Ham Meyve 196

Hamza Çorapçı 438

Hancı 279, 282, 286

Hani Bir Gün Gelecektin 449, 459

Hannan 58

Hans Christian Andersen 242

Hans Dahlin 157

Hans Deppe 198

Hans Müller 199

Hans Wolff 270

hapishane 71, 175, 176, 285, 345, 346, 424, 463

Haracıma Dokunma 229, 443

Harald Braun 241

Haramiler 330, 410, 417, 436

Haram Lokma 408, 428, 433

Haram Yol 448, 449, 455, 467

Harap Şehir 199

Harb Sulh ve Kadın 135

Harmandalı Efem Geliyor 319

Harmandalı Mahmut Efe 220, 293, 294, 296, 303, 305, 306, 308, 311, 313, 314, 318, 319

Harmandalı'nın İntikamı 319

Harman Sonu 73

Harman Zamanı 65

Harold Schuster 209

Haromogros Tanc 150

Harp 33, 34, 62, 122, 176, 221, 225, 280, 284, 287, 290

Harry Saltzman 430

Harry Schenck 210

Hasan Bilge 448, 449, 455, 467

Hasan Kazankaya 226, 332, 443, 453, 458, 462

Hasan Kemal Atalay 138

Hasan Şedadi 363

hastalık 226, 387

Hata-Bırakın Ağlayayım 181, 185

Hatay 33, 64, 210, 213, 231, 242, 271

Hatay Hakkında Aktüalite Film 64

Havva Uyumak İstiyor 271

Hayalimdeki Sevgili 298

Hayat Acıları 405, 409, 432

Hayata Dönüş 268

Hayat Bazen Tatlıdır 342, 355

Hayat Cehennemi 193

Hayat Darbeleri 268

Hayatım Bir Makber - Her Yer Karanlık 125

Hayatımı Mahveden Kadın 144, 149, 150

Hayatımın Sonuna Kadar 211

Hayatım Sana Feda 181

Hayat Mücadelesi 73, 401, 424, 437

Hayat Yolu 305, 321, 324, 390, 393

Hayat Yolu-Gümüş Gerdanlık 305, 321

Haydar Gökoğlu 442, 448, 450, 461, 467

Haydut Izdırabı 89

Hayırsız Çocuk 421, 426, 427

hayvan 261, 416, 432, 446, 457

Hazreti Muhammed'in Doğuşu 396

Hazreti Ömer 109, 166, 263

H. C. Potter 240

Helal Olsun Ali Ağabey 449, 455, 462, 467

Henri Aisner 239

Henri Decoin 26, 161

Henri-Georges Clouzot 207, 397

Henry King 155

Henry Koster 134

Henry Verneuil 239

Hepimiz Katiliz 208, 209

Her Aşkımla Ölürüm 401

Herbert Wilcox 230

Herşeyden Üstün 253, 263

Her Şeye Veda 402

Her Şeyi Sevemem 270

Her Yerde Tehlike 149, 151

Heryer Karanlık 216, 217

Herz der Welt 156

Hıçkırık Bestesi 179, 183, 189, 191, 192

Hıçkırık Sesleri 174

Hıfzıssıhha Kanunu 95, 106, 184, 263, 306

Hırçın 360, 406, 415, 420

Hıristiyanlık 159, 162, 233

hırsız 379, 468

Hızlı Neriman-Şoför Abla 360

Hızlı Yaşayanlar 332, 476

Hicran 113, 143, 148, 180, 189, 192, 224

Hicri Akbaşlı 118

Hidayet Pelit 340, 342, 351, 404

High Hell 247, 249

High Hill 269

Hikmet Aydın 139

Hikmet Barlıoğlu 408, 431, 435, 438

Hikmet Bil 370, 373

Hikmet Daye 444

Hindistan 68, 129, 163, 170, 204, 207, 209, 213, 234, 235, 241, 242, 259, 260, 261

Hint 132, 204, 228, 231, 240, 267

Hintçe 132

Hisli Kadın 437, 448, 455, 473

Hitchcock 189, 207, 213

Hitit Film 454

Hitit Güneşi 193

Hitler 12, 37, 66, 67

Hiyanet 118

Hodri Meydan 301, 325

Hoş Gör 125

Houseboat 396

Howard Koch 229

Hrisantos 94

Hub ve Janun 240

Hudut Bekçileri 211

Hudutların Kanunu 443

Hulki Saner 249, 250, 332, 334, 335, 340, 342, 344, 347,

348, 352, 370, 377, 407, 408, 412, 415, 418, 420, 422, 424, 427, 428, 431, 432, 434, 443, 448, 449, 452, 455, 457, 459, 462, 464, 467, 472, 473, 475

Hulusi Kentmen 124

Hum Log 207

Hum-Log 174

Huriler Arasında 133

Hüküm Sabah 145

Hüküm Sabahı 147

Hülleci 36, 37

Hülleci [Adile Dudu, Adile Dudu - Yüz Sene Evvel Şamda 36

Hürriyet İçin 108

Hürriyet Şarkısı 94, 97

Hürriyet Uğrunda 187

Hüsamettin Gönenli 364

Hüseyin Baradan 301, 317

Hüseyin Derinsu 328, 343, 349

Hüseyin Kaşif 216

Hüseyin Özmen 139, 223

Hüseyin Peyda 113, 339, 351

Hüseyin Ulaş 443

Hüsnü Cantürk 370, 371, 373, 374, 375, 380, 383, 408, 428, 433

I

Il Conquistatore d'oriente 396

Il Corsaro Della Mezzaluna 241

I'll Met by Moonlight 207

Il piu comico spettacolo del mondo 203

Il Segno di Venere 170

Il Terrore dei Barbari 273

Immagini Sicilione Popolai 198

Immortal Sergeant 35

Insaniyat 205

International Burlesque 133

ırk 35, 48, 49, 86, 222

Irving Rapper 162

Irz Düşmanları 129, 144

Ishqe Laila 271

Ishq-E-Laila 271

Issız Vadideki Aşk 409

Istoria mias kalpikis liras 158

Işık Hasreti 117, 195, 196

Ivane Perestiani 48

I was Communist For The F.B.I 150

Izdırap Çemberi 369, 372, 378

Izdırap Çocuğu 324, 365, 366

Izdırap Fırtınası 336, 350

Izdırap Kasırğası 298

Izdırap Şarkısı 152

Izdırap ve Saadet 437, 470

İbo Kadın Avcısı 418, 426, 432, 436

İbo Rüyalar Aleminde 295, 301, 321, 338, 342, 343, 353

İbrahim Serpil 61

İbret Olsun 338, 342, 343, 345, 346, 348

İçel 210, 213, 231, 242, 271

İçli Kadın 241

idam 105, 118, 148, 149, 191, 209, 221, 383, 423, 465

İdama Mahkum Kız 332

İdam Mahkumu 184, 189

İdam Saati 58, 70

İdris Erol 445, 453, 460, 464

İffet 115

İftira 174, 176, 184, 186, 332

iğfal 76, 94, 183, 216, 217, 218, 228, 245, 255, 339, 399, 414, 455, 465

İğfal 39, 40, 455

İhanetin Cezası 138

İhsan İpekçi 32

İhsan Kaya 125

İhsan Koza 77, 223

İhsan Nuyan 103, 105, 111, 446, 450, 457, 461, 464, 465, 468

İhsan Tomaç 251, 425

İhsan Yurdakul 140

İhtiras Heykeli 399

İhtiras Rüzgarları 184, 191, 410

İhtiras Yolcuları 269

İki Ahbap Çavuşlar 324, 367, 380, 389

İki Alev Arasında 208

İki Aşk Arasında 283, 288, 372

İki Çalgıcının Seyahati 367, 368, 370, 373, 375, 378, 382, 384, 386, 388, 389, 393

İki Damla Gözyaşı 259

İki Gemi Yanyana 419, 423, 427

İki Kafadar Deliler Pansiyonunda 106

İki Kardeşin Hikâyesi 278, 280, 283, 284, 285, 286, 288, 290

İki Kardeştiler 117

İkimiz de Suçluyuz 446, 458, 460, 461, 463, 465, 469, 473, 479

İkisi de Cesurdu 384, 391, 404

İkisi de Öldü 444

İki Süngü Arasında 96, 173

İki Yetime 61, 296, 300, 316

İki Zafer 207

İlahi Adalet 139

İlhan Engin 333, 335, 339, 340, 343, 347, 351, 354, 363, 367, 368, 370, 373, 375, 378, 379, 380, 382, 384, 385, 386, 388, 389, 393, 400, 401, 405, 409, 425, 426, 445, 448, 449, 451, 452, 453, 455, 458, 459, 461, 462, 467, 469, 470, 471, 474, 475, 476, 477

İlişik Listede Yazılı Dokuz Adet Film 211

İlk Dans 228

İlk Göz Ağrısı 408, 439

İlk Randevu 26, 69

İlk Yardım 197

İmanım İsmail 401

İnatçı Kardeşler 446, 456, 465, 472, 476

İnci Birol 280, 296

İnegöl Aslanı 108

İngiltere 42, 43, 67, 129, 222

İnkılap Çocuğu Şehit Kubilay 118, 121, 124

İnkılap Güneşi 123

İnleyen Dağlar 282

İnsan Doğarken Ağlar 316, 332, 339, 350

İnsaniyet 185, 195, 205

İnsanlar ve Para Hırsı 401

İnsanlık İçin 181

İnsanlık Yolu 360

intihar 70, 81, 87, 89, 105, 117, 118, 186, 192, 203, 221, 235, 239, 240, 260, 270, 305, 346, 423, 435, 464

İntihar 118

intikam 87, 96, 191, 221, 310, 331, 345, 381, 463

İntikam Takibi 239

İntikam Yemini 445, 451, 457, 459, 460, 468, 478

İpek Çoraplar 230

İpek Film 76

İpek sineması 35, 62, 67

İpsala Cinayeti 114, 125

İpsizler 443

İran 41, 42, 43, 72, 86, 107, 122, 150, 199, 260

İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye'ye Ziyaretine Ait 199

İsimsiz Kahramanlar 359

İslamiyet 109, 189

İslamiyetin Doğuşu 109

İsmail Çözer 410, 411, 415, 426, 438, 443

İsmail Güngenci 452

İsmail Kora 402

İsmail Şimşek 364, 401

İsmail - Üvey Anne 294, 311

İsmet Bey 258

İsmet Şen 331

İspanyolca 231

İsrail 150, 230, 396, 471

İsrailden Haberler 235

İstanbul 7, 18, 20, 21, 26, 27, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 59, 62, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 86, 87, 88, 94, 95, 97, 102, 104, 105, 107, 110, 116, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 128, 132, 141, 142, 145, 147, 148, 149, 154, 174, 176, 183, 189, 195, 211, 212, 213, 225, 235, 238, 247, 252, 258, 262, 265, 271, 278, 279, 293, 294, 295, 304, 308, 311, 316, 322, 334, 342, 346, 347, 348, 349, 365, 367, 368, 373, 380, 382, 430, 435, 438, 467, 470, 472, 476, 477, 479

İstanbul Canavarı 118, 119, 120

İstanbulda Aşk Başkadır 278, 281, 283, 284, 285, 286, 290

İstanbul Eğleniyor 104

İstanbul Gülü 88

İstanbul Havası 27, 102

İstanbul Kan Ağlarken 94

İstanbul Kızı 59, 95, 195

İstanbullu Kız 59

İstanbul'un Fethi 94, 97

İstanbul Üniversitesi 238

İstanbul Yıldızları 105

İstanbul Yolcuları 110

İstikbal 437, 463

İstiklal Fedaileri 33

İstiklal Uğrunda 174, 186

İstiklal Uğurunda 227

İsveç Bülbülü 39

İş Birliği 197

işçi 230, 248, 251, 314

işkence 105, 109, 187, 191, 200, 209, 259, 285, 307, 308, 346, 347, 379, 382, 423, 463

İtalcaribe Film 385

İtalyanca 122, 231

İtiraf Dakikası 208

İzmir Alevler İçinde 168

İzmir Ateşler İçinde 187

İzmir Sokaklarında 126

İzmir Tatili 444

İzzet Cankurtaran 342, 343, 345, 347, 350

İzzet Özboy 376, 378, 383

İzzet Özkaya 421, 423, 429, 435

J

Jack Arnold 239

Jack Lee 227

Jack the Ripper 274

Jack The Ripper 269

Jacques Becker 229

Jado 206

Jak Amiel 269

James Dean 162

Jannat 228

Jan Varnay 216, 223

Japan's Surrender 161

Japonya 156, 161, 238

Japonya'nın Teslimi 161

Jean Delannoy 158, 197, 208

Jean Devaivre 212

Jean Dreville 158

Jean Laviron 134

Jeanne Moreau 158, 237

Sartre 116

Jean-Pierre Melville 134

Jeromin 159

Jerry Hopper 208

Jerzy Zarzycki 199

Jesse Hibbs 227

J'irai Cracher Sur Vos Tombes 268

Joe Butterfly 227

John Brahm 200

John Cromwell 61

John English 34

John Ford 133, 268

John Huston 199, 238

John M. Stahl 35, 36

José Ferrer 229

Joseph Losey 134

Joseph Pevney 242

Joshua Logan 205, 229, 230

Tito 230

Jules Dassin 293, 396, 429

Julien Duvivier 39, 234

Jungle Mystery 210

Jungle Princess 271

jurnal 162, 170, 204, 233

K

Kaatil 114, 153, 331, 364, 411, 415, 420, 432, 461

Kaatiller 421, 422, 437, 459, 462, 467

Kaatiller Avcısı Amanvermez Nuri 459, 462, 467

Kabadayılar Kralı 246, 247, 250, 255, 257, 263, 264, 265, 266, 272, 275

Kabus 177, 218

Kabuslar Şatosu 205

Kaçak 149, 420

Kaçakçılar 7, 25, 26, 115

Kader 106, 143, 147, 182, 194, 262, 264, 302, 305, 315, 336, 340, 410, 416, 424, 432, 436, 439

Kaderim 184, 217, 409

Kaderim Böyleymiş 184

Kaderimiz Böyleymiş 216

Kaderin Cilvesi 176, 180, 193, 208

Kaderin Günahı Ne 412

Kaderin Mahkûmları 115, 119

Kaderin Önüne Geçilmez 256, 260

Kaderin Sillesi 336, 341, 344, 346

Kader Mahkumları 106

Kader Mahkûmları 143

Kadına İnanma 39

Kadın Asla Unutmaz 246, 247, 253, 259

Kadın Avcıları 114, 363

Kadın Berberi 134, 409, 420

Kadının Fendi 146

Kadın İsterse 168

Kadın Kadındır 395

Kadınlar Adası 338

Kadınlar Arasında 208

Kadınlar Erkek Olursa 138

Kadınlar Hapishanesi 208

Kadınlar Hep Aynıdır 457, 464, 468

Kadınların Esiri 329

Kadınlar Kulübü 233, 234

Kadın Olan Erkeğin Maceraları 336, 341, 342, 350

Kadın Olan Erkek 134

Kadın Severse 145, 146

Kadın ve Tabanca 370, 374, 375, 382

Kadın Yüzünden 328

Kadri Yurdatap 451, 460

Kafkaslı Süvari 34

Kafkasyalı 328

Kahan Hai Manzil Yeri 36

Kahpenin Kızı 126

Kahraman Asker 158

Kahraman Çavuş 35

Kahraman Denizciler 120

Kahraman Gönüllüler 229

Kahraman Kaptan 234, 269

Kahramanlar Kanı 384, 391, 393

Kahraman Mahkum 458, 469

Kahraman Mehmet 86, 88

Kahraman Müslüman 208

Kahraman Polis 184, 190, 193, 194, 401

Kahraman Süvari 222

Kahraman Üçler 251

Kahraman Yüzbaşı 328

Kahveci Güzeli 265

Kalantorun Karısı 114

Kalbe Vuran Düşman 462, 466, 469, 477

Kalbimdeki Türkiye 430, 438

Kalbim Senin İçin Çarpıyor 56

Kaldırım Çiçeği 125

Kaldırım Çocuğu 257, 262

Kaldırım Mühendisi 407, 412, 414, 416, 432

Kalidas 241

Kálmán Nádasdy 26

Kalp Hudud Tanımaz 163

Kalpiki lira 157

Kalplerdeki Arzu 338, 348

Kalpler Fatihi 239

Kamçılı Haydut 442

Kamçılı Kız 162

Kamelyalı Kadın 189

Kamil Kocainan 406, 412, 413, 414, 420, 425

Kanal 197

Kanayan Kalpler 216, 218

kan davası 401

Kan Davası 65, 380, 386, 389, 390

Kan Dökmiyeceksin 240

Kanhaiya 271

Kani Aydemir 329

Kan Kardeşler 116

Kanları İle Ödediler 148

Kanlı Aşk 242

Kanlı Bıçak 328

Kanlı Çevre 196

Kanlı Dağlar 438

Kanlı Define 324

Kanlı Döşek 90

Kanlı Duvak 118, 149

Kanlı Eller-İçimdeki Şeytan 343, 355

Kanlı Feryat 104

Kanlı İsyan 208, 235

Kanlı Kazak 158, 203

Kanlı Kırbaç 182, 194

Kanlı Miras 427

Kanlı Nigar 142, 143, 152, 153

Kanlı Para 119

Kanlı Pazar 451, 459, 460, 463, 466, 475

Kanlı Pınar 174, 189, 191, 196

Kanlı Şafak 405, 409, 413, 419, 428

Kanlı Taşlar 89

Kanlı Tuzak 142, 169

Kan Rapsodisi 273

Kanser 197

Kanun Adamı 403

Kanun Benim-Köydeki Sevgili 360

Kanundan Kaçamazsın 126

Kanundan Kaçanlar 405, 410, 419, 421

Kanun Der ki 329, 361

Kanun Der Ki 302, 362

Kanun Kanundur 298

Kanun Namına 103, 105

Kanunsuz Yol 329

Kanun ve Kadın 397

Kan ve Gurur 453, 465, 479

Kanyak Garbunak 64

Kapıcının Kızı Gül 182

Kaplanların Pençesinde 159

Kaplanlı Kadın 397

Karabahtım 167

Kara Bahtım 99, 166, 184

Karabük Cinayeti 331

Karacoğlan'ın Kara Sevdası 265

Kara Çalı 148, 165

Kara Davut 21, 124, 436

Kara Duvaklı Gelin 444

Kara Efe Zeynebin Gözyaşları 102, 104, 106

Kara Fatma 455, 458, 463, 464, 469, 471, 472, 476, 477

Karagöz 142, 143, 152, 153, 195

Karagöz ile Hacıvat 143, 152, 153

Karagöz ile Hacivat 142

Kara Günlerim 180, 189, 194

Kara Haber 217

Kara Kartallar 173, 240, 241

karakol 151, 344

Karakolda Evlendik 359, 381

Kara Leke 162

Karanlık Dünya 126, 127, 196

Karanlıkta Bir Tuzak 402

Karanlıkta Renkler 238

Karanlıkta Üç Kişi 473

Karanlıkta Yaşayanlar 247

Karanlıkta Yaşıyanlar 251

Karanlık Yollar 89

Karapınar Efsanesi 140

Kara Sevdalı Yarim 253

Karasu 184, 194

Kara Şövalyenin İntikamı 200

Kara Yazı 127, 174, 179, 183, 189, 191, 192

Karda Çiftlik 105

Kardeş 383, 384, 394

Kardeş Gibiydiler 405, 416, 419, 421

Kardeş Kanı 240

Kardeş Kardeşi Vurur mu 330, 331

Kardeş Kardeştir 330

Kardeş Kurşunu 153

Kardeşler 324

Karım Duymasın 239

Karın Deşen Jak 269, 274

Karlar Kraliçesi 242

Karl Grune 41

Karlı Dağdaki İzler 461, 467

Karolin'in Oğlu 183

Karoly Makk 158

Károly Makk 162

Kartal 333, 336, 341, 344, 346, 350

Kateltü Veledi 27

Katır Tırnağı 447, 448, 453, 457, 460, 462, 465, 466

Katibim 152, 375, 376, 394

Katil 119, 120, 230

Kavalalı M. Ali Paşa 103, 107, 108

kavga 39, 105, 148, 175, 177, 180, 185, 187, 190, 221, 253, 256, 257, 259, 307, 338, 344, 353, 362, 364, 378, 379, 402, 419, 420, 441, 452, 460, 461

Kavgasız Yaşayalım 452

Kayahan Arıkan 367, 372, 375, 386, 402, 409

Kaybolan Gençlik 144

Kaybolan Yıllar 189

Kayıp Kız (Ana Kalbi) 324

Kaynana 113

Kayseri Bülbülleri 27, 110, 128

Kaza 170

Kazanovanın Hatıra Defteri 162

Kazıklı Voyvoda 128

K. B. Muratdağlı 138

Keklik Fadime 301, 305

Kelebekler Çift Uçar 446, 457, 462, 464, 467, 479

Kelepçe 188

Kelepçeli Aşık 341, 355

Keloğlanla Gülmez Sultan 122

Kemal Altın Mollalıoğlu 330, 333, 336, 341, 344, 346, 350

Kemal Baysal 227

Kemal Bekir 340, 342, 344, 349

Kemal Emin Bara 38, 116, 117

Kemal Erten 405, 428, 439

Kemalettin Çelme 225, 226, 359, 451, 459, 463, 467, 471, 474

Kemal Film 28, 34, 35, 40, 42, 46, 47, 60, 61, 65, 66, 70, 75, 105, 138, 148, 167, 168

Kemalistler-Millî Mücadele 349, 361

Kemal Savcı 138

Kenan Beye Maşallah 324, 332, 338, 355

Ken Annakin 241

Kenan Tatlıcı 412

Kendi Düşen Ağlamaz 177

Kendini Arayan Adam 416, 425

Kendini Kurtaran Şehir 85, 97

Kerbela 15, 109, 166, 224

Kerbela Şehidi İmam Hüseyin 166

Kerbela Vakası 109

Kerem Dağı 298, 303, 324

Kerem ile Aslı 234

Kerime Nadir 368, 375, 379, 415, 424, 439

Ke Secreh de Stanbul 38

Kesik Başın Esrarı 238, 240, 241

Keşif Alayı 68

Kevkep Öklem 371, 382, 416, 425

Keys of Kingdom 36

Kezban 165, 166, 254, 261, 422, 445, 451, 461, 465, 474

Kezban ve Ali 445, 451, 461, 465, 474

Kıbrıs 163, 170, 182, 187, 188, 192, 212, 222, 230

Kıbrıs Şehitleri 182, 188, 192, 222

Kırbaç Yarası 405, 418, 423

Kır Çiçeği 99, 178, 190, 191, 192, 194

Kırık Anahtar 405, 409, 426

Kırık Çanaklar 246, 262

Kırık Hayat 230

Kırık Keman 249, 260, 266, 423

Kırk Baharda Hayatım 137, 140

Kırk Gün Kırk Gece 114

Kırmızı Karanfiller 303

Kırmızı Şövalye 195, 236

şort 198, 204, 209

Kısa Hikaye 228

Kıskanç Ruhlar 86

Kısmet 205, 209, 341, 350, 351, 356

Kısmetin En Güzeli 305, 309, 316, 324

kıyafet 38, 235, 265, 339, 342, 393, 418, 431, 433, 476

Kıyma Bana Güzelim 299, 303, 322, 369, 372, 388

Kızgın Delikanlı 443

Kızılırmak 32

Kızılırmak veya Karakoyun 32

Kızıl İzdivaç 63

Kızıl Kurşun 362

Kızıl Sultan Abdülhamit 41

Kızıl Tuğ / Cengiz Han 106

Kızım Uçuruma Gidiyor 230

Kızım ve Ben 239, 269

Kızlar Avcısı 200

Kızlar Büyüdü 445, 453, 460, 464

Kibar Aşık 341, 343, 348, 350, 354, 356

Kibarlar 406, 412, 413, 414, 420, 425

Kilimanjaro'nun Karları 155

Kime Niyet Kime Kısmet 341, 350, 351, 356

Kim Öldürdü 105

Kin 116, 174, 179, 183, 190, 329

Kindarların Döğüşü 363

King of the Wild 227

Kinli Kalpazanlar 362

Kiralık Koca 299, 333, 340, 344

Kiralık Nişanlı 367, 373, 377, 385, 391

Kiralık Romanlar 370, 372

Kirk Douglas 155

Kirli Dudaklar 330, 400

Kirli Kan 450, 460, 468

Kirli Yüzlü Melek 162

Kiss of Araby 37

Kiyoshi Komori 237, 238

Kleopatra 228

Knight Without Armour 63

Koçanga 48, 49, 50, 86

Koçum Benim 453, 468, 479

Koğuşa Gelen Yabancı 370, 382

Kokulu Film 145, 153

Kollarımın Arasındaki İblis 402

kolonilerine 235

kolonisine 156, 198, 235

koloniye gösterilmesi 271

Kolsuz Bebek 249, 251, 259

Kompozitor Glinka 159

Komünist 150, 170, 204, 209

komünizm 87, 98, 149, 230, 312

Adenaverin 163

Konstantinopl 270

Kore 95, 96, 102, 150, 151, 161, 185, 219, 220, 254, 284, 289, 384

Korede Türk Süngüsü 95, 96

Kore Savaşı 95, 96, 219

Korkak 332

Korkunç Hatıralar 362

Korkunç Şüphe 453, 458, 462

Korkusuz Kardeşler 373, 380, 388, 394

Korkusuz Yürük Ali 147, 148, 149, 152

Koruyucu Şeytan 448, 451

Kostas Manoussakis 395

Köprü 251

Köroğlu 40, 41, 428

Kötürüm-Korku Aşkı Kamçılar 360

Köy Bakiresi Ayşem 256, 259, 262

Köy Canavarı 145, 147, 152

Köyde Bir Kız Sevdim 259

Köyden İndim Şehire 145, 151, 152

Köy Güzeli 39, 73, 196, 217, 226

Köy Kızı Zeynep 278, 283

köy -lü 70, 140, 147, 148, 193, 257, 279, 310, 311, 404

köylü 119, 152, 193, 200, 238, 314, 388, 404

Köyün Çocuğu 141, 152

Köyün Dertli Fatması 183, 196

Köyün Güzeli 304

Kralın Hırsızları 216

Kralın Tavşanları 396

Kraliçe Margot 158

Kraliçenin Aşkları 158

Kristin 274

Kuruşev 204

kucaklaşma 94, 278

Kudret Sulatası 405, 413, 414, 415, 418, 424, 433, 436

Kuduz 181

Kudüs Muhasarası 268

Kuğu Kuşları 131

Kuğu Kuşu Gölü 227

Kuklalar Sözleri 198

kumar 219, 253, 283, 286, 294, 316, 332, 346, 422, 431, 464

Kumarcının Oğlu 223

Kumpanya 101, 217

Kumsalda Aşk 395

Kunt Tulgar 125

Kur Film 57

kurmaca 129, 131, 197

Kurşun 257

Kurşunum İmzamdır 446, 448, 451, 456, 459, 460, 462, 468

Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu 198

Kurt Kapanı 449, 460, 463

Kurt Meisel 235

Kurt Mustafa 181

Kurt Neumann 211, 269

Kurtuluş Savaşı 258, 313

Kuş 198, 258, 268, 415, 424, 439

Kuvayi Millîye 95, 96, 258

Kuvayi Millîyeci 189

Küçük Beyefendi 339, 352

Küçük Beyin Kısmeti 370, 377

Küçük Dünya 341

Küçük Hanım Avrupa'da 384

Küçükhanımefendi 285

Küçük Kahraman 159, 222

Küçük Kahramanlar 95

Küçük Şehir 330

Küçük Trampetçi 32

Külhan Aşkı 280, 282, 314, 378, 387

kültür filmleri 238, 273

Kürdün Gelini 166, 167, 188

Kürkçü Dükkanı 128

Kürt 15, 166, 188

Kürtçe 13, 125

Kyriakatiko Xypnima 132

L

Labakan 234

La Balarine 228

La Banda Degli Onesti 231

La Bandera 39

La Battaille Silencieuse 33

La Bête à l'affût 239

La Bride Sur Le Cou 293, 294

La Caraque Blonde 132, 157

L'accident 170

La Cortigiana di Babilonia 158

Ladislao Vajda 212

La donna che inventò l'amore 122

La Donna del Flume 229

La Fille au Fouet 162

La Fille Du Desert 72

La Gerusalemme Liberata 268

La Grande Illusion 197

La Ladrona 131

Lale Devri ve Halk Hareketleri 399, 444

Lale Devri ve Şair Nedim'in Aşkı 470

Lale Devri ve Şair Nedimin Aşkı (Bkz. Lale Devri ve Halk Hareketleri) 444

Lale Film 36, 59

La Legge 396

Lale Oraloğlu 372, 389, 445, 456, 459, 462, 474

Lale sineması 40, 87

La Liberté Surveillée 239

La llamada de África 161

La Loi Des Rues 267

La Lutte Pour La Vie 73

La Malquerida 131

L'amant de Lady Chatterley 203

L'Ambitieus 269

L'Ambitieuse 269

La Minute de Vérité 208

La rage au corps 134

La Rebelión de los colgados 163

La Récréation 395

La Regina Dei Tartari 294, 312, 323, 325

La Reine Margot 158

La Romana 235

La rue des Bouches Peintes 169, 170

La Strada 199

Latif Özdemir 424, 437

Lâtif Özdemir 401

L'aventurière du Tchad 171

La Vérité 397

Lâz 416

Le Amiche 208

Le Avventure di giacomo Casanova 162

Le Baureau de Venise 132

Le Boulon de Marinika 228

L'edera 148, 169

L'edera Delitto Senza Amore 148

Le due orfanelle 170

Le due Orfannelle 61

Le Due Verità 157

Lee Thompson 237

Le fils de Caroline Chérie 212

Le Fils de Caroline Chérie 183

Le Fric 269

Legend of Love 174

Lekeli Adam 207

Lekeli Aşk 451, 458, 460, 464, 468

Lekeli Kadın 61, 295, 307, 339, 348

Le Meravigliose Avventure di Guerrin Meschino 135

L'enfant d'une autre 134

L'enfer de Stalingrad ve chiens a vous se crever 395

Lenin 14, 135, 149, 150, 230

L'ennemi public no. 1 131

Le Notti di Lucrezia Borgia 239

Leonardo Salmieri 201

Leonid Lukov 159

Léon Mathot 33

Le Passager Clandesti 269

Le Passager Clandestin 269

Le Passager Glandestesi 269

L'eroe Della Strada 198

Les Actualites Français 274

Le Salaire De La Peur 148

Les Amant de Lady Chaterley 174

Les Amants 134, 171, 237

Les Amants de Vérone 134

Les Amants Maudits 171

Les bijoutiers du clair de lune 234

Les Bijoutiers du Clair de Lune 239

L'Esclave Blanche 42

Les Deux Arpehelines 61

Les diaboliques 207

Le Secret de Stamboul 38

Les Femmes s'en balancet 132

Le siege de L'alcazar 62

Les Jeux sont Faits 197

Les Nuits de Lucrece Borgia 247, 248, 252

Le Soleil de Minuit 38, 71

Les Possédées 239, 240

Les Quatre Cents Coups 268

Les Tricheurs 267

Letyat Zhuravli 227

Lev Atamanov 242

Lewis Allen 169

Lewis Milestone 270

Lewis Seiler 208, 235

Leyla et Gabor 395

Leylaklar Açarken 324, 346

Leyla'nın Aşkı 224

Leyla'nın Dolmayan Çilesi 375, 388, 389

Leyla ve Mecnun 405, 417, 420, 429

Leyla-Yaseminin Çilesi 210

Leylekler Geçerken 227

L'homme à abattre 33

Liane Das Madchen aus dem Urwald 203

Lididt 293, 312

Liliomfi 162

Liman Yosması 246, 247, 248

Limelight 133

Liszt'in İkinci Rapsodisi 150

Liyakat Nişanı 156

Londra Blackout Mourder 59

Londra Gece Baskını 59

Lorel Hardi Gönüllü 65

Lorel-Hardi İstanbulda 424, 435

Los bandidos de Rio Frio 200

Los Bandidos de Rio Frio 204

Lo Svitato 231

Louis Malle 237

Lozan 74

Lucrece Borgia 146, 247, 248, 252

Lucretia Borgia 131

Luigi Zampa 235

Luis Bayón Herrera 156

Luis Lucia 159

Lukres Borjia 239, 248

Lukres Borjiya 131, 146, 161

Luxury Girls 131

Lütfi Akad [Lütfi Ömer Akad] 83, 416, 421, 422, 425, 433, 435, 436

Lütfi Ressamoğlu 117

Lütfü Angün 401

M

Macar 57, 75, 133, 135, 150, 158, 159, 162, 169, 170, 205

Macaristan 75, 150, 157, 158, 170, 173

Macar Operası 133

Macar Senfonisi 57

Macera 328

Macera Adamı 448, 452, 464, 473

Macera Köpeği 392, 437

Maceralar Kralı 443

Maceralar Yolunda 305, 312, 396

Machete 269

Macit Doğudan 340, 346

Maddalena 131, 169

Mademoiselle 69, 174, 268

Mademoiselle Strip-Tease 174

Mahallenin Kızı 227

Mahallenin Namusu 115

Mahalleye Gelen Gelin 280, 282

Mahkumlar Adası 212

Mahkumlar Arasında 450, 455, 460, 463, 465

Mahmut Alpaçacı 114

Mahmut Arseven 335, 350, 361, 383, 386, 392

Mahmut Boz 337, 346

Mahmut Kemas 340, 347, 350, 351, 353, 354, 374, 379, 394

Mahmut Paçacı 108

Mahmut ve Elif 279, 281, 288

Mahvedilenler 443

Maigret Tend un Piège 269

Makber 125, 447, 457, 471, 473, 478

M. Ali Erişkin 370, 372

M. Ali Uğur 405, 409, 432

Malta Island of the Brave 40

Man of a Thousand Faces 242

Man On a String 287

Manyaklar Köşkü 413, 425

Mapushane Çeşmesi 181

Marcel Carné 267

Marcelino pan y vino 212

Marcelino Pan y Vino 173

Marchand d'amour 158

Marc Sorkin 43, 50

Mardin 210, 213, 231, 242, 271, 446

Marilyn Monroe 271

Mario Bonnard 155, 271

Mario Mattoli 203

Mario Soldati 229

Mark Donskoy 35

Mark Stevens 239

Marşal Planı 235

Martha Richard Au Service dela Eranc 66

Marthe Richard au service de la France 66

Marton Keleti 159, 169

Márton Keleti 133

Marx [Karl] 311

Maskeli Adam 59

Masum Kurbanlar 36

Mata Hari'nin Kızı 155, 156

Matmazel Dö Paris 268

Mavi Köşk 340, 348, 353

Mayk Hammer 458

mayo 143, 162, 250, 288, 453

Mazhar Şevket İpşiroğlu 238

Mazinin Esiri 82

Maziye Dönüş 329

Meçhul Asker 242

Meçhul Gangster 146, 148

Meçhul Kahramanlar 187, 189, 236

Meçhul Şövalye 59

Mehboob Khan 323

Mehmet 139

Mehmet Ali Erişkin 335, 339, 340, 342, 349, 352, 355

Mehmet Gökkaya 339

Mehmet Haluk 126

Mehmet N. Gökalp 368, 369, 372, 373, 378, 382, 383, 388

Mehmet Raşit Öğütçü 360, 363

Mehtap Kuyumcuları 234, 239

Mehtapsız Geceler 234, 241

Meine Kamph 287

Meksika Şarkıcısı 206

Melahat Çintan 126

Melek mi Şeytan mı 157

Melek sineması 58, 64, 71

Melek Yüzlü Şeytan 443

Melih Başar 121

Melike'nin Aşkı 135

Melodi Kervanı 211

Mel'un Abdülhamid 41, 42

Melun Abdülhamid 41, 43

Memduh Özakman 443, 444

Memduh Ün 114, 257

meme 130, 132, 170, 171, 203, 208

Memiş Haydutlar Arasında 182, 220

Memiş ile İbiş Arabacılar Kralı 103

Memiş İş Peşinde 247, 248, 253, 255, 263

Memnu Meyve 328

Memnuulhub 56

Menekşe Gözler 448, 449, 453

Menelcani 55, 58

Merhaba Aşkım 295, 321

Merhamet 324

Merle Connell 133

Merry Christmas 161

Mert Adam 264

Mervyn LeRoy 293

Mesut Noel 161

Mesut Olamıyanlar 369, 379, 385, 388, 394

Meş'um Arkadaş 120

Meteliksiz Aşıklar 335, 339, 347

Metin Erksan 114, 126, 127, 309

Mevlüd-Süleyman Çelebi 295, 297, 302, 305, 317, 321

Meyhane Köşeleri 103

Mezar Başında 140

Mezarımı Taştan Oyun 93

mezar 70, 108, 192

Mısır 28, 29, 32, 55, 57, 60, 61, 63, 70, 82, 90, 107, 109, 129, 162, 200, 203, 206, 209, 210, 213, 240, 242, 275, 384

Mıstık Kovboylar Kralı 114, 115

Michael Audley 241

Michael Cocoyannis 132

Michael Powell 207

Michael Wilson 405, 411, 415, 419, 421, 425, 429, 433, 434, 440

Antonioni 207, 208

Michel Boisrond 234

Michel Gast 268

Mickey Magnat 159

Kalatozov 227

Miki çocuk filmi 242

Milli İnkılâp 331

Milyon Avcıları 449, 450, 453, 458, 459, 460, 461, 472, 475

Milyonda Bir 242

Milyoner Çocuk 181, 185, 192, 216

Milyonların Sevgilisi 408

Minnoş 260, 261, 439

Miss India 242

Miss İtalya 161

Mişel Strogoff 62, 71

Moby Dick 199

Modemoiselle Strip-Tease 237

Modern Türkiye 385

Mohawk 211

Moi Universitety 35

Moi Viva Oddiokira 107

Molotof 14, 155

Mondial 57, 304

Monsieur Vincent 271

Monte Doyle 445, 456, 459, 462, 474

Monte Karlo Yolcuları 158

Monte Kristo 66

Mor Sevda 296

Mother India 323

Mouled El Rasolel 396

Mrs Miniver 35

Mrs. Miniver 62, 63

Mr. Won in Chinatown 59

Mualla Kenç 41

Muammer Karaca 61

Mucizeler Diyarında 317, 323

Mucize Tohumu 198

Muharrem Gürses 144, 165, 172, 175, 224, 331, 338, 340, 372, 450, 455, 458, 463, 467

Muhsin Ertuğrul 7, 25, 30, 31, 32

Muhtar Tarlan 128

Muhterem Nur 145

Muhteşem Durukan 105, 167, 245, 330, 331, 332, 333, 336, 349, 361, 446, 449, 452, 455, 462, 463, 464, 466, 469, 472, 475, 477

Muhteşem Serseri 413, 414, 415, 434

Mukadderat 259

Mukaddes Azap 216

Mukaddes Izdırap 261, 263, 268

Mukaddes Ölüm 402

Mukaddes Vazife 240

Mulata 208

Munshi Dil 271

Murat Akovalıgil 380, 393

Murat Aşkın 405, 407, 409, 415, 419, 423, 427, 434

Murat Çeşmesi 174, 220, 226

Murat Sertoğlu 105, 108

Musanniun Zevcat 71

Mustafa Abalı 332, 403

Mustafa Büncü 368, 369, 373, 378, 380, 382, 384

Mustafa Çeltik 338, 348, 402

Mustafa Çetinkaya 216, 428, 431, 436, 438, 455, 458, 463, 464, 469, 471, 472, 476, 477

Mustafa Gediközer 336, 341, 344, 346, 446, 452, 458, 460, 461, 463, 465, 469, 470, 473, 479

Atatürk 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 43, 45, 97, 123, 139, 216, 218, 221, 235, 236, 257, 258, 287, 313, 328, 349, 404, 425, 467

Mustafa Kemal Başçavuşoğlu 105

Mustafa Kemal İçin 139

Mustafa Kemal'in Başçavuşoğlu 108

Mustafa Özkut 138

Mustafa Uyar 430

Mustafa Zeybek 329

Mustafa Zeyrek 329, 364

Muvaffak İhsan Garan 116, 125

Mücadele Tepesi 270

Mücrim Gönüller 134

Müfit İlkiz 341, 355, 451, 458, 460, 464, 468

Mülazim Mustafa 442

Mümtaz Alpaslan 126, 408, 413, 426, 427

Münir Hayri Egeli 102, 106, 107, 125

Müslüman 108, 138, 208

Müslüm Oğuzhan 444

müstehcen 94, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 110, 113, 115, 116, 126, 129, 131, 132, 134, 138, 165, 170, 176, 178, 179, 180, 183, 228, 238, 240, 245, 247, 253, 263, 269, 277, 278, 279, 294, 297, 301, 303, 315, 329, 336, 337, 339, 360, 361, 363, 370, 372, 373, 395, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 420, 450, 451

müstehcenlik 82, 190, 247, 266, 278, 293, 369, 453

Müttefiklerinizi Tanıyınız 122

müzik 8, 73, 475

My Teenage Daughter 230

N

Nabonga 60

Nadir Nihat Uslay 362, 412, 429, 436

Namı Diğeri Parmaksız Salih 89

Namı Diğer Parmaksız Salih 88

Namık Kemal Şenal 332, 339, 346

Namık Kılıçoğlu 116, 126

Namık Kılınçoğlu 119

Namık Saki Tınaz 442

namus 76, 274, 278, 306, 405

Namus 14, 114, 115, 126, 143, 181, 183, 194, 196, 207, 246, 248, 254, 256, 264, 368, 447, 451

Namus Borcu 451

Namus Düşmanı 183, 194, 196

Namus İçin 207

Namus Kurbanı 181

Namus Lekesi 126

Namuslu Fahişe 116

Namus Mahallesi 115

Namus Meselesi 254

Namus Uğruna 246, 248, 256, 264

Nana Aslanoğlu 113

Nankör 242, 367, 369, 378, 387, 447, 450, 451, 455, 458, 464, 474

Napolyon Moskova'da 68

Nasrettin Hoca 121

Nasrettin Hocanın Papuçları 121

Naushervan A. Adil 275

Nausherwan E Adil 271

Naylon Ayşe 114

Nazım Hikmet 32

Nazım Uzman 103, 105, 107, 108

Nazi 12, 39, 40, 67, 261, 268

Nazizm 287

Nazlı 65, 189, 190, 192, 279, 301, 302

Nazmi Beylergil 344, 350, 354, 375, 388, 389

Necati Baloğlu 335, 354

Necati Cumalı 406, 413, 416, 420, 454

Necati Deliorman 372

Necati Er 346

Necati Haksal 340, 354

Necat Okçugil 331, 362, 367, 369, 376, 393, 408

A. Necip Erses 39

Necip Mahfuz 237

Nehir Kızı 229

Nehru 14, 150

Nejat Candener 449, 450, 469

Nejat Saydam 223, 265, 266, 272, 275, 339, 384, 407, 408, 410, 413, 415, 416, 418, 424, 432, 434, 439, 441, 445, 451, 473

Nem Alacak Felek Benim 450, 454, 456, 459, 461, 465, 466, 472, 473, 477

Neriman Ulaş 344, 350, 351, 368, 377

Neron ve Messalina 130

Ne Şeker Şey 377, 379

Neşemizi Bulalım 405, 413, 418

Never Let Me Go 173, 228, 230

Never on Sunday 293

Nevzat Kığı 328, 330, 341, 345, 375, 384, 392, 452, 458, 459, 460, 479

Nevzat Pesen 332, 342, 353, 355, 476

Nevzat Tayşi 330, 400, 447, 450, 451, 455, 458, 464, 474

Nezihe Meriç 127

Nezih Evin 449, 461, 463

Nicholas Ray 396

Night People 158

nikah 108, 184, 279, 352, 353, 363, 393, 424, 450, 475

Kruşçef 270

Kuruşçev 235, 241

Nikos Tsiforos 139

Nil Vadisinde Kasırga 200

Nişan Gecesi 40

Niyazi Baş 344

Niyazi Gürsu 477

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu 124

Nizamettin Uludağ 446, 457, 462, 464, 467, 479

N. Kemal Şafak 405, 409, 413, 419, 428

Noah's Ark 270

Noelden Evvelki Gece 161

Noel Perisi 161

Noel Şarkıları 161

Noor-e-İslam 235

Nor the Moon By Night 241

Nor The Moon by Night 234

Not as a stranger 229

No Time for Flowers 169

Nous irons a Monte Carlo 158

Nous sommes tous des assassins 208, 209

Novya Pohjdeniya Şveiki 37

Nuh'un Gemisi 270

Nurcan Özpolat 362

Nurettin Koparal 329, 437, 448, 455, 459, 462, 467, 470, 473

Nurettin Sapankaya 399

Nurettin Takır 442

Nuri Akıncı 103

Nuri Tuğ 451, 459, 460, 463, 467, 475

O

O Bir Melekti 360

Obsession 158

O, Dönülmez Akşamın Ufkunda 442

Oduncunun Dertli Kızı 216

Ofis Çalışmaları 197

O Gift Fader Söken 146

Ogift fader sökes 157, 158

O Günden Sonra 91, 178, 186, 192

Oğlum 318

Oğuz Özdeş 106, 115, 121, 332, 337, 346, 352, 373, 376, 393

O Kadın 61

okul 61, 305, 321, 348, 360, 368, 374, 383, 385, 390, 391, 428, 429, 466, 467, 475

Omar Khayyam 270

Om Prakash 271

Ona Zachic haet Radinu 74

Onbir Nisan 139

On İkinci Gece 294

Onna no Bohatei 237, 238

On the Waterfront 161

Onu Allah Affetsin 177

Onu Muhakkak Görmeliyim 182

O'nun Süvarisi 16, 221, 222

Onun Süvarisi 175

Onu Senin İçin Affettim 217, 220

Opera Balosu 39, 40

orak 54, 62, 64, 117, 155, 158, 170, 198, 206, 209, 230, 233

Orak 12, 15, 16, 18, 53, 61, 62, 170, 206, 208, 287

Orders to Kill 240

Foto Film Merkezi 221, 222

Ordular Çarpışırken 209

Orhan Aksoy 445, 449, 454, 455, 465, 472

Orhan Ateş 222

Orhan Çağman 113

Orhan Elmas 105, 114, 116, 117, 181, 217, 297, 367, 369, 373, 383, 387, 407, 454, 464

Orhan Erçin 115, 117

Orhan Hançerlioğlu 114, 125, 217, 340, 348, 353

Orhan Kemal 101, 360, 363

Orhan Kurna 336, 341, 342, 350, 400, 437

Orhan T. Öztürk 341, 343, 348, 350, 354, 356

Orhon M. Arıburnu 119

Orlando e i Paladini di Francia 209

Orman Çiçeği Nilüfer 256

Orman Prensesi Ayşe 457, 462

oryantal 251, 280, 281, 296, 298, 340, 341, 410, 450

Oryantal 18, 280, 337, 339, 340

Osman Ayhan Şentürk 392, 437

Osman Çavuş 254

Osman F. Seden 104, 105, 114, 119, 120, 127, 167, 168, 244, 282, 338, 342, 343, 353, 369, 372, 377, 378, 379, 387, 388, 408, 412, 415, 416, 418, 422, 426, 427, 428, 432, 434, 436, 445, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 459, 460, 462, 465, 467, 468, 475, 478, 479

Osmanlı 13, 15, 16, 18, 50, 75, 97, 107, 188, 195, 236, 265, 313, 350, 385, 431

Otobüs Yolcuları 280, 290

Otto Preminger 229

Otuz Milyonluk Miras 293, 294, 295, 299, 300, 303, 316

Oy Farfara 283

Oyna Kızım Oyna 114

Oyun Başladı 197

Oyuncakçı Dükkanı 367, 375

Oyun İçinde Oyun 104

öğretmen 115, 120, 153, 205, 353, 389, 390, 391, 404, 428, 429, 466

Öğretmen 12, 20, 68, 70, 152, 197, 353, 388, 389, 390, 461, 468, 474, 478

Öksüz Ayşe 176, 196

Öksüz Çocuklar 29, 32

Öksüz Hasan 428, 429, 431, 435, 438

Öksüzler 170

Öldür Beni 214, 246, 247, 253, 263

Öldüren Aşk 388, 402

Öldüren Bahar 324

Öldüren Dudaklar 134

Öldüren Hayalet 140

Öldüren Sır 127, 145

Öldüren Şehir 127

Öldüren Şüphe 158

öldürme 98, 105, 117, 118, 221, 362, 379, 401, 419

Öldürmek Emri 240

Öldürülen Yetime 114

Ölmek İstiyorum 295

Ölmek mi? Yaşamak mı? 448, 453, 459, 469, 470, 474, 476, 477

ölüm 137, 143, 165, 181, 220, 221, 238, 425, 426, 464

Ölüm Allahın Emri 457, 465

Ölümden de Acı 177, 218

Ölümden de Kuvvetli 87

Ölüm Denizi 133

Ölüm Deresi 149

Ölüm Dönemeci 249

Ölüme Çeyrek Var 402

Ölüme Hoş Geldin 444

Ölüme Yalnız Gidilir 293, 303, 306, 325

Ölüm Gecesi 260

Ölüm Kadar Acı 147

Ölüm Kayalıkları 285

Ölüm Korkusu 115, 120, 144, 424, 428

Ölüm Koşusu 235

Ölümlü Dünya 196

Ölüm Nehri 133

Ölüm Perdesi 255

Ölüm Peşimizde 247

Ölüm Saati 120, 145, 152, 397

Ölüm Virajı 239

Ölüm Zindanı 132

Ölünceye Kadar 55, 452

Ölürsem Yazıktır 219, 220, 225

Ölü Şehir 236

Ömer Aykut 119, 360

Ömer Babanın Duası 362

Ömer Doğan 329, 330, 401

Ömer Hayyam 270

Ömer Nida Bıçakçı 368, 377

Ömer Özbey 332, 340, 363, 417, 419, 427, 433

Ömür Bitimi 444

Öp Babanın Elini 153, 154

Öp Beni Öldüresiye 169

Örfi İdare 61, 75

Özcan Tekgül 180, 181, 259

Özdemir Birsel 225, 342, 355, 367, 374, 379, 382, 384, 407, 408, 410, 414, 417, 433, 439, 457, 460, 464, 468, 470

Özdemir Hazar 413, 414, 415, 434

Özen Film 26, 29, 55, 57, 62

Özkan Subutay 456

P

Padişah 236, 313, 474

Pakize Türkel 410, 425, 439

Pal Joey 270

Panayırdaki Cinayet 113, 148, 153

Papi 150

para 89, 95, 96, 119, 138, 142, 147, 148, 151, 182, 184, 193, 194, 200, 218, 223, 229, 248, 262, 263, 264, 274, 279, 282, 289, 295, 304, 315, 316, 317, 328, 334, 346, 348, 358, 362, 365, 370, 378, 380, 383, 387, 417, 421, 426, 432, 457, 458, 471, 473, 475

Para ve İman 242

Paris Alevi 131

Paris Eğleniyor 134

Paris Holiday 240

Parisli Kız 234

Paris Tatili 270

Park sineması 55, 59, 61, 63, 68, 70, 71, 74

Pasha's Wives 43, 50

Paşa 12, 19, 20, 41, 42, 66, 95, 103, 107, 108, 188, 257, 258, 271, 313, 349, 350, 351, 355, 384, 385, 388, 392, 400, 437, 448, 469

Paşazade 19, 20, 288, 325, 349, 350, 388

patron 59, 194, 200, 246, 248, 262, 289, 314, 350, 386

Pattan 231

pavyon 408

Paydos 213

Paylaşılmayan Sevgili 479

Pazar Günü Asla 293, 295, 302, 304, 311, 316, 322

Pembe Sultan 124

Pépé le Moko 234

Perihan Tedü 126

Phababa 60

Pırlanta 57, 69, 331

Piatka z ulicy Barskiej 199

Picnic 205, 229, 230

Pierre Billon 33

Pierre Chenal 239

Pierre Foucaud 237

Pietro Francisci 135, 209, 235

Piknik 205, 229, 230

Piskopos Makarios 170

Plaj Doktoru 393

Pola Morelli 103

Polis 197

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu 106

Polonya 33, 199, 204, 209

Polosatiy Reys 397

Pompei'nin Son Günleri 271

Pork Chop Hill 270

Pote tin Kyriaki 293

Premier Rendez-Vous 26

Prince Esclave 135

propaganda 38, 50, 68, 69, 72, 73, 88, 98, 121, 124, 163, 167, 168, 218, 241, 254, 274, 312, 400, 470

Public Enemies 39

Pusu 184

Puşkin 131

Püsküllü Bela-Aman Ayhan Geliyor 409, 415, 420

Pyar 239

Q

Qilliam Keighley 36

Quai de Grenelle 101

Quand tu liras cette lettre 134

R

Rabiba 58

Radino 74

Raduga 61

Rahmetler Yağarken 293, 294, 324, 365

Rahmi Akıncı 421, 426, 427

Rahmi Firuzan 331, 341, 342

Rahmi Kafadar 139, 360, 404, 411, 452, 455

Rajan Doğanay 444

Rajan Hafiyeler Kralı 405, 406, 411, 418, 420, 426, 440

Rajan Sahara 402, 403, 405, 406, 411, 418, 420, 426, 440, 443

Raj Kapoor 133, 274

raks 55, 59, 104, 145, 181, 182, 297, 337, 339, 372, 375, 408, 450, 451

Ralph Habib 134, 234

Ralph Thomas 209, 236

Ramazanda İstanbul 124

Ramazan Dertkesen 331

Rank film 53

Ransom! 208

Raoul Walsh 40

Rapsodia de Sangre 273

Raymond Bernard 66

Ray Nazarro 209

Ray Taylor 210

realist 23, 70

Recep Kocapıçaklı 331

Reginald le Borg 205

Regine 241

Remzi Baykal 223, 224

Remzi Cöntürk [Jöntürk] 327

Renan Fosforoğlu 114, 118

René Gaveau 134

René Guissart 134

Resalet Gharam 242

Resurrection 268

Reşat Nuri Güntekin 36, 68

revü 104

Reziller 444

Rıhtımlar Üzerinde 161

Rıza Pehlevi 42, 199

Riccardo Freda 133

Richard Brooks 227, 237

Richard Maibum 430, 433, 438

Richard Thorpe 227

Rifat Diye Biri 324

Robbery Under Arms 227

Robert Noyman 41, 42

Robert Pirosh 155

Robert Vernay 169, 170

Robinson Warszawski 199

Rock and Roll 216

Rogelio Gonzales 200, 204

Vadim 207, 212, 234, 239, 293

Rokonok 159

Romalı Dilber 234, 235

Roman Holiday 133

Roma Tatili 133

Ron Kador Bakiresi 201

Rouben Mamoulian 230

Rudolph Maté 200

Ruhların Mucizesi 113

Ruhsar Dağların Maralı 106, 111

Ruhumu Şeytana Sattım 409

Rus 16, 34, 63, 86, 107, 139, 158, 163, 167, 170, 198, 200, 204, 208, 209, 212, 225, 230, 246, 312, 430

Rusça 61, 74, 206, 242, 396, 397

Rusya 12, 13, 47, 53, 57, 62, 66, 68, 130, 158, 163, 170, 173, 204, 206, 213, 430

Rusyadan Sevgiler 430, 433, 438

Rüstem Tanık 362, 372, 376, 388, 411, 415, 420, 432

Rüstem Tanır 367, 372, 375, 381, 383

Rüya 55, 182, 228, 340, 354, 405, 428, 439

Rüya Gibi Geçti 228, 405, 428, 439

R.W. Baker 155

S

Saadet Işınları 403

Sabahaddin Engin 443

Sabahaddin Tulgar 111

Sabahat Emir 361, 369, 379, 385, 388, 390, 394

Sabahattin Eyüboğlu 238

Sabahsız Gece 409

Sabahsız Geceler 364, 401

Sabır Taşı 279, 283, 285

Sabrina 169

Sabri Ünlüsaraç 437, 463

Sadık Şendil 110, 216, 217, 219, 225, 333, 341, 345, 346, 350, 352, 367, 368, 371, 378, 388, 389, 405, 409, 410, 413, 420, 427, 432, 436, 448, 449, 450, 458, 475, 479

Sadi Mete 220, 224, 352, 367, 373, 376, 379, 384, 386, 391, 393

Safa Önal 339, 341, 346, 352, 400, 402, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 414, 417, 419, 420, 422, 424, 428, 434, 435, 436, 439, 440, 450, 452, 460, 479

Sage of the Bible 267

Sahara 270, 271, 402, 403, 405, 406, 411, 418, 420, 426, 440, 443

Sahil Çiçeği Selma 374, 379, 394

Sahne Işıkları 133

Sahtekar 242

Sahte Lira 157

Sahte Nikah 308, 371, 382

Sahte Prenses 282

Sakarya Köprüsü 220

Salak Milyoner 335, 350

Saltanat 50, 51, 74, 98

Sami Ayanoğlu 122, 165, 213

Sami Uzun 369, 372, 380, 381, 383, 386, 402, 421, 422

Samuel Mordo 467, 479

Sam Wood 127

Sarı Köşkün Esrarı 425

Sarı Zeybek 125

sarkıntılık 336, 454, 455

Satchmo The Great 270

Satılan Sevgili-Dilber 335, 342, 343, 349

Satılık Ayşe 477

Satılık Kız 446, 449, 452, 455, 462, 463, 464, 466, 469, 472, 475, 477

Satı Sami Gökçen 443

S. Atila 352

Satyajit Ray 260

Savaşan Kadın 428, 431, 436, 438

Sayın Bayan 445, 456, 460, 478

Sea Fury 234, 269

Sebzecilik 197

Seema 242

Sefiri Cehennem 58

Seher Yıldızı 175, 192

Sehnsucht hat mich verführt 247, 250, 252

Sehpadan Dönen Adam 423

seks 371

Selahaddin Eyyübi 205

Selahaddin Mogul 403

Selahattin Bilgen 222

Selahattin Eyyübi 64

Selçuk Kaskan 216

Selma Madenci 415, 427

Semalar Perisi 35, 65

sembolik 128, 152

Semih Evin 102, 110, 119, 123, 379, 383, 384, 394, 405, 416, 419, 421

Semiramis 158

Seni Benden Alamazlar 279, 281

Seni Kaybedersem 295, 299, 300

Senin İçin 56, 137, 217, 220, 281, 337, 342, 343, 346, 348, 350

Seni Seviyorum 125

Sepetçioğlu 296, 307, 308, 312, 317, 320, 324

Sepetçi Osman Efe 222

Serdar Ertfidan 367, 371, 372, 374, 376, 378, 382, 389, 390

Sergio Corbucci 159

Sergio Grieco 239, 294

Serseri 194, 246, 250, 254, 258, 260, 261, 299, 376, 379, 386, 413, 414, 415, 434

Ses Film 65

Sesli Sahneler 368, 373, 378, 382, 383, 388

Sessiz Harp 280, 284, 287, 290

Setrag Vartian 43

Sevdalı Efe 328

Sevda Sahilleri 264

Sevda Şarkıları 219, 220, 225

Sevdaya Koşanlar 249, 251, 253

Sevda Yüzünden 425

Seven Asla Unutmaz 299, 300, 304, 313, 324

Seven Brides for Seven Brothers 155

Sevenler Ölmez 447, 457, 460, 461, 470

Seven Sevilir 367, 373, 375, 393

Sevgili 213

Sevgili Annem 265

Sevgilim Doktor 376, 378, 383

Sevgi Yolunda 116, 117

Sevilen Kadınlar 142, 147

Sevilmeyen Kadın 131

Sevimli Efe 321, 375, 384, 392

Sevimli Haydut 279

Sevimli Serseri 299

Seviştiğimiz Günler 321

Sevmek Bizim Suçumuz 329

Sevmek Günah mı? 408, 413, 426, 427

Sevmek Neden Suç Olsun 361

Sevr 53, 74

Seyfettin Özkan 359, 361, 410, 416, 420, 424, 435

Seyfi Havaeri 26, 27, 57, 117, 128, 218, 393, 405, 410, 416, 418, 420, 423, 424, 425, 435, 439, 446, 456, 465, 472, 476

Seyit Bilal Seyalıoğlu 334, 336, 340

seyretme 269, 413

Sezai Solelli 115, 120, 447, 449, 450, 453, 454, 455, 456, 466, 469, 471, 472, 474, 475, 477, 478

Shahjehan 205

Shane 133

Shree 420 274

Sığıntı 224

sınıf 104, 109, 183, 204, 223, 241, 274, 288, 314, 331, 351, 386, 388, 433

Sıralardaki Heyecanlar 429

Sıra Sende 157, 158

Sıra Sende Yosma 157

Sırmalı Kaftan 12, 75

Sırrı Gültekin 232, 451

Sırrı Öztürk 409

Sırrı Türel 442

Sıtkı Yüzgüler 433

Sia Sinema Ajansı 366

Sibirya Yolunda 155, 156

Sicilya'da Halk Hayatı 198

Sidney Gilliat 212

Sidney Lumet 237

sigara 184, 185, 219, 253, 256, 283

Signe de Venüs 170

Sign of the Pagan 207

Sihirbaz Kedi 237

Sürt 210, 213, 231, 242, 271

silah 67, 187, 248, 252, 343, 344, 345, 449, 467

Silah Arkadaşları 225

Silahlara Veda 238

Silahlar Konuşuyor 247, 251, 252, 367, 372, 377, 381, 383, 386, 394

Silahlı Gelin 377

Silah Sesleri 120

Silah ve Kalem 412, 429, 436

Silk Stockings 230

Simbad'ın Oğlu 169

Simon Menyhért Születése 158

Sinekli Bakkal 341, 344, 349, 351, 352

Sisler Bulvarı 409

Si tous les gars du monde 208

Siyah Eldivenli Adam 117

Siyah Gözlü Kadın 299

Siyah Melek 233

Siyah Yıldızlar 217, 223, 224

siyasi 26, 27, 34, 35, 40, 47, 107, 163, 168, 189, 229, 260, 261, 330, 331

Snezhnaya Koroleva 242

Snow Queen 242

Soho Incident 230

Soirs de Paris 134

Sokak Çocuğu 183

Sokakların Kanunu 267

Sokak Şarkıcısı 249, 260, 266

Sokak Şarkıcısı Kırık Keman 249

Sokaktan Gelen Kadın 282

sol 167, 185, 208

Solange du Lebst 205

Some Like it Hot 271

Son Bahar 252, 282

Sonbahar Yaprakları 278, 281, 282, 284, 285, 286, 288, 289, 290, 291, 293, 300, 315

Son Geçit 130

Song of Russia 38

Son Kahkaha-Esrarsız Hayat 332, 333, 337, 351

Son Karar 450, 455, 458, 463, 467

Son Köprü 142, 150

Sonku Film 126, 165

Son Nefes 176, 192

Son of Sinbad 169, 206

Son Pişmanlık 448, 452, 478, 479

Sonsuz Aşk 329

Sonsuz Bekleyiş 344

Sonsuz Çile 253

Sonsuz Sokaklar 199

Son Ümit 344

sous-titré - altyazı 142, 156, 205, 322

Southwest Passage 209

Sovyet bkz. SSCB ve Sovyet Sosyalist Cumhiriyetler Birliği 14, 62, 132, 150, 158, 163, 170, 173, 204, 312, 430

Soygun 106, 117

Soytarı 296, 314, 456

Sönen Ocak 196

Sönen Rüya 55

Sönmeyen Aşk 367, 371, 372, 374, 376, 378, 382, 389, 390

Sönmiyen Aşk 60

Söyleyemem Derdimi 255, 259, 262, 264

Söz Bir Allah Bir 25, 31

Söz Müdafaamdır 102, 106

Söz Silahındır 209

Sporun Zaferi 86

SSCB 130, 131, 198, 207, 227, 237, 242

Stalin 14, 16, 135, 149, 150, 155, 156, 168, 198, 206, 208, 230

Stanley Donen 155

Stasera niente di nuovo 55

Stop me Before I Kill the Full 397

Storm Fear 209

Storm Over the Nile 200

Striptiz Kraliçesi 270

Suavi Süalp 335, 337, 339, 342, 343, 346, 347, 348, 350, 353, 355, 367, 372, 377, 381, 383, 386, 394, 405, 407, 412, 413, 414, 416, 418, 432

Suçlarının Cezasını İpte Çekecekler 451, 459, 463, 467, 471, 474

Suçlu 119, 147, 223, 248, 249, 250, 256, 259, 261, 262, 263, 344, 405, 410, 419, 421, 461, 463, 466, 467

Suçlu Aşıklar 249, 250, 405, 410, 419, 421

Suçlu Benim 119

Suçumuz Hayatı Sevmek 363, 401

Suddenly 142, 169

Suhag 271

Summani Çimen 399

Sun'i Peyk 211

Suphi Kaner 350, 377, 381, 383, 392

Suphi Kaner'in Aşk Arabası 350

Susan Slept Here 229

Susuz Yaz 406, 413, 416, 420, 454

Suzan Burada Uyuyor 229

Süha Doğan 332, 338, 347, 450, 454, 456, 459, 461, 465, 466, 472, 473, 477

Süleyman Demir 369, 372, 377, 388, 391, 392, 394

Sümer 26, 27, 34, 46, 57, 58, 59, 61, 62, 66, 71, 473

Sürgün 94, 130

Süt Kuzuları Kız Kolejinde 114

Şaban Karamanın Koyunu 145, 147

Şaban Miras Peşinde 115

Şaban Mirzoti Profesör 98

Şadiye 363

Şafak Bekçileri 405, 409, 427, 436

Şafakta Buluşalım 247, 250

Şahane Besteler 159

Şahane Düğün 150

Şahane Fahişe 154

Şahane Kadın 256

Şahane Rakkase 240

Şahap Akalın 123

Şahı Cihan 87, 205

Şahı Mısır 90

Şahidin Gözleri 237

Şahinler Diyarı Gaziantep 123, 192

Şah İsmail 97, 102

Şahjehan 205

Şahlanan Belde 108

Ş. Ahmet Kazanlı 442

Şaka Maka Derken 370, 373

Şaka Yapma 293, 294, 295, 299, 300, 303, 316

Şakir Seden 42, 43, 75

Şakir Sırmalı 40, 341, 344, 349, 351, 352

Şaklamayan Tokat 410, 425, 439

Şantaj 133

Şantözün Sevgilisi 448, 450

Şapka Kanunu 12, 39

Şark Fatihi 396

şarkı 41, 42, 73, 82, 122, 165, 178, 200, 210, 224, 251, 258, 271, 313, 390, 407, 435, 452, 466

Şarkıcı Kız 299, 300, 304, 313, 324

Şarlo Diktatör 79, 87

Şarlo İstanbul'da 126

Şart 122

Şaşkın Baba 459

Şefkat 58

şehir 69, 70, 76, 140, 305, 435, 472, 477

Şehirdeki Yabancı 377, 380

Şehitler Kalesi 85

Şehitler Köyü 384, 391, 393

Şehriâzad 55

Şehvet Dansı 157

Şehvet Uçurumları 371, 382

Şehvet Uçurumu 174

Şehvet ve Mahmuz 228

Şehzade Mıstık Bağdat'ta 153

Şehzade Mıstık Bağdatta 154

Şehzade Vedat 133

Şenyıldız Öğütçü 217

Şevket Tuncel 341, 350, 351, 356, 367, 373, 377, 385, 391, 405, 408, 409, 410, 415, 416, 418, 419, 420, 423, 433, 434, 439, 450, 460, 468

Şevki Yazman 68

Şeyh Ahmet'in Torunu 299

Şeyhin Kızı 61, 71

Şeyh Sait 117

Şeytan Ayağı 407, 408, 412, 415, 418, 420, 424, 427, 431, 432

Şeytan Bunun Neresinde 451

Şeytan Büyük Kalpler 418

Şeytanın Kılıncı 278

Şeytanın Oyuncakları 339

Şeytanlar Mağarası 166

Şeytan Mayası 180

Şeytan Melikesi Jezabel 129

Şeytan Ruhlu İnsanlar 207

Şımarık 442

Şıp Sevdi 445, 449, 454, 455, 465, 472

Şimal Geçidi 209

Şimal Yıldızı 236

Şinasi Özonuk 117, 446, 448, 449, 451, 456, 458, 459, 460, 462, 468, 479

Şirvan 180, 190, 192

Şoför Ahmet 278, 282, 285, 290

Şoförün Aşkı 297, 302, 304, 305, 311, 333, 341, 345, 350, 367, 373

Şoförün Karısı 262, 264

Şort 19, 371

Şöminede Yıllar 368, 377

Şuayip Şenman 139, 428, 429, 431, 435, 438

Şükran Deniz 344

Şükran Eğilmez 444

Şvestkaya Spiçka 157

T

Taassup Kurbanları 344, 350, 354

Tacettin Ertuğ 331, 411, 417, 419, 422, 426, 436, 439

taciz 83, 183, 249, 277

Tahir Olgaç 109, 116, 128, 328, 361, 390, 393

Tahran Casusu 86

tahrik 29, 32, 48, 49, 66, 82, 86, 94, 103, 104, 105, 106, 114, 115, 118, 130, 133, 145, 157, 158, 167, 188, 215, 221, 247, 252, 258, 260, 269, 294, 295, 297, 308, 311, 330, 331, 332, 364, 400, 401, 402, 403, 405, 411, 413, 442, 443, 444

Taksim sineması 58

Talaash 271

Talat Artemel 23, 70, 118

Talat Paşa 42

Talebe Aşkı 424, 434, 437

Talihsiz Dilber 363

Talihsiz Şehzade 271, 275

Talihsiz Yavru Fatmacık 247, 266

Tamas Banovich 170

Tam Tam Mayumbe 200

Tanca Casuslar Yuvası 98

Tarass Boulba 158

Tarık Kakınç 367, 369, 373, 383, 387

Tarık Kaptanoğlu 447, 457, 461

Tariki Müstakim 59

Tarzanın Zaferi 67

Tarzan İstanbulda 111

Tarzan Triumphs 67

Taş Kız 114

Taş Parçası 73

Taşralı Kız 450, 459, 473, 479

Tatar Postası 139

Tatlı Bela 279, 286

Tatlı Günah 279, 281, 283

Tavan Arası-La Bohem 352

Tayfun 231

Taylan Stüdyosu 60

tecavüz 81, 162, 177, 181, 183, 193, 217, 245, 249, 300, 328, 364, 371, 411, 455

Ted Kotcheff 397

Ted Tetzlaff 169, 206

Teenage Rebel 229

Tehlikeli Aşk 332, 363

Tehlikeli Uçurum 340, 347, 350, 351, 353, 354

Tehlike Yolcuları 332, 340

Tekin Akmansoy 106, 115, 119

Tek Kollu Canavar 105, 111

Telefondaki Aşk 361, 390

Telgrafın Telleri 138

Temel Bayraktar 328, 403, 442

Temel Karamahmut 224, 330, 334, 335, 337, 338, 354, 367, 373, 388

tenasül 253, 281, 282

Teodora 157

Terence Young 200

Terra Straniera 159

tezyif 32, 35, 37, 62, 97, 107, 139, 143, 149, 186, 222, 247, 260, 279, 331, 353, 442, 471

T. Firiştuğ 117

That Gipsy Woman 142

The Ambassador's Daughter 270

The Bamboo Prison 208, 235

The Big Fisherman 317, 323

The Black Shield of Falworth 200

The Black Sleep 205

The Brothers Karamazov 237

The Christmas Hymns 161

The Cockleshell Heroes 229

The Count of Monte Christo 66

The Devil at 4 O'Clock 395

The Devil's At 4 O'Clock 293

The Devil's Hairpin 239

The Divided Heart 240

The Drum 32

The Eddy Duchin Story 230

The Golden Hands of Cengiz Han 107

The Golden Horde 107

The Hellfire Club 397

The Hidden Heart 199

The Iron Petticoat 209

The Journey 396

The Keys of the Kingdom 36

The Lady Takes a Flyer 239, 269

The Last Frontier 211

The Life of Christ 98

The Light of Day 405, 411, 415, 419, 421, 425, 429, 432, 433, 434, 440

The Lion Has Winges 67

The Long Voyage Home 133

The Mad Ghoul 26

The Man Between 267

The Man Who Knew Too Much 189, 213

The Mark of the Hawk 241

The Mark of The Hawk 173

The Moon is Blue 229

The Navajos 150

The Night Before Christmas 161

The Prince and the Showgirl 240

The Prisoner of Zenda 61

The Private War of Major Benson 208

The Proud Rebel 275

The Prowler 134

The Return of Jack Slade 209

The River 228

The Road We Walk 199

The Robe 134

The Searchers 203

The Silver Chalice 162

The Snows of Kilimanjaro 155

The Soviet Earth Satellite 211

The thing that couldn't die 238

The Wild and Wicked 269

The Wrong Man 207

Thousand and One Night 56

Thunder Afloat 64

Tiara Tahiti 397

Tierra Baja 199, 200

Tiger Bay 237

Tilki Leman 189

Tokyo Gülü 227

Tombul Kovboy 110

Tony Curtis 271

Tophaneli Osman 449, 451, 463, 469, 473, 479

Top Secret Affair 240

Toros Azadyan 43, 47, 48

Toros Çocuğu 68

Tosunla Yosun 449, 450, 469

To The Shores of Tripoli 35

Toto Diabolicus 396

Toto Fantoma 134

Toto Kalpazan Dolandırıcı 231

Toto, Peppino e la… Malafemmina 239

Toto Şeytan 396

Touchez pas au Grisbi 229

Toy Delikanlı 369, 372, 380, 386

Toygar Belevi 219, 220, 223, 444

Tradita 155

Trapez 227

Trapeze 227

Tren-Kara Sevda 441

Tuğrul Özden 225

Tuntematon Sotilas 242

Turgut Demirağ 89

Turgut Etingü 116, 120

Turgut Kalyoncu 336, 350, 367, 373, 380, 386, 389, 390

Turgut Özakın 224

Turgut Özatay 373, 380, 388, 394

Turgut Zaim 73

Turhan B. Göker 122

Turhan Göker 114, 120

Tuzağa Düşen Kız 138

Tuzak 405, 416

Türkan Duru 411, 414, 449, 459

Türk Casusu İngiliz Kemal 104

Türkçe sözlü 26, 55, 65, 210, 213, 239, 267, 287

Türke Güven - Nihal 75

Türk İnkılabında İleri Hamleleri 74, 75

Türk İnkılabında Terakki Hamleleri 74

Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları 430

Türkmen Gelini 331

Türk Mucizesi 12, 74

Türk Sineması 74

türkü 70, 77

Tütüncü Kızı Emine 175, 194

Tütün Zamanı 262

Typhon sur Nagasaki 231

U

Uçan Daireler İstanbul'da 147

Uçurum 176, 340, 347, 350, 351, 353, 354

Uçuruma Doğru Yahut Öldüren Yalan 90

Uçuruma Giden Kadın 143

Uçurumdaki Kadın 409

Ulus sineması 34, 39, 40, 56, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 73, 75, 76

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 95, 106, 184, 263, 306

Una Cubana en Espeña 156

Un caprice de Caroline chérie 116

Une Femme est une Femme 395

Une Manche et la belle 239

Une Parisienne 234

Ungarn in Flammen 173, 205

Until They Sail 268, 270

Unutma ki Benimsin 477

Unutulmayan Aşk 178

Unutulmayan Sevda 12, 76

Unutulmayan Yıllar 424

Uyuyan Prens 240

Üç Ahbaplar 157

Üç Bedbaht Kız 362

Üç Kurşun 185, 186

Üç Öfkeli Genç 451, 459, 461, 467, 474

Üç Silahşor 72

Üç Silahşörler 157

Üçüncü Kat Cinayeti 143

Ülkü Erakalın 307, 335, 342, 343, 351, 355, 451, 460

Ümit Aslan Utku 114, 123

Ümit Deniz 216

Ümit Kurbanları 340, 342, 351

Ümitler Kırılınca 309, 314, 324

Ümitsiz Aşıklar 268, 270

Ümitsiz Aşk 331

Ümitsiz Kapı 258

Ümit Utku 114, 276, 447, 457, 471, 473, 478

Üzeyir Hacıbeyov 43

Üzgün Gelin 349

V

Vadiler Aslanı 133, 275

Vahi Öz 246, 290

Vahşet Kralı 227

Vahşi Belde 227

Vahşi Bir Kız Sevdim 93, 96, 151

Vahşi İntikam 145, 152, 269

Vahşi Kan 211

Vahşi Kedi 279

Vahşi Kız 203, 261

Vahşi Sevda 239, 240

Vala N. Önengüt 139

Vala Nurettin 107, 139

Valley of the Kings 155

Varyete Yıldızları 212

Vassa Zheleznova 159

Vatandaş Türkçe Konuş 58

Vatan Fedaileri 182, 188, 192, 258, 259, 266

Vatan Fedaisi 87, 98, 128

Vatan Hainleri 167

Vatan Hasreti 225

Vatan İçin 95, 96, 140, 187, 189

Vatansız Haydut 417, 419, 433

Vatansızlar 380, 393

Vatan Uğrunda 219, 223, 225

Vazife Namus 114

Vazife Uğrunda 33

Ve Allah Aptalları Yarattı 340

Ve Allah Erkeği Yarattı 212

Ve Allah Kadını Yarattı 207, 212

Vedat Örfi Bengü 52, 53, 56, 78, 102, 111

Vedat Yağcıoğlu 408, 415, 422, 433, 440

Vedi Napoli e poi muori 133

Vefakar Namzetler 372, 377, 388, 391, 392, 394

Vehbi Belgil 114

Veli Akbaşlı 402

Venedik Hırsızı 200

Venözün Banyosu 272

Venüsün Damgası 170

Ver Elini İstanbul 293, 294, 295, 304, 316, 334, 342, 346, 347, 348

Verem 197

Verona Aşıkları Romeo ve Jülyet 134

Vicdan Azabı 184

Viktor Gertler 170

Viyetnam Savaşı 209

Vladimir Braun 207

Vladimir Vlcek 239

Volkanların Faaliyeti 197

Votre Dévoué Blake 157

Vurun Kahpeye 22, 83, 85

W

Warner 72

We Live Again 65

Wem die Götter Lieben 40

Wenn Die Sonne Wieder Scheint 268, 271

Wer Küsst Madeleine 72

We The Living 107

What Price Glory 268

Wilhelm Thiele 67

Will Cowan 238, 241

William Dieterle 209, 270

William Seiter 161

William Witney 34

William Wyler 62, 133, 240

Willy Rozier 158, 171, 228

Wilm ten Haaf 252

Wind Across The Everglades 396

Windfall in Athens 132

Working Together 197

World of Plenty 35

W.S. Van Dyke 61

Y

Yabancı Adam 278, 280, 283, 284, 285, 286, 288, 290

Yabancı Kız 250, 263

Yaban Gülü 300, 305

Yaban Kız 105

Yağma Hasan'ın Böreği 115

Yağmur Duası 168

Yağmurlar Yağarken 449, 460, 463

Yahoodi-ki-Ladki 240

Yahudi 240, 386

Yakın Şark Dünya Haberleri 73

Yakışıklı 331

Yaklaşma Yakarım 410, 415, 424, 436

Yalan 90

Yalancı Baron 132

Yalının Esrarı 405, 410, 424

Yalis, la vergine del roncador 201

Yalnız Adam 405, 425

Yalnız Efe 296

Yaman Adam 377

Yaman Gazeteci 247, 263, 266

Yamilé sous les cèdres 73

Yangın Var 262, 265

Yanık Ayşe - Kanlı Çiftlik 128

Yanık Kezban 165

Yanık Ömer 249

Yanılanlar 443

Yaprak Dökümü 56, 68, 193

Yaralı Arslan 450, 459, 460, 479

Yaralı Kadın 69

Yaralı Kuş 258

Yarım Adam 374, 377, 379, 381, 393, 394

Yarım Aşk 442

Yarım Ay Korsanları 241

Yarın Bizimdir 469

Yarın Çok Geç Olacak 129

Yaşa 409, 416, 434

Yaşadığın Müddetçe 205

Yaşamak Cehennemi 217, 224

Yaşamak Hakkımdır 184, 189

Yaşar Bülent Tunalı 332, 339, 350

Yaşar Kemal 165

Yaşar Yüce 218

Yaşayan Ölüler 180, 189, 194

yaş sınırı 169

yatak 56, 102, 114, 162, 175, 176, 177, 179, 180, 183, 190, 200, 208, 234, 249, 250, 252, 279, 303, 334, 337, 371, 374, 407, 408, 409, 410, 411, 415, 450, 451, 452, 454

Yavaş Yürü 301, 305

Yavrum İçin 224

Yavrumun Ninnisi 101

Yavuz Sultan Selim Ağlıyor 122

Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan 97, 102, 106, 107, 260

Yavuz Yalınkılıç 332, 375, 378, 384, 391, 392, 443

Yayla Güzeli 143, 144

Yayla Kartalı 60

Yaz Fırtınası 372, 389

Yedi Dağın Haydudu 204

Yedi Dağın Haydutu 200

Yedi Kardeşe Yedi Gelin 155

Yedi Kocalı Hürmüz 448, 449, 450, 458, 475, 479

Yedi Şeytan 163

Yeniden Doğuş 395

Yeni Film 139

Yeni sinema 26, 29, 41, 46

Yeni Sinema 50

Yerli Film Kurumu 413, 425

Yeşil Eldiven 421, 423, 429, 435

Yetimler 452, 455

Yıkılan Yuva 174, 207

Yılanların Öcü 294, 295, 301, 306, 308, 309, 310, 313, 314, 317

Yılanlı Adam 101

Yiyecekler ve Gıda 197

yoksul 223

Yoksulluk 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 89, 95, 106, 119, 150, 192, 200, 204, 209, 223, 230, 241, 261, 271, 274, 288, 314, 349, 385, 432, 472

Yolcu 400

Yolculuk Var 116, 117

Yoldaş 14, 139, 140

Yol Kahramanı 198

Yorgancının Oğlu Bekri Mustafa 373, 376, 393

Yorgos Tzavellas 158

Yosmanın İntikamı 132

Yosmanın Tuzağı 228

Youth on Parade 26

Yugoslavya 129, 150, 209

Yumurcak 246, 256, 257, 280, 281, 283, 285, 286

Yunan 54, 74, 75, 97, 139, 158, 169, 429, 477

Yunanistan 187, 188, 206, 227, 311, 384, 395, 470, 471

Yurda Dönüş 93, 99

Yurtta Casuslar 166, 168, 331

Yusuf ile Zeliha 138, 140

Yusuf Karaca 457, 461, 462, 468, 474, 475, 478

Yusuf Karatay 222

Yusuf Şahin 237

Yusufun Kuyusu 339, 351

Yusuf Vehbi 59

Yuva Hasreti 248, 256, 259, 261, 262, 263

Yuvama Dönüyorum 61

Yuvamın Kuşları 105

Yücel Hekimoğlu 329, 361, 362, 384, 391, 401, 404

Yüksek Katlar 443

Yüksel Erdem 332, 333, 337, 351

Yürük Emine 125

Yürük Osman Efe 105, 108, 331

Yüzbaşı Tahsin Bizim Oğlan 97

Yüz Karası 181

Yüzük Aşkı Zalim Felek 246

Yves Allégret 269

Yves Ciampi 231

Z

Zafer Abidesi 220, 224

Zafer Güneşi 117

Zaferin Bedeli 268

Zafer Turan 447, 457, 459, 470

Zafer Yıldızı 187, 189

Zalim Kader 182, 194

Zamane Çocukları 333, 342, 343, 351, 354

Zamanımızın Maceraları 169

Zambak Sokak 9 445, 449, 452, 455, 471, 475

Zanber Geige 40

Zar und Zimmermann 199

Zavallı 217, 278, 279, 343, 448, 455, 472, 473

Zavallı Necdet 278, 279

Zaven Biberyan 329

Zehir Ali 178

Zehir Hafiye 239, 269

Zehir Kaçakçıları 88, 118

Zehirli Kucak 69, 166

Zehirli Tütün 106, 167

Zekeriya Arslan 332

Zeki Alpan 114, 117, 121, 125, 271

Zeki Müren 219

Zeki Pinçe 220

Zenda Mahkûmu 61

zengin 95, 118, 147, 150, 204, 223, 228, 246, 274, 315, 350, 386, 421

zenginlik 95, 223, 261, 288, 314, 350, 381, 386

Zeynebim 55, 178, 179, 249

Zeynebin İntikamı 149

Zeynep 307, 311, 324, 365, 366

Zhou Enlai 204

Zıd Kardeşler Polis Hafiyesi 116

Zia Sarhadi 207

Zincirli Köle 134

Zinnur Otyam 335, 342, 343, 349, 452, 453, 455, 465, 469, 479

Ziya Şakir 113, 123

Zoltan Fabri 158

Zoltan Korda 200

Zoltan Varkony 158

Zoraki Kahraman 102, 110

Zoraki Milyoner 367, 369, 373, 383, 387

Zoraki Yıldızlar 60

Zorba Kadın 159

Zorla Gazeteci 231

Zorlu Damat 334, 347, 352

Zorlu Pilot 209, 233

Zülcelal 364

Züleyha ve Hazreti Yusuf 433

Zümrüt 217, 223, 224

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

Çetin Erksan tarafından yazılıp İpek Film Stüdyosunda filme çekilmek istenen *Unutulmayan Sevda* adlı senaryo komisyonumuzca gözden geçirildi. Senaryonun bazı yerlerinde değiştirilmesi gereken kısımlarla bir takım Arapça kelimeler sıra halinde gösterilmiştir. 1- Bahçelerin çiçeklerle bezendiği ve insanların dışarda spor kıyafetile dolaşıp hasır koltuklara oturdukları bir ilkbahar gününde evin salonundaki şöminenin yanması bir tezattır. 2- Yılbaşı gecesinde çam dallarına mum dikip noel babadan hediye beklemek keyfiyetinin örf ve adetlerimize ve cemiyet geleneklerimize aykırıdır. 3- Ressam Turgudun karısı tarafından açıkça ihanete uğraması olayı karşısında takındığı sessizlik ve buna mukabil çocuğunun mürebbiyesi Nesrinle karısına nispet olarak husule getirdiği sıkı fıkı anlaşma cesaretinin birbirine zıt aile, namus, haysiyet ve sadakat telâkkilerimizi sarsıcı mahiyettedir. 4- Suçsuzluğu açıkça ve kolay bir şekilde anlaşılabilecek olan Nesrin'in mahkûm edilişi muhakemenin tarzı cereyanı, yazıcının hukuki bilgisindeki zayıflık, suçlunun meydana çıkarılmasının bir imkân dahilinde bulunmasına karşı suçsuzun mahkûm edilişinin adâlet mekanizmasının ehliyetsizliğine bir misal teşkil etmektedir. 5- Hapishane, hastahane, kamyon ve uçurum kazalarındaki heyecan verici karakter ve normal vaziyeti çok aşan tesadüfler ifrat derecesindedir. 6- Eserde bazen mana çıkmayan cümle düşüklükleri ve dil davamıza aykırı yabancı kelimelerin bulunması 7- Sevda, Ebediyen, gipte, lâkayit, Mektep, Talebe, izdivaç, ikaz, Fazilet, Egoist, kapris, tahayyül, hadise, iğfal, mesafe, temenni, espri, Misafirperver, hurufat, mülevves, mukadderat, mes'ül, Garabet, tahkikat, hey'eti hâkime, istimal, zâlim, izdirap, mevzu, âşina, kriz, mahkûm gibi Türkçe karşılıkları bulunan kelimelerin senaryoya sokulması. Yukarda gösterilen bu bölümlerin ve işaret edilen yabancı kelimelerin değiştirildikten sonra tekrar komisyonumuzca gözden geçirilmesine oybirliği ile karar verildi *(İpek Film Stüdyosunda çekilmek istenen Unutulmayan Sevda adlı filme ilişkin Merkez Film Kontrol Komisyonu Kararı, 26.6.1945/133)*

ISBN 978-975-17-5098-3
9 789751 750983 >